PARİON KAZILARINDA BULUNAN ROMA EYALET SİKKELERİ

Fatma KIZILYALÇIN OYARÇİN

Doktora Tezi
Arkeoloji Anabilim Dalı
Prof. Dr. Korkmaz MERAL
2023

Her Hakkı Saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

Fatma KIZILYALÇIN OYARÇİN

PARİON KAZILARINDA BULUNAN ROMA EYALET SİKKELERİ

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Korkmaz MERAL

ERZURUM – 2023

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Social Sciences

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "Parion Kazılarında Bulunan Roma Eyalet Sikkeleri" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay,** patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

03.03.2023

Aslı Islak İmzalıdır

Fatma KIZILYALÇIN OYARÇİN

---

* **LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

.....

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü tezle ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir**.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Korkmaz MERAL danışmanlığında, Fatma KIZILYALÇIN OYARÇİN tarafından hazırlanan bu çalışma 03/03/2023 tarihinde savunulmuş ve Arkeoloji Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	:Prof. Dr. Cevat BAŞARAN	İmza: Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi	:Prof. Dr. Korkmaz MERAL	İmza: Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi	:Prof. Dr. Hüseyin YURTTAŞ	İmza: Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi	:Prof. Dr. Vedat KELEŞ	İmza: Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi	:Dr. Öğr. Üyesi Erdinç BURULDAĞ	İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER ..... **I**
ÖZET ..... **IV**
ABSTRACT ..... **V**
KISALTMALAR DİZİNİ ..... **VI**
HARİTALAR DİZİNİ ..... **VIII**
RESİMLER DİZİNİ ..... **IX**
GRAFİKLER DİZİNİ ..... **XII**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **XVI**
LEVHALAR DİZİNİ ..... **XIX**
ÖNSÖZ ..... **XXI**
GİRİŞ **1**
I. AMAÇ ve KAPSAM 1
II. YÖNTEM 3

BİRİNCİ BÖLÜM
PARİON

1.1. PARİON'UN COĞRAFİ KONUMU ve ROMA DÖNEMİ ÖNCESİ TARİHİ **6**
1.2. PARİON'DA ROMA KOLONİZASYONU **15**
1.3. PARİON'UN EKONOMİSİ **27**
1.4. PARİON NUMİSMATİK YAYINLARI **36**

İKİNCİ BÖLÜM
PARİON KAZILARINDA BULUNAN ROMA EYALET SİKKELERİ

2.1. BULUNTU YERLERİ **45**
2.1.1. Agora/Depo 52
2.1.2. Akropol/Sondaj 11 55
2.1.3. Akropol Doğu (İç) Suru 58
2.1.4. Aşıklar Şapeli 64
2.1.5. Büyük Hamam/Sondaj 10 67
2.1.6. Güney (Tavşandere) Nekropolü 69

2.1.7. Oda Mezarlar 75
2.1.8. Odeion 81
2.1.9. Roma Hamamı 86
2.1.10. Sondaj 8 94
2.1.11. Sondaj 9 96
2.1.12. Tiyatro 97
2.1.13. Yamaç Hamamı 105
2.1.14. Yüzey 113
2.2. SİKKELERİN BASILDIĞI KENTLER, LEJANDLARI ve İKONOGRAFİK ÖZELLİKLERİ 115
2.2.1. Macedonia Eyaleti 119
2.2.1.1. Philippi 119
2.2.2. Thracia Eyaleti 128
2.2.2.1. Deultum 128
2.2.2.2. Coela 131
2.2.2.3. Perinthos 136
2.2.2.4. Byzantion 139
2.2.3. Asya Eyaleti 144
2.2.3.1. Troas Bölgesi 145
2.2.3.1.1. Alexandria Troas 145
2.2.3.1.2. Ilion 159
2.2.3.1.3. Lampsakos 163
2.2.3.1.4. Parion 169
2.2.3.2. Aeolis Bölgesi 224
2.2.3.2.1. Pitane 224
2.2.3.2.2. Elaea 225
2.2.3.3. Mysia Bölgesi 227
2.2.3.3.1. Adramytteion 227
2.2.3.3.2. Pergamon 230
2.2.3.3.3. Kyzikos 232
2.2.4. Bithynia ve Pontus Eyaleti 237
2.2.4.1. Bithynia Bölgesi 238

2.2.4.1.1. Apamea (Myrlea) 238
2.2.4.1.2. Kalkhedon 241
2.2.4.1.3. Nikomedia 243
2.3. SİKKELERİN METROLOJİK ÖZELLİKLERİ ve BİRİMLERİ..... 247
2.4. SİKKELER ÜZERİNDE GÖRÜLEN KONTRMARKLAR..... 279

GENEL DEĞERLENDİRME ve SONUÇ..... 289
KATALOG 301
KAYNAKÇA 386
PARİON KAZILARINDA BULUNAN ROMA EYALET SİKKELERİ ÜZERİNDEKİ LEJANDLARIN LİSTESİ 447
KONKORDANS CETVELİ..... 457
LEVHALAR..... 468
ÇİZİMLER..... 508
ÖZGEÇMİŞ..... 511

ÖZET

DOKTORA TEZİ

PARİON KAZILARINDA BULUNAN ROMA EYALET SİKKELERİ

Fatma KIZILYALÇIN OYARÇİN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Korkmaz MERAL

2023, 512 sayfa

Jüri: Prof. Dr. Korkmaz MERAL
Prof. Dr. Cevat BAŞARAN
Prof. Dr. Hüseyin YURTTAŞ
Prof. Dr. Vedat KELEŞ
Dr. Öğr. Üyesi Erdinç BURULDAĞ

Tez konusunu, Troas Bölgesi'nin önemli kentlerinden birisi olan, Parion kentinde 2005 ve 2020 yılları arasında yapılan kazı çalışmaları sonucunda bulunan Roma Eyalet sikkeleri oluşturmaktadır. Parion kazılarında, 17 farklı kente ait 355 adet Roma Eyalet sikkesi bulunmuştur. Bu sikkelerin 273'ü Parion'un kendi darbı olmakla birlikte, en yüksek temsil oranına sahip ikinci darphane 39 sikkeyle Alexandria Troas kentidir. Alexandria Troas kentini sırasıyla Coela (13), Philippi (6), Lampsakos (5), Ilion (4), Apamea (Myrlea) (3), Perinthos (2), Byzantion (2), Deultum (1), Pitane (1), Elaea (1), Adramytteion (1), Pergamon (1), Kyzikos (1), Kalkhedon (1), Nikomedia (1) sikkeyle takip etmektedir. Parion kazılarında ele geçen Roma Eyalet sikkelerinin %77'sinin Parion kenti darbı olduğu görülmektedir. Geri kalan %23'lük bölümün; %11'i Alexandria Troas, %3'ü Coela, %4'ü Parion ve Alexandria Troas dışındaki diğer Roma koloni kentlerine ve %5'inin de Parion'a yakın mesafedeki çevre kentlere ait olduğu anlaşılmaktadır. Parion'un bir Roma kolonisi olmasıyla aynı doğrultuda, tez kapsamında incelenen sikkelerin %92'sini Roma kolonizasyon sikkeleri oluşturmaktadır. Bu doğrultuda Roma'nın kolonizasyon politikası ve bunun Parion başta olmak üzere kentlere yansımalarının neler olduğu konusu sikkeler yardımıyla detaylı olarak tezde incelenmiştir. Ayrıca tez kapsamında Parion'da bulunan Roma Eyalet sikkelerinin darp edildiği çevre ve diğer Roma koloni kentleriyle, Parion'un Roma Dönemi'nde kurduğu ilişkiler konusunda yeni verilere ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Troas Bölgesi, Parion, Roma Eyalet, Roma Kolonizasyonu, Sikke

ABSTRACT

Ph. D. DISSERTATION

ROMAN PROVINCIAL COINS FROM PARION EXCAVATIONS

Fatma KIZILYALÇIN OYARÇİN

Advisor: Prof. Dr. Korkmaz MERAL

2023, Page: 512

Jury: Prof. Dr. Korkmaz MERAL
Prof. Dr. Cevat BAŞARAN
Prof. Dr. Hüseyin YURTTAŞ
Prof. Dr. Vedat KELEŞ
Assist. Prof. Dr. Erdinç BURULDAĞ

The subject of the dissertation is the Roman Provincial coins found during the excavations carried out between 2005 and 2020 in the city of Parion, one of the important cities of the Troas Region. 355 Roman Provincial coins belonging to 17 different cities were found during the excavations. While 273 of these coins are Parion's mint, the second mint with the highest representation rate is the city of Alexandria Troas, with 39 coins. Coela (13), Philippi (6), Lampsakos (5), Ilion (4), Apamea (Myrlea) (3), Perinthos (2), Byzantion (2), Deultum (1), Pitane (1), Elaea (1), Adramytteion (1), Pergamon (1), Kyzikos (1), Kalkhedon (1), Nikomedia (1), followed the city of Alexandria Troas by the number of coins, respectively. The city of Parion minted 77% of the Roman Provincial coins unearthed in the Parion excavations. Of the remaining 23%, 11% belong to Alexandria Troas, 3% to Coela, 4% to Parion and other Roman colony cities other than Alexandria Troas, and 5% to the surrounding towns in the vicinity of Parion. In line with Parion being a Roman colony, 92% of the coins examined within the scope of the thesis are Roman colonization coins. In this scope, the colonization policy of Rome and its reflections on the cities, especially on Parion, were examined in detail in the dissertation through coins. The study also revealed new data about the location where the Roman Provincial coins found in Parion were minted and the relations between Parion and the other Roman colony cities in the Roman Period.

Key Words: Troas Region, Parion, Roman Province, Roman Colonization, Coin

KISALTMALAR DİZİNİ

AE	: Bronz
AMNG	: Die Antiken Münzen Nord-Griechenlands
A.Ş.	: Anonim Şirketi
Ay.	: Arka Yüz
Bkz.	: Bakınız
BMC	: The British Museum Coins
C.	: Cilt
CIL	: Corpus Inscriptionum Graecarum
cm	: Santimetre
Cop.	: Copenhagen
Çev.	: Çeviri
Çiz.	: Çizim
Dn.	: Dipnot
Ed.	: Editör
Eds.	: Editörler
et al.	: ve diğerleri
FITA	: From Imperium To Auctoritas
Fig.	: Figür
g	: Gram
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
Kat. No.	: Katalog No
Kazı Kod No.	: Kazı Kod Numarası
km	: Kilometre
Ky.	: Kalıp Yönü
Lev. No.	: Levha No
m	: Metre
MCBÜ	: Manisa Celal Bayar Üniversitesi
mm	: Milimetre
MÖ	: Milattan Önce

MS	: Milattan Sonra
No.	: Numara
Öy.	: Ön Yüz
Plt.	: Levha
pp.	: Sayfalar
Rec. Gen.	: Recueil Gènèral
Ref.	: Referans
Res.	: Resim
RPC	: Roman Provincial Coinage
S.	: Sayı
Samm.	: Sammlung
SDÜ	: Süleyman Demirel Üniversitesi
SNG	: Sylloge Nummorum Graecorum
ss.	: Sayfalar
UÜ	: Uludağ Üniversitesi
v.	: von
vb.	: ve benzeri
ve diğ.	: ve diğerleri
Vol.	: Volume
yy	: Yüzyıl
ZfN	: Zeitschrift für Numismatik

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1. Küçük Asya'nın Batısı. 7
Harita 2. Antik Dönemde Troas Bölgesi ve Parion. 8
Harita 3. Anadolu'daki Roma Kolonileri 17
Harita 4. Parion Kent Planı 46
Harita 5. Parion'da Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin Darp Yerleri 118
Harita 6. Macedonia Bölgesi ve Anadolu'daki Roma Eyaletleri 120
Harita 7. Philippi Kenti ve Bölgedeki Diğer Kentler 122
Harita 8. Thracia Bölgesi ve Deultum Kenti Lokalizasyonu 129
Harita 9. Perinthos Kenti ve Bölgedeki Diğer Kentler. 137
Harita 10. Byzantion Kenti Lokalizasyonu 140
Harita 11. Asya Eyaleti ve Diğer Eyaletler 145
Harita 12. Alexandria Troas Kenti Konumu 146
Harita 13. Lampsakos Kenti Lokalizasyonu 163
Harita 14. Parion'da Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin Darp Yerleri 170
Harita 15. Pitane Kenti Konumu 224
Harita 16. Adramytteion Kenti Lokalizasyonu 228
Harita 17. Kaikos Vadisi ve Pergamon Mikro Bölgesi 230
Harita 18. Kyzikos Kenti Lokalizasyonu 234
Harita 19. MS 1. yüzyıl ortalarında Bithynia ve Pontus Eyaleti Sınırları 237

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1. Parion Kenti Hava Fotoğrafı 9
Resim 2. Parion Pseudo-Autonom Darplı Sikkeler 11
Resim 3. Iulius Caesar Dönemi Parion Sikkeleri 18
Resim 4. Hadrianus Dönemi (MS 117-138) Parion Sikkesi. 21
Resim 5. Parion Tiyatrosu Yazıtlı Arşitrav Blokları 23
Resim 6. Parion Tiyatrosu Yazıtlı Arşitrav Bloğu, COL (Colonia) Kısaltması 24
Resim 7. Asklepios ve Eros Betimli Parion Sikkeleri 24
Resim 8. Parion Kazılarında Ele Geçen Commodus Dönemi Alexandria Troas Sikkesi 25
Resim 9. Parion Kazılarında Ele Geçen Gallienus Dönemi Alexandria Troas Sikkesi.. 25
Resim 10. Klasik ve Hellenistik Dönem Parion Sikkesi. 28
Resim 11. Klasik Dönem ve Roma Eyalet Dönemi Parion Sikkesi. 29
Resim 12. Parion'un Hellenistik Dönem Sikkeleri. 29
Resim 13. Klasik Dönem Parion Sikkesi 31
Resim 14. Parion Yamaç Hamamı'nda Murex Havuzu Kanalı İçerisinde Bulunan Murex Kabukları. 31
Resim 15. Parion Roma Hamamı Tepidarium Bölümünden Ele Geçen İstiridye Kabukları 32
Resim 16. Parion Klasik Dönem Sikkesi 33
Resim 17. Eros ve Herakles Farnese Betimli Sikkeler. 34
Resim 18. Parion Kent Merkezindeki Yapılar. 48
Resim 19. Parion Agora/Depo Binası. 53
Resim 20. Parion Akropol'ü/Sondaj 11. 56
Resim 21. Parion Akropol'ü/Sondaj 11. 57
Resim 22. Parion Akropolü Doğu (İç) Suru 59
Resim 23. Parion Akropolü Doğu (İç) Suru. 59
Resim 24. Parion Akropolü Doğu (İç) Suru. 60
Resim 25. Parion Akropolü Doğu (İç) Suru'nda Açığa Çıkarılan Yangın Tabakası. 60
Resim 26. Parion Akropolü Doğu (İç) Suru Definesi Buluntu Anı 62
Resim 27. Aşıklar Şapeli 65

Resim 28. Aşıklar Şapeli 66
Resim 29. Aşıklar Şapeli 66
Resim 30. Parion Büyük Hamam/Sondaj 10 67
Resim 31. Parion Güney (Tavşandere) Nekropolü 70
Resim 32. Parion Doğu Nekropolü Oda Mezarları. 75
Resim 33. Parion Doğu Nekropolü Oda Mezarları 5 78
Resim 34. Parion Odeionu. 81
Resim 35. Parion Roma Hamamı Üstten Görünüş. 86
Resim 36. Parion Roma Hamamı Geçici Koruma Üst Örtüsü. 87
Resim 37. Parion Sondaj 8 Açması. 94
Resim 38. Parion Sondaj 9 Açması. 96
Resim 39. Parion Tiyatrosu. 97
Resim 40. Parion Tiyatrosu. 98
Resim 41. Parion Yamaç Hamamı. 105
Resim 42. Philippi Kenti 121
Resim 43. Claudius Dönemi Philippi Sikkesi 122
Resim 44. Deultum Darplı Asklepios Betimli Sikkeler 130
Resim 45. Caracalla Dönemi'ne Ait Coela Sikkesi. 133
Resim 46. Byzantion ve Kalkhedon Kentlerinin Ortak Darp Ettiği Sikkeler. 142
Resim 47. Praefericulum Tasvirli Korinth Sikkesi 181
Resim 48. Iulius Caesar Dönemi'nde Praefericulum Tasvirli Aureuslar. 182
Resim 49. Parion Roma Kolonizasyon Sikkesi, Iulius Caesar Dönemi MÖ 45 ve Parion Hellenistik Dönem Sikkesi MÖ 200-0. 183
Resim 50. Parion Tiyatrosu Scaenae Frons Alınlık Parçası. 189
Resim 51. Parion Roma Hamamı Hygeia Kabartmalı Kemer. 196
Resim 52. Parion Kazısında Bulunmuş Yaban Domuzu Avındaki İmparator Gallienus Sikkesi. 214
Resim 53. Yaban Domuzu Avındaki Figürün Bulunduğu Diğer Parion Sikkeleri. 214
Resim 54. Yaban Domuzu Avlayan Androklos Betimli Ephesos Sikkeleri 215
Resim 55. Yaban Domuzu Avlayan Figürün Bulunduğu Samos ve Aphrodisias Sikkeleri 215
Resim 56. Parion Tiyatrosu Scaenae Frons Alınlığındaki Adonis Figürü. 216

Resim 57. Parion'da Ele Geçen Kyzikos Darplı Sikke 236
Resim 58. Commodus Dönemi Nikomedia Sikkesi. 244
Resim 59. Marcus Aurelius Dönemi Nikomedia Kent Sikkesi. 245
Resim 60. Parion Kazılarında Bulunmuş Marcus Antonius Dönemi'ne Tarihlenen Athena Büstü Kontrmarklı Philippi Sikkesi. 282
Resim 61. Parion Kazılarında Bulunmuş Marcus Antonius Dönemi'ne Tarihlenen Athena Büstü Kontrmarklı Philippi Sikkesi Kontrmark Detayı 282
Resim 62. Iulius Caesar Dönemi Cornucopiae Kontrmarklı Lampsakos Sikkeleri. 283
Resim 63. Apamea (Myrlea) Roma Kolonizasyon Dönemi Sikkeleri 284
Resim 64. Parion Kazılarında Bulunmuş Athena Başı Kontrmarklı Iulia Domna Adına Darp Edilmiş Ilion Sikkesi 284
Resim 65. Athena Başı Kontrmarklı Ilion Sikkeleri. 285
Resim 66. I. Claudius Dönemi Capricorn Kontrmarklı Parion Sikkeleri. 286
Resim 67. Traianus Dönemi Kadın Başı Kontrmarklı Parion Sikkeleri. 287
Resim 68. Traianus Dönemi Capricorn Kontrmarklı Parion Sikkeleri. 287
Resim 69. Traianus Dönemi Capricorn Kontrmarklı Parion Sikkesi. 287

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1. Parion Numismatik Yayınlarının Yıllara Göre Sayısal Dağılımı. 44
Grafik 2. Parion Kazılarında Bulunan Sikkeler İçerisinde Roma Eyalet Sikkelerinin Temsil Oranı..... 45
Grafik 3. Parion Roma Eyalet Sikkelerinin Buluntu Yerlerine Göre Dağılımı. 49
Grafik 4. Parion Roma Eyalet Sikkelerinin Buluntu Yerlerine Göre Yüzdesel Dağılımı. 50
Grafik 5. Parion Agora/Depo Binası Kazılarında Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı..... 54
Grafik 6. Parion Akropol/Sondaj 11 Kazılarında Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı..... 58
Grafik 7. Parion Akropolü Doğu (İç) Suru Geç Roma Definesinin İmparatorlara Göre Dağılımı 63
Grafik 8. Parion Akropolü Doğu (İç) Suru'nda Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı..... 63
Grafik 9. Parion Büyük Hamam/Sondaj 10 Kazılarında Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı 68
Grafik 10. Parion Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı 71
Grafik 11. Parion Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde Bulunan Roma Eyalet Sikkelerinin Darp Yerlerine Göre Dağılımı..... 72
Grafik 12. Parion Doğu Nekropolü Oda Mezarları'nda Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı 76
Grafik 13. Parion Doğu Nekropolü Oda Mezarları'nda Bulunan Roma Eyalet Sikkelerinin Darp Yerlerine Göre Dağılımı. 77
Grafik 14. Parion Odeionu'nda Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı. 82
Grafik 15. Parion Roma Hamamı Kazılarında Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı..... 88
Grafik 16. Parion Roma Hamamı'nda Bulunan Roma Eyalet Sikkelerinin Darp Yerlerine Göre Dağılımı..... 89

Grafik 17. Parion Sondaj 8 Kazılarında Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı 95
Grafik 18. Parion Tiyatrosu'nda Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı 100
Grafik 19. Parion Roma Tiyatrosu'nda Bulunan Roma Eyalet Sikkelerinin Darphanelere Göre Dağılımı 101
Grafik 20. Parion Yamaç Hamamı'nda Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı. 106
Grafik 21. Parion Yamaç Hamamı'nda Bulunan Roma Eyalet Sikkelerinin Darp Yerlerine Göre Dağılımı 108
Grafik 22. Parion'da Yüzey Buluntusu Olarak Ele Geçen Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı 113
Grafik 23. Parion Kazılarında Bulunan Roma Eyalet Sikkelerinin Darphanelere Göre Sayısal Dağılımı 116
Grafik 24. Parion Kazılarında Bulunan Roma Eyalet Sikkelerinin Darp Edildiği Kentlere Göre Yüzdelik Dağılımı 117
Grafik 25. Parion'da Ele Geçen Yabancı Kentlere Ait Roma Eyalet Sikkelerinin Parion'a Uzaklıklarının Sayısal Dağılımı 119
Grafik 26. Philippi Sikkelerinin Yıllara Göre Sayısal Dağılımı 123
Grafik 27. Philippi Darplı Sikkelerin Ön Yüz Tipleri ve Sayıları 126
Grafik 28. Philippi Darplı Sikkelerin Arka Yüz Tipleri ve Sayıları 127
Grafik 29. Coela Darplı Sikkelerin İmparatorlara Göre Dağılımı 134
Grafik 30. Coela Sikkelerinin Yıllara Göre Dağılımı 135
Grafik 31. Perinthos Darplı Sikkelerin Ön ve Arka Yüz Tiplerine Göre Dağılımı 138
Grafik 32. Perinthos Darplı Sikkelerin Yıllara Göre Dağılımı 139
Grafik 33. Byzantion Darplı Sikkelerin Yıllara Göre Dağılımı 144
Grafik 34. Alexandria Troas Darplı Sikkelerin Arka Yüz Tipleri ve Yüzdeliklerine Göre Dağılımı 151
Grafik 35. Alexandria Troas Darplı Sikkelerin Yıllara Göre Dağılımı 158
Grafik 36. Ilion Darplı Sikkelerin Ön Yüz Tipleri ve Sayıları 161
Grafik 37. Ilion Darplı Sikkelerin Arka Yüz Tipleri ve Sayıları 162
Grafik 38. Lampsakos Darplı Sikkelerin Ön Yüz Tipleri ve Sayıları 167

Grafik 39. Lampsakos Darplı Sikkelerin Arka Yüz Tipleri ve Sayıları.....168
Grafik 40. Parion Kazılarında Bulunan Roma Eyalet Sikkelerinin Darphanelere Göre Sayısal Dağılımı.....171
Grafik 41. Parion'da Ele Geçen Yabancı Kentlere Ait Roma Eyalet Sikkelerinin Parion'a Uzaklıklarının Sayısal Dağılımı.....172
Grafik 42. Parion Darplı Sikkelerin Arka Yüz Tiplerine Göre Sayısal Dağılımı.....177
Grafik 43. Parion'da Ele Geçen Pseudo-Autonom Darplı Sikkelerin Kentlere Göre Sayısal Dağılımı.....178
Grafik 44. Parion Darplı Sikkelerin İmparatoriçelere Göre Sayısal Dağılımı.....203
Grafik 45. Parion Gallienus Dönemi Sikkelerinin Arka Yüz Tipleri ve Sayısal Dağılımı 210
Grafik 46. Parion Darplı Ünik Sikkelerin İmparatorlara ve Arka Yüz Tiplerine Göre Sayısal Dağılımı.....211
Grafik 47. Parion'da Bulunan Roma Eyalet Sikkelerinin Yıllara Göre Sayısal Dağılımı 223
Grafik 48. Parion Darplı Sikkelerin Yıllara Göre Sayısal Dağılımı 223
Grafik 49. Apamea (Myrlea) Darplı Sikkelerin Ön Yüz Tipleri ve Sayıları 240
Grafik 50. Apamea (Myrlea) Darplı Sikkelerin Arka Yüz Tipleri ve Sayıları 241
Grafik 51. Parion'un Roma Cumhuriyet Dönemi'nde Darp Ettiği Sikkelerin Birimlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı 250
Grafik 52. Parion'un Iulius Claudius Hanedanlığı Dönemi'nde (MÖ 27-MS 68) Darp Ettiği Sikkelerin Birimlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı.....253
Grafik 53. Parion'un Flaviuslar Hanedanlığı Dönemi'nde (MS 69-MS 96) Darp Ettiği Sikkelerin Birimlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı.....255
Grafik 54. Parion'un Nerva-Antoninler Dönemi'nde (MS 96-MS 192) Darp Ettiği Sikkelerin Birimlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı.....260
Grafik 55. Parion'un Severuslar Dönemi'nde (MS 193-MS 235) Darp Ettiği Sikkelerin Birimlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı 265
Grafik 56. Parion'un Asker İmparatorlar Dönemi'nde (MS 235-268) Darp Ettiği Sikkelerin Birimlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı.....275
Grafik 57. Parion'un Darp Ettiği Roma Kolonizasyon Sikkelerinin Birimlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı.....275

Grafik 58. Parion'un Darp Ettiği Roma Kolonizasyon Sikkelerinin Dönemlere ve Birimlere Göre Sayısal Dağılımı.....276
Grafik 59. Parion'un Darp Ettiği Roma Kolonizasyon Sikkelerinin Dönemlere ve Birimlere Göre Sayısal Dağılımı.....276
Grafik 60. Parion Kazılarında Bulunan Roma Eyalet Sikkeleri İçerisinde Kontrmarklı Sikkelerin Oranı 279
Grafik 61. Parion Kazılarında Bulunan Kontrmarklı Roma Eyalet Sikkelerinin Kentlere Göre Sayısal ve Yüzdesel Dağılımı 280

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. 2005-2020 Yılları Arasında Parion Kazılarında Bulunan Sikkelerin Dönemsel ve Bulunduğu Yapılara Göre Dağılımı 47
Tablo 2. Parion Kazılarında Bulunan (2005-2020) Roma Eyalet Sikkelerinin Buluntu Yıllarına ve Kazı Alanlarına Göre Dağılımı 51
Tablo 3. Parion Agora/Depo Binasında Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara/İmparatoriçelere ve Darphanelere Göre Dağılımı 55
Tablo 4. Parion Akropol/Sondaj 11'de Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara ve Darphanelere Göre Dağılımı 57
Tablo 5. Parion Akropolü Doğu İç Suru Kazılarında Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara ve Darphanelere Göre Dağılımı 64
Tablo 6. Aşıklar Şapeli'nde Ele Geçen Roma Eyalet Sikkesinin İmparatora ve Darphaneye Göre Dağılımı 65
Tablo 7. Parion Büyük Hamam/Sondaj 10'da Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara ve Darphanelere Göre Dağılımı 69
Tablo 8. Parion Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara ve Darphanelere Göre Dağılımı 74
Tablo 9. Parion Doğu Nekropolü Oda Mezarları'nda Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara/İmparatoriçelere ve Darphanelere Göre Dağılımı 80
Tablo 10. Parion Odeionu'nda Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara/İmparatoriçelere ve Darphanelere Göre Dağılımı 84
Tablo 11. Parion Roma Hamamı'nda Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara/İmparatoriçelere ve Darphanelere Göre Dağılımı 91
Tablo 12. Parion Sondaj 8'de Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara ve Darphanelere Göre Dağılımı 96
Tablo 13. Parion Tiyatrosu'nda Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara/İmparatoriçelere ve Darphanelere Göre Dağılımı 103
Tablo 14. Parion Yamaç Hamamı'nda Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara/İmparatoriçelere ve Darphanelere Göre Dağılımı 110

Tablo 15. Parion'da Yüzey Buluntusu Olarak Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara ve Darphanelere Göre Dağılımı 114
Tablo 16. Alexandria Troas Darplı Sikkelerin İmparator/İmparatoriçe ve Arka Yüz Tiplerine Göre Dağılımı 150
Tablo 17. Parion'da Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin Darp Yerlerinin Parion Kentine Mesafeleri 173
Tablo 18. Parion Darplı Sikkelerin İmparator/İmparatoriçe ve Arka Yüz Tiplerine Göre Dağılımı 174
Tablo 19. Parion Pseudo-Autonom Darplı Sikkelerin Ön Yüz Tiplerine Göre Dağılımı 176
Tablo 20. Parion Darplı Gallienus Dönemi Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus Betiminin Görüldüğü Sikkelerin Ön Yüz Lejandları 212
Tablo 21. Parion Darplı Gallienus Dönemi Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus Betiminin Görüldüğü Sikkelerin Arka Yüz Lejandları 213
Tablo 22. Parion Darplı Gallienus Dönemi Genius Betiminin Görüldüğü Sikkelerin Ön ve Arka Yüz Lejandları 217
Tablo 23. Parion Darplı Gallienus Dönemi At Üzerinde İmparator Betiminin Görüldüğü Sikkelerin Ön ve Arka Yüz Lejandları 218
Tablo 24. Parion Darplı Gallienus Dönemi Zafer Takı Betiminin Görüldüğü Sikkelerin Ön ve Arka Yüz Lejandları 220
Tablo 25. Parion Sikkelerinin İmparatorlara/İmparatoriçelere Göre Metrolojik Özellikleri 248
Tablo 26. Parion'un Roma Cumhuriyet Dönemi'nde Darp Ettiği Sikkelerin Metrolojik Özellikleri 250
Tablo 27. Iulius Claudius Hanedanlığı Dönemi'nde (MÖ 27-MS 68) Parion'un Darp Ettiği Sikkelerin İmparatorlara Göre Dağılımı ve Metrolojik Özellikleri 251
Tablo 28. Flaviuslar Hanedanlığı Dönemi'nde (MS 69-MS 96) Parion'un Darp Ettiği Sikkelerin İmparatorlara Göre Dağılımı ve Metrolojik Özellikleri 253
Tablo 29. Nerva-Antoninler Dönemi'nde (MS 96-MS 192) Parion'un Darp Ettiği Sikkelerin İmparatorlara Göre Dağılımı ve Metrolojik Özellikleri 255
Tablo 30. Severuslar Dönemi'nde (MS 193-MS 235) Parion'un Darp Ettiği Sikkelerin İmparatorlara/İmparatoriçelere Göre Dağılımı ve Metrolojik Özellikleri 260

Tablo 31. Asker İmparatorlar Dönemi'nde (MS 235-268) Parion'un Darp Ettiği Sikkelerin İmparatorlara/İmparatoriçelere Göre Dağılımı ve Metrolojik Özellikleri ... 266
Tablo 32. Parion'da Bulunan Roma Eyalet Sikkeleri Üzerinde Görülen Kontrmarkların Kentlere ve İmparatorlara/İmparatoriçelere Göre İkonografik Dağılımı 281

LEVHALAR DİZİNİ

Levha 1. Philippi, Deultum ve Coela Sikkeleri 468
Levha 2. Coela Sikkeleri 469
Levha 3. Coela, Perinthos, Byzantion ve Alexandria Troas Sikkeleri 470
Levha 4. Alexandria Troas Sikkeleri 471
Levha 5. Alexandria Troas Sikkeleri 472
Levha 6. Alexandria Troas Sikkeleri 473
Levha 7. Alexandria Troas Sikkeleri 474
Levha 8. Ilion ve Lampsakos Sikkeleri 475
Levha 9. Parion Sikkeleri 476
Levha 10. Parion Sikkeleri 477
Levha 11. Parion Sikkeleri 478
Levha 12. Parion Sikkeleri 479
Levha 13. Parion Sikkeleri 480
Levha 14. Parion Sikkeleri 481
Levha 15. Parion Sikkeleri 482
Levha 16. Parion Sikkeleri 483
Levha 17. Parion Sikkeleri 484
Levha 18. Parion Sikkeleri 485
Levha 19. Parion Sikkeleri 486
Levha 20. Parion Sikkeleri 487
Levha 21. Parion Sikkeleri 488
Levha 22. Parion Sikkeleri 489
Levha 23. Parion Sikkeleri 490
Levha 24. Parion Sikkeleri 491
Levha 25. Parion Sikkeleri 492
Levha 26. Parion Sikkeleri 493
Levha 27. Parion Sikkeleri 494
Levha 28. Parion Sikkeleri 495
Levha 29. Parion Sikkeleri 496

Levha 30. Parion Sikkeleri 497
Levha 31. Parion Sikkeleri 498
Levha 32. Parion Sikkeleri 499
Levha 33. Parion Sikkeleri 500
Levha 34. Parion Sikkeleri 501
Levha 35. Parion Sikkeleri 502
Levha 36. Parion Sikkeleri 503
Levha 37. Parion Sikkeleri 504
Levha 38. Parion Sikkeleri 505
Levha 39. Pitane, Elaea, Adramytteion, Pergamon, Kyzikos, Apamea (Myrlea) ve Kalkhedon Sikkeleri.....506
Levha 40. Nikomedia Sikkesi 507

ÖNSÖZ

Hellespontus'a hakim, Asya kıtasından Avrupa'ya geçiş için stratejik bir noktada yer alan Troas Bölgesi'nin kuzeyinde, günümüzde Çanakkale ili, Biga ilçesi, Kemer köyü sınırları içinde yer alan Parion kentinde ilk bilimsel arkeolojik kazılara 2005 yılında başlanmıştır. Arkeolojik kazılar öncesinde tamamen toprak altında olan Parion kentinde, 2005 yılından günümüze kadar kesintisiz süren kazı çalışmaları sırasında ülkemiz kültür envanterine çok sayıda eser kazandırılmıştır. Çalışmalar sonucunda açığa çıkarılan kalıntılar ve elde edilen buluntularla ilgili günümüze kadar tamamlanmış on doktora tezi ve on sekiz yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Yine kazılardan elde edilen arkeolojik verilerle ilgili *Parion Studies* serisi adı altında altı kitap, çok sayıda bilimsel makale ve tam metin bildiri yayımlanmıştır. Parion kazılarında elde edilen önemli arkeolojik buluntulardan birini oluşturan sikkelerle ilgili de Geç Roma-Erken Bizans sikkelerini konu edinen bir doktora tezi ile üç yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Parion kazılarında elde edilen numismatik verilerin bilimsel yayına dönüştürülmesi konusunda da ciddi bir yaklaşım sergilenmekte olup Parion kazılarında elde edilen numismatik verilerle ilgili, tezin 'Parion Numismatik Yayınları' alt başlığında künyesi ve içeriğinin verildiği yayınlar ele alınmıştır. Parion kazılarında bulunan numismatik verilerle ilgili birçok bilimsel yayın yapılmış olmakla birlikte kapsamlı olarak ele alınan çalışmaların büyük bir bölümünün odak noktası Geç Roma ve Bizans sikke buluntularına yöneliktir. Bu noktada Parion kazı başkanımız Prof. Dr. Vedat KELEŞ tarafından, Roma Dönemi'nde önemli bir koloni kenti olan aynı zamanda Anadolu'nun en fazla sikke darp eden koloni kentlerinden biri olan Parion kentinde bulunan Roma Eyalet sikkelerinin tamamının ele alındığı kapsamlı bir doktora tezinin hazırlaması gerektiği düşüncesi ve benim numismatik alanında çalışma isteğim üzerine danışman hocam Prof. Dr. Korkmaz MERAL'in de onayıyla bu konuda bir doktora tezi hazırlamama karar verilmiştir. Tez konusunun belirlenmesinden tezin tamamlanmasına kadar geçen süre içerisinde başta Parion Kazı Başkanımız Prof. Dr. Vedat KELEŞ ve tez danışmanım Prof. Dr. Korkmaz MERAL olmak üzere, katkı ve destek sağlayan burada isimlerini anmam gereken çok sayıda kişi, kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Öncelikli olarak 2016 yılında beni Parion kazısına davet ederek kazı ekibinin bir üyesi olmamı sağlayan, Parion kazılarında bulunan Roma Eyalet sikkelerini tez konusu olarak çalışmama izin veren, tez konusunun

belirlenmesinden bitişine kadar her aşamada yardımcı olan ve yönlendiren Parion Kazı Başkanımız, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dekanı ve Arkeoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Vedat KELEŞ'e çok teşekkür ederim. Doktoraya giriş sürecimden bitirme aşamasına kadar her türlü konuda yardımını esirgemeyen, değerli tez danışman hocam Prof. Dr. Korkmaz MERAL'e doktora sürecimin her aşamasında bana gösterdiği anlayış ve destek için sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Parion kentinde ilk bilimsel arkeolojik kazılara 2005 yılında başlatan ve sağlık sorunlarının ortaya çıktığı 2014 yılına kadar başarı ile Parion kazı başkanlığı yapmış olan Onursal Kazı Başkanımız, tez izleme komite üyem, değerli hocam Prof. Dr. Cevat BAŞARAN'a, tez izleme süreçlerimde, olumlu yönlendirmeleri ve çalışmalarım sırasındaki desteği ve katkıları için sonsuz teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Tez izleme komitemin bir diğer önemli üyesi, Atatürk Üniversitesi Sanat Tarihi Bölüm Başkanı Prof. Dr. Hüseyin YURTTAŞ'a çalışmalarımı değerlendirip farklı bakış açısı ile sunduğu fikir ve önerileriyle tezime sunduğu katkılar için teşekkürlerimi sunarım. Troas Bölgesi'ndeki Roma kolonilerini doktora tezi olarak çalışan, Parion'daki Roma kolonizasyon sürecine hakim olan, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, Dr. Öğr. Üyesi Erdinç BURULDAĞ'a tezimin değerlendirilmesinde yaptığı olumlu katkılardan dolayı çok teşekkür ederim.

2005-2009 yılları arasında Parion kazılarında bulunan 32 adet Parion Roma kolonizasyon sikkelerini yüksek lisans tezi olarak çalışan, Karabük Üniversitesi, Arkeoloji Bölüm Başkanı ve Hadrianoupolis Kenti Kazı Başkanı Doç. Dr. Ersin ÇELİKBAŞ hocama da, yüksek lisans tezinin yazımı sırasında edindiği kaynaklarını, bilgilerini ve tecrübelerini benimle paylaştığı ve önerileriyle tezime olumlu katkılar sağladığı için teşekkürlerimi sunarım. Parion Roma Hamamları'nı doktora tezi olarak çalışan, Parion'un Roma Dönemi sosyal yapısına hakim olan, Parion ile ilgili elektronik dokümanlarını ve kitaplarını benimle paylaşıp birçok yayına ulaşmamda yardımcı olan Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü'nde görev alan Arş. Gör. Dr. Alper YILMAZ'a da yardımları için çok teşekkür ederim. Arkeolojiye ilk tanıştığım dönemden itibaren her türlü yardım ve desteği eksik etmeyen Arkeoloji alanında gelişimimde büyük katkıları olan Lisans ve Yüksek Lisans öğrenimimi gördüğüm, başta yüksek lisans danışmanım Prof. Dr. Fikret ÖZCAN olmak üzere Süleyman Demirel Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'ndeki hocalarıma da teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Tez çalışmamın çeşitli aşamalarında yardımlarını gördüğüm Doç. Dr. Hasan KASAPOĞLU, Doç. Dr. Mevlüt ELİÜŞÜK, Doç. Dr. Davut KAPLAN, Araş. Gör. Dr. Michael D. YILMAZ, Araş. Gör. Soner ÖZMEN, Ondokuz Mayıs Üniversitesi doktora öğrencileri Sadık TUĞRUL ve Selman TAMYÜREK, yüksek lisans öğrencisi Hasan ÖZTÜRK ve Parion Türk Tarih Kurumu personeli Uzman Arkeolog Yunus ÖZDEMİR'e olumlu katkıları için teşekkürlerimi sunarım. Ankara Üniversitesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü'nden Arş. Gör. Zeynep YILMAZ'a tez kapsamında çalıştığım sikkelerin mekanik temizliklerini ve konservasyonu yaptığı için teşekkür ederim. Ayrıca sikkelerin gün yüzüne çıkarılması aşamasında titizlikle çalışan ve büyük emek harcayan yukarıda isimlerini sayamadığım Parion Kazısı'nda görev alan tüm ekip arkadaşlarıma da emekleri için teşekkür ederim. Parion kazılarına finansman destek sağlayan Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile İÇDAŞ Enerji Tersane ve Ulaşım Sanayi Anonim Şirketine, sağladıkları maddi destek için çok teşekkür ederim.

Ephesos, Miletos, Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı ve Aziz Nikolaos Kilisesi Kazıları'nda birlikte çalışmaktan büyük keyif aldığım, Doktora sürecimde pozitif bakış açısıyla beni daima olumlu yönlendiren değerli hocam, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölüm Başkanı Doç. Dr. Ebru Fatma FINDIK'a çok teşekkür ederim.

Son olarak da bugünlere gelmemde büyük emekleri olan, yaşamım boyunca bana en iyi imkanları sunan, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen değerli ailem babam Suat KIZILYALÇIN, annem Emine KIZILYALÇIN ve abim Vahit KIZILYALÇIN'a sonsuz teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Bana olan inancını ve sevgisini her zaman hissettiren ve bilim insanı olma yolunda her türlü yardım ve fedakarlığı sağlayan değerli eşim Doç. Dr. Kasım OYARÇİN'e her daim yanımda olduğu için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Erzurum-2023 **Fatma KIZILYALÇIN OYARÇİN**

GİRİŞ

I. AMAÇ ve KAPSAM

Troas Bölgesi'nin önemli kentlerinden biri olan Parion'da, 2005 ve 2020 yılları arasında yapılan kazı çalışmaları sonucunda bulunan Roma Eyalet sikkeleri tez konusunu oluşturmaktadır. Tez kapsamında Parion'da ele geçen Roma Eyalet sikkelerinin belgeleme ve kataloglanması yapılarak sikkelerin darp edildiği kentler, sikkeler üzerinde yer alan tipler, sikkelerin metrolojik özellikleri, bulunduğu yapılar detaylı bir şekilde incelenmiş ve birtakım sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Parion'un da bir Roma kolonisi olmasıyla aynı doğrultuda kazılarda ele geçen Roma Eyalet sikkelerinin %92'si Roma koloni kenti sikkesidir. Roma Dönemi'nde koloni kenti statüsüne sahip olan kentler, Roma'nın temsil edildiği şehirler olduklarından diğer kentlerin aksine zorunlu olarak Grekçe yerine üzerinde Latince lejandlar bulunan sikkeler darp etmişlerdir. Dolayısıyla tez kapsamında incelenen sikkelerin büyük bir bölümü Roma koloni kentlerine ait olduğundan %92'sini Latince lejandlı sikkeler oluşturmaktadır. Tez kapsamında incelenen sikkelerin %8'i ise Parion'a oldukça yakın mesafede olan kentlere ait Grekçe lejandlı Roma Eyalet sikkeleridir. Roma, hakimiyeti altına aldığı kent devletlerinin sikke basma hakkını ellerinden almamış, kentler önceki dönemlerde olduğu gibi kendi sikkelerini darp etmeye devam etmişlerdir. Roma, hakimiyetindeki kent devletlerinin sikke basma hakkını ellerinden almamakla birlikte genelde sikkenin darp edildiği dönemdeki Roma imparatorunun portresinin sikkelerin ön yüzlerinde darp edilmesini zorunlu tutmuştur. Sikkelerin arka yüzlerine ise kentler, önceki dönemlerde olduğu gibi kentle ilgili tipleri koymaya devam etmişlerdir. Ayrıca Roma, sınırlı sayıdaki kent dışında birçok kente değerli metallerden sikke basma hakkı vermemiş kentler sadece bronzdan sikke basma hakkına sahip olmuşlardır. Dolayısıyla tez kapsamında incelediğimiz sikkelerin tamamı bronz olup söz konusu sikkeler daha çok kent devletlerinin, kendi kentleri içerisindeki bozuk para ihtiyacını karşılamaya yönelik darp edilmişlerdir. Roma Eyalet sikkeleri sınırlı sayıdaki kentte Roma sisteminde, çok sayıdaki kentte ise yerel sistemler kullanılarak darp edilmiş olduklarından sikkelerde belirli bir birim standardı bulunmamaktadır. Roma Eyalet sikkelerinin hem belirli bir birimde basılmamaları hem de genelde kent devleti tarafından kentin bozuk para ihtiyacını karşılamaya yönelik

değersiz metallerden basılmış olmaları nedeniyle farklı kentlerde geçerlilikleri bulunmamaktadır. Roma Eyalet sikkelerinin sadece basıldığı kent sınırları içerisinde geçerli olması, bu sikkelerin farklı kentlerde geçerli olabilmesi için darp vergisi oranında değerinde düşürülmeye gidilmesi gibi nedenlerden dolayı Anadolu'da gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda bulunan Roma Eyalet sikkelerinin büyük bir kısmının bulunduğu kente ait olduğu, yabancı kente ait sikkelerin ise oldukça az sayıyla temsil edildiği görülmektedir. Bu doğrultuda Parion kazılarında bulunan Roma Eyalet sikkelerinin %77'sinin Parion'un kendi darbı olduğu görülmektedir. Parion Iulius Caesar Dönemi'nde koloni statüsünü kazanmasıyla birlikte Hellenistik Dönem'in aksine, Roma Dönemi'nde çok fazla sayıda ve tipte sikkeler basmıştır. Bu sikke tipleri içerisinde Parion'a gelen Romalı kolonistlerin getirdiği yeni kültlere ait dini figürler olduğu gibi, Roma'nın ve Roma kolonisinin kuruluşuyla veya imparatorlukla ilgili tipler de bulunmaktadır. Aynı durum yine bir Roma koloni statüsüne sahip olan Alexandria Troas, Deultum, Philippi, Lampsakos ve Apamea (Myrlea) kentleri sikkeleri için de geçerlidir. Dolayısıyla çalışma kapsamında amaçlanan önemli konulardan birini Parion kazılarında ele geçirilen Roma kolonizasyon sikkelerinin hem numismatik hem de arkeolojik açıdan detaylı olarak incelenmesi ve kentteki Roma kolonizasyonu hakkında birtakım yeni verilere ulaşılması oluşturmaktadır. Parion'da Roma kolonizasyonuyla ilgili verilerin yanı sıra, Parion'un hangi tipleri hangi imparatorlar zamanında kullandığı, hangi imparatorlar döneminde sikke basımının arttığı, sikke lejandlarındaki değişimler gibi numismatik verilerle ilgili sonuçlara da ulaşılması amaçlanmıştır. Parion sikkelerinin arka yüzlerinde yer alan tipler yardımıyla, Parion'da Roma Dönemi'nde hangi yapılar olduğu, hangi tanrıların ve imparatorların tapınım gördüğü üzerinde durulmuş ve kentle ilgili yeni veriler ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca Parion kazılarında ele geçen Philippi, Deultum, Coela, Perinthos, Byzantion, Alexandria Troas, Ilion, Lampsakos, Pitane, Elaea, Adramytteion, Pergamon, Kyzikos, Apamea (Myrlea), Kalkhedon ve Nikomedia kentlerine ait Roma Eyalet sikkeleri de çalışma kapsamında değerlendirilmiş olup Roma Dönemi'nde Parion'un çevre ve diğer Roma koloni kentleri ile ilişkileri konusunda da yeni verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Tez kapsamında ayrıca Parion'da Roma kolonizasyonunun tam olarak ne zaman başladığı ve kolonin kuruluşunun kent halkı üzerindeki etkilerinin neler olduğu ve bunların sikke ikonografisine yansımalarının nasıl olduğu üzerinde durulmuş ve yeni verilere ulaşılması amaçlanmıştır. Buna ek olarak, Parion kazılarında

bulunan Roma Eyalet sikkeleri, bulunduğu yapının tarihiyle bağlantılı olarak incelenmiş ve mimari kalıntılardan elde edilen verileri sikke buluntularının destekleyip desteklemediği konusuna da değinilmiştir. Tezle ulaşılmak istenen önemli amaçlardan biri de, hem Parion antik kentinin hem de bölgenin Roma Dönemi'ndeki sosyal ve ekonomik durumunun aydınlatılmasına katkı sunmak olmuştur. Tez kapsamında ulaşılan en önemli sonuçlardan biri şüphesiz Parion kazılarında ele geçen Roma Eyalet sikkelerinin bilim dünyasına tanıtılmasıdır. Parion'daki Roma Eyalet sikkelerinin belgeleme ve tarihlendirilmelerinin yapılarak bilim dünyasına sunulması Anadolu'daki kazı buluntuları içerisinde az sayıda yayının olduğu Roma Eyalet sikkeleriyle ilgili önemli bir çalışma olacaktır. Çalışma kapsamında ulaşılmak istenen sonuçlar sadece Parion kenti için değil Troas ve Mysia Bölgesi kentleriyle diğer Roma koloni statüsü verilen kentler için de oldukça önemlidir. Tez kapsamında incelenen sikkeler içerisinde yayımlanmamış yeni sikke tiplerinin bulunması da çalışmanın önemini daha da arttırmaktadır.

II. YÖNTEM

Çalışmanın konusunu oluşturan sikkelerin büyük bir bölümü Parion'da, 2005-2020 yılları arasında yapılan kazılar sırasında Güney (Tavşandere) Nekropolü, Tiyatro, Agora/Depo, Roma Hamamı, Yamaç Hamamı, Odeion, Akropol/Sondaj 11 ve Oda Mezarları başta olmak üzere 18 farklı alanda yapılan kazı çalışmalarında bulunmuştur. Parion kazılarındaki Roma Eyalet sikkelerinin %6'sı ise, kentin farklı yerlerinden yüzey buluntusu olarak ele geçmiştir. Sikkeler, kazılar sırasında veya yüzeyde bulunduktan sonra öncelikli olarak 'Parion Ana Kod' sistemine göre her birine ayrı ayrı buluntu kodu verilerek sikke fişleri doldurulmuştur. Sikkelerin kodlarının verilip sikke fişlerinin doldurulmasının ardından ilk hal fotoğrafları çekilmiş olup sonrasında üzerinde gerçekleştirilen ilk çalışma mikroskop altında bisturi yardımıyla sikkelerin mekanik temizliklerinin yapılması olmuştur. Bu çalışma, sikkeler üzerindeki toprak tabakasının kontrollü olarak bisturi ile kaldırılması ve toprağı kaldırılan sikkelerin, mikroskop altında bisturi ve seyrek olarak cam elyaf kalem kullanılarak ayrıntılarının temizlenmesinden oluşmaktadır. Sikkelerin mekanik temizliklerinin ardından Parion kazısı fotoğraf stüdyosunda her bir sikkenin makro objektifle ön ve arka yüzlerinin fotoğrafları çekilmiştir. Bu işlemlerin tamamlanmasının ardından, tüm fotoğraflar bilgisayar ortamına

aktarılmış ve Adobe Photoshop programı yardımıyla sikkeler yayına hazır hale getirilmiştir. Daha sonra sikkelerin metal cinsi, çap, ağırlık ve kalıp yönü gibi teknik bilgileri alınarak kataloglarının yapılması aşamasına geçilmiş ve teşhisleri yapılan sikkelere ait bilgiler buluntu yıllarına ve yerlerine göre ayrı dosyalar halinde arşivlenmiştir. Kazı sırasında detaylı olarak incelenen sikkeler konservasyon çalışmalarının yapılması için tekrardan restorasyon ve konservasyon laboratuvarına teslim edilmiştir. Gerekli konservasyon işlemleri yapılan sikkelerin yüksek kondisyonlu olanları envanterlik veya etütlük olarak müzeye gönderilmiş, düşük kondisyonlu olanları ise kazı deposunda muhafaza altına alınmıştır. Kazıda sikkelere ait katalogların oluşturulmasının ardından kazı sonrası dönemde kütüphane çalışmalarına başlanmış ve kazıda hazırlanan katalog analojik açıdan değerlendirilmiştir. Her bir sikkenin yayımlanmış sikke kataloglarından benzerleri araştırılarak tarihlendirilmesi yapılmış ve teşhis edilebilen sikkelerle ilgili referanslar verilmiştir. Bu aşamada Parion kazılarında bulunan bazı Roma Eyalet sikkelerinin benzer örnekleri olmayan yayımlanmamış sikkeler olduğu tespit edilmiştir. Sikkelerin tarihlendirilmesinde, *Roman Provincial Coinage* (RPC) serileri temel referans kitaplar olarak kullanılmıştır. Bunun yanı sıra *British Museum Catalogue* (BMC), *Die antiken Münzen Nord-Griechenlands* (AMNG), *From Imperium To Auctoritas* (FITA), *Sylloge Nummorum Graecorum* (SNG) serileri de referans kitaplar olarak kullanılmıştır. Sikkelerin kataloglarının hazırlanmasında *Roman Provincial Coinage* (RPC) serilerindeki kataloglanma sistemi esas alınmıştır. Tezin katalog bölümü hazırlanırken önce sikkeyi darp eden kentin, Roma Dönemi'nde dahil olduğu eyalete, aynı eyaletteki kente ait sikkeler ise kendi içerisinde batıdan doğuya doğru olacak şekilde katalogda sıralanmıştır. Aynı kente ait sikkeler *Roman Provincial Coinage* serilerinde olduğu gibi önce Pseudo-Autonom, sonra da imparatorlara göre kronolojik olarak sıralanmıştır. Aynı imparatora ait sikkeler ise, alfabetik olarak arka yüz tipine göre sınıflandırılmıştır. Arka yüzü de aynı olan birebir benzer sikkeler ise önce çaplarına, sonra da ağırlıklarına göre büyükten küçüğe doğru katalogda sıralanmıştır. Sikkeler üzerinde lejandı okunamayan ancak o şekilde olması gereken harfleri köşeli parantez [ ] içinde gösterilmiştir. Lejandın nasıl başladığı veya devam ettiğinin kesin bilinmediği durumlarda ise köşeli parantezin içerisi [ ] boş bırakılmıştır. Katalogların tamamlanmasının ardından tezin anahat planına göre metin kısımlarının yazımına geçilmiştir. Tezin yazımında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tez

yazım kuralları esas alınmış olup referans ve kaynakça sistemi olarak ‘Güncel Yöntem’ başlığıyla adlandırılan APA sistemi kullanılmıştır. Tez kapsamında sikkelerin ön yüz ve arka yüz lejandlarının anlamları açıklanmış, metrolojik özellikleri ve birimlerine göre de değerlendirmeler yapılmıştır. Genelde her kentin kendine özgü yerel bir sikke basma sistemi olduğundan sikkelerin metrolojik özellikleri incelenirken, her kentin sikkeleri kendi içerisinde ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Roma koloni kenti olan Parion, Alexandria Troas, Lampsakos, Apamea (Myrlea), Deultum ve Philippi kentlerinin sikkeleri incelenirken Roma bronz sikke sistemi temel olarak alınmıştır. Ancak çoğu dönem koloni kentlerinin darp ettiği sikkelerin metrolojik özelliklerinde kendi içerisinde de belirli bir uyum bulunmadığından, katalogda çok sayıda sikke örneği olan Parion ve Alexandria Troas kentlerinin sikkeleri birimlerine göre sınıflandırılırken tek başlık altında gruplandırılmanın doğru olmayacağından, sikkelerin birimlerine göre dağılımı; Roma Cumhuriyet Dönemi (MÖ 45-27), Iulius Claudius Hanedanlığı (MÖ 27-MS 68), Flaviuslar Hanedanlığı (MS 69-96), Nerva-Antoninler Dönemi (MS 96-192), Severuslar Dönemi (MS 193-235) ve Asker İmparatorlar Dönemi’nde (MS 235-268) darp edilenler olmak üzere altı farklı başlık altında incelenmiştir. Kyzikos, Ilion, Pergamon, Pitane, Byzantion, Elaea, Kalkhedon, Nikomedia, Coela, Perinthos, Adramytteion gibi Roma koloni statüsü olmayan kentlerin sikkelerinin birimleri ise Grek sikke sistemine göre incelenmiştir. Söz konusu Roma koloni statüsü olmayan kentlerde ana sikke bronz birimi olarak *Assarion* temel alınmıştır. Hem katalogların hem de metin kısmının yazımı sırasında İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü, Parion Kazı Kütüphanesi, Ankara’daki; İngiliz Arkeoloji Enstitüsü, Milli Kütüphane ve Türk Tarih Kurumu kütüphanelerinden yararlanılmıştır. Bu kütüphanelerde bulunmayan bazı kitaplara ise, yurt içi ve yurt dışında numismatik alanında çalışan akademisyenler aracılığıyla ulaşılmıştır. Tezin ekler bölümüne, tez izleme komite üyelerinin isteği doğrultusunda kondisyonu oldukça düşük olduğundan dolayı fotoğraflarından net anlaşılamayan sikkelerin arka yüzlerinin çizimleri konmuştur. Bunun yanı sıra ‘Levhalar’ başlığı altında yer alan sikkelerin fotoğrafları orijinal boyutlarına bağlı kalınarak teze eklenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise sikkeler buluntu yerlerine ve ikonografik özelliklerine göre detaylı bir şekilde incelenmiş ve tezin sonuç bölümünde tez kapsamında elde edilen verilere ve sonuçlara değinilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

PARİON

1.1. PARİON'UN COĞRAFİ KONUMU ve ROMA DÖNEMİ ÖNCESİ TARİHİ

Troas Bölgesi coğrafi konum olarak Asya'yı Avrupa'ya, Pontus Euxinus'u (Karadeniz) ve Propontis'i (Marmara Denizi) Aegeon Pelagos'a (Ege Denizi) bağlayan bir köprü niteliğindedir (Harita 1; Başaran, 2005: 20; Aslan, 2012a: 18; Keleş ve Oyarçin, 2022: 1). Troia şehrinden adını alan antik Troas Bölgesi'nin (Akarca, 1978: 1-2) ismi ilk olarak Homeros'un *İlyada* adlı eserinde geçmektedir (Homeros, *İlyada*: Passim; Schliemann, 2014: I. 15; Akkaş, 2020a: 9). Lokalizasyon olarak bölge, Aisepos (Gönen) Çayı'nın çıktığı noktadan İda Dağı'nın (Kaz Dağı) güneyinde yer alan Adramytteion'a (Edremit) kadar uzanan hattın batısında yer almaktadır (Leaf, 1923: xvi; Cook, 1973: 1). Günümüzde kuzeyde Propontis (Marmara Denizi), kuzeybatıda Hellespontus (Çanakkale Boğazı), doğuda Mysia Bölgesi, güneyde Edremit Körfezi ve batıda Aegeon Pelagos (Ege Denizi) ile çevrelenen Biga Yarımadası'nın bulunduğu yer olarak konumlanmaktadır (Harita 2; Strab. XIII. I. 1-2; Akarca, 1978: 1; Mitchell, 2004: 1001; Sevin, 2016: 66-67; Oyarçin, 2017: 29; Keleş ve Oyarçin, 2022: 1).

Antik yazar Strabon, Troas Bölgesi ile ilgili "… *Propontis'e ve Aisepos Irmağı'ndan sonra gelen kıyıya döneceğim. Bu deniz kıyısındaki ilk ülke Troas'tır*. *Her ne kadar harabe halinde terk edilmiş ise de sahip olduğu ün, yazarları kendisinden uzun uzun söz etmeye zorlar* …" (Strab. XIII. I. 1); "… *Troia'nın topografyası, batıya ve batı denizine ve aynı zamanda kuzeye ve kuzey denizine doğru hafif bir dirsek çizen yüksek İda Dağı'nın konumuyla en iyi şekilde belirlenmiştir* …" şeklindeki ifadeleriyle bölgenin sahip olduğu doğal konumunun önemini vurgulamaktadır (Strab. XIII. I. 5).

Antik dönemde Troas Bölgesi sınırları içerisinde yer alan kentlere bakıldığında sayıca oldukça fazla olduğunu söylemek mümkündür[1].

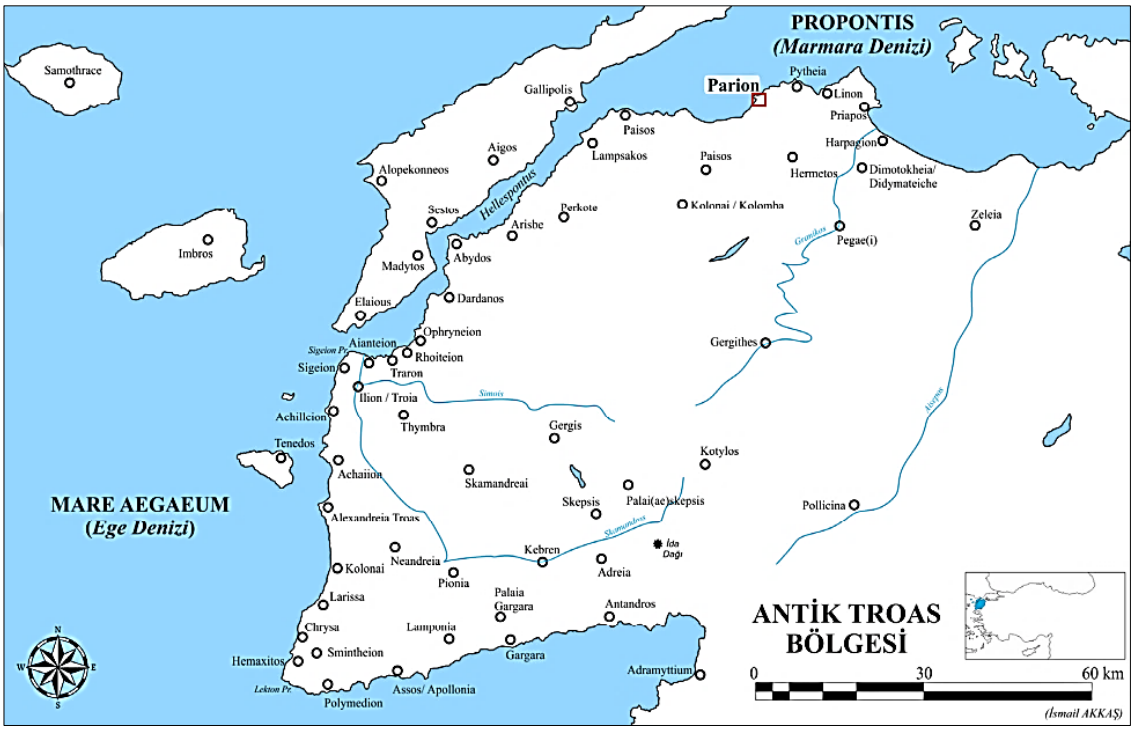
[1] Söz konusu kentlerden bir bölümü Abydos, Achaiion, Achilleion, Adramytteion, Aianteion, Alexandria Troas, Alybe-Alope, Antandros, Argyria, Argyza, Arisbe, Aspaneus, Assos, Brytis, Chrysa, Colonai, Dardanos, Didymon Teikos, Gargara, Gergis, Gergithes, Hamaxitos, Harpagia, Hermaion, Iambos, Igne, Ilion, Kalydnai, Kebren, Kellios, Kenchreai, Khyrisa, Killa, Kokylion, Kolonai, Kotylos, Lamponia, Lampsakos, Larisa, Linon, Neandreia, Ophrineion, Paisos-Apaisos, Parion, Perkote, Pioniai, Pityeia, Polymedion, Priapos, Rhoiteion, Samothrace, Sestos, Sigeion, Skamandreia, Skepsis, Smintheion, Tenedos, Thymbra, Trarion ve Zeleia olarak sıralanabilir (Körpe, 2008: 349-411; Oyarçin, 2017: 30; Akkaş, 2020a: 6-7).

Harita 1. Küçük Asya'nın Batısı (Heuchert, 2005: 37)

Troas Bölgesi'nde yer alan kentlerden biri olan ve çalışmamızın konusunu oluşturan Parion kenti ile ilgili antik yazar Strabon, kentin Pitya/Pityeia (Değirmencik), Adrasteia (Kocagür-Çakırlı), Linon (Aksaz-Şahmelek), Paisos (Adatepe), Priapos (Karabiga) ve Lampsakos (Lapseki) ile çevrili olduğunu ifade etmektedir (Strab. XIII. 1. 12-15, 20; Janke, 1904: 135-136; Leaf, 1923: 100; Başaran, 1999: 349; Buruldağ, 2017b: 57). Günümüzde Troas Bölgesi'nin kuzeyinde, Çanakkale ili, Biga ilçesi sınırları içindeki

Kemer köyünde yer alan Parion kenti ile ilgili kalıntılar köyün kuzeydoğusunda denize doğru bir dil şeklinde uzanan Bodrum Burnu üzerinde ve kıyılarda yoğunlaşmaktadır (Resim 1; Başaran, 1999: 349; Başaran, 2001: 19; Başaran, 2006: 185; Başaran, 2008: 133; Başaran, 2012: 297; Keleş ve Çelikbaş, 2014: 75-84; Filges, 2015: 38; Çelikbaş, 2016: 6; Oyarçin, 2017: 36; Keleş ve Oyarçin, 2019a: 337; Keleş ve Oyarçin, 2019b: 191; Keleş ve Oyarçin, 2022: 1).

Harita 2. Antik Dönemde Troas Bölgesi ve Parion (Akkaş, 2020b: 179)

Parion kentinin lokalizasyonuna bakıldığında; Troas (Strab. XIII. 1. 4), Mysia (Ptol. V. 2. 2; Frisch, 1983: 47), Phrygia (Pseudo-Skylaks, 94; Frisch, 1983: 47) ve Hellespontus (Strab. V. 10. 5. 6-7) gibi yer aldığı bölge ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır (Keleş ve Oyarçin, 2021: 393). Bu farklı görüşlerin yanı sıra sikke kataloglarında Parion, Mysia Bölgesi içerisinde değerlendirilmektedir (BMC Mysia, 86-88; SNG v. Aulock Mysien, 1318-1346; SNG Cop. Mysia 256 ve diğ.; SNG*Delepierre*, 2526 ve diğ.; SNG Deutschland, München, plt. 41, no. 1318-1346; SNG Tübingen, 2339). Antik kaynaklara bakıldığında Strabon'un aktarımlarından anlaşıldığı üzere kentin deniz kıyısında ve geniş bir limana sahip olması, aynı zamanda topraklarını Priapos'u da içine alacak şekilde genişletmesi Parion'un Mysia Bölgesi içerisinde gösterilmesinde etkili

olmuştur (Strab. XIII. 1. 14). Kentin toprakları batıda Paisos, doğuda Priapos'a kadar uzanmaktadır ve güneyinde Adrasteia Ovası bulunmaktadır (Avram, 2004: 991; Körpe, 2014: 7-11). Avram, Parion'un antik yazarlar tarafından farklı bölgeler içerisinde gösterilmesini Anadolu'nun politik ve coğrafi alt bölgelere ayrılmamasına bağlamaktadır (Avram, 2004: 991; Buruldağ, 2017b: 56).

Resim 1. Parion Kenti Hava Fotoğrafı (Parion Kazı Arşivi)

Parion'da günümüzde yapılan arkeolojik kazılara ve numismatik çalışmalardan elde edilen verilere bakıldığında ise, Parion'un Troas Bölgesi sınırları içerisinde yer aldığının söylenilmesi daha doğru olacaktır (Buruldağ, 2017b: 56; Keleş ve Oyarçin, 2021: 391-422). Bu durumu destekleyen verilere genel olarak bakıldığında ilk olarak Parion sikkelerinin sirkülasyonunun Alexandria Troas kenti başta olmak üzere Troas Bölgesi kentlerinde yoğunlaşması, Parion'un bir Troas Bölgesi kenti olduğuna dair görüşleri desteklemektedir (Keleş ve Oyarçin, 2021: 393). İkinci bir veri olarak kentin Hellenistik Dönem'de III. Alexandros'un kurduğu ve Troas kentlerinin oluşturduğu birliğe üye olması gösterilebilir (Lloyd, 1997: 172; Magie, 2003: 182). Bir diğer veri ise gerek 1997, 1999 ve 2002 yıllarında yapılan yüzey araştırmaları, gerekse 2005 yılından bu yana yapılan kazı çalışmaları kapsamında Parion Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde görülen mezar tipleri, mezar hediyelerinin ve ölü gömme geleneklerinin Troas Bölgesi'ne

hakim kültürle benzer özellikler göstermesidir (Başaran, 2006: 185-200; Başaran, 2008: 134).

Parion'un adının kökeni konusunda 3 farklı görüş bulunmaktadır: Frisch, Parion adının Paros'tan geldiğini ve kentin Paroslular tarafından kurulduğunu ifade etmektedir (Hammond ve Scullard, 1970: 782; Akşit, 1971: 59; Frisch, 1983: 60). Diğer bir görüş, Parion kentinin adını, Erythrai'li göçmen Iason ve Demetria'nın oğlu Parius'tan aldığını (Bonacasa, 1976: 676), üçüncü görüş ise Başaran tarafından ifade edildiği üzere Troia Kralı Priamos'un ikinci karısı Hekabe'den doğan en küçük oğlu Paris'ten aldığı ve kentin adının '*Paris'in Kenti*' anlamına geldiğidir (Başaran, 2006: 185).

Antik yazarlardan Stephanos Byzantios'un aktarımlarına göre ise, kentin adı Zeus ile Elektra'nın oğlu Iasion'a dayanmaktadır. Stephanos Byzantios; "*Parion, Iasion'un oğlu Parios'tan dolayı bu şekilde adlandırılan Hellespontus'ta bir şehirdir. Halkına Parios denir. Yurttaşına Parianos ve dişi şekline ise Pariane denir. Ayrıca (yurttaşları) yalın halde bulunan Parianeus (sıfatından) dolayı Parianeis olarak da adlandırılır*" sözleriyle ifade etmektedir (Steph. Byz. *Ethnika, Parion*; Ammianus Marcellinus, XXII. 8. 4; Özhan, 2004: 321; Buruldağ, 2017a: 139; Kırlı, 2022: 70).

Hyginus'un aktarımı ise şöyledir; "*Knossoslu Petellides'in ifade ettiğine göre, Demeter ve Iasion'un iki oğlu olur, Philomelos ve Plutos; … Philomelos'tan Parios'un dünyaya geldiğini söylerler ki kendi ismini Parios ve Parion kentlerine verdi*" (Hyginus, *Astronomica* II. 4. 7; Özhan, 2004: 322).

Sikkelere bakıldığında ise, Roma Dönemi Pseudo-Autonom darplı sikkelerde görülen kent kurucusu Parius/Paris başını çevreleyen PARIO CONDIT (Parion'un Kurucusu) lejandı, kentin adının Parius/Paris'ten gelmiş olabileceğini net olarak belirlememekle birlikte önemli bir arkeolojik veri oluşturmaktadır (Resim 2; Keleş ve Oyarçin, 2022: 3).

Resim 2. Parion Pseudo-Autonom Darplı Sikkeler (Parion Kazı Arşivi)

MÖ 8. yüzyıldan MS 14. yüzyıla kadar kesintisiz bir şekilde yerleşime sahip olan Parion kenti, MÖ 709 yılında Grek kolonisi olarak kurulmuştur (Keleş ve Oyarçin, 2022: 2). Parion'un kolonizasyon tarihine bakıldığında; hangi kentler tarafından ve ne zaman koloni edildiğiyle ilgili farklı görüşler olmakla birlikte antik kaynaklarda Pausanias: Erythrai (Paus. IX. 27. 1); Eustathius: Thasos Adası (Avram, 2004: 991); Strabon X. kitabında Paros (Strab. X. 5. 7) ve XIII. kitabında Paros, Erythrai, Miletos (Strab. XIII. 1. 14); Eusebius MÖ 709 yılında Erythrai, Miletos ve Paroslular tarafından kolonize edildiğini aktarmaktadır (Aen. Tac. I. 1-3; Strab. XIII. 1. 14; Hammond ve Scullard, 1970: 782; Boardman ve Hammond, 1982: 119; Avram, 2004: 991; Prêteux, 2009: 335; Keleş ve Oyarçin, 2022: 2). Modern kaynaklarda ise Frisch, Parion'un Paroslular tarafından kolonize edilmiş olabileceğini hatta isminin de Paros'tan geldiğini ifade etmektedir (Frisch, 1983: 60). Parion'da yapılan arkeolojik kazı çalışmalarında elde edilen en erken tarihli buluntulara bakıldığında; MÖ 620-600 tarihli Korinth aryballosları, yaban keçisi stilindeki seramik parçaları ve MÖ 7. yüzyılın 2. veya 3. çeyreğine tarihlenen kuşlu kase parçası en erken tarihli buluntu grubunu oluşturmaktadır (B. E. Kasapoğlu, 2019: 8, 231; Keleş ve Oyarçin, 2022: 2).

Parion kentinin, MÖ 546 yılında Akhamenid Kralı II. Kyros'un Lydia Krallığı'na son vermesiyle Akhamenid hakimiyetine girdiği bilinmektedir (Mansel, 1988: 253; Başaran, 2008: 134; Oyarçin, 2017: 39). Herodotos MÖ 6. yüzyıl sonlarında Akhamenid hakimiyetindeki Parionluların MÖ 513-512 yıllarında Akhamenid Kralı I. Dareios'un İskit Seferi'ne katıldıklarını aktarmaktadır (Hdt. IV. 138; Kaya ve Yazgı, 2021: 140). Aynı zamanda Parion'un Akhamenid egemenliğinden kurtulmak amacıyla MÖ 499'da başlatılan Ionia ayaklanmasına da katıldığı bilinmektedir (Pekin, 2019: 98-107). Daurises ise bu isyanı bastırmak için Hellespontus'ta sırasıyla Dardanos, Abydos, Perkote, Lampsakos ve Paisos kentlerini ele geçirmiştir. Sonraki süreçte Parion'daki isyanı da

bastırmak istemiş fakat Karia ve Ionia'da çıkan ayaklanmalar dolayısıyla yönünü Karia'ya çevirmek zorunda kalmıştır. Bu isyan süresince bağımsız olan kent, Daurises'in Parion ayaklanmasını bastırmasıyla iki yıl aradan sonra yeniden Akhamenid egemenliğine girmiştir (Hdt. V. 103; Holland, 2007: 175; Tekin, 2008: 98-101; Keleş ve Oyarçin, 2022: 3).

MÖ 479-478 yıllarında Attika-Delos Deniz Birliği kurulmuş olup Parion, Lampsakos ve Sestos kentlerinin de bu birliğe üye olduğu bilinmektedir (Laughron ve Raubitschek, 1947: 80; Avram, 2004: 991). MÖ 441-438 yılları arasında söz konusu bu kentler Atina Akropolü'nde ele geçen tribut (vergi) listelerinden de anlaşıldığı üzere Attika-Delos Deniz Birliği'ne vergi ödemişlerdir (French, 1972: 1-20). Parion'un bu birliğe yıllık 2 talentlik vergi ödediği bilinmektedir (Rose, 2014: 146-147, dn. 22; M. D. Yılmaz, 2021: 7). MÖ 431-404 yılları arasında Attika-Delos Deniz Birliği'nin hazinesinin paylaşılamaması üzerine patlak veren, Atina ve Sparta arasında geçen Peloponnessos Savaşları'nda, Parion Atinalılar tarafında yer almıştır (Hansen ve Nielsen, 2004: 992). Alkibiades komutasındaki 86 gemilik Atina donanmasının MÖ 411 yılında Parion limanında demirlemesi ve Atina'da ele geçen epigrafik bir belgede MÖ 386-385 yılında Parionlu Phanokritos'un Sparta donanmasının planlarını Atinalı amirallere bildirmesi ve sonucunda fahri elçi ilan edilmesi, Parionluların Atina'ya yardım ettiği görüşlerini desteklemektedir (Ksen. *Hell.* I. I. 13; Lewis, 1996: 76; Osborne, 2010: 74; Rhodes, 2010: 48; Oyarçin, 2022: 4). Aeneas Tacticus'un ifade ettiğine göre bu dönemde Abydos tyranı Iphiades çeşitli planlar yaparak ve birtakım taktikler kullanarak hile ile Parion'u ele geçirmiştir (Aen. Tac. XXVIII. 6-7).

"… *Abydoslu Iphiades Hellesponttaki Parion'u almayı tekrar deniyordu. Bunun yanısıra gece yerleşim duvarlarına tırmanmak için gizli bir hazırlık içerisindeydi, at arabalarını çalı çırpılarla doldurdu ve yerleşim kapıları kapatıldıktan sonra onları sanki şehre aitmiş gibi yerleşim duvarına doğru gönderdi. Aslında onlar tam olarak kapılara doğru geldiler ve düşmanın korkmasını önlemek için orada gecelediler. Hazırlık tam da o noktada yapıldı: atlı arabaların bir seferde ateşe verilmesi ile kapılar alev alabilirdi; sonra yerleşim sakinleri tüm güçleri ile yangını söndürmeye çalışırken Iphiades başka bir noktadan içeri girdi* …" (Aen. Tac. XXVIII. 6-7; Buruldağ, 2017a: 241-242).

MÖ 4. yüzyıl ortalarında Macedonia Krallığı güçlenmeye başlayınca II. Philippos Kuzey Yunanistan ve Thracia'daki Hellen kentlerini ele geçirmiştir. Oğlu III. Alexandros ise bölgenin tamamında Macedonia egemenliğini sağladıktan sonra yönünü Doğu'ya yöneltmiştir (Aydın Tavukçu, 2006: 6). III. Alexandros, Hellenizmi güçlendirmek amacıyla başlatmış olduğu Doğu Seferi'nde Troas Bölgesi'ne gelerek MÖ 334 yılında Granikos Savaşı ve MÖ 333 yılında Issos Savaşı'nda Akhamenidleri mağlup etmiş ve sonrasında Troas Bölgesi de dahil olmak üzere Batı Anadolu kentleri III. Alexandros'un hakimiyeti altına girmiştir (Hammond, 1980: 74; Körpe, 2011a: 97-102; Akkaş, 2020a: 11; Keleş ve Oyarçin, 2022: 4). III. Alexandros, hakimiyeti altına aldığı, içlerinde Parion'un da bulunduğu yaklaşık 20 kadar kente bağımsızlık vermiştir (Cook, 1973: 364). MÖ 306 yılında Parion kenti de III. Alexandros tarafından kurulan Ilion, Dardanos, Skepsis, Assos, Alexandria Troas, Abydos, Lampsakos ve Gargara gibi Troas kentlerinin oluşturduğu dokuz üyeli *Ilion Federasyonu* (Koinon) üyeleri arasına dahil edilmiştir (Magie, 1950: 66; Robert, 1966: 26; Magie, 2003: 26; Rose, 2014: 159; Akkaş, 2020a: 11; Keleş ve Oyarçin, 2022: 4).

Hellenistik Dönem'de Troas Bölgesi ve Parion kenti, MÖ 323'te Antigonos (Tenger, 1999: 134), MÖ 301'de Lysimakhos (Arslan, 2010: 214), MÖ 281'de Seleukoslar (Başaran, 2002: 18) ve MÖ 190'da Pergamon Krallıkları (Cook, 1973: 364-365) hakimiyeti altına girmiştir (Akkaş, 2020a: 11). MÖ 301 yılında Parion kenti Ipsos (Sipsin/Çayırbağ köyü) Savaşı öncesi Lysimakhos hakimiyeti altındaydı. Bu savaşı Lysimakhos kazanmasına rağmen Antigonos Monophthalmos'un oğlu Demetrios, savaştan sağ kurtulmasının ardından oluşturduğu donanma ile Hellespontus'a gelmiş Parion ve Lampsakos'un da içlerinde bulunduğu bazı kentleri egemenliği altına almıştır (Arslan, 2010: 214; Keleş ve Oyarçin, 2022: 4). Fakat bu hakimiyet kısa sürmüş ve kent MÖ 281 yılında yapılan Kurupedion Savaşı sonucunda Suriye Kralı Seleukos'un hakimiyetine girmiştir. MÖ 190 yılına gelindiğinde Roma ile Seleukos Kralı III. Antiokhos arasında Magnesia'da, Romanın galibiyeti ile sonuçlanan Magnesia Savaşı yaşanmıştır. Roma savaşta galip gelmesine rağmen bu toprakları alma konusunda istekli davranmamış ve bu bölge Rhodos ve Pergamon Krallıkları arasında paylaşılmıştır (Aperghis, 2004: 25). Bunun sonucunda da Parion, MÖ 188 yılında yapılan Apamea Anlaşması ile Pergamon Krallığı hakimiyetine girmiştir (Demircioğlu, 1993: 340). Bu dönemde Attalid Hanedanı'nın Parion'a bazı ayrıcalıklar vermekle birlikte kentte imar

faaliyetlerine girdikleri de bilinmektedir. Attalidlerin kentin sınırlarını genişlettiği ve Adrasteia'da, Apollon Aktaios ve Artemis tapınaklarının mimari parçaları kullanılarak mimar Hermokreon tarafından anıtsal bir sunak inşa ettirdiği de bilinmektedir (Rose, 2014: 193). Parionlular Pergamon Krallığı ile dostça ilişkiler içerisine girerek güç kazanmış ve böylece Priapos'tan toprak alarak sınırlarını genişletmişlerdir. Bu süreçte kentin adının Parion'a ait herhangi bir resmi kayıtta geçmemesi Adrasteia'nın bir köy olarak Parion topraklarına katıldığını ve varlığını bir köy statüsünde devam ettirdiğini düşündürmektedir (Prêteux, 2009: 341; Ful, 2021: 165).

MÖ 133 yılında III. Attalos bir vasiyet bırakarak ölmeden önce Pergamon Krallığını Roma İmparatorluğu'na devretmiştir ve bunun üzerine MÖ 129-126 yıllarında Batı Anadolu'da Asya Eyaleti (Provincia Asia) kurulmuş ve tüm Batı Anadolu kentleri uzun yıllar sürecek Roma hakimiyeti altına girmişlerdir (Appi. *Rom. Syr.* 62; Jones, 1940: 54; Magie, 1950: 326; Demircioğlu, 1993: 340; Buruldağ, 2017b: 57; Keleş ve Oyarçin, 2022: 4-5).

MÖ 89/88-63/62 yılları arasında, tarihte *Mithradates Savaşları* olarak adlandırılan, Roma ve Pontus Kralı VI. Mithradates Eupator arasında üç aşamada[2] gerçekleşen bir savaş yaşanmıştır (Arslan, 2007: 127, 267, 305). Bu savaşlar sırasında Pontus donanmasının Parion limanında demirlediği bilinmektedir (Magie, 1950: 326; Arslan, 2007: 333; Keleş, 2014: 334-335; Keleş ve Oyarçin, 2022: 5). MÖ 73 yılında ise Roma'ya karşı direnişin sembolü haline gelen Pontus Kralı VI. Mithradates Eupator, Kyzikos Kuşatması'nda Parion ve Lampsakos kentlerine güç gösterisinde bulunarak, deniz gücünü Parion'a, karadaki gücünü ise Lampsakos'a göndermiştir. Yaklaşık olarak 30.000'e inen piyade birlikleri, Hermokrates ile Sertorius tarafından kendisine gönderilen Marius'un kumandası altında Lampsakos'a doğru yürümüşlerdir (Magie, 1950: 329). Yoğun kış şartları nedeniyle Aisepos ve Granikos Irmakları'nın[3] debilerinin artması sonucu ve özellikle Aisepos Irmağı aşılırken Pontuslular fazla zaman harcamışlardır (Arslan, 2007: 333). Bu durumu değerlendirerek, VI. Mithradates Eupator ordusunun Lampsakos'ta olduğunu öğrenen Romalı komutan Lucullus harekete geçerek, Lampsakos'u kuşatmış ancak Parion'daki Pontus filosunun bir bölümünü yaşanılan

[2] I. Mithradates Savaşı (MÖ 89-85), II. Mithradates Savaşı (MÖ 83-81), III. Mithradates Savaşı (MÖ 74-63).
[3] Memnon (40. 5) ve Appianos'a (Appi. *Mithr.* 76) göre savaş Aisepos; Plutarkhos'a (Plut. *Luc.* XI. 6) göre Granikos Irmağı yakasında yapılmıştır.

fırtına nedeniyle kaybetmiştir (Plut. XIII. 2, 511; Sall. *Hist*. 4. 10). Mithradates Savaşları sonucunda mutlak bir zafer kazanan Roma uzun yıllar sürecek hakimiyetini de perçinlemiştir. Roma Cumhuriyeti, Mithradates Savaşları sonrasında çok önemli kazanımlar elde ederek, jeopolitik açıdan önemli bir noktada bulunan Parion'un da içinde bulunduğu Troas Bölgesi'nin önemini anlamış ve Alexandria Troas, Parion, Lampsakos ve Ilion kentlerine bağımsızlık hakkı tanımıştır. Bu sayede de Kios, Apamea, Kyzikos, Parion, Lampsakos ve Ilion kentleri ile bir savunma hattı kurulmasına karar vermiştir (Palaz-Erdemir, 2004: 173; Keleş, 2011: 241; Akkaş, 2020a: 12). MÖ 45 yılına gelindiğinde ise Parion için bir dönüm noktası olan Roma kolonisi süreci başlamıştır.

1.2. PARİON'DA ROMA KOLONİZASYONU

Parion'un Roma kolonizasyonu sürecine geçmeden önce Roma'nın kolonizasyon tarihi ve politikalarına kısaca değinmek konunun anlaşılması açısından faydalı olacaktır. Dünya tarihine yön veren önemli bir uygarlık olan Roma İmparatorluğu, İtalya Yarımadası'nda doğmuş ve Akdeniz Havzası'nda gelişmiş, Avrupa, Afrika ve Asya kıtalarına kadar geniş bir alana yayılmıştır (Bahar, 2012: 3). Roma, İtalya Yarımadası'nda genişlerken *divide et impera* (böl ve yönet) ilkesi üzerine temellendirilmiş bir politika izlemiştir (Kaya, 2009: 195). Roma kolonizasyonunun tarihi bir anlamda Roma İmparatorluğu'nun büyümesinin de tarihidir (MacKendrick, 1952: 139). Roma'nın şehir devletinden imparatorluğa dönüşmesi kapsamında Anadolu'nun bu sürece dahil edilmesi, Seleukos Kralı III. Antiokhos'un yenilmesi ve sonrasında MÖ 188 yılında yapılan Apamea Anlaşması ile başlamıştır. Roma'nın Anadolu üzerindeki hakimiyet sürecinin bir diğer önemli olayı ise III. Attalos'un vasiyetname ile topraklarını Romalılara bırakmasıdır (Tozan, 2016: 11; Keleş, 2019: 819). Roma'nın imparatorluğa dönüşmesi sürecinde kurduğu kolonilerin askeri, siyasi ve ekonomik açıdan katkıları oldukça önemlidir. Roma'da koloni beş asırdan fazla olmakla beraber oldukça uzun bir süre varlığını sürdürmüştür. Roma İmparatorluğu'nda koloniler; Roma Vatandaş Kolonileri (*Coloniae Civium Romanorum*), Latin Kolonileri (*Coloniae Latinae*) ve Roma Asker Kolonileri (*Coloniae Veteranorum*) olmak üzere üç farklı tiptedir (Özsait, 1999: 124; Sancaktar, 2009: 8-9). Roma Asker Kolonileri olarak adlandırılan koloniler diğer kolonilerden farklı olarak yüksek seviyedeki komutanlardan oluşturulmuştur. Kolonistlerin yerleştirileceği alanlar, yerleştirildiği bölgedeki halkın nüfusu ve bu halk

ile nasıl bir diyalog içerisinde olacakları, kurulan koloninin adı gibi birçok önemli faktör yetkili kişiler tarafından önceden belirlenmiştir (Özsait, 1999: 129). Greklerde koloni daha çok ticari amaçlı iken; Roma'da askeri ve siyasi amaçlı olmuştur. Roma kolonizasyonu ilk olarak Roma topraklarının korunmasına yönelik askeri amaçlı yapılmıştır (Özsait, 1999: 124-125). Romalılar Anadolu'da kolonizasyon kapsamında birtakım özel kentler kurmuşlar ve koloniler kurarken genellikle yeniden şehir kurmak yerine daha çok kurulu olan şehirde iyileştirme düzenlemelerine gitmişlerdir. Koloni kenti olarak seçilen yerler ya ana karayolları ya da önemli kavşaklar üzerindedir ve yakınlarında genellikle tarıma elverişli topraklar, zengin balıkçılık alanları gibi gelir getiren araziler vardır. Roma kolonizasyon hareketlerinin olası hedefleri arasında yeni iskan politikası ile İtalik kökenli emekli askerleri ve yurttaşlarına yaşam alanları yaratmak ve bu sayede de Roma'nın toprak bütünlüğünü korumak oluşturmaktadır.

Romalılaştırma, Roma tarafından egemenlik altına alınan toplumların yeni düzene uyum sağlamaları için takip edilen bilinçli bir politikanın adı olmakla birlikte, toplumların Roma'ya uyum sağlama süreci olarak da nitelendirilebilir. Romalılaştırmanın en belirgin olarak izlenebildiği alanlardan biri Roma vatandaşlık bağışlarıdır. Eyaletlerin Romalılaştırma düzeyinin bir diğer göstergesi ise Roma İmparatorluğu'nun resmi dili olan Latince'nin kullanım oranıdır (Dönmez-Öztürk, 2009: 277, 280, 281). Romalılaştırma kapsamında aslında Roma kendisi dışındaki toplumlara dil, din gibi birtakım unsurlarını götürerek halka kendi dünyalarına has düşünce yapısını, Roma tarzı yönetimi ve yaşam biçimini kabul ettirmek istemişlerdir (Filges, 2019: 400, 405; Ergin, 2019: 460).

Roma kolonilerinin tarihi Anadolu'da Iulius Caesar ile MÖ 45 yılında başlamıştır. Anadolu'daki Roma egemenlik politikasına koloniler kurarak yeni birtakım eklemeler yapan ilk Romalı devlet adamı Iulius Caesar'dır (Taşdöner, 2017: 174). Iulius Caesar, koloni kurulması için Hellespontus (Çanakkale Boğazı), Propontis (Marmara Denizi) ve Pontus Euxinus'u (Karadeniz) seçmiştir (Özsait, 1999: 126). Iulius Caesar'ın kurduğu koloniler batıdan doğuya Lampsakos, Parion, Apamea (Myrlea), Heraclea Pontica ve Sinope'dir (Filges, 2019: 402). Bulundukları konumları ile açık bir şekilde savunma hattı olarak düşünülen koloni kentleri, Roma'nın birer karakolu görevindedir (Buruldağ, 2017a: 700). Kuzeybatı Anadolu'da ilk Roma koloni kentleri Iulius Caesar Dönemi'nde kurulmuş iken Orta ve Güney Anadolu'da ise Augustus Dönemi'nde kurulmuştur (FITA,

251; Sancaktar, 2012: 371). Anadolu'da en çok koloninin kurulduğu dönem Augustus Dönemi olmakla birlikte Pisidia Antiocheia, Cremna, Alexandria Troas, Comama, Olbasa, Parlais, Iconium, Lystra, Germa ve Ninica kentleri Augustus Dönemi'nde kurulan koloni kentleridir (Harita 3; Filges, 2019: 401, 402, 406).

Harita 3. Anadolu'daki Roma Kolonileri (Filges, 2019: 402)

Koloni olarak seçilen kentlerin, oraya yerleştirilen emekli askerlere belirli imkanları sunacak yeterlilikte olması gerekiyordu. Bu bağlamda Troas Bölgesi'nin jeopolitik konumu, Asya kıtasından Avrupa'ya geçiş için stratejik bir noktada bulunması ve aynı zamanda Hellespontus'a hakim olması kolonizasyon hareketinin Roma'nın planlanmış bir politikası olduğu izlenimi vermektedir. Roma'nın Aeneas destanına dayandırdığı kökeni ve mitolojisi, Remus ve Romulus'un Roma'yı kurmaları, siyasi ve toplumsal açıdan Roma'nın soy ve toplum birliğinin sembolüdür. Bu bağlamda Roma, koloni olarak seçtiği kentler üzerinde toplumsal tarihini ve köken bilincini oluşturmak istemiştir (Evans, 1995: 74; Buruldağ, 2017a: 188).

Parion'un Roma Dönemi, kuruluşundan bu yana bakıldığında kentin en güçlü olduğu ve çevresel faktörlerden en çok etkilendiği bir dönem olmuştur (Başaran, 2008:

133-137; Keleş, 2019: 819; Keleş, 2020: 523). Parion'un Romalılar tarafından dikkat çekmesi daha önce de belirtildiği üzere, MÖ 89/88-63/62 yılları arasında VI. Mithradates Eupator ile Roma'nın yaptığı ve *Mithradates Savaşları* olarak adlandırılan süreçte olmuştur. I. Mithradates Savaşı sırasında Alexandria Troas, Parion, Lampsakos ve Ilion kentlerine sahip olduğu konumları nedeniyle bağımsızlık verilmiştir (Magie, 1950: 326; Arslan, 2007: 333; Keleş, 2014: 334-335; Keleş ve Oyarçin 2022: 5). Romalılar, Cumhuriyet Dönemi'nin sonlarında Hellespontus Bölgesi'nin stratejik önemini fark etmişlerdir. Roma yönetimi bu durumu değerlendirerek bölgeyi daha etkin bir şekilde Romalılaştırmak ve askeri bir üs olarak kullanarak bölgede daha etkin olmak adına kolonyal planlama kapsamında Parion'u da bir Roma kolonisi haline getirmiştir (Özsait, 1999: 123-132; Sayar, 2015: 163-166; Oyarçin, 2017: 43; Keleş ve Oyarçin, 2022: 5).

Parion kentine ilk koloni statüsünün MÖ 45 yılında Iulius Caesar Dönemi'nde verildiğini numismatik veriler de desteklemektedir (Resim 3). Iulius Caesar Dönemi'ne tarihlenen Parion darplı sikkelerin üzerindeki C G I P lejandı *Colonia Gemella/Gemina Iulia Pariana* bu durumu açıklar niteliktedir ve yaklaşık 7 asırdır kullanılan kentin adının *Colonia Gemella/Gemina Iulia Pariana* olarak değiştirildiğine işaret etmektedir.

Resim 3. Iulius Caesar Dönemi Parion Sikkeleri
(Soldaki sikke için bkz.; Parion Kazı Arşivi; Sağdaki sikke için bkz.; RPC I, 2259)

Kentin Grekçe *Parion* olan adının değiştirilip Latince *Pariana* olması kolonizasyon hareketlerinin kentin üzerindeki ilk etkisinin kültürel ve siyasi anlamda olduğuna işaret etmektedir. Bir anlamda kent, Grekli kimliğinden Romalı kimliğine geçiş yapmıştır.

MÖ 45 yılına tarihlenen Iulius Caesar Dönemi sikkelerinde ön yüzde stephane giymiş, sağa bakan kadın başı ve C G I P lejandı, arka yüzde praefericulum ve D D lejandı yer almaktadır (SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95). Bu sikkeler Parion'a verilen yeni isim ile

Roma koloni statüsünün izlerini taşımaktadır. Sikkelerin ön yüzünde yer alan harfler koloni adının baş harflerini temsil etmekle birlikte, D D lejandı da *Decurionum Decreto* koloni meclis üyeleri tarafından alınan kararları belirtmek amacıyla kullanılmıştır. Önemli bir nokta da lejandda görülen D D harfleriyle koloni statüsü ile birlikte *Ordo Decurionum* olarak adlandırılan yeni bir koloni meclisi kurulduğunu ve Parionlular arasından da bu meclise üye olanların olduğuna işaret etmesidir (Sandys, 1919: 228; Cooley, 2012: 10; Buruldağ, 2017b: 61).

Parion'un ilk kolonistleri hakkında bilgilerimizi, kentin bastığı Latince lejandlı sikkeler sayesinde öğrenmekteyiz. Bunlar, koloninin ilk *duumvirleri* ve birtakım idari ve dini görevleri üstlenen İtalik kökenli kolonistlerdir. Kentte yeni siyasi oluşumda bu görevleri üstlenenler, olasılıkla belli bir kariyere sahip Roma yurttaşlarıdır. Parion'a yerleşen kolonistlerin nereden geldiği yine koloniye atfedilen yazıtların bazılarında ortak olarak geçen *tribus* isminden çıkarılabilmektedir. Tribus'un Etruria Bölgesi'nin güneyindeki Veii yerleşiminde bulunması Parion'a ilk yerleştirilen kolonistlerin buradan gelmiş olabileceğini düşündürmektedir (Buruldağ, 2017a: 703).

Parion'daki Roma varlığının başlangıcı ile ilgili bir yazıt önemli bilgiler içermektedir. Söz konusu yazıt kentin girişinde mermer blokların içerisinde ele geçmiştir. Yazıtta, Romalı bir erkeğin Grek bir kadınla evlendiği anlaşılmaktadır. Romalı isminin yanında Grekçe bir ismin yer alması ilk kolonistlerin kentin demografik yapısına uyum sağlayarak evlilik bağı kurmuş olduğunu göstermektedir (A. Yılmaz, 2022: 26).

Parion'a koloni statüsünün verilmesinin ardından, kente Romalı emekli askerler yerleştirilmiş ve kentte Roma İmparatorluğu'nun bilinçli olarak yürüttüğü politikalarla geniş bir coğrafyada yaşayan halkları Romalılaştırması olarak da ifade edilen Romanizasyon politikası uygulanmaya başlanmıştır. Bu durum Parion'un, askeri ve ekonomik durumunun gelişmesini sağladığı gibi aynı zamanda Propontis'te Roma'nın temsil edildiği saygın kentlerden biri haline gelmesine olanak sağlamıştır.

Parion'un Latince lejandlı koloni sikkeleri kent hakkında da oldukça önemli bilgiler sağlamaktadır. Bu sikkeler koloninin kuruluşunu sembolize eden tasvirler ve koloni isimlerine işaret eden lejandlar, birtakım kısaltmalar, aynı zamanda siyasi oluşumda görev alan kişilerin isimlerini taşımaktadır (Buruldağ, 2017b: 56). Buna istinaden Parion için önemli bir nokta da, koloni sikkeleri üzerinde görülen Marsyas

Heykeli tasviridir. Çalışma kapsamında ele alınan sikkeler içerisinde Marsyas Heykeli'nin betimlendiği Parion darplı sikke ele geçmemiş olsa da, yayımlanmış kataloglarda örneklerinin olduğu bilinmektedir (SNG France 5, Mysie, 1427). Bu bağlamda koloni sikkeleri üzerinde görülen Marsyas Heykeli, Parion'un Roma Dönemi'nde *Ius Italicum* adı verilen bir ayrıcalığa sahip olduğunu göstermektedir. *Ius Italicum* az sayıda kente verilen değerli bir statü ve ayrıcalık olup bu hakkı alan kent vergilerden muaf tutulmuş halkı da Roma vatandaşı kabul edilmiştir. Roma yönetimi de yerli halkın kültür ve inanç sistemini göz ardı etmeyerek tıpkı Marsyas Heykeli betiminde olduğu gibi sikkeler üzerinde kolonilerin kendilerine has betimleri kullanmalarına izin vererek, kentler üzerinde bir denge politikası uygulamıştır (Imhoof-Blumer, 1883: 118-141, 254; SNG Cop. Mysia, 280-312; FITA 248; SNG v. Aulock Mysien, 1331-1346; BMC Mysia, 77-126; SNG France 5, Mysie, 1415-1544; SNG Tübingen, 2335-2358; SNG *Turkey* 3, 89-245; RPC I, 2253-2267; Frisch, 1983: 75; Özsait, 1999: 126; Sayar, 2015: 163; Sayar, 2018: 183; Büyükyörük, 2021: 340; Keleş ve Oyarçin, 2022: 5; A. Yılmaz, 2022: 24, dn. 136).

İlk olarak Iulius Caesar Dönemi'nde kente verilen koloni statüsü, Augustus Dönemi'nde daha da geliştirilerek yenilenmiş ve bu dönem içerisinde yeni veteran askerler ve kolonistler Parion'a yerleştirilmiştir. Augustus Dönemi'nde Parion kentinin adı; *Colonia Pariana Iulia Augusta* olarak geçmektedir. Bu dönemden sonra da olasılıkla Parion halkı Roma yasalarına göre yönetilmeye başlanmıştır (A. Yılmaz, 2022: 27). Kolonideki ilk büyük idari değişim ise MÖ 1. yüzyılın 2. yarısında gerçekleşmiş olan magistratlık ilişkisidir. Iulius Caesar Dönemi'ndeki siyasi yapılanmanın en üst makamı olan *quattorvirate*, Augustus Dönemi'nde *duumvirate* olarak değiştirilmiştir (Buruldağ, 2017b: 67).

Parion kolonizasyonu ile ilgili bir tartışmalı konu da kentin bir veteran kolonisi olup olmadığıdır. Kentte günümüze kadar yapılan kazı çalışmaları kapsamında veteranlarla ilgili bir yazıt ele geçmemiştir. Veteran kelimesi özellikle Parion için kullanıldığında, kentin veteran kolonisi olarak kolonize edildiği şeklinde bir karışıklık yaratmaktadır. Kente veteranlar yerleştirilmesine rağmen kent tamamen bir veteran kolonisi değildir. Grek kolonizasyon hareketleri kapsamında kolonize edilen kentlere, Roma tarafından uygulanan dış politika gereği tamamen emekli askerler için kurulan veteran kolonilerinden Parion'u ayırmak gerekir. Alexandria Troas'ta ele geçen ve

Antonius Rufus'a ait Latince yazılmış bir stelde[4], Iulius Caesar Dönemi'nde koloni olan ve Augustus Dönemi'nde de bu statüsü devam eden Parion'a yerleştirilen ünitelerde veteranlarla ilgili, bir lejyon ve iki auxilia ünitesi yer almaktadır. Bu ünitelerden Cohors XXXII Voluntariorum ve Ala I Scubullorum Auxilia iken, Legio XIII Gemina ise Roma lejyonu olmalıdır (Pilhofer, 2000: 701). Parion lejyonları ile ilgili bir diğer veri ise Licinius Dönemi'nde Parion'da yaşayan ve babası da bir veteran olan Theagenes'tir. Babasından gelen askerlik tecrübelerine ve ordu yaşantısına alışkın olan Theagenes'ten Parion'da konuşlanmış II. Traian lejyonuna katılması istenmiş fakat Theagenes Hristiyanlık geleneğine bağlılığını ifade ederek bu teklifi reddetmiştir. Bunun sonucunda ölüm cezasına çarptırılıp suya atılarak öldürülmüş ve Hristiyanlığın resmi din olarak kabul edilmesinden sonra Hristiyan şehit sayılmıştır (CIL 03,0038b; Holder, 1980: Passim; Ricl, 1997: 36; Woods, 1999: 371-417; Pilhofer, 2000: 701; A. Yılmaz, 2022: 28, 29, 38).

Parion'da Augustus Dönemi sonrası, bir sonraki koloni faaliyeti İmparator Hadrianus Dönemi'nde gerçekleşmiştir. Hadrianus Anadolu ziyaretleri kapsamında Parion kentine de uğramış ve bu durumdan Parionlular oldukça memnun kalmıştır. Parionlular bu memnuniyetlerinin bir göstergesi olarak, Hadrianus'u kentin kurucusu ve koruyucusu ilan eden bir karar çıkartmışlardır (Magie, 1950: 614; Halfmann, 1986: 191-192, 199, 204-205; Birley, 1997: 164; Kaya ve Taşdöner Özcan, 2016: 500-501; Buruldağ, 2017b: 66). Aynı zamanda kentin adına Hadrianus'un adını da eklemişlerdir. Parion'un, Hadrianus Dönemi'nden itibaren darp ettiği sikkelerinde kentin adı sikkeler üzerinde C G I H P (*Colonia Gemella/Gemina Iulia Hadriana Pariana*) kısaltmasıyla yazılmaya başlanmıştır (Resim 4).

Resim 4. Hadrianus Dönemi (MS 117-138) Parion Sikkesi (Parion Kazı Arşivi)

[4] Günümüzde bu stel Wien-Kunst Historische Museum'da bulunmaktadır.

Burada sikkelere eklenen H harfi açık bir şekilde Hadrianus Dönemi'nde koloniye imparatorun adının dahil edildiğini göstermektedir. MS 129 yılı sonrasına ait üç Latince yazıt bu isim değişikliğinin nedenini açıklar niteliktedir[5]. Hadrianus'u onurlandırmak amacıyla yazılan bu yazıtlarda kurucu anlamına gelen *conditori* kelimesi yer almaktadır. Aynı şekilde yine yazıtlarda geçen bir diğer önemli nokta da Hadrianus'un *Iovi Olympio/Juppiter Olympius* (*Imp. Caesari Traiano Hadriano Aug. Iovi Olympio conditori col.*) unvanının İmparator Hadrianus'a MS 129 yılında Atina'da Olympieion'un tamamlanmasından sonra verilmesidir. Dolayısıyla da bu durum yazıtların MS 129 yılı sonrasına ait olduğunu doğrulamaktadır (CIL 3, no. 374; RPC III, 185; Le Bas ve Waddington, 1870: 433, no. 1746; Legrand, 1893: 549, no. 45; Robert, 1950: 88-89; Smallwood, 1966: 491; Taşlıklıoğlu, 1971: 201, no. 2; Frisch, 1983: 15, 16, no. 8; Boatwright, 2000: 37, dn. 5; Højte, 2005: 454-455, no. 351-352; Buruldağ, 2017b: 65).

Söz konusu 3 yazıtta ifade edildiği üzere koloninin kurucusu/conditori olarak tanımlanan İmparator Hadrianus'un, adına temsilen yer alan H harfi Hadrianus Dönemi'nden Gallienus Dönemi'ne kadar Parion sikkeleri üzerinde görülmektedir. Hadrianus'a atıfta bulunan H harfi sadece sikkeler üzerinde değil aynı zamanda kentin adına da eklendiği, kentte ele geçen yazıtlar sayesinde de anlaşılmaktadır (Resim 5-6; Sayar, 2016: 201-207). Bu durumun görülmesinin nedeni Parion'un koloni statüsünün yenilendiğini ve koloninin mevcut ismine *Pater Patriae* olarak anılacak olan Hadrianus'un, onursal anlamda *Hadriane* adının kentin adına ilaveten eklendiği şeklinde yorumlanmaktadır (RPC III, 185-186; Frisch, 1983: 15-17, no. 7-9; Boatwright, 2000: 37, dn. 5 ve 39, dn. 9 ve 86; Sayar, 2016: 205; Kaya ve Taşdöner Özcan, 2016: 494-513; Buruldağ, 2017b: 66).

1930'lu yıllarda Çanakkale ili, Gelibolu ilçesi, Kavak köyü civarında bulunan bir diğer yazıt, Parion'da bulunan ve Hadrianus'a sunulan diğer üç yazıt ile neredeyse aynıdır (Sayar, 2016: 205). Parion'da bulunmuş olan diğer 3 yazıtla oldukça benzer olan bu yazıt hakkında birden fazla görüş bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar bu yazıtın Parion'dan Ortaçağ'da taşınmış olabileceğini ileri sürmektedir (Robert, 1948: 53). Bir diğer görüşe göre ise, yazıtın buluntu yerinin doğru olduğu ve bu yazıt sayesinde, Hadrianus'un Parion'a, Thracia Chersonessos'unda toprak vererek koloni kurma izni vermiş olabileceği

[5] Söz konusu 3 Latince yazıt Parion ve çevresinde bulunmuştur. Conditori kelimesi 1. yazıtın 8. satırında, 2. ve 3. yazıtın 7. satırında geçmektedir.

ifade edilmektedir (Zahrnt, 1988: 239-242). Bu açıdan düşünüldüğünde Parion ile Thracia Bölgesi arasındaki ilişkilerin daha eskiye dayandığını (MÖ 4. yüzyıl) söylemek mümkündür (Prêteux, 2009: 335-350; Sayar, 2016: 205; Keleş, 2021: 449-464).

Hadrianus Dönemi ve sonrasında izlenen barışçıl politika ile Parion'un ticari kapasitesi sürekli arttırılarak kentin zenginleşmesi sağlanmıştır. Hadrianus'un kenti ziyaret etmesi kentteki imar faaliyetlerinde de artışlara imkan tanımıştır (Magie, 1950: 614). Günümüzde de kazıları devam eden Roma Tiyatrosu, Roma Hamamı, Yamaç Hamamı ve Odeion gibi birtakım yapılar bu mimari faaliyetler kapsamında inşa edilmiş, onarılmış veya büyütülmüştür. Yoğunlaşan mimari faaliyetler ve şehirde artan nüfusla doğru orantılı olarak kentin artan su ihtiyacıyla birlikte aqueduct sistemleri de bu faaliyetler kapsamında yapılmıştır (Oyarçin, 2019: 452; M. D. Yılmaz, 2021: 46-83).

Resim 5. Parion Tiyatrosu Yazıtlı Arşitrav Blokları (Parion Kazı Arşivi)

Resim 6. Parion Tiyatrosu Yazıtlı Arşitrav Bloğu, COL (Colonia) Kısaltması (Parion Kazı Arşivi)

Parion'un Roma darplarından yine olasılıkla MS 2. yüzyılda inşa edilmiş kentin anıtsal bir giriş kapısı ve anıtsal bir sunağa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yine sikkeler aracılığıyla; Artemis, Asklepios, Eros, Hygeia, Demeter ve Athena gibi birçok tanrı ve tanrıçalara tapınımın yanı sıra yaygın bir imparatorluk (Vespasianus)[6] kültünün de olduğu anlaşılmaktadır (Resim 7; Keleş ve Oyarçin, 2022: 6).

Resim 7. Asklepios ve Eros Betimli Parion Sikkeleri (Parion Kazı Arşivi)

Parion kentinin koloni statüsünü en azından MS 3. yüzyılın 3. çeyreğine kadar koruduğu kentin bastığı sikkeler yardımıyla bilinmektedir. Kentin MS 3. yüzyılın 2. yarısında, yaklaşık olarak 255-270 yıllarında Goth akınlarının bir parçası olarak MS 267 yılında Heruli Kabilesi tarafından istila edilmiş olabileceği ifade edilmektedir (Rees, 1819: *Parium*; Keleş ve Oyarçin, 2021: 397; M. D. Yılmaz, 2021: 13). Gothlar'ın

[6] Parion Tiyatrosu'nda Vespasianus'u, ölümünden sonra onurlandıran ve MS 79-80 yılları arasına tarihlenen bir Latince onurlandırma yazıtı ele geçmiştir (Sayar, 2016: 201 ve 202, fig. 1).

Hellespontus'un düşmesi sonucu Troas Bölgesi'ni yağmaladıkları ve Parion'un da bu durumdan etkilendiği gerek numismatik gerekse arkeolojik verilerle anlaşılmaktadır[7]. Parion Tiyatrosu'nda, içerisinde seramiklerin de bulunduğu MS 3. yüzyıl tabakasında ele geçen sikkelerin Goth istilası ile ilişkilendirilmesi noktasında Keleş tarafından ele alınan 'Tiyatro'da Ele Geçen Alexandria Troas Sikkeleri ve Goth İstilası' ve Çizmeli Öğün tarafından ele alınan 'Smintheus Definesi Işığında Troas Bölgesi ve Goth İstilası Dönemi' adlı makaleler Troas Bölgesi'nde Goth akınlarının etkili olduğu noktasında önemli veriler içermektedir. Çizmeli Öğün tarafından yayımlanan define MS 262 yılında Troas Bölgesi'ni önemli ölçüde etkileyen Goth istilası sürecinde gömülmüştür[8]. Benzer durum sayıları az da olsa Parion Tiyatrosu'nda ele geçen sikkeler için de geçerlidir. Sikkelerin çoğu MS 3. yüzyılın ortalarına tarihlenmekte olup, kontekst açısından bakıldığında Apollon Smintheion'daki sikkelerle paralellik göstermektedir. Her iki definede de sikkelerin en erkeni Commodus Dönemi'ne, en geçi Gallienus Dönemi'ne tarihlenmektedir (Resim 8-9; Keleş, 2016: 193-200; Çizmeli Öğün, 2017: 231-236).

Resim 8. Parion Kazılarında Ele Geçen Commodus Dönemi Alexandria Troas Sikkesi (Parion Kazı Arşivi)

Resim 9. Parion Kazılarında Ele Geçen Gallienus Dönemi Alexandria Troas Sikkesi (Parion Kazı Arşivi)

[7] Batı Anadolu'daki Goth akınları ile ilgili arkeolojik ve numismatik çalışmalar için bkz.; MacDonald, 1987: 158-160; Arslan, 1996: 43-45; Esch ve Martin, 2008: 93-139; Bursche ve Myzgin, 2015: 237-257; Esch, 2016: 71-86.
[8] Troas'ta Goth akınlarının etkileri konusunda bkz.; Çizmeli Öğün, 2004: 30; Çizmeli Öğün, 2013: 138; Çizmeli Öğün, 2014: 172; Çizmeli Öğün, 2016: 188-192; Esch, 2016: 78-80; Keleş, 2016: 195; Çizmeli Öğün, 2017: 232-236; Keleş ve Oyarçin, 2022: 6.

MS 3. yüzyılın sonlarına doğru ise artık Roma kolonizasyon politikasının önemini kaybetmesine paralel olarak Parion'da Roma kolonizasyonunun etkileri yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştır. MS 3. yüzyılın sonlarından itibaren Parion'da, Hristiyanlık inancının hızla yayılması kentteki Roma kolonizasyon politikasını da olumsuz etkilemiştir. Parion bu olumsuzluklara ve sağlamış olduğu kazanımları kaybetmesine rağmen bölge için önemini korumaya devam etmiş ve bulunduğu bölge içerisinde önemli bir dini merkez konumuna gelmiştir (Keleş ve Oyarçin, 2022: 6).

Hristiyanlık inancının oldukça güçlü yaşandığı Parion'da bilinen ilk Hristiyan nüfus MS 2. yüzyılın sonlarında görülmeye başlanmıştır. Oyarçin tarafından ele alınan 'Parion Hristiyanlık Tarihine Yeni Bir Katkı: Parion Başpiskoposu Ioannes'in Kurşun Mührü' adlı makale kentin Hristiyanlık tarihi hakkında önemli bilgiler içermektedir (Oyarçin, 2022: 84-93). Parion'da ilk piskoposluk merkezi MS 4. yüzyılın başlarında İmparator Diocletianus Dönemi'nde kurulmuştur ve kentin ilk piskoposu Theogenes olmuştur (Oyarçin, 2019: 452). MS 640 yılında başpiskoposluk merkezi olan Parion, bu statüsünü MS 13. yüzyılın sonlarına kadar korumuştur (I. Parion, no. 71b; Laurent, 1963: 641; Woods, 1999: 371-417; Oyarçin, 2022: 85). MS 451 yılında 'Khalkedon Synodunun' 28. kanonunda, Hellespontus Bölgesi'nde Parion'un da içlerinde bulunduğu 17 piskoposluk merkezinin adı geçmektedir (Wiltsch, 1846: 158). Aynı şekilde MS 692 yılında 'Trullan Synodunun' 36. kanonuna göre Hellespontus Bölgesi'nde içlerinde Parion'un da bulunduğu 17 piskoposluk merkezinin adı geçmektedir (Wiltsch, 1846: 414-415; Çaylak-Türker, 2008: 516; Oyarçin, 2022: 85). Çaylak Türker'in ifade ettiği üzere Carolus Saneto Paula, konsil kayıtlarından yola çıkarak bölgede yine Parion'un da aralarında bulunduğu 19 piskoposluk merkezini tespit etmiştir (Çaylak-Türker, 2008: 516). MS 312-330 yılları arasında Eustathius (Ramsay, 1960-1961: 173; Başaran, 2005: 20), MS 431'de Hesychius, MS 451'de Thalassius Parion piskoposu olarak görev yapmışlardır (Oyarçin, 2019: 452). Aynı zamanda Schliemann, kentin Bizans İmparatoru Constantine Porphyrogennetos zamanında (MS 911-959) başpiskoposluk merkezi statüsüne sahip olduğunu ifade etmektedir (Schliemann, 1881: 183).

MS 7. yüzyılın ortasından MS 9. yüzyıl ortalarına kadar olan dönem, Bizans Karanlık Çağı olarak nitelendirilmektedir. MS 9. yüzyıl ortası ve MS 11. yüzyılın son çeyreğine kadar ise Anadolu'da Bizans egemenliği bütünüyle yaşanmış, barış ve huzur hakim olmuştur. Bizans İmparatorluğu MS 11. yüzyıl sonrasında ise güç kaybetmeye

başlayarak ekonomik olarak çöküş içine girmiştir (Oyarçin, 2019: 457). Bu durum egemenliği altındaki kentlere de yansımıştır. Troas Bölgesi'ndeki birçok kentte duraksama yaşanmış ve kentlerin birçoğu ya terk edilmiş ya da halk akropol gibi daha güvenli alanlara yerleşmek durumunda kalmıştır (Foss, 1975: 721; Foss, 1996: 25; Çizmeli Öğün, 2004: 29; Akkaş, 2020a: 15). Her ne kadar Parion halen bölge için önemli bir liman kenti olsa da kazılarda ele geçen sikke sayılarındaki belirgin azalma bu dönemde kentin de olumsuzluklardan etkilendiğini göstermektedir. Buna rağmen MS 14. yüzyılın ortalarına kadar Parion'a piskopos görevlendirilmesi, olumsuz koşullara rağmen kentte yerleşimin sona ermediğine işaret etmektedir (Le Quien, 1740: 787-790). MS 14. yüzyılın ortalarında ise Biga Yöresi ve Parion'un Osmanlı hakimiyetine girdiği bilinmektedir (TDV, 1992: 136). Yapılan arkeolojik çalışmalar ve elde edilen buluntular sonucu olasılıkla Osmanlı hakimiyeti ile birlikte kentte yerleşim sona ermiş olmalıdır (Oyarçin, 2019: 458).

Sonuç olarak değerlendirdiğimizde; Parion'un MÖ 45 yılında Iulius Caesar ile Roma kolonizasyon sürecinin başladığı, Augustus Dönemi'nde devam ederek idari yapıda değişiklikler yaşandığı ve Hadrianus Dönemi'nde de koloni statüsünün geliştirilerek, bu statüsünü en azından MS 3. yüzyılın son çeyreğine kadar koruduğu anlaşılmaktadır.

1.3. PARİON'UN EKONOMİSİ

Antik dönemden günümüze kentlerin konumlarının belirlenmesinde coğrafya, iklim, savunma faktörü, doğal kaynaklardan yararlanma ihtiyacı, askeri ve ekonomik şartlar gibi pek çok faktör etkili olmuştur (Kızılyalçın, 2016: 15). Troas Bölgesi, Anadolu Yarımadası'nda kentlerin kurulması için uygun coğrafi koşullara ve jeopolitik konuma sahip önemli bir bölgedir (Oyarçin, 2017: 29). Bu bölge içerisinde gerek coğrafi açıdan kentin stratejik konumu, gerekse ekonomik, ticari ve askeri açıdan güçlü konumu, verimli toprakları, balıkçılık imkanları Parion kentini her açıdan daha yaşanılabilir bir kent haline getirmiştir. Korunaklı iki limana sahip olan kent, MÖ 8. yüzyıldan MS 14. yüzyıla kadar yerleşim görmüştür (Keleş ve Oyarçin, 2022: 2; Oyarçin, 2022: 85). Parion'un uzun süre yerleşim görmesinde stratejik ve jeopolitik konumunun yanı sıra verimli toprakları, balıkçılık gibi imkanları ve Parion limanının bir ticaret istasyonu olarak MS 14. yüzyılın ortalarına kadar önemini koruması oldukça etkili olmuştur (Rose, Tekkök ve Körpe,

2007: 90). Parion limanının bir ticaret istasyonu olarak yüzyıllar boyunca kesintisiz çalışması kentin ticarette etkin, zengin ve başarılı bir ticaret şehri olduğuna işaret etmektedir. Frisch'in de ifade ettiği gibi bolluk ve refah hiç şüphesiz Parion'da bulunmaktadır (Frisch, 1983: 82). Parion kenti üzüm bağlarıyla, balıkçılığıyla, yengeç ve ıstakoz gibi deniz ürünleri ve denizciliğiyle, serin ve sağlıklı sularıyla ünlü bir kent olup, günümüzde olduğu gibi antik dönemde de dikkat çekmeyi başarmıştır (Athenaios, 3. 44. 92; Frisch, 1983: 86, 95). Bunların yanı sıra kentin, şarapçılık ve pasta-kek gibi gastronomik ürünleriyle de zengin bir çeşitliliğe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Athenaios; "*Bölge içerisinde o kadar meşhurdur ki Hellespontus Bölgesi'nin en lezzetli pasta ve kekleri Parion'da yenilenleridir*" şeklinde ifade etmektedir (Athenaios, 14. 51. 644; Frisch, 1983: 86).

Hellespontus Bölgesi ticari ve askeri açıdan olduğu kadar tarımsal üretim açısından da bir hayli önemlidir (Koçyiğit, Çibuk ve Gölcük, 2021: 250). Hellespontus Bölgesi'nin (Çanakkale Boğazı) doğu ucunda ve İda Dağı'nın batı yamaçlarında bolca üzüm yetiştirildiği, özellikle bağcılık konusunda Parion ve Lampsakos'un öne çıktığını söylemek mümkündür (Magie, 1950: 44). Parion, Lampsakos, Priapos ve civarı şaraplık üzüm yetiştirmeye uygun topraklardır ki bu kentlerin sikkeleri üzerinde üzüm betimleri görülebilmektedir (Strab. XIII. 1. 12; SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 41, no. 1329; Frisch, 1983: 85). Üzüm betimi Parion'un Klasik Dönem sikkelerinde ikincil bir sembol olarak kullanılmış iken, Hellenistik Dönem sikkelerinde birincil sembol olarak hem ön yüz hem de arka yüz betimi olarak tercih edilmiştir (Resim 10).

Resim 10. Klasik ve Hellenistik Dönem Parion Sikkesi
(Soldaki Klasik Dönem sikkesi için bkz.; Heritage Auction 232132, lot. 62108; Sağdaki Hellenistik Dönem sikkesi için bkz.; Numismatik Naumann Auction 114, lot. 380)

Parion kentinde, buğday ve mısır gibi tarım ürünlerinin yetiştiriciliğinin yapıldığı bilgisini de yine sikkeler üzerinde yer alan betimler aracılığıyla öğrenmekteyiz. Parion'un hem erken dönem sikkeleri üzerinde hem de Iulius Caesar Dönemi koloni sikkelerinde

tahıl ürünlerinin tasvirleri görülmektedir (Resim 11). Parion sikkelerinde görülen Tanrıça Demeter tasvirleriyle, mısır koçanı, buğday başağı, haşhaş ve saban betimi doğrudan kentteki tarımsal faaliyetlerle ilişkilendirilebilir (Resim 12). Yine Hellenistik Dönem sikkelerinin arka yüzünde görülen baykuş[9] betimi de her ne kadar Athena'nın bir simgesi olarak bilinse de, baykuşun mitolojide Bolluk ve Bereket Tanrıçası Demeter'e kurban edilen bir kuş olarak geçmesi bu tipin de kentteki tarımsal üretimle ilişkili olarak sikkeler üzerinde resmedilmiş olabileceğine işaret etmektedir (Resim 12).

Resim 11. Klasik Dönem ve Roma Eyalet Dönemi Parion Sikkesi
(Soldaki Klasik Dönem sikkesi için bkz.; Nomos, Obolos Web Auction 2, lot. 109; Sağdaki Parion Roma Eyalet sikkesi için bkz.; Nomos, Auction 23, lot. 202)

Resim 12. Parion'un Hellenistik Dönem Sikkeleri
(Soldaki sikke için bkz.; Roma Numismatics Limited, Auction 72, lot. 470; Sağdaki sikke için bkz.; Classical Numismatic Group, Auction 148, lot. 154)

Günümüzde olduğu gibi antik dönemde de Çanakkale Boğazı'nın balıkları oldukça meşhurdur. Hatta Atinalı Euthydemos'un aktarımlarına göre kentte balık kurutulduğu da bilinmektedir. Hesiodos ise salamuradan ve orkinoslardan bahsetmektedir. Parion kenti ise en fazla uskumru tüketen kentlerden biri olmuştur (Athenaios, 3. 84. 116; Frisch, 1983: 85). Plinius da Parion'un çok tanınmış bir balıkçı şehri olduğunu dile getirmiştir (Plin. N. H. XXXII. 146). Bu aktarımlardan şunu söylemek mümkündür ki, kentte balık oldukça fazladır ve bu balıkların bir kısmı yenilmiş diğer kısmı ise ihtiyaç fazlası olarak kurutulup salamura yapılmış ve çevre kentlere-bölgelere

[9] Kuş tasvirleri için bkz.; Kaya Karaduman ve Özdemir, 2022: 219-235.

ihraç edilmiştir. 2005-2019 yılları arasında yapılan kazı çalışmaları sırasında bulunan, deniz ürünlerinin kurutulup depolanması ve ihraç edilmesinde etkin bir şekilde kullanılan ticari amphoraların ele geçmesi de bu durumu destekler niteliktedir (Akkaş, 2020a: 487).

Parion'un içinde bulunduğu Kemer köyünde yer aldığı ifade edilen fakat kesin yeri net olarak bilinmeyen Demetrios Kilisesi'nde bulunan, Kiepert (Boeckh, CIG II, Add. 3654b -H. Kiepert'in kopyası-), Lolling (AM 9, 1884: 63) ve Mordtmann (AM 10, 1885: 207, 64, no. 5) tarafından ele alınan ve MS 2. yüzyıla (?) ait olabileceği düşünülen bir stele[10] ait yazıtta balıkçı birliği listesinin yer aldığı ve aynı zamanda avlanma yerlerinin de belirtildiği ifade edilmektedir (Frisch, 1983: 14; Bursa, 2007: 136; Ful, 2021: 169). Robert tarafından Parion'a ait olduğu ifade edilen bu stel üzerinde kıyı balıkçıları loncası tarafından saygı gören, insanlara bereket-bolluk getirdiğine ve kötülüklerden koruduğuna inanılan Anadolu kökenli Tanrı Priapos, kabartma olarak betimlenmiştir (Robert, 1950: 83, 86; Frisch, 1983: 11-14; March, 2001: 662; Boyana, 2004: 32; Prêteux, 2005: 254; Ful, 2021: 168). Antik dönemde Parion kıyıları çeşitli bölgelere ayrılarak balıkçılık yapan kişilere kiralanmıştır. Hatta Robert'in ifade ettiğine göre; 19. yüzyıl başlarında, Kyzikos'tan başlayarak Parion ve Lampsakos kıyıları boyunca 260 balıkçı bölgesi bulunmaktadır. Balıkçılar loncası üyeleri kendi aralarında iş bölümü yaparak listede yer alan kişilere birtakım haklar vermiştir. Aynı zamanda bu kişiler bir kurul tarafından bir araya getirilerek sınıflandırma yapılmış ve idareciler-kiracılar-balıkçılar gözlemcisi olarak belirli görevler verilmiştir. Daha sonra aralarından bir başkan seçilerek bu kişi vergileri toplamakla görevlendirilmiştir. Vergileri toplayan kişiler aynı zamanda balıkların tutulmasından ve satışından da sorumludurlar (Robert, 1955: 272; Frisch, 1983: 11-14). MS 2. yüzyıla ait olduğu düşünülen yazıttan da yola çıkarak, Parion'un Roma kolonisi olduğu dönemde balıkçılığın önemli bir gelir kaynağı olmaya devam ettiğini söylemek mümkündür.

Arkhestratos tarafından balıkçılığın bölge için önemi şu ifadeler ile detaylı bir şekilde aktarılır: "*Balıkçılık endüstrisi için önemli yeri olan Parion'un yengeci, Ainos'un midyesi, Abydos'un istiridyesi, Mytilene'nin deniztarağı ve Ambrakia'nın yengeci, midyesi ve istiridyesi oldukça ünlüdür*" (Arkhestratos, Frag. 7; Güveloğlu, 2016: 272).

[10] Günümüzde İzmir Müzesi'nde yer alan kabartmalı stel, 82 cm yüksekliğe ve 50 cm genişliğe sahiptir. Mermerden yapılmış adak stelinin üzerinde 16 satırdan oluşan bir yazıt bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz.; Robert, 1950: 81-97.

Kentin Klasik Dönem sikkeleri üzerinde, ikincil bir sembol olarak yine kentteki üretime işaret eden yengeç ve ıstakoz betimlerinin yer alması bu noktada önemli bir yere sahiptir. Söz konusu sikkelerin hem Parion ekonomisi hakkında bilgi vermesi hem de yengeç ve ıstakoz üretiminin kent için önemini göstermesi açısından önemli bir yere sahiptir (Resim 13).

Resim 13. Klasik Dönem Parion Sikkesi (Numismatik Naumann Auction 48, lot. 127)

Roma Dönemi'nde her ne kadar denize kıyısı olan kentler için balık ürünleri elde etmek ve tüketmek normal olsa da, denize uzak kentler için birer lüks sayılmıştır. Roma'da balıkçılık denizde olduğu kadar havuz ve gölet gibi yerlerde de yapılmıştır. Parion için de bu durumun geçerli olduğunu söylemek mümkündür (Resim 14).

Resim 14. Parion Yamaç Hamamı'nda Murex Havuzu Kanalı İçerisinde Bulunan Murex Kabukları (M. D. Yılmaz, 2021: 418, res. 223)

2016 yılı kazı çalışmaları sonucunda tespit edilen ve MS 1.-3. yüzyıla tarihlendirilen Yamaç Hamamı yakınında yer alan Murex Havuzu'nun bu amaçla kullanılmış olabileceği, murexlerin oldukça sağlam ele geçmiş olması gibi elde edilen

birtakım verilerle anlaşılmaktadır (Keleş ve diğ., 2018a: 191 ve res. 11; Çelikbaş, 2021: 407-418; M. D. Yılmaz, 2021: 165).

Burada değinilmesi gereken bir konu da Parion Roma Hamamı'nın *tepidarium* bölümünün kullanım dışı kalması sonucu bu alanda çok sayıda istiridye kabuğunun ele geçmiş olmasıdır (Resim 15). Bazı noktalarda 1.5 m'lik bir tabaka oluşturduğu görülen istiridye kabukları, kentteki istiridye kullanımına yönelik önemli bir kanıt niteliğindedir (Oyarçin ve A. Yılmaz, 2021: 474-492; M. D. Yılmaz, 2021: 165, dn. 182; Keleş ve M. D. Yılmaz, 2022: 537, fig. 2; 546, fig. 5; 547, fig. 6; A. Yılmaz, 2022: 72, dn. 451).

Resim 15. Parion Roma Hamamı Tepidarium Bölümünden Ele Geçen İstiridye Kabukları (Keleş ve M. D. Yılmaz, 2022: 537, fig. 2)

Parion'un Klasik Dönem sikkelerinde ikincil sembol olarak boğanın alt kısmında istiridye betiminin kullanıldığı görülmektedir. Bu ikincil semboller genellikle kentteki bir üretime işaret ettiğinden, olasılıkla Parion'da istiridye üretimi de yapılmaktaydı (Resim 16). MÖ 4. yüzyıldan itibaren devam eden bu süreç, bu noktada kentte Roma Hamamı kazılarında çok sayıda bulunan toplu ve tekil istiridye kabukları başta olmak üzere kentteki diğer yapılardan tekil buluntu olarak aşırı miktarda ele geçen istiridye kabukları

kentteki yoğun istiridye üretimine ve aynı zamanda aşırı tüketimine işaret etmektedir (A. Yılmaz, 2022: 72, dn. 451).

Resim 16. Parion Klasik Dönem Sikkesi (Numismatik Naumann Auction 37, lot. 178)

Roma İmparatorları'nın Anadolu'da izlediği Romalılaştırma politikaları kapsamında mimari faaliyetlerde birtakım artışlar söz konusu olmuştur. Tapınaklar, çeşmeler, tiyatrolar ve kamu binaları yapılmış ve bu dönemde ekonominin de iyi olmasıyla birlikte bu yapılardaki bezemelerde hem çeşitlilik artmış hem de kentlere özgü temalar kullanılmıştır. Özellikle MS 2. yüzyılda mimari anlamda kentte, kendine özgü bir dönemin yaşandığını söylemek mümkündür (Başaran ve Yıldızlı, 2016: 103; Başaran ve A. Yılmaz, 2021: 107-133; H. Kasapoğlu ve B. E. Kasapoğlu, 2021: 417-447). Lukian MS 2. yüzyılın ortalarında yaptığı bir resimde, bir köylüyü tarlasıyla birlikte betimlemiş ve Parion'un ekonomik durumunu mütevazı bir şekilde göstermiştir (Frisch, 1983: 87). Aslında bu durum Parion kentinin ne kadar verimli bir toprak yapısına sahip olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Troas Bölgesi; liman kentleri, bereketli ovaları, maden ve orman yataklarının zenginliği nedeniyle uzun bir süre iskana sahip olmuştur (Oyarçin, 2017: 34). Oldukça bereketli topraklara sahip olan kentin iklim örtüsüne bakıldığında ise hem Akdeniz hem de Karadeniz iklimleri arasında geçiş özelliği gösterdiğini söylemek mümkündür. Kuzey rüzgarlarına oldukça açık olan kentin alçak kesimlerinde bitki örtüsü yerini makiye, daha yüksek yerler de ise ormanlık alanlara bırakmaktadır. Yoğun olarak bir ormanlık alan görülmemekle birlikte daha çok pırnal olarak adlandırılan çalılık benzeri bodur ağaçlara rastlanır (Keleş ve Oyarçin, 2022: 2). Yüksek kesimlerde az da olsa görülen bu ormanlık alanlar daha çok Parion'da olduğu gibi çevre kentlerde de önemli bir ihracat alanı oluşturmuştur. Bunun yanı sıra bölge içerisinde mermeriyle ünlü olan Prokonnesos (Marmara Adası) yer almaktadır. Prokonnesos'a oldukça yakın bir yerde bulunan Parion da bu mermere kolay bir şekilde ulaşmış olmalıdır. Roma Dönemi mimarisinin temel yapı

taşlarından biri olan mermere ulaşımın rahat olması, kentin oldukça sağlam ve gösterişli Roma Dönemi yapılarına da olumlu katkılar sağlamıştır (Malay, 1983: 50-61; Başaran ve A. Yılmaz, 2021: 108). Tabiki böylesi zengin ve mermere yakın bir kent olan Parion'un heykeltraşlık eserleri de çeşitli ve ünlüdür: Parion sikkelerinde de örneklerini gördüğümüz Herakles Heykeli (Plin. N. H. XXXIV. 78) ve Praxiteles tarafından yapılan Eros Heykeli bunların bilinenleridir (Resim 17; Millin's, 1836: 191; Corso, 2004: 246; Moffitt, 2005: 49; Smith, 2010: 5; George, 2013: 160; Keleş, Oyarçin ve Yılmaz, 2017: 910; Tamyürek, 2019: 34-40). Eros Heykeli'nin yanı sıra, Pausanias kentte bir Eros kültünün varlığından da bahsetmektedir (Paus. IX. 27. 1) ve olması muhtemel Atinalı Athenagoras'un MS 176 yılında bahsettiği Peregrinus Proteus'un Heykeli ve Alexandros'un bir heykeli (Parius/Paris?) ve mezarı bulunmaktadır. Alexandros'un bu heykeli için kurbanlar kesilmiş, kutlamalar ve törenler yapılmıştır (Athenagoras, Leg. XXVI; Frisch, 1983: 58, 87).

Resim 17. Eros ve Herakles Farnese Betimli Sikkeler
(Soldaki Eros betimli sikke için bkz.; Parion Kazı Arşivi; Sağdaki Herakles Farnese betimli sikke için bkz.; Numismatik Naumann Auction 46, lot. 354)

Tüm bunlara ek olarak, kentte kısa mesafelerle şu an için bilinen üç hamamın[11] bulunması kentin zenginliğine ve lükse düşkünlüğüne bir gösterge olabileceği gibi, söz konusu hamamların Parion limanlarına yakın bir noktada yer alması bir kısmının kente ticaret için gelen misafirlere yönelik yapılmış olabileceğine; dolayısıyla antik kentin önemli bir deniz ticaretine sahip olduğuna da işaret etmektedir (Çelikbaş ve Oyarçin, 2014: 70-71).

Parion kazılarında metal, seramik, terracotta, kemik ve cam gibi küçük buluntuların çok sayıda ele geçmesi, söz konusu eserler ile ilgili kentte bir üretimin olup olmadığı sorusunu akla getirmektedir. Ele geçen metal eserlere bakıldığında; Çelikbaş,

[11] Söz konusu üç hamam Roma Hamamı, Yamaç Hamamı ve Büyük Hamam/Sondaj 10'dur. Ayrıntılı bilgi için bkz.; A. Yılmaz, 2022: 125-194.

metal eserler içerisinde esnaf-zanaatkar ve tarım aletlerinin de bulunmasının kentte tarımsal üretim ve bu ürünlerin ticaretinin yapıldığını ifade etmekle birlikte kentte metal üretimine dair bir işliğe rastlanmadığını belirtmektedir (Çelikbaş, 2016: 23).

Zengin form çeşitliliğine sahip seramikler, gerek bölgesel seramikler gerekse ithal mallarıyla Parion kentinin alım gücünü ve sosyal durumunu göstermesi açısından önemli bir buluntu grubunu oluşturmakla birlikte, kentte üretiminin yapıldığına dair izlere henüz ulaşılamamıştır (Ergürer, 2012: 238-241, 245; Ergürer, 2013b: 150). Buna karşın bazı form örneklerinin benzerlerinin başka kentlerde olmaması ya da Parion'da çok sayıda ele geçmesi kentte üretimin olabileceğine işaret etmektedir (Ergürer, 2012: 61, 87).

Parion'da ele geçen figürinler Kasapoğlu tarafından; Tanrısal-Mitolojik-Dinsel içerikli figürünler, insan ve hayvan figürinleri ile diğer figürinler başlıkları altında incelenmiştir (H. Kasapoğlu, 2015a: IV, 336-344). Kasapoğlu, alt başlıklara ayrılan figürinlerde aynı gruba ait çok sayıda figürinlerin hemen hemen aynı tipe ve ölçülere sahip olmasını, kentte olası bir yerel üretimin varlığına işaret ettiğini ifade etmektedir (H. Kasapoğlu, 2015a: IV, 336-344).

Kemik eserlere bakıldığında, takı ve aksesuarlar, dokuma araçları, oyun araçları ve kaşıklar gibi farklı gruplara ayrıldığı görülmüştür. Kentte üretim olduğuna dair bir mimari yapı açığa çıkmamış olsa da özellikle 2018 ve 2019 yılı Agora/Depo binasında ele geçen yarı işli kemikler, hatalı üretimler ve üretim atıkları Özkan'ın ifadesine göre kentte kemik eser işliği olabileceği düşüncesini ortaya koymaktadır (Özkan, 2020: 54).

Parion'un oldukça çeşitli form skalasına sahip cam eserlerini çalışan Keskin'e göre; elde edilen verilerden yola çıkarak kentte cam üretimi olduğuna ilişkin kesin bir bulguya henüz ulaşılamamıştır (Keskin, 2019: 81).

Parion ekonomisi için dikkate değer bir konu da kentte ele geçen savaşçı figürinleridir. Parion Güney (Tavşandere) Nekropolü ve kentin Roma Dönemi yapılarından Tiyatro, Yamaç Hamamı ve Odeion'da savaşçı figürinlerine ait parçalar ele geçmiştir. Bu figürinlerin sayıca fazla olması kentteki yoğun ve yaygın kullanımı göstermekle birlikte büyük olasılıkla Parion Tiyatrosu'ndaki Gladiatör dövüşleri için üretilmekte olup kent ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır (H. Kasapoğlu, 2015a: 280; Ergürer ve Keleş, 2018: 21-32).

Genel olarak değerlendirildiğinde; kentin ticarete, üretime ve hayvancılığa uygun yapısı sayesinde Parion'un Roma Dönemi'nde ekonomik olarak oldukça iyi durumda olduğunu ifade edebiliriz. Parion; konum itibariyle deniz kenarında yer alan önemli bir liman kenti olması ve geçiş güzergahları üzerinde bulunması sayesinde deniz yolu ile yapılan ticaretlere oldukça uygun bir konumdadır. Parion limanının bir ticaret istasyonu olarak MS 14. yüzyılın ortalarına kadar önemini korumuş olması da kentteki ekonomik imkanların sürekliliğine aynı zamanda kentin bulunduğu bölge için ekostratejik önemine işaret etmektedir (Rose, Tekkök ve Körpe, 2007: 90; Oyarçin, 2019: 457).

1.4. PARİON NUMİSMATİK YAYINLARI

Parion kenti Roma Dönemi'nde gerek jeopolitik ve jeostratejik konumunun önemi gerekse Roma Dönemi'nde koloni statüsüne sahip olması nedeniyle, bölge içerisinde Roma tarafından birçok ayrıcalığa sahip saygın kentlerden biri olmuştur. Tarih sahnesinde egemenliklerini uzun bir süre devam ettiren Romalıların, Anadolu toprakları üzerindeki hakimiyetini ve kent devletleri ile olan ilişkilerini en iyi kanıtlayan ve kesin sonuçlara götüren bulgulardan biri de numismatik verilerdir (Keleş, 2019: 819).

Parion kazılarında bulunan sikkelerle ilgili numismatik yayınlara geçmeden önce kısaca kentteki araştırmalara bakıldığında; 16.-19. yüzyıl seyyahlarının kenti ziyaret ettiği ve izlenimlerini anılarında kaleme aldıkları bilinmektedir (Pococke, 1765: 111-112; von Richter, 1822: 427-430; Kiepert, 1854: 57-58). 20. yüzyıl araştırmacılarından kentte ve yakın çevrelerinde, 1911 yılında Leaf (Leaf, 1912: 25-45; Leaf, 1923: Passim), 1970'li yıllarda Frisch kentte birtakım incelemelerde bulunmuştur (Frisch, 1978: Passim). Başaran; 1997, 1999 ve 2002 yıllarında yüzey araştırmalarını gerçekleştirmiştir (Başaran, 1999: 349-364; Başaran ve Tavukçu, 2001: 225-236; Başaran ve diğ., 2004: 185-192; Başaran, 2013: 27-28; Keleş, 2013b: 29-36). 2004 yılında Kemer köyünde yapılacak olan ilköğretim okulunun temel kazısı sırasında antik mezarlara rastlanılması sonucu Çanakkale Arkeoloji Müzesi tarafından kentte bir kurtarma kazısı yapılmıştır (Kozanlı, 2006: 28-29). 2005 yılından itibaren ise Başaran başkanlığında başlayan Parion antik kenti kazıları 2014 yılı sonuna kadar sürdürülmüştür (Başaran ve Tavukçu, 2007: 609-628). 2015 yılından itibaren ise, Keleş başkanlığında kazılara devam edilmektedir (Keleş ve diğ., 2017: 23-46; Keleş ve diğ., 2018a: 183-210; Keleş ve diğ., 2019: 595-616; Keleş ve diğ., 2020: 391-413).

Kentte yapılan kazı çalışmalarının yanı sıra 2006, 2009, 2012, 2015, 2016 ve 2017 yıllarında arkeojeofizik çalışmaları da eş zamanlı olarak yürütülmüştür (Ekinci ve Kaya, 2007: 16-23; Ekinci ve diğ., 2012: 145-157; Başaran ve diğ., 2014: 406; Keleş ve diğ., 2018b: 323-334; M. D. Yılmaz, 2021: 25).

Tezin bu bölümünde günümüze kadar kentte yapılan bilimsel arkeolojik kazı çalışmaları sırasında elde edilen sikke buluntuları ve kentle ilgili numismatik verileri konu alan yayınlar ele alınmıştır (Grafik 1). İlk olarak 2008 yılında *Instituto Italiano di Numismatica* adlı dergide Lenger; "Parium O Filippi? A Proposito di una Discussa Attribuzione" adlı makalesinde Parion antik kentinde çok sayıda örneği bulunan Augustus Dönemi'ne tarihlenen sikkelerin darp yeri konusundaki tartışmayı ele almıştır. Bu makalede yazar, Augustus Dönemi'ne tarihlenen söz konusu sikkelerin üzerinde darp ettiği kentin adının yazmamasından kaynaklı darp yerinin Parion mu yoksa Philippi mi olduğu konusundaki tartışma üzerinde durmuş ve sikkelerin Parion kentine ait olma ihtimalinin olduğunu da belirtmiştir (Lenger, 2008: 255-260).

2010 yılında Çelikbaş tarafından sunulan *Parion Roma Kolonizasyon Sikkeleri* adlı Yüksek lisans tezinde, Parion kazılarında ortaya çıkarılmış Parion Roma koloni sikkelerinde yer alan lejandlar ve ikonografiler yardımıyla Parion'un Roma kolonizasyon dönemi aydınlatılmaya çalışılmıştır (Çelikbaş, 2010: Passim).

2011 yılında Keleş tarafından Glasgow'daki *XIV. Numismatik Kongresi*'nde sunulan "Parion History From Coins" adlı bildiride Parion sikkeleri ve sikke buluntuları yardımıyla Parion'un tarihi konusunda bilgiler verilmiştir (Keleş, 2011: 237-245).

2013 yılında *Antik Troas'ın Parlayan Kenti Parion* adlı kitapta Keleş tarafından "Sikkeler" bölümü başlığında Parion kazılarında 2005 ve 2009 yılları arasında ele geçen sikkeler incelenmiştir. Çalışma kapsamında söz konusu yıllarda çıkan sikkelerin yapılara ve dönemlere göre sayısal dağılımı tablo olarak verilmiş olup sikkeler hakkında genel değerlendirmeler yapılmıştır (Keleş, 2013a: 193-196).

2014 yılında *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*'nde Keleş ve Çelikbaş tarafından yayımlanan "Parion Roma Kolonizasyon Sikkeleri" adlı makalede, kentin Roma kolonizasyon dönemi hakkında bilgi verilmekle birlikte, Parion kazılarında bulunan Parion darplı Roma koloni sikkeleri ikonografik ve lejandları açısından incelenmiştir.

Ayrıca çalışma kapsamında kazılarda bulunan Parion Roma koloni sikkelerine ait beş farklı tipin kataloğu verilmiştir (Keleş ve Çelikbaş, 2014: 75-84).

2014 yılında *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*'nde Keleş, Yılmaz ve Oyarçin tarafından yazılan "Parion Roma Hamamı 2013 Kazıları ve Sikke Buluntuları" adlı makalede kentin 2013 yılında yapılan Roma Hamamı'ndaki çalışmalar aktarılarak sikkelerin kataloğu yapılmıştır. Makale, Parion Roma Hamamı'nın arkeolojik kalıntılarından yola çıkarak MS 2. yüzyılda inşa edildiği ve MS 5. yüzyıla kadar onarım görerek kullanıldığına yönelik görüşleri, numismatik verilerin de desteklediğine işaret eden ilk bilimsel çalışma olması açısından önemlidir. Makalede MS 5. yüzyıldan sonra hamamın işlev değiştirerek bazı bölümlerinin farklı amaçlar için kullanıldığı sonucuna da ulaşılmıştır (Keleş, Yılmaz ve Oyarçin, 2014: 21-36).

2014 yılında *Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Numismatik Kongresi*'nde Keleş tarafından "Parion Sikkelerinin Sirkülasyonu Işığında Parion'un Bölgesel Konumu" adlı bir bildiri yayımlanmıştır. Bu çalışmada özellikle Klasik Dönem Parion sikkelerinin dolaşımı konusuna değinilmiş ve Parion kentinin Thracia Bölgesi'yle olan ilişkisi üzerinde durulmuştur (Keleş, 2014: 333-344).

2015 yılında *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*'nde Keleş, Oyarçin ve Yılmaz tarafından ele alınan "Parion Roma Hamamı 2014 Kazıları ve Sikke Buluntuları" adlı makalede bir önceki yıl yayımlanmış olan makalede yer alan 2013 yılı numismatik verileri desteklenmiştir. Aynı zamanda sikke buluntuları yardımıyla Parion ve Alexandria Troas kenti arasındaki ilişkiler üzerinde durulmuştur (Keleş, Oyarçin ve Yılmaz, 2015: 53-66).

2015 yılında yayımlanan *Parion Kazıları 10. Yıl Armağanı* adlı kitapta, Oyarçin tarafından kaleme alınan "Parion Kazısı 2010-2014 Yılları Numismatik Çalışmaları" başlıklı kitap bölümünde, Parion kazılarında 2009-2014 yılları arasında ele geçen 1905 sikkenin dönemleri ve bulunduğu yapıları hakkında genel bilgiler verilerek sikkelerle ilgili yorumlar yapılmıştır. Kitap bölümünde, kentte MÖ 4. yüzyıldan MS 7. yüzyılın ikinci yarısına kadar kesintisiz bir şekilde sikke buluntularının ele geçtiği ifade edilmiştir. MS 7. yüzyılın ikinci yarısında kesintiye uğrayan sikkelerin MS 9. yüzyılın ortalarından itibaren yeniden görülmeye başlandığı ve MS 11. yüzyılın sonlarına doğru sikke buluntularında belirgin bir azalmanın olduğu belirtilmektedir (Oyarçin, 2015: 133-139).

2015 yılında *Parion Kazıları 10. Yıl Armağanı'*nda Yacı tarafından yazılan "2010-2014 Yılları Parion Kazılarında Bulunan Coela Sikkeleri" başlıklı bölümde kazılarda ele geçen 9 adet Coela darplı sikkeler incelenmiştir. Öncelikle kent hakkında bilgi verilerek sikkelerin kataloğu yapılmış ve sikkeler üzerinde görülen tipler hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca çalışma kapsamında sikkelerin metrolojik özellikleri ve birimleri konusuna da değinilmiştir (Yacı, 2015: 179-186).

2017 yılında Oyarçin tarafından, *Parion'da 2005-2014 Yılları Arasında Ele Geçen Geç Roma ve Erken Bizans Dönemi Sikkeleri (MS 3.-7. Y.Y.)* adlı Doktora tez çalışması yapılmıştır. Bu tez çalışması kapsamında 1905 adet sikke incelenmiş ve bu sikkelerin bulundukları yapılara, imparatorlara ve darphanelere göre dağılımları yapılarak sikkeler tipolojik, lejand ve metrolojik açıdan değerlendirilmiştir. Tez kapsamında ele alınan sikkeler bulunduğu yapıdaki kontekstlerine göre de değerlendirilmiş olup kentteki ve yapıdaki tahribatı destekleyen verilere ulaşılmıştır (Oyarçin, 2017: Passim).

2017 yılında Keleş, Oyarçin ve Yılmaz tarafından, Roma-Messina'da gerçekleşen *XV. International Numismatic Congress Taormina 2015 Proceedings: Vol. II,* adlı kongrede "Roman Colonisation of Parion in Light of Coins" adlı tam metin bildiri yayımlanmıştır. Söz konusu bildiri metninde Parion kazılarında ele geçen yeni Roma koloni sikkeleri hakkında bilgiler verilmiş ve kazılardan elde edilen yeni verilere değinilmiştir (Keleş, Oyarçin ve Yılmaz, 2017: 908-913).

2017 yılında *Barış Salman Anı Kitabı*'nda Yılmaz ve Oyarçin tarafından yazılmış olan "Parion Roma Hamamı 2015 Kazıları ve Sikke Buluntuları" adlı kitap bölümünde 87 adet sikke incelenmiştir. MS 2. yüzyıldan MS 6. yüzyılın ilk yarısına kadar yaklaşık 400 yıllık bir dönemi kapsayan sürece ait olan sikkeler aracılığıyla, ele alınan bölümde yapının kullanım dönemleri hakkında sikkelerin sağladığı ipuçlarına değinilmiştir (Yılmaz ve Oyarçin, 2017: 283-298).

2017 yılında *MASROP* dergisinde Buruldağ'ın yazmış olduğu "Roma Kolonizasyon Sürecinin Parion'daki Siyasi Yansımaları" adlı makalede Parion'un siyasi tarihi hakkında bilgi verilmiş, kolonizasyon süreci boyunca sikkelerin lejandlarından yola çıkarak Parion'da idari ve dini yapılanmalar, siyasi yansımalar ve değişimler üzerinde durularak önemli bilgiler paylaşılmıştır (Buruldağ, 2017b: 55-72).

2018 yılında *Parion Studies I: Roman Theater of Parion* başlıklı kitapta Keleş tarafından yayımlanan "Alexandria Troas Coins Found in the Parion Theater and the Gothic Invasion" adlı kitap bölümünde Parion'un konumu ve Parion adı hakkında bilgi verilerek, Parion Tiyatrosu'nda ele geçen Alexandria Troas sikkeleri incelenmiştir. Söz konusu bölüm, Goth akınlarından Parion kentinin de etkilendiğini gösteren ilk arkeolojik veri olması açısından son derece önemlidir (Keleş, 2018: 175-180).

2018 yılında *Parion Studies I: Roman Theater of Parion* başlıklı kitapta yayımlanan Oyarçin tarafından ele alınan "A General Evaluation on the Coins From the Theater of Parion" adlı kitap bölümünde 2006-2015 yılları kazı sezonunda ele geçen 869 adet sikkenin dönemlere ve darphanelere göre dağılımları grafik ve tablolar yardımıyla verilerek sikkelerin bulunduğu kontekste göre değerlendirmeleri yapılmıştır. Parion Tiyatrosu'nda ele geçen sikkelerin çoğunluğunun Geç Roma Dönemi sikkelerinin oluşturduğu belirlenmiştir. Bu durum da kentin Geç Roma Dönemi'nde yoğun yerleşim görmesine ve Roma'nın, Geç Roma Dönemi'nde bozulan ekonomik sistemine bağlanmıştır (Oyarçin, 2018: 165-174).

2018 yılında *Seleucia* dergisinde yer alan Keleş, Çelikbaş ve Oyarçin tarafından yazılan "Bir Grup Geç Roma Sikkesi Işığında Parion Yamaç Hamamının Son Kullanım Evresi Hakkında Görüşler" isimli makalenin konusunu 2013 yılı Yamaç Hamamı kazılarında ele geçen 100 adet Geç Roma Dönemi sikkesi oluşturmaktadır. Makalede yer alan ifadelere göre Yamaç Hamamı'nın erken evreleri MS 4. yüzyıldaki kullanım ile büyük oranda değişmiştir. MS 5. yüzyılın sonlarına doğru işlevini kaybetmeye başlayarak farklı amaçlar için kullanıldığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bir diğer önemli sonuç da makale konusunu oluşturan sikkelerin hamamın orjinal işleviyle kullanıldığı son evreye ait olmasıdır (Keleş, Çelikbaş ve Oyarçin, 2018: 269-303).

2019 yılında *Cevat Başaran'a 60. Yaş Armağanı* kitabında Keleş tarafından "Parion Pseudo-Otonom Darpları" başlıklı bir makale kaleme alınmıştır. Kitapta yer alan bölümün konusunu kentte ele geçen 24 adet Parion Pseudo-Autonom darplı sikkeler oluşturmaktadır. Makale kapsamında, Pseudo-Autonom darplar tipolojik olarak gruplara ayrılmış ve ele geçen 24 adet sikkenin imparatorlara ve arka yüz tiplerine göre dağılımı ve tarihlendirmesi yapılarak Parion ile ilgili birtakım yeni veriler elde edilmiştir (Keleş, 2019: 819-837).

2019 yılında *Cevat Başaran'a 60. Yaş Armağanı* kitabında Oyarçin tarafından ele alınan "Sikke Buluntuları Işığında Parion'da Orta-Geç Bizans Dönemi" başlıklı kitap bölümünde 2006-2018 yılları kazı çalışmalarında ele geçen 76 adet sikke, konuyu oluşturmaktadır. Bu sikkelerden 75 adeti Orta Bizans Dönemi'ne tarihlenmekte iken, 1 adeti Geç Bizans Dönemi'ne tarihlenmektedir. Kitap bölümünde, Roma Dönemi'nde önemli bir koloni kenti olan Parion'un Bizans Dönemi'nde de önemini koruduğu ve bölgenin önemli piskoposluk merkezlerinden biri olduğu ifade edilmektedir. Makale çok yaygın olarak kaleme alınmayan Orta ve Geç Bizans Dönemi sikkelerinin ele alındığı bir çalışma olması açısından oldukça önemli bir yere sahiptir (Oyarçin, 2019: 451-468).

2019 yılında *Seleucia* dergisinde yer alan Keleş ve Oyarçin tarafından yazılan "Anonymous Folles Found in Parion Excavations" isimli makalede 2006-2018 yılı kazı çalışmalarında bulunan 53 adet Anonim Follis incelenmiştir. Bu sikkelerin buluntu yerlerine ve tiplerine göre dağılımı yapılarak, Anadolu'daki kazılarda bulunan Anonim Follis sikke buluntularıyla karşılaştırmaları yapılmıştır. Sonuç olarak da Anonim Follis'lerin buluntu yerleri dikkate alınarak kentte Roma Dönemi yapılarının birtakım eklentilerle değişikliğe uğrasa da MS 10. ve 11. yüzyıllarda kullanımının devam ettiği sonucuna varılmıştır (Keleş ve Oyarçin, 2019a: 335-358).

2019 yılında *TÜBA-AR* dergisinde yayımlanan Keleş ve Oyarçin tarafından ele alınan "Parion Odeion'undan Bir Geç Roma Definesi" adlı makalede 2010 yılı kazı çalışmalarında Odeion'da bulunmuş 249 adet sikkeden oluşan define üzerine çalışılmıştır. Makalede ifade edildiği üzere söz konusu sikkeler MS 5. yüzyılın ilk yarısında acil bir durum karşısında unutulmuş ya da düşürülmüş olan muhtemel günlük kullanım sikkelerinden oluşmaktadır. Bu çalışma Odeion'un ilk kullanımının son evresini temsil eden sikkeler olması nedeniyle oldukça önemli bir yere sahiptir (Keleş ve Oyarçin, 2019b: 189-208).

2020 yılında *Propontis ve Çevre Kültürleri/Propontis and Surrounding Cultures* adlı kitapta yer alan ve bu kitapta Keleş tarafından ele alınan "Toprak Kuleler Mevkii Oda Mezarlarından Ele Geçen Sikkeler" isimli kitap bölümünde kentteki Toprak Kuleler mevkinde bulunan 5 adet Oda Mezar ve bu mezarlar içinde bulunan sikkeler incelenerek imparatorlara ve darp yerlerine göre dağılımları yapılmıştır. Kent için önemli veriler

sunan bu bölümde, sikkeler mezarlarla bağlantılı olarak değerlendirilerek birtakım önemli sonuçlar elde edilmiştir (Keleş, 2020: 523-534).

2020 yılında *Propontis ve Çevre Kültürleri/Propontis and Surrounding Cultures* adlı kitapta, "The Early Byzantine Period of Parion in Light of Numismatic Data" isimli bölüm Oyarçin tarafından ele alınmıştır. Bu kitap bölümünde, 2006-2018 yılları arasında Parion'da bulunan 142 adet Erken Bizans Dönemi sikkeleri incelenmiştir. Bu sikkelerin yapılara, imparatorlara ve darphanelere göre dağılımları verilmiş ve Parion'da bulunan söz konusu sikkelerle çevre kazılarda ele geçen Erken Bizans Dönemi sikkeleri karşılaştırılarak birtakım numismatik sonuçlara ulaşılmıştır. Aynı zamanda söz konusu Erken Bizans Dönemi sikkeleriyle bölgenin tarihi arasında bir ilişki kurulmuştur (Oyarçin, 2020: 619-628).

2020 yılında *TÜBA-KED* dergisinde yayımlanan Keleş ve Oyarçin tarafından ele alınan "Akropol Doğu (İç) Sur Yangın Tabakasında Bulunan Sikkeler Işığında Parion'da Tahribat İzleri Üzerine Bir Ön Değerlendirme" adlı makalede söz konusu yapıda 2019 yılında yapılan çalışmalar sırasında tespit edilen yangın tabakası içerisindeki 39 adet sikke incelenmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda sikkelerin 3 adetinin Roma Eyalet sikkesi, 36 adetinin ise Erken Bizans Dönemi'ne tarihlendiği belirlenmiştir. Makale bölgede MS 7. yüzyılın ilk çeyreğinde Sasani akınlarının etkili olduğunu arkeolojik kalıntı ve buluntularla ortaya koyan ilk çalışma olması açısından önemli bir yere sahiptir (Keleş ve Oyarçin, 2020a: 51-66).

2020 yılında Keleş ve Oyarçin tarafından *RaLATh IV Conference. Conflicts and Catastrophes in Roman and Late Antique Thrace* adlı konferansta sunulan, "The Effects of Earthquakes and Tsunamis in Troas Region on the Parion Coin Findings" isimli bildiri özeti yayımlanmıştır (Keleş ve Oyarçin, 2020b: 10). Bildiri kapsamında kentte gerçekleşen depremlerin sikke buluntularına etkileri üzerine durulmuştur.

2021 yılında *OLBA* dergisinde Keleş ve Oyarçin tarafından kaleme alınan "Parion Tiyatrosu Hyposcaenium Bölümü'nden Ele Geçen Geç Roma Dönemi Sikkeleri Üzerine Değerlendirmeler" isimli makalenin konusunu 2013 yılı kazı çalışmalarında Parion Tiyatrosu'nun sahne binasına girişinin güneyinde, hyposcaeniumun zemin seviyesinde bulunan 266 adet sikke oluşturmaktadır. Bu sikkelerden bir bölümü düşük kondisyonlu olmakla birlikte 277'sinin imparatoru belirlenebilmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda

da 21 farklı imparator ve 11 farklı darphaneye ait örneklerin olduğu tespit edilen makalede Parion Roma Tiyatrosu'nda hyposcaeniumun zemin seviyesinde toplu bir şekilde bulunan sikkeler arkeolojik ve numismatik açıdan detaylı bir şekilde incelenerek bilim dünyasına yeni veriler sunulmuştur (Keleş ve Oyarçin, 2021: 391-422).

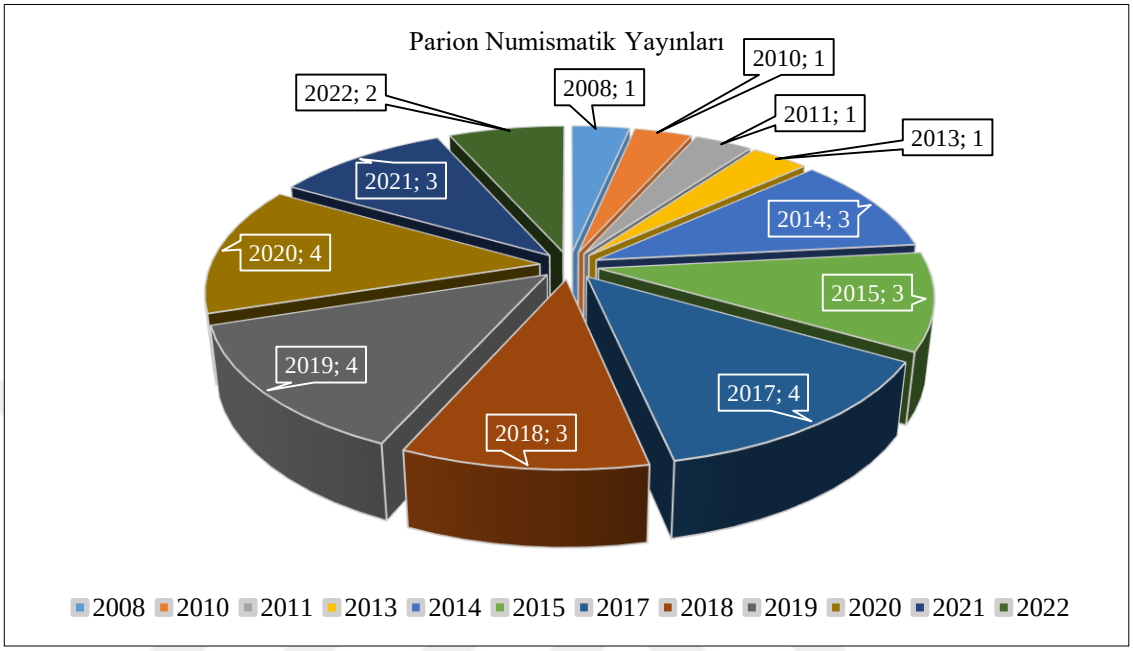
2021 yılında Keleş tarafından yazılan "Arkeolojik Veriler Işığında Parion-Trakya-Makedon İlişkileri" adlı bölüm *Anadolu Arkeolojisiyle Harmanlanmış Bir Ömür. Mehmet Karaosmanoğlu'na Armağan* adlı kitapta ele alınmıştır. Bölümde, başta sikke buluntuları olmak üzere Thracia Bölgesi ile ilişkili Parion'da ele geçen buluntulara değinilmiş ve Parion-Thracia ilişkileriyle ilgili yorumlar yapılmıştır (Keleş, 2021: 449-464).

2021 yılında *Arkeolojik Küçük Buluntular Pişmiş Toprak, Metal, Kemik, Cam ve Taş Eserler/Archaeological Small Artifacts Terracotta, Metal, Bone, Glass and Stone Artifacts* adlı kitapta, Oyarçin ve Yılmaz tarafından ele alınan "Coins Recovered from Praefurnium-I of the Roman Bath of Parion" adlı kitap bölümünün konusunu, 2017 yılında Roma Hamamı'nın Praefurnium-I bölümünden ele geçen 55 adet sikke oluşturmaktadır. Söz konusu sikkelerin en geç tarihlileri Roma Hamamı'nın kullanımının son evresini temsil etmektedir. Dolayısıyla gerek yapı için gerekse Parion kenti için önemli bilgiler içermektedir (Oyarçin ve Yılmaz, 2021: 474-492).

2022 yılında Keleş ve Oyarçin tarafından yayımlanan *Parion Akropolü Doğu (İç) Suru Geç Roma Definesi* kitabı, Geç Roma Numismatiği çalışanlar için bir başvuru kaynağı niteliğindedir. Kitapta Doğu (İç) Suru Kazıları hakkında bilgi verilerek, bu alanda bir maşrapa parçası içerisinde bulunan 475 adet Geç Roma Dönemi sikkesi ele alınmıştır. Kitapta, öncelikli olarak Parion antik kenti hakkında bilgi verilmiş, daha sonra Parion Akropolü Doğu (İç) Suru Kazıları ele alınmış ve kitabın ana bölümünde ise sikkelerin arka yüz tipleri, birimleri, lejandlar ve anlamları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Define içerisindeki sikkeler, yapıdaki diğer sikke buluntuları ve diğer arkeolojik verilerle birlikte değerlendirilerek yapı hakkında önemli veriler elde edilmiştir. Kitap, Geç Roma defineleriyle ilgili ülkemizde yayımlanmış ilk bilimsel kitap olması açısından son derece önemli bir yere sahiptir (Keleş ve Oyarçin, 2022: Passim).

2022 yılında *Thracia Balcania* 1 adlı dergide Keleş ve Kızılyalçın Oyarçin tarafından yazılan "Philippi Coins found in Parion Excavations" adlı makalede Philippi kenti hakkında bilgi verilerek, 2005-2020 yılları arasında Parion'da ele geçen Philippi

darplı sikkeler incelenmiştir. Bu sikkeler, özellikle kolonizasyonun erken evrelerinde Parion ile Philippi kentleri arasında birtakım ilişkiler olduğunu göstermesi açısından önem taşımaktadır (Keleş ve Kızılyalçın Oyarçin, 2022: 121-132).

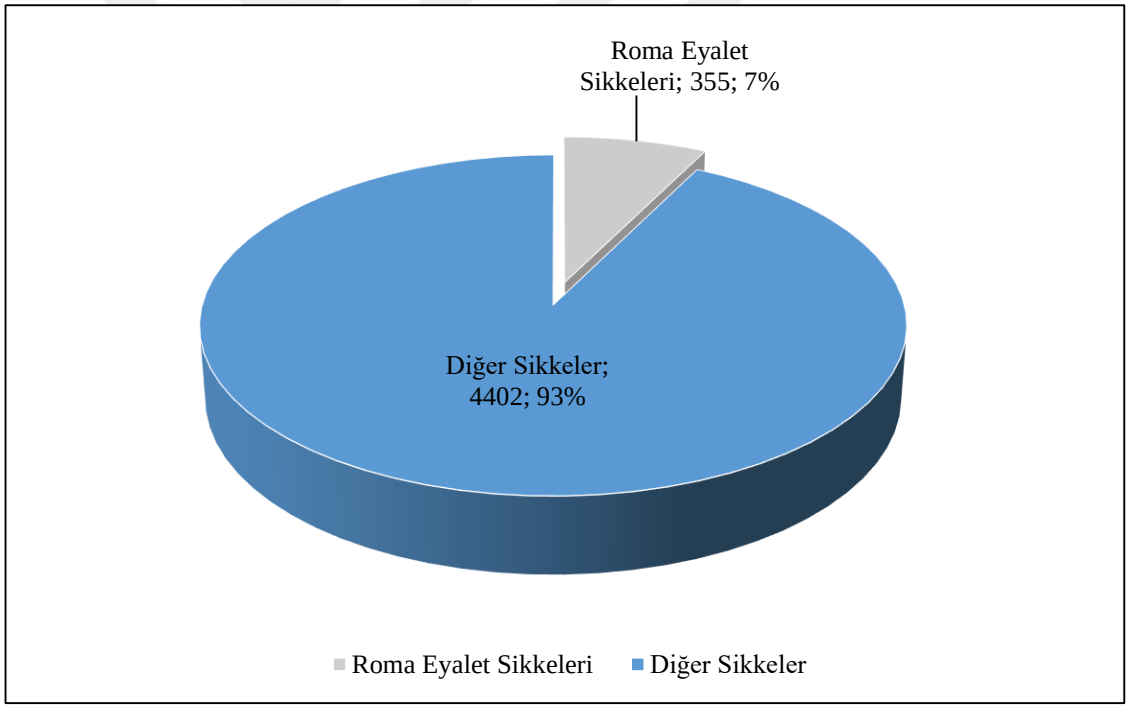
Grafik 1. Parion Numismatik Yayınlarının Yıllara Göre Sayısal Dağılımı

İKİNCİ BÖLÜM

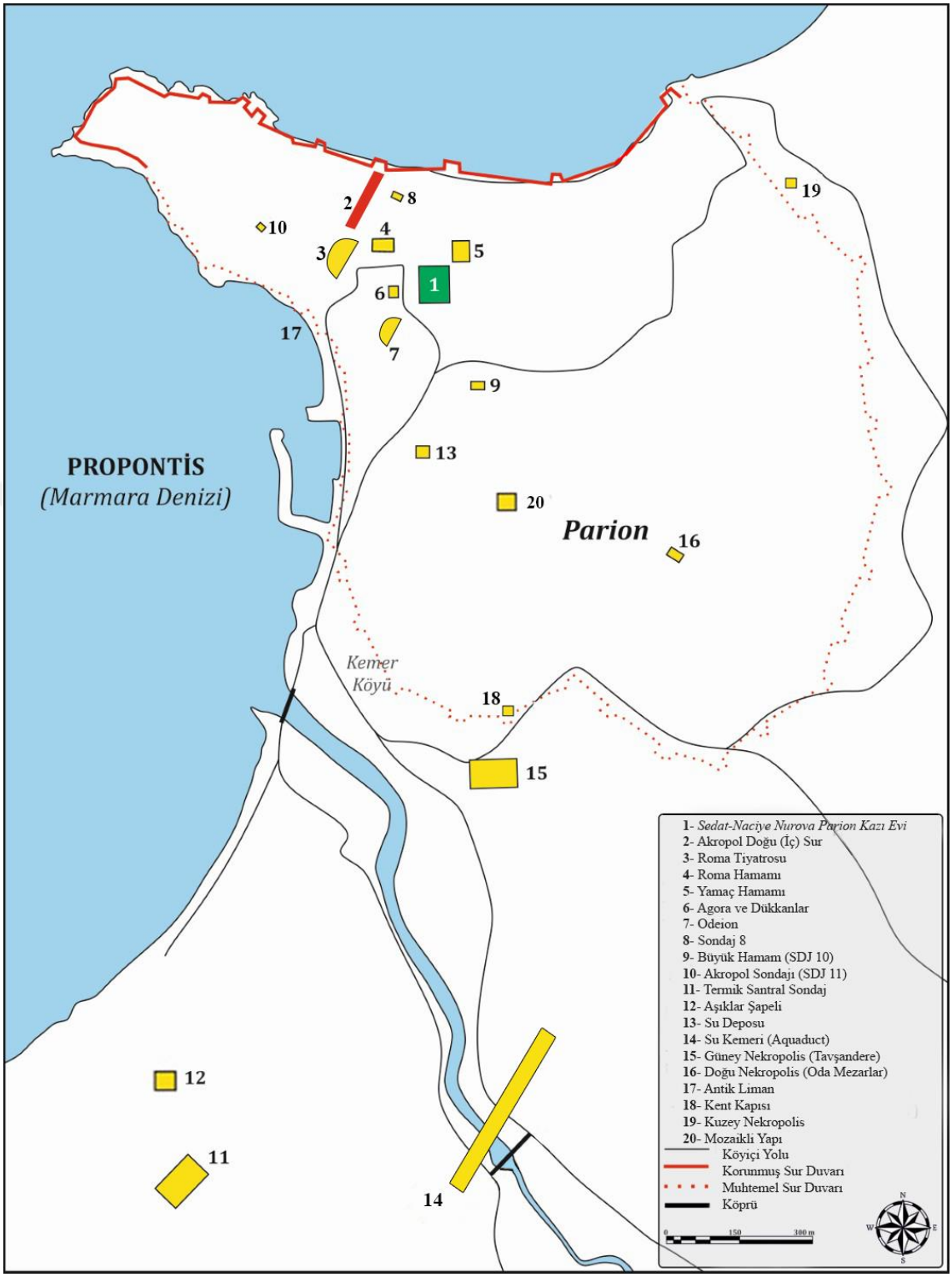
PARİON KAZILARINDA BULUNAN ROMA EYALET SİKKELERİ

2.1. BULUNTU YERLERİ

Parion'da 2005-2020 yılları arasında gerçekleştirilen bilimsel arkeolojik kazı çalışmaları sırasında 18 farklı alanda ve kentin farklı yerlerinde yüzey buluntusu olarak 4757 adet sikke ele geçmiştir (Harita 4; Tablo 1). Bu sikkelerin büyük bir bölümü Geç Roma Dönemi'ne aitken 355'i tez konusuna giren Roma Eyalet sikkesidir. Parion kazılarında bulunan sikkelerin sadece %7'lik bölümünü Roma Eyalet sikkeleri oluşturmaktadır (Grafik 2). Sikkelerin dönemsel dağılımına bakıldığında büyük bir bölümünün Geç Roma Dönemi'ne ait olduğu görülmektedir (Oyarçin, 2020: 619-628).

Grafik 2. Parion Kazılarında Bulunan Sikkeler İçerisinde Roma Eyalet Sikkelerinin Temsil Oranı

Harita 4. Parion Kent Planı (Parion Kazı Arşivi)

Dönemleri **Buluntu Yerleri**	MÖ 4th - 2th	MÖ 1th	MS 1th - 2th	MS 3th	MS 4th - 5th	MS 6th - 7th	MS 8th	MS 9th - 11th	MS 12th	Bizans	Dönemi Belirsiz	**Toplam**
Yamaç Hamamı	17	3	43	88	744	42		10			427	1374
Roma Hamamı	12	4	35	59	412	43		13			68	646
Güney T. Nekropolü	18	5	52	7	14	1		1			31	129
Tiyatro	7	1	5	82	724	19		18	1	1	32	890
Odeion	16	9	18	20	377	23		12				475
Agora/Depo	11	1	16	18	136	15	1	7		21	32	258
Oda Mezarları	1	3	10	11	2							27
Aşıklar Şapeli	1	1			1	1						4
Sondaj 7				1								1
Sondaj 8	5	2	3	3	26	2						41
Sondaj 9		1										1
Büyük Hamam/Sondaj 10		1		2	44							47
Akropol/Sondaj 11		1		30	14							45
Sondaj 12		1			2							3
Akropol Doğu (İç) Suru		2	1	7	474	49			1		3	537
Su Kuyusu				2	1			1				4
Su Kemeri								2				2
Mozaikli Yapı				1		2						3
Yüzey Buluntusu	18	6	9	17	160	21		5			34	270
Toplam	106	41	192	348	3131	218	1	69	2	22	627	**4757**

Tablo 1. 2005-2020 Yılları Arasında Parion Kazılarında Bulunan Sikkelerin Dönemsel ve Bulunduğu Yapılara Göre Dağılımı

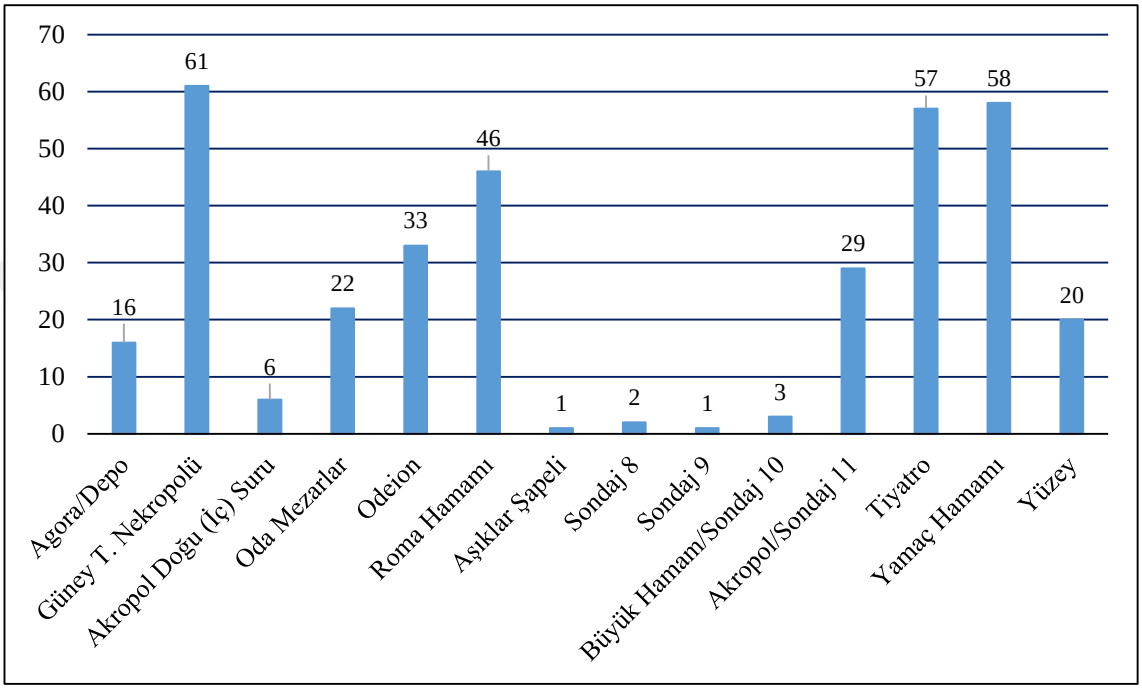
Parion kazılarında bulunan 355 adet Roma Eyalet sikkesinin buluntu yerleri göz önüne alındığında, yüzey buluntusu dışında 18 farklı yapıdan ele geçtikleri görülmektedir (Grafik 3). Sikkelerin buluntu yerlerine göre sayısal ve yüzdesel dağılımlarına bakıldığında ise, 61 örnekle sikkelerin %17'si Güney (Tavşandere) Nekropolü'nden ele geçmiştir. Güney (Tavşandere) Nekropolü'nü sırasıyla kentin merkezinde kalan önemli kamu yapıları; Yamaç Hamamı (58 sikke, %16), Tiyatro (57 sikke, %16), Roma Hamamı (46 sikke, %13), Odeion (33 sikke, %9), Akropol/Sondaj 11 (29 sikke, %8), Agora/Depo (16 sikke, %5) izlemektedir (Resim 18; Grafik 4; Tablo 2).

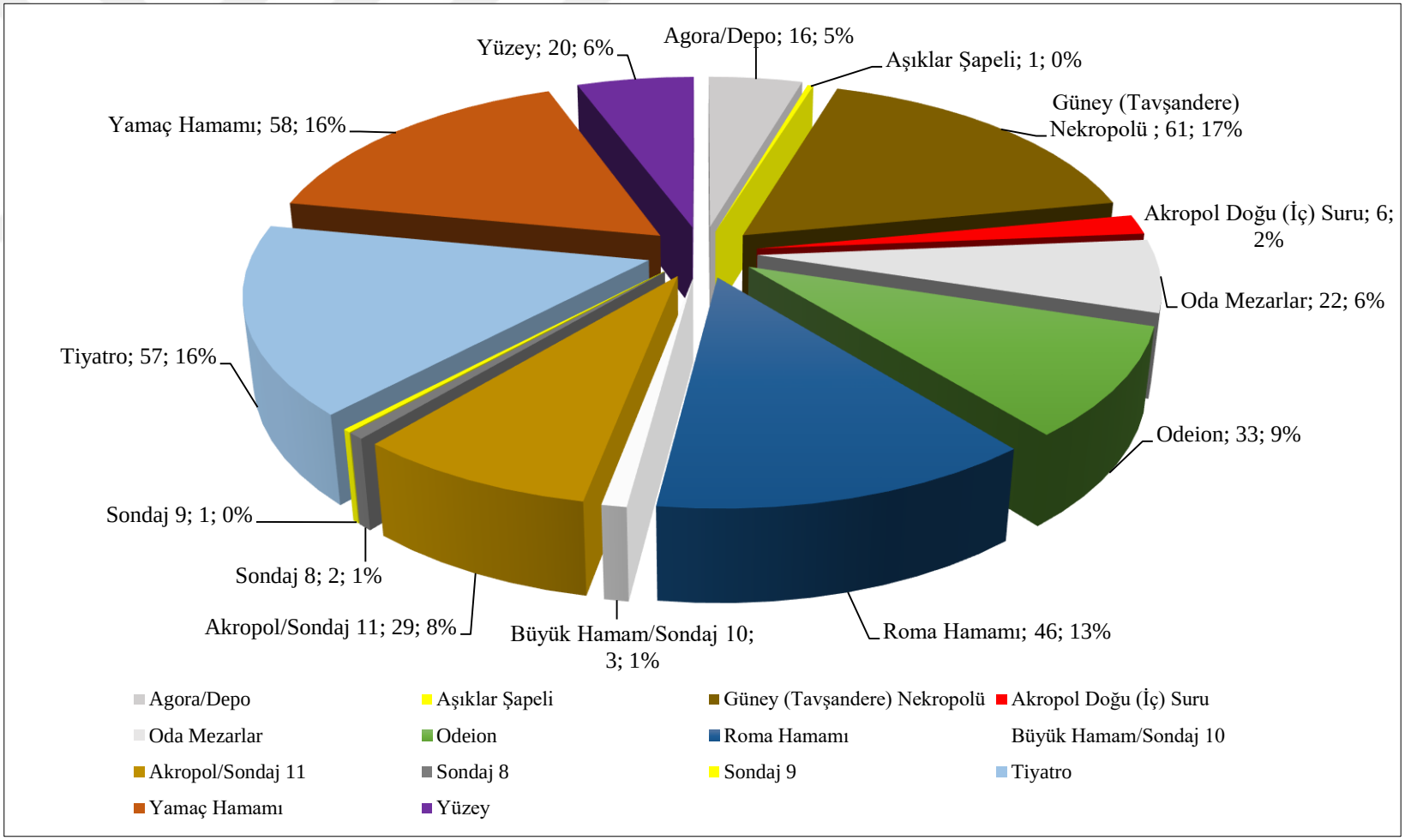
Resim 18. Parion Kent Merkezindeki Yapılar (Parion Kazı Arşivi)

Kentin Doğu Nekropolü'nde bulunan Oda Mezarları'nda ise 22 sikke ele geçmiştir. Kentte bulunan Roma Eyalet sikkelerinin %6'sının ele geçtiği Oda Mezarları'nda sadece beş oda mezarının açılmış olduğu düşünüldüğünde, açılan mezar sayısına göre Güney (Tavşandere) Nekropolü'ne oranla daha çok Roma Eyalet sikkesinin

bulunduğunu, dolayısıyla mezara sikke bırakma geleneğinin Oda Mezarları'nda daha sık tercih edilmiş olduğu söylenebilir. Parion'da ele geçen diğer Roma Eyalet sikkelerinin %6'sı kentin farklı yerlerinden yüzey buluntusu olarak ele geçmişken, %4'lük bölümü ise, Büyük Hamam/Sondaj 10, Akropol Doğu (İç) Suru, Sondaj 8, Sondaj 9 ve Aşıklar Şapeli'nde yapılan kazılarda bulunmuştur.

Grafik 3. Parion Roma Eyalet Sikkelerinin Buluntu Yerlerine Göre Dağılımı

Grafik 4. Parion Roma Eyalet Sikkelerinin Buluntu Yerlerine Göre Yüzdesel Dağılımı

ALANLAR	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	**Toplam**
Agora/Depo					3		4	2		3	2	1			1		16
Akropol/Sondaj 11														1		28	29
Güney T. Nekropolü	4	9	2	7	4	3	3	4	1	1	16		1		3	3	61
Akropol Doğu (İç) Suru														1	5		6
Oda Mezarlar							3					5	2	11	1		22
Odeion							2	3	3	5	3	3	3	4	3	4	33
Roma Hamamı					3			1	2	1	2	4	4	12	17		46
Aşıklar Şapeli							1										1
Sondaj 8											2						2
Sondaj 9										1							1
Büyük Hamam Sondaj 10													1	2			3
Tiyatro						7	2	3	31	11	3						57
Yamaç Hamamı				2	16		17	3	2	4	4	6		4			58
Yüzey								1	1	6		3	3	4		2	20
Toplam	4	9	2	9	26	10	32	17	40	32	32	22	14	39	30	37	**355**

Tablo 2. Parion Kazılarında Bulunan (2005-2020) Roma Eyalet Sikkelerinin Buluntu Yıllarına ve Kazı Alanlarına Göre Dağılımı

2.1.1. Agora/Depo

Agora/Depo'da ilk kazı çalışmalarına, 2006 yılında köylüler tarafından Harman yeri olarak adlandırılan alanda, açıkta bulunan düzgün mermer bloklardan oluşan kalıntının işlevinin anlaşılması amacıyla başlanmıştır. Yapı, ilk başta hangi işlevde kullanıldığı bilinmediğinden dolayı başlangıçta 'SDJ I' (Sondaj I) olarak adlandırılmıştır (Ergürer, 2015: 49). Yapıda, 2006 yılından günümüze kadar devam eden kazılarda Hellenistik duvarlar, onun üzerinde düzgün kesme taş bloklara sahip Roma yapısı ve birbirine paralel ve hemen hemen aynı ölçülere sahip geç dönem eklentileri ortaya çıkarılmıştır (Ergürer, 2012: 15). Yapının inşa edildiği alanın; Roma Tiyatrosu, Roma Hamamı ve Odeion'un arasında yer alan konumu, orijinal Roma Dönemi yapısının basamaklı girişinin hemen önünde yer alan yol kalıntısı, yapının Roma Dönemi'nde bir Agora olarak kullanıldığını düşündürmüştür. İlerleyen yıllardaki kazı çalışmalarında birbirine paralel geç dönem mekanları ve bu mekanlar içerisinde ele geçen çok sayıda ağırşak, mühürlü amphora kulpları ve Bizans Dönemi'ne ait çok sayıda arkeolojik eserden yola çıkarak, söz konusu mekanların Bizans Dönemi'nde bir işlik olarak kullanılmış olabileceği düşünülerek yapının adı Agora ve Dükkanlar olarak adlandırılmıştır. Agora ve Dükkanlar'da 2020 yılına kadar gerçekleştirilen kazılar, yapının farklı dönemlerde en az dört kullanım evresinin olduğunu ve yaklaşık olarak 1500 yıl kesintisiz olarak kullanım gördüğüne işaret etmektedir (Ergürer, 2012: 15). Parion'da tahribatın en yoğun olduğu yapıların başında gelen Agora ve Dükkanlar'ın ilk inşa evresi MS 1.-2. yüzyıla aitken, yapıdaki kazılarda ele geçen basit bir şekilde çamur harçla inşa edilmiş duvar kalıntılarının yanı sıra sikke (Oyarçin, 2019: 463), seramik (Büyüme, 2018: 11) ve mühür (Oyarçin, 2022: 84-93) gibi buluntuların da yardımıyla yapının son kullanım evresinin MS 11.-12. yüzyıl olduğu anlaşılmıştır. Parion'un Roma Dönemi öncesi yapılarına ulaşmak amacıyla Agora'da gerçekleştirilen dip sondajlarında ortaya çıkarılan kalıntılar ve buluntular bu alanda Hellenistik Dönem'den itibaren bir yapılaşma olduğunu göstermektedir (Keleş ve diğ., 2018a: 192; Keleş ve diğ., 2019: 603). Agora ve Dükkanlar'da 2021 sezonundan itibaren Moskova HSE Üniversitesi üyelerinin de yer aldığı karma bir ekip tarafından gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucunda, elde edilen arkeolojik veriler ile birbirine paralel yapıların önünde yer alan ve arkadaki güney limanı doğrultusunda uzanan yol dikkate alındığında, Dükkanlar olarak adlandırılan yapıların Agora ile bağlantılı birer Depo olabileceği düşünülmüştür (Resim 19).

Bu tarihten itibaren de yapı, Agora/Depo olarak adlandırılmaya başlandığından tez içerisinde yapının adı bu son şekliyle yazılmıştır.

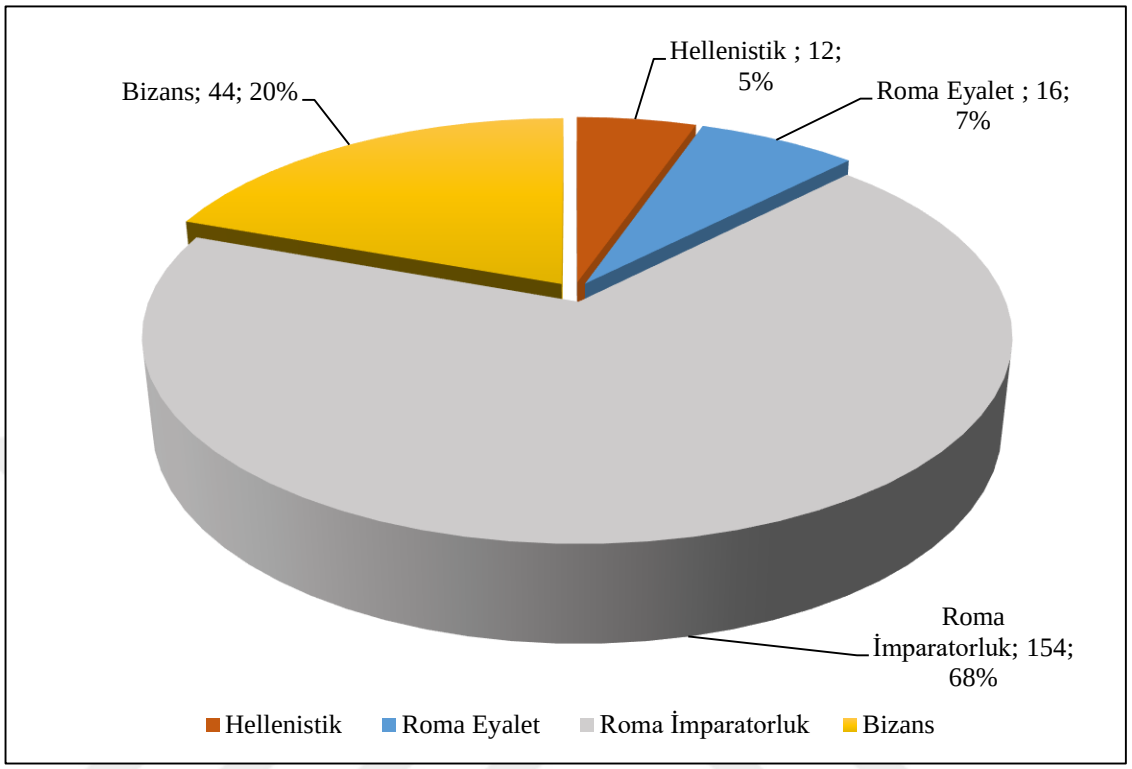

Resim 19. Parion Agora/Depo Binası (Parion Kazı Arşivi)

Son arkeolojik verilere göre Agora/Depo olarak adlandırılan yapıda 2006-2020 yılları arasında gerçekleştirilen kazılarda 258 adet sikke ele geçmiştir. Bu sikkelerden 226'sının hangi döneme ait olduğu tespit edilebilirken 32'sinin oldukça düşük kondisyona sahip veya korozyonlu olması nedeniyle dönemleri belirlenememiştir. Büyük bir çoğunluğu Geç Roma ve Bizans Dönemi'ne ait olan tanımlanabilen 226 sikkenin, 16'sı Roma Eyalet sikkesidir. Agora/Depo kazılarında bulunan sikkelerin %68'i Roma İmparatorluk, %20'si Bizans, %5'i Hellenistik Dönem'e aitken sikkelerin sadece %7'lik bölümünü Roma Eyalet sikkeleri oluşturmaktadır (Grafik 5).

Yapıdaki Roma Eyalet sikkelerinin temsil oranının az olması, yapının günümüze kadar kazılan bölümlerinin büyük bir kısmının Geç Roma ve Bizans Dönemi evrelerinde yapılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Hellenistik Dönem'e ait 12 sikkenin tamamına yakını yapıda gerçekleştirilen dip sondajı çalışmaları sırasında ele geçmiştir. Dolayısıyla ilerleyen yıllarda yapının Agora olarak kullanıldığı MS 1.-2. yüzyıla tarihlenen orijinal

evresinde kazı çalışmalarının gerçekleşmesi durumunda Roma Eyalet sikkelerinde belirgin bir artış olması muhtemeldir.

Grafik 5. Parion Agora/Depo Binası Kazılarında Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı

Agora/Depo'da bulunan 16 Roma Eyalet sikkesi 5 farklı kente ve 9 farklı imparator/imparatoriçeye aittir. Philippi kentine ait tek sikke bulunmakta olup sikke Marcus Antonius Dönemi'ne (MÖ 42-30) tarihlenmektedir. Yine tek sikke örneği bulunan Apamea (Myrlea) ve Alexandria Troas kent sikkeleri ise Gallienus (MS 253-268) Dönemi'ne aittir. Coela darplı iki sikkenin ise imparatoru, düşük kondisyonlu olmaları nedeniyle belirlenememiştir. Parion kentine ait 11 Roma kolonizasyon sikkesi, yapının uzun süre kullanımıyla aynı doğrultuda MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısından MS 3. yüzyılın ikinci yarısına kadar uzanan geniş zaman dilimine tarihlenen 8 farklı imparator/imparatoriçeye ait sikkelerden oluşmaktadır. Parion darplı sikkelerin imparatorlara/imparatoriçelere göre dağılımına bakıldığında; I. Claudius'a (MS 41-54) ait 4 sikkenin, Iulius Caesar (MÖ 45), Antoninus Pius (MS 138-161), Marcus Aurelius (MS 161-180), Caracalla (MS 198-217), Plautilla (MS 212), Gallienus ve eşi Salonina

(MS 253-268) Dönemleri'ne ait ise 1'er sikke örneğinin bulunduğu görülmektedir (Tablo 3).

Darphaneler İmparatorlar/İmparatoriçeler	Philippi	Coela	Alexandria Troas	Parion	Apamea (Myrlea)	Toplam
Iulius Caesar (MÖ 45)				1		1
Marcus Antonius (MÖ 42-30)	1					1
I. Claudius (MS 41-54)				4		4
Antoninus Pius (MS 138-161)				1		1
Marcus Aurelius (MS 161-180)				1		1
Caracalla (MS 198-217)				1		1
Plautilla (MS 212)				1		1
Gallienus (MS 253-268)			1	1	1	3
Salonina (MS 253-268)				1		1
İmparatoru Belirsiz Sikkeler		2				2
Toplam	1	2	1	11	1	16

Tablo 3. Parion Agora/Depo Binasında Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara/İmparatoriçelere ve Darphanelere Göre Dağılımı

2.1.2. Akropol/Sondaj 11

Parion Akropolü'nde yüzeyden görülen ve in-situ olduğu düşünülen sütunlar, aynı zamanda alanda yapılan arkeojeofizik çalışmalarından (Keleş ve diğ., 2018b: 326-327, res. 7) elde edilen verilerin, burada büyük bir yapı kalıntısının olduğuna işaret etmesi nedeniyle, 2018 yılı kazı sezonunda 5.00x5.00 m ölçülerinde bir plankare oluşturularak bu alanda kazı çalışmalarına başlanmıştır. Yapının hangi işlevle kullanıldığı bilinmediğinden dolayı ilk aşamada yapı, SDJ-11 (Sondaj 11) olarak adlandırılmıştır (Resim 20-21). Alanda gerçekleştirilen kazı çalışmaları neticesinde mimari kalıntıların

olduğu birçok mekan tespit edilmiştir. Yapının hangi amaçla kullanıldığı tespit edilemese de, yapıda gerçekleştirilen kazılar sırasında heykel parçaları, sikkeler, terracotta figürün parçaları, çatı kiremidi parçaları, mermer plakalar ile çok sayıda ve çeşitli formlarda Roma Dönemi'ne tarihli seramik parçaları bulunmuştur (Keleş ve diğ., 2020: 400-401). İlerleyen yıllarda yapıda gerçekleştirilecek kazılar, yapının kullanım işlevi ve dönemleri hakkında daha net veriler sunacak olmakla birlikte günümüze kadar elde edilen arkeolojik veriler yapının MS 3. yüzyıl sonunda terkedildiği izlenimi uyandırmaktadır.

Resim 20. Parion Akropol'ü/Sondaj 11 (Parion Kazı Arşivi)

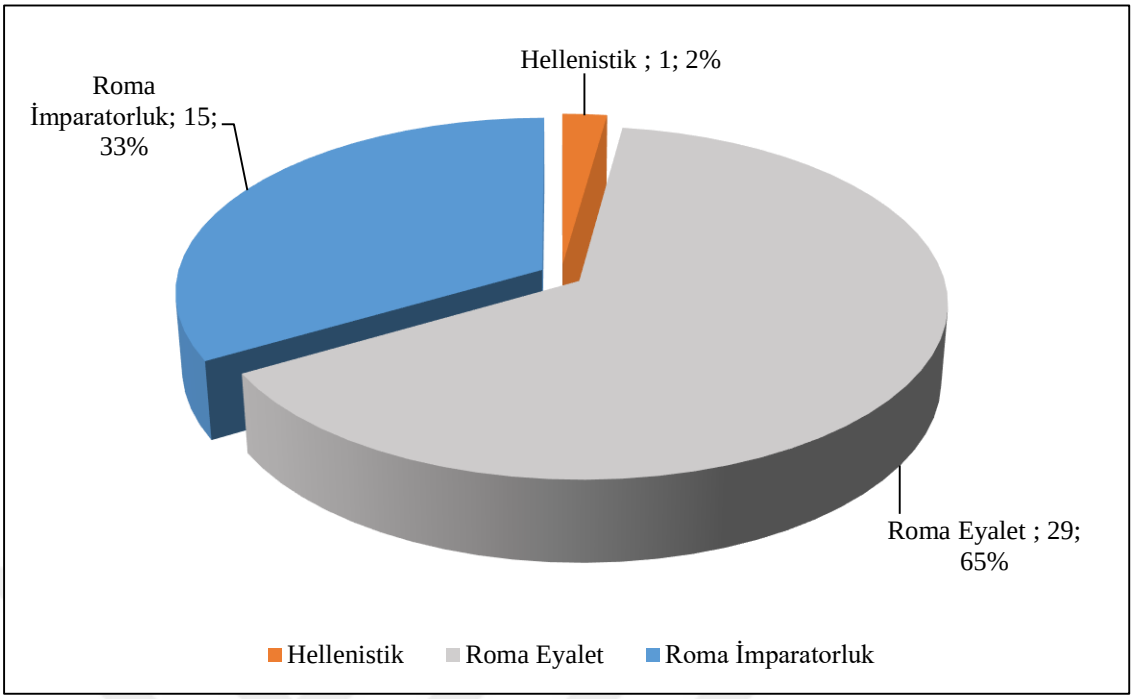
Parion Akropol/Sondaj 11'de gerçekleştirilen kazılarda 45 adet sikke ele geçmiştir. Bu sikkelerin %65'i (29 sikke) Roma Eyalet, %33'ü (15 sikke) Roma İmparatorluk sikkesiyken, 1 sikke ise Hellenistik Dönem'e tarihlenmektedir (Grafik 6). Akropol/Sondaj 11 kazılarında bulunan sikkelerin hepsi Parion'un kendi darbı olup tamamı MS 253-268 yılları arasına tarihlenmektedir (Tablo 4). Sikkelerin belirli bir döneme yoğunlaşması ve Roma İmparatorluk darplarının büyük bir çoğunluğunun da MS 3. yüzyılın ikinci yarısına ait olması, yapının olasılıkla bu yüzyıl sonunda tahribata uğrayıp işlevini kaybettiğine işaret etmektedir.

Resim 21. Parion Akropol'ü/Sondaj 11 (Parion Kazı Arşivi)

Darphane İmparatorlar	Parion	Toplam
I. Valerianus-Gallienus (MS 253-260)	1	1
Gallienus (MS 253-268)	28	28
Toplam	29	29

Tablo 4. Parion Akropol/Sondaj 11'de Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara ve Darphanelere Göre Dağılımı

Grafik 6. Parion Akropol/Sondaj 11 Kazılarında Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı

2.1.3. Akropol Doğu (İç) Suru

Parion Akropolü Doğu (İç) Suru'nun ilk inşa evresi Hellenistik Dönem'e kadar uzanmakta olup Roma Dönemi'nde, Hellenistik sur duvarlarının ön cepheleri korunarak, yeniden tahkim edilmiştir (Ergürer ve Genç, 2013: 43). Bizans Dönemi'nde ise, Parion Akropolü Doğu (İç) Suru'nun yükseltilmesi ve onarımı için, kentte daha önceden var olan mimari yapılara ait parçaların ve heykeltraşlık eserlerin devşirme malzeme olarak surlarda kullanıldığı görülmüştür (Keleş, 2008: 53).

Parion Akropolü Doğu (İç) Suru'nda bilimsel arkeolojik kazılara, 2017 yılında başlanmıştır (Keleş ve diğ., 2019: 607). 2020 yılı sonuna kadar kesintisiz olarak yapıda gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucunda, Parion Akropolü Doğu (İç) Suru'nun güney yönünde yaklaşık 103.94 m'lik bölümün doğu cephesi açığa çıkarılmıştır (Resim 22-24). Yapıda 2017-2021 yılları arasında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında, yapıdaki bir tahribatı gösteren yangın tabakası ve sur duvarı içerisine saklanmış Geç Roma definesi dışında genelde az sayıda arkeolojik buluntu ele geçmiştir (Resim 25).

Resim 22. Parion Akropolü Doğu (İç) Suru (Parion Kazı Arşivi)

Resim 23. Parion Akropolü Doğu (İç) Suru (Parion Kazı Arşivi)

Resim 24. Parion Akropolü Doğu (İç) Suru (Parion Kazı Arşivi)

Resim 25. Parion Akropolü Doğu (İç) Suru'nda Açığa Çıkarılan Yangın Tabakası (Parion Kazı Arşivi)

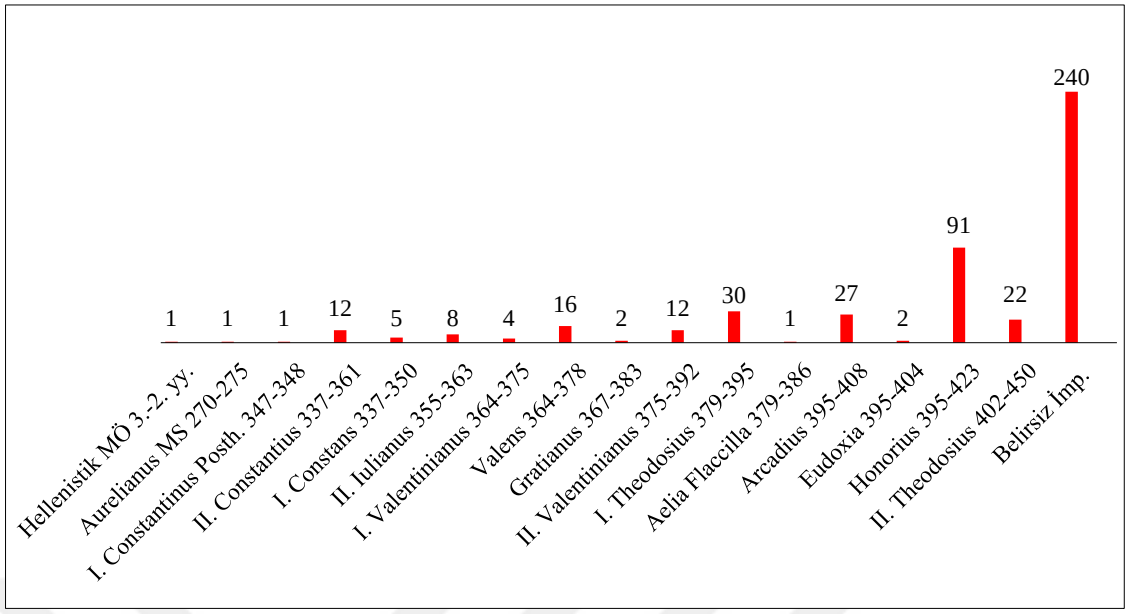
Parion Akropolü Doğu (İç) Suru'nda hem numismatik alanında hem de kentin Geç Roma ve Erken Bizans Dönemi için önemli veriler sağlayan iki buluntu grubundan ilki 2019 yılı çalışmaları sırasında 6850-5700 ve 6850-5705 plankarelerine giren alanlarda, ortalama 0.80 m derinliğindeki bir yangın tabakası içerisinde bulunmuş 39 sikkedir. Yangın tabakasını oluşturan kül ile karışık dolgu içerisinde, söz konusu sikkeler dışında, yoğun ateşe maruz kaldıklarından dolayı üzerleri tamamıyla yangın izleri ile kaplı olarak Roma ve Erken Bizans Dönemleri'ne tarihlenen mimari parçalar, seramikler, pişmiş toprak figürinler ve parçaları, kiremit ve cam parçaları, metal cüruflar, bir adet bronz yüzük, çok sayıda metal çivi parçaları, üç adet kemik obje, hayvan kemiği parçaları ve istiridye kabukları bulunmuştur. Sur duvarındaki bir tahribat dönemine ait olan yangın tabakasında bulunan 39 sikkenin, 3'ü çalışmanın konusunu oluşturan, 1'i Parion, 2'si Alexandria Troas kentine ait Roma Eyalet sikkeleridir. Sikkelerin geri kalan 36'sı ise, Erken Bizans Dönemi'ne aittir. Sikkelerin büyük bir çoğunluğu Phocas ve Heraclius Dönemi'nde darp edilmiş olup aynı dönem içerisinde sirkülasyonda olan MS 602-615 yılları arasında darp edilmiş sikkelerdir. Parion Akropolü Doğu (İç) Suru yangın tabakası içerisinde ele geçen sikkelerin en geç tarihlisinin, Sasaniler'in MS 615-616 yılında Kalkhedon'u kuşattıkları döneme denk gelmesi (Foss, 1975: 724), Sasaniler'in söz konusu tarihlerde Parion'a da saldırı düzenleyip kentte tahribat yapmış olabileceklerini düşündürmektedir (Keleş ve Oyarçin, 2020a: 51-66). Parion Akropolü Doğu (İç) Suru yangın tabakasında ele geçen sikkeler ve diğer kontekst arkeolojik buluntular Parion'un Erken Bizans Dönemi'nde tahribata uğradığını gösteren ilk arkeolojik buluntu grubu olması açısından da oldukça önemli bir yere sahiptir.

Parion Akropolü Doğu (İç) Suru'nda elde edilen bir diğer önemli buluntu grubu ise yine 2019 yılı kazı çalışmaları sırasında 5710/15-6880 nolu plankarelere giren alanda, doğu-batı doğrultulu duvar ile kuzey-güney yönde konumlanan doğu sur duvarının kesiştiği noktadaki bir boşlukta, deniz seviyesinden +5.90 m kotta, Geç Roma Dönemi'ne ait bir maşrapa parçasının içerisinde ele geçmiş olan 475 sikkeden oluşan Geç Roma definesidir (Resim 26; Grafik 7). Sikkelerin 1'i Hellenistik Dönem'e, geri kalan 474 sikke Geç Roma Dönemi'ne ait olup sikkelerin en geç tarihlilerini MS 408-423 yılları arasında darp edilmiş sikkeler oluşturmaktadır (Keleş ve Oyarçin, 2022: 21-37).

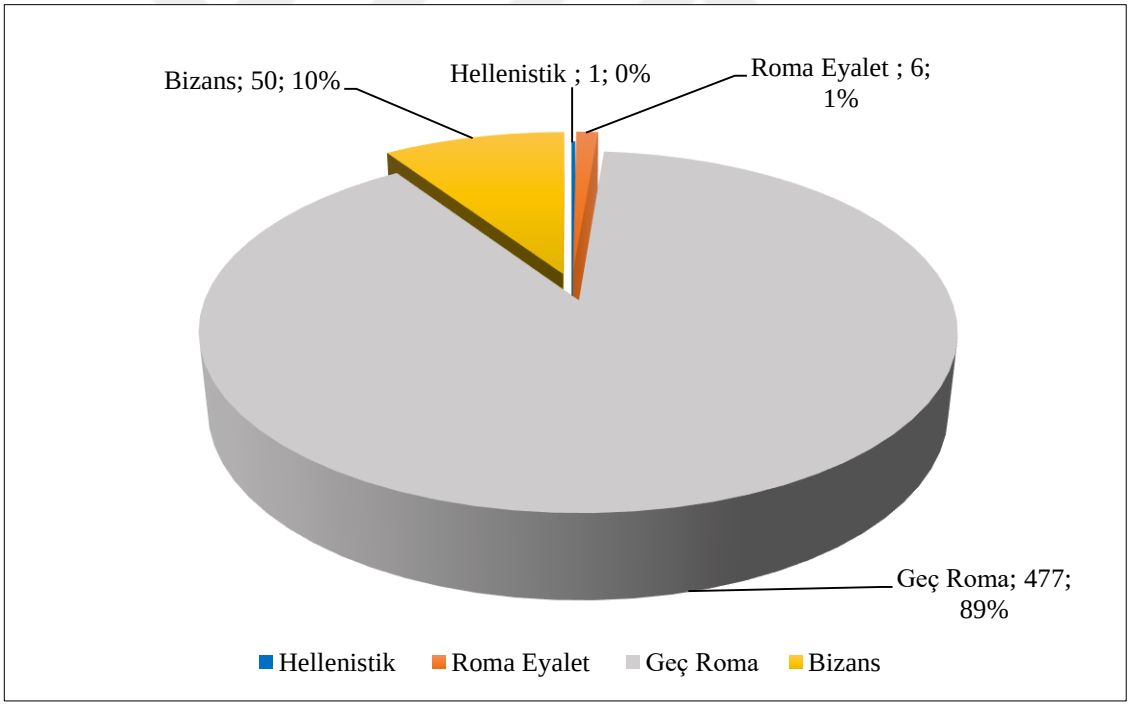

Resim 26. Parion Akropolü Doğu (İç) Suru Definesi Buluntu Anı (Parion Kazı Arşivi)

Parion Akropolü Doğu İç Suru definesi, yapıdaki Bizans Dönemi yükseltmelerinin ve onarımlarının en geç MS 5. yüzyılın ilk çeyreğinde yapıldığını göstermesi açısından önemli bir yere sahiptir. Söz konusu alanda gerçekleştirilen kazılarda 537 sikke ele geçmiştir. Bu sikkelerden 3'ünün oldukça düşük kondisyona sahip aşırı korozyonlu sikkeler olması nedeniyle hangi döneme ait oldukları belirlenememiştir. Akropol Doğu (İç) Suru kazılarında bulunan sikkelerin %89'u Geç Roma, %10'u ise Bizans Dönemi'ne tarihlenmektedir. Hellenistik Dönem'e ait 1 sikke varken, sikkelerin sadece 6'sı yani %1'lik bölümünü Roma Eyalet sikkeleri oluşturmaktadır (Grafik 8). Sikkelerin büyük bir bölümünün Geç Roma ve Bizans Dönemi'ne ait olması yukarıda belirtildiği gibi surlar içerisinde bulunan Geç Roma definesi ve Erken Bizans Dönemi'nde yapıda görülen tahribat tabakasında ele geçen Erken Bizans sikkelerinin fazlalığından kaynaklanmaktadır. Akropol Doğu (İç) Suru kazılarında bulunan sikkelerin 4'ünün Parion, 2'sinin ise Alexandria Troas darbı olduğu görülmektedir (Tablo 5). Alexandria Troas darplı 2 sikkenin biri Caracalla (MS 198-217) diğeri Volusianus (MS 251-253) adına darp edilmiştir. Parion kentine ait 4 sikke ise, 4 farklı imparatora ait olup bu imparatorlar kronolojik olarak; Antoninus Pius (MS 138-161), Marcus Aurelius (MS 161-180), Maximus (Caesar) (MS 236-238) ve Gallienus'tur (MS 253-268).

Grafik 7. Parion Akropolü Doğu (İç) Suru Geç Roma Definesinin İmparatorlara Göre Dağılımı (Keleş ve Oyarçin, 2022: 23)

Grafik 8. Parion Akropolü Doğu (İç) Suru'nda Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı

Darphaneler İmparatorlar	Alexandria Troas	Parion	Toplam
Antoninus Pius (MS 138-161)		1	1
Marcus Aurelius (MS 161-180)		1	1
Caracalla (MS 198-217)	1		1
Maximus (Caesar) (MS 236-238)		1	1
Volusianus (MS 251-253)	1		1
Gallienus (MS 253-268)		1	1
Toplam	2	4	6

Tablo 5. Parion Akropolü Doğu İç Suru Kazılarında Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara ve Darphanelere Göre Dağılımı

2.1.4. Aşıklar Şapeli

Çanakkale ili Biga ilçesinin, Kemer ve Bekirli köyleri arasında İçdaş A.Ş. tarafından kurulan termik santral inşaat alanı içerisinde bulunan, herhangi bir sit kaydı olmayan alanda 2010 yılında yapılan yol hafriyat çalışmaları sırasında moloz taşlardan yapılmış bir yapı kalıntısı ve çatı kiremitlerine rastlanılması sonucunda 2010 yılında bu yapıda bilimsel arkeolojik kazılara başlanmıştır (Başaran ve diğ., 2012: 29). Bu alanda yapılan kazı çalışmaları sonucunda kalıntının bir Bizans Şapeli olduğu anlaşılmıştır (Resim 27). Bizans Şapeli'nin bulunduğu alan sonraki dönemde bir mezarlık alanı olarak kullanıldığından kazı çalışmaları sırasında çok sayıda mezar ortaya çıkarılmıştır. Bu mezarlardan piskoposa ve yapının Aşıklar Şapeli olarak adlandırılmasını sağlayan birbirine sarılmış kadın ve erkek mezarları dikkat çekici özellikleri nedeniyle buluntu yerinde cam fanus içerisinde korunarak teşhire açılmıştır (Resim 28-29). Yapı genel olarak incelendiğinde şapel-mezar olarak nitelendirilebilir. Çünkü Geç Bizans Dönemi'nde kullanım dışı olan dini yapılar genellikle önemli kişilerin ve din adamlarının mezarlarının bulunduğu yapılara dönüştürülmüşlerdir (Başaran ve diğ., 2013: 355). Aşıklar Şapeli'nin Bizans yapısı olmasıyla aynı doğrultuda kazı çalışmaları sırasında sadece dolgu toprak içerisinde 1 adet Roma Eyalet sikkesi ele geçmiştir. 2011 yılı

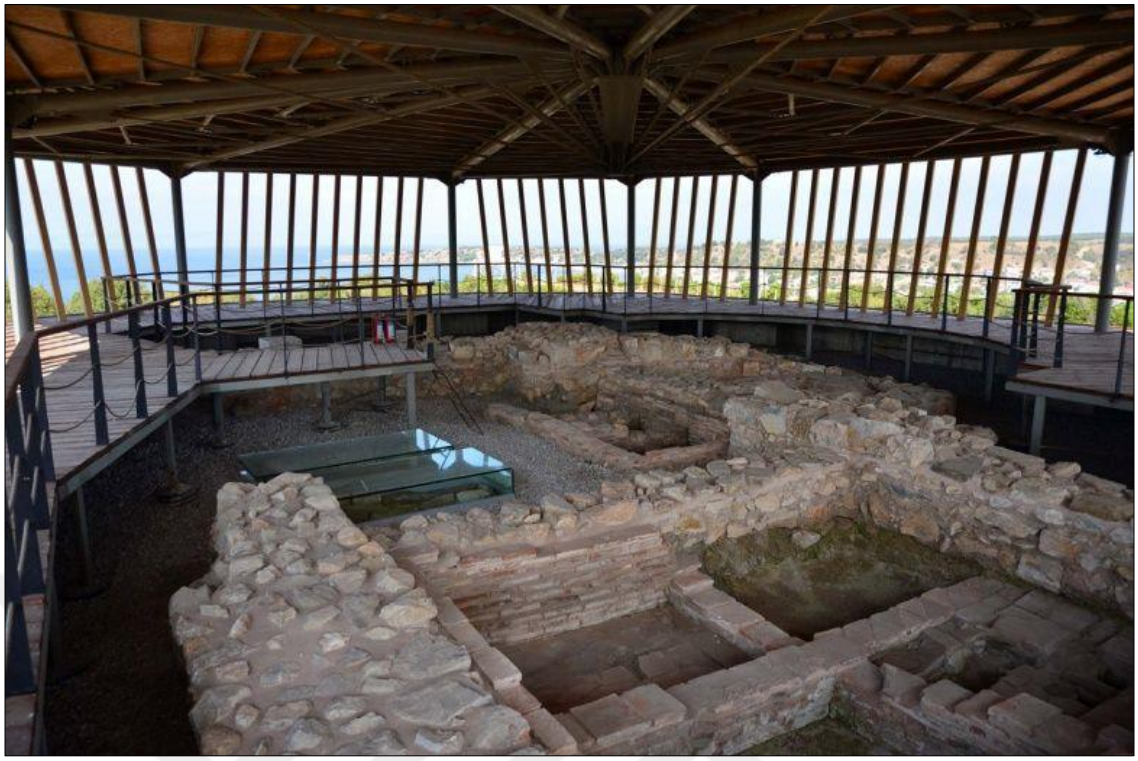
kazılarında bulunan söz konusu sikke Parion Roma kolonizasyon sikkesi olup Augustus Dönemi'ne aittir (Tablo 6).

Resim 27. Aşıklar Şapeli (Parion Kazı Arşivi)

Darphane İmparator	Parion	Toplam
Augustus (MÖ 27-MS 14)	1	1
Toplam	1	1

Tablo 6. Aşıklar Şapeli'nde Ele Geçen Roma Eyalet Sikkesinin İmparatora ve Darphaneye Göre Dağılımı

Resim 28. Aşıklar Şapeli (Parion Kazı Arşivi)

Resim 29. Aşıklar Şapeli (Parion Kazı Arşivi)

2.1.5. Büyük Hamam/Sondaj 10

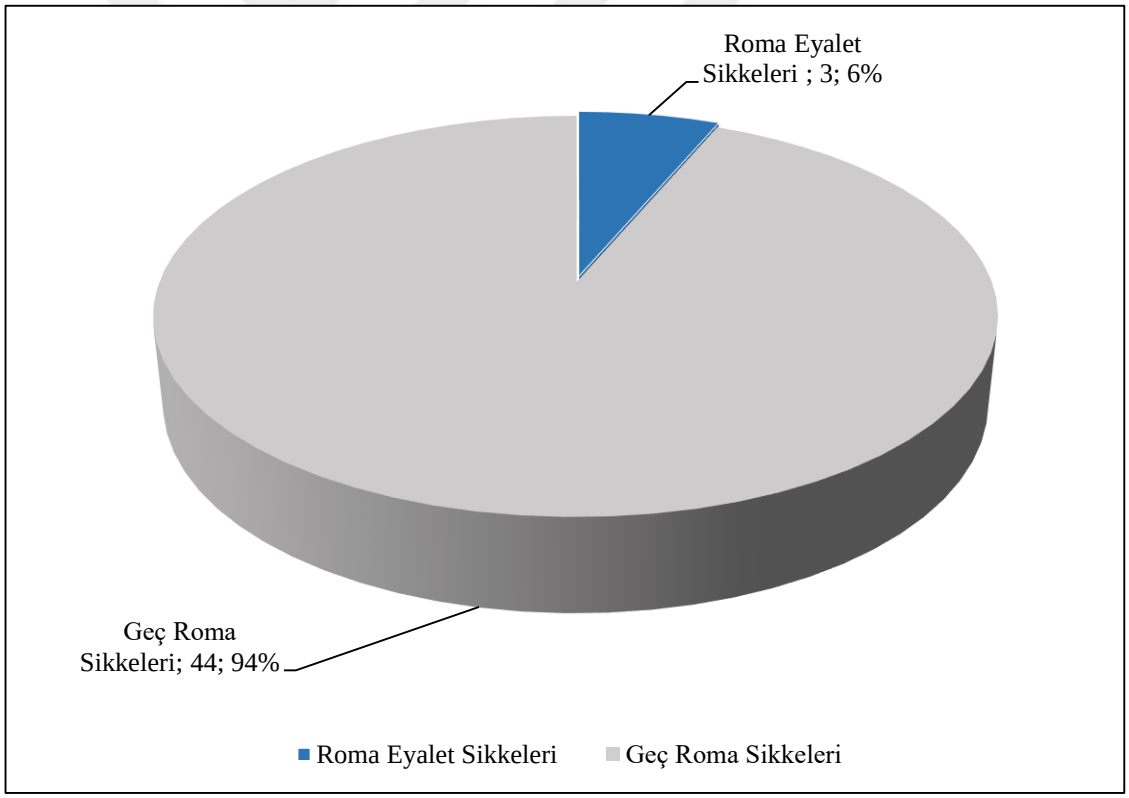
Parion Odeionu'nun yaklaşık 200 m güneydoğusunda konumlandırılmış, kentin merkezinde yer alan Büyük Hamam/Sondaj 10'da kazı çalışmaları 2017 yılında başlamıştır (Keleş ve diğ., 2019: 608). Hamamın büyük bir kısmı toprak altında olup olasılıkla tahrip olmuşken yapının bir duvarı günümüze kadar çok iyi korunmuştur (Resim 30). Yapının duvarlarında görülen duvardan ısıtma sistemi izleri, *opus signinum* harcın yoğun bir şekilde kullanılması, *hypocaust* sistemine ait tahrip edilmiş *pilaeler* ve Anadolu hamamlarında sıklıkla görülen ana duvarın içerisindeki derine yerleştirilmiş nişten dolayı, yapının bir hamam olabileceği önerilmiştir (A. Yılmaz, 2022: 194-195). Yapının inşa tarihi hakkında epigrafik bir belge veya tarihlemede stilistik açıdan değerlendirilebilecek in-situ bir buluntu olmasa da, Büyük Hamam'ın MS 2. yüzyıl içerisinde Parion'daki büyük inşa döneminde yapılmış olduğu düşünülmektedir (A. Yılmaz, 2022: 194-196). Büyük Hamam'da kazılar başlangıç düzeyinde olmakla birlikte ele geçen sikkelerin neredeyse tamamına yakınının MS 4. yüzyılın ilk yarısına tarihleniyor olması oldukça dikkat çekicidir.

Resim 30. Parion Büyük Hamam/Sondaj 10 (Parion Kazı Arşivi)

MS 368 yılında, tüm Propontis Bölgesi'ni etkileyen günümüz bilim insanlarına göre yaklaşık 8.0 büyüklüğünde bir deprem ve bu deprem sonucunda oluşan tsunami felaketi ortaya çıkmıştır (Socrates, *Historia Ecclesiastica* IV. 11; Jerome, *Chronographia*, 286: 4; Alpar ve diğ., 2003: 8; Körpe, 2006: 71; Doğancı, 2018: 379-404; Doğancı, 2019: 535-555). Sikke buluntularının yoğunlaştığı tarihle depremin olduğu tarihin uyuşması, yapının deprem sonrası gördüğü tahribat sonucunda hamam işlevinde kullanımının sona erdiği izlenimini uyandırmaktadır. Bununla birlikte yapıda kazılar henüz başlangıç düzeyinde (Keleş ve diğ., 2019: 608-609; Keleş ve diğ., 2020: 399-400) olduğundan ilerleyen yıllarda yapılacak kazılar daha somut veriler sunacaktır.

Büyük Hamam/Sondaj 10 kazısı sikke buluntuları, yapıdaki kazıların yeni başlamış olması nedeniyle az sayıdadır. Bu yapıdaki kazı çalışmaları sırasında 47 adet sikke ele geçmiş olup bunların sadece 3'ü Roma Eyalet sikkesidir (Grafik 9).

Grafik 9. Parion Büyük Hamam/Sondaj 10 Kazılarında Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı

Büyük Hamam/Sondaj 10 sikkelerinin büyük bir çoğunluğu yapının olasılıkla tahribata uğradığı MS 4. yüzyılın ilk yarısına ait Geç Roma sikkelerinden oluşurken, sikkelerin sadece %6'lık bölümünü Roma Eyalet sikkeleri oluşturmaktadır. Yapıda ele

geçen Roma Eyalet sikkelerinin 3'ü de farklı kentlere aittir. Philippi kentine ait olan sikke Marcus Antonius (MÖ 42-30), Parion kentine ait sikke Severus Alexander (MS 222-235) ve Coela darbı olan sikke ise, I. Maximinus (MS 235-238) Dönemleri'nde darp edilmişlerdir (Tablo 7).

Darphaneler İmparatorlar	Philippi	Coela	Parion	Toplam
Marcus Antoninus (MÖ 42-30)	1			1
Severus Alexander (MS 222-235)			1	1
I. Maximinus (MS 235-238)		1		1
Toplam	1	1	1	3

Tablo 7. Parion Büyük Hamam/Sondaj 10'da Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara ve Darphanelere Göre Dağılımı

2.1.6. Güney (Tavşandere) Nekropolü

Güney (Tavşandere) Nekropolü, bugünkü Kemer köyü mezarlığından hemen sonraki sağa doğru girilen ilk sapakta, kentin güney kapısı ve doğusundaki tepeler arasına konumlandırılmış bir vadi içerisinde yer almaktadır (Başaran ve B. E. Kasapoğlu, 2014: 117-138; A. Yılmaz, 2015: 187-195). Kentin güney sınırında, yerleşim alanından uzak bir mevkide bulunan Nekropol, vadi yamacında derinliklerin ve yükseltilerin bulunduğu bir alana kurulmuştur. 2004 yılında, okul inşaatı için temel kazma çalışmaları sırasında mezarlara rastlanılmasıyla ortaya çıkan Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde, aynı yıl Çanakkale Müzesi tarafından kurtarma kazısı (Kozanlı, 2006: 28; Aytaçlar ve Kozanlı, 2012: 27-117) yapılmış ve bir sonraki yıl, 2005 yılında Başaran başkanlığında ilk bilimsel kazı çalışmalarına başlanmıştır (Başaran ve Tavukçu, 2007: 621). 2005 yılından itibaren gerçekleştirilen çalışmalar ile 200'ün üstünde mezar gün yüzüne çıkarılmıştır (Resim 31). Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde, MÖ 7. yüzyılın ikinci yarısından, MS 2. yüzyılın sonuna kadar kullanıldığı düşünülen farklı tiplerde mezarlar ortaya çıkartılmıştır (H. Kasapoğlu, 2013: 107-136; H. Kasapoğlu, 2015b: 117-131). Bu mezarlarda inhumasyon ve kremasyon gömü geleneklerinin kullanıldığı anlaşılmış ve bu gömülerden ölü hazırlama ve yakmada kullanılan ya da ölünün öteki dünyada kullanacağına inanılan çok sayıda mezar hediyesi ve ölü eşyaları ele geçmiştir (H. Kasapoğlu, 2013: 107; B. E.

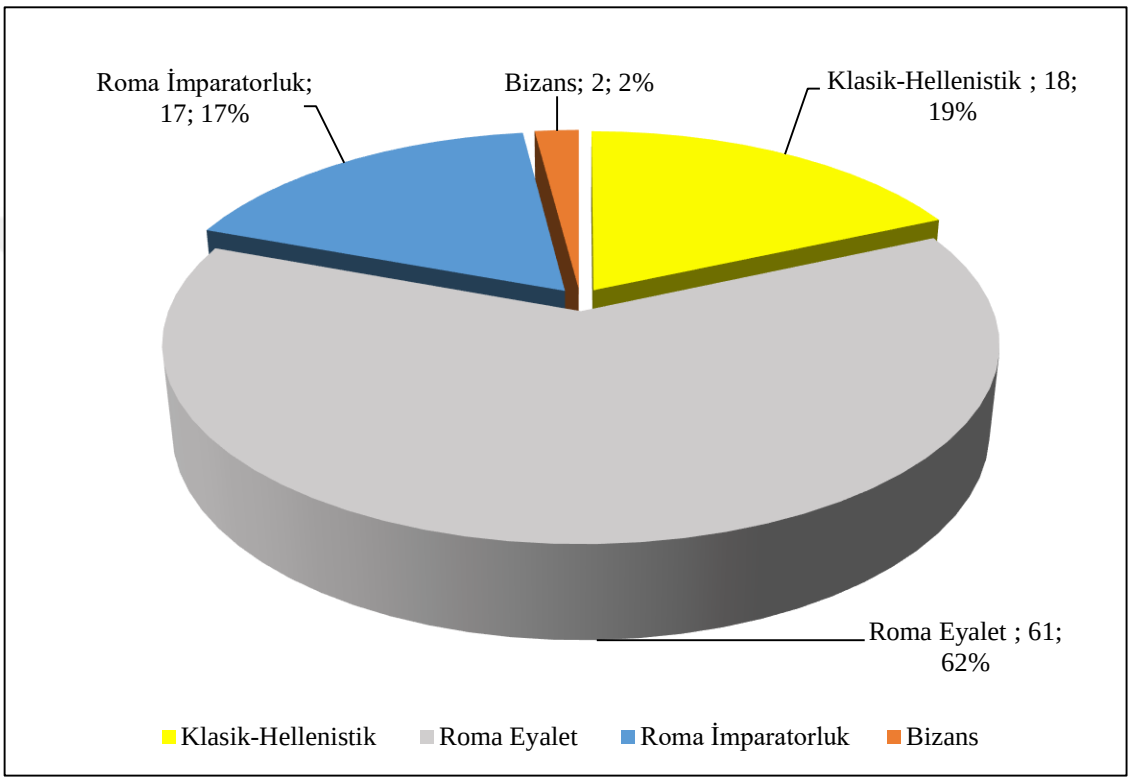
Kasapoğlu, 2013: 9; B. E. Kasapoğlu, 2015: 99-116; Akkaş, 2015: Passim; B. E. Kasapoğlu, 2019: Passim; B. E. Kasapoğlu, 2022: 261-287; B. E. Kasapoğlu ve H. Kasapoğlu, 2022: 491-524). Buluntular yardımıyla kentin Arkaik Dönem'de başlayan zenginliğinin Hellenistik Dönem'de doruğa ulaştığı söylenebilir. Güney (Tavşandere) Nekropolü'nün en yoğun kullanım evresi ise Roma Dönemi olup, MS 2. yüzyıl sonlarına kadar tarihlenen çok sayıda mezar ile demografik değişim saptanmıştır (H. Kasapoğlu, 2015a: 16-33).

Resim 31. Parion Güney (Tavşandere) Nekropolü (Parion Kazı Arşivi)

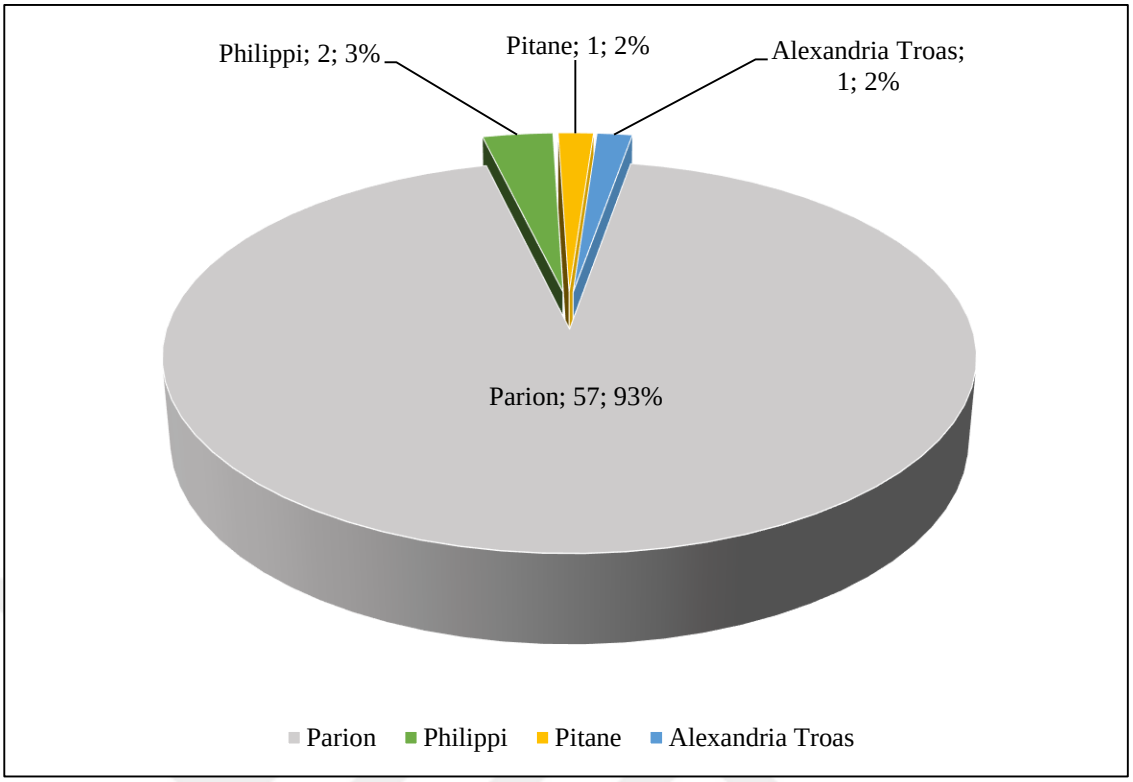
Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde, 2005-2020 yılları arasında gerçekleştirilen kazılarda 129 sikke ele geçmiştir. Bu sikkelerden 98'inin hangi dönem olduğu tespit edilebilirken, 31'inin oldukça düşük kondisyona sahip veya korozyonlu olması nedeniyle hangi döneme ait olduğu belirlenememiştir (Keleş, 2013a: 193-196; Oyarçin, 2020: 619-628). Güney (Tavşandere) Nekropolü'ndeki hangi döneme ait olduğu belirlenebilen sikkelerin %62'si (61 sikke) Roma Eyalet, %19'u (18 sikke) Klasik-Hellenistik Dönem, %17'si (17 sikke) Roma İmparatorluk ve %2'si (2 sikke) Bizans Dönemi'ne tarihlenmektedir (Grafik 10). Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde ele geçen Klasik-Hellenistik Dönem sikkeleri ve Roma Eyalet sikkelerinin büyük bir çoğunluğu Kharon

sikkesidir. Roma İmparatorluk sikkelerinin ise tamamına yakınını Geç Roma sikkeleri oluşturmaktadır. Geç Roma ve Bizans sikkeleri ise genelde sonradan bu alana gelen kişilerin düşürdüğü sikkeler olup mezarlar içerisinde ele geçmemiştir. Parion Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde Erken Roma İmparatorluk devlet darplarının bulunmaması, Kharon sikkesi olarak Parionluların kent sikkelerini kullanmayı tercih ettiklerine işaret etmektedir.

Grafik 10. Parion Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı

Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde bulunan Roma Eyalet sikkelerinin temsil oranının fazla olmasında alanda açılan mezarların büyük bir bölümünün Erken Roma Dönemi'ne ait olması oldukça etkilidir. Nekropol alanında bulunan 61 Roma Eyalet sikkesi Parion, Philippi, Alexandria Troas ve Pitane olmak üzere 4 farklı kente aittir. Her ne kadar Nekropol alanında 4 farklı kente ait sikke bulunmuş olsa da, sikkelerin %93'ü Parion'un kendi darbı olan sikkelerden oluşmaktadır (Grafik 11). Bu durum Parionluların Kharon sikkesi olarak çoğunlukla kendi sikkelerini kullandıklarını göstermektedir.

Grafik 11. Parion Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde Bulunan Roma Eyalet Sikkelerinin Darp Yerlerine Göre Dağılımı

Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde, Alexandria Troas ve Pitane kentlerine ait 1'er sikke bulunmaktadır. Alexandria Troas kentine ait sikke Severus Alexander Dönemi'ne (MS 222-235), Pitane kentine ait sikkenin ise, ön yüzünde imparatorun büstü yerine Tyche büstü yer almakta olup MS 2. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir. 2 örneği bulunan Philippi sikkelerinin 2'si de Marcus Antonius Dönemi'ne (MÖ 42-30) tarihlenmektedir. Parion kentine ait 57 sikkede ise, 5'inin imparatoru düşük kondisyonlu olduğu için belirlenememesine rağmen, 14 farklı imparatora ait örnekler görülmektedir.

Parion darplı sikkelerin imparatorlara göre dağılımına bakıldığında; I. Claudius (MS 41-54) 11 sikke ile en yüksek temsil oranına sahiptir. 8 sikke Antoninus Pius (MS 138-161), 7 sikke Iulius Caesar (MÖ 45), 6 sikke Marcus Aurelius (MS 161-180), 4'er sikke Augustus (MÖ 27-MS 14) ve Tiberius (MS 14-37), 3 sikke Commodus (MS 177-192), 2'şer sikke Domitianus (MS 81-96) ve Hadrianus (MS 117-138) Dönemi'ne tarihlenirken, Vespasianus (MS 69-79), Nerva (MS 96-98), Traianus (MS 98-117), Caracalla (MS 198-217) ve Geta (MS 209-212) Dönemleri'ne ait 1'er sikke örneği bulunmaktadır (Tablo 8). Parion Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde ele geçen Roma

Eyalet sikkelerinin imparatorlara göre dağılımına bakıldığında sikkelerin büyük bir çoğunluğunun MÖ 1. yüzyıl ile MS 2. yüzyıl arasına tarihlendiği görülmektedir. MS 3. yüzyıla ait tek sikke örneği ise, Severus Alexander'a ait (MS 222-235) Alexandria Troas darplı sikkedir. Bu durum Arkaik Dönem'den itibaren kullanılan Parion Güney (Tavşandere) Nekropolü'nün (B. E. Kasapoğlu, 2019: Passim; B. E. Kasapoğlu, 2022: 261-287) kullanımının MS 3. yüzyılla birlikte oldukça azaldığı ve belli bir süre sonra da alanın mezarlık olarak kullanımının sona erdiğine işaret etmektedir.

Güney (Tavşandere) Nekropolü sikke buluntularında dikkate değer bir diğer konu da, TSM 1 mezarında yetişkin bir kadın iskeletinin ağzından ele geçmiş olan bir bronz Kharon sikkesinin üzerinin oldukça ince bir altın varakla kaplanmış olmasıdır (H. Kasapoğlu, 2013: 120). Olasılıkla maddi durumu orta seviye ve üzerinde olan Parionlular tarafından tercih edilmiş, Anadolu'da pek bilinmeyen bu uygulama, Parion'un Doğu Nekropolü'ndeki Oda Mezarları'nda ele geçen bazı sikkeler üzerinde de görülmektedir (Keleş, 2020: 525).

Darphaneler İmparatorlar	Philippi	Alexandria Troas	Parion	Pitane	Toplam
Iulius Caesar (MÖ 45)			7		7
Marcus Antonius (MÖ 42-30)	2				2
Augustus (MÖ 27-MS 14)			4		4
Tiberius (MS 14-37)			4		4
I. Claudius (MS 41-54)			11		11
Vespasianus (MS 69-79)			1		1
Domitianus (MS 81-96)			2		2
Nerva (MS 96-98)			1		1
Traianus (MS 98-117)			1		1
Hadrianus (MS 117-138)			2		2
Antoninus Pius (MS 138-161)			8		8
Marcus Aurelius (MS 161-180)			6		6
Commodus (MS 177-192)			3		3
Caracalla (MS 198-217)			1		1
Geta (MS 209-212)			1		1
Severus Alexander (MS 222-235)		1			1
Pseudo-Autonom (MS 2. yüzyıl ortaları)				1	1
İmparatoru Belirsiz Sikkeler			5		5
Toplam	2	1	57	1	61

Tablo 8. Parion Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara ve Darphanelere Göre Dağılımı

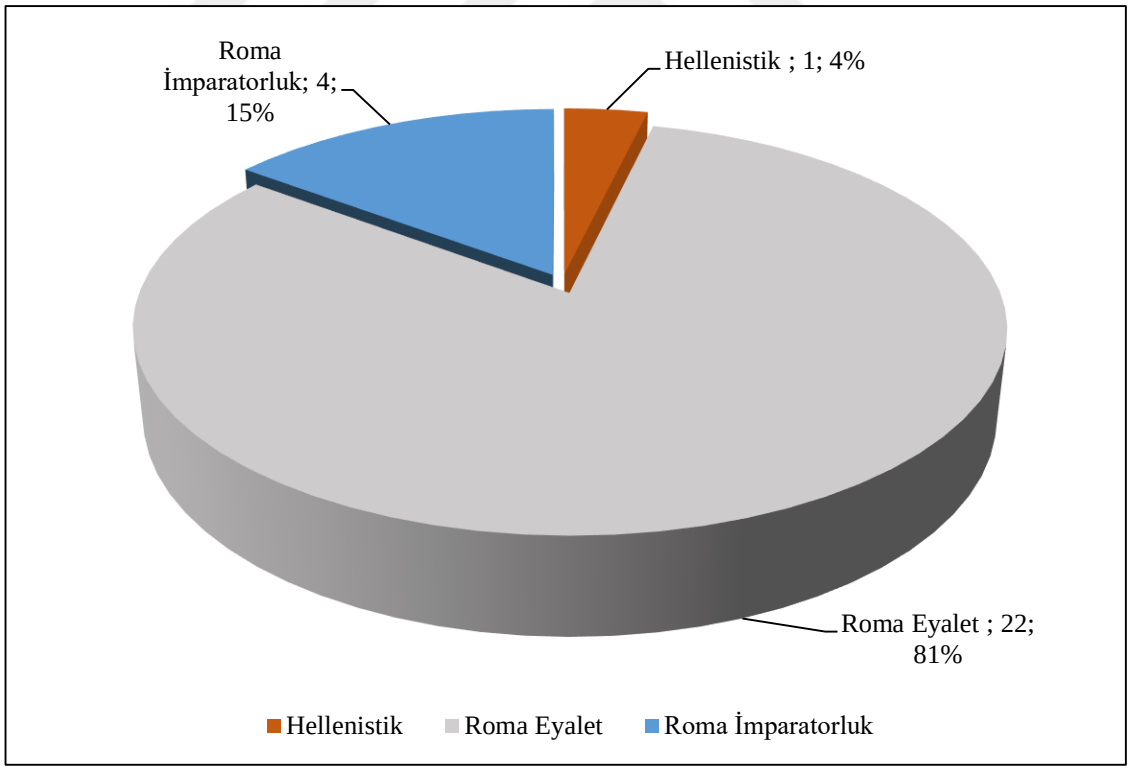
2.1.7. Oda Mezarlar

Tez kapsamında incelediğimiz sikkelerin bir kısmının bulunduğu Oda Mezarlar kentin Doğu Nekropolü içinde kalmaktadır. Parion Doğu Nekropolü, kent surunun dışı boyunca devam eden küçük bir akarsu yatağı üzerinden olacak şekilde, kente doğru ulaşımı sağlayan bir vadiye konumlandırılmıştır. Kazısı ve restorasyonu biten Oda Mezarlar, mimari olarak birbirlerine benzer yapıda olup, kuzey-güney yönünde konumlandırılmışlardır. İç mekana giriş, mezar odalarının güney duvarlarında yer alan bir kapı açıklığından sağlanmıştır (Kaba, Yılmaz ve Sulan, 2019: 488-489). Toprak Kuleler olarak adlandırılan mevkideki sıralı olarak yan yana yapılan beş oda mezarda, kazı çalışmaları yapılmıştır (Resim 32). Bu oda mezarların ortak özelliği, harç kullanılarak çeşitli büyüklükteki moloz taşlarla, dikdörtgen planlı olarak *opus incertum* tekniğinde inşa edilmiş olmalarıdır (Sulan, 2018: 19). Bu mezarlardan ele geçen arkeolojik ve antropolojik (Çırak ve diğ., 2019: 127-142; Şarbak ve diğ., 2021: 1467-1472) veriler kentin Roma Dönemi toplumsal yapısına da ışık tutmaktadır (Sulan, 2018: Passim; Kaba, Yılmaz ve Sulan, 2019: 487-506).

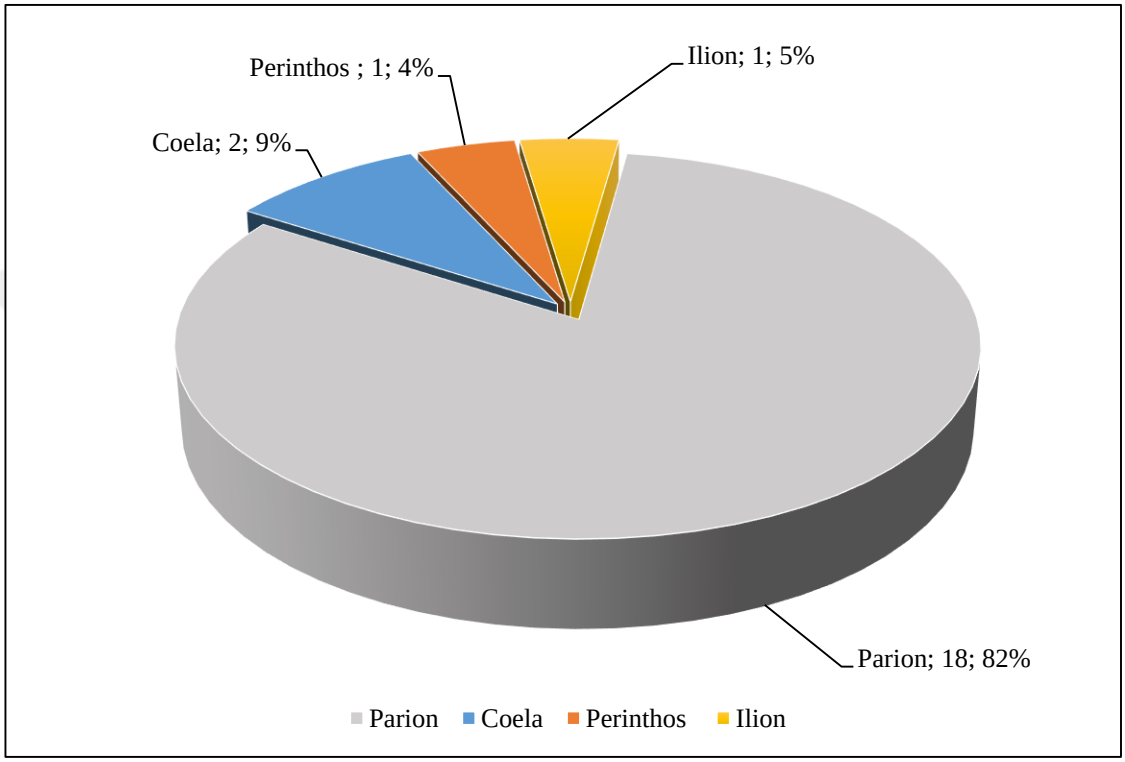
Resim 32. Parion Doğu Nekropolü Oda Mezarları (Parion Kazı Arşivi)

Parion Oda Mezarları'nda yapılan kazılar sırasında bulunan 27 sikkenin, 22'si Roma Eyalet sikkesidir. Sikkelerin %81'i Roma Eyalet, %4'ü Hellenistik ve %15'i ise Roma İmparatorluk sikkesidir (Grafik 12). Oda Mezarları'nda ele geçen sikkelerin dönemsel dağılımına bakıldığında Roma Eyalet sikkelerinin temsil oranının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Bu durumun oluşmasında Parion Oda Mezarları'nın Erken Roma Dönemi'nde inşa edilip kullanılması ve Erken Roma Dönemi'nde (MS 1.-2. yüzyıl) Parion'da bronz sikke olarak imparatorluk darpları yerine daha çok kent darplarının dolaşımda olması oldukça etkilidir. Parion Oda Mezarları'nda bulunan Parion darplı 1 Hellenistik Dönem sikkesi, Roma Dönemi mezarına Kharon sikkesi olarak konmuş olmalıdır. Kharon sikkesi olarak genellikle değeri düşük veya geçerliliğini yitirmiş sikkelerin konulmuş olması da bu düşüncemizi desteklemektedir. Yine 22 adet Parion Roma Eyalet sikkelerinin bazıları mezarların farklı yerlerinden ele geçse de Kharon sikkesi olarak kullanılmışlardır. Geç Roma Dönemi'ne tarihlenen az sayıda sikke ise mezarların tahribat dönemlerini temsil ediyor olmalıdır.

Grafik 12. Parion Doğu Nekropolü Oda Mezarları'nda Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı

Parion Oda Mezarları'nda ele geçen 22 adet Roma Eyalet sikkesi 15 farklı imparator/imparatoriçeye ve 4 farklı kente ait olmakla birlikte sikkelerin büyük bir bölümü Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde de görüldüğü gibi kentin kendi darphanesine aittir (Grafik 13). Bu durum Parionluların Kharon sikkesi olarak çoğunlukla kendi sikkelerini kullanmayı tercih ettiklerini göstermektedir.

Grafik 13. Parion Doğu Nekropolü Oda Mezarları'nda Bulunan Roma Eyalet Sikkelerinin Darp Yerlerine Göre Dağılımı

Parion Oda Mezarları'nda, Ilion ve Perinthos kentlerine ait 1'er sikke bulunmaktadır. Ilion kentine ait sikke III. Gordianus (MS 238-244), Perinthos kentine ait sikke ise, III. Gordianus'un eşi, Tranquillina (MS 238-244) adına darp edilmiştir. 2 örneği bulunan Coela sikkesinin biri Severus Alexander (MS 222-235), diğeri III. Gordianus (MS 238-244) Dönemi'ne tarihlenmektedir. Parion kentine ait 18 Roma kolonizasyon sikkesi de, Oda Mezarları'nın uzun süre kullanıldığını doğrular şekilde, yaklaşık 3 asıra uzanan geniş bir zaman dilimine tarihlenen 13 farklı imparatora ait sikkelerden oluşmaktadır. Parion darplı sikkelerin imparatorlara göre dağılımına bakıldığında; Antoninus Pius Dönemi'ne (MS 138-161) tarihlenen 3 sikkenin; Iulius Caesar (MÖ 45), I. Claudius (MS 41-54) ve Geta'ya (MS 209-212) ait 2'şer sikkenin; Domitianus (MS 81-96), Hadrianus (MS 117-138), Commodus (MS 177-192), Caracalla (MS 198-217),

Elagabalus (MS 218-222), Maximus (Caesar) (MS 236-238), III. Gordianus (MS 238-244), I. Philippus (MS 244-249) ve Gallienus (MS 253-268) Dönemleri'ne ait ise, 1'er sikke örneğinin bulunduğu görülmektedir (Tablo 9).

Parion Oda Mezarları'nda çıkan sikkelerin birbirini takip eden farklı imparatorlara ve imparatoriçeye ait örnekler içermesini, Parion Oda Mezarları 5 olarak adlandırılan mezarın uzun süre kullanımda kalmış olmasının etkili olduğunu söyleyebiliriz. Olasılıkla Parionlu bir aileye ait bir mezar olan, Oda Mezarları 5'te, belirli zaman aralıklarında gömülmüş çok sayıda bireye ait iskeletler çıkarılmıştır (Resim 33; Kaba, Yılmaz ve Sulan, 2019: 488-489; Çırak ve diğ., 2019: 127-142; Şarbak ve diğ., 2021: 1467-1472).

Resim 33. Parion Doğu Nekropolü Oda Mezarları 5
(Kaba, Yılmaz ve Sulan, 2019: 504, fig. 8)

Parion Oda Mezarları 5'e konulan Kharon sikkeleri de mezara farklı zamanda çok fazla gömü yapılmasıyla aynı doğrultuda yaklaşık üç asırlık geniş bir tarih aralığına verilmektedir. Oda Mezarları 5'deki bazı iskeletlerin toplanıp köşeye çekilerek yeni gömü yapıldığının da tespit edilmiş olması mezarın yüzyıllar boyunca kullanıldığına yönelik düşünceyi desteklemektedir (Kaba, Yılmaz ve Sulan, 2019: 488-489; Çırak ve diğ., 2019: 127-142; Şarbak ve diğ., 2021: 1467-1472). Aynı zamanda sikkelerle birlikte ele geçen kontekst buluntular da bu düşünceyi doğrulayan bir diğer veridir (Keleş, 2020: 526).

Parion Oda Mezarları'nda ele geçen 14 Kharon sikkesinin tamamı Roma Eyalet sikkesidir. İmparatoru ve darphanesi tanımlanabilen 13 sikkenin 10'u Parion'un kendi darbıyken, 2 sikke Coela, 1 sikke ise Perinthos darplıdır (Tablo 9). Sikkeler MÖ 45 ile MS 253-268 arasına tarihlenmekte olup 11 farklı imparator/imparatoriçeye ait örnekler içermektedir. Toprak Kuleler Mevki Oda Mezarları'nda ele geçen Kharon geleneği ile ilgili, bronz Parion Roma Eyalet sikkelerinden elde edilen diğer önemli bir veri de bazılarının üzerinin oldukça ince bir altın varakla kaplanmış olmasıdır (Keleş, 2020: 525). Aynı uygulamanın Parion Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde TSM 1 mezarında yetişkin bir kadın iskeletinin ağzından ele geçmiş sikkede de görülmesi Anadolu'da pek fazla görülmeyen bu geleneğin Parion da bir ölü gömme geleneği olarak uygulandığını göstermektedir (H. Kasapoğlu, 2013: 120).

Darphaneler İmparatorlar/İmparatoriçeler	Coela	Perinthos	Ilion	Parion	Toplam
Iulius Caesar (MÖ 45)				2	2
I. Claudius (MS 41-54)				2	2
Domitianus (MS 81-96)				1	1
Hadrianus (MS 117-138)				1	1
Antoninus Pius (MS 138-161)				3	3
Commodus (MS 177-192)				1	1
Caracalla (MS 198-217)				1	1
Geta (MS 209-212)				2	2
Elagabalus (MS 218-222)				1	1
Severus Alexander (MS 222-235)	1				1
Maximus (Caesar) (MS 236-238)				1	1
III. Gordianus (MS 238-244)	1		1	1	3
Tranquillina (MS 238-244)		1			1
I. Philippus (MS 244-249)				1	1
Gallienus (MS 253-268)				1	1
Toplam	2	1	1	18	22

Tablo 9. Parion Doğu Nekropolü Oda Mezarları'nda Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara/İmparatoriçelere ve Darphanelere Göre Dağılımı

2.1.8. Odeion

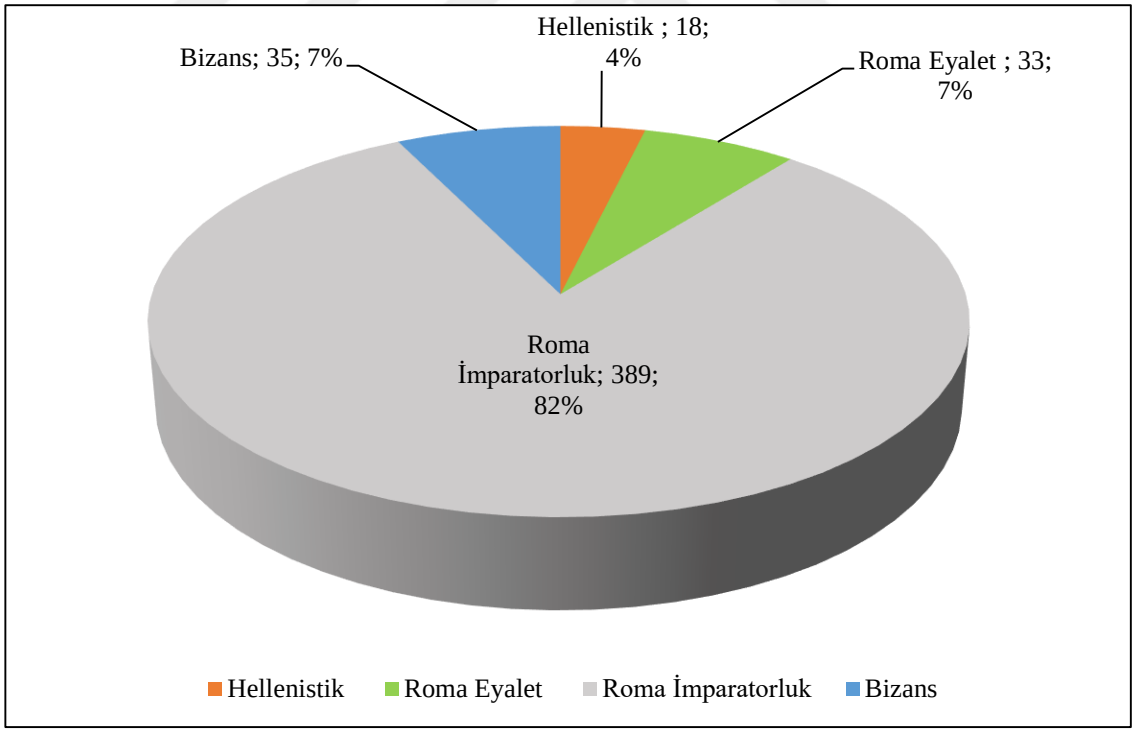
Troas Bölgesi'nin en sağlam ele geçen odeionlarından biri olan Parion Odeionu, Başaran tarafından 2009 yılında, Parion Agora/Depo binasının 100 m güneyindeki bir yamaçta, yüzeydeki kalıntılar incelenirken tespit edilmiştir (Başaran ve Ergürer, 2012: 251). İmparator Hadrianus'un Parion'u ziyaretinden ve kentin adına İmparator Hadrianus'un adının da eklenmesinden sonra, Parion'daki mimari faaliyetlerde hızlanma olduğu ve bu kapsamda Parion Odeionu'nun da MS 2. yüzyılda inşa edildiği düşünülmektedir (Resim 34; Başaran ve Ergürer, 2012: 246). Odeion'da gerçekleştirilen kazılarda, yapının orkestrası, sahne binasının iç kısmı ve tonozlarda yoğun yangın izlerinin görülmesi, yapının bir yangın sonucu kullanım dışı kaldığına işaret etmektedir. Söz konusu yangın tabakası içerisinden ve çevresinden ele geçen çok sayıdaki sikke, seramik ve heykeltraşlık eserleri gibi arkeolojik buluntular göz önüne alınarak yapıdaki bu yangının, MS 5. yüzyıl başlarında gerçekleşmiş olabileceğine işaret etmektedir (Başaran ve H. Kasapoğlu, 2014: 197; H. Kasapoğlu ve Başaran, 2021: 246-247).

Resim 34. Parion Odeionu (Parion Kazı Arşivi)

Odeion 2010 yılı kazı çalışmalarında bulunan, en geç tarihlisi MS 408-423 yılları arasına tarihlenen 249 adet Geç Roma Dönemi sikkesinden oluşan bronz sikke definesi de yapının MS 5. yüzyıl başında yangın sonucu tahribata uğramış olabileceği düşüncesini doğrulamaktadır (Keleş ve Oyarçin, 2019b: 189-208). Odeionların, çoğunlukla ekonomik bakımdan gelişmiş ve elit tabakanın bulunduğu güçlü olan kentlerde inşa edilmiş olmaları (Öztürk, 2006: 7) Parion'un Roma Dönemi'nde elde ettiği koloni statüsü ve edindiği ayrıcalıklarla birlikte Roma Dönemi'nde bulunduğu bölgenin en önemli kentlerinden biri konumuna geldiğine işaret etmesi açısından da önemli bir yere sahiptir.

Parion Odeionu'nda 475 adet sikke ele geçmiş olup bu sikkelerin büyük bir bölümünü yapının tahribata uğradığı dönemde sirkülasyonda olan Geç Roma sikkeleri oluşturmaktadır. Odeion kazılarında bulunan sikkelerin %82'sini (389 sikke) Roma İmparatorluk devlet darpları, %7'sini (35 sikke) Bizans sikkeleri, %4'ünü (18 sikke) Hellenistik Dönem'e ait sikkeler oluştururken, 33 sikkeyle %7'lik bölümünü Roma Eyalet sikkeleri oluşturmaktadır (Grafik 14).

Grafik 14. Parion Odeionu'nda Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı

Odeion'da bulunan 33 Roma Eyalet sikkesi içerisinde; Coela, Alexandria Troas, Lampsakos, Parion, Elaea ve Kalkhedon olmak üzere 6 farklı kente ait sikkeler bulunmaktadır (Tablo 10). Sikkelerin 25'i Parion'un kendi darbıyken, 4 sikke Alexandria Troas kentine, 1'er sikke de Coela, Lampsakos, Elaea ve Kalkhedon kentlerine aittir. Coela kentine ait sikke III. Gordianus (MS 238-244), Lampsakos sikkesi Iulius Caesar (MÖ 45), Elaea sikkesi Augustus (MÖ 27-MS 14) ve Kalkhedon sikkesi Septimius Severus (MS 193-211) Dönemleri'nde darp edilmişlerdir. Alexandria Troas kentine ait 4 sikkenin birinin düşük kondisyonlu olması nedeniyle kimin adına darp edildiği belirlenememiştir. Diğer 3 Alexandria Troas sikkesi ise, Iulia Domna (MS 193-217), Caracalla (MS 198-217) ve I. Valerianus (MS 253-260) olmak üzere üç farklı kişi adına darp edilmişlerdir. Parion kentine ait 25 Roma kolonizasyon sikkesi ise, MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısından MS 3. yüzyılın ikinci yarısına kadar uzanan geniş zaman dilimine tarihlenen 11 farklı imparator/imparatoriçeye ait sikkelerden oluşmaktadır.

Sikkelerin imparatorlara/imparatoriçelere göre dağılımına bakıldığında; Iulius Caesar (MÖ 45) ve Antoninus Pius'a (MS 138-161) ait 6'şar sikke; I. Claudius (MS 41-54) ve I. Valerianus (MS 253-260) Dönemleri'ne tarihlenen 2'şer sikke; Augustus (MÖ 27-MS 14), Tiberius (MS 14-37), Commodus (MS 177-192), Macrinus (MS 217-218), Severus Alexander (MS 222-235), Gallienus (MS 253-268) ve Salonina'ya (MS 253-268) ait 1'er sikke örneği yer alırken, 2 sikkenin düşük kondisyonlu olması nedeniyle imparatoru belirlenememiştir (Tablo 10).

Darphaneler İmparatorlar/İmparatoriçeler	Coela	Alexandria Troas	Lampsakos	Parion	Elaea	Kalkhedon	Toplam
Iulius Caesar (MÖ 45)			1	6			7
Augustus (MÖ 27-MS 14)				1	1		2
Tiberius (MS 14-37)				1			1
I. Claudius (MS 41-54)				2			2
Antoninus Pius (MS 138-161)				6			6
Commodus (MS 177-192)				1			1
Septimius Severus (MS 193-211)						1	1
Iulia Domna (MS 193-217)		1					1
Caracalla (MS 198-217)		1					1
Macrinus (MS 217-218)				1			1
Severus Alexander (MS 222-235)				1			1
III. Gordianus (MS 238-244)	1						1
I. Valerianus (MS 253-260)		1		2			3

Tablo 10. Parion Odeionu'nda Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara/İmparatoriçelere ve Darphanelere Göre Dağılımı

Darphaneler İmparatorlar/İmparatoriçeler	Coela	Alexandria Troas	Lampsakos	Parion	Elaea	Kalkhedon	Toplam
Gallienus (MS 253-268)				1			1
Salonina (MS 253-268)				1			1
İmparatoru Belirsiz Sikkeler		1		2			3
Toplam	1	4	1	25	1	1	33

Tablo 10. Parion Odeionu'nda Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara/İmparatoriçelere ve Darphanelere Göre Dağılımı

2.1.9. Roma Hamamı

Parion Roma Hamamı, antik kentin merkezinde konumlanmış olup, tamamıyla toprak altında olan yapıdaki kazı çalışmalarına 2006 yılında başlanmıştır. Günümüze kadar yapılan kazı çalışmaları sonucunda Parion Roma Hamamı'nda 13 bölüm tespit edilmiştir (Resim 35-36; A. Yılmaz, 2022: 153-194). Bu 13 bölümden üçü ısıtılmış salon, üçü de bu salonlara hizmet veren *praefurnium* olmak üzere toplam 6 mekanda kazılar tamamlanmıştır. Diğer 7 mekanda kazılar devam etmekte olup hamamın planı tam olarak henüz ortaya çıkarılamamıştır (A. Yılmaz, 2022: 153-154).

Resim 35. Parion Roma Hamamı Üstten Görünüş (A. Yılmaz, 2022: 304, levha 41/a)

Parion Roma Hamamı olasılıkla MS 2. yüzyılın ilk yarısında Hadrianus Dönemi imar faaliyetleri kapsamında inşa edilmiş olup, MS geç 2. yüzyıl-erken 3. yüzyılda İmparator Septimius Severus Dönemi'nde hamamda büyük bir değişikliğe gidilmiş, bu evrede hamam büyütülerek ilk evreye göre daha geniş bir alana yayılmıştır (A. Yılmaz, 2022: 192). Yapıdaki arkeolojik kazılardan elde edilen veriler ise, Parion Roma

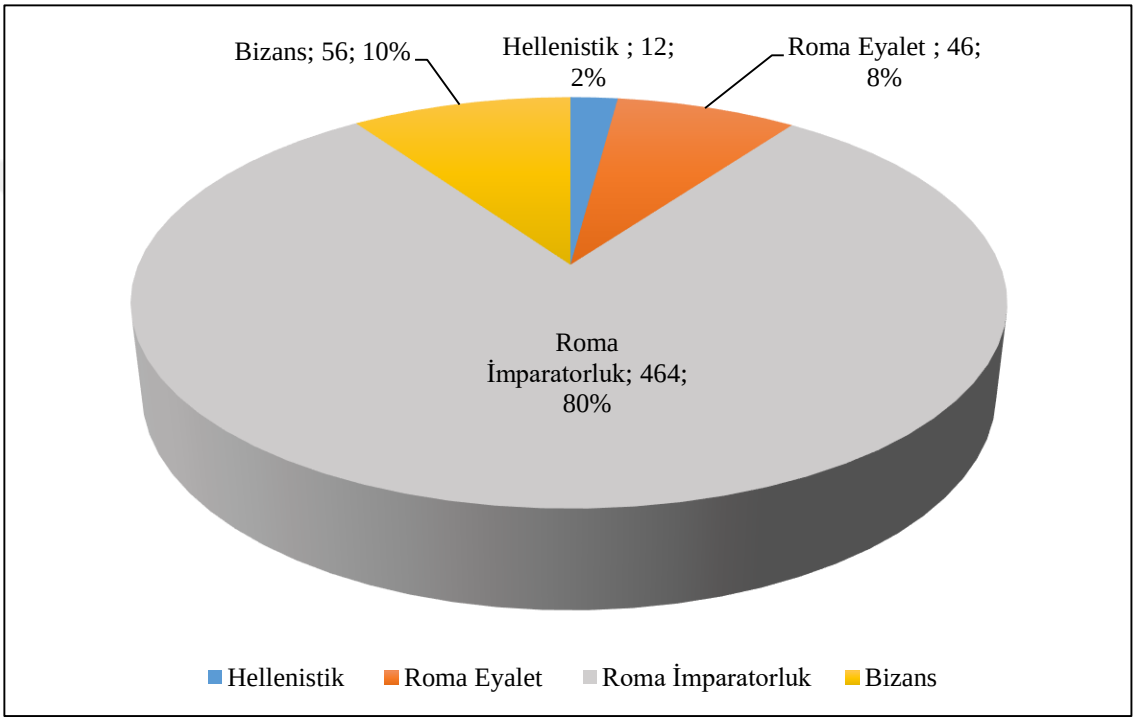
Hamamı'nın yıkanma işleviyle kullanımının, MS 5. yüzyılın son çeyreği içerisinde son bulduğuna işaret etmektedir (Keleş, Yılmaz ve Oyarçin, 2014: 21-36; Keleş, Oyarçin ve Yılmaz, 2015: 53-66; A. Yılmaz ve Oyarçin, 2017: 283-297; Oyarçin ve A. Yılmaz, 2021: 478-497; A. Yılmaz, 2022: 192-193). Parion Roma Hamamı, MS 5. yüzyılın sonundan itibaren ise çöplük, depo ve mezarlık alanı gibi farklı işlevlerde kullanılmıştır (A. Yılmaz, 2022: 167, 194; A. Yılmaz ve Acar, 2018: 1403-1428).

Resim 36. Parion Roma Hamamı Geçici Koruma Üst Örtüsü
(A. Yılmaz, 2022: 301, levha 38/b)

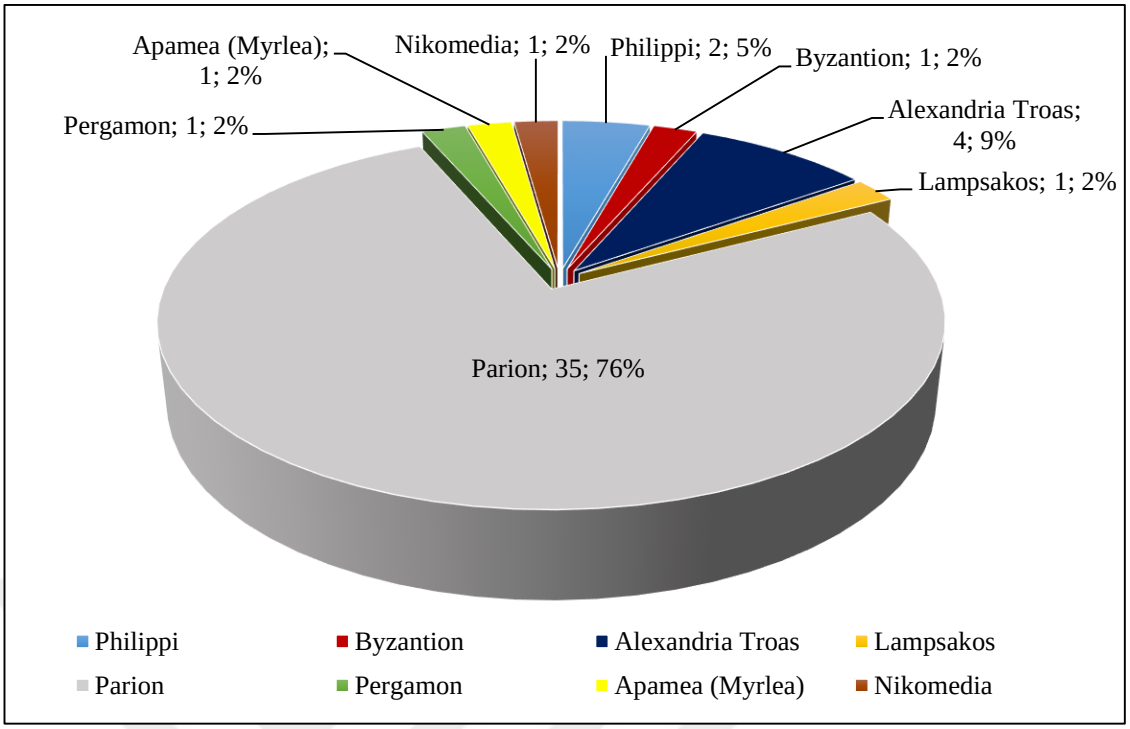
Roma Hamamı'nda 2006-2020 yılları arasında gerçekleştirilen kazılarda 646 adet sikke ele geçmiştir. Bu sikkelerden 578'inin hangi dönem olduğu tespit edilebilirken 68'inin oldukça düşük kondisyona sahip veya korozyonlu olması nedeniyle hangi döneme ait olduğu belirlenememiştir. Roma Hamamı'nda ele geçen sikkelerin büyük bir çoğunluğunu yapının yoğun kullanım dönemini ve hamam işlevinde son kullanım evresini temsil eden MS 3.-5. yüzyıl sikkeleri oluşturmaktadır.

Roma Hamamı'nda bulunan tanımlanabilen 578 adet sikkenin, sadece 46'sı Roma Eyalet sikkesidir. Roma Eyalet sikkelerinin temsil oranının az olmasında, yapının MS 2. yüzyılda inşa edilmiş olması etkilidir. Bu nedenle erken döneme ait sikkelerin temsil oranı oldukça düşüktür. Roma Hamamı'nda ele geçen sikkelerin %80'i (464 sikke) Roma İmparatorluk, %10'u (56 sikke) Bizans, %2'si (12 sikke) Hellenistik Dönem'e aitken, sikkelerin %8'lik bölümünü (46 sikke) Roma Eyalet sikkeleri oluşturmaktadır (Grafik 15).

Grafik 15. Parion Roma Hamamı Kazılarında Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı

Parion Roma Hamamı'nda bulunan 46 adet Roma Eyalet sikkesi içerisinde 8 farklı kente ait sikke örnekleri görülmektedir. Sikkelerin darp yerlerine bakıldığında; 35 sikkeyle, %76'sı Parion'un kendi darbıdır (Grafik 16). Parion'u sırasıyla 4 sikkeyle (%9) Alexandria Troas, 2 sikkeyle (%5) Philippi ve 1'er (%2) sikke örneğiyle Byzantion, Lampsakos, Pergamon, Apamea (Mrylea) ve Nikomedia kentleri izlemektedir.

Grafik 16. Parion Roma Hamamı'nda Bulunan Roma Eyalet Sikkelerinin Darp Yerlerine Göre Dağılımı

Parion kentine ait 35 Roma kolonizasyon sikkesi içerisinde, Parion kentinin Roma Dönemi'nde MÖ 1. yüzyılın 2. yarısında darp ettiği ilk sikkelerinden ve MS 3. yüzyılın 3. çeyreğinde son kez darp ettiği sikke örneklerine kadar uzanan geniş bir zaman dilimine tarihlenen 17 farklı imparator/imparatoriçeye ait sikkeler bulunmaktadır (Tablo 11).

Parion sikkelerinin imparatorlara/imparatoriçelere göre dağılımına bakıldığında; Gallienus'a (MS 253-268) ait 5 sikke, Hadrianus (MS 117-138), Caracalla (MS 198-217) ve I. Valerianus'a (MS 253-260) ait 3'er sikke örneği bulunmaktadır. Bu imparatorları 2'şer sikkeyle; Tiberius (MS 14-37), I. Claudius (MS 41-54), Traianus (MS 98-117), Marcus Aurelius (MS 161-180), 1'er sikke örneğiyle ise, Iulius Caesar (MÖ 45), Geta (MS 209-212), Macrinus (MS 217-218), Severus Alexander (MS 222-235), I. Maximinus (MS 235-238), Otacilia Severa (MS 244-249), II. Philippus (MS 247-249), Cornelia Supera'ya (MS 253) ait sikkeler izlemektedir. Bunların yanı sıra I. Valerianus-Gallienus (MS 253-260) Dönemleri arasında darp edilen, ön yüzünde Parius/Paris başı bulunan bir sikke örneği bulunurken, 4 sikkenin ön yüzlerinin oldukça düşük kondisyona sahip olmaları nedeniyle hangi imparatorlara ait oldukları tespit

edilememiştir. Alexandria Troas kentine ait 4 sikkenin imparatorlara göre dağılımına bakıldığında; Maximus (Caesar) (MS 236-238), III. Gordianus (MS 238-244), Gallienus (MS 253-268) adlarına darp edilmiş 1'er sikke örneği bulunurken, 1 sikkenin ise, ön yüzünde Tyche başı bulunmakta olup MS 3. yüzyıl ortalarına tarihlenmektedir.

Parion Roma Hamamı kazılarında ele geçen Philippi kentine ait 2 sikke bulunmakta olup bu sikkeler Marcus Antonius (MÖ 42-30) Dönemi'ne tarihlenmektedir. 1'er sikke örneği bulunan Lampsakos kentine ait sikke Iulius Caesar (MÖ 45), Pergamon kenti sikkesi Commodus (MS 177-192), Apamea (Myrlea) sikkesi Antoninus Pius (MS 138-161), Nikomedia sikkesi I. Valerianus-Gallienus-II. Valerianus (MS 256-258) adlarına darp edilmişlerdir. Parion kazılarında Byzantion darplı 1 sikke bulunmakta olup MS 2. yüzyılın ortalarına tarihlenen sikkenin ön yüzünde Artemis büstü yer almaktadır (Tablo 11).

Darphaneler İmparatorlar/İmparatoriçeler	Philippi	Byzantion	Alexandria Troas	Lampsakos	Parion	Pergamon	Apamea (Myrlea)	Nikomedia	Toplam
Iulius Caesar (MÖ 45)				1	1				2
Marcus Antonius (MÖ 42-30)	2								2
Tiberius (MS 14-37)					2				2
I. Claudius (MS 41-54)					2				2
Traianus (MS 98-117)					2				2
Hadrianus (MS 117-138)					3				3
Antoninus Pius (MS 138-161)							1		1
Marcus Aurelius (MS 161-180)					2				2
Commodus (MS 177-192)						1			1
Caracalla (MS 198-217)					3				3
Geta (MS 209-212)					1				1
Macrinus (MS 217-218)					1				1

Tablo 11. Parion Roma Hamamı'nda Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara/İmparatoriçelere ve Darphanelere Göre Dağılımı

Darphaneler İmparatorlar/İmparatoriçeler	Philippi	Byzantion	Alexandria Troas	Lampsakos	Parion	Pergamon	Apamea (Myrlea)	Nikomedia	Toplam
Severus Alexander (MS 222-235)					1				1
I. Maximinus (MS 235-238)					1				1
Maximus (Caesar) (MS 236-238)			1						1
III. Gordianus (MS 238-244)			1						1
Otacilia Severa (MS 244-249)					1				1
II. Philippus (MS 247-249)					1				1
Cornelia Supera (MS 253)					1				1
I. Valerianus (MS 253-260)					3				3
Gallienus (MS 253-268)			1		5				6
I. Valerianus-Gallienus (MS 253-260)					1				1
I. Valerianus-Galleinus- II. Valerianus (MS 256-258)								1	1
Pseudo-Autonom (MS 151-200)		1							1

Tablo 11. Parion Roma Hamamı'nda Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara/İmparatoriçelere ve Darphanelere Göre Dağılımı

Darphaneler İmparatorlar/İmparatoriçeler	Philippi	Byzantion	Alexandria Troas	Lampsakos	Parion	Pergamon	Apamea (Myrlea)	Nikomedia	Toplam
Pseudo-Autonom (MS 3. yy ortaları)			1						1
İmparatoru Belirsiz Sikkeler					4				4
Toplam	2	1	4	1	35	1	1	1	46

Tablo 11. Parion Roma Hamamı'nda Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara/İmparatoriçelere ve Darphanelere Göre Dağılımı

2.1.10. Sondaj 8

Taş Kule Mevki olarak bilinen alanda, 2014 yılında sondaj açma olarak 3x3 m ölçülerinde başlanan çalışmalar, mimari duvar örgüsü ile karşılaşılması sonucunda yapının işlevini anlamak amacıyla duvar takibi yapılarak büyütülmüştür. Alanda yapılan kazı çalışmalarının başlangıç düzeyinde olması nedeniyle yapının işlevi belirlenemese de, kazılar sırasında bulunan freskli sıva parçaları ve diğer arkeolojik buluntulardan hareketle MS 1. yüzyılın sonu-MS 2. yüzyılın sonu arasına tarihlenen bir Roma yapısı olabileceği düşünülmektedir (Keleş ve diğ., 2017: 35; Keleş ve diğ., 2019: 607-608). Bu alanda elde edilen arkeolojik verilerin kentin diğer yerlerinde yapılan sondajlara oranla oldukça az sayıda olması ve 2018 yılından itibaren diğer sektörlere ağırlık verilmesinden kaynaklı geçici olarak bu alandaki çalışmalara ara verilmiştir (Resim 37).

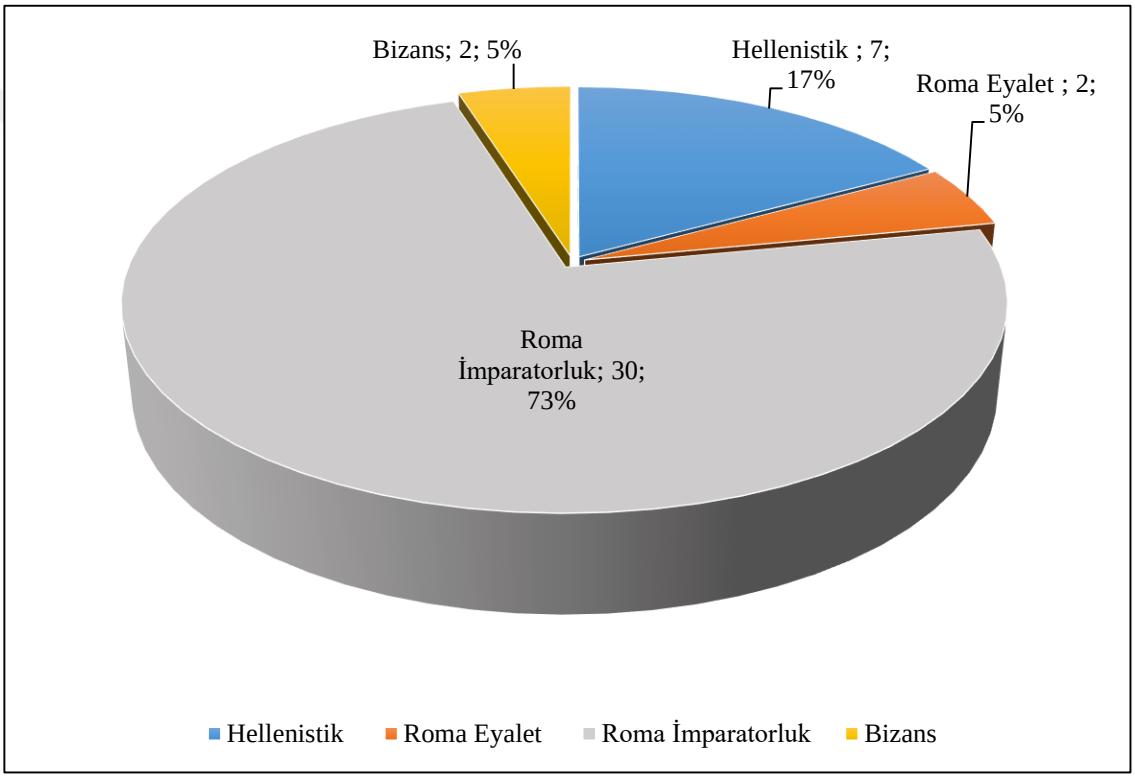

Resim 37. Parion Sondaj 8 Açması (Parion Kazı Arşivi)

Sondaj 8'deki kazı çalışmaları sırasında 41 sikke ele geçmiş olup bunların sadece 2'si Roma Eyalet sikkesidir (Grafik 17). Sondaj 8'de ele geçen sikkelerin büyük bir çoğunluğu yapının yoğun olarak kullanıldığı MS 4.-5. yüzyıla ait Geç Roma

sikkelerinden oluşurken, sikkelerin sadece %5'lik bölümünü Roma Eyalet sikkeleri oluşturmaktadır. Yapıda ele geçen Roma Eyalet sikkelerinin 2'si de Parion kentine aittir. Sikkelerden biri Traianus (MS 98-117) adına darp edilmişken, diğerinin ön yüzünün oldukça düşük kondisyona sahip olması nedeniyle hangi imparator adına darp edildiği belirlenememiştir (Tablo 12).

Sikkelerin dönemlerine göre dağılımına bakıldığında; %73'ü (30 sikke) Roma İmparatorluk, %5'i (2 sikke) Bizans, %17'si (7 sikke) Hellenistik Dönem ve %5'i (2 sikke) Roma Eyalet sikkesidir.

Grafik 17. Parion Sondaj 8 Kazılarında Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı

Darphaneler İmparatorlar	Parion	Toplam
Traianus (MS 98-117)	1	1
İmparatoru Belirsiz Sikkeler	1	1
Toplam	2	2

Tablo 12. Parion Sondaj 8'de Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara ve Darphanelere Göre Dağılımı

2.1.11. Sondaj 9

Parion kentinde 2014 yılı kazı sezonunda kentin Roma Dönemi öncesi hakkında bilgi edinmek amacıyla kentin farklı bölümlerinde dip sondajları açılmıştır. Bunlardan biri de Parion Odeionu'nun güneydoğusunda kalan yamacın üst kısmında açılan Sondaj 9'dur (Resim 38).

Resim 38. Parion Sondaj 9 Açması (Parion Kazı Arşivi)

‘Sondaj 9’ olarak adlandırılan dip sondajında olasılıkla bu alana akıntı toprak ile gelmiş tarım tabakası içerisinde Iulius Caesar (MÖ 45) Dönemi’ne tarihlenen 1 adet Parion Roma koloni sikkesi ele geçmiştir. Bu alandaki kazı çalışmaları, istenilen verilerin elde edilememesi nedeniyle 2014 kazı sezonu sonunda tamamlanıp, alanın üzeri kapatılmıştır.

2.1.12. Tiyatro

Parion Tiyatrosu’nda ilk kazılara 2006 yılında, sahne binasının içinde, *scaenae frons* bölümünde ve orkestra olması muhtemel alanda başlanmıştır (Başaran, 2010: 396-398; Başaran, 2011: 285-287; Ergürer, 2013a: 77). Parion Tiyatrosu’nun caveası kent akropolünün yamacına yerleştirilmiş olup doğuya bakmaktadır (Resim 39).

Resim 39. Parion Tiyatrosu (Parion Kazı Arşivi)

Günümüze kadar yapılan çalışmalarda, sahne binası açığa çıkartılmış olup caveanın korunmuş bölümlerinin bulunmasına yönelik kazı çalışmaları devam etmektedir (Resim 40). Parion Tiyatrosu’nun, mimari ve heykeltraşlık eserlerinin üslup özelliklerine göre, MS 1. yüzyılda yapılmış olduğu tahmin edilmektedir (Başaran, 2016: 105-120).

Tiyatro, kazı çalışmaları sırasında ele geçen yazıtta da (Sayar, 2018: 182) belgelendiği gibi, MS 2. yüzyılın 2. yarısında geniş çaplı onarımlar ve yenilemeler geçirerek büyütülmüştür (Başaran ve Yıldızlı, 2016: 83, 104; Ergürer ve Güleç Özer, 2016: 63). Parion Tiyatrosu kazılarında, MS 2. yüzyılda Gladiatör dövüşlerinin yapıldığını belgeleyen yazıt (Sayar, 2016: 204) ve Gladiatör graffitoları (Ergürer ve Keleş, 2018: 21-32) bulunmuştur. Bunların yanı sıra iki Gladiatör steli (Başaran, 2001: 19-24) ve Parion'da Roma başrahibi Aelius Iulianus'un desteklediği hayvan avı gösterilerinin yapıldığından bahseden bir yazıt (Frisch, 1983: 18; Polat Öğüt, 2006: 28) daha ele geçmiştir. Bu veriler MS 2. yüzyılda Parion Tiyatrosu'nun büyütülmesindeki asıl amacın tiyatronun Gladiatör dövüşleri ve hayvan gösterilerinin yapılmasına uygun hale getirilmesine yönelik olduğuna işaret etmektedir. Hristiyanlığın Parionlular tarafından kabul edilmesinden kısa bir süre sonra MS 4. yüzyılın sonlarına doğru tiyatro asıl işlevini kaybetmiştir. MS 4. yüzyıl sonunda Parion Tiyatrosu'nun işlev dışı kalmasıyla birlikte, tiyatronun sahne binasının önüne de sur duvarı eklenerek, Akropol'ün doğusunun tamamı sur duvarlarıyla çevrilmiştir.

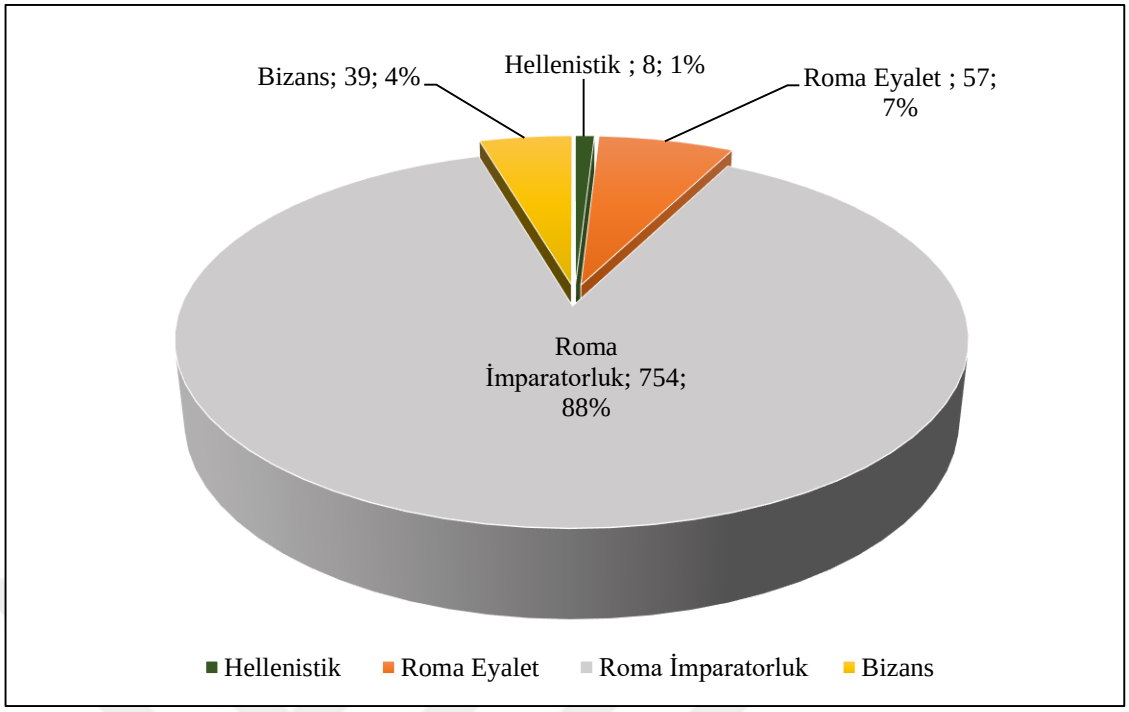

Resim 40. Parion Tiyatrosu (Parion Kazı Arşivi)

Aynı dönem ve sonrasında tiyatronun bazı bölümlerinin özellikle oturma sıralarının tamamının sökülüp bu duvarda kullanıldığı da net olarak görülmektedir. Yapının en son evresi ise, Geç Dönem duvarına ya da yapının farklı bölümlerine dikey bir şekilde yerleştirilen, devşirme mimari parçalarla veya moloz taşlarla yapılmış alanda bulunan, sikkeler (Oyarçin, 2018: 165-174; Oyarçin, 2019: 451-468; Oyarçin, 2020: 619-628), seramikler (Büyüme, 2018: 153-163) ve metal eserler (Çelikbaş, 2016: 209-243) yardımıyla MS 10.-12. yüzyıllara tarihlendirilebilecek duvarlardır (Ergürer ve Yıldızlı, 2014: 143; Ergürer ve Güleç Özer, 2018: 41).

Parion Tiyatrosu'nda, 2006-2020 yılları arasında gerçekleştirilen kazılarda 890 adet sikke ele geçmiştir (Tablo 13). Parion'da en fazla sikke buluntusunun ele geçtiği ikinci yapı olan Tiyatro'da bulunan sikkelerden 858'sinin hangi dönem olduğu tespit edilebilirken 32'sinin oldukça düşük kondisyona sahip veya korozyonlu olması nedeniyle hangi döneme ait olduğu belirlenememiştir. Büyük bir çoğunluğu Geç Roma Dönemi'ne ait olan Parion Tiyatrosu'nda bulunmuş tanımlanabilen 858 sikkenin, 57'si Roma Eyalet sikkesidir. Tiyatro kazılarında bulunan sikkelerin %88'i Roma İmparatorluk, %4'ü Bizans, %1'i Hellenistik Dönem'e aitken, sikkelerin sadece %7'lik bölümünü Roma Eyalet sikkeleri oluşturmaktadır (Grafik 18).

Tiyatro'da bulunan Roma İmparatorluk sikkelerinin temsil oranının oldukça yüksek olmasında Tiyatro kazılarında ele geçen Geç Roma definelerinin ve toplu buluntuların büyük bir etkisi bulunmaktadır (Oyarçin, 2018: 165-174; Oyarçin, 2019: 451-468; Oyarçin, 2020: 619-628; Keleş ve Oyarçin, 2021: 391-422). 2011 yılı Tiyatro çalışmaları sırasında 277 sikkeden oluşan bir Geç Roma definesi (Oyarçin, 2016: 184-185) ve 2013 yılı Tiyatro kazılarında sahne binasına girişin güneyinde, hyposcaeniumun zemin seviyesinde 266 adet toplu bir şekilde Geç Roma sikkeleri bulunmuştur (Keleş ve Oyarçin, 2021: 391-422). Her iki toplu buluntuda ele geçen toplamda 543 adet sikke değerlendirmeye alınmadığında Parion Tiyatrosu'nda tekil buluntu olarak ele geçen Roma İmparatorluk sikkelerinin sayısı 211'dir. Hellenistik Dönem'e ait 8 sikkenin tamamına yakını da yapıda gerçekleştirilen dip sondajı çalışmaları sırasında ele geçmiştir.

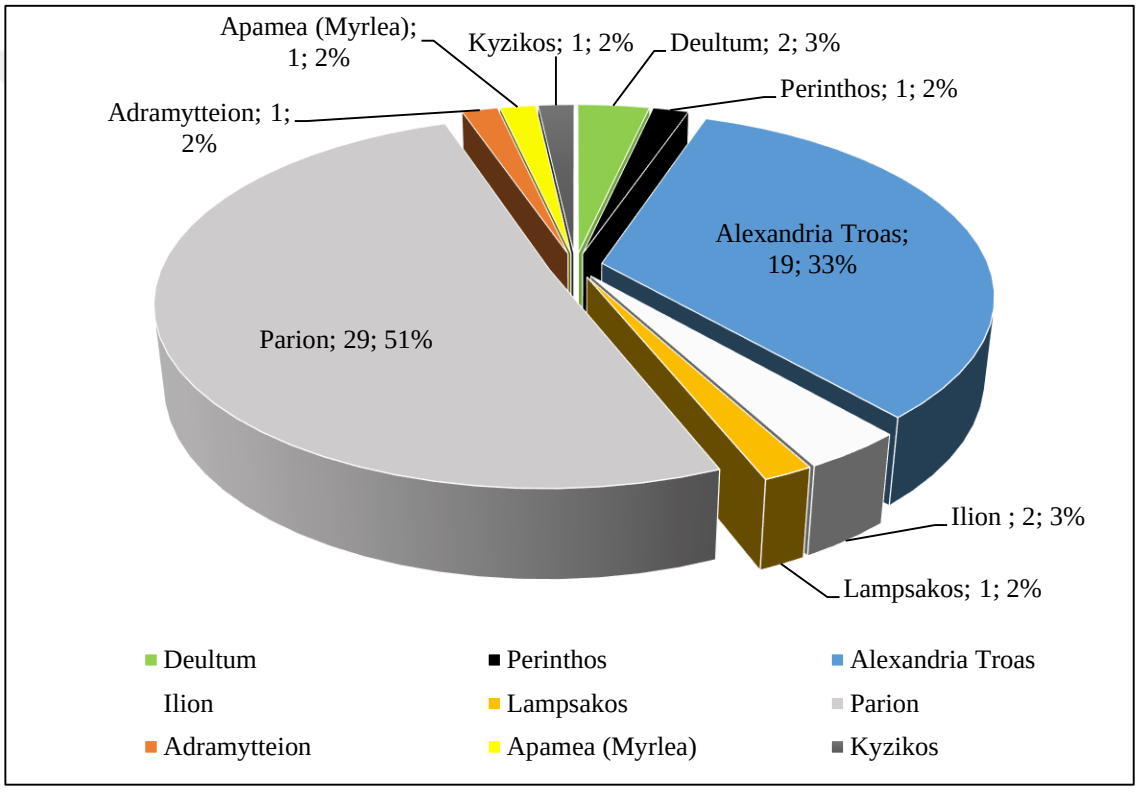

Grafik 18. Parion Tiyatrosu'nda Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı

Parion Tiyatrosu'nda bulunan 57 Roma Eyalet sikkesi içerisinde 9 farklı kente ait sikke örnekleri görülmektedir. Sikkelerin darp yerlerine bakıldığında 29 sikkeyle, %51'inin Parion'un kendi darbı olduğu tespit edilmiştir (Grafik 19). Diğer yapılarda ele geçen sikkelere oranla Tiyatro'da ele geçen Roma Eyalet sikkeleri içerisinde, Parion sikkelerinin temsil oranı oldukça düşüktür. Neredeyse yarısı yabancı kentlere ait olan Roma Eyalet sikkeleri içerisinde 9 farklı kente ait sikke örnekleri yer almaktadır. Parion Tiyatrosu Roma Eyalet sikkelerinde bu kadar farklı darphanelere ait örneklerin bulunması ve Parion darplarının diğer yapılara oranla temsil oranının düşük olması, Parion Tiyatrosu'na Gladiatör dövüşleri ve hayvan gösterileri izlemek için yabancı kentlerden izleyicilerin veya görevlilerin geldiğine ve söz konusu yabancı kentlere ait bu sikkelerin de büyük ihtimalle tiyatrodaki dövüşleri ve gösterileri izleyen bu kişiler tarafından tiyatroya düşürülmüş sikkeler olduğuna işaret etmektedir.

Parion Tiyatrosu Roma Eyalet sikkeleri içerisinde Parion kentinin temsil oranının düşük olması ve sikkelerin darp yerlerinde görülen çeşitliliğin yanı sıra dikkate değer bir konu da Alexandria Troas sikkelerinin temsil oranının yüksek olmasıdır. Tiyatro'da ele geçen Alexandria Troas kenti sikke sayısı 19 olup Parion Tiyatrosu'nda bulunan Roma Eyalet sikkelerinin %33'ünü oluşturmaktadır. Bu oran Roma Dönemi'nde kent

devletlerinin dışa kapalı ekonomik politikaları düşünüldüğünde oldukça yüksek bir seviyedir. Bu durum Parion kazı başkanımız Keleş'in de dikkatini çekmiş olup, Parion Tiyatrosu'nda ele geçen Alexandria Troas sikkeleriyle ilgili bir makale kaleme almış ve Parion Tiyatrosu'ndan ele geçen Alexandria Troas sikkelerinin, kentte şu ana kadar izleri tespit edilemeyen MS 3. yüzyıl ortalarında gerçekleşen Goth istilasından Parion'un da etkilendiğini gösteren ilk arkeolojik veriler olabileceğini ileri sürmüştür (Keleş, 2016: 193-200). Tiyatro'da ele geçen diğer kentlere ait Roma Eyalet sikkelerine bakıldığında; Ilion ve Deultum kentlerine ait 2'şer, Perinthos, Adramytteion, Lampsakos, Kyzikos ve Apamea (Myrlea) kentlerine ait 1'er sikke örneği bulunduğu görülmektedir.

Grafik 19. Parion Roma Tiyatrosu'nda Bulunan Roma Eyalet Sikkelerinin Darphanelere Göre Dağılımı

Parion kentine ait 29 Roma kolonizasyon sikkesi içerisinde, Traianus (MS 98-117) ve Gallienus (MS 253-268) Dönemleri arasına tarihlenen 11 farklı imparator/imparatoriçeye ait sikkeler bulunmaktadır. Parion sikkelerinin imparatorlara/imparatoriçelere göre dağılımına bakıldığında; Gallienus'a (MS 253-268) ait 9 sikke, Severus Alexander'a (MS 222-235) ait 5 sikke örneği bulunmaktadır. Bu imparatorları 3'er örnekle I. Valerianus (MS 253-260) ve I. Valerianus-Gallienus'un (MS

253-260) ortak hükümdarlığı döneminde ön yüzünde Parius/Paris başı bulunan Pseudo-Autonom darplar izlemektedir. II. Valerianus'a (MS 256-258) ait 2 sikke örneği bulunurken, Traianus (MS 98-117), Marcus Aurelius (MS 161-180), Caracalla (MS 198-217), Macrinus (MS 217-218), Aemilianus (MS 253) ve Salonina (MS 253-268) adına darp edilmiş 1'er sikke örneği görülmektedir. Parion darplı 1 sikkenin ise düşük kondisyonlu olması nedeniyle imparatoru okunamamaktadır. Parion Tiyatrosu'nda bulunan Alexandria Troas darplı 19 sikkenin imparatorlara/imparatoriçelere göre dağılımına bakıldığında; Parion da olduğu gibi en fazla sikke örneği 5 sikkeyle Gallienus'a (MS 253-268) aittir. Söz konusu bu imparatoru 4 sikkeyle Caracalla (MS 198-217), 2'şer sikkeyle Commodus (MS 177-192), Trebonianus Gallus (MS 251-253), I. Valerianus (MS 253-260) ve 1 sikkeyle Salonina (MS 253-268) takip etmektedir. 2 sikkenin ise ön yüzünde Tyche büstü bulunmakta olup MS 3. yüzyıl ortalarına tarihlenmektedir. Alexandria Troas darplı bir sikkenin de ön yüzünün oldukça düşük kondisyonlu ve korozyonla kaplı olması nedeniyle hangi imparator adına darp edildiği tespit edilememiştir. Deultum darplı 2 sikkenin biri III. Gordianus (MS 238-244) Dönemi'ne aitken diğerinin ön yüzünün düşük kondisyonlu olması nedeniyle hangi imparatora ait olduğu belirlenememektedir. Yine Ilion darplı 2 sikkeden birinin ön yüzünün düşük kondisyonlu olması nedeniyle imparatoru belirlenemezken diğer sikke Iulia Domna (MS 193-217) adına darp edilmiştir. Parion Tiyatrosu'nda 1'er sikke örneği görülen diğer kentlerin sikkelerin imparatorlarına bakıldığında; Perinthos darplı sikkenin Elagabalus (MS 218-222), Lampsakos sikkesinin Traianus Decius (MS 249-251), Adramytteion sikkesinin II. Philippus (MS 247-249), Kyzikos sikkesinin Gallienus (MS 253-268) ve Apamea (Myrlea) sikkesinin Gallienus (MS 253-268) adına darp edildiği görülmektedir. Parion Tiyatrosu'nda ele geçen sikkelerin dönemsel dağılımına bakıldığında dikkate değer bir konu sikkeler içerisinde Parion'un veya diğer kentlerin erken darplarının olmayışı ve en erken tarihli sikkelerin MS 2. yüzyılın başlarına ait olmasıdır. Bir diğer dikkate değer konu ise sikkelerin çok az bir bölümünün MS 2. yüzyıla; yüzde %90'a yakın büyük bir bölümünün ise, MS 3. yüzyıla ait sikkelerden oluşmasıdır (Tablo 13).

Darphaneler İmparatorlar/İmparatoriçeler	Deultum	Perinthos	Alexandria Troas	Ilion	Lampsakos	Parion	Adramytteion	Kyzikos	Apamea (Myrlea)	Toplam
Traianus (MS 98-117)						1				1
Marcus Aurelius (MS 161-180)						1				1
Commodus (MS 177-192)			2							2
Iulia Domna (MS 193-217)				1						1
Caracalla (MS 198-217)			4			1				5
Macrinus (MS 217-218)						1				1
Elagabalus (MS 218-222)		1								1
Severus Alexander (MS 222-235)						5				5
III. Gordianus (MS 238-244)	1									1
II. Philippus (MS 247-249)							1			1
Traianus Decius (MS 249-251)					1					1
Trebonianus Gallus (MS 251-253)			2							2

Tablo 13. Parion Tiyatrosu'nda Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara/İmparatoriçelere ve Darphanelere Göre Dağılımı

Darphaneler İmparatorlar/İmparatoriçeler	Deultum	Perinthos	Alexandria Troas	Ilion	Lampsakos	Parion	Adramytteion	Kyzikos	Apamea (Myrlea)	Toplam
Aemilianus (MS 253)						1				1
I. Valerianus (MS 253-260)			2			3				5
Gallienus (MS 253-268)			5			9		1	1	16
Salonina (MS 253-268)			1			1				2
I.Valerianus-Gallienus (MS 253-260)						3				3
II. Valerianus (MS 256-258)						2				2
Pseudo-Autonom (MS 3. yüzyıl ortaları)			2							2
İmparatoru Belirsiz Sikkeler	1		1	1		1				4
Toplam	2	1	19	2	1	29	1	1	1	57

Tablo 13. Parion Tiyatrosu'nda Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara/İmparatoriçelere ve Darphanelere Göre Dağılımı

2.1.13. Yamaç Hamamı

Parion Akropolü, Roma Tiyatrosu ve Roma Hamamı'nın, 300 m doğusundaki tepenin batı yamacında yer alan Yamaç Hamamı'nda ilk kazı çalışmalarına 2008 yılında başlanmıştır (Çelikbaş, 2013: 67). Yamaç Hamamı'ndaki kazı çalışmalarının günümüzde büyük bir bölümü tamamlanmış olup yapı mevcut haliyle 793.2 m^2'lik bir alana yayılmaktadır (Resim 41). Yamaç Hamamı'nda sırası ile *apodyterium, frigidarium, tepidarium, laconicum, caldarium, latrina* ve tamamı tahrip edilen *praefurnium* olmak üzere toplam 6 ana salon tespit edilmiştir (A. Yılmaz, 2022: 134). Parion Yamaç Hamamı'nın lokalizasyonu ve *laconicum* gibi özel bir mekana sahip olmasının yanı sıra diğer halk hamamlarına nazaran butik bir yapı mimarisi sergilemesi, bu mekanın üst düzey bir zümreye hitap ettiğini göstermektedir (A. Yılmaz, 2022: 125-152).

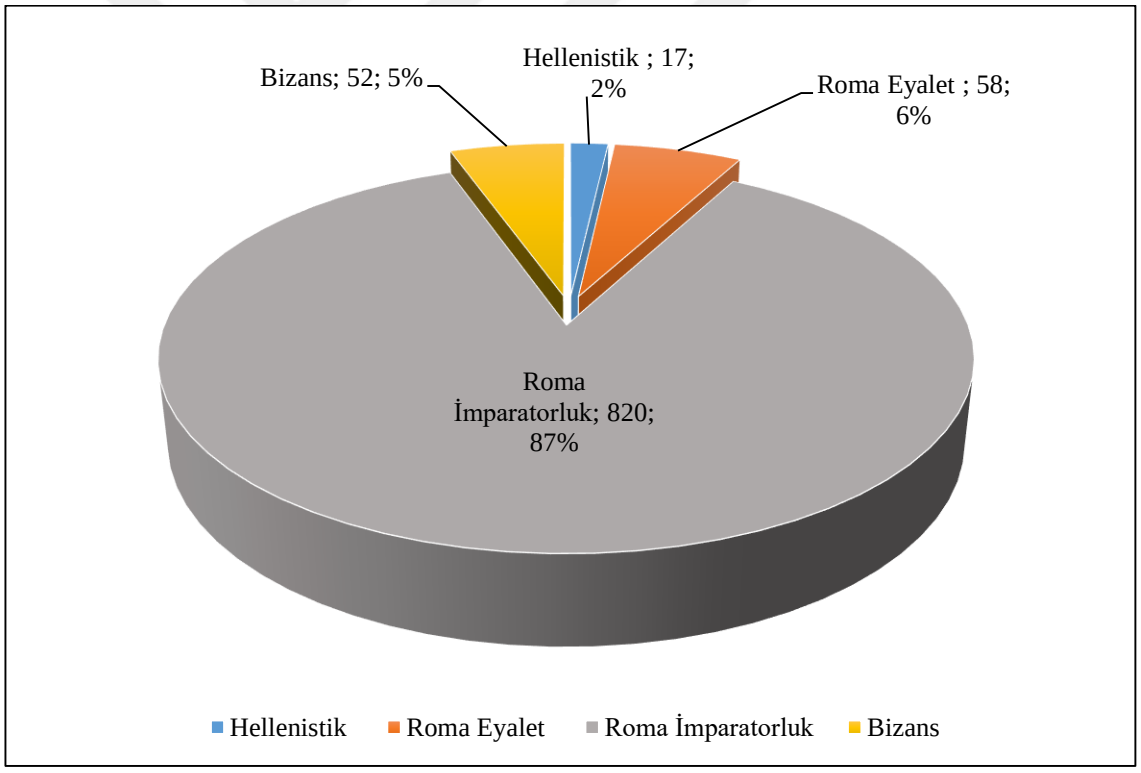

Resim 41. Parion Yamaç Hamamı (Parion Kazı Arşivi)

Arkeolojik katmanlarla bağlantılı şekilde incelenen materyaller yapının ilk olarak MS 1. yüzyılda faaliyete geçtiğini göstermektedir. Yamaç Hamamı kazılarından elde edilen veriler, yapının erken evrelerinin MS 4. yüzyıldaki yoğun kullanım ile büyük oranda değiştiği, MS 5. yüzyılın sonlarına doğru ise fonksiyonunu kaybetmeye başlayarak depo vb. farklı amaçlar için kullanıldığını göstermektedir (Keleş, Çelikbaş ve

Oyarçin, 2018: 276-277). Uzun süre kullanım gören hamam, çeşitli dönemlerde tamiratlar ve değişiklikler geçirmiştir. Bu yüzden günümüze kadar korunagelen yapının birçok kalıntısı sonraki yapı ve tamir evrelerine aittir (Çelikbaş ve Oyarçin, 2014: 70). Yapıda ele geçen, Roma İmparatorluğu'nu sembolize eden Roma Lejyon kartalları ve Roma Lejyoner askerlerin tasvir edildiği figürinler oldukça dikkat çekici olup Yamaç Hamamı'nın Roma'dan Parion'a gelen Veteran askerler için özel olarak tasarlanmış bir Lejyon Hamamı olduğu da düşünülmektedir (H. Kasapoğlu, 2015a: 281).

Parion Yamaç Hamamı'nda, 2008-2020 yılları arasında gerçekleştirilen kazılarda toplamda 1374 adet sikke ele geçmiştir. Parion'da en fazla sikke buluntusunun ele geçtiği yapı olan Yamaç Hamamı'nda bulunan sikkelerden 947'sinin hangi dönem olduğu tespit edilebilirken 427'sinin oldukça düşük kondisyona sahip veya korozyonlu olması nedeniyle hangi döneme ait olduğu tam olarak belirlenememiştir (Grafik 20).

Grafik 20. Parion Yamaç Hamamı'nda Bulunan Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı

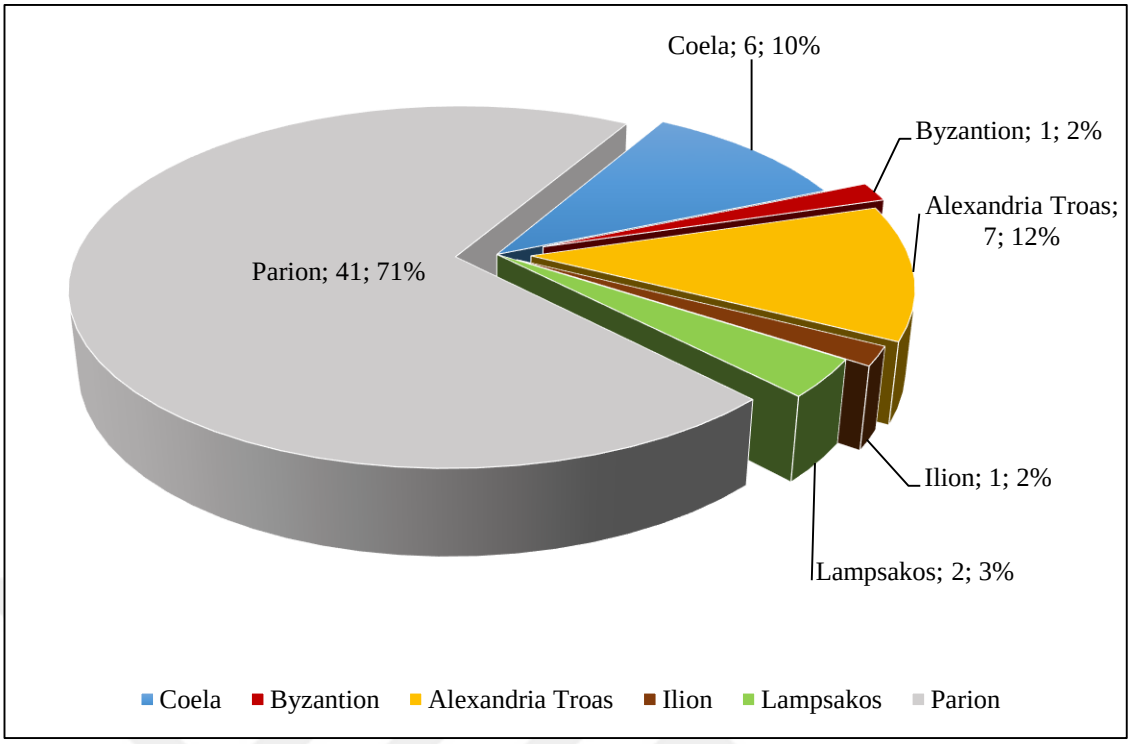
Bununla birlikte söz konusu sikkelerin hem düşük maden kaliteleri hem de birçoğunun kanallardan bulunması nedeniyle hangi imparatora ait oldukları belirlenemese de, sikkelerin metrolojik özelliklerine bakıldığında büyük bir bölümünün MS 5. yüzyılın

ikinci yarısındaki 10 mm ve 1.00 g altında olan Geç Roma sikkelerinden oluştuğu söylenebilir.

Yamaç Hamamı'nda ele geçen 820 adet Roma İmparatorluk sikkesinin de büyük bir bölümünün Geç Roma sikkelerinden oluştuğu düşünüldüğünde Yamaç Hamamı'nda ele geçen sikkelerin büyük bir bölümünün yapının tahrip olup kullanım dışı kaldığı MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen sikkelerden oluştuğu ifade edilebilir (Keleş, Çelikbaş ve Oyarçin, 2018: 269-304; Oyarçin, 2020: 619-628). Yamaç Hamamı'nda ele geçen sikkelerin 58'i yani %6'lık bölümü Roma Eyalet sikkesidir. Yapıda ele geçen sikkelerin %87'si (820 sikke) Roma İmparatorluk, %5'i (52 sikke) Bizans ve %2'si (17 sikke) Hellenistik Dönem'e aittir (Grafik 20).

Parion Yamaç Hamamı'nda bulunan 58 Roma Eyalet sikkesi içerisinde; Coela (6), Byzantion (1), Alexandria Troas (7), Ilion (1), Lampsakos (2) ve Parion (41) olmak üzere 6 farklı kente ait sikke örnekleri görülmektedir. Sikkelerin, %71'ini Parion darplı sikkeler oluştururken Parion'u sırasıyla; Alexandria Troas %12, Coela %10, Lampsakos %3, Byzantion %2 ve Ilion %2 olarak takip etmektedir (Grafik 21). Yamaç Hamamı'nda bulunan Parion kentine ait 41 Roma kolonizasyon sikkesi kentin, Roma Dönemi'nde ilk koloni sikkelerini darp etmeye başladığı Iulius Caesar (MÖ 45) ile Parion'un sikke basma hakkının elinden alındığı Gallienus Dönemi (MS 253-268) arasına tarihlenen 19 farklı imparatora/imparatoriçeye ait sikke örneklerini içermektedir.

Parion sikkelerinin imparatorlara/imparatoriçelere göre dağılımına bakıldığında; Caracalla'ya (MS 198-217) ait 6 sikke, Gallienus'a (MS 253-268) ait 5 sikke, I. Valerianus (MS 253-260), II. Valerianus (MS 256-258) ve I. Valerianus-Gallienus (MS 253-260) Dönemleri'nde darp edilmiş 3'er sikke, Iulius Caesar (MÖ 45), I. Claudius (MS 41-54), Traianus (MS 98-117) ve Hadrianus'a (MS 117-138) ait 2'şer sikke ve Augustus (MÖ 27-MS 14), Antoninus Pius (MS 138-161), Marcus Aurelius (MS 161-180), Commodus (MS 177-192), Plautilla (MS 212), Diadumenianus (MS 218), Severus Alexander (MS 222-235), 1. Philippus (MS 244-249), Aemilianus (MS 253), Cornelia Supera (MS 253) adına darp edilmiş ise 1'er sikke örneği bulunmaktadır. Yamaç Hamamı kazılarında bulunmuş Parion darplı 3 sikkenin ise düşük kondisyonlu olması nedeniyle imparatoru okunamamaktadır.

Grafik 21. Parion Yamaç Hamamı'nda Bulunan Roma Eyalet Sikkelerinin Darp Yerlerine Göre Dağılımı

Alexandria Troas kentine ait Yamaç Hamamı kazılarında bulunmuş 7 sikkenin 2'sinin ön yüzünün düşük kondisyonlu olması nedeniyle hangi imparatora ait oldukları tespit edilememiştir. Kente ait geri kalan 5 sikkenin 3'ü Gallienus (MS 253-268) Dönemi'ne aitken, diğer 2 sikkenin biri I. Valerianus (MS 253-260) adına darp edilmiş olup diğeri ön yüzünde Tyche başı bulunan MS 3. yüzyıl ortalarına tarihlenen Pseudo-Autonom sikkedir. Coela darplı 6 sikkenin 3'ü Caracalla (MS 198-217) Dönemi'ne aitken, diğer 3'ünün ön yüzünün düşük kondisyonlu olması nedeniyle hangi imparatora ait olduğu belirlenememektedir. Lampsakos darplı 2 sikkenin biri Iulius Caesar (MÖ 45), diğeri ise Gallienus (MS 253-268) Dönemi'ne tarihlenmektedir. Parion Yamaç Hamamı'nda 1'er sikke örneği görülen diğer iki kente ait sikkelerin imparatorlarına bakıldığında; Ilion darplı sikke Geta Dönemi'ne ait olmakla birlikte (MS 209-212), Byzantion darplı sikke ise MS 2. yüzyılın ortalarına tarihlenen ön yüzünde Artemis büstü bulunan Pseudo-Autonom sikkedir.

Parion Yamaç Hamamı'nda ele geçen Roma Eyalet sikkelerinin imparatorlara/imparatoriçelere göre dağılımı genel olarak değerlendirildiğinde, yapının MS 1. yüzyılda yapılmasıyla doğru orantılı olarak erken dönem sikkelerinin temsil

oranının, kentte MS 2. yüzyılda inşa edilmiş yapılarda bulunan sikkelere oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Bir başka dikkate değer konu da, kentin daha üst seviyesindeki halkına hitap eden Yamaç Hamamı'nda ele geçen sikkelerde 19 farklı imparatora/imparatoriçeye ve 6 farklı kente ait örneklerin bulunmasıdır (Tablo 14).

Darphaneler İmparatorlar/İmparatoriçeler	Coela	Byzantion	Alexandria Troas	Ilion	Lampsakos	Parion	Toplam
Iulius Caesar (MÖ 45)					1	2	3
Augustus (MÖ 27-MS 14)						1	1
I. Claudius (MS 41-54)						2	2
Traianus (MS 98-117)						2	2
Hadrianus (MS 117-138)						2	2
Antoninus Pius (MS 138-161)						1	1
Marcus Aurelius (MS 161-180)						1	1
Commodus (MS 177-192)						1	1
Caracalla (MS 198-217)	3					6	9
Geta (MS 209-212)				1			1
Plautilla (MS 212)						1	1
Diadumenianus (MS 218)						1	1

Tablo 14. Parion Yamaç Hamamı'nda Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara/İmparatoriçelere ve Darphanelere Göre Dağılımı

Darphaneler İmparatorlar/İmparatoriçeler	Coela	Byzantion	Alexandria Troas	Ilion	Lampsakos	Parion	Toplam
Severus Alexander (MS 222-235)						1	1
I. Philippus (MS 244-249)						1	1
Aemilianus (MS 253)						1	1
Cornelia Supera (MS 253)						1	1
I. Valerianus (MS 253-260)			1			3	4
Gallienus (MS 253-268)			3		1	5	9
I. Valerianus-Gallienus (MS 253-260)						3	3
II. Valerianus (MS 256-258)						3	3
Pseudo-Autonom (MS 151-200)		1					1
Pseudo-Autonom (MS 3. yüzyıl ortaları)			1				1
İmparatoru Belirsiz Sikkeler	3		2			3	8

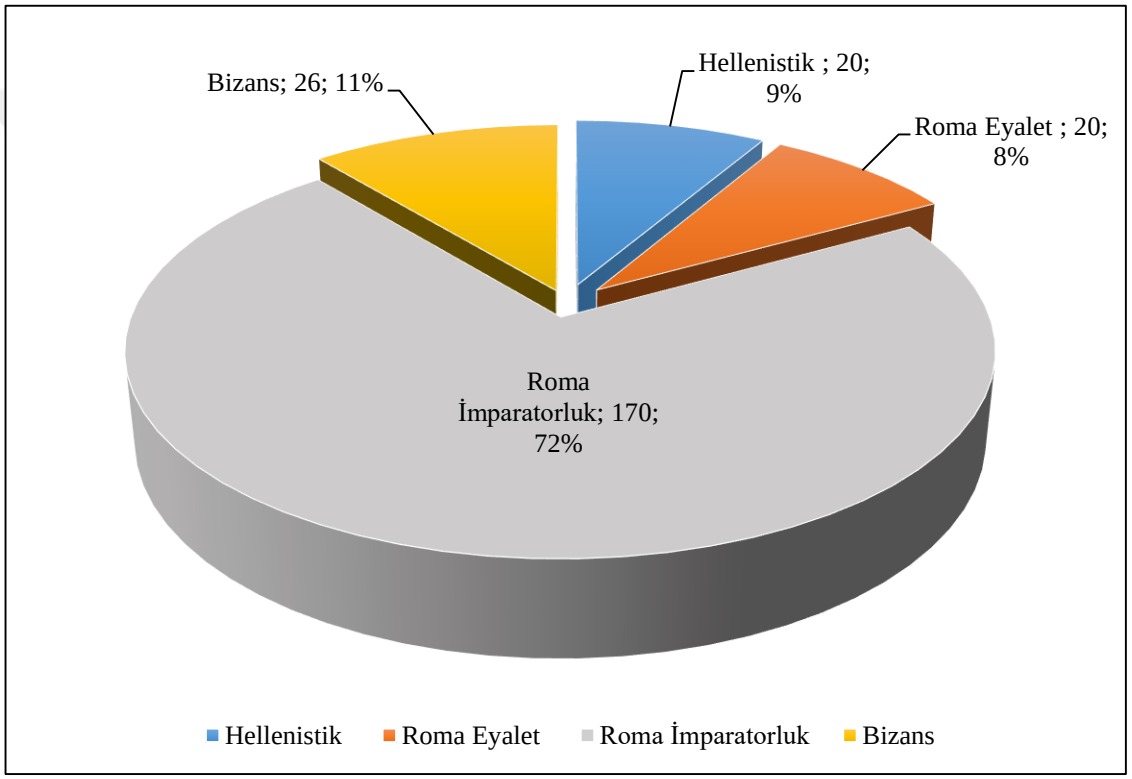
Tablo 14. Parion Yamaç Hamamı'nda Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara/İmparatoriçelere ve Darphanelere Göre Dağılımı

Darphaneler İmparatorlar/İmparatoriçeler	Coela	Byzantion	Alexandria Troas	Ilion	Lampsakos	Parion	Toplam
Toplam	6	1	7	1	2	41	58

Tablo 14. Parion Yamaç Hamamı'nda Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara/İmparatoriçelere ve Darphanelere Göre Dağılımı

2.1.14. Yüzey

Parion kentinin farklı yerlerinde yüzey buluntusu olarak 270 adet sikke ele geçmiştir. Bu sikkelerden 236'sının hangi dönem olduğu tespit edilebilirken 34'ünün oldukça düşük kondisyona sahip olmaları nedeniyle hangi döneme ait olduğu tespit edilememiştir. Büyük bir çoğunluğu Geç Roma Dönemi'ne ait olan, tanımlanabilen 236 sikkenin, 20'si Roma Eyalet sikkesidir. Yüzeyde bulunan sikkelerin dönemlere göre sayısal ve yüzdesel dağılımı; Hellenistik (20 sikke, %9), Roma Eyalet (20 sikke, %8), Roma İmparatorluk (170 sikke, %72), Bizans (26 sikke, %11) şeklindedir (Grafik 22).

Grafik 22. Parion'da Yüzey Buluntusu Olarak Ele Geçen Sikkelerin Dönemlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı

Parion kazılarında yüzey buluntusu olarak ele geçen 20 adet Roma Eyalet sikkesinin, 19'u Parion, 1'i ise Alexandria Troas kentine aittir. Alexandria Troas kentine ait tek sikke Gallienus Dönemi'ne (MS 253-268) tarihlenmektedir. Parion sikkeleri ise kentin Roma Dönemi'nde ilk koloni sikkelerini darp etmeye başladığı Iulius Caesar'dan (MÖ 45), Parion'un sikke basma hakkının elinden alındığı Gallienus Dönemi (MS 253-268) sonuna kadar üç asırlık geniş bir tarih aralığına aittir. 9 farklı imparatora ait sikkelerin 4'ü Iulius Caesar'a aitken, Antoninus Pius ve Marcus Aurelius Dönemleri'ne

tarihlenen 3'er sikke örneği bulunmaktadır. Tiberius ve Gallienus Dönemi 2 sikkeyle, Traianus, Caracalla, Severus Alexander ve II. Valerianus Dönemleri ise 1 sikkeyle temsil edilmektedir (Tablo 15). 1 sikkenin ise düşük kondisyonlu olması nedeniyle imparatoru tespit edilememiştir. Parion'un yüzey buluntusu olarak ele geçen Roma Eyalet sikkelerine genel olarak baktığımızda tamamına yakınının kentin kendi darbı olduğu ve sikkelerin kentin farklı yerlerinde ele geçmesiyle aynı doğrultuda geniş bir zaman aralığını temsil ettikleri görülmektedir.

Darphaneler İmparatorlar	Alexandria Troas	Parion	Toplam
Iulius Caesar (MÖ 45)		4	4
Tiberius (MS 14-37)		2	2
Traianus (MS 98-117)		1	1
Antoninus Pius (MS 138-161)		3	3
Marcus Aurelius (MS 161-180)		3	3
Caracalla (MS 198-217)		1	1
Severus Alexander (MS 222-235)		1	1
Gallienus (MS 253-268)	1	2	3
II. Valerianus (Caesar) (MS 256-258)		1	1
İmparatoru Belirsiz Sikkeler		1	1
Toplam	1	19	20

Tablo 15. Parion'da Yüzey Buluntusu Olarak Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin İmparatorlara ve Darphanelere Göre Dağılımı

2.2. SİKKELERİN BASILDIĞI KENTLER, LEJANDLARI VE İKONOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

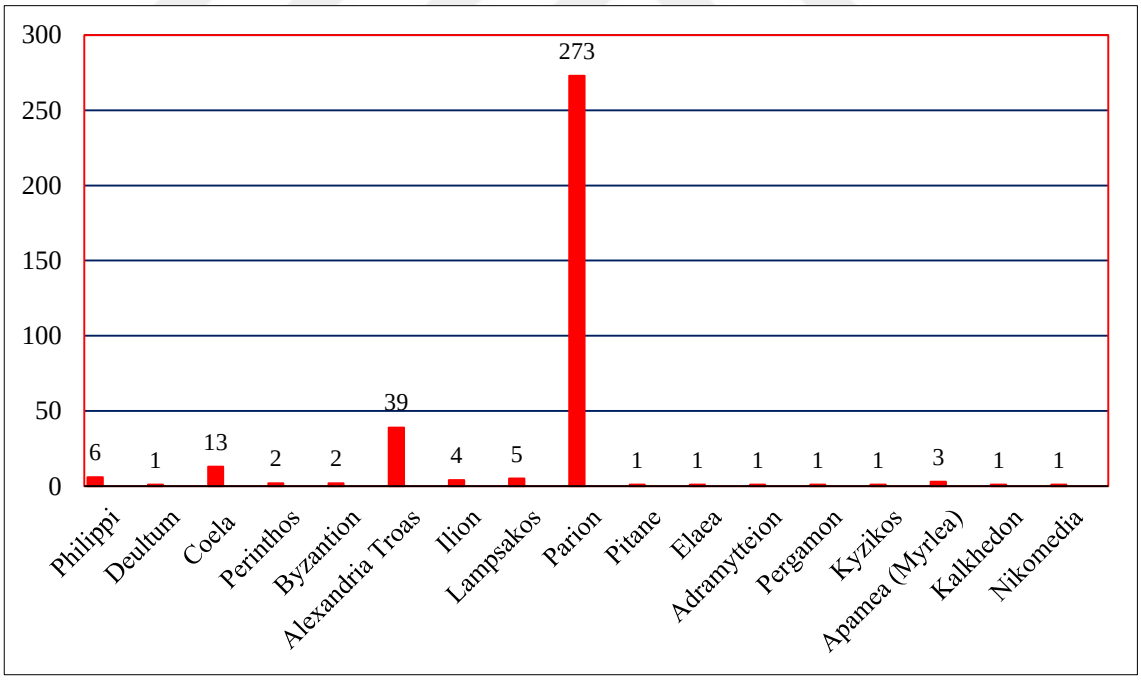
Sikkeler, elden ele dolaşması, çok sayıda kişi tarafından görülmeleri ve kolaylıkla komşu kentlere taşınmaları nedeniyle geniş bir bölgede kullanılmaya uygun kentsel tanıtım araçları olmuşlardır. Akdeniz dünyasına yayılmış olan kent-devletleri (*Poleis*) ve koloniler (*Apoikiai*) Roma İmparatorluğu'nun egemenliğine girseler de sikke basma geleneklerini devam ettirmişlerdir. Roma da sadece kendi sikkelerinin kullanılması için baskıcı bir tutum sergilememiş ancak kendi sikkelerini basmak isteyen kentlere bazı kısıtlamalar getirmiştir. Sikkelerin ön yüzlerine o dönem iktidarda olan Roma imparatorunun veya aile üyelerinden birinin portresini ya da adını koymayı zorunlu tutmuştur (Tekin, 2019: 452). Anadolu'daki yüzlerde kent MÖ 1.-MS 3. yüzyıl arasında sikke basmış, sikkelerin ön yüzlerine ise tahttaki Roma İmparatorları'nın ya da aile üyelerinin portrelerini koymuşlardır. Sadece Septimius Severus Dönemi'nde 250'den fazla kent imparator ya da aile üyelerinden birinin adıyla sikke darp etmiştir (Tekin, 2019: 453). Sikkelerin resmi belgeler olması nedeniyle arka yüzlerinde, kent sakinlerinin benlik algısına uygun, her bir koloninin önemli, karakteristik ve kendilerini tanıtma konusunda oldukça etkili olduğuna karar verdikleri temaları seçmişlerdir (Filges, 2019: 405).

Roma Eyalet sikkelerinin ön yüz ve arka yüz ikonografileri yerli kültürün yanı sıra Roma kültüründen de izler taşımaktadır. Roma kültürü ile doğrudan ilişkili olan tipleri Praefericulum, Rahip/Kolonist ve Saban, Saban, Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, İmparator/İmparatoriçe Betimleri, Capricorn, Zafer Takları, Pedestal ve Heykel, Genius ve Hilal-Yıldız tasvirleri oluşturmaktadır. Söz konusu bu tiplerden Praefericulum, Lekythos, Rahip/Kolonist-Saban ve Saban betimleri koloninin kuruluşu ile ilgili tiplerdendir. İmparator ve İmparatoriçe betimleri, Capricorn, Kadın Başı imparator hanedanlığı ile ilişkili tiplerdir. Zafer Takı, Pedestal ve Heykel mimari ve heykel ile ilişkili tipler olup; Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, Marsyas ve Kartal betimleri ise Roma'nın propaganda amaçlı kullandığı mitoloji ile ilişkili tiplerdir. Bunların yanı sıra Genius, Homonoia ve Tyche personifikasyon olarak kullanılmış olmakla birlikte; refah ve barışı simgeleyen Cornucopiae (bereket boynuzu); deniz ve ticareti ifade eden Gemi Pruvası, Dümen, Yelkenli Gemi gibi tasvirler de kentlerin denizcilik ile ilişkili tipleridir. Yerel tipler olarak adlandırabileceğimiz sosyal yaşamı

ifade eden Agonistik Ödül Tacı ve Otlayan At betimleri sikkelerin arka yüz ikonografilerine yansıtılmıştır. Roma Dönemi'nde kentlerin dini yapısını sembolize eden ve kentlerin varlığını sürdüren yerel kültler olan Apollon, Artemis, Zeus, Eros, Demeter, Victoria, Athena gibi tanrı ve tanrıça betimleri de sıklıkla arka yüz tipi olarak tercih edilmiştir.

Roma'nın propaganga tipleri kapsamında imparator hanedanlığı ile ilişki tiplerden imparator ve imparatoriçe betimleri sikkeler üzerinde bulunmaktadır. Parion'un Roma Dönemi Eyalet darpları üzerinde tasvir edilen imparator ve imparatoriçe büstleri/başları defne çelenkli, şua taçlı ya da diademsiz, paludamentumlu gibi farklı tiplerle karşımıza çıkmaktadır. Parion'da bulunan söz konusu sikkelerde imparatorun elinde tuttuğu mızrak ve kalkan ise savaş ile kazanılan toprağı sembolize etmektedir.

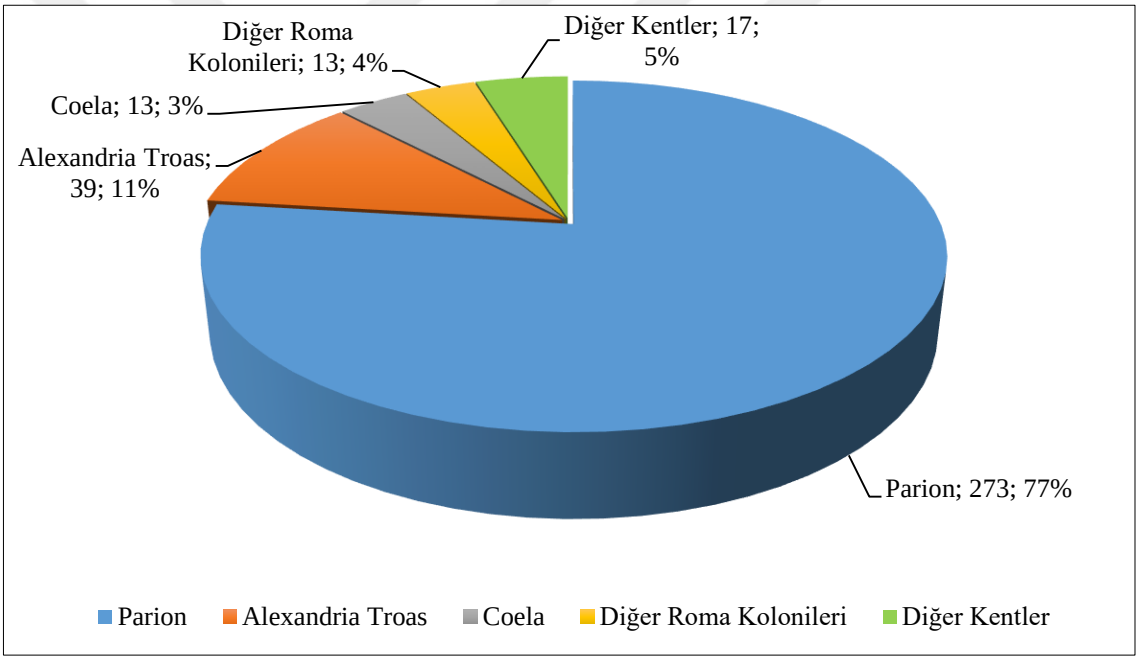
Parion kazılarında 17 farklı kente ait 355 adet Roma Eyalet sikkesi bulunmuştur. Bu sikkelerin 273'ü Parion kentine aitken en yüksek temsil oranına sahip ikinci darphane 39 sikkeyle Alexandria Troas kentidir (Grafik 23).

Grafik 23. Parion Kazılarında Bulunan Roma Eyalet Sikkelerinin Darphanelere Göre Sayısal Dağılımı

Parion kenti örneğinde olduğu gibi diğer Troas Bölgesi kentlerinin yayımlanmış Roma Eyalet sikkelerinin dolaşımına bakıldığında; sikke buluntularının çoğunluğunun

kentin kendisinin darp ettiği sikkelerin oluşturduğu, ikinci olarak en fazla örneğe sahip kentin ise, Alexandria Troas olduğu görülmektedir (Çizmeli Öğün, 2014: 175-182). Alexandria Troas kentini sırasıyla Coela (13), Philippi (6), Lampsakos (5), Ilion (4), Apamea (Myrlea) (3) sikkeyle takip etmektedir. Perinthos ve Byzantion darplı 2'şer, Deultum, Pitane, Elaea, Adramytteion, Pergamon, Kyzikos, Kalkhedon ve Nikomedia kentlerine ait ise 1'er sikke örneği Parion kazılarında bulunmuştur. Parion kazılarında ele geçen Roma Eyalet sikkelerinin yüzdesel dağılımına bakıldığında; sikkelerin %77'sinin Parion kenti darbı olduğu görülmektedir. Geri kalan %23'lük bölümün; %11'i Alexandria Troas, %3'ü Coela, %4'ü Alexandria Troas dışındaki diğer Roma koloni kentlerine ve %5'inin de Parion'a yakın mesafedeki çevre kentlere ait olduğu anlaşılmaktadır (Grafik 24).

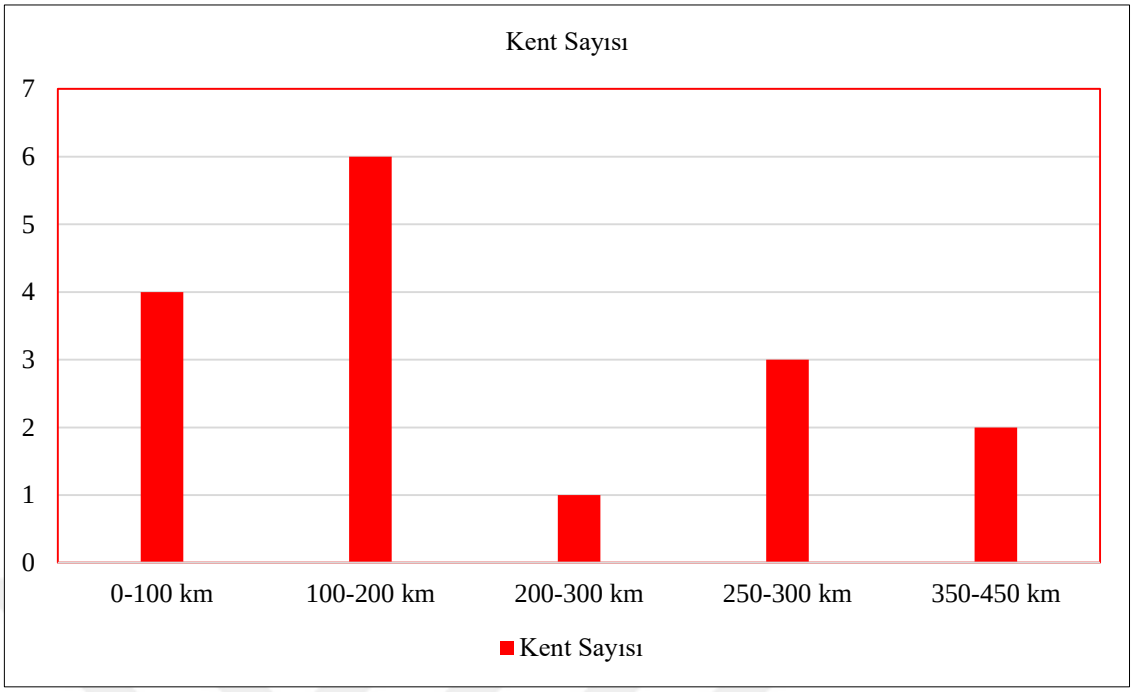
Grafik 24. Parion Kazılarında Bulunan Roma Eyalet Sikkelerinin Darp Edildiği Kentlere Göre Yüzdelik Dağılımı

Parion'da ele geçen yabancı kentlere ait Roma Eyalet sikkelerinin Parion'a uzaklıklarının sayısal dağılımına bakıldığında kentlerin büyük bir bölümünün Parion'a oldukça yakın mesafede oldukları görülmektedir (Harita 5). Parion kazısında bulunan 16 yabancı kente ait Roma Eyalet sikkelerinin 4'ü kente 0-100 km uzaklıkta, 6'sı 100-200 km, 1'i 200-300 km ve 3'ü ise 250-300 km uzaklıktaki kentlere aittir (Grafik 25). Parion'a yaklaşık 350-450 km arasında olan Philippi ve Deultum kentine ait sikkelerin

Parion'a gelmiş olması bu kentlerin de Parion gibi birer Roma kolonisi olmasıyla alakalıdır. Parion kazılarında Philippi kentine ait 6 sikkenin de Roma Cumhuriyet Dönemi'ne ait olması, bu sikkelerin Parion'un Iulius Caesar Dönemi'nde koloni statüsü kazandıktan sonra olasılıkla kente Philippi'den gelen kolonistler veya Roma kolonilerinin kuruluşunda veya işleyişinde görev alan kişiler tarafından Parion'a getirilmiş olabileceğini düşündürmektedir. III. Gordianus Dönemi'ne (MS 238-244) tarihlenen Deultum kentine ait 1 sikke de kente olasılıkla Philippi kenti sikkeleri gibi kolonistler ve kolonilerin işleyişinden sorumlu Romalı memurlar tarafından getirilmiş olmalıdır.

Harita 5. Parion'da Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin Darp Yerleri
(Çiz.: H. Öztürk)

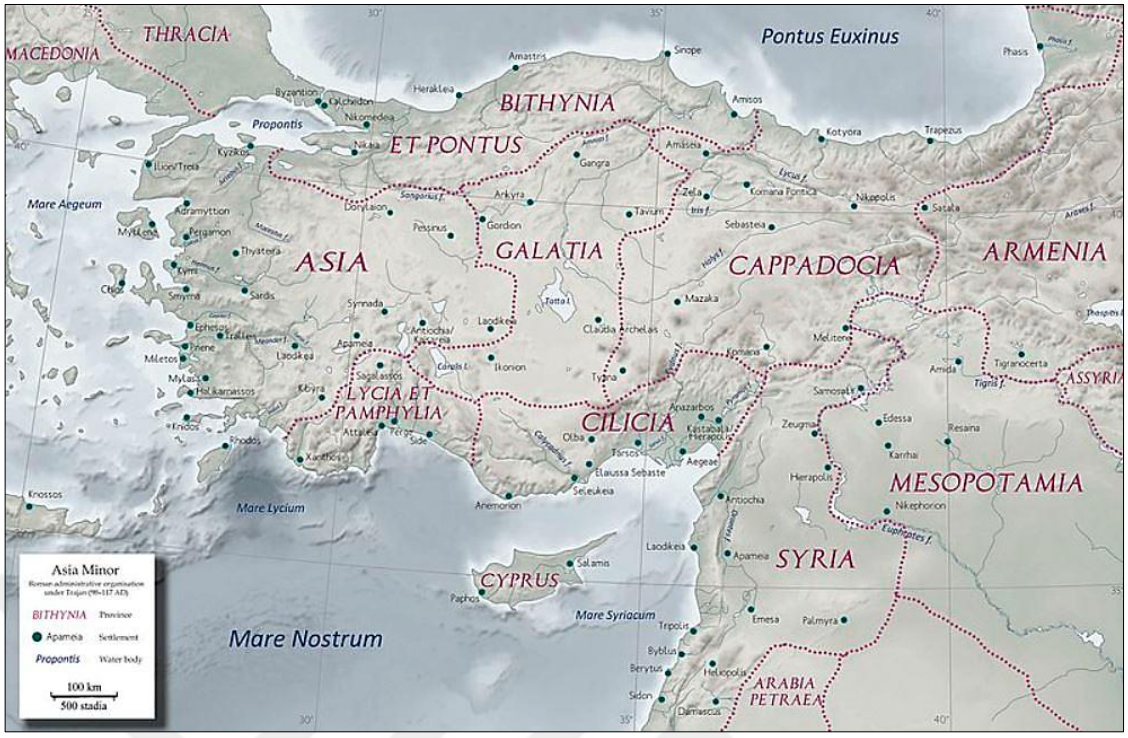
Grafik 25. Parion'da Ele Geçen Yabancı Kentlere Ait Roma Eyalet Sikkelerinin Parion'a Uzaklıklarının Sayısal Dağılımı

2.2.1. Macedonia Eyaleti

2.2.1.1. Philippi

Balkan Yarımadası'nın güneydoğusunda yer alan Macedonia Bölgesi, kuzeyde Sırbistan, doğuda Bulgaristan, güneydoğuda Yunanistan, batıda Arnavutluk ile çevrili bir konumda yer almaktadır (Harita 6). Dağlık bir coğrafi yapıya sahip olan bölge değerli madenlerin çıkarıldığı Pangaion ve Dysoron Dağları ile ön plana çıkmaktadır (Eryiğit Ankay, 2015: 21; Alaydın, 2015: 4; Kekeç, 2020: 9). Herodotos'un ifade ettiğine göre, Prasias Gölü'nün bir ucu Alexandros'un günde bir talent gümüş çıkardığı madene dayanmaktadır. Bu madenden sonra Dysoron Dağı aşılınca Macedonia gelmektedir (Hdt. V. 18).

Macedonia Bölgesi'nde, Drama ve Kavala şehirleri arasındaki ovanın güneydoğusunda önemli bir yerleşim olan Philippi kenti yer almaktadır (Resim 42). Kent; Tiyatro, Roma Forumu, Heroon, Macellum ve Bazilika gibi birçok yapı kalıntısı ve aynı zamanda hem doğal kaynakları hem de stratejik konumu nedeniyle önemini halen günümüzde de korumaktadır (Hellerman, 2005: 65; Kurt ve Sarı, 2017: 74).

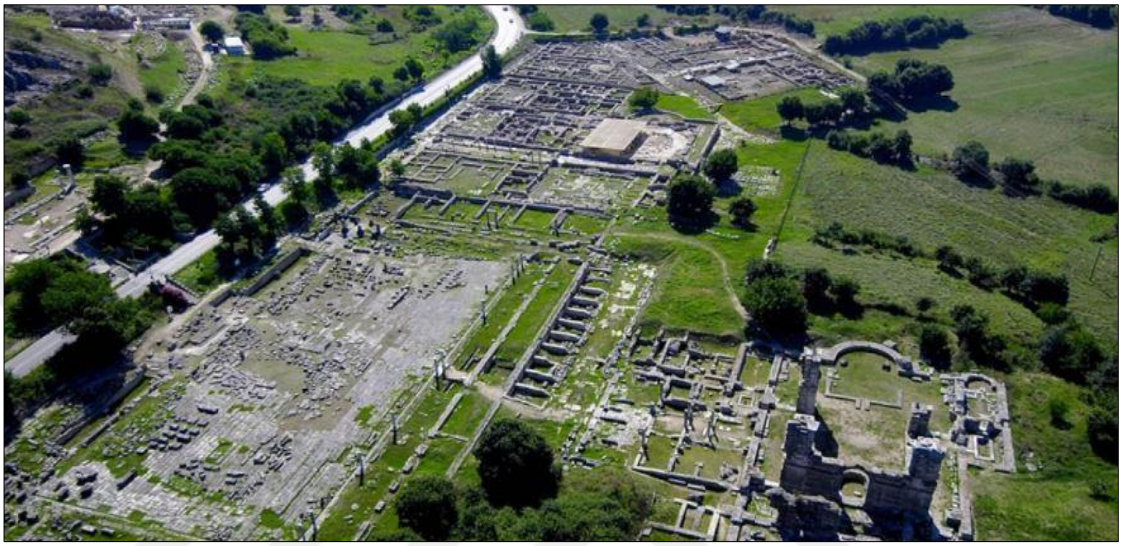
Harita 6. Macedonia Bölgesi ve Anadolu'daki Roma Eyaletleri

Philippi kentinin kökenine bakıldığında Hellenistik Dönem öncesine kadar gittiğini söylemek mümkündür (Hellerman, 2005: 64). Kent, Thasian kolonisi tarafından MÖ 4. yüzyılda kurulmuştur. Koloninin ömrünün kısa sürmesi nedeniyle de Macedonia Kralı II. Philippus tarafından yaklaşık olarak MÖ 356 yılında yeniden inşa edilmiştir (Hellerman, 2005: 65; Koukouli-Chrysanthaki, 2011: 438-440; Sakellariadi, 2013: 16). Roma Dönemi'nde de önemini koruduğu bilinen Philippi kentinin, MÖ 42 yılında Marcus Antonius tarafından Roma koloni kenti olarak kurulduğu A (*Antoni*) I (*Iussu*) C (*Colonia*) V (*Victrix*) P (*Philippensis*) lejandlı sikke örneklerinden anlaşılmaktadır (RPC I, *Macedonia*: 307; Hellerman, 2005: 64-80; Nigdelis, 2016: 640; Jellonek, 2017: 51; Keleş ve Kızılyalçın Oyarçin, 2022: 121-132).

Roma iç savaşları[12] yaşandığı dönemde Philippi kenti ayakta kalmayı başarabilmiş ve savaşlar sona erdikten sonra MÖ 31 yılında Actium Savaşı sonrası kente, İtalyan Veteranlar yerleştirilmiştir. PRAE PHIL COHOR lejandlı sikkeden kentin Veteran Praetor Cohorslar'ın yerleşimi olduğu da aktarılmaktadır (RPC I, *Macedonia*: 308; Erol-Özdizbay, 2014: 251). Bu tarihten sonra kent bir Roma kolonisi olarak, Latin

[12] Mutina Savaşı, Philippi Savaşı, Perusia Savaşı, Actium Savaşı. Ayrıntılı bilgi için bkz.; Güzel, 2017: 199, dn. 825.

dili, kurumları ve Roma kültü ile *Colonia Augusta Iulia Philippensis* şeklinde ifade edilmeye başlanmıştır. Bu değişiklik Philippi kentinin mimari anlamda gelişimini de beraberinde getirmiştir. Özellikle kentin Hristiyanlık merkezine dönüşmeden önce, Antoninler Dönemi boyunca (MS 138-192) mimari faaliyetlerinde artış yaşandığı bilinmektedir (Γούναρης и Γούναρη, 2004: 15-17).

Resim 42. Philippi Kenti (Kurt ve Sarı, 2017: 75)

Touratsoglou'un ifade ettiğine göre, Macedonia'da Roma eyaletinin oluşumu ile Augustus'un saltanatı arasındaki süreçte çok az sayıda bronz sikke basılmıştır. Buna rağmen iç savaşlar döneminde Philippi, Thessalonica, Cassandrea ve Pella gibi kentlerin sikke bastıkları bilinmektedir (Harita 7; RPC I, 1518, 1556A, 1626, 1647 ve diğ.). Yaşanan iç karışıklara rağmen söz konusu kentlerden bazılarının halen daha günümüzde de var olması büyük ölçekte sikke darp etmiş olabileceklerini düşündürmektedir. Sikke basan kentlerin imparatorlara göre dağılımlarına bakıldığında; Augustus Dönemi'nde Apollonia, Philippi, Thessalonica, Edessa, Amphipolis, Pella ve Dium; Tiberius Dönemi'nde Thessalonica, Edessa, Amphipolis ve Dium; Caligula Dönemi'nde Thessalonica ve Amphipolis; Claudius ve Nero Dönemi'nde Edessa hariç diğer kentler (RPC I, *Macedonia*: 287); Flaviuslar Hanedanlığı Dönemi'nde[13] ise Apollonia, Pella ve Edessa dışındaki kentler sikke basmışlardır (RPC II, *Macedonia*: 16).

[13] Flaviuslar Hanedanlığı Dönemi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.; Yazgı, 2018: 40.

Harita 7. Philippi Kenti ve Bölgedeki Diğer Kentler

Philippi sikkelerinin arka yüz tiplerine bakıldığında; saban, Rahip-saban, toga giyen figür, askeri giysili Augustus Heykeli'nin togalı Divus Iulius Heykeli tarafından taçlandırılması (Resim 43), üç sancak, modii gibi betimlerinin yer aldığı görülmektedir (AMNG 11; FITA 274; RPC I, 1647; RPC I, 1648; RPC I, 1651; RPC I, 1652; RPC I, 1653; ZfN, 1929: 262, no. 2). Philippi kentinin ilk sikkelerinde C V P lejandı kullanılmıştır (ZfN, 1929: 260-269). MÖ 42 yılında Marcus Antonius tarafından koloni kenti haline getirilmesiyle birlikte kentin adının kısaltması sikkeler üzerinde A I C V P olarak yazılmaya başlanmıştır.

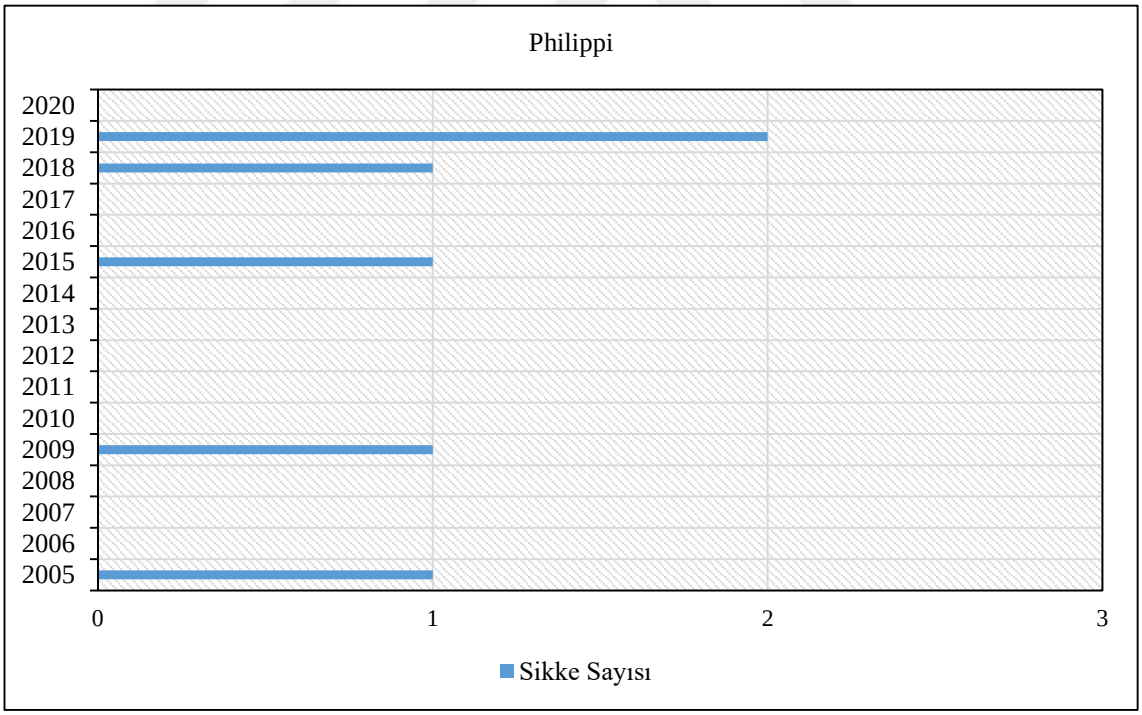

Resim 43. Claudius Dönemi Philippi Sikkesi (RPC I, 1653)

Claudius Dönemi Philippi sikkesinin ön yüzünde imparatorun diademsiz başı, sola ve TI CLAVDIVS CAESAR AVG P M TR P [IMP] [P P] lejandı; arka yüzünde bir kaide üzerinde yer alan askeri giysili Augustus Heykeli, yine kaide üzerindeki togalı Divus Iulius Heykeli tarafından taçlandırılmaktadır. Her iki tarafta da birer altar bulunmaktadır. Sikkenin arka yüzünde COL AVG IVL PHILIP DIVVS AVG lejandı yazmaktadır.

Parion kazılarında 2005-2020 yılları arasında 6 adet Philippi sikkesi ele geçmiştir. Bu sikkelerden 2'si Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde 2005 ve 2015 yılları çalışmalarında, 1'i 2009 yılında Agora/Depo'da, 1'i 2018 yılında Büyük Hamam/Sondaj 10'da, diğer 2 sikke ise 2019 yılında Roma Hamamı'nda bulunmuştur (Grafik 26).

Söz konusu yapılardan ele geçen Philippi sikkelerinin tamamı MÖ 42-30 yıllarına, Marcus Antonius Dönemi'ne tarihlenmekte olup, 2'si Pseudo-Autonom darplıdır. Sikkelerin hepsi bronz olmakla birlikte çapları 21-17 mm ve ağırlıkları 8.71-3.24 g arasında değişmektedir.

Grafik 26. Philippi Sikkelerinin Yıllara Göre Sayısal Dağılımı

Parion'da ele geçen Philippi darplı sikkelerin arka yüzlerinde 3 farklı arka yüz tipi kullanılmıştır:

1. Tip: Çelenk
2. Tip: Saban
3. Tip: Togalı Figür

Parion'da 2 adet Philippi darplı Pseudo-Autonom sikke ele geçmiştir. Pseudo-Autonom darplar 3 ana grup içerisinde incelenmektedir: Birinci grup, Zeus, Apollon, Dionysos, Herakles, Artemis ve Serapis gibi tanrı ve tanrıçaların yer aldığı tipler; ikinci grup, Roma senatosu ve Tanrıça Roma'nın personifikasyonları; son olarak üçüncü grup ise şehir personifikasyonları, kent tanrısı ya da kent kurucu kahramanları ve Demos, Boule, Gerousia gibi yerel kuruluşların personifikasyonlarıdır (Keleş, 2019: 820). Personifikasyonların esasen toplumsal, kültürel, halkın inanç yapısı ve politik anlamlar içerdiğini ve dolayısıyla Romalıların düşünce yapıları, ideolojileri ve başarıları hakkında bilgiler edinmenin mümkün olabileceğini ifade etmek doğru olacaktır. Pseudo-Autonom darplı sikkeler Kıta Yunanistan, Anadolu, Filistin gibi geniş bir coğrafya içerisinde aynı zamanda uzun bir zaman diliminde, farklı tip ve değer birimlerinde darp edilmişlerdir (Johnston, 1985: 89; Yalçın, 2008: 11). Söz konusu gruplar içerisinde Parion'da bulunan Philippi darplı sikkelerden ön yüzünde kadın başının betimlendiği sikke kenti temsil etmesi açısından üçüncü gruba girmektedir (Kat. No. 2; Lev. No. 1/2).

Parion'da ele geçen Philippi darplı Pseudo-Autonom 2 adet sikkeden biri, 2009 yılında Agora/Depo'da ele geçmiştir. Bu sikkenin ön yüzünde Lekythos ve A I C V P lejandı; arka yüzde çelenk içerisinde üç satır halinde Q PAQVI RVF LEG C D lejandı yer almaktadır (Kat. No. 1; Lev. No. 1/1). Pişmiş toprak, mermer gibi farklı materyallerden de yapıldığı bilinen Lekythos'lar günlük kullanım kapları olmasının yanı sıra kültsel amaçlı olarak da ritüellerde kullanılmıştır (Akkurnaz, 2016: 100, 184, 185). Gerek sıvı kabı olarak kullanılması gerekse mezar hediyesi olarak konmasıyla antik dönemde çok yönlü olarak işlev görmüştür. Lekythos betimi tıpkı Praefericulum'da olduğu gibi koloni sikkeleri üzerinde sık görülen tiplerdendir. Çok işlevli olarak uzun yıllar kullanılmış olan Lekythos'lar, sikkeler üzerinde kent kurma ritüellerinde kullanılan dinsel bir kap olarak tasvir edilmiştir. Diğer Pseudo-Autonom darplı sikke ise 2005 yılında Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde ele geçmiş olup ön yüzde cepheden kadın

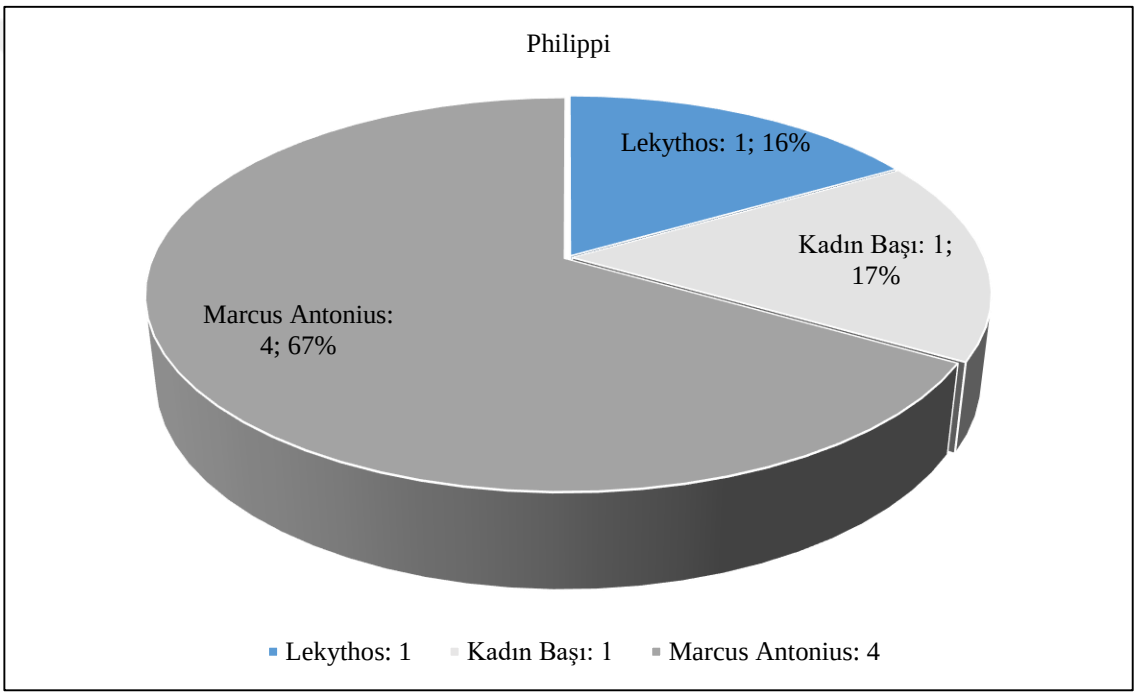
başı resmedilmiştir (Grafik 27). Ön yüz lejandı Kat. No. 1 ile aynı olmakla birlikte arka yüzünde saban betimi yer almaktadır. Bu sikkenin arka yüzünde Q PAQVIVS RVF LEG C D lejandı yazmaktadır (Kat. No. 2; Lev. No. 1/2). Q PAQVIVS (*Paquius*) RVF (*Rufus*) LEG (*Legatus*) C D (*Coloniae Deducendae*) ya da (*Coloniam Deduxit*) lejandı kentin koloni kurucusunu belirtmektedir. Arka yüzde yer alan saban ise; çift süren Rahip/kolonist, buğday başağı/saban gibi betimlerin farklı bir varyasyonu olarak, koloni sikkeleri üzerinde hem kentin sınırlarının belirlenmesi hem de o kentte bir üretimin varlığına işaret etmek amacıyla tasvir edilmiştir.

Marcus Antonius Dönemi'ne tarihlenen diğer dört sikkenin ön ve arka yüz betimleri aynı olmakla birlikte ön yüzlerinde Marcus Antonius'un diademsiz başı, sağa; arka yüzlerinde ise arkalıksız koltukta sola doğru oturan Togalı bir figür bulunmaktadır (Grafik 28). Figür, önünde yazı tahtası ve ayağının önünde urne kabı ile tasvir edilmiştir (Kat. No. 3-6; Lev. No. 1/3-6). Söz konusu dört sikkenin ön yüzlerinde A I C V P ve arka yüzlerinde Q PAQVIVS RVF LEG C D lejandı yer almaktadır. Kat. No. 3 ve Kat. No. 6'da ön yüzde imparatorun sağa bakan başının alt kısmında kontrmarklar bulunmaktadır. Kat. No. 3'e ait kontrmarkın içerisinde Tanrıça Athena tasviri yer almaktadır. Sikkelerin arka yüzünde yer alan kolooninin kurucusu olan Toga giyen figür (*Legatus Coloniae Deducendae*) *Sella Curulis* olarak adlandırılan arkalıksız bir koltukta oturmaktadır. *Sella Curulis* burada güç/otorite simgesi olarak dini bir sembol gibi düşünülmelidir. Toga giyen kişinin elinde tuttuğu yazı tahtası ya da olasılıkla bir liste kentin toprakları ya da toprak paylaşımı ile ilgili bilgiler içeriyor olmalıdır.

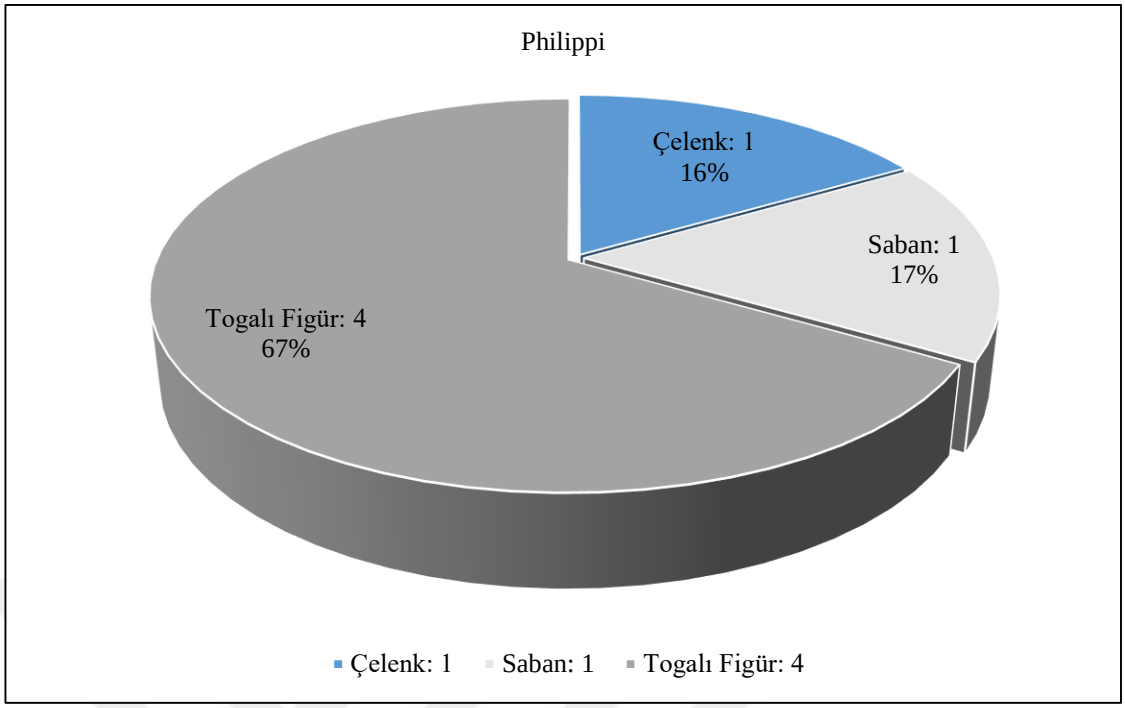
Kökeni konusunda farklı görüşler olmakla birlikte, Roma vatandaşlarına özgü bir giysi olan Toga, Romalıların karakteristiğini yansıtarak ulusal giysisi kabul edilmiştir. Roma'da Toga giyen kişi Roma sivil haklarına da sahip olmaktadır; yani giysi bir anlamda statüyü sembolize etmektedir. Toga, Augustus Dönemi'nden önce hem kadınların hem de erkeklerin üzerinde görülmektedir; fakat Augustus Dönemi'nden itibaren sadece küçük kızlar ve erkekler tarafından giyilmiştir (H. Weiß, 1881: 433; Zanker, 1990: 169; Korkut, 2000: 187; Stone, 2001: 13; Fejfer, 2008: 183; Karanastasi, 2013: 94; Goette, 2013: 39; Ersun, 2019: 168).

Urne ise, kremasyon gömüde ölülerin küllerinin konulduğu kapaklı ve kapaksız olarak çeşitleri bulunan, pişmiş toprak, metal, cam ve mermer gibi farklı materyallerden üretilen bir kap olmasının yanı sıra aynı zamanda Romalıların kullandığı bir ölçü birimidir (Akkurnaz, 2016: 200, 201).

Pithos, amphora, hydria ve lebes gibi farklı kap formlarında yapılmış urneler olmakla birlikte insan ya da farklı şekillerde tasarlanmış *canope* kap formunda da örneklerin olduğu bilinmektedir. İçinde küllerin bulunduğu bu urneler üzerinde, bezemeler ile çevrelenmiş bir bölüm bulunmakla birlikte aynı zamanda ölen kişinin adının yazıldığı bir bölüm de yer almaktadır (Akkurnaz, 2016: 200).

Grafik 27. Philippi Darplı Sikkelerin Ön Yüz Tipleri ve Sayıları

Grafik 28. Philippi Darplı Sikkelerin Arka Yüz Tipleri ve Sayıları

Parion'da bulunan söz konusu Philippi darplı sikkelere genel olarak bakıldığında, sikkelerin kentin koloni statüsüne sahip olmasından hemen sonra darp ettiği erken döneme ait sikkeler olduğu görülmektedir. Anadolu'daki kazılara bakıldığında Troas Bölgesi dışında, Thracia Bölgesi'nde Edirne Zindanaltı kazılarında bulunan MS 2. yüzyıla tarihlenen Philippi kentine ait sikke olduğu bilinmekle birlikte (Erol-Özdizbay, 2014: 250); Troas Bölgesi bağlamında Parion'da 4 farklı sektör ve 5 farklı kazı sezonunda Philippi sikkelerinin ele geçmesi, Roma kolonizasyonunun erken dönemlerinde, Parion ile Philippi kentinin birtakım ilişkiler içerisinde bulunduğunu göstermektedir. Tez kapsamında değerlendirilen söz konusu bu sikkelerin Parion'a nasıl geldiği konusu tartışmaya açık olsa da ilk izlenimimiz kente gelen askerler ya da kolonistler tarafından Parion'a getirilmiş olabileceği yönündedir. İlerleyen yıllarda Parion kazı çalışmalarında açığa çıkarılması muhtemel olan Philippi sikkeleri her iki kent arasındaki ilişkileri daha net verilerle ortaya koyacak olmakla birlikte, günümüze kadar yapılan kazılarda ele geçen Eyalet sikkelerinden yola çıkarak Parion ile Philippi kenti arasında kolonizasyonun erken evrelerinde bir ilişkinin bulunduğunun söylenilmesi mümkündür (Keleş ve Kızılyalçın Oyarçin, 2022: 121-132).

2.2.2. Thracia Eyaleti

2.2.2.1. Deultum

Antik dönemde Thracia Bölgesi'nin lokalizasyonuna bakıldığında doğuda Pontus Euxinus (Karadeniz), Bosporus (İstanbul Boğazı) ve Propontis (Marmara Denizi), kuzeyde ve batıda Istros (Tuna) ve Aksios (Vardar) Irmakları, güneyde ise Aegeon Pelagos (Ege Denizi) ve Hellespontus (Çanakkale Boğazı) ile sınırlandırılmaktadır (Ksen. *Anab.* VII. I. 33; Erzen, 1994: 7; Sarıkaya, 2009: 5; Karaca, 2016: 16). Bölge, yer aldığı coğrafi konumu nedeniyle uzun yıllar farklı topluluklar tarafından yerleşim görmüştür. Herodotos "…*Yeryüzünde Hintlilerden sonra en kalabalık olanlar Trakyalılardır*…" şeklinde ifade ederek bölgede yaşayan halkların yoğunluğunu belirtmektedir (Hdt. V. 3). Herodotos'a göre Thraklar eğer birlik olup tek bir çatı altında toplanabilseydi yenilmez bir güç olup dünyanın en güçlü halkları arasında yer alabilirdi.

Thracia'da yer alan kentlerden biri olan, Bulgaristan'ın doğusunda bulunan Deultum kenti, Burgas ve Sredets kentleri arasında bulunan Debelt[14] köyünde konumlanmaktadır (Harita 8). Kent adını olasılıkla Debelton'tan almakla birlikte MÖ 2. binden itibaren yerleşim görmüştür (Göker, 2015: 43). Roma Dönemi'nde Thracia Bölgesi'ndeki gelişmiş kentler Dyrrachium'dan başlayarak Byzantion'a ulaşan ve Via Egnatia ile Singidunum'dan başlayıp Perinthos'ta son bulmaktadır (Sayar, 1989: 213; Güveloğlu, 2009: 150). Roma Dönemi'nde Thracia'daki kentleşmenin öncülüğünü Roma ordusundaki görev sürelerini tamamlayan emekli askerlerin yerleştirildiği koloniler oluşturmaktadır. Bu kentler Veteran kolonisi olan Deultum ve Apri kentleridir (Sayar, 2008: 62). Bu kapsamda Thracia'daki iki Roma kolonisinden biri olan Deultum kenti (*Colonia Flavia Pacis Deultensium*) Vespasianus komutasındaki Legio VIII Augusta Veteranları tarafından MS 70 yılında koloni kenti olarak kurulmuştur (RPC III, *Deultum*: 94; Драганов, 2006: 27; Vagalinski, 2008: 345-353; Göker, 2015: 43; Vagalinski, 2016: 1; Sharankov, 2017: 37). Thracia Bölgesi'ndeki kentlerin kolonileştirilmesi kapsamında önemli çalışmalar yapan I. Claudius ve Vespasianus bu konuda ilk adımı atan imparatorlardandır. Bölgede Roma kentleşmesinin ilk adımını atan İmparator I. Claudius olmasına rağmen, İmparator Vespasianus Dönemi'ne kadar Romalılar tarafından kurulan koloni kentlerinin sayısı oldukça azdır (Güveloğlu, 2009: 102, 150). İmparator

[14] Günümüzde Debelt olarak adlandırılan yerin adı daha erken dönemlerde Yakezli olarak geçmektedir.

Vespasianus kendinden önce kurulan kolonilerden yola çıkarak bu sayıyı daha da arttırma yoluna gitmiş ve Deultum'u koloni kentleri arasına dahil etmiştir (Güveloğlu, 2009: 151-152; Erol-Özdizbay, 2014: 250). Bu durum Propontis ve Aegeon Pelagos arasında yapılan ticaret de göz önünde bulundurularak Deultum ve aynı zamanda bölge içerisinde yer alan Byzantion kentinin önemini arttırmıştır (Jones, 1971: 3; Güveloğlu, 2009: 151; Sevin, 2016: 23-31).

Harita 8. Thracia Bölgesi ve Deultum Kenti Lokalizasyonu (Vagalinski, 2016: 2)

Roma Dönemi Deultum sikkelerine bakıldığında; arka yüz betimlerinde Artemis, Asklepios, Athena, Demeter, Dionysos, Hermes, Kybele, Marsyas, Genius, kartal, nehir tanrısı, Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, Tyche ve mimari yapılar (Korinth Tapınağı) gibi birçok farklı tipin olduğu görülmektedir. Sikkeler üzerinde mitolojik figürlerin, tanrı ve tanrıça betimlerinin yoğunluğu oluşturmasının yanı sıra bir sağlık merkezi olarak da bilinen Deultum kentinde Asklepios'a ait bir tapınağın olduğu da bilinmektedir (Kostova, 2013: 58; Göker, 2015: 144). Asklepios Tapınağı'nın bulunması ve kentte on yıl kadar kısa bir süre içerisinde tapınakların inşa edildiğinin bilinmesi mimari anlamda da kentin gelişim gösterdiğine işaret etmektedir. Bunun yanı sıra Severus

Alexander (MS 222-235), I. Maximinus (MS 235-238), III. Gordianus (MS 238-244) ve I. Philippus (MS 244-249) Dönemleri'ne ait bazı sikkeler üzerinde de Tanrı Asklepios'un betimlerinin yer alması, kentte Asklepios'a verilen önemi ortaya koymaktadır (RPC VI, 699; RPC VI, 820; RPC VI, 842; RPC VII.2, 834; RPC VIII, 48543). Deultum sikkelerinin arka yüzlerinde yer alan Asklepios; ayakta, cepheden, başı sola dönük; elinde çevresine yılan sarılı bir asa tutar vaziyette tasvir edilmiştir (Resim 44).

Resim 44. Deultum Darplı Asklepios Betimli Sikkeler
(RPC VI, 699, 842; RPC VIII, 48543)

Parion kazılarında ele geçen Deultum darplı sikke tek örnek ile temsil edilmektedir ve bu sikkenin arka yüzünde Artemis tasvir edilmiştir:

1. Tip: Artemis

2013 yılında Tiyatro kazısında ele geçen, III. Gordianus adına darp edilmiş Deultum darplı söz konusu sikke 23 mm ve 8.60 g ölçülerinde olup, MS 238-244 yılına tarihlenmektedir (Kat. No. 7; Lev. No. 1/7). Sikkenin ön yüzünde III. Gordianus'un defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü ve IMP [ ] GORDIANVS PIVS FEL A[VG] lejandı; arka yüzünde Artemis ayakta, sağa; hamle yapar durumda, omzunda sadağı ile elinde ok ve yay tutarken resmedilmiştir. Ayaklarının yanında bir köpek bulunmaktadır ve sikkenin üzerinde COL FL PA – C DEVLT lejandı yer almaktadır. Ön yüz lejandında yer alan IMP (*Imperatoris*), GORDIANVS (*Gordianus*), PIVS FEL (*Pius Felicis*), A[VG] (*Augusti*) kelimelerini ifade etmektedir. Arka yüz lejandı ise COL (*Colonia*) FL (*Flavia*) PA – C (*Pacis*) DEVLT (*Deultensium*) kelimelerini temsil etmektedir. Kentte tek örneği bulunan Deultum sikkesi de olasılıkla Philippi sikkelerinde olduğu gibi kolonistler tarafından kente getirilmiş olmalıdır. Kent pantheonunda önemli bir yer tutan Tanrıça Artemis'in ok, yay ve köpek ile betimlenmesi onun av ve avcılık yönünü vurgulamaktadır. Toplumlar yaşamları boyunca gerek ihtiyaçlardan gerekse

inanç sistemleri nedeniyle tanrı ve tanrıçaları düşünce yapılarında farklı boyutlarda biçimlendirmişlerdir. Etki alanı oldukça geniş olan Artemis, Zeus ile Leto'nun kızı, Anadolu ve Yunanistan'da yoğun tapınım gören, doğayı ve hayvanları oldukça önemseyen, doğanın çeşitli özelliklerini kendisinde barındıran, yaygın kültleri olan bir tanrıçadır (Grimal, 1997: 98-100; Couch, 1997: 54-57; Bonnefoy, 2000: 65-69; Albayrak, 2012: 2; Hansen, 2019: 176-181). Artemis eski dönemlerden beri bütün doğanın hakimi, bereketi ve vahşi hayvanların efendisi olarak ifade edilmektedir (Bremmer, 1994: 17; Marinatos, 2000: 92, 129; Albayrak, 2008: 1). Tanrıça Artemis İtalya, Yunanistan ve Anadolu'da MÖ 2. bin yılın ikinci yarısından itibaren farklı adlarla farklı yerlerde tapınım görmekle birlikte en çok Anadolu'da tapınım görmüştür. Anadolu'da kültsel açıdan oldukça uzun bir geçmişi olan Bereket Tanrıçası Kybele ile olan benzerliği bu durumu etkilemiş olmalıdır. Artemis'in yanında yer alan köpek zaman içinde dinsel ritüellerin bir parçası haline gelse de sadece insanların değil aynı zamanda tanrıların/tanrıçaların da en yakın dostu haline gelmiş ve sıklıkla tanrılarla/tanrıçalarla birlikte betimlenmişlerdir (Özbay, 2018: 69).

Deultum kenti III. Gordianus Dönemi'nde oldukça fazla tipte ve sayıda sikke basmasına rağmen Parion kazılarında tek sikke örneği ele geçmiştir. Parion kentinde ele geçmemiş olsa da III. Gordianus Dönemi'ne ait Deultum sikkeleri içinde; Kartal (RPC II.2, 813), Marsyas (RPC VII.2, 818), Nehir Tanrısı Oiskus (RPC VII.2, 823), Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus (RPC VII.2, 828; Draganov, *Deultum*: 1390-1393), Asklepios (RPC VII.2, 834), Serapis (RPC VII.2, 857; Draganov, *Deultum*: 1287-1296) ve Harpocrates (RPC VII.2, 918; Jurukova, 1973: 102, no. 257) gibi tanrılar ve figürler bulunmaktadır.

2.2.2.2. Coela

Hellespontus'ta (Çanakkale Boğazı) yer alan Coela kenti, Sestos ve Madytus kentleri arasında konumlanmaktadır (RPC III, *Coela*: 96). Günümüzde Trakya Khersonesosu (Khersonessos Thracia) olarak da bilinen kent, önemli Roma yerleşimlerinden biridir (Head, 1911: 259; Jones, 1941: 29; Schönert-Geiß, 1999: 1435-1445; Körpe ve Yavuz, 2014: 417-436). MÖ 188 yılında imzalanan Apamea Anlaşması'ndan sonra Pergamon Krallığı'na ait olan yarımada, MÖ 133 yılında Roma topraklarına dahil edilmiştir. Kentin yerleşimi ile ilgili birden fazla görüş olmakla birlikte;

Plinius, Saros Körfezi kıyısında bir liman kenti olduğunu ifade ederken; Ptolemaios, Hellespontus kıyılarında Elaios ve Sestos kentleri arasında bulunduğunu aktarmaktadır (Plin. N. H. IV. 18; Ptol. III. 12. 4; Jones, 1963: 3; Yacı, 2015: 179-180). Ammianus Marcellinus ise Gelibolu Yarımadası'nın Hellespontus kıyı yerleşimlerini sayarken Kynossema, Coela, Sestos ve Callipolis kentlerini sıralamaktadır (Ammianus Marcellinus, XXII. 8). Kentin lokalizasyonu için muhtemel en uygun yer ise Gelibolu Yarımadası'nın batısında ve Eceabat ilçesinin doğusunda yer alan Kilye Koyu/Ovası olarak adlandırılan bölgedir (Yacı, 2015: 180; Göker, 2015: 42). Coela kentinin kuruluşuyla ilgili net bir veri olmamakla birlikte MS 55 yılına tarihlenen hamama atfedilen bir yazıtta ve MS 1. yüzyılın 2. yarısına tarihlenen bir diğer yazıtta kentin *polis* olduğu ifade edilmektedir (Hauvette-Besnault, 1880: 512-513; Yacı, 2015: 180).

Coela kentinde olduğu gibi Roma dünyasında kentlere verilen statüler arasında ticari ve mali işlerden sorumlu *municipium* bulunmaktadır. *Municipium* oluşturulurken vatandaşlık gibi şartlar aranmamış synoikismoslara benzer bir şekilde kurulmuştur. Vatandaşlar Romalı olmasa da birtakım Roma vatandaşlık haklarından yararlandırılmıştır. Kentlere verilen koloni statüsü kadar *municipium* statüsü de Roma kültür ve düşünce yapısının yayılmasında aktif rol oynamıştır (Güveloğlu, 2009: 53-55). Her ne kadar Batı Eyaletleri'nde *municipiumlar* kentin Romanizasyonu için önemli rol oynasa da Eski Yunanca konuşulan Doğu Eyaletleri'nde durum biraz daha farklıdır. Bu eyaletler kapsamında Macedonia'da Stobi, Denya; Gelibolu Yarımadasında ise Coela'da *municipium* kurulduğu bilinmektedir. Coela'ya *Municipium Aelium Coela* statüsü verilmesinin nedeni olasılıkla kentin tarım ve doğal kaynaklar yönünden zengin olması ve ticaret açısından da geçiş noktası konumunda bulunmasıdır (RPC III, *Coela*: 96; Jones, 1963: 3; Yacı, 2015: 180). Günümüzde olduğu gibi Çanakkale Bölgesi'nin özellikle Gelibolu Yarımadası'nın verimli ovaları olduğu ve büyük oranda da tahıl yetiştirildiği bilinmektedir. Roma Dönemi'ne ait bir yazıtta, bölge valisinin Coela kentinde tarımsal üretime sağladığı katkıdan dolayı onurlandırıldığı ifade edilmektedir (Körpe, 2011a: 118). Bu bağlamda örnek vermek gerekirse; Parion'da ele geçen Coela darplı Caracalla Dönemi'ne ait sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü; arka yüzünde Gemi Pruvası ve üstünde Cornucopiae tasvir edilmiştir. [ANTO]NI[NVS AVG] ön yüz lejandı ve AEL (*Aelium*) MVNIC[IP] (*Municipium*)

CO[EL] (*Coela*) arka yüz lejandı ile kente *municipium* statüsü verildiği anlaşılmaktadır (Resim 45).

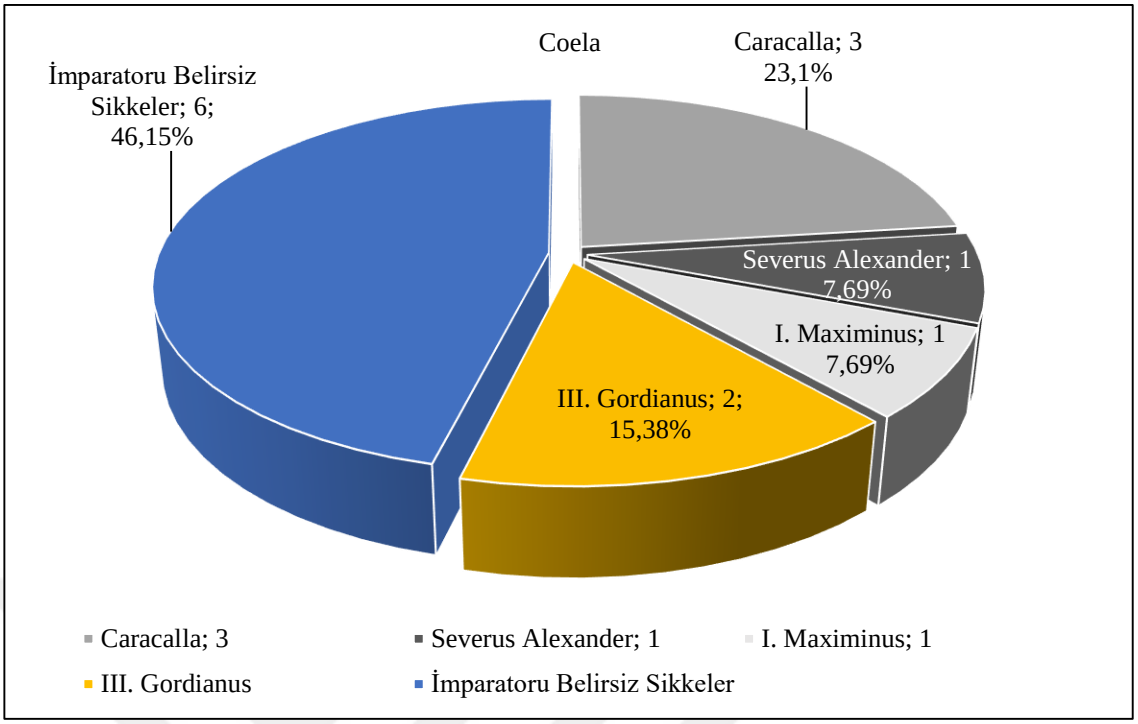
Resim 45. Caracalla Dönemi'ne Ait Coela Sikkesi (Parion Kazı Arşivi)

Coela sikkelerinin arka yüzlerinde Gemi Pruvası betimi sıklıkla görülmekle birlikte Genius, Marsyas, Artemis, Apollon, Tyche ve Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus gibi betimler resmedilmiştir. 2005 ve 2020 yılları arasındaki kazı çalışmalarında Parion'da 13 adet Coela kentine ait sikke ele geçmiştir. Bu sikkelerden Caracalla (3), Severus Alexander (1), I. Maximinus (1), III. Gordianus (2) ve İmparatoru Belirsiz (6) örnek ile temsil edilmektedir (Grafik 29).

Parion'da ele geçen Coela darplı sikkelerin arka yüzleri tek tipte olup arka yüzlerinde Gemi Pruvası bulunmaktadır:

1. Tip: Gemi Pruvası

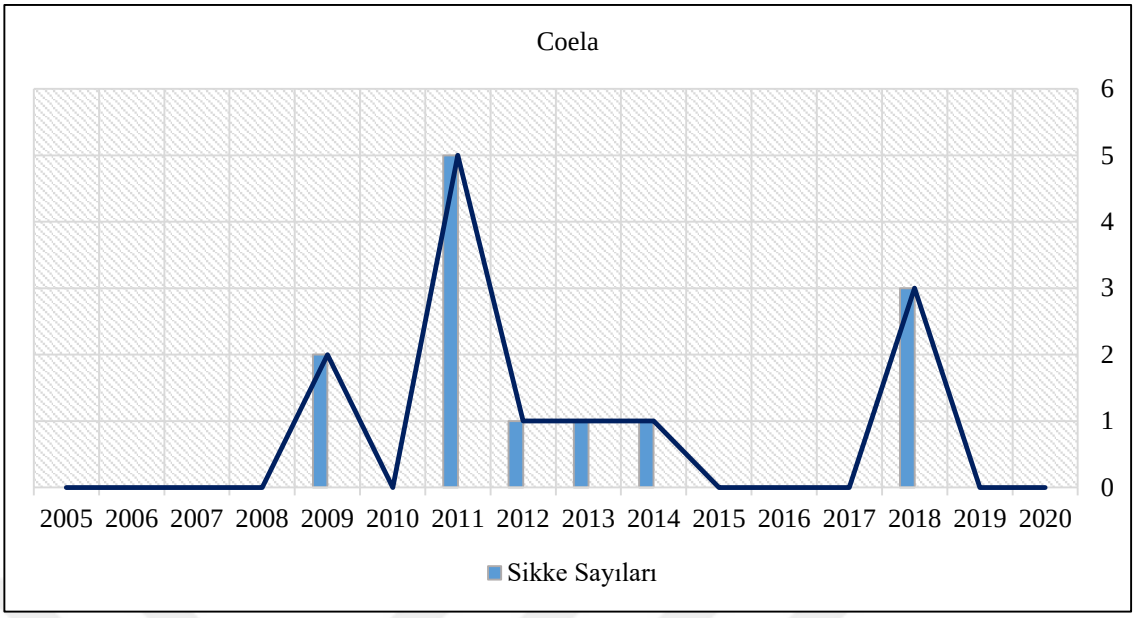
İmparator Caracalla Dönemi'ne ait sikkeler 2011 yılında Yamaç Hamamı'nda (Kat. No. 8-10); Severus Alexander Dönemi'ne ait sikke 2018 yılında Oda Mezar 5'te (Kat. No. 11); I. Maximinus Dönemi'ne ait sikke 2018 yılında Büyük Hamam/Sondaj 10'da (Kat. No. 12); III. Gordianus Dönemi'ne ait sikkelerden biri 2011 yılında Odeion'da (Kat. No. 13) ve diğeri 2018 yılında Oda Mezar 5'te (Kat. No. 14) ele geçmiştir. İmparatoru belirlenemeyen 6 sikke ise 2009 ve 2014 yılları arasında Yamaç Hamamı, Tiyatro, Agora/Depo sektörlerinde bulunmuştur (Kat. No. 15-20).

Grafik 29. Coela Darplı Sikkelerin İmparatorlara Göre Dağılımı

İmparatorlara ve yıllara göre dağılımı yapılan 13 Coela sikkesinin en erken örneği Caracalla Dönemi'ne aittir (Grafik 30). İmparatora ait ilk 2 sikkenin ön ve arka yüz betimleri aynı olmakla birlikte ön yüzlerinde Caracalla'nın defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa bakan zırhlı büstü ile ANTONINVS AVG lejandı; arka yüzlerinde Gemi Pruvası sağa; üstünde Cornucopiae ve AEL MVNICIP COEL lejandı yer almaktadır (Kat. No. 8-9; Lev. No. 1/8-9). Sikkelerin arka yüzlerinde yer alan MVNICIP lejandı yukarıda sözü edilen *municipium* unvanını ifade etmektedir. İmparator Caracalla'ya ait son sikkede ise ön yüzde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü ve ANTONINVS [PI AV] lejandı; arka yüzde Gemi Pruvası, sağa; üstünde Cornucopiae resmedilmiş olup [AE]L MVNCI[P] CO[EL] lejandı yazmaktadır (Kat. No. 10; Lev. No. 2/10). Sikkenin arka yüzünde görülen Gemi Pruvası betimi Coela'nın işlek bir liman kenti ve ticaret şehri olduğunu göstermektedir.

Severus Alexander Dönemi'ne ait katalogda tek örneği bulunan Coela sikkesinin ön yüzünde; [ ] [ALEXANDER] lejandıyla imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa dönük olarak resmedilmiştir. Sikkenin arka yüzünde ise, AEL MVNICIP COELA lejandıyla Gemi Pruvası, sağa; üstünde Cornucopiae ile tasvir edilmiştir (Kat. No. 11; Lev. No. 2/11).

Grafik 30. Coela Sikkelerinin Yıllara Göre Dağılımı

I. Maximinus Dönemi'ne ait sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa bakan zırhlı büstü; arka yüzünde Gemi Pruvası, sağa ve üstünde Cornucopiae tasviri yer almaktadır. Ön yüz lejandı IMP MAXIMINVS P M ve arka yüz lejandı AEL MVN CO[E]LA ile belirtilmektedir (Kat. No. 12; Lev. No. 2/12).

III. Gordianus'a ait 2 sikkenin de ön ve arka yüz betimleri ve lejandları aynı olmakla birlikte; ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü ve IMP [CA] M AN GORDIANVS lejandı; arka yüzde Gemi Pruvası, sağa; üstünde Cornucopiae ve AEL MVNI CVIL lejandı yer almaktadır (Kat. No. 13-14; Lev. No. 2/13-14).

Düşük kondisyonlu olmaları nedeniyle imparatorları belirlenemeyen 6 sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü; arka yüzünde Gemi Pruvası, sağa; üstünde Cornucopiae tasvir edilmiştir (Kat. No. 15-20; Lev. No. 2/15-18, Lev. No. 3/19-20).

Gemi betimi, sikkeler üzerinde farklı şekillerde görülmekle birlikte, Gemi Pruvası ve üstünde Cornucopiae, Tyche gemi dümeni tutar vaziyette ya da personifikasyon olarak hasat anlamına gelen Annona gemi pruvasına oturmuş şekilde Roma'nın buğday ithal ettiğini, Roma'da bolluk ve refahın hakim olduğu gösterir şekilde tasvir edilmiştir. Sikkeler üzerinde tasvir edilen farklı tiplerde olan bu betimin sadece Roma Dönemi'nde kullanılan bir betim olmayıp Anadolu'da Hellenistik Dönem'de Knidos, Kyzikos,

Lebedos, Phaselis, Side, Sinope ve Tarsos kentlerinde örnekleri de görülmektedir (Tülay, 2001: 22; Gündüz, 2012: 27-39; Özbay, 2019: 79; Albustanlıoğlu ve Güleç, 2020: 432-466). Roma Dönemi'nde Anadolu'da Coela kenti dışında Aeolis Bölgesi'nden Pitane kenti Eyalet sikkelerinde de Gemi Pruvası betiminin olduğu bilinmektedir.

2.2.2.3. Perinthos

Günümüzde Tekirdağ ili, Marmara Ereğlisi ilçesinde konumlanan Perinthos kenti, üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımadada yer almaktadır (Harita 9; Göker, 2015: 69). Kent, MÖ 602 yılında Samos'tan gelen kolonistler tarafından kurulmuş bir Grek kolonisidir (Gündüz, 2015a: vii; Yeşil-Erdek, 2015: 61). MS 44-46 yıllarında ise İmparator Claudius Dönemi'nde Thracia, *Provincia Thracia* ismiyle bir Roma Eyaleti haline getirilmiş ve başkenti Perinthos olmuştur. Roma Dönemi'nde Propontis kıyıları Roma İmparatorluğu tarafından güvence altına alınmıştır. Bu dönemde kent, Roma ordularının geçiş istasyonunda olması ve toplanma noktası olarak görev yapması nedeniyle hem önemli bir konumda hem de ekonomik olarak oldukça iyi durumdadır (Sayar, 1998: 71-73; Göker, 2015: 69). Perinthos kenti önemli limanı bulunması yanı sıra Via Egnatia yolunun başlangıç noktası konumunda olmasıyla da ön plana çıkmaktadır.

MÖ 8. yüzyıl ile birlikte Propontis deniz ticaretinde adını duyurmuştur. Arkaik Dönem'den başlayarak Osmanlı Dönemi boyunca farklı deniz rotaları oluşturulmuştur. Perinthos ile Via Egnatia örneğinde olduğu gibi bu yol ağı ile de iç kesimlere ulaşım sağlanmıştır (Gündüz, 2015a: ix).

Perinthos kenti ticari açıdan yakın çevredeki kentler ile sürekli iletişim halinde olmuştur. MS 2.-3. yüzyıla tarihlenen, Perinthos'ta bulunan bir yazıtta Perinthos ile Apamea'nın iyi ilişkiler içerisinde bulunduğu ve aralarında bir dostluk olduğu ifade edilmektedir (Gündüz, 2015a: viii). Yazıtta "… *Apameia'yı Sevenler Cemiyeti bu sunağı dostluk Tanrıçası Homonoia'ya ithaf etti. Hayırlı ve uğurlu olsun*…" şeklinde yazmaktadır. Yine Taşlıklıoğlu'nun aktarımlarına göre Homonoia kültü Apamea kentinde olduğu gibi Perinthos'ta da geliştirilmek istenmiştir (Taşlıklıoğlu, 1971: 122, 123; Sarıkaya, 2009: 41, 42). Tanrıça Homonoia'ya bu sunağı ithaf etmelerinin nedeni iki kent arasındaki ticari ilişkilerin bir sonucudur (Dönmez Öztürk, 2006: 100). Bu durum da Propontis sınırları içerisindeki kentler arasında bir ticaret akışının olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü Propontis'in her iki yanında Romalıların koloni kurmaları ve bu

kolonilerin birbirleriyle bağlantı halinde olmaları tesadüf olmamalıdır (Gündüz, 2015a: viii).

Harita 9. Perinthos Kenti ve Bölgedeki Diğer Kentler

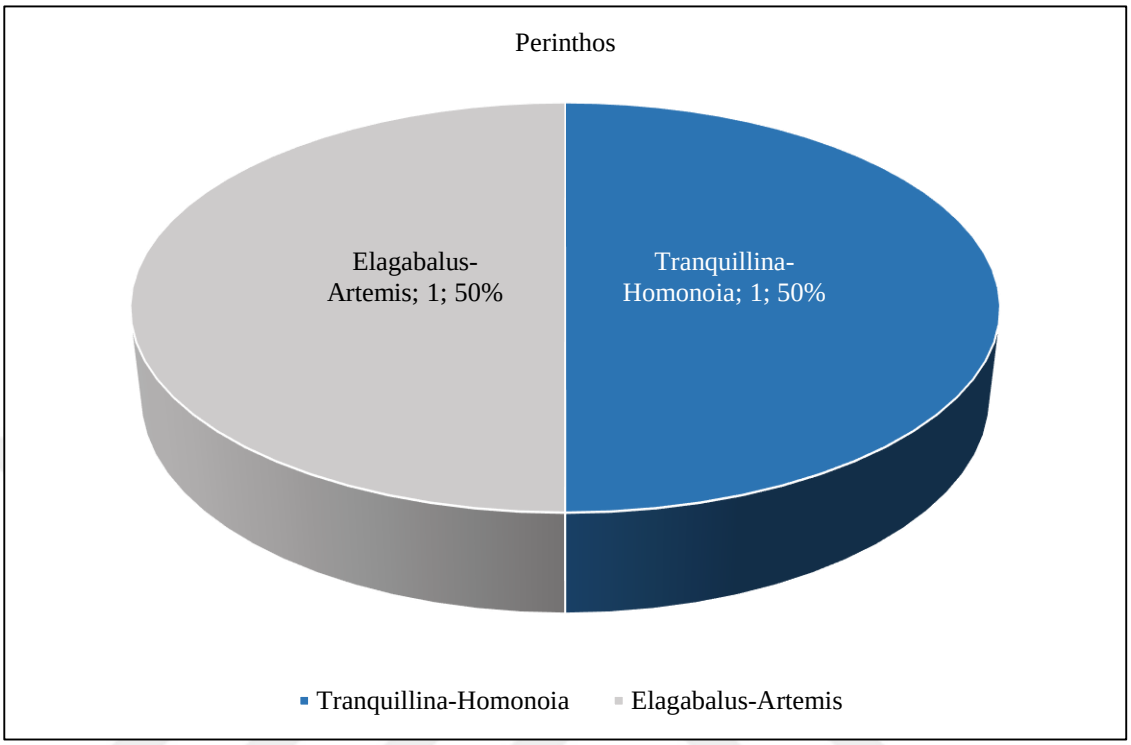
Perinthos sikkelerine bakıldığında; Isis, çapraz duran iki Cornucopiae, haşhaş ve mısır, Apollon, Artemis, Homonoia ve Herakles gibi farklı betimlerin yer aldığı görülmektedir. Parion'da 2 örnek ile temsil edilen Perinthos darplı sikkelerin imparator ve imparatoriçeye göre dağılımına bakıldığında; Elagabalus (1) ve Tranquillina (1) örnek ile temsil edilmektedir (Kat. No. 21-22; Lev. No. 3/21-22).

Parion'da ele geçen Perinthos darplı sikkelerin arka yüzlerinde 2 farklı arka yüz tipi kullanılmıştır:

1. Tip: Artemis
2. Tip: Homonoia

2005-2020 yılları arası Parion'da 2 adet Perinthos darplı sikke ele geçmiş olmakla birlikte (Grafik 31-32); çapları 28-24 mm ve ağırlıkları 12.00-5.79 g arasında değişen sikkelerden Elagabalus Dönemi'ne ait sikke 2014 yılında Tiyatro'da bulunmuştur. Sikkenin ön yüzünde imparatorun sağa dönük defne çelenkli başı ve AVT K M AVPH ANTΩNEINO[C] lejandı; arka yüzünde Artemis ayakta, sola; sağ elinde yay ve sol elinde meşale tutar vaziyette tasvir edilmiştir. Ayaklarının önünde bir köpek

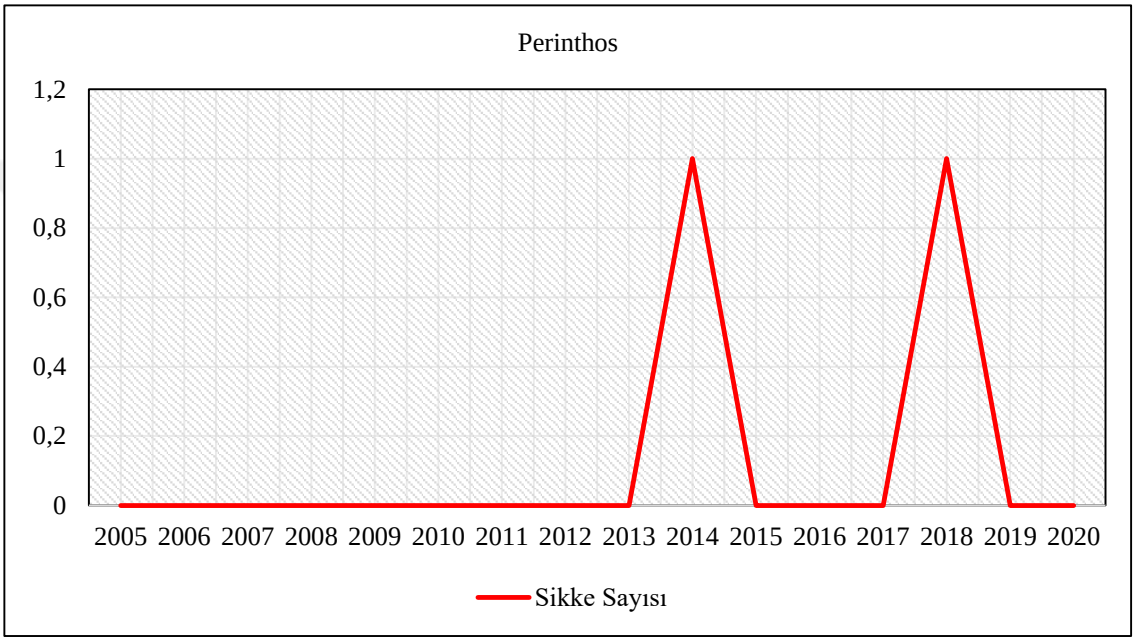
bulunmaktadır. Arka yüz lejandı ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ N[ ]N ile belirtilmektedir (Kat. No. 21; Lev. No. 3/21).

Grafik 31. Perinthos Darplı Sikkelerin Ön ve Arka Yüz Tiplerine Göre Dağılımı

2018 yılında Oda Mezar 5'te ele geçen Tranquillina adına darp edilmiş olan sikkenin ön yüzünde imparatoriçenin sağa dönük diademli ve drapeli büstü ve CABEINIA TPAN[KYΛΛEINA] lejandı bulunmaktadır. Sikkenin arka yüzünde ise [ΠΕΡΙΝΘΙ]ΩΝ – ΔIC NEΩKO[PΩ] lejandı ile Homonoia ayakta, başı sola; sağ elinde patera ve sol elinde Cornucopiae tutar vaziyette betimlenmiştir (Kat. No. 22; Lev. No. 3/22). Söz konusu sikkenin arka yüz lejandında yer alan NEΩKO[PΩ] ifadesi imparator ya da imparatoriçeyi onurlandırmanın dini ve siyasi bir sembolü olarak kentin sahip olduğu *Neokoros* unvanını temsil etmektedir. Sikkenin arka yüz tipi olan Homonoia personifikasyonu; birlik, anlaşma ve uyum gibi soyut kavramların kişileştirilmesidir. Genellikle Homonoia personifikasyonu, iki kent veya imparator arasındaki anlaşmayı göstermek amacıyla kullanmıştır. Anlaşma sikkeleri olarak da adlandırılan bu sikkelerin ön yüzlerinde imparator ya da imparatoriçe portresi, arka yüzlerinde ise, genellikle tokalaşan iki el, iki imparator veya kent tanrıları tasvir edilmiştir (Korkmaz, 1987: 1, 2). Homonoia kavramı Yunan toplumunda aile içi uyum olarak soylu tabaka ile halk sınıfı

arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklara bir çözüm olarak görülerek siyasi bir kavram haline de gelmiştir. MÖ 4. yüzyıldan itibaren tanrısal bir nitelik yüklenen Homonoia'ya adaklar adanmış ve dualar edilmiştir (Dönmez Öztürk, 2006: 177). Roma Dönemi'nde de bu düşünce yapısı devam etmiş gerek imparatorlar gerekse kentler aralarındaki anlaşmazlık durumlarında çözüm olarak Tanrıça Homonoia'ya başvurmuşlardır. İmparator Augustus Dönemi'nden itibaren de kentler arası yapılan *Homonoia Anlaşmaları* yeni bir boyut kazanmıştır (Sarıkaya, 2009: 100, 101).

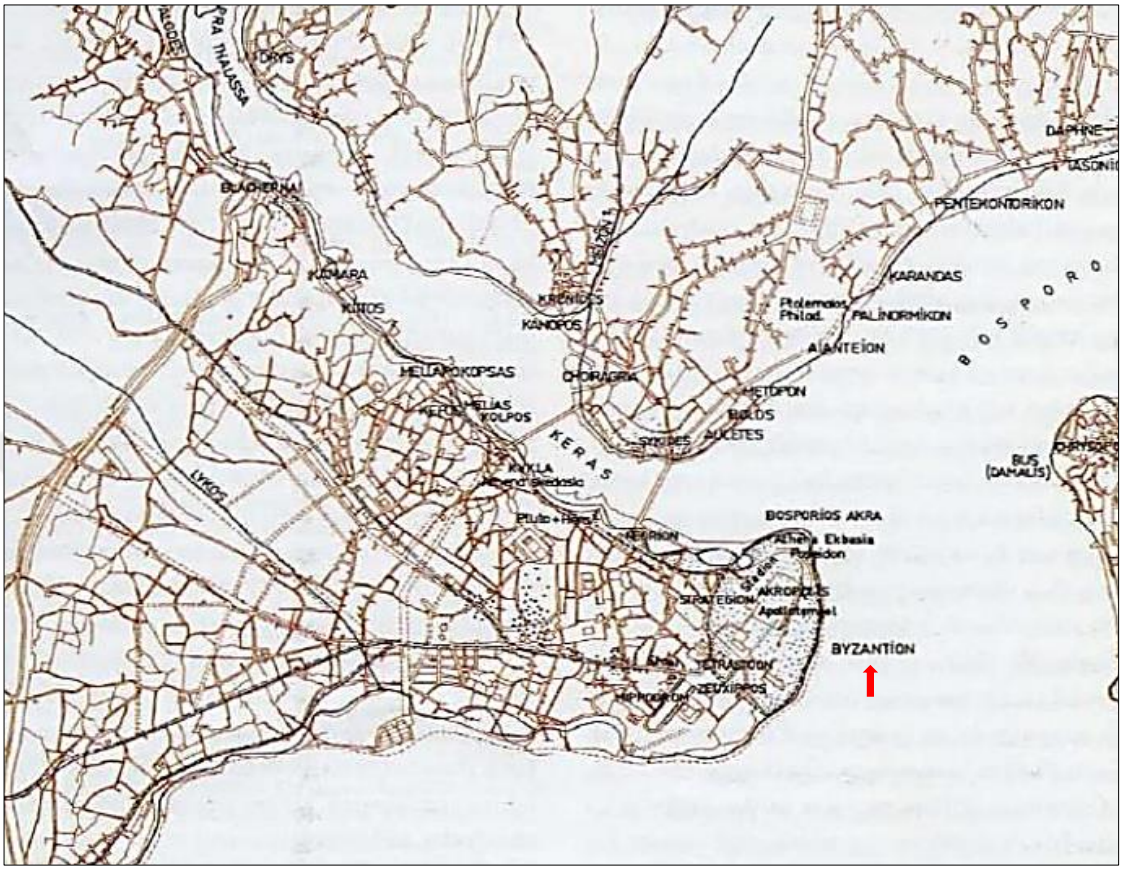

Grafik 32. Perinthos Darplı Sikkelerin Yıllara Göre Dağılımı

2.2.2.4. Byzantion

Propontis (Marmara Denizi) ile Pontus'u birleştiren Bosporus'da (İstanbul Boğazı) yer alan ve korunaklı limanlara sahip bir deniz kenti olan Byzantion bir yarımada üzerine kurulmuştur (Harita 10). Kentin çevresi 35 stadion uzunluğundadır (Martini, 2003: 315; Lortoğlu, 2015: 6). Strabon Byzantion'un Ege, Karadeniz, Asya ve Avrupa arasında merkezi bir konumda yer aldığını ifade etmektedir (Yavuz, 2014: 31, 41). Strabon "… *Byzantion'dan güneye doğru yelken açan bir kimsenin Propontis'in ortasından düz bir hat halinde uzanan yoldan önce Sestos ve Abydos'a ve sonra Asya kıyısı boyunca Karia'ya kadar uzanabileceğini söylemiştim* …" şeklinde ifade ederek

kentin konumunu belirtmiştir (Strab. XIII. I. 6). Kentin kuzeyinde Khrysokeras (Haliç), güneyinde Propontis (Marmara Denizi) yer almaktadır (Dion. Byz., *Anap. Bosp.* VI).

Harita 10. Byzantion Kenti Lokalizasyonu (Müller-Wiener, 2002: plan 1)

Kentin iki önemli limanı olduğu da Cassius Dio tarafından ifade edilmektedir (Cass. Dio, *Rhom.* LXXV. 10. 2; Dion. Byz., *Anap. Bosp.* XI). Byzantion; Thrak, Kalkhedon ve Miletos etkileri taşımakla birlikte MÖ 7. yüzyılda Megaralı kolonistler tarafından kurulmuştur (Delemen, 2010: 54; Tekin, 2012: 1; Lortoğlu, 2015: 6-11). Megaralı kolonistlerin boğaz güzergahı boyunca sunak ve tapınak inşa ettirdikleri de antik kaynaklar aracılığıyla elde edilmektedir (Dion. Byz., *Anap. Bosp.* XXXIV. LXXI). Fakat son yıllarda yapılan kazılar bu tarihi daha da öne çekerek, Paleolitik Dönem'e kadar uzandığını kanıtlamıştır (Özdoğan, 2010: 37-38; Lordoğlu, 2019: 171). Kentin adı kentin kurucusu olan Byzas'tan gelmektedir (Dion. Byz., *Anap. Bosp.* VII; Eust. *Dion. Peri.* XX; Mikh. Glyk. *Annal.* 369). Bu isim oldukça eski olmakla birlikte Thracia kökenlidir (Arslan, 2010: 6, 11).

Byzantion kenti bulunduğu konum itibariyle stratejik bir öneme sahiptir (Lysias, 28. 5-6). Hem bostan, incir, üzüm bağları, tahıl gibi tarımsal anlamda çok verimli hem de balıkçılık, madencilik ve deniz ticareti açısından özellikle korunaklı limanları ile oldukça gelişmiştir (Polyb. 38. 1-3; Yavuz, 2014: Passim). Pontus Euxinus'tan Aegeon Pelagos'a gönderilen tahıl güzergahında geçiş noktası konumunda yer alması Atina ve Sparta'nın, Byzantion'un müttefikliği için mücadele halinde olmasını sağlamıştır. Aynı zamanda Herodotos, Pers Kralı I. Dareios'un İskit Seferi sırasında Bosporus üzerinde kurduğu bir köprüden geçtiğini aktarmaktadır (Hdt. IV. 89).

MÖ 431 yılında Peloponnessos Savaşları sırasında Byzantion kentinin Atina ile müttefik olduğu fakat savaşın kaybedildiği Ksenophon tarafından aktarılmaktadır (Ksen. *Anab.* VII. 1. 27). Bu kapsamda kentin MÖ 5. yüzyılda çağdaşı kentler içerisinde güçlü konumda olduğunu söylemek mümkündür (Lordoğlu, 2019: 172).

Thracia Bölgesi'nde yer alan kentler içerisinde en büyüğü, doğu ve güney kısmında yer alan Byzantion'dur (Plin. N. H. IV. 18; Güveloğlu, 2009: 151). Propontis ve Aegeon Pelagos arasındaki ticaretin etkisiyle de önemini artıran Byzantion'un Roma tarihine baktığımızda Roma ile olan ilişkilerinin her zaman kuvvetli olduğunu ve Roma ile olan müttefikliğini devam ettirdiğini söylemek mümkündür (Yavuz, 2014: 335). Byzantion, MÖ 146 yılında Roma tarafından kendisine *Civitas Foederata* (müttefik) unvanı verilmesi ile ayrıcalıklı bir kent konumuna gelmiştir (Lordoğlu, 2019: 172). Hatta MÖ 75-74 yıllarında VI. Mithradates ile Roma arasında yaşanan savaşta da Roma'nın yanında bulunarak bu durumu kanıtlamıştır. Aynı zamanda bağımsız kent statüsünü de korumuştur. Byzantion, Roma İmparatorluk Dönemi'nde Pax Romana sayesinde oldukça rahat bir dönem geçirmiştir. Fakat Byzantion'un MS 2. yüzyılda Septimius Severus'a karşı yer almasıyla birlikte kente verilen bağımsızlığı Severus geri almış ve kent Perinthos'a bağımlı hale gelmiştir (Cass. Dio, *Rhom.* LXXVI. 14. 3-6). MS 197 yılında ise Septimius Severus kenti tekrar inşa ederek *Colonia Antoninia* adını vermiştir.

MS 3. yüzyılda Gothların Karadeniz'i istilası sonucu boğaz önemini yitirerek kent eski gücünü kaybetmiştir (Lordoğlu, 2019: 172). MS 324 yılında I. Constantinus, Byzantion kentini Constantinopolis adıyla yeniden kurarak Roma İmparatorluğu'nun başkenti yapmıştır (Yavuz, 2014: 41; Sevin, 2016: 24).

Tarih sahnesinde oldukça yakın ilişkiler içerisinde olan Byzantion ve Kalkhedon kentlerine bakıldığında her ikisinin de Megaralı kolonistler tarafından kurulduğu bilinmektedir. Özellikle Bosporus'un sahip olduğu konumu kolonizasyon hareketi kapsamında oldukça cezbedici olmuştur. Her ne kadar Kalkhedon'un Byzantion'dan önce kurulmuş olması araştırmacılar tarafından farklı açılardan yorumlansa da muhtemelen hem savunma gibi coğrafi açıdan hem de ticari-ekonomik açıdan kolonistler tarafından daha uygun görülmüş olmalıdır.

Byzantion kuruluşundan yaklaşık olarak 250 yıl sonra sikke basmıştır. Kentin Roma Dönemi bronz sikkeleri MS 37-41 yılları arası Caligula ile başlamakta ve MS 253-268'de Gallienus ile sona ermektedir (Tekin, 2005: 21; Tekin, 2012: 20). Sikkeler üzerinde Artemis, Athena, Demeter, Apollon ve Poseidon tasvirlerinin olduğu bilinmektedir. Özellikle Byzantion ve Kalkhedon kentlerinin bastığı ortak sikkelerde bunu söylemek mümkündür (Resim 46; Lordoğlu, 2019: 187).

Resim 46. Byzantion ve Kalkhedon Kentlerinin Ortak Darp Ettiği Sikkeler
(Le Rider-Olcay, 1984: no. 99, 115; Tekin, 2012: res. 6-7; Lordoğlu, 2019: 181)

Byzantion sikkeleri birkaç açıdan oldukça ilginçtir[15]. Bunlardan ilki, Schönert-Geiß tarafından biraz tereddütle Antoninus Pius olarak tanımlanmış portre ile ilgili bir sorundur. Bu tanımlama ile ilgili sorun Antoninus Pius sikkeleri üzerindeki karışıklıktır. Schönert-Geiß'in ifade ettiğine göre söz konusu sikkelerin arka yüzünde Gemi Pruvası, dümen ve çapa ile deniz zaferine atıfta bulunulmuştur. Fakat Antoninus Pius'un, deniz zaferi ve Byzantion ile doğrudan bir bağlantısı olduğuna dair bir kanıt yoktur. İkincisi ise Byzantion'un, nadir görülen gümüş sikkelerin darphanesi de olduğudur (Schönert-Geiß, 1972: Passim; RPC I, *Thrace*: 320-321).

Schönert-Geiß tarafından stilistik olarak MÖ 1. yüzyılın sonlarına tarihlenen bazı bronz Pseudo-Autonom darplı sikkeler bulunmaktadır. Erken İmparatorluk Dönemi'nde

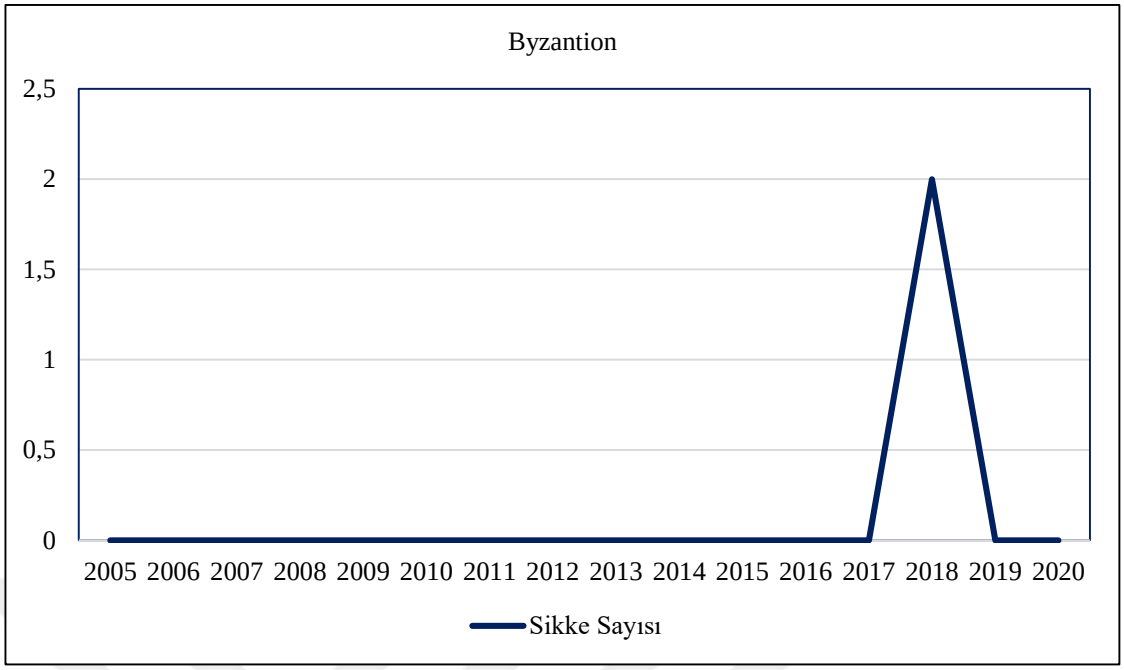
[15] Byzantion sikkeleri ile ilgili bkz.; (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?q=byzantium).

Byzantion kenti, sadece Caligula'nın saltanatında imparatorluk portrelerini sikkeler üzerinde basmıştır (RPC I, *Thrace*: 321). MS 1.-3. yüzyıllarda sikkeler üzerinde imparator büstlerinin olmadığı örnekler de görülmektedir. *Yarı-Otonom* ya da *Quasi-Otonom* sikkeler olarak da bilinen sikkelerin ön yüzlerinde Athena, Artemis, Apollon, Dionysos, Demeter gibi tanrı ve tanrıça başları betimlenmiştir (Tekin, 2012: 23). Bu betimler sadece Roma Dönemi'nde değil aynı zamanda Hellenistik Dönem sikkelerinde de görülmektedir (Tekin, 2005: 20). Bunun yanı sıra MS 161-180 yılı Marcus Aurelius ve MS 193-211 yılı Septimius Severus'un iktidarda olduğu döneme denk gelen Byzas başı betimli sikkeler de sıklıkla görülmektedir. Bu figür Byzas'ın kendisi olabileceği gibi aynı zamanda bir savaşçı ya da o dönemde tahtta olan imparator da olması muhtemeldir (Tekin, 2012: 25).

Parion kazılarında ikisi de 2018 yılında olmak üzere Yamaç ve Roma Hamamları'nda birer adet Byzantion sikkesi bulunmuştur (Grafik 33). Parion'da ele geçen Byzantion darplı sikkelerin arka yüzlerinde tek tip kullanılmıştır:

1. Tip: Hilal ve Sekiz Şualı Yıldız

MS 151-200 yılları arasına tarihlenen ve Pseudo-Autonom darplı olan söz konusu sikkelerin ön yüzlerinde Artemis'in drapeli büstü, sağa dönük olarak omzunun arkasında ok ve sadağıyla tasvir edilmiştir. Arka yüzlerinde ise hilal ve sekiz şualı yıldız betimlenmiştir (Kat. No. 23-24; Lev. No. 3/23-24). Sikkelerin ön yüzlerinde lejand bulunmamakla birlikte arka yüzünde kent ethnikonunu ifade eden [BYZANTIΩN] yazısı yer almaktadır. Sikkelerin arka yüzünde görülen hilal ve yıldız betimi diğer kentlere karşı bağımsızlık ve güç göstergesi, propaganda aracı olarak görülmüştür. Her dönem sikkeler üzerinde sıklıkla kullanılan hilal ve sekiz şualı yıldız betimi başta Mezopotamya uygarlıkları olmak üzere farklı amaçlarla tasvir edilmiştir. Pontus Krallığı sikkelerinde de bu betim kraliyet sembolünün bir göstergesi şeklinde düşünülmüştür. Genellikle ön yüzünde Artemis betimi olan sikkenin arka yüzünde hilal ve yıldız betimlenmiştir. Sikkelerin ön yüzlerinde bulunan tanrı ya da tanrıça başları yerini sikkelerin arka yüzlerinde bu tanrı ya da tanrıçalar ile ilgili tiplere bırakmıştır. Özellikle kentte kutsanan tanrılar olduğu bilinen Artemis ve Apollon kent için oldukça önemlidir. Artemis'in Phosphoros adı altında Hekate ile özdeşleştirilmiş olduğu da Tekin tarafından ifade edilmektedir (Tekin, 2005: 19).

Grafik 33. Byzantion Darplı Sikkelerin Yıllara Göre Dağılımı

2.2.3. Asya Eyaleti

Asya Eyaleti (Provincia Asia) Roma'nın Anadolu'da kurduğu ilk eyalettir. Asya, Doğu Hellen topraklarında yer alan ilk ve en batıdaki Roma eyaletidir. Batıda Ege Adaları'ndan, doğuda antik Philomelion'un ötesine ve kuzeyde Propontis'ten, güneyde Karia'nın Dalyan yakınlarındaki kıyıları ile Rhodos Adası arasındaki boğaza kadar uzanmaktadır (Harita 11; Vitale, 2019: 277-278).

Bu ilk eyaletin kurulma süreci Pergamon Kralı III. Attalos'un ölümüyle başlamıştır. Eyalet, MÖ 129 yılında Manius Aquillius tarafından kurulmuştur. Anadolu'da Roma eyaletlerinin sınırları belirlenirken yerini aldığı krallık toprakları veya bölgenin sınırlarıyla birebir örtüşmemiştir. Bu yüzdendir ki Manius Aquilius Asya Eyaleti'nin sınırlarını belirlerken Pergamon Krallığı'nın bütün topraklarını bu eyaletin sınırlarına dahil etmemiştir. Asya Eyaleti Principatus Dönemi sonuna kadar mevcut düzenini korumakla birlikte belirli aralıklarla eyaletin sınırları artarak ya da azalarak yenilenmiştir (Kaya, 2005: 14; Tozan, 2014: 143; Orhun, 2018: 303).

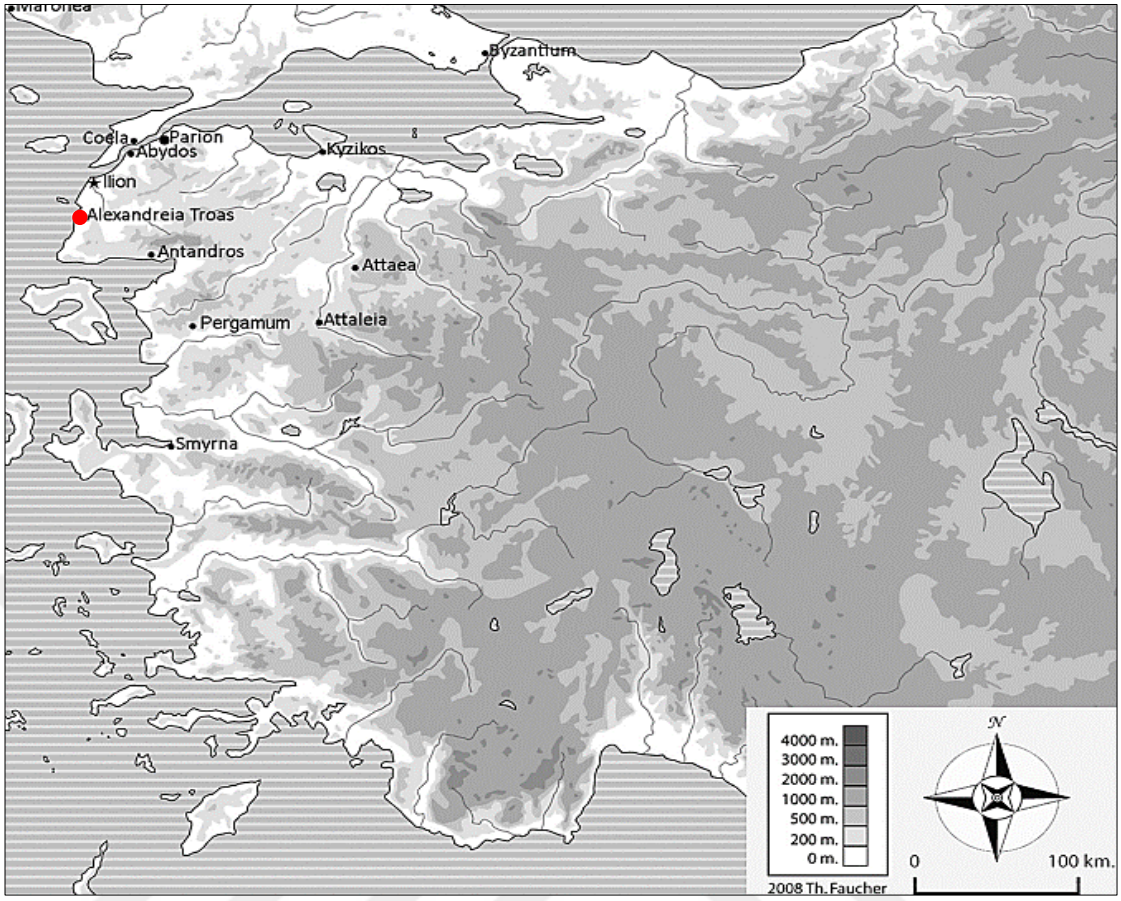

Harita 11. Asya Eyaleti ve Diğer Eyaletler (Vitale, 2019: 277)

2.2.3.1. Troas Bölgesi

2.2.3.1.1. Alexandria Troas

Asya Eyaleti içinde yer alan ve ilk adı *Antigoneia* olan Alexandria Troas kenti Çanakkale ili, Ezine ilçesi, Dalyan köyünün güneyinde, Hellespontus ve Lekton arasındaki Troas'ın batı kıyı şeridinde konumlanmaktadır (Harita 12; Akşit, 1971: 37; Kaşka ve Fırat, 2015: 47; Buruldağ, 2017a: 358; Çizmeli Öğün ve Hostein, 2018: 222). Kentin doğusunda Kebren, Skepsis, güneyinde Larisa ve Assos yer almaktadır (Öztürk, 2008: 49-50). Antik yazar Strabon, "… *Antigonos her iki halkı da şimdiki Aleksandreia'ya, vaktiyle Antigoneia olarak adlandırılan kente iskan edinceye kadar, Kebreneliler ve Skepsisliler birbirleriyle daima düşman ve savaş halinde idiler. Şimdi Aleksanderia'da Kebreneliler kalmamış ve Skepsisliler ise Lysimakhos'un izniyle ana yurtlarına dönmüşlerdir* …" şeklinde aktararak kentin o dönemdeki mevcut durumu hakkında bilgi vermiştir (Strab. XIII. I. 33).

Harita 12. Alexandria Troas Kenti Konumu (Çizmeli Öğün, 2014: 177)

Alexandria Troas kenti, MÖ 4. yüzyıl sonlarında, Diadokhlardan Antigonos Monophthalmos tarafından, synoecism/synoikisis yoluyla *Antigoneia* adıyla bir Grek polisi olarak kurulmuştur (Strab. XIII. 1. 26; Umar, 2002: 271; Kaşka ve Fırat, 2015: 47; Fırat, 2016: 45-46; Çizmeli Öğün ve Hostein, 2018: 222). Başlangıçta Antigoneia adıyla kurulan kent, Antigonos Monophthalmos'un MÖ 301 yılında Ipsos Savaşı'nda yenilgisinin ve ölümünün ardından *Alexandria Troas* olarak değiştirilmiştir (Sancaktar, 2009: 15; Sevin, 2016: 78; Fırat, 2016: 46). Bu değişikliğin sebebi, III. Alexandros'un halefleri arasındaki, kentleri kendi adlarına kurmadan önce III. Alexandros adına kurarak kutsal bir anlam yükleme düşüncesinden ve ona olan bağlılıktan kaynaklı olmalıdır (Strab. XIII. 1. 26). Bu bağlamda özetlemek gerekirse, Antigonos Monophthalmos tarafından kurulan kent, isim değişikliğiyle birlikte MÖ 301 yılında Küçük Asya'da oldukça güçlü konumda olan Thracia Kralı Lysimakhos tarafından daha da genişletilmiştir (Magie, 2003: 59; Özhan, 2004: 107).

Synoikisis olarak adlandırılan, kentlerin tek bir çatı altında toplanma düşüncesi hem ekonomik hem de stratejik anlamda önem taşımaktadır. Troas Synoikisis'i MÖ 311 yılı barışından hemen sonra Alexandros'un komutanlarından Antigonos Monophthalmos'un Kebren, Skepsis, Neandreia, Kolonai, Larisa ve Hamaxitos kentlerine ait halkların Alexandria Troas'a yerleştirilmesiyle gerçekleşmiştir. Bu düşünceyle kentler, hem III. Alexandros'un ardılları arasındaki rekabette tek kalmamış hem de ekonomik olarak güçlenmelerini sağlamıştır (Akalın, 2003: 4; Özhan, 2004: 106).

MÖ 74-63 yılları arasında VI. Mithradates, Anadolu'nun kuzey kıyılarındaki liman yerleşimlerine egemen olmak istemiştir. Roma ile Pontus Krallığı arasında bu sebepten dolayı III. Mithradates Savaşı yaşanmıştır. Alexandria Troas kenti tıpkı Ilion gibi bu savaşta Roma'yı desteklemiştir (Tenger, 1999: 161-162; Buruldağ, 2017a: 366). Mithradates Savaşları zamanında kentin sınırlarında birtakım değişiklikler olmuş ve sonrasında Alexandria Troas kentine Augustus tarafından Roma kolonisi statüsü verilmiştir (Strab. XIII. 1. 26; Özhan, 2004: 109; Filges, 2015: 318; Bursche ve Myzgın, 2015: 241; Çizmeli Öğün ve Hostein, 2018: 222). Alexandria Troas kentinin Roma Dönemi'ndeki koloni ismi *Colonia Augusta Alexandriana Troadensis/Trodensium* olarak geçmektedir (Çizmeli Öğün, 2014: 171-172; Çizmeli Öğün, 2016: 184; Sevin, 2016: 78; Çizmeli Öğün ve Hostein, 2018: 222). Kent, tek Augustus kıyı kolonisi olarak nitelendirilebilir. Uzun yıllar Roma hakimiyetinde kalan kent koloni olduğu süre boyunca Hamaxitos, Larisa, Kolonai gibi önemli limanları sayesinde güçlü ve zengin bir ticaret merkezi olmuştur (Fıstıkçı, 2015: 8; Sevin, 2016: 78). Kent, Hellenistik ve Roma Dönemleri'nde Küçük Asya ve Avrupa arasında kontrol noktası konumunda yer almakla birlikte aynı zamanda limanları ile ticaret ve aktarma görevini de üstlenmektedir (Bursche ve Myzgın, 2015: 241). MS 50-51 ve 56-57 yıllarında Aziz Paulus misyonerlik yolculukları sırasında Alexandria Troas kentini ziyaret etmiş ve ardından koloni limanından Macedonia'ya doğru yolculuğuna devam etmiştir (Acta Apost. XVI. 8-12; Buruldağ, 2017a: 367). Aziz Paulus, bu yolculuğunda Syria'dan yola çıkarak Kilikia, Derbe, Lystra, Phrygia, Galatia, Mysia, Troas Bölgeleri, Alexandria Troas, Samothrake, Neapolis, Philippi, Amphipolis, Apollonia, Thessalonica, Berea, Atina, Korinth, Ephesus ve Caesarea kentlerini dolaştıktan sonra tekrar Syria'daki Antiochia kentine geri dönmüştür (Körpe, 2011b: 52).

MÖ 1. yüzyılın 2. yarısı Alexandria Troas kenti için siyasi ve sosyo-kültürel yapıda köklü değişikliklerin yaşandığı bir dönemdir. Kentin Roma kolonisi olması nedeniyle siyasi yapılanmada birtakım değişiklikler olmuştur. Ricl, bu durum ile ilgili, koloninin Iulius Caesar tarafından planlanıp onun lejyonlarından Veteranlar ile kurulduğunu ifade etmektedir (Ricl, 1997: 20, 225; Buruldağ, 2017a: 366). Laffi, kentin Augustus Dönemi'nde Roma koloni statüsü elde ettiğini belirtmektedir (Laffi, 2004b: 153; Laffi, 2007: 178; Buruldağ, 2017a: 366). Kente atfedilen ilk Latince yazıtlardan birinde, MÖ 27-12 yılları arasında Augustus'un kente gelen yeni yerleşimcilerle hem kenti güçlendirdiği hem de yeni yapılar inşa ettiği yazmaktadır (Ricl, 1997: 21, 66-67, no. 34). İmparator Augustus koloni kentine *Ius Italicum* adı verilen bir ayrıcalık tanımıştır. Kent, MS 1. yüzyılda ekonomisi ile sürekli gelişen önemli bir Roma yerleşimi konumuna gelmiştir. MS 124 yılında ise Hadrianus doğuya yapmış olduğu seyahatler kapsamında kenti de ziyaret etmiştir. Parion örneğinde olduğu gibi İmparator Hadrianus kentte birçok kamu yapısı inşa ettirmiştir (Halfmann, 1986: 191-192, 199, 204-205; Buruldağ, 2017a: 368).

Alexandria Troas kenti Goth akınlarından etkilenen kentlerden biri olmuştur. MS 261/262 yıllarında Gothlar Hellespontus'a (Çanakkale Boğazı) ulaşmıştır. Bu süreç Troas Bölgesi'nin bu bağlamda Alexandria Troas ve Ilion kentlerinin Gothlar tarafından yağmalandığı döneme denk gelmektedir. Kentte yapılan kazılar kapsamında elde edilen verilerden de anlaşıldığı üzere kenti çevreleyen surların ve podyumlu tapınağın bu tarihte yıkıldığı anlaşılmaktadır (Tenger, 1999: 170-171; Esch, 2016: 79). Aynı zamanda numismatik veriler açısından da değerlendirildiğinde olasılıkla Goth istilasından kaçarken başına aldığı darbeden dolayı ölen bir bayana ait iskeletin yakınında ele geçen deri bir kese içinde 339 adet sikke de bu durumu kanıtlar niteliktedir. Bu sikkelerden 3 adeti Roma Eyalet sikkesi olmakla birlikte, 1'i Caracalla Dönemi'ne ait, diğer 2 sikkenin ön yüzünde Tyche başı yer almaktadır (Çizmeli Öğün, 2017: 233).

Kent, Vespasianus Dönemi'nde basılan sınırlı sayıda sikkenin ardından Antoninus Pius ve Gallienus Dönemleri arasında büyük ölçekte bronz sikke darp etmiştir. MS 3. yüzyılda özellikle Gallienus Dönemi'nde sikke basımındaki yoğunluk göze çarpmaktadır (Bursche ve Myzgın, 2015: 241; Çizmeli Öğün ve Hostein, 2018: 222). Kentin koloni sikkeleri üzerinde hem Hellenistik kültür geleneğinin devam ettirildiğini gösteren yerel tipler (Sancaktar, 2009: 16) hem de kentin MS 2. yüzyılın 2. yarısı ile MS 3. yüzyılın 3.

çeyreğine kadar darp edilen sikkelerinde Roma kültür izlerini taşıyan betimler bulunmaktadır. Sikkeler üzerinde propaganda amacı taşıyan Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, Marsyas, kartal ve zafer takı betimleri görülmektedir. Bu tipler Roma'nın kuruluş efsanesini belirtmesinin yanı sıra gerek kolonilere gerekse kentlere verilen ayrıcalıkları ve imparatorluk tarafından kazanılan zaferleri ifade etmekte olup sikkeler vasıtasıyla koloni halkına aktarılmıştır (Buruldağ, 2017a: 434). Aynı zamanda Alexandria Troas sikkelerinde arka yüz betimi olarak otlayan at, Apollon, tripod, Apollon Smintheus Kült Heykeli, Apollon-Rahip Krinis-Çoban Orodes, Genius, lyre, Rahip-saban, Tyche, tapınak ve Herakles tasvirleri de kullanılmıştır.

Parion'da 2005 ve 2020 yılları arası kazı çalışmalarına bakıldığında 39 adet sikkenin Alexandria Troas darplı olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu yıllar arasında çıkan tüm Eyalet sikkelerine bakıldığında Parion'dan sonra Alexandria Troas sikkeleri sayıca en fazla olanıdır. Alexandria Troas'ın Parion'un ikiz kolonisi olma ihtimali düşünüldüğünde bu durum doğal karşılanabilir (Çizmeli Öğün, 2004: 29; Keleş, 2016: 194). Aynı zamanda sikkelerin sayıca fazla olması, kentin bulunduğu yerin lokalizasyonu açısından da önemlidir. Alexandria Troas sikkelerinin, Troas Bölgesi içerisindeki dolaşımına bakıldığında Parion haricinde Ilion, Assos gibi farklı kentlerde de yoğun şekilde ele geçtiği görülmektedir. Bu durum da kentin bölgedeki ekonomik ve politik önemini ortaya koymaktadır (Çizmeli Öğün, 2014: 179).

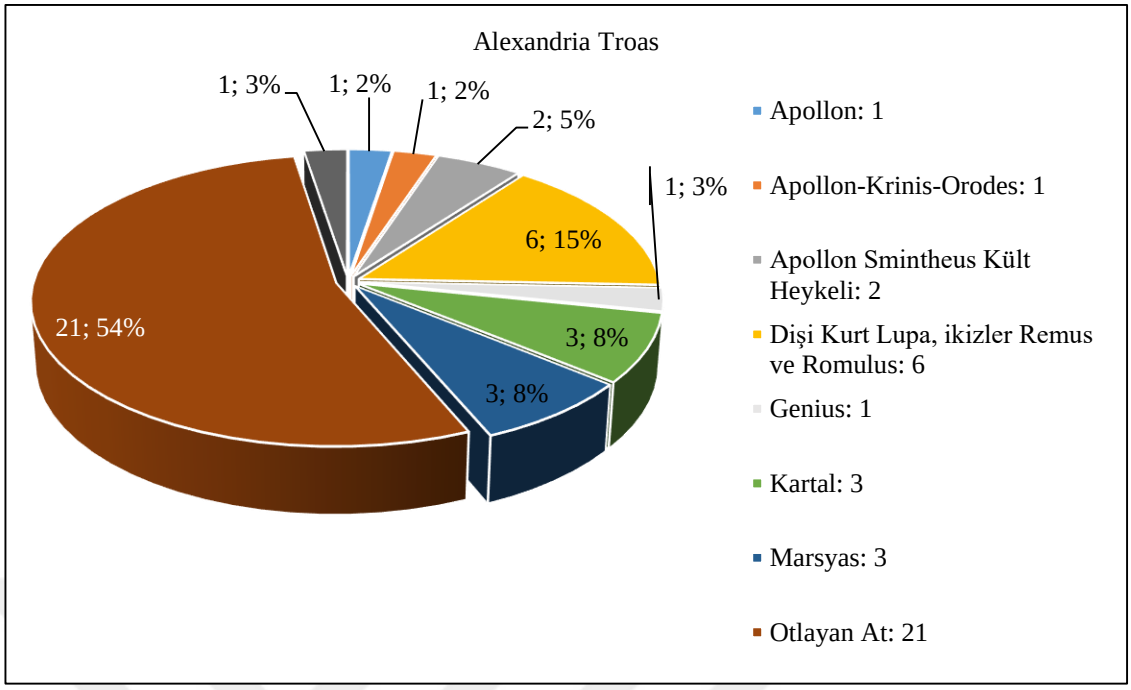
Parion kazılarında ele geçen Alexandria Troas darplı sikkelerin imparatorlara/imparatoriçelere göre dağılımlarına bakıldığında; Pseudo-Autonom (4), Commodus (2), Iulia Domna (1), Caracalla (6), Severus Alexander (1), Maximus (1), III. Gordianus (1), Trebonianus Gallus (2), Volusianus (1), I. Valerianus (4), Gallienus (11), Salonina (1) ve imparatoru belirlenemeyen (4) sikke ile temsil edilmektedir (Tablo 16; Kat. No. 25-63; Lev. No. 3/25-27; Lev. No. 4/28-36; Lev. No. 5/37-45; Lev. No. 6/46-54; Lev. No. 7/55-63).

TİPLER **İMPARATOR VE İMPARATORİÇELER**	Commodus	Iulia Domna	Caracalla	Severus Alexander	Maximus	III. Gordianus	Trebonianus Gallus	Volusianus	I. Valerianus	Gallienus	Salonina	Pseudo-Autonom Darp MS. 3 yüzyıl	İmparatoru Belirsiz Sikkeler	**Toplam**
Apollon			1											**1**
Apollon-Krinis-Orodes							1							**1**
Apollon Smintheus Kült Heykeli						1	1							**2**
Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus	1							1	1	2			1	**6**
Genius									1					**1**
Kartal			2							1				**3**
Marsyas	1									1			1	**3**
Otlayan At		1	3		1				2	7	1	4	2	**21**
Tripod				1										**1**
Toplam	**2**	**1**	**6**	**1**	**1**	**1**	**2**	**1**	**4**	**11**	**1**	**4**	**4**	**39**

Tablo 16. Alexandria Troas Darplı Sikkelerin İmparator/İmparatoriçe ve Arka Yüz Tiplerine Göre Dağılımı

Tablo 16'da yer alan sikkelerin arka yüz tipleri incelendiğinde, sayısal olarak dağılımına bakıldığında Apollon (1), Apollon-Krinis-Orodes (1), Apollon Smintheus Kült Heykeli (2), Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus (6), Genius (1), Kartal (3), Marsyas (3), Otlayan At (21), Tripod (1) örneği bulunmaktadır (Kat. No. 25-63).

Kentin Hellenistik Dönem'den itibaren sembolü olan otlayan at betimi 21 sikkeyle toplamdaki sikkelerin yarısından fazlasının tipini oluştururken bu tipi 6 sikke ile Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus betimi izlemektedir. Bu betimleri ise sırasıyla kartal, Marsyas ve diğer tipler takip etmektedir (Grafik 34).

Grafik 34. Alexandria Troas Darplı Sikkelerin Arka Yüz Tipleri ve Yüzdeliklerine Göre Dağılımı

Parion'da ele geçen Alexandria Troas darplı sikkelerin arka yüzlerinde 9 farklı arka yüz tipi kullanılmıştır:

1. Tip: Otlayan At
2. Tip: Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus
3. Tip: Marsyas
4. Tip: Apollon
5. Tip: Kartal
6. Tip: Tripod
7. Tip: Apollon Smintheus Kült Heykeli
8. Tip: Apollon-Krinis-Orodes
9. Tip: Genius

MS 3. yüzyılın ortalarına tarihlenen Pseudo-Autonom darplı 4 sikkeden birincisinin ön yüzünde drapeli Tyche büstü, sağa; başında sur tacı, arkasında vexillum ve CO [ALEX TRO] lejandı; arka yüzde otlayan at tasviri, sağa ve COL AVG TROA yazısı yer almaktadır (Kat. No. 25; Lev. No. 3/25). Kat. No. 26 ve Kat. No. 27'deki sikkelerin ön ve arka yüz betimleri ve lejandları aynı olmakla birlikte ön yüzlerinde drapeli Tyche büstü, sağa; başında sur tacı, arkasında vexillum ve [AV CO TRO] yazısı; arka yüzünde otlayan at tasviri, sağa ve COL AVG TRO lejandı bulunmaktadır (Kat. No. 26-27; Lev. No. 3/26-27). Pseudo-Autonom darplı son sikkenin ise ön yüzünde drapeli Tyche büstü, sağa; başında sur tacı, arkasında vexillum ve [ ] TRO A[V] lejandı yer almaktadır. Arka yüzünde diğer üç sikkede olduğu gibi sağa doğru otlayan at tasvir edilmiştir. Arka yüz lejandı ise, COL AVG TRO ile ifade edilmektedir (Kat. No. 28; Lev. No. 4/28). Sikkelerin ön yüzünde tasvir edilen Tyche; şans (iyi-kötü), kader, bereket ve unutulmayan başarıları temsil eden bir yerleşim tanrıçasıdır. Her bireyin bir Tyche'si olabileceği gibi her kentin de kendi Tyche'si olabilmektedir (Howatson, 2013: 326, 964). Roma darpları üzerinde Tanrıça Tyche; vexillum, Cornucopiae (bereket boynuzu) ve gemi dümeni taşır şekilde farklı tiplerde karşımıza çıkmaktadır. Bu sikkelerde Tyche arkasında taşıdığı vexillum (askeri sancak) ile kentin kuruluşuna ve başarılarına atıfta bulunmaktadır.

Alexandria Troas kentinin koloni darpları içerisinde sık rastlanan tiplerden biri de Roma'nın kuruluş efsanesini simgeleyen Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus betimidir. Parion'da, Alexandria Troas darplı sikkeler içinde Commodus Dönemi'ne ait farklı arka yüz tiplerine sahip iki adet sikke ele geçmiştir. Bu sikkelerden ilkinin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü ve [IMP CAI M AVR] – COMM[ODVS] lejandı; arka yüzde Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus betimi, sağa ve COL AVG TROAD lejandı yer almaktadır (Kat. No. 29; Lev. No. 4/29). İmparatora ait diğer sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa bakan zırhlı büstü ve [IMP CAI M AV]R – COM[MOD AVG] lejandı yer almaktadır. Arka yüzünde ise Marsyas bir altlık üzerinde çıplak, ayakta, sola; sol omzunda üzüm torbası, sağ eli havada tasvir edilmiştir. Sikkenin arka yüzünde yer alan [COL AVG] TROAD lejandı ile Alexandria Troas'ın Augustus Dönemi'ne ait bir koloni kenti olduğu ifade edilmektedir (Kat. No. 30; Lev. No. 4/30). Marsyas betimleri MS 2. yüzyılın sonu ve 3. yüzyılın 2. yarısına kadarki süreçte sikkeler üzerinde

görülmektedir. İmparatorlardan Commodus ve Gallienus Dönemleri boyunca görülen bu tip Roma tarafından *Coloniae* ve *Municipium* yerleşimlerine verilen ekonomik bir ayrıcalık olan *Ius Italicum* imtiyazının bir sembolü olarak tasvir edilmiştir.

Iulia Domna'ya atfedilen sikke tek örnek ile temsil edilmektedir. 2014 yılında Odeion'da ele geçen MS 193-217 yıllarına tarihlenen bu sikkenin ön yüzünde imparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa; arka yüzünde sağa doğru otlayan at tasvir edilmiştir. Sikkenin ön yüz lejandı IVLIA AVGVSTA; arka yüz lejandı COL AVG TROAD olarak belirtilmektedir (Kat. No. 31; Lev. No. 4/31).

Parion kazılarında, Caracalla Dönemi'ne tarihlenen 6 adet Alexandria Troas sikkesi ele geçmiştir. Bu sikkelerden ilkinin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa ve ANTONI[ ] lejandı yer almaktadır. Arka yüzünde ayakta Apollon, sola; sağ ayağı kaya üzerinde, sağ elinde ağaç dalı tutarken betimlenmiş olup sikkenin arka yüzünde [COL] A[VG TROA] yazmaktadır (Kat. No. 32; Lev. No. 4/32). Kentlerin Roma kolonizasyonu öncesi dönemlerinde tapınım gören bazı kültlerinin, Roma kolonizasyonu sürecinde de devam ettiği görülmektedir. Troas Bölgesi'nin tapınım gören tanrılarının başında Apollon gelmekle birlikte Alexandria Troas kentinin kuruluşundan MS 3. yüzyıla kadar varlığını devam ettirmiş tek kült olmuştur.

İmparatora ait kartal betiminin görüldüğü iki sikke vardır. Bu sikkelerin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu, zırhlı ve göğsünde *Aegis* olan büstü, sağa ve M AVREL ANTONIN[VS] lejandı; arka yüzünde ayakta pençelerinde boğa başı tutan, kanatları açık, sağa dönük kartal betimlenmiştir. Arka yüzü COL AVG TROA lejandına sahiptir (Kat. No. 33-34; Lev. No. 4/33-34). Kartal betimi, Weiß ve Boßmann tarafından, kentin kurucusu ve kuruluş efsanesi ile ilişkilendirilmiştir. Weiß ve Boßmann, bu tipin Alexandria Troas *eponymosu* olarak kabul edildiğini III. Alexandros ve Apollon Smintheus ile bağlantılı olduklarını ifade etmektedirler (P. Weiß, 1996: 158-159; Boßmann, 2004: 274). Efsaneye göre Alexandros, Apollon Smintheus'a görünerek bir işaret bırakır ve sonrasında bir kartal görünerek kentin kurulacağı alanı gösterir (Boßmann, 2004: 275). Benzer durum Nikomedia ve Pisidia Antiocheia kentlerinin kuruluş efanesinde de görülmektedir. Nikomedia'nın kuruluşunda kartal altar üzerinde kurban edilmiş hayvanın başını almış ve sonrasında bir yılan kentin kurulacağı alanı

göstermiştir (P. Weiß, 1984: 184; P. Weiß, 1996: 164; Boßmann, 2004: 275). Aynı şekilde benzer bir kuruluş efsanesi ise Pisidia Antiocheia kentinde rastlanır. Kartal, kurban edilen boğanın bacağını çalmış ve sonrasında kuşların en güçlüsü olarak adlandırılan kartal, Zeus ile özdeşleştirilerek bir işaret olarak kabul edilmiş ve kentin kurulacağı yerin belirtildiği düşünülmüştür (Boßmann, 2004: 275; Buruldağ, 2017a: 454). Alexandria Troas sikkeleri içinde birincil sembol olarak görülen kartal betimi, Parion darplarında ağaç üzerinde kartal ve Adramytteion darplarında Zeus'un elinde tuttuğu figür şeklinde ikincil sembol olarak tasvir edilmiştir.

Caracalla Dönemi'ne ait sikkeler içerisinde otlayan at betiminin görüldüğü 3 sikke bulunmaktadır. Sikkelerin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü tasvir edilmiştir ve sikkeler [M AVREL] ANTONINVS ön yüz lejandına sahiptir. Sikkelerin arka yüzünde sağa doğru otlayan at resmedilmiştir. Söz konusu 3 sikkenin arka yüzleri COL ALEX[ ] AVG (Kat. No. 35; Lev. No. 4/35), C[OL AL]EXA AVG (Kat. No. 36; Lev. No. 4/36) ve COL ALEXA[ND] AVG (Kat. No. 37; Lev. No. 5/37) olarak ifade edilmektedir. Alexandria Troas darplı sikkeler üzerinde otlayan at betiminin yoğun olarak tasvir edildiği dikkat çekmektedir. Bu betim ile olasılıkla antik dönemde at yetiştiriciliğinin, bölgenin ve kentin temel dayanağını oluşturan ya da refah düzeyine katkı sağlayan bir faaliyet olarak bölgeye dolayısıyla kente doğrudan bir gönderme yapılmak istenmiş olmalıdır. Bir nevi atın, kentin ekonomisindeki yerini temsil etmektedir.

İmparator Severus Alexander Dönemi'ni temsil eden sikkenin tek örneği bulunmaktadır. Sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa ve [ALEX]AND[RV] lejandı yer almaktadır. Kentin işlek bir limana sahip olduğunu gösteren tripod betiminin yer aldığı sikkenin arka yüzü COL AVG TRO lejandı ile belirtilmektedir (Kat. No. 38; Lev. No. 5/38).

Maximus (Caesar) Dönemi'ne ait sikkenin ön ve arka yüz lejandları okunamamakla birlikte ön yüzünde imparatorun diademsiz, paludamentumlu ve sağa bakan zırhlı büstü; arka yüzde sağa doğru otlayan at tasviri bulunmaktadır (Kat. No. 39; Lev. No. 5/39).

2018 yılında Roma Hamamı'nda bulunan, III. Gordianus Dönemi'ne ait sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa ve [IMP]

M ANT [GORDIANVS] lejandı; arka yüzünde kaide üzerinde himation giyen, sağa dönük Apollon Smintheus Kült Heykeli bulunmaktadır. Tripod üzerinde yanan ateşe doğru sağ elinde patera, sol elinde yay tutmaktadır. Omzunun arkasında ise bir sadak ile betimlenmiştir. [CO]L AVG TR[OAD] lejandı ile arka yüzü belirtilmektedir (Kat. No. 40; Lev. No. 5/40). Alexandria Troas'a atfedilen sikkeler ve epigrafik belgelerden anlaşıldığı üzere kentte, Apollon Smintheus kültü olduğu bilinmektedir. Kentte Apollon Smintheus onuruna *Simintheia* ve *Smintheia Pauleia* oyunları düzenlenmiştir (Taşlıklıoğlu, 1971: 179-180, no. 7; Özhan, 2015: 107; Buruldağ, 2017a: 462).

Parion'da, Trebonianus Gallus Dönemi'ne ait 2 adet sikke ele geçmiştir. Bu sikkelerden 2014 yılında Tiyatro'da bulunanın ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa ve IMP VIB TREB GAL[LVS P F AV] lejandı yer almaktadır. Arka yüzünde ise, kaide üzerinde himation giyen, sağa dönük Apollon Smintheus Kült Heykeli betimlenmiştir. Tripod üzerinde yanan ateşe doğru sağ elinde patera ve sol elinde yay tutmakta, omzunun arkasında sadak bulunmaktadır. COL AVG TROAD lejandı ile arka yüzü temsil edilmektedir (Kat. No. 41; Lev. No. 5/41).

Aynı imparatorluk dönemi darbı olan, 2015 yılında Tiyatro'da ele geçen diğer sikkenin ön yüzünde Trebonianus Gallus'un defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü yer almaktadır. IMP C VIB TRIB GAL[LVS P F AVG] lejandı ile ön yüzü ifade edilmektedir. Arka yüzde ortada tripod her iki yanında sakalsız erkek figürü (Apollon ve Rahip Krinis) yüzleri birbirine dönük vaziyette, Apollon beline kadar çıplak, sağ elinde üç ok, sol elinde yay tutmakta; Rahip Krinis oturmakta, eli oturağının üzerinde; aralarında sakallı, elinde pedium tutan çoban Orodes'in üst kısmı yer almaktadır (Kat. No. 42; Lev. No. 5/42). Sikke COL AVG TROAD arka yüz lejandına sahiptir. Hill, bu betimin Krinis'in Apollon'u ağırlaması efsanesi (Polemon Söylencesi) ile bağlantılı olduğunu dile getirmektedir (Hill, 1916: 138). Polemon, Tanrı Apollon'un Khyrse'de yaşayan Rahibi Krinis'e nedeni bilinmeyen bir şekilde kızdığı ve cezalandırmak için ürünleri harap eden fareleri yolladığını aktarmaktadır. Fakat daha sonrasında Rahip tarafından iyi ağırlandığını düşünen Tanrı Apollon, okları ile fareleri öldürerek bu salgına son vermiştir (Polemon, *Ap. Scholia A Iliad* I, 39). Üç ayağın üzerinde bir misafirin ağırlandığını ifade eden ekmek olduğu düşünülen daireler ve oklarla öldürülmüş fare tasviri bu görüşü destekler niteliktedir. Lacroix ve Bellinger de bu düşünceyi benimsemektedir (Lacroix, 1949: 80; Bellinger, 1958: 36). Betimde Rahip Krinis'in

Apollon'u güzel bir şekilde ağırlaması ve sonrasında Apollon'un okları ile fareyi öldürmesi ana tema olarak işlenmiştir (Çizmeli Öğün, 2009: 118).

Volusianus Dönemi'ne ait, 2019 yılında Akropol Doğu (İç) Suru'nda ele geçen sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; arka yüzde sağa bakan Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus tasviri görülmektedir. Bu sikkenin ön yüz lejandı [IMP] VIBI [AFI VOL]VSSIAN; arka yüz lejandı COL AVGO TROA şeklindedir (Kat. No. 43; Lev. No. 5/43).

Parion'da, I. Valerianus Dönemi'ne tarihlenen 4 adet sikke ele geçmiştir. I[MP] [LI]C VALERIANVS A ön yüz lejandına sahip imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstünün betimlendiği sikkenin arka yüzünde Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus betimi, sağa ve COL AVG TRO lejandı yer almaktadır (Kat. No. 44; Lev. No. 5/44). Aynı imparatora ait 2. sikkenin ön yüzünde imparatorun şua taçlı başı, sağa ve [IMP] C VALERIANVS [AVG] lejandı; arka yüzünde Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde Victoria bulunmakta ve sol altta yer alan alevli altara sunu yapmaktadır. COL [AV] TRO lejandı ile arka yüzü ifade edilmektedir (Kat. No. 45; Lev. No. 5/45). Otlayan at betiminin görüldüğü son 2 sikkeye bakıldığında ilk sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa ve IMP LICIN [VALERlAN] lejandı yer almaktadır. Bu sikkenin arka yüzünde COL AVG TRO lejandı ile birlikte sağa doğru otlayan at tasvir edilmiştir (Kat. No. 46; Lev. No. 6/46). İmparatora ait diğer sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa ve [ ] C VALERI[AN] lejandı; arka yüzde otlayan at, sağa; arkasında ayakta bir çoban pedum tutmaktadır. [C]OL A TRO lejandı ile arka yüzü ifade edilmektedir (Kat. No. 47; Lev. No. 6/47).

I. Valerianus'un oğlu Gallienus adına darp edilmiş Alexandria Troas sikkeleri, Parion kazılarında, 11 sikke ile temsil edilmektedir. Ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstünün betimlendiği ilk sikkenin arka yüzünde ayakta, sağa, pençelerinde boğa başı tutan, kanatları açık bir kartal betimi görülmektedir. 2014 yılında Tiyatro'da ele geçen bu sikkenin ön yüz lejandı [I]MP GALLIENVS AV; arka yüz lejandı [COL] AVG TRO şeklinde belirtilmektedir (Kat. No. 48; Lev. No. 6/48). Weiß, arka yüz betimi olarak tercih edilen boğa başı taşıyan bir

kartalın betimlenmesini doğrudan kentin kuruluşu ile ilişkilendirmektedir (P. Weiß, 1996: 158-159).

2019 yılında Roma Hamamı'nda ve 2011 yılında Yamaç Hamamı'nda bulunan 2 sikkenin ön ve arka yüz betimleri ve lejandları aynı olmakla birlikte; sikkelerin ön yüzünde Gallienus'un defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; arka yüzde Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus sağa doğru tasvir edilmiştir. Bu sikkeler IMP LICIN GALLIENVS ön yüz lejandına ve COL AVG TRO arka yüz lejandına sahiptir (Kat. No. 49-50; Lev. No. 6/49-50).

İmparator Gallienus Dönemi'ne ait bir diğer sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa ve [IM]P LIC[IN GALLIENV] lejandı; arka yüzde bir altlık üzerinde, sağa doğru, çıplak, ayakta duran Marsyas betimi görülmektedir. Marsyas sol omzunda üzüm torbası taşımakta ve sağ eli havadadır. 2013 yılında Tiyatro'da ele geçen bu sikkenin arka yüz lejandı COL AV – G TROA olarak ifade edilmektedir (Kat. No. 51; Lev. No. 6/51).

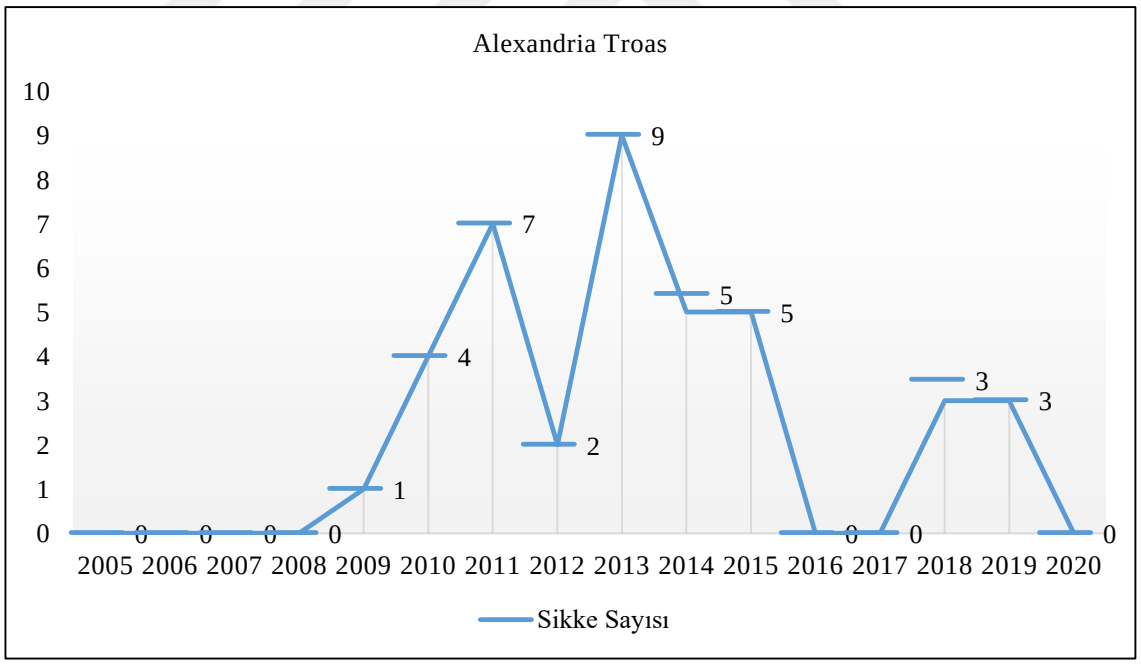
Gallienus Dönemi'ne ait otlayan at betiminin görüldüğü toplamda 7 adet sikke ele geçmiştir. Kat. No. 52 ve Kat. No. 53'deki sikkelerin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; arka yüzünde sağa doğru otlayan at betimlenmiştir. 2012 yılında Tiyatro'da ve 2011 yılında Agora/Depo'da ele geçen bu sikkelerin ön yüzünde IMP LICI GALLIENV lejandı; arka yüzünde COL AVG TRO lejandı yer almaktadır (Kat. No. 52-53; Lev. No. 6/52-53). 2010 yılında Tiyatro'da ele geçen ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstünün yer aldığı sikkenin arka yüzünde sağa doğru otlayan at resmedilmiştir. Kat. No. 54'deki bu sikke IMP LICIN GALLIENV ön yüz lejandına; COL AVG TRO arka yüz lejandına sahiptir (Kat. No. 54; Lev. No. 6/54). İmparatora ait son 4 sikkenin ön ve arka yüz betimleri ve lejandları aynı olmakla birlikte sikkelerin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa ve IMP LICIN GALLIENVS lejandı; arka yüzünde sağa doğru otlayan at betimi ve COL AVG TRO lejandı yer almaktadır (Kat. No. 55-58; Lev. No. 7/55-58).

Alexandria Troas sikkeleri içerisinde Gallienus'un eşi İmparatoriçe Salonina Dönemi'ne ait 1 sikke ele geçmiştir. 2010 yılında Tiyatro'da ele geçen bu sikkenin ön yüzünde imparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa ve AVR CORNE – ƧALONINA

lejandı; arka yüzünde otlayan at tasviri, sağa ve COL ALEXA AVG lejandı bulunmaktadır (Kat. No. 59; Lev. No. 7/59).

Parion kazılarında bulunan Alexandria Troas darplı 4 sikkenin düşük kondisyonlu olmaları nedeniyle imparatorları belirlenememiştir. Sikkelerin arka yüzünde 3 farklı tip bulunmakta olup bunlar; Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa; (Kat. No. 60; Lev. No. 7/60), Marsyas bir altlık üzerinde çıplak, ayakta, sola; sol omzunda üzüm torbası, sağ el havada; (Kat. No. 61; Lev. No. 7/61) ve otlayan at, sağa; (Kat. No. 62-63; Lev. No. 7/62-63) tasvirleridir.

Parion kazılarında ele geçen Alexandria Troas sikkelerinin buluntu yıllarına göre dağılımına bakıldığında 9 sikke ile en fazla 2013 yılında ele geçtiğini söylemek mümkündür (Grafik 35). 21 adet sikkenin ise arka yüzünde otlayan at tasviri olduğu tespit edilmiştir (Bkz. Grafik 34). Alexandria Troas sikkelerinin, 2013 yılında en yüksek temsil oranına sahip olması, olasılıkla Parion Tiyatrosu'nda bu kazı sezonunda çıkan Goth akınlarıyla ilgili olabilecek toplu sikke buluntularından kaynaklanmaktadır.

Grafik 35. Alexandria Troas Darplı Sikkelerin Yıllara Göre Dağılımı

Alexandria Troas sikkeleri genel olarak değerlendirildiğinde; yoğunluğu 11 sikke ile MS 253-268 yılları arasına tarihlenen Gallienus Dönemi sikkeleri oluşturmaktadır (Bkz. Tablo 16). Parion'da bu döneme ait Alexandria Troas darplı sikkelerin sayıca fazla

olması, hem kentin dönemsel olarak darp ettiği sikke sayısı ile ilişkili hem de MS 3. yüzyıl ortalarında gerçekleşen Goth akınlarından kentin de etkilenmiş olabileceğini göstermesi açısından önem taşımaktadır. Aynı şekilde Çizmeli Öğün tarafından ele alınan 'Smintheus Definesi Işığında Troas Bölgesi ve Goth İstilası Dönemi' adlı makalede ele alınan sikkelerde olduğu gibi, Tiyatro'da ele geçen MS 3. yüzyıl tabakasındaki sikkelerin en erkeni Commodus Dönemi'ne en geçi Gallienus Dönemi'ne tarihlenmektedir. Söz konusu makalede Çizmeli Öğün tarafından ifade edildiği üzere kondisyonu iyi durumda olan Gallienus Dönemi sikkeleri bir tehdit nedeniyle piyasaya sürüldükten kısa bir süre sonra toplatılmıştır (Çizmeli Öğün, 2017: 231-236). Parion'da ele geçen Alexandria Troas darplı sikkeler için Keleş'in düşüncesi de, Çizmeli Öğün ile aynı doğrultudadır (Keleş, 2016: 196).

2.2.3.1.2. Ilion

Günümüzde Anadolu'nun kuzeybatı ucunda, Hellespontus'un güney girişinde, Aegeon Pelagos ve Propontis ile Asya ve Avrupa kıtalarının geçiş bölgesinde yer alan ve Troia (Hisarlık) adıyla da bilinen kent, Troas Bölgesi yerleşimlerinden biridir (Akşit, 1971: 13; Körpe, 2008: 376; Aslan, 2016: 1; Sönmez, 2020: 13). Kentin adı Hitit belgelerinde *Wilusa, Wilusija, Taruisa* olarak geçmektedir (Sevin, 2016: 74). Bu iki büyük kıta ve denizin kesiştiği yerde konumlanması kentin üç bin yıl boyunca sürekli yerleşim görmesini sağlamıştır (Aslan, 2012b: 209). Strabon kentin lokalizasyonu ile ilgili, "… *Abydos'tan sonra Ilion toprakları başlar, yani Lekton'a kadar uzanan kıyı kısımları, Troia Ovası ve Aineias'a bağlı olan İda Dağı yamacındaki kısımlar* …" şeklinde ifade etmektedir (Strab. XIII. 1. 24).

Kent, Hisarlık Tepesi olarak ifade edilen höyükle özdeşleşmiş olmakla birlikte 10 tabakadan meydana gelmektedir. Bu tabakalar dönemsel olarak Erken Bronz Çağı'ndan Bizans Dönemi'ne kadar devam etmektedir (Aslan, 2016: 10-11; Sevin, 2016: 74). Troia I-III (MÖ 2920-2200), Troia II (MÖ 2550-2250), Troia III (MÖ 2250-2200), Troia IV-V (MÖ 2200-1740/30), Troia VI (MÖ 1740/30-1300), Troia VIIb'1 (MÖ 1180-1130), Troia VIIb'2 ve Troia VIIb'3 (MÖ 1150-950), Troia VIII (MÖ 700-85), Troia IX (MÖ 85-MS 500) ve Troia X (MS 12.-13. yüzyıl) olarak tarihlenmektedir (Umar, 2002: 50-57; Aslan, 2016: 11-34).

MÖ 129-126 yılları arasında, Batı Anadolu'da Roma'nın Anadolu'daki siyasi varlığının temelini oluşturan Asya Eyaleti'nin kurulduğu daha önce ifade edilmişti. Fakat MÖ 1. yüzyılın ilk çeyreği boyunca Mithradates Savaşları nedeniyle Asya Eyaleti'nde huzur ortamı kalmamıştır. Roma, Pontus Kralı VI. Mithradates Eupator'a karşı bir savunma hattı oluşturmak istemiştir. Bu savunma hattında Parion, Lampsakos, Alexandria Troas ve Ilion kentleri bulunmaktadır. MÖ 1. yüzyılın 2. yarısında Ilion dışında, bu savunma hattını oluşturan Parion, Lampsakos ve Alexandria Troas kentleri Roma kolonisine dönüştürülmüştür (Buruldağ, 2017a: 4).

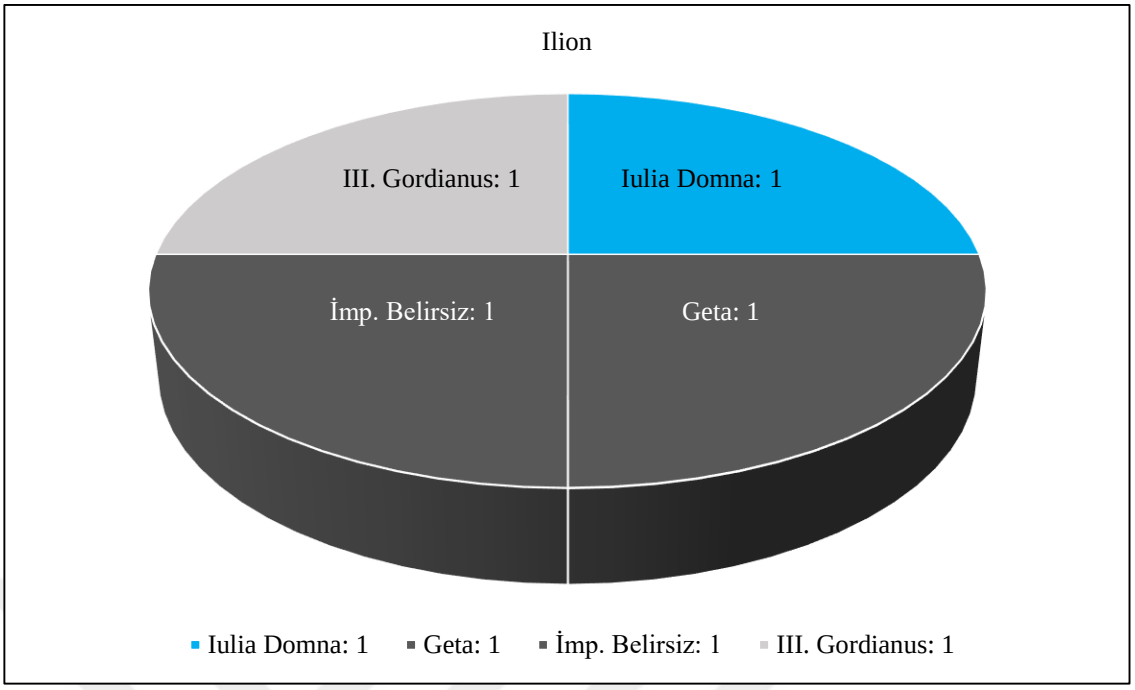
Ilion kentinde MÖ 77 yılına tarihlenen Grekçe bir yazıtta Antigonos Monophthalmos Dönemi'nde kurulmuş olan Athena Ilias Kutsal Alanı merkezli birliğin üyeleri belirtilmektedir. Yazıtın 5. ve 10. satırlarında Ilion, Dardanos, Abydos, Alexandria Troas, Lampsakos, Assos, Parion, Skepsis, Gargara, Apamea (Myrlea) ve Kalkhedon kentleri birliğe üye yerleşimler olarak gösterilmektedir (Buruldağ, 2017a: 359).

Ilion sikkelerine bakıldığında, arka yüz betimi olarak Zeus Idaios, Nehir Tanrısı Skamandros[16], Athena Ilias Kült Heykeli ve monogramlar arasında baykuş gibi betimlerin kullanıldığı görülmektedir. Parion kazılarında Ilion darplı 4 adet sikke ele geçmiştir. Bu sikkelerin imparatorlara/impataratoriçelere göre dağılımlarına bakıldığında; Iulia Domna (1), Geta (1), III. Gordianus (1) ve İmparatoru Belirsiz (1) örnek ile temsil edilmektedir (Grafik 36).

Parion'da ele geçen Ilion darplı sikkelerin arka yüzlerinde 3 farklı arka yüz tipi kullanılmıştır: (Grafik 37)

1. Tip: Zeus Idaios
2. Tip: Skamandros
3. Tip: Athena Ilias Kült Heykeli

[16] Nehir Tanrısı Skamandros ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.; Sencan Altınoluk, 2005: 198-200.

Grafik 36. Ilion Darplı Sikkelerin Ön Yüz Tipleri ve Sayıları

Parion'da ele geçen Ilion sikkelerinin en erken örneğini İmparatoriçe Iulia Domna'ya ait sikke oluşturmaktadır. Bu sikkenin ön yüzünde imparatoriçenin sağa dönük diademli ve drapeli büstü yer almaktadır. Aynı zamanda sikkenin ön yüzünde bir kontrmark görülmekle birlikte, kontrmark içerisinde Athena başı tasvir edilmiştir. Sikkenin arka yüzünde Zeus Idaios tahtta, bir elinde uzun bir asa, diğer elinde Athena Ilias Kült Heykeli tutmaktadır. Sikke IOV ΔOMNA CE[BACTH] ön yüz lejandına ve [ΔIA] IΔA[ION IΛ]EIC arka yüz lejandına sahiptir (Kat. No. 64; Lev. No. 8/64).

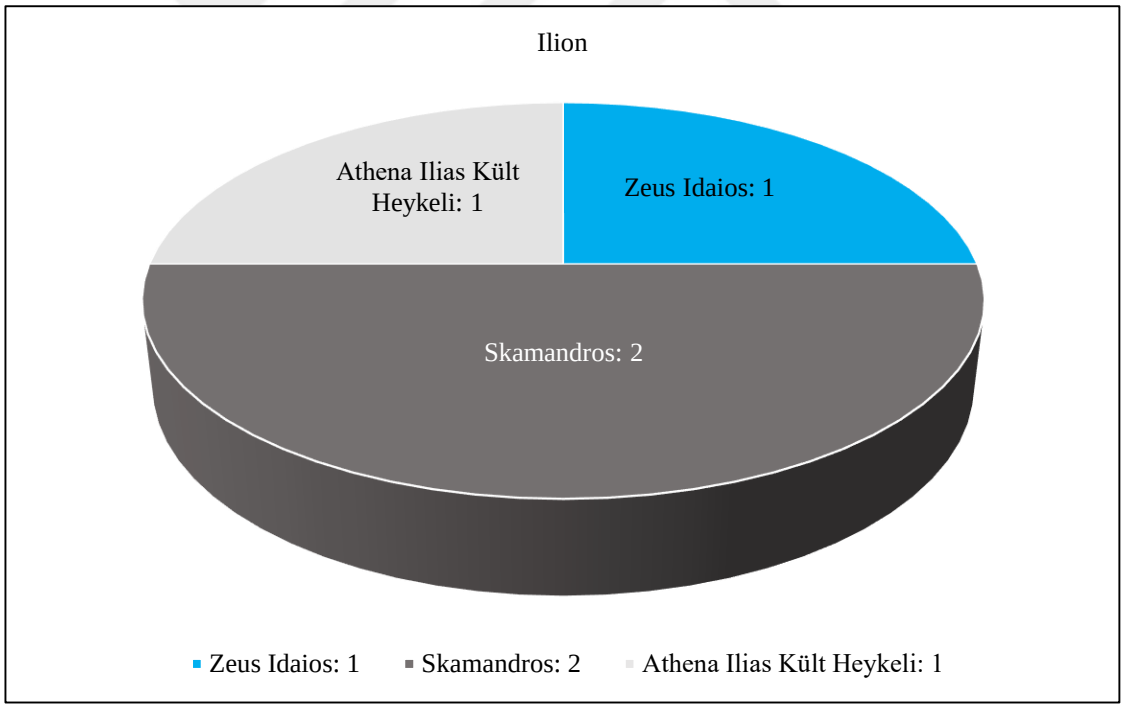
Kente ait bir diğer sikke 2011 yılında Yamaç Hamamı'nda ele geçmiştir. Geta Dönemi'ne (Caesar, MS 198-209) ait olan sikkenin ön yüzünde imparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa ve Π CЄΠTI – ΓЄTAC KAI lejandı; arka yüzde Nehir Tanrısı Skamandros arkasına yaslanmış dinlenir vaziyette, sola; sağ elinde bir kamış tutmakta, sol kolunun altında bir urne kabı bulunmaktadır. CKAMANΔPOC IΛIЄΩN lejandı ile arka yüzü ifade edilmektedir (Kat. No. 65; Lev. No. 8/65).

2016 yılında Oda Mezar 4'te ele geçen III. Gordianus Dönemi sikkesinin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa dönük olarak; arka yüzünde sütun üzerinde Athena Ilias Kült Heykeli, sağa; önünde boğa, Athena'ya

doğru hamle yapar durumda resmedilmiştir. Sikke, AYT K M AN [ΓΟΡ]ΔΙΑ[NO] ön yüz lejandı ve ΙΛΙΕΩΝ arka yüz lejandına sahiptir (Kat. No. 66; Lev. No. 8/66).

1 sikkenin ise düşük kondisyonlu olması nedeniyle imparatoru belirlenememiştir. Sikkenin lejandları okunamamakla birlikte ön yüzünde imparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; arka yüzde Nehir Tanrısı Skamandros arkasına yaslanmış dinlenir vaziyette, sola; sağ elinde bir kamış tutmakta, sol kolunun altında bir urne kabı bulunmaktadır (Kat. No. 67; Lev. No. 8/67).

Eskiçağ'da Ksanthos ismiyle de bilinen Skamandros, Troas Bölgesi'ndeki günümüzde Karamenderes olarak bilinen nehrin tanrısıdır. Skamandros, Ilion kenti sikkelerinde Geta Dönemi'nde betimlenmiş olmakla birlikte Skepsis kentinin Commodus Dönemi sikkeleri üzerinde de tasvir edilmiştir. Aynı zamanda Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerinde de Nero'dan itibaren genel ırmak tanrısı ikonografisiyle betimlenmiş olduğu görülmektedir (Sencan Altınoluk, 2010: 106, 108).

Grafik 37. Ilion Darplı Sikkelerin Arka Yüz Tipleri ve Sayıları

2.2.3.1.3. Lampsakos

Lampsakos kenti; Troas Bölgesi'nde, Parion'un batısında, Abydos'un kuzeydoğusunda, günümüzde Çanakkale ili, Lapseki ilçesinde konumlanmaktadır (Harita 13). Strabon, kentin Abydos'tan 170 stadia uzaklıkta olduğunu belirtmektedir (Strab. XIII. 1. 18). Kentin ilk adı ile ilgili birden fazla görüş bulunmakla birlikte; Plinius, *Pityussa* (Plin. N. H. V. 141); Strabon, *Pityoussa* olarak adlandırmaktadır (Strab. XIII. 1. 18). Kentin adıyla ilgili bir başka görüş ise kentin adının kökeninin Luvice *boğaz halkının kenti/yeri* anlamına gelen *Ilamassaka* iken daha sonra değişip *Lampsake* adını almış olduğudur (İrdesel, 1998: 173; Umar, 1998: 504; Umar, 2002: 296; Ertoy, 2018: 4).

Harita 13. Lampsakos Kenti Lokalizasyonu (Buruldağ, 2017a: 11, res. 1)

Lampsakos kenti Arkaik Dönem'de bir Grek polisi olarak kurulmuştur (Buruldağ, 2017a: 24). Strabon, Lampsakos ile ilgili, MÖ 7. yüzyıl başlarında Miletoslular tarafından kurulan, önemli bir limanı olan deniz kıyısında bir kent olarak söz etmektedir (Strab. XIII. 1. 18-19). Eusebius kentin Roma Kralı Tullus Hostilius'un saltanat yılını kapsayan MÖ 654-653 yılları içerisinde kurulduğunu ifade etmektedir (Osborne, 2009: 85). Bu tarih Strabon'un aktardığı yüzyıl ile uyuşmaktadır. Ehrhardt, Miletoslular dışında aynı tarihte

kente gelen Phokaialılar olduğunu da belirtmektedir (Ehrhardt, 1988: 29-30). Strabon Lampsakos'a yerleşenlerin Miletoslular olduğunu varsaysa da Stephanos Byzantios, Hesykhius Eusebius (Eusebius, *Chronicorum* 91b) ve Pomponius Mela Phokaialıların yerleştiğini belirtmektedir (Mela, *De Chorographia Libri Tres* I. 97; Buruldağ, 2017a: 14). Epigrafik belgelerden birinde Phokaia kolonisi Massilia için kardeş kelimesi kullanılmıştır (Michel, 1900: 396-397, no. 529, st. 26; Holleaux, 1916: 1-16, no. 3, st. 26). Bir başka epigrafik belgede ise *Heraion* kelimesi Magnesia ad Meandrum ve Tenos yanı sıra Phokaia'da kullanılmıştır (Legrand, 1893: 555, no. 57, st. 5; Samuel, 1972: 290; Buruldağ, 2017a: 15). Bu verilerden yola çıkarak, Lampsakos'un Phokaia kolonisi olma ihtimalinin daha yüksek olduğu düşünülmektedir (Frisch, 1978, 108, T. 33).

Numismatik verilere bakıldığında Lampsakos ve Phokaia arasındaki ilişki, Lampsakos'un MÖ 5. yüzyıla ait elektron staterlerinin 15.3 g'lık ağırlıkları Phokaia standardının bir redüksiyonu olabileceği şeklinde yorumlanmaktadır. Ayrıca Pers standardında darp edilmiş olabileceği de düşünülmektedir (Jones, 1986: 129; Buruldağ, 2017a: 15). Aynı zamanda Commodus Dönemi'ne ait bir Homonoia sikkesinin ön yüzünde imparatorun paludamentumlu ve zırhlı büstü ve AYTOKMAY PKOMOΔOC lejandı; arka yüzde ise, Phokaia ve Athena tokalaşmaktadır. OMONOI ΦΩKAIEΩN ΛAMΨA lejandı ile sikkenin arka yüzü ifade edilmektedir (BMC Ionia, 227).

Phokaia MÖ 7. yüzyılın son çeyreğinden önce Batı Akdeniz'de herhangi bir ticari girişimde bulunmamış olmasına rağmen Batı Anadolu ve Karadeniz Bölgeleri'nde dolaylı da olsa Lampsakos ve Amisos kentlerinde birtakım girişimlerde bulunmuştur. Kent, ilk ticari girişimlerini yakın bölgelerde gerçekleştirmiştir (Roebuck, 1959: 113; Lepore, 1970: 22-24; Morel, 2006: 361; Erdoğan ve Ceylan, 2022: 42). Kentin Pontus Euxinus'a açılan bir alan üzerinde bulunması ve verimli tarım topraklarına sahip olması, Lampsakos'un ticari amaçlı kurulmuş bir koloni kenti olduğunu göstermektedir. Lampsakos ve Abydos gibi doğal korunaklı limanlara sahip kentler özellikle seçilmiştir. Çünkü Ionia Bölgesi kentleri, koloni edilen kentlerin sahip oldukları limanları sayesinde, deniz ticareti üzerinden yüksek vergi gelirleri elde etmeyi amaçlamışlardır. Bu iki kent hem Propontis hem de Pontus Euxinus'a açılan deniz ulaşımı için birer köprü görevindedir (Erdoğan ve Ceylan, 2022: 43). Bu bağlamda Lampsakos ve Parion örneklerinde görüldüğü üzere bu yerlerin seçilme nedeninde ticari ve stratejik

konumlarının yanı sıra hinterlandında bulunan geniş ve verimli tarım arazilerine sahip olmaları da etkili olmuştur (Strab. VII. 1. 12).

Lampsakos, MÖ 6. yüzyıl ortalarına kadar Lydia'ya siyasi olarak bağımlı olmuştur. MÖ 547 yılı itibariyle Pers hakimiyetine girmiştir. Bu da yaklaşık olarak 2 asır sürecek olan Grek ve Pers mücadelesinin başlangıcı olmuştur (Buruldağ, 2017a: 24; Buruldağ, 2017c: 77). Bu yeni dönemde Lampsakos, Daskyleion satraplığına bağlanmıştır. Kent, MÖ 453-452 yıllarındaki listelerden anlaşıldığı üzere Batı Anadolu'daki Attika-Delos Deniz Birliği arasında yer almıştır. MÖ 428 yılına kadar bu birliğe vergi ödediği bilinen Lampsakos kenti, MÖ 411 yılında birlikten ayrılmıştır (Buruldağ, 2017c: 77).

Lampsakos'a atfedilen epigrafik bir belgede, kentte MÖ 4. yüzyıl sonu ile yeni bir siyasi oluşumun başladığı ifade edilmektedir. MÖ 300 yıllarına tarihlenen bir yazıtta ve yine MÖ 4. yüzyıla ait olabilecek bir diğer yazıtta kent *polis* olarak geçmektedir (IG XII Suppl. 354; IMT 5; IMT 9; Legrand, 1893: 555, no. 57; Ziebarth, 1914: 118; Robert, 1936: 127; Daux, 1978: 46-50, no. 1; Frisch, 1978: '1-7, no. 1', '55-57, no. 8'; Buruldağ, 2017a: 26-27). Hellenistik Dönem'in ilk yıllarında Athena Ilias Kutsal Alanı merkez olarak düşünülerek Ilion Koinon'u kurulmuştur. Lampsakos da bu birliğin oluşmasında kurucu devlet rolünü üstlenmiştir (Robert, 1966: 18-46).

VI. Mithradates Eupator, MÖ 74-63 yıllarında yaşanan III. Mithradates Savaş'ı zamanında, Kyzikos Kuşatması'nda Parion ve Lampsakos kentlerini kendi tarafına çekmiştir. Fakat MÖ 73 yılında Kyzikos Kuşatması'ndan vazgeçerek yönünü denizde Parion'a, karada Lampsakos'a doğru yönlendirmiştir (Frisch, 1983: 72; Buruldağ, 2017a: 22). Mithradates Savaşları'dan yaklaşık olarak 40 yıl sonra da Lampsakos kenti Roma kolonisine dahil edilmiştir. Kent, MÖ 1. yüzyılın 2. yarısına kadar sosyo-kültürel yapısını korumuştur. Kentte, Iulius Caesar tarafından *Colonia Gemella-Gemina-Genetiva Iulia Lampsacena* adı ile koloninin temelleri atılmıştır (Buruldağ, 2017a: 22, 24). Augustus Dönemi'nde gelişmeye devam eden Lampsakos ile ilgili Frisch, bir Troas kolonisi olan Parion kadar uzun süren bir koloni olmadığını ve bir süre sonra terkedilmiş olduğunu ifade etmektedir (Frisch, 1978: 139; Buruldağ, 2017a: 22). Aynı zamanda bazı araştırmacılar Lampsakos ile Parion'un kardeş koloni olabileceğini belirtmektedir

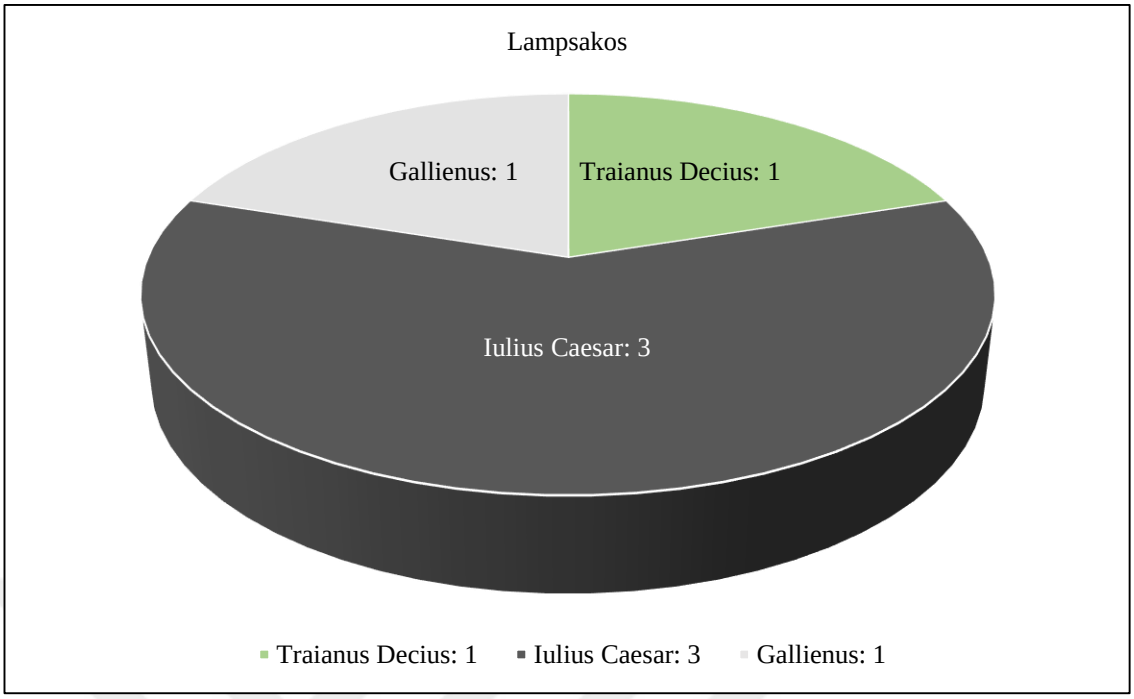
(Robert ve Robert, 1950: 88-89; Grant, 1969: 246-248; Frisch, 1978: 139; Frisch, 1983: 75).

Roma'nın kurduğu yeni kolonilere *Ius Italicum* adı verilen, kentlerin ekonomilerini canlandırmalarını sağlayan ve aynı zamanda vergi muafiyetine dayalı olan ayrıcalık özellikle veteranların yerleştirildiği koloni kentlerine verilmiştir. Bölgede yer alan Parion ve Alexandria Troas kentlerine de bu imtiyazın verildiği bilinmekle birlikte, Parion ile aynı süreçte kurulmuş olan Lampsakos'a böylesi önemli bir ayrıcalığın verilmemiş olması oldukça ilgi çekicidir. Bunun birden fazla nedeni olabileceği gibi olasılıkla kente yerleştirilen kolonistlerin sayısının, kentteki mevcut kişi sayısına oranla daha az sayıda olması; bir diğer ihtimal koloniye çok sayıda göçmenin yerleştirildiği fakat Lampsakos'un halihazırda sahip olduğu zenginlik nedeniyle, imparatorluk tarafından böyle bir ayrıcalığa gerek olmadığını düşünmesidir (Buruldağ, 2017a: 49). Yine Parion ve Alexandria Troas kentlerine *Ius Italicum* hakkının Augustus Dönemi'nde verildiği bilinmektedir. Augustus Dönemi'nde Lampsakos kentinin koloni statüsü elinden alındığından dolayı Roma'nın koloni kentlerine sağladığı *Ius Italicum* hakkından yararlanamamış olduğunu da ifade edebiliriz.

Kentin sikkelerine gelindiğinde, Lampsakos sikkelerinin arka yüz betimlerine baktığımızda koloni kuruluşu ile ilişkili olarak Rahip-saban, personifikasyon olarak Homonoia, Tyche ve bunların yanı sıra Priapos ve Athena betimleri görülmektedir. Kentte, Lampsakos darplı 5 adet sikke ele geçmiştir. Bu sikkelerin imparatorlara göre dağılımı; Iulius Caesar (3), Traianus Decius (1) ve Gallienus (1) sikke ile temsil edilmektedir (Grafik 38). Iulius Caesar Dönemi'nde darp edilen 3 sikke Lampsakos'un Roma kolonisi olduğu döneme ait üzerinde Latince lejandlar bulunan Roma koloni sikkesiyken, MS 3. yüzyıla ait diğer 2 sikke, üzerinde Grekçe lejandlar taşıyan Roma Eyalet sikkesidir.

Parion'da ele geçen Lampsakos darplı sikkelerin arka yüzlerinde 3 farklı arka yüz tipi kullanılmıştır: (Grafik 39)

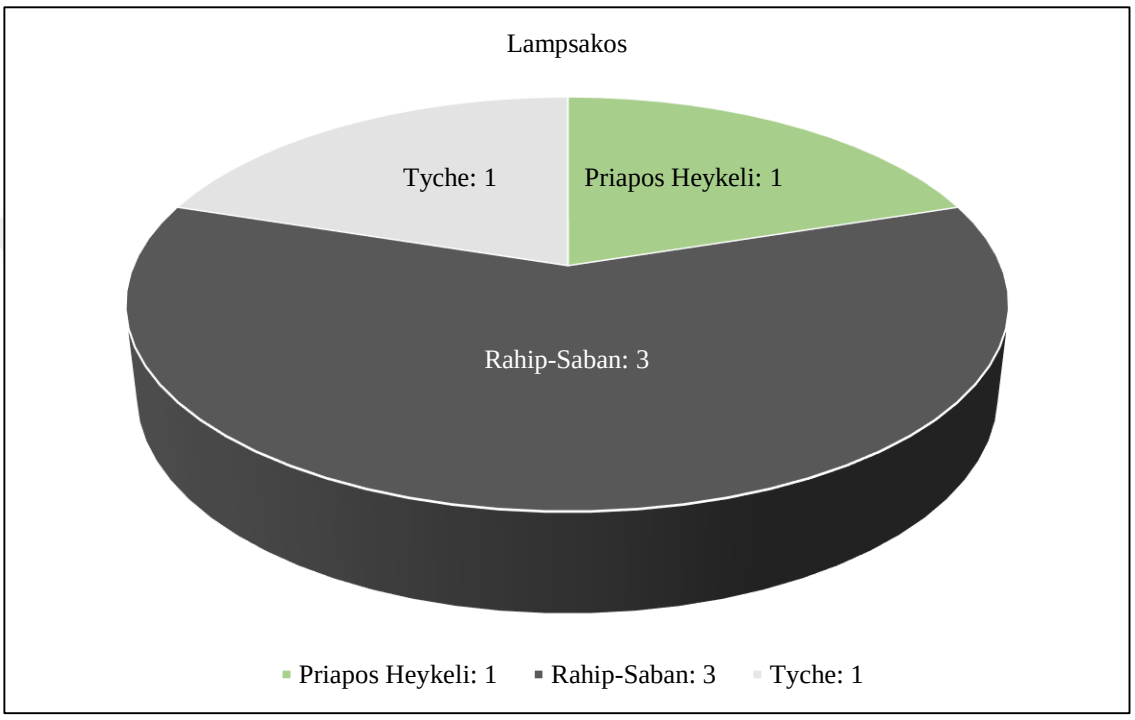
1. Tip: Rahip-Saban
2. Tip: Priapos Heykeli
3. Tip: Tyche

Grafik 38. Lampsakos Darplı Sikkelerin Ön Yüz Tipleri ve Sayıları

Kente atfedilen ilk koloni sikkeleri Iulius Caesar Dönemi'ne tarihlendirilir. Bu darpların ilk örneklerini Rahip-saban betimleri oluşturmaktadır. Lampsakos'un Caesar Dönemi'ne ait Latince lejandlı ilk sikkelerinde C G I L harfleri kullanılmıştır. Sikke üzerindeki bu yazıdan yola çıkarak Grant koloninin Iulius Caesar tarafından kurulduğunu ifade etmiştir (Grant, 1969: 247). Parion'da ele geçen Iulius Caesar Dönemi'ne ait sikkelerin ön ve arka yüz betimleri ve lejandları aynı olmakla birlikte sikkelerin ön yüzünde Iulius Caesar'ın defne çelenkli başı, sağa ve kontrmak içerisinde Cornucopiae arasında [C G], sağ altta [I L] yazmaktadır. Arka yüzünde Rahip öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir. Sikkelerin arka yüzü Q LVCRETIO L PONTIO [IIVIR] M TVRIO [LEG] lejandı ile belirtilmektedir (Kat. No. 68-70; Lev. No. 8/68-70). Iulius Caesar Dönemi'ne ait bu sikke darpları Roma kolonisinin siyasi yapılanması ve birtakım yeniliklerin erken örnekleridir. Lejand üzerinde görülen [IIVIR] ifadesi *duumvirate* olarak adlandırılan iki üyenin oluşturduğu, aynı kamu görevinde ortak hedefler doğrultusunda hizmet eden Roma memurları veya magistratlarının görevlerini temsil etmektedir (Edmondson, 2015: 713). Laffi bu konu ile ilgili Lampsakos'un Roma kolonisine dönüştürülmesi sürecinde en yüksek magistrat olan IIVIR tarafından devralındığı şeklinde yorumlamaktadır (Laffi, 2004a: 247). Sikkelerin ön yüzünde yer alan C G I L lejandındaki C harfi (*Colonia*), G harfi (*Gemella/Gemina/Genetiva*), I harfi

(*Iulia*) ve L harfi (*Lampsacus*/*Lampsacena*) isimlerini ifade etmektedir. Kentte adı geçen duumvirler Qu. Lucretius ve L. Pontius'tur. Sikkelerin arka yüzünde görülen Q LVCRETIO L PONTIO [IIVIR] M TVRIO [LEG] lejandındaki Q LVCRETIO (*Qu Lucretius*) Senatör Qu. Lucretius'un aile üyelerinden biridir (Römhild, 2011: 168, dn. 49). L PONTIO (*L. Pontius*) ise, o dönemde Mytilene'deki tüccar A. Pontius'un akrabasıdır (Grant, 1969: 247).

Grafik 39. Lampsakos Darplı Sikkelerin Arka Yüz Tipleri ve Sayıları

Tek örnek ile temsil edilen Traianus Decius Dönemi'ne ait sikke 2014 yılında Tiyatro'da bulunmuştur. Bu sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; arka yüzünde Priapos Heykeli, sakallı, ayakta, sola; sağ elinde altar üzerinde kantharos tutmakta, sol elinde uzun bir thyrsus bulunmaktadır. Sikke, AYT KOI TPAIAN Δ[ЄKIOC] ön yüz lejandına ve [ΛANΨAKHN – ΩN ЄΠI CTP ΦIΛIΠ – OY] arka yüz lejandına sahiptir (Kat. No. 71; Lev. No. 8/71). Denizciler ve balıkçıların efendisi olarak adlandırılan Priapos, Lampsakos için en önemli kültler arasında yer almaktadır (Schultze, 1922: 374; Boyana, 2004: 39). Kentte Priapos'a adanmış bir tapınağın olduğu bilinmekle birlikte; bu kültün varlığı MÖ 4. yüzyılda başlayarak Roma Dönemi'nin Hristiyanlığa uzandığı döneme dek devam etmiştir. Erken örnekleri MÖ 2. yüzyıldaki sikkeler üzerinde görülen Priapos betiminin

MS 3. yüzyıl Roma darpları üzerinde de görülmeye devam ediyor olması Priapos kültünün kent için önemini ortaya koymaktadır.

Pausanias, Priapos kültünün Lampsakos kenti için önemini şu şekilde ifade etmektedir: "… *Lampsakoslular ise diğer tanrılardan daha çok Priapos'a saygı gösterirler* …" (Paus. *Periegesis tes Hellados*, IX. 31. 2).

Bir diğer sikke İmparator Gallienus Dönemi'ne ait olmakla birlikte ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa ve AVT Π ΛI ΓΑΛΛΙΗΝΟC lejandı; arka yüzde Tyche ayakta, başı sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde dümen tutmaktadır. Sikkenin arka yüzü ΛΑ[Ν] – ΨΑΚΗΝΟ lejandı ile ifade edilmektedir (Kat. No. 72; Lev. No. 8/72).

2.2.3.1.4. Parion

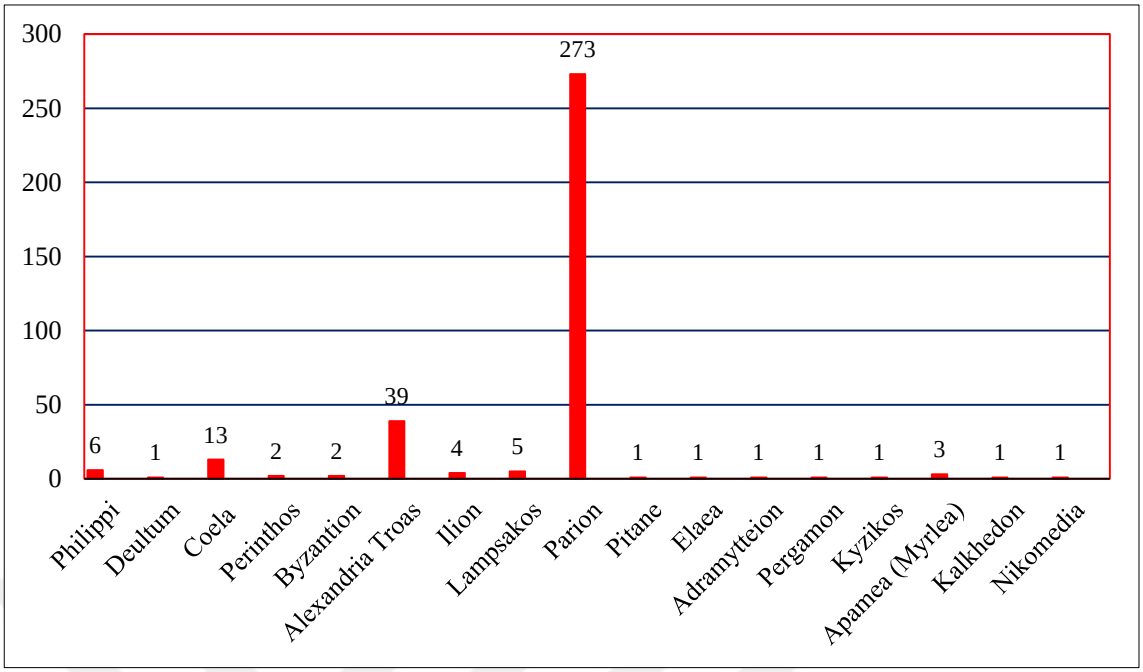
Parion'un Troas Bölgesi'ndeki konumunun daha iyi anlaşılabilmesi noktasında, sikkeler önemli arkeolojik verilerden birini oluşturmaktadır. Parion antik kentinde 2005 yılından 2020 yılına kadar yapılan kazı çalışmaları süresince Klasik Dönem'den Geç Bizans Dönemi'ne kadar, farklı dönemleri kapsayan çok sayıda sikke ele geçmiştir (Oyarçin, 2018: 165-174; Keleş, 2019: 819-838; Oyarçin, 2019: 451-468; Keleş, 2020: 523-534; Oyarçin, 2020: 624, fig. 4; 625, fig. 5; Keleş ve Oyarçin, 2022: Passim). Bu sikkelerden 355 tanesi Roma Eyalet sikkesi olmakla birlikte; Parion dahil 17 farklı kente ait sikkeleri içermektedir.

Sikkelerin kentlere göre dağılımına bakıldığında; Philippi (6), Deultum (1), Coela (13), Perinthos (2), Byzantion (2), Alexandria Troas (39), Ilion (4), Lampsakos (5), Parion (273), Pitane (1), Elaea (1), Adramytteion (1), Pergamon (1), Kyzikos (1), Apamea (Myrlea) (3), Kalkhedon (1), Nikomedia (1) örnek ile temsil edilmektedir (Harita 14; Grafik 40).

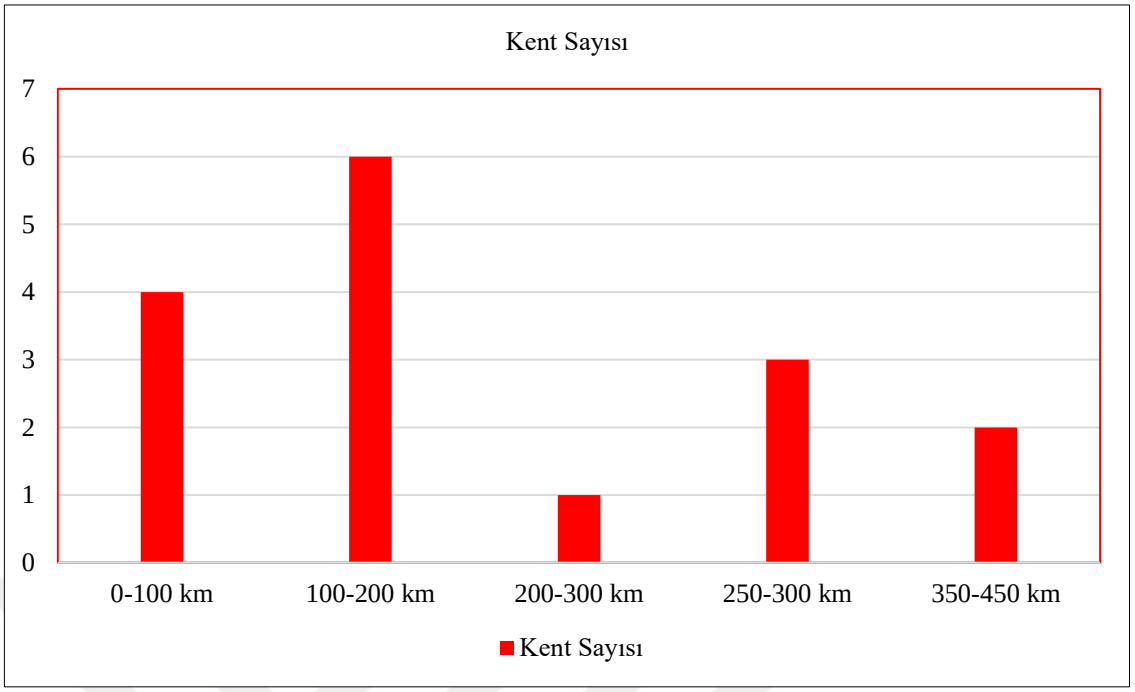
Harita 14. Parion'da Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin Darp Yerleri (Çiz.: H. Öztürk)

Parion'un koloni statüsü ile başlayan dönemi sürecinde, ekonomideki yansımaları için Roma Dönemi sikke darpları oldukça önem arz etmektedir. Parion'un Roma Dönemi'ne tarihli Eyalet darpları içerisinde, genellikle kıyıda yer alan ve Parion'a yakın çevre kentlerin oluşturduğu, Parion dahil 17 kentin sikkeleri bulunmaktadır (Harita 14; Grafik 40). Halihazırda kazısı devam etmekte olan Parion kentinin kendi darpları bu sikkelerin büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Parion'dan sonra yakın komşusu olan Alexandria Troas kenti darpları ikinci sırada yer almaktadır. Alexandria Troas kentini Coela, Philippi ve Lampsakos kenti darpları takip etmektedir. Parion'da bulunan Alexandria Troas sikkelerinin yoğunluğu iki koloni kenti arasındaki muhtemel ekonomik ilişkiyle paralellik göstermesi açısından önem taşımaktadır. Her iki kentin de koloni statüleri yaklaşık olarak üç asırdan fazla sürmüştür. Bu dönem içerisinde gerek Alexandria Troas kentinde ele geçen Parion darplı sikkelerin bulunması; gerekse Parion'da Alexandria Troas darplı sikkelerin ele geçmesi Roma kolonileri arasında bulunan siyasi ve ekonomik ilişkileri gözler önüne sermektedir.

Grafik 40. Parion Kazılarında Bulunan Roma Eyalet Sikkelerinin Darphanelere Göre Sayısal Dağılımı

Parion'un Roma Dönemi koloni sikkelerinin Troas Bölgesi başta olmak üzere çevre bölgelerdeki örneklerinin km olarak yaklaşık mesafeleri Tablo 17 ve Grafik 41'de yer almaktadır. Bu verilere göre; Thracia Bölgesi'ndeki Coela ve Perinthos; Troas Bölgesi'ndeki Lampsakos ve Mysia Bölgesi'ndeki Kyzikos kentleri, Parion'dan yaklaşık olarak 0-100 km arası bir mesafeye sahiptir. Thracia Bölgesi'ndeki Byzantion; Troas Bölgesi'ndeki Alexandria Troas ve Ilion; Mysia Bölgesi'ndeki Adramytteion; Bithynia Bölgesi'ndeki Apamea (Myrlea) ve Kalkhedon kentlerine 100-200 km arası bir mesafede Parion'dan ulaşılabilmektedir. Bithynia Bölgesi'nde yer alan Nikomedia ile Troas Bölgesi'nde bulunan Parion'un arası yaklaşık olarak 200-300 km uzaklıktadır. Aeolis Bölgesi'ndeki Pitane, Elaea ve Mysia Bölgesi'ndeki Pergamon kentlerinin Parion'a mesafesi ise 250-300 km arasındadır. Son olarak Parion'dan 350-400 km'lik bir mesafede Macedonia Bölgesi'nden Philippi ve Thracia Bölgesi'nden Deultum kentlerine ulaşılabilmektedir (Tablo 17; Grafik 41).

Grafik 41. Parion'da Ele Geçen Yabancı Kentlere Ait Roma Eyalet Sikkelerinin Parion'a Uzaklıklarının Sayısal Dağılımı

Parion darplı sikkelerin imparator/imparatoriçe dağılımlarına bakıldığında 53 sikke ile en fazla örnek İmparator Gallienus'a aittir. Arka yüz tiplerine göre 110 sikke ile Rahip/kolonist ve saban betimi ilk sıradadır (Tablo 18-19). Tablo 18'de yer almayan 2 sikkenin ise arka yüzünde herhangi bir tasvir kullanılmamakla birlikte sadece üç satır halinde yazı bulunmaktadır. Anadolu'da kurulan Roma kolonilerinden Parion, Lampsakos, Pisidia Antiocheiası, Comama, Cremna, Sinope, Ninica Claudiopolis, Iconium; Hellas'taki Dyme, Patras; Macedonia'da Dium ve Pella gibi Roma koloni kentlerinin sikkelerinde de Rahip/kolonist tarafından sürülen saban betimi görülmektedir. Bu tip, kentlerin koloni sınırlarının belirlenmesinin sembolü olarak sikkeler üzerinde tasvir edilmiştir. Koloni kentlerinin sikke üretimleri boyunca düzenli bir şekilde bu tipin prototip olarak aynı tipoloji ile darp edilme nedeni kentlerin koloni statülerinin belirli aralıklarla hatırlatılması amacı taşıması nedeniyledir (Buruldağ, 2017a: 187). Bu tipin özellikle Parion kentinde Roma Dönemi boyunca sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Kolonin kuruluşunu sembolize eden bu betim sadece kolonin kurulduğu ilk aşamada değil, yaklaşık olarak üç asır boyunca sikkeler üzerinde tasvir edilerek kentteki Roma kolonizasyonunun canlı tutulması amaçlanmıştır.

Buluntu Yeri	Darp Edildiği Kent	Bulunduğu Bölge	KM Uzaklıkları
Parion	Philippi	Macedonia	350-450 km
Parion	Deultum	Thracia	350-450 km
Parion	Coela	Thracia	0-100 km
Parion	Perinthos	Thracia	0-100 km
Parion	Byzantion	Thracia	100-200 km
Parion	Alexandria Troas	Troas	100-200 km
Parion	Ilion	Troas	100-200 km
Parion	Lampsakos	Troas	0-100 km
Parion	Pitane	Aeolis	250-300 km
Parion	Elaea	Aeolis	250-300 km
Parion	Adramytteion	Mysia	100-200 km
Parion	Pergamon	Mysia	250-300 km
Parion	Kyzikos	Mysia	0-100 km
Parion	Apamea (Myrlea)	Bithynia	100-200 km
Parion	Kalkhedon	Bithynia	100-200 km
Parion	Nikomedia	Bithynia	200-300 km

Tablo 17. Parion'da Ele Geçen Roma Eyalet Sikkelerinin Darp Yerlerinin Parion Kentine Mesafeleri

İmparator İmparatoriçe ve Tipler	Iulius Caesar	Augustus	Tiberius	I. Claudius	Vespasianus	Domitianus	Nerva	Traianus	Hadrianus	Antoninus Pius	Marcus Aurelius	Commodus	Caracalla	Geta	Plautilla	Macrinus	Diadumenianus	Elagabalus	Severus Alexander	I. Maximinus	Maximus	III. Gordianus	I. Philippus	Otacilia Severa	II. Philippus	Aemilianus	Cornelia Supera	I. Valerianus	Gallienus	I. Valerianus ve Gallienus	Salonina	II. Valerianus	İmparatoru Belirsiz Sikkeler	**Toplam**
Artemis Phosphoros															2			1	2		1	1							1					**8**
Asklepios										1		1							2											1				**5**
At Üzerinde İmparator																													7					**7**
Capricorn		1				1		5	1		3	1	5						3	1				1		1	1	8	2	4	2	3	1	**44**
Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus													1						1						1			1	17	1				**22**
Demeter											1																							**1**
Eros																			1										1					**2**
Gallienus ve Yaban Domuzu																													2					**2**
Genius																3	1		1								1	2	6	2		3		**19**
Herakles Farnese																															1			**1**
Karşılıklı Baş ve Büst					1			3		5	1																							**10**

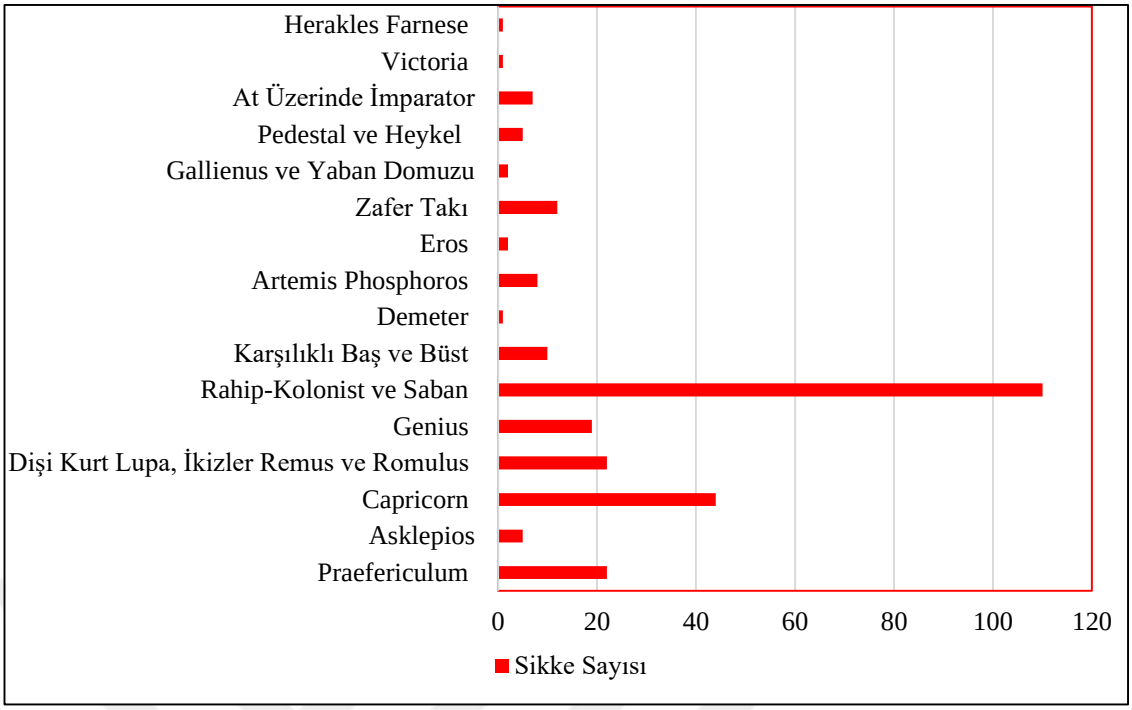
Tablo 18. Parion Darplı Sikkelerin İmparator/İmparatoriçe ve Arka Yüz Tiplerine Göre Dağılımı

İmparator İmparatoriçe ve Tipler	Iulius Caesar	Augustus	Tiberius	I. Claudius	Vespasianus	Domitianus	Nerva	Traianus	Hadrianus	Antoninus Pius	Marcus Aurelius	Commodus	Caracalla	Geta	Plautilla	Macrinus	Diadumenianus	Elagabalus	Severus Alexander	I. Maximinus	Maximus	III. Gordianus	I. Philippus	Otacilia Severa	II. Philippus	Aemilianus	Cornelia Supera	I. Valerianus	Gallienus	I. Valerianus ve Gallienus	Salonina	II. Valerianus	İmparatoru Belirsiz Sikkeler	**Toplam**
Praefericulum	22																																	**22**
Pedestal ve Heykel																													5					**5**
Rahip/Kolonist ve Saban		5	9	24		2	1		7	13	14	4	8	4							1		2										16	**110**
Zafer Takı																									1				11					**12**
Victoria																													1					**1**
Toplam	**22**	**6**	**9**	**24**	**1**	**3**	**1**	**8**	**8**	**19**	**19**	**6**	**14**	**4**	**2**	**3**	**1**	**1**	**10**	**1**	**2**	**1**	**2**	**1**	**1**	**2**	**2**	**11**	**53**	**8**	**3**	**6**	**17**	**271**

Tablo 18. Parion Darplı Sikkelerin İmparator/İmparatoriçe ve Arka Yüz Tiplerine Göre Dağılımı

İmparator İmparatoriçe ve Tipler	Iulius Caesar	Augustus	Tiberius	I. Claudius	Vespasianus	Domitianus	Nerva	Traianus	Hadrianus	Antoninus Pius	Marcus Aurelius	Commodus	Caracalla	Geta	Plautilla	Macrinus	Diadumenianus	Elagabalus	Severus Alexander	I. Maximinus	Maximus	III. Gordianus	I. Philippus	Otacilia Severa	II. Philippus	Aemilianus	Cornelia Supera	I. Valerianus	Gallienus	I. Valerianus ve Gallienus	Salonina	II. Valerianus	İmparatoru Belirsiz Sikkeler	**Toplam**
Kadın Başı	22																																	**22**
Parius/Paris Başı																														8				**8**
Saban ve Mısır Koçanı	2																																	**2**
Toplam	**24**																													**8**				**32**

Tablo 19. Parion Pseudo-Autonom Darplı Sikkelerin Ön Yüz Tiplerine Göre Dağılımı

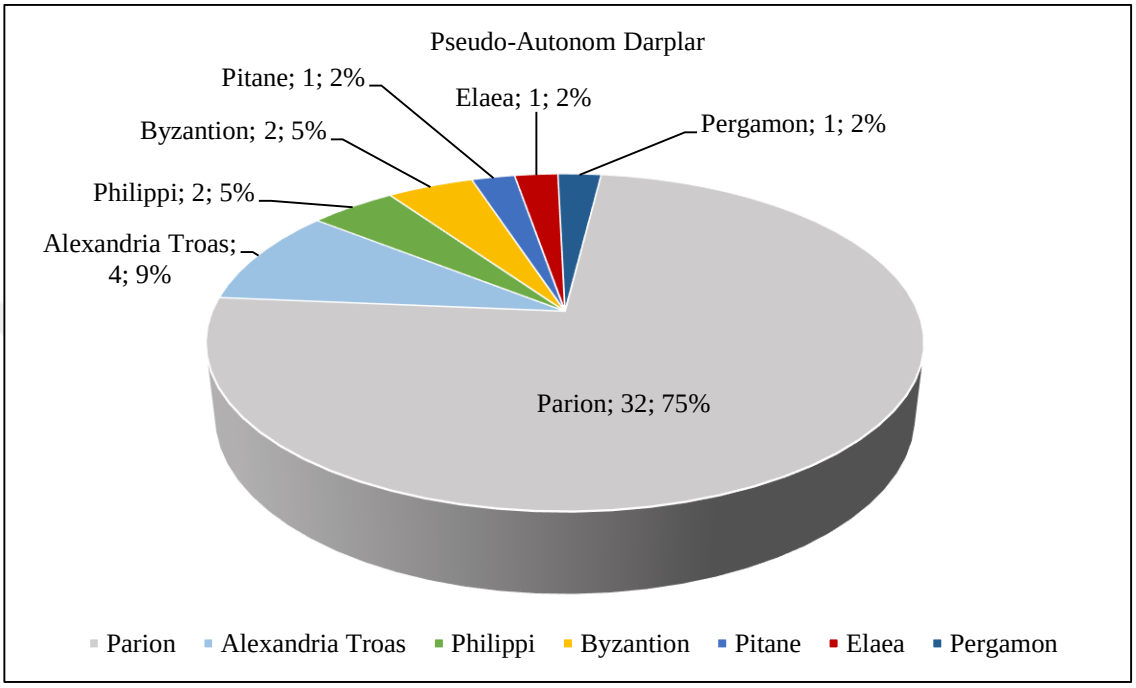

Grafik 42. Parion Darplı Sikkelerin Arka Yüz Tiplerine Göre Sayısal Dağılımı

Parion kazılarında ele geçen Parion darplı sikkelerin arka yüzlerinde 16 farklı arka yüz tipi kullanılmıştır: (Grafik 42)

1. Tip: Praefericulum
2. Tip: Asklepios
3. Tip: Capricorn
4. Tip: Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus
5. Tip: Genius
6. Tip: Rahip/Kolonist ve Saban
7. Tip: Karşılıklı Baş ve Büst
8. Tip: Demeter
9. Tip: Artemis Phosphoros
10. Tip: Eros
11. Tip: Zafer Takı
12. Tip: Gallienus ve Yaban Domuzu
13. Tip: Pedestal ve Heykel
14. Tip: At Üzerinde İmparator
15. Tip: Victoria
16. Tip: Herakles Farnese

2005 ve 2020 yılları arası yapılan kazı çalışmalarında kentte ele geçen 355 adet Roma Eyalet sikkesinden 43'ü Pseudo-Autonom darplıdır. Söz konusu 43 sikkeden 32 adeti Parion darplı olmakla birlikte 24 adeti Iulius Caesar Dönemi'ne tarihlenmektedir (Grafik 43).

Grafik 43. Parion'da Ele Geçen Pseudo-Autonom Darplı Sikkelerin Kentlere Göre Sayısal Dağılımı

Parion kentinin en erken Roma koloni sikkeleri MÖ 45 yılında Iulius Caesar ile başlamaktadır. Bu sikkelerden 22'sinin ön yüzünde stephane giymiş kadın başı ve arka yüzünde Praefericulum tasviri yer almaktadır.

Iulius Caesar Dönemi'ni temsil eden 24 sikke 2 ana tipe ayrılmaktadır:

Tip 1A: Kadın Başı-Praefericulum solda MVC PIC; sağda IIIII D D D
Tip 1B: Kadın Başı-Praefericulum her iki yanında Aedil isimleri
Tip 1C: Kadın Başı-Praefericulum her iki yanında D – D
Tip 2: Saban-Aedil isimleri

Tip 1A olarak gruplandırılan, 2018 yılında Yamaç Hamamı'nda ele geçen ilk sikkenin ön yüzünde stephane giymiş kadın başı, sağa ve C G P I lejandı yer almakta iken; arka yüzünde Praefericulum, solda [M]VC PIC; sağda [III]I I D D D lejandı ile

bulunmaktadır (Kat. No. 73; Lev. No. 9/73). Sikkelerin ön yüzünde yer alan C G P I lejandı Troas Bölgesi'nde kurulmuş olan Roma kolonisi Parion'a dair ilk kanıtlardır. C harfi Parion'da değişen siyasi statüyü *Colonia* kelimesini ifade etmektedir. G (*Gemella veya Gemina ve Genetiva*) P (*Pariana*) I (*Iulia*) isminin kısaltması olarak kullanılmıştır. İlk olarak bu konuyla ilgili önerisini dile getiren Zumpth ve bu görüşü destekleyerek yorumlayan Imhoof-Blumer tarafından G harfinin *Gemella* kelimesi olduğu ileri sürülmüştür (Zumpth, 1850: 378; Imhoof-Blumer, 1883: 254; Head, 1910: 531). Fakat aynı zamanda Imhoof-Blumer tarafından, epigrafik verilere dayanılarak koloni isminin *Gemella* kelimesini içermediği ve üç kelimeden oluştuğu da belirtilmektedir (Imhoof-Blumer, 1883: 254). Kornemann da bu görüşe destek vererek koloni ismi için *Gemella* kelimesine yer vermemiştir (Kornemann, 1900: 531, no. 110). Grant'a göre G harfi ikiz anlamına gelen *Gemella* ya da kardeş anlamına gelen *Gemina* kelimesini ifade etmektedir (Grant, 1969: 247). I harfi *Iulia* isminin bir kısaltması olmakla birlikte Iulius Caesar'ın ve Augustus'un mensup olduğu Iulia ailesini temsil etmektedir (Keppie, 2000: 125; Buruldağ, 2017b: 59). Parion ve Lampsakos kentleri Iulius Caesar Dönemi'nde, Alexandria Troas kenti iki kentten kısa bir süre sonra Augustus Dönemi'nde koloni olmuştur. Parion sikkelerinde görülen C G I P lejandı ile Lampsakos sikkelerindeki C G I L lejandı bazı ortak noktalar içermektedir. Lampsakos sikkelerindeki C harfi (*Colonia*) kelimesini G harfi (*Gemella/Gemina/Genetiva*), I harfi (*Iulia*) ve L harfi (*Lampsacus*/*Lampsacena*) ismini temsil etmektedir. Her iki kentin sikke lejandlarındaki C G I harfleri aynı anlamı ifade etmekle birlikte Roma koloni statülerine dair olası bir ilişkiyi kanıtlamaktadır. Koloniler arasındaki bu isim benzerliği iki kolooninin de aynı dönemde kurulmuş olduğunu göstermektedir (Grant, 1969: 247). Grant'a göre her iki lejandda bulunan G harfi her iki kolooninin iki lejyon tarafından kolonize edildiğini işaret etmektedir (Grant, 1969: 247). Broughton, *Gemella* kelimesiyle bir yerleşimin iki ayrı yerleşime bölünmüş olduğunu veya Augustus tarafından koloniye yeni kolonistlerin eklendiğinin ifadesi olabileceği varsayımın da bulunmuştur (Broughton, 1938: 582, dn. 23; Buruldağ, 2017b: 59). Keleş bu konuyla ilgili Octavianus/Augustus Dönemi'ne tarihli sikkeler üzerinde geçen M. Barbatius ve M. Acilius'un Actium Deniz Savaşı'ndan sonra Octavianus'un isteği üzerine iki koloniyi yeniden kurduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda Augustus Dönemi'ne tarihli iki koloni sikkesinden yola çıkarak Parion ve Lampsakos'un bu dönemde koloni statüsünün yenilendiğini ve bu nedenle her iki

koloninin ismine *Gemella* kelimesinin eklendiğini dile getirmektedir (Keleş, 2013a: 195; Keleş, 2017: 455). Sikke lejandlarında da görüldüğü üzere iki koloni C G I P ve C G I L olmalıdır ve Keleş'e göre *Gemella* ifadesi de bu durumu kanıtlar niteliktedir (Keleş, 2013a: 195). Esch'in bu konudaki düşüncesi, G harfinin Parion'da *Gemella*, Lampsakos'ta *Genetiva* kelimesini yansıttığını öngörmekle birlikte iki koloninin kesin bir şekilde kardeş oldukları anlamı çıkarılmaması gerektiği yönündedir (Esch, 2008: 209, dn. 71).

Parion darplı ön yüzünde kadın başı olan söz konusu sikkenin arka yüzünde yer alan [III]I (*viri*) I (*ure*) D (*icundo*) D (*ecurionum*) D (*ecreto*) lejandı Parion'daki yeni siyasi yapılanmayı göstermektedir. [III]I (*viri*) ifadesi koloninin en üst mevkisinde yer alan magistratları temsil etmektedir. [III]I (*viri*) I (*ure*) D (*icundo*) ise en yüksek adli magistratları sembolize etmektedir. Bu kişiler hem yargının idaresini ve kontrolü sağlamakla görevlidir; hem de toplantılarda ve mecliste başkanlık görevini yürütmektedir (Kornemann, 1900: 586; Liebenam, 1905: 1804-1805; Wesener, 1963: 851; Katsari ve Mitchell, 2008: 238-239; Buruldağ, 2017a: 151).

Tip 1B olarak gruplandırılan, 2020 yılında Odeion'da ele geçen diğer sikkenin ön yüzünde stephane giymiş kadın başı, sağa; arka yüzünde Praefericulum betimlenmiştir. Sikke C G P I ön yüz lejandıyla ve C MATV[INVS] T ANICIVS A[ED] arka yüz lejandı ile ifade edilmektedir (Kat. No. 74; Lev. No. 9/74).

Tip 1C olarak gruplandırılan, Iulius Caesar Dönemi'ne ait 20 sikkenin ön ve arka yüz betimleri ve lejandları aynı olmakla birlikte ön yüzlerinde stephane giymiş kadın başı, sağa ve C G I P lejandı; arka yüzlerinde Praefericulum ve her iki yanında D lejandı yer almaktadır (Kat. No. 75-94; Lev. No. 9/75-81, Lev. No. 10/82-93, Lev. No. 11/94). D D olarak verilen *Decurionum Decreto* ifadesi koloni meclis üyeleri tarafından alınan kararları belirtmek amacıyla kullanılmıştır. Kentin sikkelerinde bu lejandın kullanılması Parion sakinleri içinde bu meclise üye olan bir sınıfın olduğunu göstermektedir. (Buruldağ, 2017a: 152). Burada değinilmesi gereken bir nokta da sikkelerin arka yüzlerinde görülen D D lejandının Macedonia'daki Pella kentinde ele geçen sikkelerde de yer almasıdır. Aynı zamanda 6 adet Philippi sikkesinin Parion'da bulunması erken Roma Dönemi'nde Parion'un Macedonia Bölgesi ile birtakım ilişkiler içerisinde

olduğunu göstermektedir (RPC I, 1536, 1537; Keleş, 2021: 457; Keleş ve Kızılyalçın Oyarçin, 2022: 125).

Roma augurlarının ve rahiplerinin libasyon için kullandıkları ve koloninin kuruluşu ile ilgili bir tip olan Praefericulum'lar rahiplik sembolleri arasında yer almaktadır. Sikkeler üzerinde Praefericulum betimine Roma koloni kentlerinden, Parion ve Korinth sikkelerinde rastlanmaktadır (Stevenson ve diğ., 1969: 641, 648; RPC I, 1129-1130; Buruldağ, 2017a: 179). Korinth sikkelerinde hem Iulius Caesar hem de Augustus Dönemi'nde Praefericulum tasvirine rastlanmakla birlikte Parion kadar yoğun olarak bu tipi kullanmamışlardır (Resim 47).

Resim 47. Praefericulum Tasvirli Korinth Sikkesi (RPC I, 1123)

Praefericulum koloninin kuruluşu ile ilgili bir tip olsa da Rahip-Saban gibi bütün koloniler tarafından kullanılan bir tip olmamıştır. Örneğin Parion gibi Iulius Caesar Dönemi'nde koloni statüsü kazanan Lampsakos kenti koloninin kuruluşunu temsil eden Rahip-Saban betimini kullanmışken, Praefericulum tasvirini kullanmamıştır. Dolayısıyla Praefericulum her ne kadar koloninin kuruluşuyla ilişkilendirilebilecek bir tip olsa da koloniler tarafından kullanılması zorunlu bir tip olmamıştır. Parion'un Praefericulum tasvirli sikkelerinin basıldığı dönem ve hemen öncesinde, Iulius Caesar tarafından ön yüzünde Victoria, arka yüzünde Praefericulum bulunan *Aureus*'lar seri olarak darp edilmiştir (Resim 48). Parion'un Praefericulum'u sikke tipi olarak seçmesinde söz konusu *Aureus*'larda bu tipin sıklıkla kullanılması da etkili olmuştur. Parion'un Praefericulum tasvirli sikkeleriyle Iulius Caesar Dönemi'nde darp edilen *Aureus*'lar arasındaki benzerlik de bu düşüncemizi desteklemektedir.

Resim 48. Iulius Caesar Dönemi'nde Praefericulum Tasvirli Aureuslar (Classical Numismatic Group, Inc. Auction 87, lot. 944 ve Auction Triton XXIV, lot. 48)

Antik dönemden bu yana bakıldığında kentler tasvir edilirken iki farklı yöntemin kullanıldığı görülmüştür. Birincisi kentlerin, kamu yapıları, pazar yerleri gibi mimari yapılar kullanılarak tasvir edilmesidir ki bu daha çok kentin ekonomik zenginliğini ön planda tutar; ikinci yöntem ise insan figürü kullanılarak kişileştirilmesidir. Bu da kentin manevi, dini yani daha çok soyut taraflarını vurgulamak için kullanılmıştır. Roma Dönemi'nde imparatorların, toplumu etkilemek ve düşünce yapılarını benimsetmek ve uygulatmak amacıyla eyaletleri kadın figürleriyle kişileştirdikleri görülmektedir (Ünal, 2009: 13-14). Roma Eyalet sikkelerine bakıldığında, sikkeler üzerinde imparatorlar, imparatoriçeler, tanrı ve tanrıça betimleri yanı sıra aile bireylerinin ve kentteki önemli kişilerin tasvir edildiği de bilinmektedir. Bu şekilde sikke üzerinde görülen portreler aslında, temsil edilen kentin gücünü simgelediği gibi aynı zamanda propaganda aracı olarak da kullanılmıştır. Bunlar dışında sikkeler üzerinde şahıslandırılmış portreler de tasvir edilmiştir. Örneğin kent, sur taçlı kadın büstü ya da kadın başı şeklinde; senato, genç bir erkek ya da kadın şeklinde tasvir edilebilmiştir. Senatonun genç bir kadın şeklinde tasvir edilmesi, MÖ 133'de Pergamon Krallığı tarafından Roma'ya aktarılmıştır (Yalçın, 2008: 11-12). Parion darplarının ön yüzünde yer alan kadın başları içerisinde saç stilinin veriliş biçimi açısından bazı küçük farklılıkların olduğu görülmektedir. Aynı zamanda Praefericulum'ların bazıları kulpsuz olarak verilmiştir. Parion'un MÖ 45 yılına tarihlenen Iulius Caesar Dönemi sikkelerinin ön yüzünde görülen kadın başlarının işleniş biçimi, kentin Hellenistik Dönem sikkeleri üzerindeki kadın başları ile benzer ikonografik özellikler göstermektedir (BMC Mysia, 15). Saçlar *stephane* ile arkadan toplanmış ve gözler belirgin bir şekilde verilmiştir. Olasılıkla hem Hellenistik Dönem'de hem de Roma Dönemi'nde kadın başları kenti temsil etmesi nedeniyle kutsal bir figür olarak görülmüş ve güçlü bir karakteri temsil etmiştir (Resim 49).

Resim 49. (Soldaki Sikke: Parion Roma Kolonizasyon Sikkesi, Iulius Caesar Dönemi MÖ 45, Parion Kazı Arşivi; Sağdaki Sikke: Parion Hellenistik Dönem Sikkesi MÖ 200-0, Agora Auctions, 71, lot. 56)

Tip 2 olarak gruplandırılan son 2 sikkeye bakıldığında 2005 yılında Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde ele geçen C G I P ön yüz lejandına sahip sikkenin ön yüzünde koloni kentinin sınırlarını sembolize eden saban ve altta mısır koçanı tasvir edilmiştir. Sikkenin arka yüzü üç satır halinde yazılan lejand ile belirtilmektedir: (Kat. No. 95; Lev. No. 11/95).

T ANICIO
C MATVINO
AED

Sikkenin arka yüz lejandında yer alan AED kısaltması C. Matuinus ve T. Anicius adlı kişilerin yeni kurulan kolonide tapınak, kamu yapıları ve agoradan sorumlu *Aedilis* görevine getirildiklerini ifade etmektedir (Howatson, 2013: 4).

2015 yılında Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde bulunan diğer sikkenin ön yüzünde saban, altta mısır koçanı ve C G I P lejandı yer almakla birlikte; sikkenin arka yüzü üç satır halinde yazılan lejand ile belirtilmektedir (Kat. No. 96; Lev. No. 11/96).

C MATVINO
[T ANICIO]
AED

Roma'da toprak vergisi, en temel gelir kaynaklarından biridir. Halk, yaşadığı kenti ya da köyü belirttikten sonra, kişi vergilendirilerek ekonomik kazancını (mal ve mülk) beyan etmesi beklenmiştir. Tabiki bu durumun gerçekleşmesi için yaşadığı yerin belirlenmiş sabit sınırlarının olması gerekmektedir. Digesta'nın kent ve saban ile ilgili aktarımı ise şu şekildedir: "*Kent (urbs) sözcüğünün kaynaklandığı urbo fiili sabanla sınır*

işaretlemek anlamına gelmektedir. Varus der ki: Saban demirinin inşası ile ilgili olarak kent sınırlarını çizmede kullanılan eği genellikle urbum olarak adlandırılır" (Digesta, 50. 16. 239; Akdoğu Arca, 2008: 86). Saban; çift süren Rahip/kolonist, buğday başağı, mısır koçanı ve saban gibi betimlerin farklı bir varyasyonu olarak, koloni sikkeleri üzerinde genellikle hem kentin sınırlarının belirlenmesi hem de mısır koçanı betimi ile o kentte bir üretimin varlığına işaret etmek amacıyla sıklıkla kullanılan temalardan biri olmuştur.

Pseudo-Autonom darplı Parion sikkelerinin 8 adeti I. Valerianus-Gallienus'un (MS 253-260) ortak imparatorluk dönemine aittir. Sikkelerin ön yüz betimleri aynı olmakla birlikte, sikkelerin ön yüzünde kentin kurucusu olan Parius/Paris başı tasvir edilmiştir. Söz konusu ön yüz tipine sahip sikkelerin arka yüzünde ise; Asklepios, Capricorn, Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus ve Genius betimleri görülmektedir.

Kral Priamos'un oğlu Paris, çocukluğunu İda Dağı'nda geçirmiştir. Söylenceye göre Priamos, vatanının oğlu Paris sebebiyle yıkılacağı haberini öğrenmiş, bu nedenle oğlunun kötü bir muameleye maruz kalacağını düşünerek hem yaşadığı yerden uzaklaştırmış, hem de iyi bir eğitim alması için ıssız bir bölgeye göndermiştir (Frisch, 1983: 56-58; Başaran, 1999: 349). Malalas'ın ifade ettiğine göre Paris, Amandra ismiyle anılan (Amandra, Amandros, Mandro olarak da ifade edilen) dağda bir çiftliğe bırakılarak etrafı sur ile çevrilmiş ve burada 30 yıl yaşamıştır. Orada bulunan çiftçiler ya da olasılıkla bir köylü tarafından büyütülerek eğitilmiştir (Malalas, *Chorincon,* V. 2 (92); Buruldağ, 2017a: 139; M. D. Yılmaz, 2021: 6).

2011 yılında Yamaç Hamamı'nda bulunan ilk sikkenin ön yüzünde Parius/Paris başı, sağa; arka yüzünde Asklepios tahtta oturur vaziyette sağa dönük olarak ve önündeki boğanın ayağını tedavi eder vaziyette betimlenmiştir. Sikkenin ön yüzü [PA]RIOC CH lejandı; arka yüzü [DEO AIS CO] C G I H P lejandı ile temsil edilmektedir (Kat. No. 97; Lev. No. 11/97).

Parion'un Roma Dönemi sikkeleri gerek yerli kültürden gerekse Roma kültüründen izler taşımaktadır. Roma kültürü ile doğrudan ilişkili olan ve propaganda tiplerinden biri de Capricorn betimidir. 2009 ile 2019 yılları arasında bulunan, I. Valerianus-Gallienus Dönemi'ne tarihlenen Pseudo-Autonom darplı 4 sikkenin ön ve arka yüz betimleri aynı olmakla birlikte ön yüzde Parius/Paris başı, sağa ve arka yüzde Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında *globus* tasviri yer almaktadır.

Kat. No. 98-100'deki sikkelerin ön yüz lejandı PARIOC CH ve arka yüz lejandı C G I H P ile temsil edilmektedir (Kat. No. 98-100; Lev. No. 11/98-100). Kat. No. 101'deki sikkenin ön yüz lejandı okunamamakla birlikte arka yüz lejandı C G I H P ile belirtilmektedir (Kat. No. 101; Lev. No. 11/101).

2018 yılında Akropol/Sondaj 11 kazılarında ele geçen ve aynı ortak imparatorlar devrinde darp edilen sikkenin ön yüzünde sola dönük Parius/Paris başı ve PARIO CON – DIT (Parion'un kurucusu) lejandı; arka yüzde Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa; arkasında ağaç, ağaç üzerinde kartal ayakta, sağa; gagasında çelenk tutmaktadır. Sikke C G I H P arka yüz lejandına sahiptir (Kat. No. 102; Lev. No. 11/102). PARIO CON–DIT lejandı kentin ilk kuruluşunun önemini vurgulamak için kullanılmıştır.

I. Valerianus-Gallienus Dönemi'ne ait son iki sikkeye bakıldığında, 2013 yılında Parion Tiyatrosu'nda ele geçen sikkenin ön yüzünde Parius/Paris başı, sağa; arka yüzünde Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmaktadır. Sikke [ ]DIOC CH ön yüz lejandına sahip olmakla birlikte arka yüz lejandı okunamamaktadır (Kat. No. 103; Lev. No. 12/103). 2009 yılında Yamaç Hamamı'nda ele geçen son sikkenin ön yüzünde Parius/Paris başı, sola; PARIO CON[DIT] lejandı; arka yüzde Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmaktadır. Sikke C G I H P arka yüz lejandı ile temsil edilmektedir (Kat. No. 104; Lev. No. 12/104).

Genius betimi Parion'da (19) ve Alexandria Troas'ta (1) örnek ile temsil edilmektedir. Roma'ya ait bir kavram olan ve yaratıcı, meydana getiren gibi anlamlara gelen, Latince Genius olarak ifade edilen terim, kişinin içinde doğup gelişen bir güç, ruhsal, soyut bir varlıktır. Bir insanın Genius'u olabildiği gibi bir halkın, yerin ve hatta imparatorluğun da Genius'u olabilmektedir (Sancaktar, 2009: 44; Keleş ve Çelikbaş, 2014: 75-84; Filges, 2015: 208; Buruldağ, 2017a: 681, 682). Roma'da Genius, kişiyi, aileyi ve devleti koruyan hem bireylerle hem de herhangi bir varlıkla ilişkilendirilebilen bir güçtür. Genius tasvirinin sikkeler üzerinde yer alması, kentlerin Genius tarafından korunacağı ve kötü ruhların bu şekilde kentlerden uzak tutulacağı düşüncesini ön plana çıkarmaktadır. Roma ruhunun kişileştirildiği ve Roma'nın kültür-inanç sisteminde

önemli yeri olan Genius tasvirinin özellikle yeni kurulan kentlerin de koruyucusu olduğuna inanılmıştır (Rehak, 2007: 113; Çelikbaş, 2010: 42; Buruldağ, 2017a: 208, 209).

Roma koloni sikkelerinin arka yüzlerinde betimlenen ve kentin ruhunu, benliğini, karakteristiğini yansıtan, halkını temsil eden tasvirler, kentin dini, siyasi, sosyal ve ekonomik yapısını belirlemesi açısından da oldukça önem arz etmektedir. Sikkelerin arka yüzlerinde birçok farklı tip olmakla birlikte en çok tercih edilenlerden biri de Genius tasviri olmuştur (Watson, 2019: 32). Martin özellikle halk, tipler ve Genius arasındaki bağlantılara dikkat çekmiştir: Halk, vatandaşların ve dolayısıyla kentlerin siyasi egemenliğini ifade ederken Genius da koruyucu ruhun çağrışımıyla vatandaşları temsil etmektedir (Martin, 2008: 432; Howatson, 2013: 338, 339; Filges, 2015: 208).

Anadolu'da bulunan 15 Roma koloni kentinin 8'inin sikkelerinde Genius betimi olduğu bilinmektedir (Sancaktar, 2009: Passim; Filges, 2015: Passim; Buruldağ, 2017a: Passim). Bu kentler sikkelerine, Genius betiminin yanı sıra o koloni kentine özgü tipik özellikleri simgeleyen tasvirler de eklemiştir. Filges'in aktarımlarına göre Genius betimi yanı sıra Genius ve altar, Genius ve sancak, Genius ve Apollon Smintheus Heykeli, kadın-erkek ve çocuk Genius olarak farklı betimlerle karşımıza çıkmaktadır (Filges, 2015: 209).

Genius'lar kadın ve erkek olarak iki farklı şekilde betimlenmişlerdir. Erkek Genius'lar Roma İmparatorluğu'nun kullandığı resmi tip olmakla birlikte, kadın Genius'lar halkların ve kentlerin kullandığı yerel tiplerdir. Sikkeler üzerindeki erkek Genius tipi Parion, Sinope, Alexandria Troas, Cremna ve Olbasa kentlerinde görülmektedir. Genius'lar genellikle ayakta, cepheden ve Cornucopiae tutar şekilde tasvir edilmesinin yanı sıra; erkek Genius'ların vücutlarının üst kısmının çıplak olarak betimlenmiş olması gibi bazı farklılıklar da bulunmaktadır. Sikkeler üzerindeki kısa giysili erkek Genius'lar, Küçük Asya'da nadirdir, Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerinde Geç Nero Dönemi'nden MS 3. yüzyıla kadar yayılmıştır (Kızılyalçın Oyarçin, 2021: 239).

Genius ve sunak betimi Severuslar Dönemi'nden beri sevilerek kullanılan arka yüz tipi olmuştur. Bu durum belki de Hadrianus Dönemi'nden beri özdeş bir tasvirin kullanıldığı Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerinin etkisinden kaynaklanmaktadır (Filges, 2015: 209, 212). Genius betiminin görüldüğü Augustus Dönemi sikkelerinin *Genius Augusti* kavramı ile bağlantılı olduğunu söylemek mümkündür. Bu kavram Nero

ve Domitianus Dönemleri'nde ise birtakım değişikliklerle Roma kültürü içinde yerini almıştır (Çelikbaş, 2010: 42; Buruldağ, 2017a: 209).

Genius tasviri altar, heykelcik gibi figürlerle ve Cornucopiae, patera, Vexillum gibi objelerle daha da zenginleştirilmiştir. Özellikle koloni kentlerinde Vexillum'un oldukça önem ifade ettiğini söylemek mümkündür. Koloni kentlerinin sınırları belirlendikten sonra bunları bir resmiliğe dönüştürmeleri için kentlerin belli noktalarına sınır taşları dikilmiştir. Daha sonra kenti temsilen Veteran askerler tarafından Vexillum ile birlikte bir tören yapılarak koloni kentinin açılışı yapılmaktadır. Bir anlamda kentin kuruluşunun hatırlanması ve önemsenmesi açısından sikkeler üzerinde de Vexillum tasvir edilmiştir (Özsait, 1999: 130; Sancaktar, 2009: 7; Turan, 2014: 66). Roma İmparatorluk Dönemi *Genius Exercitus* betimli sikkelerde ise genellikle bir sunak ve her zaman yanında bir standart/sancak yer almaktadır (Filges, 2015: 209, 212).

Kadın Genius tipi koloni kentleri içerisinde daha az görülmekte birlikte Antiocheia ve Apamea kentlerinin sikkeleri üzerine darp edilmiş örnekleri bulunmaktadır (Krzyzanowska, 1970: 104; Sancaktar, 2009: 44). Kadın Genius'lar genellikle uzun khitonlu olarak tasvir edilmişlerdir ve kalathos giyimli, patera ve sancak tutmaktadır. Erkek Genius ise ayakta, rahip elbiseli, başında polos, bir elinde patera, diğer elinde Cornucopiae tutar şekilde betimlenmiştir (Filges, 2015: 214).

Sikkelerin arka yüzlerinde kullanılan tipler hem Roma kültür öğelerinin yaşatılması hem de kentlerin önemli unsurlarının, çevre kentler ve halk tarafından tanınmasını sağlaması açısından önemlidir. Genelde ayakta bir elinde Cornucopiae tutar şekilde betimlenmiş Genius'lar Parion sikkelerinde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu duruma eş olarak Roma darplarında üzerinde, genç bir erkek figürünün, elinde Cornucopiae tutar şekilde betimlediği örnekler de sıklıkla görülmektedir (Buruldağ, 2017a: 208-209). Aynı zamanda Genius hem kişiyi, halkı ve imparatorluğu koruduğu için hem de zenginlik ve bereketi simgelemesi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Bir diğer önemli konu da koloni kentlerinde oldukça sevilerek kullanılan Genius betiminin, koloniye özgü bir tip olmayıp, Anadolu'da koloni statüsü olmayan kentlerin yerel darplarında ve Roma İmparatorluğu devlet darplarında da görülmesidir. Thracia Bölgesi'nden Coela (RPC III, 761; RPC IV.1, 10444), Bithynia'dan Koinon (RPC III, 965) ve Nicaea (RPC VI, 3111), Phrygia'dan Dorylaeum (RPC III, 2642), Mysia'dan

Kyzikos (RPC IV.2, 675), Troas'tan Abydos (RPC IV.2, 11269), Mysia'dan Kyzikos (Monnaies 21, 3484) ve Apollonia ad Rhyndacum (RPC IV.2, 435) kentlerinde de Genius betimi görülmektedir. Eyalet sikkeleri yanı sıra Roma İmparatorluk sikkelerinde de Genius betiminin görülmesi Genius'un Roma dünyasında önemli bir personifikasyon olduğu ve tüm Roma sikkelerinde tercih edilen bir arka yüz tipi olduğunu göstermektedir.

I. Valerianus ve Gallienus'un ortak hükümdarlığında basılan sikkeler genel olarak değerlendirildiğinde; ön yüzlerde kentin kurucusu Parius/Paris'in başı görülmekle birlikte arka yüzlerinde Asklepios ve Roma kültürü ile doğrudan ilişkili tipler olan Capricorn, Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus ve Genius betimleri yer almaktadır. Parion'un söz konusu imparatorlar dönemi darpları arasında sikkelerin ön yüzlerinde görülen Parius/Paris başı/genç erkek başı ve PARIO CON[DIT] lejandı kentin hem Roma kolonisi olmasını sembolize etmekte, hem de kentin ilk kurulduğu döneme atıfta bulunmaktadır. MS 253-260 yılları arasına tarihlenen sikkelerde bu şekilde bir betime yer verilerek gerek kentin kurucusu gerekse koloni olarak kurulmasına verilen önem tekrar vurgulanmak istenmiş olmalıdır.

2005-2016 yılları arasında Augustus Dönemi'ne ait Parion darplı 6 adet sikke ele geçmiştir. 2008 yılında Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde bulunan ilk sikkenin ön yüzünde imparatorun sağa dönük diademsiz başı yer almakla birlikte, ön yüzde lejand bulunmamaktadır. Sikkenin arka yüzünde Capricorn, sağa; başı geriye dönük, sırtında Cornucopiae ile görülmekle birlikte arka yüzü AVGVSTVS lejandı ile temsil edilmektedir (Kat. No. 105; Lev. No. 12/105). AVGVSTVS lejandı olasılıkla kentin kolonizasyon sürecinde imparatorluğun propaganda amaçlarından biri olarak sikkeler üzerinde kullanılmıştır.

Roma'nın propaganda amacı ile kullandığı, imparator hanedanlığı ile ilişkili tiplerden biri de Capricorn betimidir. Capricorn betimi Augustus'un doğumu ile özdeşleşmiş ve bu dönemde sevilen bir betim olarak kullanılmıştır. İmparator Augustus'un doğduğu gün şanslı gün ilan edilmiş ve bunun her yıl kutlanacağı belirtilmiştir. Bu nedenle sikkeler üzerinde görülen Capricorn betimi hem Augustus'un doğumu hem de şans kavramlarını ifade eder hale gelmiştir. Capricorn betimleri lejyonlar

için iyi şans anlamına da gelmektedir[17]. Bu sebeple hem askeri zaferler hem de devletin kurtarıcısı Augustus'un bir hatırlatıcısı olarak görülmüştür (Keppie, 1998: 120; Buruldağ, 2017a: 196). Parion darplı Roma Eyalet sikkeleri içerisinde de sıklıkla gördüğümüz bu betim Rahip/kolonist ve saban betiminden sonra Parion kazılarında bulunan Roma Eyalet sikkeleri içerisinde 44 sikke ile ikinci sırada yer almaktadır. Augustus Dönemi'nden Gallienus Dönemi'ne kadar sikkeler üzerinde görülen Capricorn tasviri, sadece sikkeler üzerinde değil aynı zamanda Parion Tiyatrosu'nda ele geçen scaenae frons alınlık parçası üzerinde de görülmektedir (Resim 50).

Resim 50. Parion Tiyatrosu Scaenae Frons Alınlık Parçası (Parion Kazı Arşivi)

Aynı imparator dönemine ait 5 sikkenin ön ve arka yüz betimleri ve lejandları aynı olmakla birlikte ön yüzlerinde imparatorun sağa dönük diademsiz başı, arka yüzlerinde iki Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir. Sikkeler *Augustus'u* sembolize eden AVG ön yüz lejandına sahip iken arka yüzlerinde lejand bulunmamaktadır (Kat. No. 106-110; Lev. No. 12/106-110). Söz konusu, Augustus Dönemi'ne tarihlenen sikkelerin üzerinde darp ettiği kentin adının yazmamasından kaynaklı darp yerinin Parion mu yoksa Philippi mi olduğu konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bu sikkeler kataloglarda çoğunlukla Parion darphanesine atfedilmiştir. Bu konuda Michael Grant bu görüşe daha sıcak bakmaktadır ve Parion'un sikke basma konusunda önemli bir kent olduğunu dile getirmektedir. Bu sikkeleri Parion kentinin darp ettiği görüşünü, söz konusu sikkelerin örneklerinin Parion kazılarında ele geçmiş olması da desteklemektedir. Lenger'in aktarımlarına göre, RPC I'de saban süren rahibin

[17] Capricorn betimini kullanan lejyonlar: II Augusta, XIV Gemina, XXI Rapax, IIII Scythica (Keppie, 1998: 139; Çelikbaş, 2010: 44).

betimlendiği ve Philippi kentine ait olabileceği düşünülen ama yine de bir belirsizlik olan sikkelerin Parion, Assos ve Ilion darplı sikkelerle büyük oranda benzerlik gösterdiği ifade edilmektedir. Bu sikkelerde lejand bulunmaması bir belirsizlik yaratmakla birlikte Macedonia'da ya da Philippi'de bulunan bir darphanede üretilmiş ve dolaşımda olan sikkeler olabileceği de düşünülmektedir (RPC I, 1656, 1660; Lenger, 2008: 255-260; Buruldağ, 2017b: 62, dn. 22).

Sikkelerin arka yüz tipi olan çift süren Rahip/kolonist tipi Roma tarafından koloni olarak seçilen kentin yeniden kuruluş aşamasındaki sınırlarının belirlenmesi ritüeline dayanmaktadır. Sikkeler üzerinde yer alan bu tipdeki sabanı süren kişi olasılıkla Augustus, imparator, Rahip ya da kolonisttir. Koloni kentlerinin kuruluşu birtakım ritüeller eşliğinde yapılmıştır. İlk olarak koloni sınırları belirlenerek kentin adının ya da baş harflerinin yazılı olduğu sınır taşları dikilmiştir. Sonrasında Legion ya da Veteran birlikleri tarafından Vexillum[18] ile birlikte koloniye doğru askeri bir düzende yürüyüş yapılarak kente gelinmiş ve bir tören düzenlenmiştir. Eski bir Etrüsk geleneğine göre yapılan bu sınır belirleme töreninde Rahip tarafından yönlendirilen, sağda beyaz renkli bir boğa ve solda bir ineğin koşulduğu sabanla koloni kentinin sınırlarını işaret eden surların inşa edileceği alan belirlenerek tören tamamlanmıştır. Bu gelenek Roma'nın kuruluş efsanesindeki ikizlerden Romulus'un beyaz renkli bir boğa ve ineğin çektiği sabanla koloni kentinin sınırlarının belirlenmesi bağlamındaki geleneğe dayanmaktadır (Plut. *Rom.* XI; Eckstein, 1979: 85-97; Özsait, 1999: 130; Papageorgiadou-Bani, 2004: 35; Franke, 2007: 40; Sancaktar, 2009: 103-105; Köker, 2022: 118, dn. 537).

Parion'un Roma Dönemi darpları arasında İmparator Tiberius Dönemi'ne ait 9 adet sikke ele geçmiştir. Bu sikkelerin ön yüzlerinde imparatorun sağa bakan diademsiz başı yer almakta iken, arka yüzlerinde koloni kuruluşunu simgeleyen bir betim olan iki Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir. Sikkeler TI AVG ön yüz lejandına sahiptir. Arka yüzlerinde ise lejand bulunmamaktadır (Kat. No. 111-119; Lev. No. 12/111, Lev. No. 13/112-119). Kat. No. 114 ve Kat. No. 119'daki sikkelerin ön yüzünde kontrmark yer almakla birlikte, Kat. No. 114'te kontrmark içerisinde Capricorn betimlenmiştir.

[18] Kare veya dikdörtgen formlu askeri sancak.

Parion darpları arasında MS 41-54 yıllarına tarihlenen I. Claudius Dönemi'ne ait 24 adet sikke ele geçmiştir. Kat. No. 120-125'deki sikkelerin ön yüzünde imparatorun sola dönük diademsiz başı; arka yüzlerinde iki Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir. Sikkelerin ön yüz lejandı TI CLAV AVG ile ifade edilmekte iken; arka yüzlerinde lejand bulunmamaktadır (Kat. No. 120-125; Lev. No. 13/120-123; Lev. No. 14/124-125). Kat. No. 126-143'deki sikkelerin ön yüzünde imparatorun sola bakan diademsiz başı ve TI CLAV AVG lejandı; sikkelerin arka yüzünde lejand bulunmamakla birlikte iki Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir. Sikkelerin ön yüzünde kontrmark içerisinde Capricorn betimi yer almaktadır (Kat. No. 126-143; Lev. No. 14/126-135, Lev. No. 15/136-143).

Parion'da MS 69-79 yılı Vespasianus Dönemi sikkesi tek örnek ile temsil edilmektedir. 2020 yılında Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde ele geçen sikkenin ön yüzünde imparatorun sağa dönük defne çelenkli başı ve [VE]SP[A]SIAN[O AVG] lejandı; arka yüzünde karşılıklı iki büst yer almaktadır. Titus ve Domitianus'un diademsiz büstleri birbirine dönüktür. Sikke [T]ITO ET DOMIT[IANO] CAES arka yüz lejandına sahiptir (Kat. No. 144; Lev. No. 15/144).

Domitianus Dönemi'ne ait 3 adet sikke ele geçmiştir. Bu sikkelerden 2017 yılında Oda Mezar 2'de ele geçen sikkenin ön yüzünde Domitianus'un sağa dönük defne çelenkli başı, arka yüzde Capricorn, sağa; başı geriye dönük, sırtında Cornucopiae ile betimlenmiştir (Kat. No. 145; Lev. No. 15/145). Sikkenin ön ve arka yüz lejandı okunamamaktadır.

Domitianus Dönemi sikkeleri içinde Parion'un Roma kolonisine dönüştüğünün izlerine de rastlanmaktadır. 2020 yılında Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde ele geçen diğer iki sikkenin ön ve arka yüz betimleri ve lejanları aynıdır. İmparatorun sola dönük defne çelenkli başı, sikkenin ön yüz betimini oluşturmakta iken, arka yüzde Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir. DOMIT AVG ön yüz lejandına sahip olan sikkelerin arka yüz lejandı GERM ile temsil edilmektedir (Kat. No. 146-147; Lev. No. 15/146-147). Domitianus'un hükümdarlığı zamanında önemli askeri katkılarından biri imparatorluğu savunmak için Rhenus (Ren Nehri) boyunca inşa edilen yol, kale ve gözetleme kulesini içeren Limes Germanicus'un geliştirilmesidir. Bunun yanı sıra kazandığı savaşlar sonucunda MS 83 yılında kendisine *Germanicus* unvanı verilmiştir

(Arıcan, 2021: 24). Sikke üzerinde yer alan lejanddaki GERM kavramı da aldığı Germanicus unvanını ifade etmektedir.

Kentte tek örnek ile temsil edilen ve 2006 yılı Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde bulunan Nerva Dönemi sikkesinin ön yüzünde imparatorun sola dönük, defne çelenkli başı ve NERV AVG lejandı; arka yüzde Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir. [C G I P] lejandı ile sikkenin arka yüzü belirtilmektedir (Kat. No. 148; Lev. No. 16/148).

İmparator Traianus Dönemi sikkeleri kentte 8 örnek ile temsil edilmektedir. 2016 yılında yüzeyde ve 2019 yılında Roma Hamamı'nda bulunan iki sikkenin ön ve arka yüz betimleri ve lejandları aynı olmakla birlikte ön yüzlerinde imparatorun sağa bakan defne çelenkli başı ve IMP NERVA TRAIAN AVG GERM P M lejandı; arka yüzlerinde Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae ve COS II C G I P TRIB P lejandı bulunmaktadır (Kat. No. 149-150; Lev. No. 16/149-150). Aynı imparatorluk dönemine ait iki sikkenin ön yüzünde imparatorun sağa bakan defne çelenkli başı ve kontrmark içerisinde kadın başı tasviri yer almaktadır. Sikkelerin arka yüzünde Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, altta *globus* ile betimlenmiştir. Sikkeler [IMP] CAES NE[R TRAIA]NO AVG [G]ER DA ön yüz lejandı ve OPTIMO [PRINC]IPI C G I P D D arka yüz lejandı ile temsil edilmektedir (Kat. No. 151-152; Lev. No. 16/151-152). Capricorn betiminin görüldüğü 5 sikkeden sonuncusu 2011 yılında Tiyatro'da ele geçmiştir. Sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli sağa dönük başı; kontrmark içerisinde Capricorn tasvir edilmiştir. Sikkenin arka yüzünde Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, altta *globus* ile betimlenmiştir. Sikkenin ön yüzü [IMP CAES] [ ] TRAIANO [AVG GER DA] lejandı ile arka yüzü [OPTIMO PRINCIPI C G I P D D] lejandı ile ifade edilmektedir (Kat. No. 153; Lev. No. 16/153).

Kentin Roma Dönemi darpları içerisinde arka yüzde imparatoriçe betimli sikkelere de rastlanmaktadır. Traianus Dönemi ile sınırlı kalan bu örneklere bakıldığında; Kat. No. 154 ve Kat. No. 155'te yer alan sikkelerin ön ve arka yüz betimleri aynı olmakla birlikte ön yüzde imparatorun defne çelenkli başı, sağa dönük, kontrmark içerisinde Capricorn betimi görülmektedir. Sikkelerin arka yüzünde Plotina ve Marciana'nın karşılıklı büstleri yer almaktadır. Plotina'nın drapeli ve diademli büstü, sağa; Marciana'nın drapeli ve diademli büstü, sola bakmaktadır (Kat. No. 154-155; Lev. No.

16/154-155). Kat. No. 154'deki sikkenin ön ve arka yüz lejandları okunamamaktadır. Kat. No. 155'deki sikkenin ise ön yüz lejandı IMP TRAIANVS [AVG] ile; arka yüz lejandı [PLOTINA E]T M[ARC]IA[NA AVG] ile belirtilmektedir. Traianus Dönemi'ne ait son sikkenin ön yüzünde imparatorun sağa bakan defne çelenkli başı ve [IMP] TRA[IANVS AVG] lejandı; arka yüzünde Plotina ve Marciana'nın karşılıklı büstleri yer almaktadır. Plotina'nın drapeli ve diademli büstü, sağa; Marciana'nın drapeli ve diademli büstü, sola bakmaktadır ve lejand okunamamaktadır (Kat. No. 156; Lev. No. 16/156).

Parion'un Roma koloni statüsünün yenilendiği Hadrianus Dönemi'ndeki sikkeler üzerinde Capricorn ve Rahip-saban betimleri görülmektedir. Bu dönemde kentin kolonizasyon süreci geliştirilmiştir. Kentteki Veteran sayısı arttırılmış, mimari faaliyetlerde hızlanma olmuş ve kente Tiyatro, Hamam, Odeion ve Agora gibi birçok kamu yapıları inşa edilmiştir. Kent için bu dönem oldukça önemli olmasına rağmen beklenenin aksine İmparator Hadrianus Dönemi'ne ait Parion kazılarında sadece 8 adet sikke ele geçmiştir. Bu sikkelerden 2018 yılında Roma Hamamı'nda bulunan sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa bakmaktadır. Arka yüz de Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae betimi görülmektedir. Sikke IMP CAES TRAIAN HADRIAN A[VG] ön yüz lejandına ve [COS I]II C G [I] P TRIB P arka yüz lejandına sahiptir (Kat. No. 157; Lev. No. 17/157). Kat. No. 158 ve Kat. No. 159'daki sikkelerin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa dönüktür. Sikkelerin arka yüzünde Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir (Kat. No. 158-159; Lev. No. 17/158-159). Kat. No. 158'deki sikkenin ön yüz lejandı [IMP] CAESAR [TRAIAN HADR] iken; arka yüz lejandı [IANVS AVG] [C G I P] olarak ifade edilmektedir. Kat. No. 159'daki sikkenin ön ve arka yüz lejandı okunamamaktadır. Parion'un koloni statüsünü yenilediği düşünülen Hadrianus'un sikkeleri arasında Rahip-saban betiminin görülmesi koloninin kuruluşunu temsil etmektedir. Aynı imparatorluk darplarından olan 2017 ve 2019 yıllarında Roma Hamamı'nda ele geçen iki sikkenin ön ve arka yüz betimleri aynıdır. Sikkelerin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola; arka yüzünde Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir. Sikkeler I[M]P CAES TR [HADRIANVS] ön yüz lejandı ve [IANVS AVG] [C G I P] arka yüz lejandı ile belirtilmektedir (Kat. No. 160-161; Lev. No. 17/160-161). Iulius Caesar Dönemi'ne ait Latince lejandlı ilk sikkelere takiben Augustus Dönemi koloni sikkelerinde C G I P

lejandı yer almaktaydı. İmparator Hadrianus Dönemi'ne ait koloni darplarında lejanda 'H' harfi eklenerek C G I H P, C G I H PA, C G I H PAR (*Colonia Gemella Iulia Hadriana Pariana*) lejandları karşımıza çıkmaktadır. Hadrianus Dönemi'ne ait son üç sikkenin ön ve arka yüz betimleri aynı olmakla birlikte sikkelerin ön yüzünde imparatorun sola bakan diademsiz başı yer almaktadır. Sikkelerin arka yüzünde Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir (Kat. No. 162-164; Lev. No. 17/162-164). Sikkelerden Kat. No. 162; [HADRIANVS AVG P P] ön yüz lejandına sahip olmakla birlikte arka yüz lejandı okunamamaktadır (Kat. No. 162; Lev. No. 17/162). Kat. No. 163'deki sikke HADRIA[NV]S AVG P P ön yüz lejandı ve C G I H P arka yüz lejandı ile belirtilmektedir (Kat. No. 163; Lev. No. 17/163). Kat. No. 164'deki sikke HADRIANVS AVG P P ön yüz lejandı ve C G I H [P] arka yüz lejandı ile temsil edilmektedir (Kat. No. 164; Lev. No. 17/164).

Parion'un Antoninus Pius Dönemi darplarını 19 adet sikkenin oluşturduğu görülmektedir. Bu dönemin sikke tiplerini Asklepios, karşılıklı baş ve büst, Rahip-saban betimleri oluşturmaktadır. 2020 yılında Odeion'da ele geçen ilk sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli başı, sağa dönük; arka yüzünde Asklepios tahtta oturur vaziyette, sağa; önündeki boğanın ayağını tedavi etmektedir. Şifa-iyileştirme Tanrısı olan Asklepios'un gerek insan gerekse hayvan tıbbı tarihi için kutsallığı uzun zamandan beri bilinmektedir. Tanrı Asklepios'un her iki eli ile de başını yukarıya kaldırıp yardım ister gibi bakan boğanın sağ ön bacağını tedavi etmesi ve iyileştirmesi hiç şüphesiz Asklepios'un katkısını ön plana çıkarmaktadır. Sikkenin ön yüz lejandı okunamamakla birlikte arka yüzü DEO A[ESCVLAPIO SVB C G I H PAR] lejandı ile ifade edilmektedir (Kat. No. 165; Lev. No. 17/165). Lejandda yer alan DEO A[ESCVLAPIO kısaltması Tanrı Asklepios'u, SVB kısaltması *Subvenienti* kelimesini belirtmektedir. Benedum bu lejandı *hayvanların kurtarıcısı/yardımcısı Asklepios* ya da *yardım eden Asklepios* olarak yorumlamaktadır (Benedum, 1972: 301-311). Sikkeler üzerinde MS 2. yüzyılda görülmeye başlayan Tanrı Asklepios tasvirinin ilk örnekleri Parion darplı sikkeler içerisinde Antoninus Pius Dönemi'nde görülmektedir. Bu tip Parion'da imparatorlardan Commodus, Severus Alexander ve I. Valerianus-Gallienus'un ortak imparatorluk darpları üzerinde de kullanılmıştır.

Asklepios kutsal alanları sıklıkla şehrin dışındadır ve veteriner Asklepios kültü özellikle şehrin dışındaki kırsal alanlarda ve su kaynaklarına yakın yerlerde bulunmaktadır. Bu durum *Şehirden Önce Tanrı* düşüncesinden kaynaklanmaktadır (Benedum, 1972: 301-311). Tanrının adına yapılan tapınaklar *Asklepiadai* olarak adlandırılan rahipler tarafından kurulmuş ve uzun yıllar tedavi merkezleri olarak kullanım görmüştür. Asklepios inancının temelini, Tanrı'nın huzuruna temizlenmiş şekilde çıkmak oluşturmaktadır. Bu nedenle Asklepios'un iyileştirme tedavisinde suyun büyük önemi bulunmaktadır (Ful, 2008: 116). MS 146 yılında Aristeides, Asklepios'un yanına tedavi amacıyla gelmiş ve "*Su Tanrının baş yardımcısıdır*" şeklinde ifade ederek suyun tedavi sürecindeki önemini vurgulamıştır (Lewis, 1998: 24). Asklepios, sikkeler üzerinde kimi zaman bir boğayı iyileştirirken kimi zaman da elinde yılanlı bir asa ya da yanında bir köpek ile tasvir edilmiştir. Köpek Tanrı'nın kutsal hayvanı horoz olmakla birlikte, yılan şifanın sembolü olarak gösterilmiştir. Yılan toprağa yakın yaşadığı için, hastalıklara neyin şifa vereceğini bildiği düşünülerek sikkeler üzerinde bir işaret olarak tasvir edilmiştir. Yılanın deri değiştirme özelliği ise Tanrı'nın ölümsüzlüğünü sembolize etmektedir (Arıhan, 2003: 49; Ful, 2008: 117).

Parion'da, bir sağlık kültü olduğuna dair Asklepios'un sikkeleri, her ne kadar kazılarda şu ana kadar çıkmasa da müzayede kataloglarında örnekleri görülen Sağlık Tanrıçası Hygeia darplı Parion sikkeleri dışındaki kanıtlarından biri de Parion Roma Hamamı'nda ele geçen Hygeia kabartmalı kemerdir (Resim 51; A. Yılmaz, 2022: 188). Aynı zamanda *Historiae Augustae*'da yer alan bir pasajda Hadrianus Dönemi'nde "*sekizinci saat sonrasında hastalar dışında kimseye izin verilmez*" olarak belirtilmesi sağlıklı insanlar ile hasta insanların aynı anda hamama giremeyeceğini ve hasta olanların hamamı sadece günün belli saatlerinde kullanabilecekleri ifade edilmektedir. Jackson, bu konuda hastalıkların iyileşmesi noktasında sıcak su banyolarında terlemeyi önermiştir (Jackson, 1999: 43). Frisch'in ifade ettiğine göre Parion'un sularının serin ve sağlıklı olması Asklepios kültü için suların ne derece önemli olduğu düşünüldüğünde hastalıkları iyileştirmek için Parion kentinin tercih edilmesi de olağandır (Frisch, 1983: 95).

Resim 51. Parion Roma Hamamı Hygeia Kabartmalı Kemer (Parion Kazı Arşivi)

2012 yılında Odeion'da bulunan sikkenin ön yüzünde imparatorun diademsiz başı, sağa; arka yüzde karşılıklı baş ve büst yer almaktadır. Marcus Aurelius'un başı, sağa; drapeli II. Faustina'nın büstü, sola bakmaktadır. ANTO[NINVS] [AVG] ön yüz lejandına sahip sikkenin VЄRVS [ЄT] FAVSTINA [AV] lejandı ile arka yüzü belirtilmektedir (Kat. No. 166; Lev. No. 18/166). Kat. No. 167 ve Kat. No. 168'deki sikkelerin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli sağa bakan başı; arka yüzde karşılıklı baş ve büst yer almaktadır. Marcus Aurelius'un başı, sağa; drapeli II. Faustina'nın büstü, sola bakmaktadır (Kat. No. 167-168; Lev. No. 18/167-168). Sikkelerden Kat. No. 167'deki sikke [ANTONINVS AVG] ön yüz lejandı ile belirtilirken, arka yüzü VЄRVS [ЄT FAVSTINA AV] olarak ifade edilmektedir. Kat. No. 168'deki sikkenin ön ve arka yüz lejandları okunamamaktadır. 2012 yılında Agora/Depo sektöründe bulunan bir diğer sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa ve IMP ANTONINO CAES PIO AVG lejandı; arka yüzde karşılıklı iki büst yer almakla birlikte, Marcus Aurelius'un diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; drapeli II. Faustina'nın büstü, sola bakar şekilde tasvir edilmiştir ve VERVS ET FAVSTI[NA] lejandı ile arka yüzü belirtilmektedir (Kat. No. 169; Lev. No. 18/169). Karşılıklı büstün yer aldığı son sikkeye bakıldığında 2015 yılında Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde ele

geçen sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü sağa dönük olarak betimlenmiştir ve ANTONINVS AVG PIVS P P IMP II lejandı ile temsil edilmektedir. Sikkenin arka yüz lejandı okunamamakla birlikte karşılıklı iki büst yer almaktadır. Marcus Aurelius'un diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; drapeli II. Faustina'nın büstü, sola bakmaktadır (Kat. No. 170; Lev. No. 18/170).

Antoninus Pius Dönemi sikkeleri üzerinde görülen bir diğer tip Rahip-saban betimidir. Yeni bir yerleşim için sınırların Rahip/kolonist tarafından sürülen bir ya da iki öküzün çektiği saban ile belirlenmesi (*Pomerium Ritüeli*) Parion'da Roma Dönemi boyunca tekrarlanan bir betim olmuştur. Bu betim yeni kurulan koloninin sınırlarını çizen bir din adamını ifade ederken aynı zamanda bir siyasi mesaj da vermektedir. Kat. No. 171-173'deki sikkelerin ön yüzlerinde imparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola bakmakta; arka yüzlerinde Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir (Kat. No. 171-173; Lev. No. 18/171-173). Kat. No. 171 ve 173'deki sikkelerin ön ve arka yüz lejandları okunamamaktadır. Kat. No. 172'deki sikkenin ise ön yüz lejandı okunamamakla birlikte arka yüz lejandı C G I H P olarak yer almaktadır.

2018 yılında Oda mezar 5'te ele geçen aynı imparatorluk dönemine ait bir diğer sikkenin [ANTONINVS] AVG lejandıyla belirtilen ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola bakmaktadır. [C] G I [H P] lejandıyla temsil edilen arka yüzünde ise Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir (Kat. No. 174; Lev. No. 18/174). 2018 yılında yüzeyde, 2008 yılında Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde ve 2018 yılında Oda Mezar 5'te bulunan sikkelerin ön ve arka yüz betimleri aynı olmakla birlikte ön yüzlerinde imparatorun diademsiz, paludamentumlu ve sola bakan zırhlı büstü; arka yüzlerinde Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir (Kat. No. 175-177; Lev. No. 19/175-177). Sikkelerin arka yüzü C G I H [P] lejandı ile temsil edilmektedir. Kat. No. 175 ve Kat. No. 177'de sikkelerin ön yüz lejandı okunamamakla birlikte (Kat. No. 175, 177; Lev. No. 19/175, 177); Kat. No. 176'daki sikke [IMP] [ANTONINVS] [ ] ön yüz lejandı ile belirtilmektedir (Kat. No. 176; Lev. No. 19/176).

[IMP ANT]ONINVS CAES PIO lejandıyla ön yüzü ifade edilen, imparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstünün sola doğru betimlendiği sikkenin arka yüzünde Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir ve C G I H P lejandı yer

almaktadır (Kat. No. 178; Lev. No. 19/178). Antoninus Pius Dönemi'nin son beş sikkesinin ön ve arka yüz betimleri ve lejandları aynıdır. Sikkelerin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli sağa bakan başı; arka yüzünde Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir. Sikkeler ANTONINVS [AVG] ön yüz lejandı ve C G I H P arka yüz lejandı ile ifade edilmektedir (Kat. No. 179-183; Lev. No. 19/179-183).

Kentte, Marcus Aurelius Dönemi 19 sikke ile temsil edilmektedir. Sikkeler üzerinde Capricorn, Demeter, karşılıklı iki baş ve Rahip-saban tasvirleri görülmektedir. İmparatora ait ilk üç sikke aynı betim ve lejandlara sahiptir. İmparatorun sağa dönük defne çelenkli başının yer aldığı sikkelerin ön yüz lejandları okunamamaktadır. Sikkelerin C G I H PAR lejandına sahip arka yüzlerinde Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında *globus* tutmaktadır (Kat. No. 184-186; Lev. No. 19/184-186). Koloni ismine yansıyan C G I H PAR lejandlı sikkeler Parion'a verilmiş olan Roma koloni statüsünün ne kadar devam ettiğinin önemli göstergelerinden biridir. Bu bağlamda Iulius Caesar ile başlayan bu süreç MS 3. yüzyılın 3. çeyreğine kadar devam etmiştir.

2019 yılında Odeion'da ele geçen sikkenin ön yüzünde imparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; arka yüzde Demeter sağa, her iki elinde meşale tutmaktadır. Sikke IMP CAI [MA AV ANTO] ön yüz lejandı ve [C G I H] – PAR arka yüz lejandı ile ifade edilmektedir (Kat. No. 187; Lev. No. 20/187). Tanrıça Demeter'in tarım yapılan ve tarıma elverişli çoğu kentte tapınım gördüğü bilinmektedir. Demeter'in Roma Dönemi sikkeleri üzerindeki yansımaları Hellenistik Dönem örneklerinden yaklaşık olarak iki asır sonra görülmüştür (Buruldağ, 2017a: 334). Roma'da *Ceres* olarak adlandırılan, Toprak ve Bereket Tanrıçası Demeter, Parion'da meşale, Cornucopiae, buğday başağı ve nar gibi birtakım nesnelerle betimlenen Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi Eyalet sikkeleri dışında; Parion Tiyatrosu'na ait sahne binasının alınlık köşe parçasında da işlenmiştir. Alınlığın doğu yüzünde bulunan Demeter yılanlı arabasının üzerinde tasvir edilmiştir (Ergürer, 2013a: 83). Parion Roma Tiyatrosu 2007 yılı çalışmaları kapsamında ele geçen ve orkestranın iç kısmındaki dolgu toprak içerisinden çıkan mimari blok üzerinde yer alan yazıtta; "*Q(uintus) Laterinus Rhodanus bu adağı Isis ve Serapis'e (sundu)*" yazmaktadır (Başaran, 2009: 54, 62, res. 4; Ful, 2009: 101). Bu kapsamda değinilmesi gereken bir diğer önemli nokta da Roma Dönemi terracotta figürinleri içerisinde Roma Tiyatrosu sahne binası kuzey versurasının iç kısmında Tanrıça Demeter'a ait bir figürinin ele geçmiş olmasıdır (H. Kasapoğlu, 2015a: 167). Bu

bağlamda gerek sikkeler üzerinde yer alan Demeter tasviri gerekse tanrıçanın mimari-heykeltraşlık eserleri üzerine işlenmesi ve aynı zamanda kentteki kazılarda tanrıçaya ait terracotta figürin parçasının ele geçmesi kentte Demeter kültünün varlığını kanıtlar niteliktedir.

Marcus Aurelius Dönemi sikkeleri üzerinde görülen bir diğer tip karşılıklı iki başın yer aldığı örnektir. Tek örnek ile temsil edilen bu sikkenin ön yüzünde imparatorun sağa bakan defne çelenkli başı; arka yüzde karşılıklı iki baş yer almaktadır. Marcus Aurelius'un diademsiz başı, sağa; drapeli II. Faustina'nın başı, sola dönüktür. Sikkelerin ön ve arka yüz lejandları düşük kondisyonlu olmaları nedeniyle okunamamaktadır (Kat. No. 188; Lev. No. 20/188).

Marcus Aurelius'un hükümdarlık yıllarında basılmış olan, Rahip-saban tasvirinin görüldüğü 7 sikke aynı ön ve arka yüz betimini taşımaktadır. Bu sikkelerin ön yüzlerinde imparatorun diademsiz (sakallı) başı sola bakmaktadır. Arka yüzlerinde ise Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir (Kat. No. 189-195; Lev. No. 20/189-195). Sikkelerin arka yüzleri koloni adının baş harflerini temsil eden C G I H P ile belirtilmektedir. Kat. No. 189, 190, 191, 193'deki sikkelerin ön yüz lejandları IMPE C MA A ANTONINVS ile ifade edilmektedir. Kat. No. 192 ve Kat. No. 194'deki sikkelerin ön yüz lejandı okunamamakla birlikte, Kat. No. 195'deki sikkenin [ ] ANTONINVS ön yüz lejandı okunabilmektedir.

2018 yılında Odeion'da ele geçen [IMP] CAES – ANTONINVS ön yüz lejandına ve [C] G I H P arka yüz lejandına sahip sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola dönük; arka yüzünde Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir (Kat. No. 196; Lev. No. 20/196). 2014 yılı Agora/Depo, 2019 yılı Güney (Tavşandere) Nekropolü ve 2016 yılı Roma Hamamı'nda ele geçen üç sikkenin ön yüzlerinde imparatorun diademsiz, paludamentumlu ve sola dönük zırhlı büstü yer almakta iken; arka yüzlerinde Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir (Kat. No. 197-199; Lev. No. 20/197-198, Lev. No. 21/199). Kat. No. 197'deki sikke [IMP CA] ön yüz lejandına ve C G I H P arka yüz lejandına sahiptir. Kat. No. 198'deki sikkenin ön yüz lejandı okunamamakla birlikte arka yüzde C G I H P lejandı yer almaktadır. Kat. No. 199'daki sikke [ ] ANTO [ ] ön yüz lejandına ve C[G I] H P arka yüz lejandına sahiptir.

İmparatora ait son üç sikkeye bakıldığında; sikkelerin ön yüzlerinde imparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstünün sağa dönük olduğu görülmektedir. Arka yüzlerinde ise diğer 11 sikkede olduğu gibi Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir (Kat. No. 200-202; Lev. No. 21/200-202). Kat. No. 201'deki sikke IM CE M – AV ANT ön yüz lejandına ve C G I H P arka yüz lejandına sahiptir. Kat. No. 200 ve Kat. No. 202'deki sikkelerin ise ön ve arka yüz lejandları okunamamaktadır.

Parion'da İmparator Commodus Dönemi'ne ait 6 adet sikke ele geçmiştir. Bu sikkeler üzerinde Asklepios, Capricorn ve Rahip-saban tasvir edilmiştir. Asklepios betimli sikke örnekleri daha önce Parion'da Antoninus Pius sikkeleri üzerinde de görülmektedir. Commodus'un iktidarda olduğu dönemde darp edilen kent sikkeleri içerisinde Asklepios betimli sikke tek örnek ile temsil edilmektedir. 2012 yılında Odeion'da bulunan bu sikkenin ön yüzünde Commodus'un defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa dönüktür. Sikkenin arka yüzünde Asklepios tahtta sağa doğru oturmaktadır ve önündeki boğanın ayağını tedavi etmektedir. Sikke [IMP CAI M] AV [COMMODVS] ön yüz lejandına ve DE[O AESC SVB] C G I H P arka yüz lejandına sahiptir (Kat. No. 203; Lev. No. 21/203).

Commodus sikkeleri üzerinde görülen diğer betim Capricorn'dur. 2009 yılında Yamaç Hamamı'nda ele geçen sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü; arka yüzünde Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında *globus* ile tasvir edilmiştir (Kat. No. 204; Lev. No. 21/204). Sikkenin ön yüz lejandı okunamamakla birlikte arka yüzü [C G I H P] lejandı ile belirtilmektedir.

Kat. No. 205 ve Kat. No. 206'daki sikkelerin ön ve arka betimleri ve lejandları aynıdır. Her ikisi de Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde 2006 ve 2012 yıllarında bulunan sikkelerin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa dönük ve [IMP C AV] COMODV lejandı yer almaktadır. Sikkelerin arka yüzlerinde ise Rahip sağa doğru iki öküzün çektiği sabanı sürmektedir ve C G I H P lejandı ile belirtilmektedir (Kat. No. 205-206; Lev. No. 21/205-206). Aynı imparatorluk dönemine ait son iki sikkeye bakıldığında; 2008 yılında Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde ele geçen ilk sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa bakan zırhlı büstü; arka yüzde Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir.

Sikkenin ön yüz lejandı kondisyonu düşük olması nedeniyle okunamamaktadır. Arka yüzü C G I H P lejandına sahiptir (Kat. No. 207; Lev. No. 21/207). 2018 yılında Oda Mezar 5'te bulunan son sikkenin ise ön yüzünde imparatorun diademsiz, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü ve [COMODV]S lejandı; arka yüzde Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir ve [C G I H P] lejandı ile temsil edilmektedir (Kat. No. 208; Lev. No. 22/208).

Parion'da Caracalla Dönemi'ne ait 14 adet sikke ele geçmiştir. Capricorn, Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus ve Rahip-saban betimlerinin görüldüğü örneklere bakıldığında ilk 5 sikkede Capricorn betimi yer almaktadır. Söz konusu 5 sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü yer almakta iken; arka yüzünde Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında *globus* ile betimlenmiştir (Kat. No. 209-213; Lev. No. 22/209-213). Kat. No. 209'daki sikkenin ön ve arka yüz lejandları okunamamaktadır. Kat. No. 210, 211 ve 213'deki sikkelerin ön yüzünde ANTONIN – VS PIVS AV lejandı; arka yüzünde C G I H P lejandı yer almaktadır. Kat. No. 212'deki sikkenin ise ön yüz lejandı okunamamakla birlikte, arka yüz lejandı C G I H P ile temsil edilmektedir.

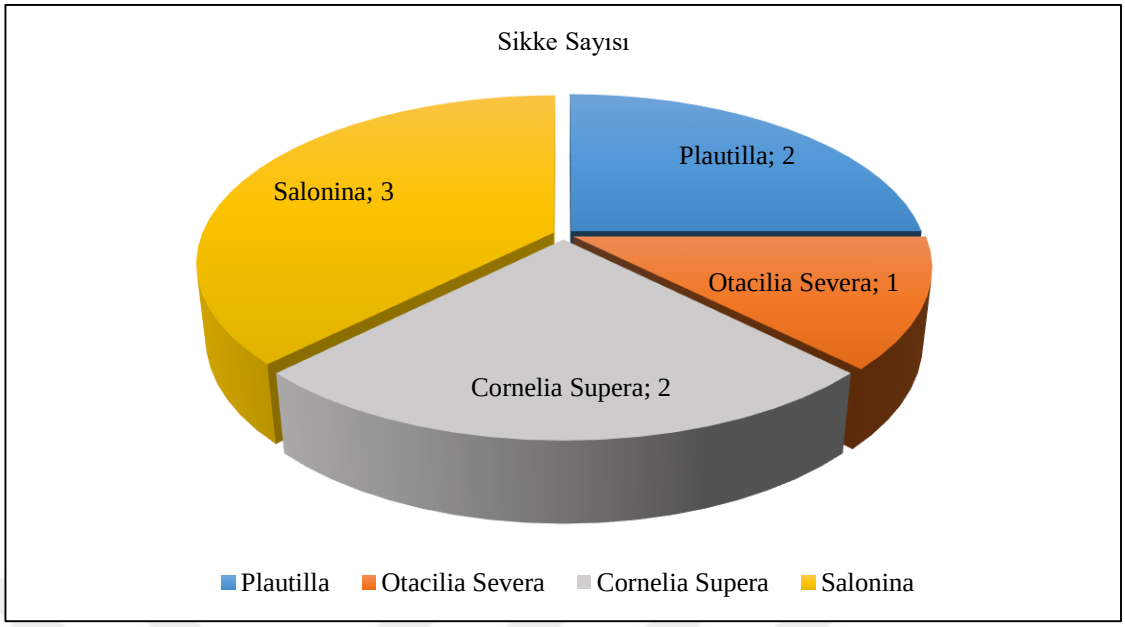
İmparator Caracalla Dönemi'nde ön yüzde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa bakan zırhlı büstünün bulunduğu sikkenin arka yüzünde Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus betimi sağa doğrudur. Tek örnek ile temsil edilen bu sikkenin ANTONIN – VS PIVS AV ön yüz lejandı ve C G I H PA – R arka yüz lejandı bulunmaktadır (Kat. No. 214; Lev. No. 22/214). Sikkeler üzerinde propaganda amacı taşıyan Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, Marsyas, kartal ve zafer takı betimleri Roma'nın kuruluşuna atıfta bulunan tiplerdir. Sikkeler üzerinde gördüğümüz Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus betimi yanı sıra Capricorn, imparator ve imparatoriçe betimleri Roma İmparatorluğu'nun farklı coğrafyalara uzanan egemenliğinin sembolleridir. Bu betim Roma'nın oluşturmak istediği köken bilincinin sikkeler üzerine yansıyan somut bir ifadesi olmuştur (Dulière, 1979: 233; Krumme, 1995: 236; Tameanko, 2002: 136; Boßmann, 2004: 276; Buruldağ, 2017a: 189). Roma'nın kuruluş efsanesini simgeleyen Remus ve Romulus kardeşlerin Dişi Kurt Lupa tarafından emzirilmesi Roma kültürünü ve kimliğini yaratan ilk mitolojik sahnelerden biridir. Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus betimi Roma'nın ölümsüzlük sembolü, Roma soyunun bir simgesi ve koloninin yasal statüsünün bir sembolü olarak yorumlandığından Parion sikkelerinde

sıklıkla resmedilmiştir (Harl, 1987: 74; Schlüter, 1987: 121; Weigel, 1992: 296; Krumme, 1995: 236; Boßmann, 2004: 276; Franke, 2007: 40; Buruldağ, 2017a: 188-189).

Caracallaya ait, Rahip-saban betiminin görüldüğü 8 sikkenin ön ve arka yüzlerinde aynı betim kullanılmıştır. Ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstünün betimlendiği sikkelerin arka yüzünde Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir (Kat. No. 215-222; Lev. No. 22/215-216, Lev. No. 23/217-222). Sikkelerin arka yüz lejandı C G I H / PA ile ifade edilmektedir. Kat. No. 215-217, 219-222'deki sikkelerin ön yüzünde ANTONI – NVS PIVS lejandı bulunmaktadır. Kat. No. 218'deki sikkede ise ANTONI[ ] lejandı okunabilmektedir.

İmparator Geta Dönemi 4 sikke ile temsil edilmektedir. Parion darplı Geta Dönemi'ne ait sikkelerde tek tip kullanılmıştır. Sikkelerin ön yüzünde imparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; arka yüzünde Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir (Kat. No. 223-226; Lev. No. 23/223-226). Sikkelerin arka yüz lejandları C G I H / PA ile ifade edilmektedir. Sikkelerden Kat. No. 223 ve Kat. No. 224'deki sikkelerin ön yüz lejandları SEP GETAS CAI; Kat. No. 225'deki sikkenin ön yüzü ƧЄP GЄTAS CAI ve Kat. No. 226'daki sikkenin ön yüzü ise SEP GE – TAS CAE ile belirtilmektedir.

Parion'un Roma Dönemi mevcut darpları arasında imparatoriçe betimli sikkeler de bulunmaktadır (Grafik 44). İmparatoriçe Plautilla Dönemi'ne ait 2 adet sikke ele geçmiştir. Sikkelerin ön yüzünde imparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa; arka yüzünde Artemis Phosphoros, sağa; her iki elinde meşale tutmaktadır. Her iki sikkenin de ön ve arka yüz lejandları okunamamaktadır (Kat. No. 227-228; Lev. No. 23/227-228).

Grafik 44. Parion Darplı Sikkelerin İmparatoriçelere Göre Sayısal Dağılımı

Antik dönem boyunca uzun bir zaman diliminde tapınım gören ve ortak özellikleri nedeniyle birçok tanrıça ile özdeşleştirilen Artemis farklı bölgelerde çeşitli görünümleri ile karşımıza çıkmaktadır. Phosphoros, ışık saçan/getiren/taşıyan anlamlarına gelmektedir. Epithetlerine bakıldığında doğum tanrıçası (Liddell ve Scott, 1966: 418) ve hayvanların, ormanların, avcıların, suların ve ırmakların koruyucu tanrıçası olarak görülmektedir (Lavedan, 1931: 106; Ful, 2008: 153). Tanrıça Artemis, Phosphoros epitheti ile Parion'da (Frisch, 1983: 9-10; Ful, 2021: 166) ve Byzantion'da (Tekin, 2009: 58-60), Khitonea epitheti ile Miletos ve Syracusai'de (Lavedan, 1931: 107) ve aynı zamanda Ephesos (Ramsay, 1893: 78-79; Arnold, 1972: 17-22), Perge (Bean, 1968: 46; Pack, 1989: 483; Detienne ve Vernant, 1989: 45), Menderes Magnesia'sı (Harrison, 1912: 151, 153) kentlerinde tapınım görmüştür. Parion'da bulunan MS 2. yüzyıla tarihlenen bir adak stelinde Tanrıça Phosphoros'un ismi geçmektedir (Lolling, 1884: 63; Roscher, 1897-1909: 2442; Taşlıklıoğlu, 1971: 195; Frisch, 1983: 9). Yazıtta yer alan ifade şu şekildedir; "*Smyrnalı Aphphein bu armağanı (adağı) Tanrıça Phosphoros'a (sundu)*". Bu adak yazıtından Aphphein adlı kadının, steli Tanrıça Phosphoros'a sunduğu anlaşılmaktadır (Ful, 2021: 166). Aynı zamanda Phosphoros sıfatı Hekate ve Artemis kültü ile de sıkça ilişkilendirilmektedir (Buruldağ, 2017a: 326). Parion darplı Roma koloni sikkeleri üzerinde Plautilla, Elagabalus, Severus Alexander, Maximus, III. Gordianus ve Gallienus Dönemleri'nde olmak üzere toplamda 8 sikke üzerinde

Artemis'in Phosphoros tipi betimlenmiştir. Parion darplı sikkeler içinde arka yüzde Artemis Phosphoros tipinin yer aldığı ilk sikke örnekleri İmparatoriçe Plautilla ile başlamaktadır. Daha sonra İmparatorlardan Elagabalus, Severus Alexander, Maximus Caesar, III. Gordianus ve Gallienus Dönemi sikkelerinde de bu betim kullanılmıştır. Artemis, Parion'da sikkeler dışında heykel parçaları (Başaran ve H. Kasapoğlu, 2014: 197, 198, 200, res. 3), mermer bloklar ve seramikler gibi farklı materyaller üzerinde de işlenmiştir.

İmparator Macrinus Dönemi sikkeleri 3 örnek ile temsil edilmektedir. Bu sikkelerde tek tip arka yüz betimi kullanılmıştır. Sikkelerin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa bakmaktadır; arka yüzünde Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmaktadır. Sikkeler IMP C M OPES EV MACRINVS ön yüz lejandına ve C G I H – PA arka yüz lejandına sahiptir (Kat. No. 229-231; Lev. No. 24/229-231).

Macrinus'un oğlu Diadumenianus Dönemi sikkesi üzerinde de Roma halkının Genius'u tasvir edilmiştir. Sikkenin ön yüzünde imparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa ve M OPEL DIADVME[NIANVS CAE] lejandı; arka yüzünde Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmaktadır ve C G I H – PA lejandı bulunmaktadır (Kat. No. 232; Lev. No. 24/232).

Elagabalus Dönemi'ne ait sikke 2017 yılında Oda Mezar 5'te ele geçmiştir. İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstünün yer aldığı sikkenin ön yüzünde ANTONINVS PIVS FEL A lejandı vardır. Arka yüzde Artemis Phosphoros, sağa; her iki elinde meşale tutmaktadır ve [C G I] H PA lejandı ile arka yüzü ifade edilmektedir (Kat. No. 233; Lev. No. 24/233).

Parion'da İmparator Severus Alexander Dönemi'ne ait 10 adet sikke ele geçmiştir. Sikkelerin arka yüzlerinde Artemis Phosphoros, Asklepios, Capricorn, Eros, Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus ve Genius betimleri kullanılmıştır. Parion'un MS 3. yüzyıl darplarında yer alan Asklepios betimleri önceki yüzyılda görülen tipin devam ettirildiğini göstermektedir.

İlk iki sikkede aynı betim görülmekle birlikte sikkelerin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü; arka yüzünde Artemis

Phosphoros, sağa; her iki elinde meşale tutmaktadır (Kat. No. 234-235; Lev. No. 24/234-235). Sikkelerin arka yüzlerinde C G I H PA lejandı bulunmaktadır. Kat. No. 234'deki sikkenin ön yüz lejandı [IMP CAEƧ L] ƧEP ƧEV [ALEXANDER] ve Kat. No. 235'deki sikkenin ön yüz lejandı ise IMP CAE[Ƨ L] [AL]EXANDER olarak temsil edilmektedir. Lejandlarda görülen S harfinin yazımında yanlışlık yapıldığı ve Ƨ olarak yazıldığı görülmektedir.

Asklepios betiminin görüldüğü 2 adet sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve *gorgoneion* zırhlı büstü, sağa ve IMP CAEƧ L ƧEP ƧEV ALEXANDER lejandı; arka yüzünde Asklepios tahtta oturmakta, sağa; önündeki boğanın ayağını tedavi etmektedir. Sikkelerin arka yüzünde D[E]O AEƧ VB C G H I P lejandı vardır (Kat. No. 236-237; Lev. No. 24/236-237).

Aynı imparatorluk darbı olan 3 adet sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve *gorgoneion* zırhlı sağa dönük büstü; arka yüzünde Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında *globus* ile tasvir edilmiştir (Kat. No. 238-240; Lev. No. 25/238-240). Sikkelerin arka yüzü C G I H P lejandı ile belirtilmektedir. Kat. No. 238'deki sikkenin ön yüz lejandı okunamamaktadır. Kat. No. 239 ve Kat. No. 240'daki sikkelerin ön yüz lejandı IMP CAEƧ L ƧEP ƧEV ALEXANDER ile temsil edilmektedir.

Severus Alexander Dönemi'ne ait Eros betimli sikkenin tek örneği bulunmaktadır. 2014 yılında Tiyatro'da ele geçen sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve *gorgoneion* zırhlı sağa bakan büstü ve [IMP CAEƧ L ƧEP ƧEV] ALEXANDER lejandı; arka yüzünde Eros kanatlı, ayakta cepheden, başı sağa; sol altta Herme bulunmaktadır. DEO CVPIDINI C G I A PAR lejandı ile sikkenin arka yüzü belirtilmektedir (Kat. No. 241; Lev. No. 25/241). Erken dönemlerden beri üremeyi temsil eden bir güç olarak görülen Aşk Tanrısı Eros betimi döneme ve mekana göre farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Parion'da Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde ele geçen, MÖ 4. yüzyıl sonu-MÖ 3. yüzyıl başı ve MÖ 3. yüzyıl ortaları/2. yarısına tarihlenen Eros betimli iki çift küpenin ele geçmesi (H. Kasapoğlu, 2012: 201-203) aynı zamanda Severus Alexander Dönemi sikkeleri üzerinde de Eros tasvirinin görülmesi kentin Eros kültüne verdiği önemin Roma kolonizasyon döneminde de devam ettiğinin bir göstergesidir. Parion'da Eros kültü olduğuna dair kentte ele geçen sikkeler ve

terracotta figürinler kanıt oluşturmakla birlikte; antik kaynaklar da bazı bilgiler aktarmaktadır. Antik yazarlardan Pausanias; "*Ancak Ionia ve Erytrai kökenli olan ve günümüzde Romalılara tabi olan ve Hellespontus'daki Parion'da yaşayanlar Tanrı Eros'a onlardan daha aşağı kalmayacak şekilde saygı gösterirler*" aktarımında bulunmaktadır (Paus. IX. 27. 1). Pausanias'ın aktarımlarından Parion'da önemli bir Eros kültü olduğu anlaşılmaktadır. MS 1. yüzyılda yaşamış olan Plinius da bu konu hakkında Praxiteles'in Parion kenti için bir Eros Heykeli yaptığından söz etmektedir (Plin. N. H. XXXVI. IV. 5). Praxiteles'in yapmış olduğu Eros Heykeli örnekleri sikkeler üzerinde de görülmektedir. Bu noktada dikkate değer bir konu da Eros betiminin genellikle Herme ile birlikte tasvir edilmesidir. Bunun nedeni olasılıkla Eros'un babasının hem Hermes olarak görülmesi hem de Hermes gibi üreme gücünü temsil etmesidir (Smith, 1870: 50; Roscher, 1884-1890: 1341; Graves, 2004: 63; Ful, 2021: 168).

2009 yılında Yamaç Hamamı'nda ele geçen, yine tek örneği bulunan bir diğer sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve *gorgoneion* zırhlı sağa dönük büstü ve [ ] ALEXANDER lejandı; arka yüzünde Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa ve C G I H P[AR] lejandı bulunmaktadır (Kat. No. 242; Lev. No. 25/242).

2012 yılında Tiyatro'da ele geçen ve IMP [CAE]ƨ L ƨEP [ƨ]EV ALEXANDER ön yüz lejandına sahip son sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve *gorgoneion* zırhlı sağa bakan büstü yer almakta iken; arka yüzünde Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmaktadır ve lejandı C G [I] H PA ile temsil edilmektedir (Kat. No. 243; Lev. No. 25/243).

Parion'da I. Maximinus Dönemi'ne ait 1 adet sikke bulunmaktadır. 2018 yılında Roma Hamamı'nda ele geçen sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa ve IMP MAXIMI – NVS PI AV lejandı; arka yüzünde Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında *globus* ile tasvir edilmiştir. C G I H P lejandı sikkenin arka yüzünü ifade etmektedir (Kat. No. 244; Lev. No. 25/244).

Maximus Caesar Dönemi'nin ilk tipini Artemis Phosphoros betimi oluşturmaktadır. Sikkenin ön yüzünde imparatorun diademsiz, paludamentumlu ve sağa

dönük zırhlı büstü; arka yüzünde Artemis Phosphoros, sağa; her iki elinde meşale tutmaktadır. Sikke IMP CAI MAXIMVS AV ön yüz lejandına ve C G I – H PA arka yüz lejandına sahiptir (Kat. No. 245; Lev. No. 25/245).

Maximus Caesar Dönemi'nin ikinci tipini Kolonist-saban tasviri oluşturmaktadır. Sikkenin ön yüzünde imparatorun sağa bakan diademsiz başı ve IMP MAXIMVS [PIVS] lejandı; arka yüzünde Kolonist iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir ve C G I H P lejandı bulunmaktadır (Kat. No. 246; Lev. No. 25/246).

III. Gordianus Dönemi, Artemis Phosphoros tipindeki darbın ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; arka yüzünde Artemis Phosphoros, sağa; her iki elinde meşale tutmaktadır. Sikkenin ön yüzünde IM GOR – DIANV lejandı ve arka yüzünde C G I H – PAR lejandı mevcuttur (Kat. No. 247; Lev. No. 26/247).

Parion darplı sikkeler içinde 2 örneği bulunan I. Philippus Dönemi sikkelerinin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; arka yüzünde Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir. Sikkelerin arka yüzünde C G I H PA lejandı vardır. Kat. No. 248'deki sikkenin ön yüz lejandı [ ] PHILIP[ ] iken, Kat. No. 249'daki sikkenin ön yüz lejandı okunamamaktadır (Kat. No. 248-249; Lev. No. 26/248-249).

I. Philippus'un eşi İmparatoriçe Otacilia Severa sikkesinin ön yüzünde imparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa; büstün altında CV yer almaktadır. OTACI – SEVERA ile ön yüz lejandı belirtilen sikkenin arka yüzünde Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında *globus* bulunmakla birlikte sikkenin arka yüzü [C G] I H P lejandı ile ifade edilmektedir (Kat. No. 250; Lev. No. 26/250).

Parion'un II. Philippus Dönemi darplı sikkesinin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü; arka yüzünde Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa doğrudur. PHILIP – PVS PIVS A ön yüz lejandına sahip sikkenin arka yüzü C G I H PA / R lejandı ile temsil edilmektedir (Kat. No. 251; Lev. No. 26/251).

Parion'da darbedilen Aemilianus Dönemi sikkeleri Capricorn ve zafer takı betimlerinin görüldüğü 2 örnek ile belirtilmektedir. İlk sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa bakan zırhlı büstü ve IMP M AEM

AIMILIANVS A lejandı; arka yüzünde Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında *globus* ile tasvir edilmiştir. Sikkede C G I H P arka yüz lejandı yer almaktadır (Kat. No. 252; Lev. No. 26/252).

Arka yüz tipini zafer takı betiminin oluşturduğu diğer sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa bakan zırhlı büstü; arka yüzünde üç girişli zafer takı betimlenmiştir. Takın orta kemeri üzerinde fillerin çektiği quadriga ve asaya yaslanmış bir figür, her iki tarafında onlara eşlik eden Victoria bulunmaktadır. IMP [M] AEM [ ] ön yüz lejandına sahip olan sikkenin arka yüzü C G I H P lejandı ile belirtilmektedir (Kat. No. 253; Lev. No. 26/253). Roma Eyalet sikkelerinin arka yüzlerinde zafer takı, pedestal ve heykel gibi mimari ile ilişkili betimlerin de kullanıldığı görülmektedir. Zafer takları hem Roma'nın askeri gücünün hem de askeri zaferlerinin sembolü olarak sikkeler üzerinde tasvir edilmiştir. Roma medeniyetinin bir simgesi haline gelen bu betim aynı zamanda kazanılmış bir zaferin anısını yansıtarak ölümsüzleştirmiştir.

Aemilianus'un eşi İmparatoriçe Cornelia Supera'ya atfedilen iki sikkeden 2009 yılında Roma Hamamı'nda ele geçen ilk sikkenin ön yüzünde imparatoriçenin diademli ve sağa bakan drapeli büstü ve G [C]ORN SVPERA AVG lejandı yer almakta iken; arka yüzde Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında *globus* ile betimlenmiştir ve C G [I H P] lejandı bulunmaktadır (Kat. No. 254; Lev. No. 26/254).

2011 yılında Yamaç Hamamı'nda bulunan diğer sikkenin ön yüzünde imparatoriçenin diademli ve sağa bakan drapeli büstü; arka yüzde Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmaktadır. Sikkenin ön yüz lejandı okunamamakla birlikte; [C G I] H [P] arka yüz lejandı ile belirtilmektedir (Kat. No. 255; Lev. No. 26/255).

I. Valerianus Dönemi'ne ait Parion darplı 11 sikke ele geçmiştir. Bu sikkeler üzerinde Capricorn, Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, Genius tasvir edilmiştir. İlk 7 sikkenin ön ve arka yüz betimleri aynı olmakla birlikte sikkelerin ön yüzünde imparatorun şua taçlı, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü; arka yüzünde Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında *globus* ile tasvir edilmiştir (Kat. No. 256-262; Lev. No. 27/256-262). Kat. No. 256, 259, 260 ve 261'deki sikkelerin aynı ön ve arka yüz lejandları bulunmaktadır. Sikkeler IMP VALERIANVS P F AVG ön yüz

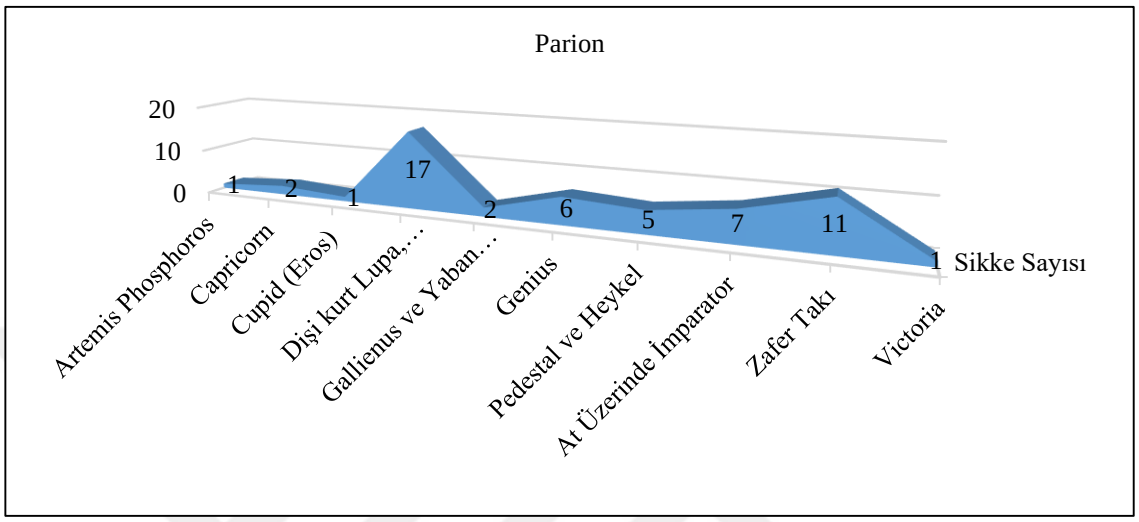
lejandına ve C G I H P arka yüz lejandına sahiptir (Kat. No. 256, 259, 260, 261; Lev. No. 27/256, 259, 260, 261). Kat. No. 257'deki sikke IMP · C · VALERIANVS A ön yüz lejandı ve CGI · H PAR arka yüz lejandı ile ifade edilmektedir (Kat. No. 257; Lev. No. 27/257). Kat. No. 258'deki sikkenin ön yüzü [IMP C VALERIANVS AVG] lejandı ve arka yüzü C G I H P lejandı ile temsil edilmektedir (Kat. No. 258; Lev. No. 27/258). Kat. No. 262'deki sikkenin ise düşük kondisyonlu olması nedeniyle ön ve arka yüz lejandları okunamamaktadır (Kat. No. 262; Lev. No. 27/262). Capricorn betiminin görüldüğü son sikkeye bakıldığında ise ön yüzdeki lejand okunamamakla birlikte imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü yer almakta; arka yüzde [C G I H P] lejandı bulunmakla birlikte Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında *globus* ile tasvir edilmiştir (Kat. No. 263; Lev. No. 27/263).

I. Valerianus darpları arasında görülen diğer betim Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus betimidir. Tek örneği bulunan bu betimin görüldüğü sikkenin ön yüzünde imparatorun şua taçlı, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; arka yüzde Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa dönüktür. Sikke IMP · VALERIANVS AV ön yüz lejandı ile ifade edilirken, arka yüzünde C G I H P lejandı bulunmaktadır (Kat. No. 264/Lev. No. 27/264).

I. Valerianus Dönemi sikkeleri arasında yer alan Genius betimi, Parion'daki ünik tiplerden birini yansıtmaktadır. Bu sikkelerden 2011 yılında Yamaç Hamamı'nda ele geçen, ön yüzünde imparatorun şua taçlı, paludamentumlu ve sağa bakan zırhlı büstünün yer aldığı ve [IMP] VALERIANVS P F AVG ön yüz lejandına sahip olan sikkenin arka yüzü C G I – H P lejandı ile temsil edilirken arka yüz betiminde; Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde Victoria, sol altta yer alan alevli altara sunu yapmaktadır (Kat. No. 265; Lev. No. 28/265). 2013 yılında Tiyatro'da bulunan bir diğer ünik sikkenin ön yüzünde imparatorun şua taçlı, paludamentumlu ve sağa bakan zırhlı büstü; arka yüzünde Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde Victoria, sol altta yer alan alevli altara sunu yapmaktadır. Sikke IMP C VALERINAVS [AVG] ön yüz lejandı ve C G I – H P arka yüz lejandı ile temsil edilmektedir (Kat. No. 266; Lev. No. 28/266).

İmparator Gallienus Dönemi 53 sikke ile Parion darpları içerisinde ilk sırada yer almaktadır. 10 farklı arka yüz tipinin bulunduğu bu imparatorluk döneminde; Artemis Phosphoros, Capricorn, Eros, Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, Gallienus ve

Yaban Domuzu, Genius, Pedestal ve Heykel, At Üzerinde İmparator, Zafer Takı ve Victoria betimleri görülmektedir. Parion darplı sikkeler içinde 16 farklı arka yüz tipi bulunmakla birlikte bu tiplerden 10'u Gallienus Dönemi sikkelerinde de tasvir edilmiştir (Grafik 45).

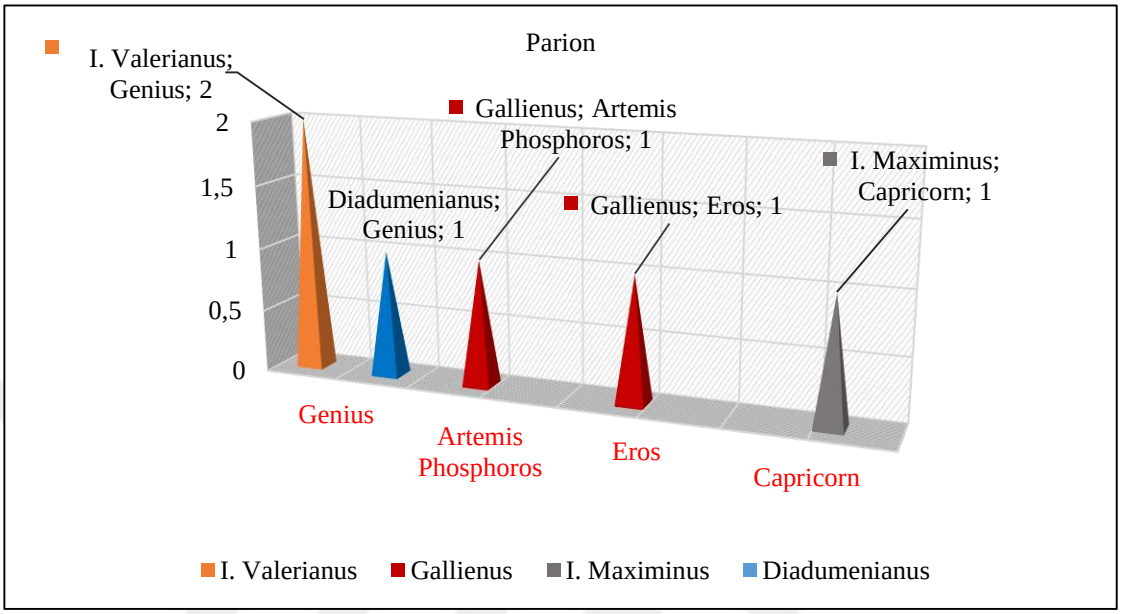
Grafik 45. Parion Gallienus Dönemi Sikkelerinin Arka Yüz Tipleri ve Sayısal Dağılımı

Gallienus Dönemi sikkeleri arasında yer alan Artemis Phosphoros betimli sikke Parion'un ünik tiplerinden birini oluşturmaktadır. Sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola; elinde kalkan ve mızrak tutmaktadır ve IMP C [ ] GALLIENVS lejandı ile belirtilmektedir. C G I H P arka yüz lejandına sahip olan sikkenin arka yüzünde Artemis Phosphoros, sağa; her iki elinde meşale tutmaktadır (Kat. No. 267; Lev. No. 28/267).

Capricorn betiminin görüldüğü iki sikkenin ön ve arka yüz betimleri aynı olmakla birlikte, sikkelerin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü; arka yüzünde Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında *globus* ile tasvir edilmiştir (Kat. No. 268-269; Lev. No. 28/268-269). Sikkelerin arka yüz lejandları C G I H P ile belirtilmekte iken; Kat. No. 268'deki sikke IMP C P LIC GALLIENVS AVG ön yüz lejandına sahiptir. Kat. No. 269'daki sikkenin ise ön yüz lejandı okunamamaktadır.

Parion'un Gallienus darpları içerisindeki Eros tasviri ünik bir tip olarak temsil edilmektedir (Grafik 46). Ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstünün yer aldığı sikkenin arka yüzünde Eros kanatlı, ayakta

cepheden, başı sağa; sol elinde yay, sağ elinde ok tutmaktadır. IΛΛP [LIC] GALLIENVS lejandı ile ön yüzü ifade edilen sikkenin arka yüzü C C I H PA-RI P II V lejandı ile temsil edilmektedir (Kat. No. 270; Lev. No. 28/270).

Grafik 46. Parion Darplı Ünik Sikkelerin İmparatorlara ve Arka Yüz Tiplerine Göre Sayısal Dağılımı

Parion'un Gallienus Dönemi darpları üzerinde Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus betiminin görüldüğü 17 adet sikke bulunmaktadır. Lejandları Tablo 20 ve 21'de verilen söz konusu sikkelerin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü; arka yüzünde Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa doğru betimlenmiştir (Kat. No. 271-287; Lev. No. 28/271-273, Lev. No. 29/274-279, Lev. No. 30/280-285, Lev. No. 31/286-287). Kat. No. 275'deki sikkenin diğer 16 sikkeden farkı ön yüzünde yer alan imparator büstünün sola dönük olmasıdır (Lejandlar için bkz. Tablo 20 ve 21).

Ön Yüz Lejandı	Harfler	Kat. No.
IΛΛR LICINN CK	ΛΛ (M) R (P)	Kat. No. 271
IΛΛP [ ]	ΛΛ (M)	Kat. No. 272
IΛΛP LI[CINN C K]	ΛΛ (M)	Kat. No. 273
IΛΛR LICINN C[K]	ΛΛ (M) R (P)	Kat. No. 274
[ ]		Kat. No. 275
[IΛΛF II]CINN C K	ΛΛ (M) F (P)	Kat. No. 276
IΛΛP C – P LICIN	ΛΛ (M)	Kat. No. 277
[IM]P [C] – P LICIN		Kat. No. 278
IΛΛP LICINN GALLIENVS	ΛΛ (M)	Kat. No. 279
IMP LICINN C K		Kat. No. 280
[IΛΛR] LICINN [C K]	ΛΛ (M) R (P)	Kat. No. 281
IMP LICIN[ ]		Kat. No. 282
[ ] LICINN [ ]		Kat. No. 283
IΛΛR LICI – NN CK	ΛΛ (M) R (P)	Kat. No. 284
IΛΛP LICINN C K	ΛΛ (M)	Kat. No. 285
IMP P LIC GALLIENVS AVG		Kat. No. 286
[I IMP EG] GALLIENVS AVG		Kat. No. 287

Tablo 20. Parion Darplı Gallienus Dönemi Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus Betiminin Görüldüğü Sikkelerin Ön Yüz Lejandları

Koloni sikkelerinin Latince lejandlarında, özellikle MS 2. ve 3. yüzyıl sikkelerindeki lejandlarda bazı harflerin yazımındaki hatalar göze çarpmaktadır. İmparator Gallienus Dönemi söz konusu sikkelerde görülen R harfi ‘Я’, N harfi ‘И’, M harfi ‘ΛΛ’, S harfi ‘Ƨ’, P harfi ‘F, R’ ve G harfi ‘C’ olarak yazılmıştır (Tablo 20).

Arka Yüz Lejandı	Harfler	Kat. No.
[ ] A II P [ ] / C C I H PA	C (G) I H PA	Kat. No. 271
[ ] I I P I I [ ] / C G I H [P]		Kat. No. 272
[ ]		Kat. No. 273
P I I P I R (retrogade) – C [G I H P]		Kat. No. 274
[ ]		Kat. No. 275
[GΛΛ]IPHYII [ ] I H		Kat. No. 276
[C G I] H P		Kat. No. 277
C G I H – P PA (sağdan sola)		Kat. No. 278
C G I – H PARI		Kat. No. 279
ARIIVIIЄI C G I H P		Kat. No. 280
PARI PII C G I H P		Kat. No. 281
[C G I] H [P]		Kat. No. 282
ARI P II [P] [C] G I H [P]		Kat. No. 283
[C G I] H [P]		Kat. No. 284
[ ]		Kat. No. 285
C G I H P		Kat. No. 286
C G I H P		Kat. No. 287

Tablo 21. Parion Darplı Gallienus Dönemi Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus Betiminin Görüldüğü Sikkelerin Arka Yüz Lejandları

Parion darplı sikkeler içerisinde arka yüz betimi olarak Gallienus ve Yaban Domuzu tipinin görüldüğü 2 adet sikke ele geçmiştir. Sikkelerin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü ve IMP C – P LICIN lejandı; arka yüzünde Gallienus ayakta, sağa; giyimli, iki eliyle tuttuğu mızrağı karşısındaki yaban domuzunu saplar vaziyettedir ve üstte ağaç dalı bulunmaktadır. C G I H P lejandı ile sikkelerin arka yüzü temsil edilmektedir (Kat. No. 288-289; Lev. No. 31/288-289). Söz konusu Parion darplı sikkelerin arka yüz betiminde görülen figür her ne kadar Gallienus olarak adlandırılsa da bu figürün kim olduğu konusu tartışmaya açıktır (Resim 52).

Resim 52. Parion Kazısında Bulunmuş Yaban Domuzu Avındaki İmparator Gallienus Sikkesi (Parion Kazı Arşivi)

Öncelikli olarak, her ne kadar yayımlanmış çok fazla örneği bulunmasa da bu tipin varyasyonları Gallienus Dönemi öncesinde de Marcus Aurelius (MS 161-180) ve Macrinus (MS 217-218) adına darp edilmiş Parion sikkeleri üzerinde görülmektedir (Resim 53).

Resim 53. Yaban Domuzu Avındaki Figürün Bulunduğu Diğer Parion Sikkeleri (Soldaki Marcus Aurelius sikkesi için bkz.; RPC IV.2, 11256; Sağdaki Macrinus Dönemi sikkesi için bkz.; Numismatik Naumann, Auction 47, lot. 303)

Ephesos sikkelerinde de benzer bir yaban domuzu avlama sahnesi bulunmakta olup buradaki domuz avlayan kişinin Ephesos'un kurucusu Androklos olduğu düşünülmektedir (Resim 54).

Resim 54. Yaban Domuzu Avlayan Androklos Betimli Ephesos Sikkeleri (Soldaki Macrinus sikkesi için bkz.; Helios Numismatik GmbH, Auction 5, lot. 710; Sağdaki II. Philippus sikkesi için bkz.; Numismatik Naumann, Auction 78, lot. 509)

Yine Ionia Bölgesi'ndeki Samos ve Karia Bölgesi'ndeki Aphrodisias sikkeleri ve Anadolu dışındaki bazı kentlerin sikkelerinde de benzer betimler görülmekte olup sikkeler üzerinde yaban domuzu avlayan figürün kentle ilgili bir kahraman olabileceğini ifade edenler olduğu gibi Kalydon Domuz Avı sahnesindeki kahramanlarla ilişkilendirenler de bulunmaktadır (Resim 55).

Resim 55. Yaban Domuzu Avlayan Figürün Bulunduğu Samos ve Aphrodisias Sikkeleri (Soldaki III. Gordianus Dönemi'ne ait Samos sikkesi için bkz.; RPC VII.1, 581.1; Sağdaki Gallienus Dönemi'ne tarihlenen Aphrodisias sikkesi için bkz.; Leu Numismatik, Auction 19, lot. 2153)

Ephesos, Samos ve Aphrodisias sikkelerindeki yaban domuzu avı yer alan sikkelerin ikonografileriyle, Parion kenti sikkelerindeki ikonografinin oldukça benzer olması, Parion sikkelerinde yaban domuzu avlayan figürün kentin kurucu kahramanı Parius/Paris olma ihtimalini de düşündürmektedir. Yine Parion Tiyatrosu Scaenae Frons alınlığındaki Adonis figürü ile Parion sikkelerindeki domuz avlayan figürün oldukça benzer ikonografiye sahip olduğu görülmektedir (Resim 56). Bir bölümü kırık olan söz konusu alınlık üzerinde betimlenen Adonis'in başı ve kollarının bir bölümü kırık olup sağa dönük şekilde sikkelerde olduğu gibi kıyafetinin bir bölümü rüzgardan savrulmuş şekilde betimlenmiştir. Kollarının ve önündeki ağzı açık resmedilmiş köpeğin hareketinden, soluna doğru mızrağıyla hamle yapar şekilde tanımlanan figürün önünde bir yaban domuzunun bulunduğu anlaşılmaktadır (Başaran, 2018: 84).

Resim 56. Parion Tiyatrosu Scaenae Frons Alınlığındaki Adonis Figürü
(Parion Kazı Arşivi)

Parion sikkelerindeki yaban domuzu avlayan figürle Parion Tiyatrosu Scaenae Frons alınlığındaki Adonis figürünün aynı olması hem sikkede hem de alınlıkta aynı ikonografinin işlendiğini söylememizi mümkün kılmaktadır. Dolayısıyla Parion sikkelerinde domuz avlayan figürün Adonis olma ihtimali de bulunmaktadır. Sonuç olarak Parion sikkelerinde görülen domuz avlayan figürün imparator olabileceği gibi kentin kurucusu Parius/Paris veya Adonis olma ihtimalleri de bulunmaktadır. Bu konuda ilerleyen yıllardaki kazılarda elde edilecek veriler bize daha net bilgiler sunacaktır.

Parion'un koloni darpları içerisinde Gallienus'a atfedilen 6 sikke üzerinde Genius betimi görülmektedir. Sikkelerin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa bakan zırhlı büstü; arka yüzünde Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmaktadır (Tablo 22; Kat. No. 290-295; Lev. No. 31/290-291, Lev. No. 32/292-295).

Ön Yüz Lejandı	Arka Yüz Lejandı	Kat. No.
IMP LICINN GALLI[ENVS AV]	C G I H PA – [ ]	Kat. No. 290
IMP LICINN C K	C G I H PARI IVLI	Kat. No. 291
[IΛΛP LICI]NN C K	C G I [ ]	Kat. No. 292
[IΛ]Λ[P LI]CINN C K	C G I [ ] I	Kat. No. 293
IΛΛP [ ]	[C G I H] PARI IVII	Kat. No. 294
IΛΛP LICINN C K	C C I H P[ ]	Kat. No. 295

Tablo 22. Parion Darplı Gallienus Dönemi Genius Betiminin Görüldüğü Sikkelerin Ön ve Arka Yüz Lejandları

Gallienus Dönemi sikkeleri üzerinde görülen tiplerden biri de pedestal, sütunlar, heykel ve Victoria'dan oluşan bir betimdir. 5 sikke üzerinde yer alan bu arka yüz betimine sahip sikkelerin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü; arka yüzünde iki büyük temel üzerinde pedestal; pedestal üzerinde heykel, heykelin iki tarafında sütunlar ve sütunlar üzerinde Victoria, heykel ve sütunların arkasında bir duvar bulunmaktadır (Kat. No. 296-300; Lev. No. 32/296-297, Lev. No. 33/298-300).

Sikkelerin ön yüz lejandları [IΛΛP LI]CINN GA (Kat. No. 296); IMP C – P [LICI]N (Kat. No. 297); [IMP] LICINN C [K] (Kat. No. 298); IM[P LIC]INN C K (Kat. No. 299) ve IM[ ] LICINN GA (Kat. No. 300) ile ifade edilmektedir. Sikkelerin arka yüzleri ise [C G I H P] (Kat. No. 296); [P]AЯ – ИIC C G I H (Kat. No. 297); [ ] C [ ] (Kat. No. 298); C G I [ ] (Kat. No. 299) ve C G I H P (Kat. No. 300) lejandları ile temsil edilmektedir. İfade edildiği üzere lejand üzerinde yer alan Я harfi R harfini, И harfi ise N harfini göstermektedir.

Sikkelerin arka yüzlerinde imparator hanedanlığı ile ilişkili tipler de tasvir edilmiştir. Parion darplı Gallienus Dönemi sikkeleri içerisinde bu tip 7 örnek ile temsil edilmektedir (Tablo 23). Bu sikkelerin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü; arka yüzünde imparator dörtnala koşan at üzerinde, sağa; sağ elinde mızrak tutmaktadır (Kat. No. 301-307; Lev. No. 33/301-303,

Lev. No. 34/304-307). Kat. No. 303'te imparator büstünün betimlendiği sikkenin ön yüzünde aynı zamanda imparator elinde kalkan ve mızrak tutmaktadır. Söz konusu sikkede imparatorun elinde tuttuğu mızrak ve kalkan ise savaş ile kazanılan toprağı sembolize etmektedir.

Ön Yüz Lejandı	Arka Yüz Lejandı	Kat. No.
IΛΛR III[CI NN CK]	C [G I] H [PA]	Kat. No. 301
IΛΛR IICI – NN CK	C [G I H P] (sağdan sola)	Kat. No. 302
IΛΛP [LIC GALLI]ENVS	[C G] I H [P] (sağdan sola)	Kat. No. 303
IΛΛP LICINN CK	C G I H [P]	Kat. No. 304
[IΛΛP] LI – CINN C K	[ ]	Kat. No. 305
IMP C [ ]	C G I H [P]	Kat. No. 306
IΛΛR IICINN CK	[C G I H P]	Kat. No. 307

Tablo 23. Parion Darplı Gallienus Dönemi At Üzerinde İmparator Betiminin Görüldüğü Sikkelerin Ön ve Arka Yüz Lejandları

Roma İmparatorluğu'nun bir karakteristiği olarak görülen zafer taklarının sikkeler üzerinde tasvir edilmesi, kazanılmış olan bir zafere hitaben hem anısını yansıtmakta hem de kentin gücünü hatırlatmaktadır. Roma'nın askeri zaferlerinin sembolü olan ve onurlandırma amacı taşıyan zafer takları imparatorluğun propaganda amaçlı kullandığı sikke tipi olarak Parion kenti dışında Alexandria Troas kenti sikkeleri üzerinde de kullanılarak, kazanılan zaferler koloni halkına aktarılmıştır. Parion'un Gallienus Dönemi darpları arasında zafer takı betiminin görüldüğü, tamamı tek başına hükümdarlık döneminde darp edilmiş 11 adet sikke bulunmaktadır (Tablo 24; Kat. No. 308-318; Lev. No. 34/308-309, Lev. No. 35/310-318).

Parion darplarının Gallienus Dönemi zafer takı betimli sikkelerine bakıldığında kendi içinde 3 ana tipe ayrıldığı görülmektedir:

Tip 1: Üç girişli zafer takı, takın orta kemeri üzerinde fillerin çektiği quadriga ve her iki tarafında onlara eşlik eden, elinde çelenk tutan Victoria (Kat. No. 308, 310, 314, 318).

Tip 2: Üç girişli zafer takı, takın orta kemeri üzerinde fillerin çektiği quadriga, asaya yaslanmış bir figür ve her iki tarafında onlara eşlik eden, elinde çelenk tutan Victoria (Kat. No. 309, 311, 312, 315, 316, 317).

Tip 3: Üç girişli zafer takı, üstte her iki tarafında Victoria ve merkezinde heykel grubu (Kat. No. 313).

Kat. No. 308, 310, 311, 313, 314, 315, 316, 317 ve 318'deki sikkelerin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü yer almakla birlikte; Kat. No. 309 ve Kat. No. 312'deki sikkelerin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli başı sağa doğrudur. Kat. No. 310, 315 ve 317'deki sikkelerin ön yüzünde betimlenen imparator elinde kalkan ve mızrak tutmaktadır. Kat. No. 314'deki sikkenin ise ön yüzünde kontrmark bulunmaktadır.

Her üç tipte de ortak olarak zafer takı ve zaferi simgeleyen Victoria betimi yer almaktadır. Tip 2'deki sikkelerin Tip 1'den farklı olarak arka yüzünde, asaya yaslanmış bir figür tasviri bulunmaktadır. Bu figür elindeki asa (scepter) ile otoriteyi ve hakimiyeti sembolize etmektedir. Burada çözümlenmesi gereken önemli bir nokta da söz konusu sikkeler üzerinde yer alan figürün kim olduğudur. Kentlerin kurucu ikonografileri düşünüldüğünde kent kurucuları sikkeler üzerinde bir Tanrı ya da imparator gibi gösterilmek istenebilmektedir. Bu bağlamda Parion kentinin kurucusunun Parius/Paris olduğu düşünüldüğünde sikkeler üzerindeki figürün Parius/Paris olması da olağandır. Bu arka yüz tipi ile kentin kurucusu, adına yapılan bir zafer takı ile betimlenerek kutsallaştırılmak istenmiş olmalıdır. Victoria betimi ise elindeki çelenklerle, kazanılan zaferi/imparatorluk zaferini simgelemektedir.

Ön Yüz Lejandı	Arka Yüz Lejandı	Kat. No.
[ ]	[C G I H P]	Kat. No. 308
[IMP L]IC GA – ENVS A	C G I – H – P (sağdan sola)	Kat. No. 309
IMP LIC GALLIENVS A	[ ] P – A	Kat. No. 310
IΛΛF IICIN [K C K]	C G I H [P] (sağdan sola)	Kat. No. 311
IΛΛP IIC GALLIENVS AV	C G I H [P] (sağdan sola)	Kat. No. 312
IMP LICINN GALL[ ]	[C G I H P]	Kat. No. 313
IΛΛP LICINN [ ]	[C] G [I H] P	Kat. No. 314
IΛΛP [ ]	C G I H [P]	Kat. No. 315
[IMP LIC]INN C K	C G I H [P]	Kat. No. 316
IΛΛP LICC AΛIIЄN	C G I – H – [P] (sağdan sola)	Kat. No. 317
[I]ΛΛP C [GALLIENVS]	[C G] I H P	Kat. No. 318

Tablo 24. Parion Darplı Gallienus Dönemi Zafer Takı Betiminin Görüldüğü Sikkelerin Ön ve Arka Yüz Lejandları

Parion'un Roma darplarına bakıldığında önemli bir nokta da I. Valerianus, oğlu Gallienus ve ortak imparatorluk dönemlerindeki sikke sayısındaki belirgin artış ve sikke tiplerindeki çeşitliliktir. Gallienus'a MS 253 yılında babası I. Valerianus tarafından *Augustus* unvanı verilmiş ve ortak imparatorluk ilan edilmiştir.

Parion sikkelerinin Roma darplarında tanrı ve tanrıça figürlerinin başında Zafer Tanrıçası Victoria da gelmektedir. Parion sikkeleri içerisinde Victoria betiminin görüldüğü en erken örnekler MÖ 190 ve sonrasına aittir. Erken örneklerden sonra I. Valerianus ve Gallienus Dönemleri'nde de bu betime yer verilmiştir. Parion'da İmparator Gallienus Dönemi'nde Victoria betiminin görüldüğü tek örnek ile temsil edilen sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü ve [IMP] P LIC EGN GALLIENVS AV lejandı; arka yüzünde Victoria ayakta cepheden, kanatları açık, *globus* üzerinde, her iki eli başının üzerinde küre tutmaktadır ve COL G IVL H [P]AR lejandı ile ifade edilmektedir (Kat. No. 319; Lev. No. 36/319). Sikkeler

dışında aynı zamanda kentte, Victoria betiminin yer aldığı Parion Roma Tiyatrosu Scaenae Frons orta alınlığı da ele geçmiştir (Başaran ve Yıldızlı, 2019: 749-766).

Gallienus'un eşi İmparatoriçe Salonina sikkelerinin arka yüzünde Capricorn ve Herakles Farnese betimleri görülmektedir. İlk 2 sikke üzerinde aynı betim yer almakla birlikte, sikkelerin ön yüzünde imparatoriçenin sağa bakan diademli ve drapeli büstü ve CVRNE SALONINA VΛG lejandı; arka yüzünde C G I H P lejandı bulunmakla birlikte Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında *globus* ile tasvir edilmiştir (Kat. No. 320-321; Lev. No. 36/320-321).

İmparatoriçeye ait diğer sikkenin ön yüzünde imparatoriçenin sağa bakan diademli ve drapeli büstü ve SAL–ONINA lejandı; arka yüzünde Herakles Farnese ayakta, sağa; sağ el arkada, sol elinde aslan postunu tutmaktadır. Arka yüzü C G I H – PAR lejandı ile temsil edilmektedir (Kat. No. 322; Lev. No. 36/322). Roma mitolojisinde önemli bir yere sahip olan Herakles tüm ölümlülerin en güçlüsü hatta birçok Tanrı'dan daha güçlü bir kahraman olarak bilinmektedir. MS 3. yüzyılda basılan Parion darpları içerisinde Herakles'in Farnese tipi betimlenmiştir. Olması muhtemel kültü için, Plinius kentte Herakles Heykeli'nin varlığından da söz etmektedir (Plin. N. H. XXXIV. 78; Frisch, 1983: 86).

Parion darplı sikkeler içerisinde II. Valerianus Dönemi 6 adet sikke ile temsil edilmektedir. İmparatorun ilk üç sikkesinin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü ve VALERIANVS NOBIL CAES lejandı; arka yüzünde Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında *globus* ile betimlenmiştir. Sikkeler C G I H P arka yüz lejandı ile ifade edilmektedir (Kat. No. 323-325; Lev. No. 36/323-325).

Diğer üç sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; arka yüzünde Genius ayakta, sola; omzunda chlamys, başında modius, sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmaktadır (Kat. No. 326-328; Lev. No. 36/326-327, Lev. No. 37/328). Kat. No. 326'daki sikkenin ön yüz lejandı okunamamakla birlikte arka yüz lejandı C G I H [PA] ile belirtilmektedir. Kat. No. 327'deki sikke VALERIANVS NOBIL CAE ön yüz lejandına ve C G I – H P arka yüz lejandına sahiptir. Kat. No. 328'deki sikkenin ön yüz

lejandı VALERIAN[ ] NOB[IL] C[ ] ve arka yüz lejandı C G I H PA ile temsil edilmektedir.

17 adet sikkenin düşük kondisyonlu olmaları nedeniyle imparatorları belirlenememiştir. İlk sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve sağa dönük zırhlı büstü ve arka yüzünde Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında *globus* ile tasvir edilmiştir. Sikkenin ön yüz lejandı okunamamakla birlikte arka yüzde C G I H P lejandı yer almaktadır (Kat. No. 329; Lev. No. 37/329).

Kat. No. 330, 331, 332 ve 333'deki sikkelerin ön yüzünde imparatorun sağa bakan defne çelenkli başı; arka yüzde iki Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir. Ön yüz lejandı okunamayan sikkelerin arka yüz lejandı [C G I H P] ile belirtilmektedir (Kat. No. 330-333; Lev. No. 37/330-333).

Kat. No. 334, 335 ve 336'daki sikkelerin ön yüzünde imparatorun sağa dönük defne çelenkli başı; arka yüzde Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir (Kat. No. 334-336; Lev. No. 37/334-336). Ön yüz lejandı okunamayan sikkelerin arka yüzü [C G I H P] lejandı ile ifade edilmektedir.

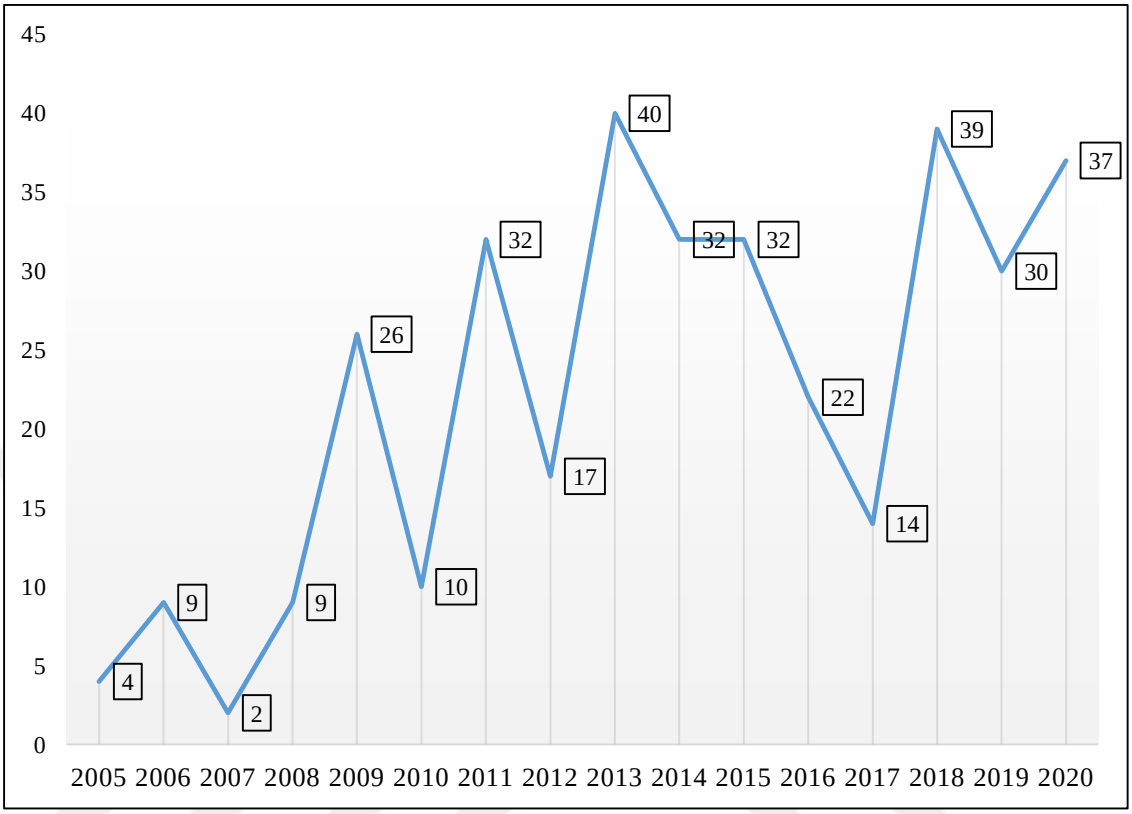
Kat. No. 337 ve Kat. No. 338'deki sikkelerin ön yüzünde imparatorun sağa bakan diademsiz başı bulunmaktadır; arka yüzde Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir. Sikkelerin ön yüz lejandı okunamamakla birlikte; sikkeler [C G I H P] arka yüz lejandı ile temsil edilmektedir (Kat. No. 337-338; Lev. No. 38/337-338).

Kat. No. 339, 340, 341 ve 342'deki sikkelerin ön yüzünde imparatorun sola bakan defne çelenkli başı yer almakta iken; arka yüzde Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir. Ön yüz lejandı okunamayan sikkelerin arka yüz lejandı [C G I H P] ile belirtilmektedir (Kat. No. 339-342; Lev. No. 38/339-342).

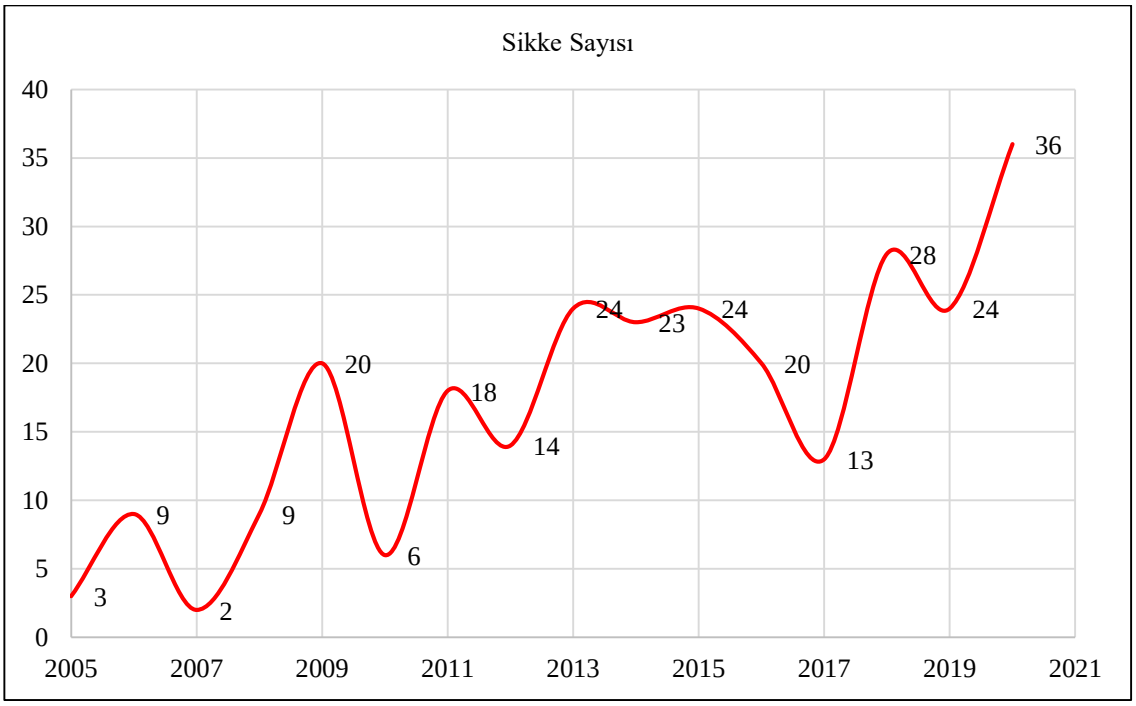
Kat. No. 343, 344 ve 345'deki sikkelerin ön yüz lejandı okunamamakla birlikte imparatorun sola bakan diademsiz başı bulunmaktadır. Sikkelerin arka yüzünde Rahip iki öküzün çektiği sabanı sağa doğru sürmektedir ve [C G I H P] lejandı ile ifade edilmektedir (Kat. No. 343-345; Lev. No. 38/343-345).

Parion'da bulunan 17 farklı kente ait Roma Eyalet sikkelerinin yıllara göre dağılımına bakıldığında; 2011, 2013, 2014, 2015 ve 2018 yıllarında Roma Eyalet sikkelerinin sayısında bir artış olduğu görülmektedir. Mevcut veriler incelendiğinde artış

grafiğine paralel olarak söz konusu bu yıllarda Parion darplı sikkelerin sayısında da bir yükseliş olduğu tespit edilmiştir (Grafik 47-48).

Grafik 47. Parion'da Bulunan Roma Eyalet Sikkelerinin Yıllara Göre Sayısal Dağılımı

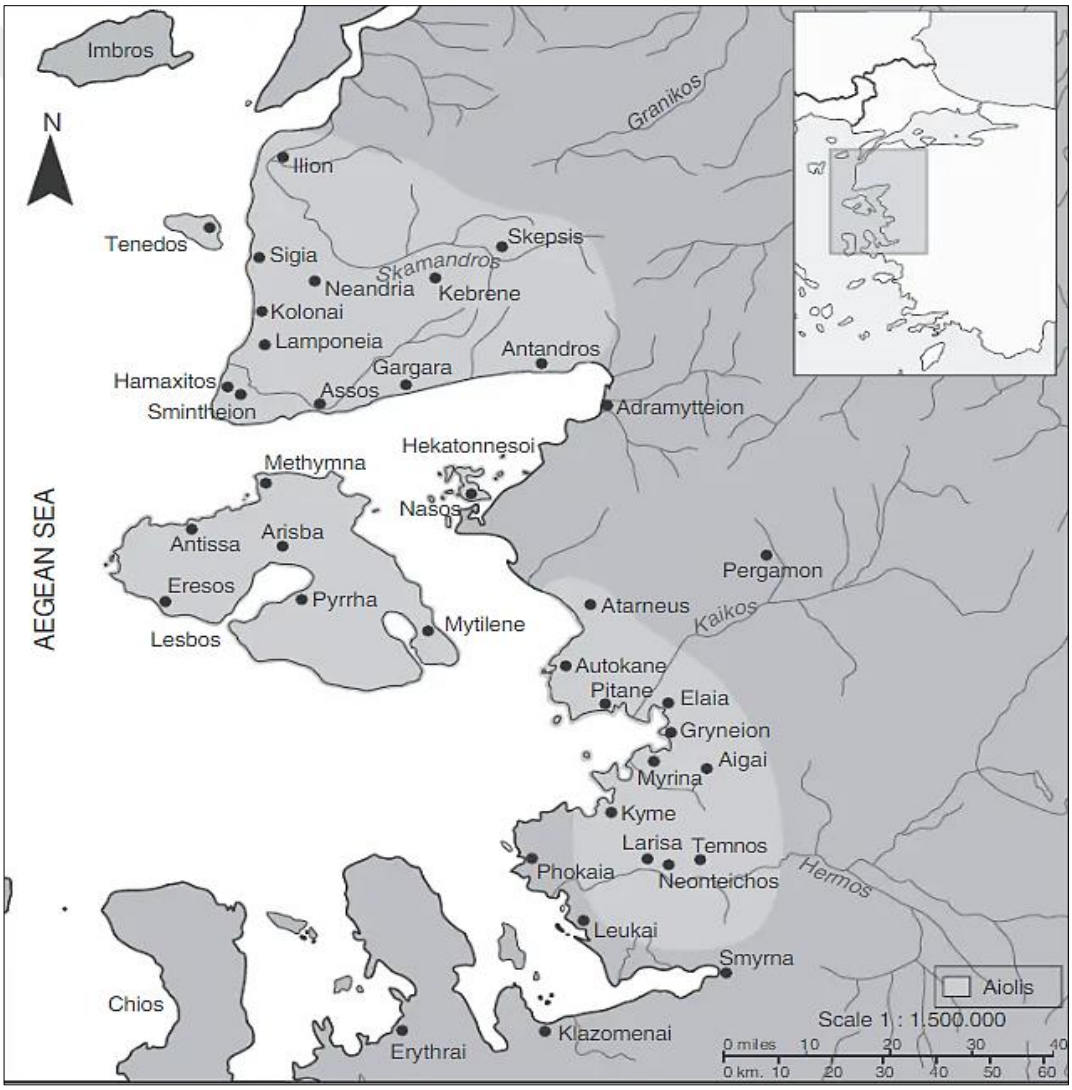

Grafik 48. Parion Darplı Sikkelerin Yıllara Göre Sayısal Dağılımı

2.2.3.2. Aeolis Bölgesi

2.2.3.2.1. Pitane

Aeolis Bölgesi, günümüz İzmir ilinin kuzey bölümü ile Yunanistan'ın Midilli Adası'nı kapsamaktadır. Doğuda Lydia, güneyde Ionia, kuzeyde Mysia Bölgeleri yer almakla birlikte batıda tümüyle Aegeon Pelagos (Ege Denizi) ile sınırlandırılmaktadır (Sevin, 2016: 85, 87). Bakırçay Yöresi'nin kıyısı antik dönemde Küçük Asya'daki idari bölünmede Aeolis Bölgesi, iç kısımlar Mysia Bölgesi olarak adlandırılmaktadır (Doğaner, 2019: 162). Kuzeyden güneye doğru gidildiğinde bölgenin ilk kenti Kaikos Irmağı ağzının batısındaki Pitane'dir (Harita 15).

Harita 15. Pitane Kenti Konumu (İren, 2013: 246-248)

Strabon'un 2 limanlı olarak tanımladığı kent, Attika-Delos Deniz Birliği'nin ilk üyelerindendir (Sevin, 2016: 89). Strabon kentin güney sınırını, "… *Lekton'dan Kaikos Çayı'na ve Kanai'a kadar olan bölge; Assos'u, Adramyttion'u, Atarnea'yı, Pitane'yi ve Elaites Körfezi'ni içerir. Bu yerlerin karşısında kıyı boyunca Lesbosluların adası uzanır. Bundan sonra Aiolis'in bitimini ve Ionia'nın başlangıcını oluşturan, Hermos ve Phokaia'ya kadar uzanan Kyme dolayları gelir* …" sözleriyle belirtmektedir (Strab. XIII. I. 2).

Kent ile ilgili bilgiler oldukça kısıtlı olmakla birlikte az sayıda sikke bastığı bilinmektedir. Pitane kentinin sikkeleri üzerinde Gemi Pruvası, Ammon başı ve Victoria gibi betimlerin yer aldığı görülmektedir (RPC I, *Pitane*: 406).

Parion kazılarında ele geçen Pitane darplı sikke tek örnek ile temsil edilmektedir ve bu sikkenin arka yüzünde Gemi pruvası tasvir edilmiştir:

1. Tip: Gemi Pruvası

Parion kazılarında Pitane kentine ait MS 2. yüzyıla tarihlenen Pseudo-Autonom darplı 1 adet sikke ele geçmiştir. 2015 yılında Güney (Tavşandere) Nekropolü'nde ele geçen, ön yüzünde sağa dönük Tyche büstünün betimlendiği sikkenin arka yüzünde sağa doğru Gemi Pruvası tasviri bulunmaktadır. Sikke [Π]ITANH ön yüz lejandına ve ЄΠ[I] CTPA ЄYAN[Δ]POY ΠITANA[I]ΩN arka yüz lejandına sahiptir (Kat. No. 346; Lev. No. 39/346).

2.2.3.2.2. Elaea

Aeolis Bölgesi'nin kuzeyinde, İzmir ilinin Bergama ilçesinde yer alan Elaea kenti, Çandarlı Körfezi kıyısındaki Zeytindağ mevkisinde bulunan Küçük Asya'nın batı kıyısında, Kaikos Irmağı'ndan (Bakırçay) sonra yer alan önemli bir ticaret ve liman kentidir (Bkz. Harita 15; Vacchi ve diğ., 2014: 301-310; Sevin, 2016: 89; Tekin ve Erol-Özdizbay, 2016: 250; Ateş, 2017: 500; Seeliger ve diğ., 2018: 2).

Elaitikos Kolpos adlı körfeze ismini vermiş olan ve zeytin anlamına gelen Elaea (Kazıkbağları/Zeytinbağ) adı, kentin bulunduğu coğrafya ile de ilişkilidir (Malay, 1983: 51; Gusmani, 1986: 162; Sevin, 2016: 89; Ateş, 2017: 502). Günümüzde olduğu gibi antik dönemde de kentin bulunduğu alan zeytinlikleri ile meşhurdur. Sahip olduğu coğrafya

sayesinde dışarıdan gelen rüzgarlardan korunmuş ve iklimsel olarak zeytin yetiştiriciliğine olanak sağlamıştır. Kent konumu itibariyle oldukça korunaklı bir alanda olmakla birlikte, zengin su kaynağına, kent halkına bolluk ve bereket sunan verimli topraklara ve önemli bir ticaret limanına sahiptir (Yanık, 2015: 11-16).

Yazılı kaynaklar MÖ 5. yüzyıldan itibaren Elaea kentinin varlığından söz etmektedir. MÖ 3.-2. yüzyıldan itibaren ise kent ile ilgili yazılı kaynakların sayısında bir artış görülmektedir (Ateş, 2017: 502). Kent, geleneğe göre Troia Savaşları zamanında Atina'dan gelen Menestheos'un yönetimindeki Atinalılar tarafından kurulmuştur. MÖ 454-425 yılları arasında Attika-Delos Deniz Birliği'ne düşük düzeyde -bir talentin altıda birinden fazla olmayan- vergi ödeyen bir kent olan Elaea, MÖ 190 yılında III. Antiokhos'un oğlu Seleukos tarafından tahrip edilmiştir (Pirson, 2004: 201, dn. 18; Boyana, 2006: 31). Fakat kent, Attaloslar Dönemi'nde önemini tekrar geri kazanarak hem Pergamonluların donanmasına hem de dışarıdan gelen ticaret gemilerine elverişli bir liman görevinde bulunmuştur (Liv. XXXVII. 18. 3; Pirson ve diğ., 2015: 24-26; Tekin ve Erol-Özdizbay, 2016: 249; Sevin, 2016: 89; Ateş, 2017: 502).

Tarihsel süreç açısından bakıldığında Elaea ve Pergamon kentlerinin gelişimlerinin iç içe olduğunu söylemek mümkündür. Elaea, Pergamon'un kısıtlı bir imkana sahip olması nedeniyle, Pergamon kentinin Akdeniz'e erişimini sağlayan denize en yakın kent konumunda görev yapmıştır. Bu bağlamda Elaea, Pergamon kentinin savaş ve ticaret limanı olarak oldukça önemli bir noktada yer almaktadır (Strab. XIII. 3. 5; Gören, 1996: 19; Pirson, 2004: 197-199, 213; Seeliger ve diğ., 2011: 52-65; Seeliger, 2016: 1, 10, 141). Strabon her iki kentin yakınlığıyla ilgili "… *Kaikos'un karşı kıyısında nehirden on iki stadia ötede bir Aiol kenti olan Elaia bulunur. Pergamon'dan yüz yirmi stadia uzaklıkta bulunmasından ötürü burası Pergamonluların limanıdır* …" şeklinde ifade etmektedir (Strab. XIII. 1. 67). Hellenistik ve Roma Dönemleri'nde Pergamon'un liman kenti olan Elaea'nın, Roma İmparatorluğu ve Geç Roma Dönemleri ile ilgili bilgiler oldukça azdır (Schuchhardt, 1912: 111-113, no. 23; Rubinstein, 2004: 1040-1041, no. 807; Seeliger, 2016: 1, 31; Tozan, 2017: 537).

Kentin sikkelerinin arka yüzlerinde çelenk içinde meşale, iki alevli meşale çevresine sarılı iki yılan ve meşaleler arasında alevli altar, Persephone ve Demeter

tasvirlerinin yer aldığı görülmektedir. Persephone tasviri sikkeler üzerinde hem ön yüz hem de arka yüz betimi olarak kullanılmıştır.

Parion kazılarında ele geçen Elaea darplı sikke tek örnek ile temsil edilmektedir ve bu sikkenin arka yüzünde çelenk içinde meşale tasvir edilmiştir:

1. Tip: Çelenk İçinde Meşale

2014 yılında Odeion'da ele geçen, Augustus Dönemi'ne tarihlenen Pseudo-Autonom darplı sikkenin ön yüzünde Persephone başı, sağa ve [ΕΠΙ ΣΩΚΡΑΤ]Ο[Υ] lejandı; arka yüzünde çelenk içinde meşale ve ΕΛΑΙΤΩΝ lejandı yer almaktadır. (Kat. No. 347; Lev. No. 39/347). Çelenk ve meşale betimi olasılıkla Elaea kentinin kazanmış olduğu zaferlere ithafen sikke üzerinde resmedilmiştir. Persephone-çelenk ve meşale kompozisyonunun bu bağlamda kentte olması muhtemel Persephone kültüne atıfta bulunulduğu da ifade edilebilir.

2.2.3.3. Mysia Bölgesi

2.2.3.3.1. Adramytteion

Mysia Bölgesi; doğuda Phrygia, güneyde Aeolis ve Lydia, batıda Troas ve Aegeon Pelagos, kuzeydoğuda Bithynia Bölgeleri ile komşudur (Sevin, 2016: 51). Strabon bölgenin bulunduğu konumu "… *Mysia iç kısımda Olympene'den Pergamene'ye ve Kaikos adını taşıyan ovaya kadar uzanan bir alanı kaplar ve bu nedenle İda Dağı ile Katakekaumene arasında uzanır* …" şeklinde ifade etmektedir (Strab. XII. 8. 12). Herodotos ve Ksenophon kentin lokalizasyonu ile ilgili Thebe Ovası'nda yer aldığını aktarmaktadır (Hdt. VII. 42. 1; Ksen. *Anab.* VII. 8. 7-8). Bölgenin kıyı kentlerinden biri olan Adramytteion kenti, Edremit Körfezi'nin (Adramyttenos Sinus) doğu kıyısında, günümüzde Balıkesir ili, Burhaniye ilçesi, merkeze bağlı Ören Mahallesi'nde yer almaktadır (Harita 16). Kent, kuzeyde Kaz (İda) Dağları'nın doğu uzantısı, doğusu, güneydoğu ve kısmen güneyinde Madra (Pindasos) Dağı ve bu dağların doğuda birbiriyle kesiştiği bir topografya ile sınırlanmaktadır (Özgen, 2013: 4; Özgen, 2018: 243; Aslan, Erdoğan ve Orhan, 2022: 80). Ege kıyısındaki elverişli konumu sebebiyle deniz üssü olarak kullanılan Adramytteion, Mysia Bölgesi içlerinde yer alan maden yataklarına ulaşan yolların da açıldığı bir liman kentidir (Strab. XIII. 1. 51; Yağız, 2018: 353).

Kent, Aristoteles ve Stephanos Byzantios'a göre, Alyattes'in oğlu Kroisos'un kardeşi Adramythos tarafından kurulmuştur (Magie, 2003: 60-61). Kentin tarihsel sürecine bakıldığında Lydia Krallığı'nın ve Perslerin egemenliğinin altında kaldığını söylemek mümkündür. Adramytteion, Pseudo-Skylaks'ın *Poleis Hellenides* olarak saydığı kentler arasında yer almaktadır (Yağız, 2018: 353). Bu durum da Hellenleşme sürecinin Peloponnessos Savaşları sonrasında başlamış olduğunu göstermektedir (Rubinstein, 2004: 1038). Thukydides, Phrygia'nın Hellespontus Bölgesi satrabı Pharnakes'in, MÖ 422 yılında Atinalıların topraklarından kovdukları Deloslulara, Adramytteion'u hediye ettiğini ve bir yıl sonra ise Atina'nın isteği üzerine adalarına dönen Delosluların bir bölümünün Adramytteion'da kaldığı ve Sardis satrabı Tissapharnes'in generali Arsakes'in Delosluları katlettiğini ifade etmektedir (Thuk. 5. 1. 1; Thuk. 8. 108. 4).

Harita 16. Adramytteion Kenti Lokalizasyonu (Özgen, 2022: 35)

Adramytteion kenti, MÖ 133'ten itibaren Roma hakimiyetine girmiştir. Kentin önemi sikke darbına paralel olarak Roma Cumhuriyet Dönemi'nde Asya Eyaleti kurulduktan sonra başlamıştır (Yağız, 2022: 122). Adramytteion kenti, elverişli konumu sayesinde Roma Dönemi'nde Asya Eyaleti'nin *Conventus* (Yargı Bölgesi)

merkezlerinden biri yapılmıştır. Conventus kelimesi başlangıçta yabancı topraklarda yaşayan Roma vatandaşları için kullanılmıştır. Fakat Asya Eyaleti'nin düzenlenmesi sürecinde idari merkez olarak anlamlandırılmıştır (Çapar, 1995: 735). Olasılıkla Conventus Bölgeleri'nin merkez kentlerinde hem hukuki işler yürütülmüş hem de kentler vergi toplama noktaları olarak görev yapmışlardır (Özgen, 2022: 24). Kent sonrasında ise bir piskoposluk merkezi haline dönüşmüştür (Sevin, 2016: 60). Piskoposluk listelerinde kentin adı Asya Eyaleti içinde Ephesos'a bağlı bir piskoposluk olarak geçmektedir (Çömezoğlu Uzbek, 2022: 129).

Adramytteion kentinin sikke darbı geç bir tarihte başlamıştır. Bunun nedenlerine bakıldığında ilk olarak, sikke darbının gerek Lydia gerekse Pers Krallıkları zamanında merkezi darphane olan Sardeis'te yapılmış olması; bir diğeri ise Kıta Yunanistan, Ege Adaları, Delos ve Delphi gibi kutsal merkezler ile yürütülen ilişkiler Ion kentleri aracılığıyla yapıldığından dolayı Adramytteion kentinin daha geri planda kalmış olmasıdır (Yağız, 2022: 122). Kentin MÖ 4. yüzyıla tarihlenen ilk sikkelerinin ön yüzünde Zeus, arka yüzünde Pegasus ve kent ethnikonu tasvir edilmiştir. MÖ 4. yüzyılda bölgede geçerli olan Lampsakos altın staterleri üzerine sikke tipi olarak Pegasus'un seçilmesi, bölgede Adramytteion kentinin bronz sikkeler için alternatif bir darphane olarak üretime başladığı şeklinde düşünülebilir (Yağız, 2018: 353). Adramytteion MÖ 2. yüzyılda *Cistophoros* ve *Drahmi* ve aynı zamanda Mithradates Savaşları'nın yaşandığı dönemde bronz sikke darp etmiştir. Bunun yanı sıra Roma prokonsülünün adını taşıyan sikkelerin basıldığı darphane olma olasılığı da yüksektir (RPC I, *Adramyteum*: 394). Kentin sikkeleri üzerinde arka yüz tipi olarak Athena başı, Zeus başı, Tyche, dörtnala koşan atlı ve Homonoia gibi betimlerin olduğu görülmektedir.

Parion kazılarında ele geçen Adramytteion darplı sikke tek örnek ile temsil edilmektedir ve bu sikkenin arka yüzünde Zeus tasvir edilmiştir:

1. Tip: Zeus

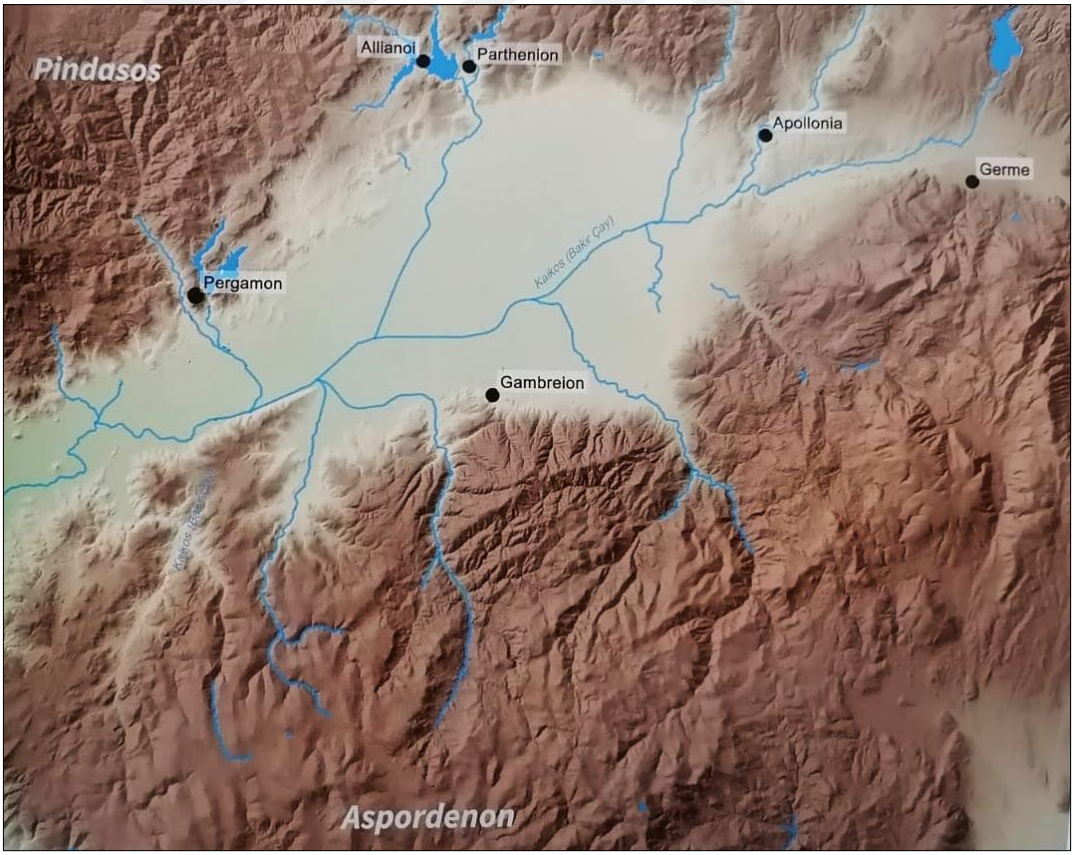
2013 yılı çalışmalarında Tiyatro'da, MS 247-249 yıllarına, II. Philippus Dönemi'ne tarihlenen 1 adet Adramytteion sikkesi ele geçmiştir. Bu sikkenin ön yüzünde imparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; arka yüzünde Zeus ayakta, başı sola, sol elinde asa, sağ elinde kartal tutmaktadır. Sikke Μ ΙΟΥΛ ΦΙΛΙΠΠΟC ön

yüz lejandına ve ЄΠ CT AΓ [ЄCΠЄ]POY A[ΔP]AMYT[HNΩN] arka yüz lejandına sahiptir (Kat. No. 348; Lev. No. 39/348).

2.2.3.3.2. Pergamon

Pergamon kenti, Mysia Bölgesi'nin güneybatı ucunda, denizden yaklaşık 15 km içeride, verimli Kaikos Vadisi'nde, bu ırmak ve kolları Keteisos Çayı ile Selinus'un birleştiği yerde kurulmuştur (Harita 17). Kentin bulunduğu tepe Pindasos Dağları'nın güney eteklerinin bir parçasıdır (Pirson, 2019: 70-71).

Pergamon isminin geçmişi oldukça eskiye dayanmakla birlikte, Doğu Akdeniz Havzası'nda özellikle yer adlarında iz bırakan Yunanca öncesi bir dile aittir. *Pergamos* veya *Pergamon* adı 'kale' olarak adlandırılmaktadır (Radt, 2002: 21). Pergamon Krallığı'nın başkenti olan kent, Asya'nın Avrupa'ya doğru açılan bir kapısı olarak nitelendirilmiştir (Üreten, 2008: 436; Sevin, 2016: 60-61).

Harita 17. Kaikos Vadisi ve Pergamon Mikro Bölgesi (Pirson, 2019: 71)

Kentten ilk olarak MÖ 4. yüzyıl başlarında Ksenophon bahsetmektedir (Ksen. *Anab.* VII. 8. 8). Pergamon kenti, Athena Tapınağı, Philetairos Surları ve kent dışındaki Demeter Kutsal Alanı ile Geç Klasik Dönem'de bölgesel olarak öne çıkan kentlerden biri olmuştur (Pirson, 2019: 77). Aynı zamanda kent, Hellenistik ve Roma Dönemleri'nde Anadolu'nun kentleşme sürecinde, tarihi ve kültüründe önemli rol oynamıştır (Pirson ve Scholl, 2014: 12; Yılmaz ve Gülerdoğan, 2021: 456).

III. Alexandros'un generallerinden Antigonos Monophthalmos'un MÖ 301 yılında Lysimakhos ile yaptığı Ipsos Savaşı'nda, yenilgisinin ve ölümünün ardından Batı Anadolu'nun egemenliği Lysimakhos'a geçmiştir. Pergamon Kalesi'nin güvenli olduğunu düşünen Lysimakhos elinde tuttuğu hazineyi güvence altında tutması için Philetairos adındaki subayı görevlendirmiştir. Fakat MÖ 281 yılında yaşanan savaşta I. Seleukos Nikator tarafından Lysimakhos'un katledilmesi üzerine Philetairos elinde tuttuğu hazineyi Pergamon kenti için harcamıştır. Bu da devamında kentin I. Eumenes ve I. Attalos Dönemleri'nde en parlak siyasi ve kültürel merkezlerinden biri haline gelmesine olanak sağlamıştır (Sevin, 2016: 61). I. Eumenes Dönemi'nde kent kuzey, doğu ve güneybatı yönlerine doğru topraklarını genişletmiştir. Bu topraklar kuzeyde Kaz (İda) Dağı'na, doğuda Yukarı Kaikos Vadisi'ne çevreleyecek şekilde, batıda Elaea Körfezi'ne kadar genişlemiştir. Hatta bu güç dengelerindeki değişiklik sikkelere de yansımıştır. Sikkeler üzerinde Philetairos, hanedanın kurucusu olarak onurlandırılmıştır (Radt, 2002: 27-28).

Anadolu tarihinin yaklaşık olarak MÖ 280/281-133 yılları[19] arasına rastlayan dönemde Pergamon, hem bir kent hem de bölgesel bir devlet konumundadır. Attalos Hanedanı'nın MÖ 133'te Roma'ya vasiyet yoluyla geçmesiyle Anadolu için yeni bir dönemin başlangıcı olmuş ve Pergamon kenti için çalkantılı bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemin gelişmeleri I. Mithradates Savaşı'na ve Bosporos Kralı'nın aralarında Pergamon'un da bulunduğu müttefiklerinin Roma tarafından cezalandırılmasına neden olmuştur (Pirson, 2019: 84).

Kent MÖ 5. yüzyıldan Gallienus Dönemi'ne kadar sikke darp etmiştir. Oldukça geniş bir gümüş *cistophoros* serisine sahip olmakla birlikte aynı zamanda Roma

[19] Philetairos (MÖ 281-263), I. Eumenes (MÖ 263-241), I. Attalos (MÖ 241-197), II. Eumenes (MÖ 197-159), II. Attalos (MÖ 159-138), III. Attalos (MÖ 138-133), (Radt, 2002: 25-37).

Cumhuriyet Dönemi'nde çok sayıda bronz sikke basmıştır (RPC I, *Pergamum:* 398). Pergamon sikkelerinin arka yüz tiplerine bakıldığında tapınak, çıplak genç, Nehir Tanrısı Seleinous ve yılanlı asa gibi betimlerin yer aldığı görülmektedir.

Parion kazılarında ele geçen Pergamon darplı sikke tek örnek ile temsil edilmektedir ve bu sikkenin arka yüzünde çıplak genç tasvir edilmiştir:

1. Tip: Çıplak Genç

Commodus Dönemi'ne ait Pseudo-Autonom darplı söz konusu sikkenin ön yüzünde Korinth miğferli Athena başı, sağa ve ΠЄΡΓΑΜΗ lejandı; arka yüzünde çıplak genç ayakta, sağ eli havada, ileriye doğru uzattığı sol elinde bir kuş tutmaktadır ve ΠЄΡΓΑΜΗΝΩ lejandı ile arka yüzü temsil edilmektedir (Kat. No. 349; Lev. No. 39/349). Bilgeliğin, bilimin, sanatın ve savaşın Tanrıçası olan Athena aynı zamanda kentlerin koruyucu tanrıçasıdır. Sikkeler üzerinde miğfer, kalkan, mızrak, aegis, kartal, baykuş ve zeytin ağacı gibi ikonografik betimler ile birlikte tasvir edilmektedir.

2.2.3.3.3. Kyzikos

Mysia Bölgesi'nin önemli bir ticaret merkezi olan Kyzikos kenti, Propontis'in (Marmara Denizi) güneyinde, Arktonnesos Yarımadası'nın (Kapıdağ Yarımadası) güney ucunda, günümüz Balıkesir ili, Erdek ilçesinde konumlanmaktadır (Harita 18). Kent konumu itibariyle hem Hellespontus hem de Propontis'i kontrol edebilecek bir güçtedir. Çevresi beş yüz stadion olan kent, kıtaya iki köprü ile bağlıdır. Kentin bir bölümü düzlük iken, diğer bölümü Arkton Oros Dağı'nın yakınında yer almaktadır (Strab. XII. 8. 11; Plin. N. H. V. 40; Hasluck, 1910: 2; Ashmole, 1956: 180; Koçhan, 2011: 11; Koçhan, 2013: 69; Koçhan ve Meral, 2014: 229-230; Meral, 2018: 126; Çoruh Kurt, 2019: 440). Aynı zamanda Makestos (Susurluk Çayı) Vadisi'nden yukarı giden ve Propontis'ten Pergamon'a ve Hermos (Gediz) Havzası'ndaki kentlere ticareti taşıyan yolun başlangıç noktasındadır (Magie, 2003: 56).

Kentin adının, burada krallık yapmış olduğuna inanılan Kyzikos adlı Thrak prensinden geldiği ifade edilmektedir (Sevin, 2016: 56). Kral Kyzikos, kente adını veren kurucusu ve kentin ilk kralıdır (Roscher, 1890-1897: 1773; Başaran, 1988-1989: 57; Meral ve Aydın, 2018: 142). Sikkeler üzerinde de örneklerini gördüğümüz Heros

(Kahraman) Kyzikos'un İmparator Gallienus Dönemi'ne tarihlenen sikkesinin ön yüzünde Kral Kyzikos'un diademli büstü ve büstün altında yılan tasviri yer almaktadır (SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 38, no. 1249-1251).

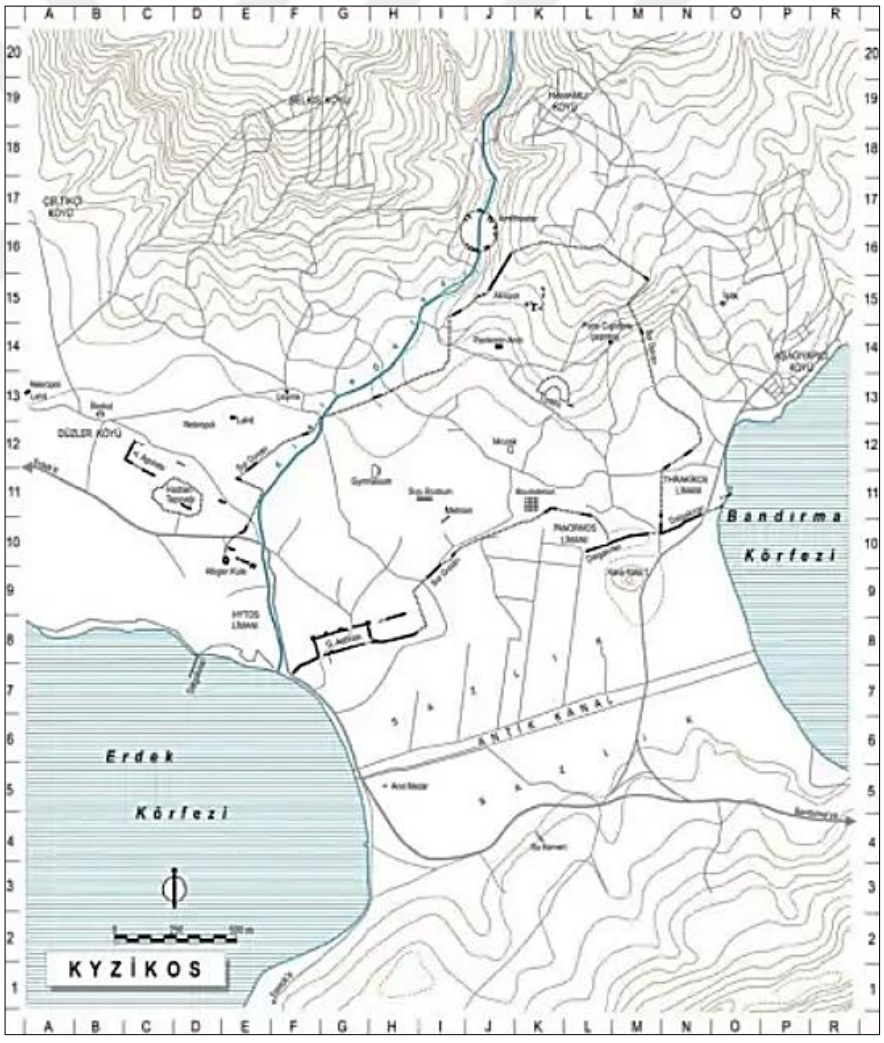
Propontis kolonilerinin çoğunun Miletos ve Megaralılar tarafından kurulduğunu söylemek mümkündür (Burn, 1927: 171). Anadolu'nun kuzeybatısında yer alan Kyzikos kenti bir Miletos kolonisidir (Ehrenberg, 1937: 152; Tekin, 1992: 88; Meral, 2007: 361; Meral ve Has, 2017: 106; Çoruh, 2017: 322; Meral ve Aydın, 2018: 139). Kentin kolonize edilmesiyle ilgili değişik görüşler bulunmakla birlikte genellikle MÖ 8. yüzyıl ortaları, yaklaşık olarak MÖ 756 (Strab. XIV. 1. 6; Burn, 1927: 169) ya da MÖ 679 (Burn, 1927: 171) olarak ifade edilmektedir. Eusebius, ilki MÖ 756 ve ikincisi MÖ 679 yılında olmak üzere kentin iki kere koloni edildiğini aktarmaktadır (Plin. N. H. V. 142; Hasluck, 1910: 163; Cook, 1946: 71; Akurgal, 1956: 43; Koçhan, 2005: 1). Yapılan çalışmalara bakıldığında ve elde edilen verilerden yola çıkarak MÖ 7. yüzyılın ilk çeyreğinin daha doğru olacağı düşünülmektedir (Hdt. IV. 14-15; Akurgal, 1962: 373; Akurgal, 1993: 312; Köker, 2004: 40; Motor, 2010: 15-18; Meral ve Aydın, 2018: 139). Aynı görüşü paylaşan Magie de kentin MÖ 7. yüzyılın birinci yarısında kurulduğunu ifade etmektedir (Magie, 2003: 55).

MÖ 479 yılında Ion Birliği'nin Pers donanmasını Mykale'de yenmesi üzerine Batı Anadolu kentleri bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Kyzikos, MÖ 479-478 yılında Attika-Delos Deniz Birliği'ne katılan kentler içinde yerini almıştır. Bu kapsamda kent birliğe 9 talent vergi ödemeyi kabul etmiştir (Ertüzün, 1964: 19; Stewig, 1970: 32; Cremer, 1991: 9; Tekin, 1992: 88; Avram, 2004: 984; Koçhan, 2011: 27). Kyzikos, antik dönem boyunca Aegeon Pelagos ile Pontus Euxinus'u birbirine bağlayan deniz yolu üzerindeki en önemli ticaret şehri ve limanı[20] olması nedeniyle Propontis çevresindeki birçok kent ile çok yönlü ticari ve siyasi ilişkiler içerisinde bulunmuştur (Köker, 2004: 43; Meral ve Has, 2011: 67; Robu, 2012: 181-195; Çoruh Kurt, 2019: 441; Sayar, 2020: 731). Arkaik Dönem'den Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadar da bu önemini korumuştur (Koçhan, 2011: 207-212; Meral ve Has, 2017: 106).

Kentin Propontis çevresindeki diğer kentler ile olan ilişkilerine tarihi kaynaklar göz önüne alınarak bakıldığında en fazla iletişim halinde olduğu kent devletleri

[20] Kentin üç doğal limanı olduğu ifade edilmektedir (Koçhan, 2022: 338).

Propontis'in kuzey kıyısında bulunan ve Thracia Bölgesi'nin bu denizin kıyısındaki önemli limanı olan Perinthos olduğu anlaşılmaktadır. Kyzikos ve Perinthos kentlerinin Propontis'in kuzey ve güney sahillerindeki konumları nedeniyle iyi ilişkiler içinde olması bölgedeki diğer kentler arasındaki ilişkilere de yansımıştır. Galat akınları nedeniyle zor durumda kalan ve hububat sıkıntısı çeken Kyzikos kentine Pergamonlu Philetairos tarafından yardım edilmesi ve bunun yanı sıra savunma amacıyla asker gönderilmesi aralarındaki dostluğu ifade etmesi açısından bu bağlamda önemlidir (Magie, 2003: 56). Aynı zamanda bu iki kent arasında (Kyzikos ve Perinthos) Homonoia (Uyum) anlaşmasının varlığı da bilinmekle birlikte özellikle Roma İmparatorluk Dönemi'nde bu kentler yoğun ilişkiler içerisindedir (Klose, 1980: 179-189; Franke ve Nollè, 1997: 173; Sayar, 2020: 733).

Harita 18. Kyzikos Kenti Lokalizasyonu (Koçhan ve Meral, 2014: 242, res. 1)

Antik kaynaklarda Propontis çevresindeki kent devletlerinin içinde bulundukları olaylara bakıldığında Ege ve Akdeniz dünyasını etkileyen birçok olayın yaşandığı görülmektedir. Bunlardan biri MÖ 410 yılında Alkibiades'in Kyzikos'ta deniz savaşını kazandıktan sonra Prokonnesos (Marmara Adası) üzerinden Perinthos'a gitmesi ve kentin yönetiminin, Alkibiades ve askerlerini kente kabul etmiş olmalarıdır (Ksen. *Hell.* I. I. 21; Smarcyk, 1986: 45; Sayar, 2020: 731). MÖ 399 yılı başında askerleriyle birlikte Kunaxa Savaşı'ndan dönen Ksenophon, Thracia Bölgesi'nden Mysia ve Troas Bölgeleri'ne geçmek istemiş ve Parion'dan yola çıkıp Perinthos'ta askerlerini gemilere bindirip Kyzikos'a geçmek için hazırlıklara başlamıştır (Ksen. *Anab.* VII. II. 5-10). MÖ 72 yılına gelindiğinde Mithradates başarısızlıkla sonuçlanan bir kuşatmadan sonra Kyzikos kentini ele geçiremeyince Perinthos kentini kuşatmış fakat burada da başarılı olamamıştır (Memnon 40, K. Müller, FHG III, 546; Sayar, 2020: 731).

MS 3. yüzyıla tarihlenen Perinthos'ta bulunmuş bir yazıtta Kyzikos kentinde düzenlenen kutsal Kore oyunlarından birinde ve Hadrian Olympieia oyunlarında ödüllendirilmiş bir atlet onurlandırılmıştır (Sayar, 1998: no. 31; Sayar, 2020: 731).

Propontis'ten güneye, Pergamon ve Hermos Vadisi'ne doğru uzanan yolların başlangıç noktasında bulunması ve konumu dolayısıyla sahip olduğu olanaklar Kyzikos kentinin ekonomisini canlandırmıştır. Oldukça verimli topraklara sahip olan kentte, deniz ürünleri ve limanlarının yanısıra tarım ürünleriyle de günümüzde olduğu gibi antik dönemde de üzüm, şarap, zeytin ve zeytin yetiştiriciliğinin yapıldığı ve ihraç edildiği gerek sikke buluntuları gerekse heykel ve kabartmalar ve pres altlıkları aracılığıyla bilinmektedir (Strab. XII. 8. 11; Plin. N. H. XIV. 75; Ertüzün, 1964: 38; Robert, 1980: 82; Malay, 1983: 51; Casson, 2002: 110; Koçhan, 2013: 78; Çoruh, 2016: 8; Meral, 2018: 127). Frisch'in aktarımlarına göre, İmparator Nero Dönemi'nde Ephesos kentinde bulunmuş bir yazıtta; bir gümrük kanunu niteliğinde olan ve Kyzikos, Parion, Lampsakos, Daskyleion, Apollonia, Rhyndakos, Priapos ve Kalkhedon kentlerinin denizden toplayıp getirdikleri ya da farklı kentlere götürdükleri her ne varsa vergilerinde belirtmek zorunda oldukları ifade edilmektedir ki bu durum da birer ticaret merkezi olduklarını göstermektedir (Frisch, 1983: 77).

Kentin *Kyzikene* adı verilen elektron staterleri döneminde oldukça tanınmış ve değer görmüştür (Howgego, 2003: 67; Sevin, 2016: 56). Altın ve gümüş miktarının

kontrol edildiği elektron sikkeler MÖ 4. yüzyıla kadar kentte basılmıştır. Aynı şekilde ton balığı betiminin görüldüğü elektron sikkeleri de mevcuttur (SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 37, no. 1170; Sear, 1975: 324; Tekin, 1992: 12; Howgego, 2003: 21; Koçhan ve Meral, 2014: 230).

Kentin Roma Dönemi sikkelerinin arka yüzlerinde çelenk, meşale ya da çelenk içinde meşale, meşale ve yılan (SNG France 5, Mysie, no. 881, 884; BMC Mysia, 283); üç mısır koçanı, kadırga/gemi pruvası/triton/dümenli-yelkenli gemi (BMC Mysia, 266; SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, Nachträge II, plt. 255, no. 7382); Capricorn (RPC I, 2245); Demeter (RPC II, 884); Zeus (SNG France 5, Mysie, no. 633); Asklepios (SNG France 5, Mysie, no. 631; SNG Tübingen, no. 2279), drapeli kadın büstü (RPC I, 2249) ve cithara gibi farklı betimler yer almaktadır. Kyzikos kenti, sikkelerinde dümenli ve yelkenli gemileri tasvir ederek, yaşamla sıkı bağlantılı olarak liman kenti ve ticaret metropolü olmasının önemini vurgulamak istemiştir (Franke, 2007: 29).

Parion kazılarında ele geçen Kyzikos darplı sikke tek örnek ile temsil edilmektedir ve bu sikkenin arka yüzünde meşale ve yılan tasvir edilmiştir:

1. Tip: Meşale ve Yılan

Parion'da 2013 yılı Tiyatro kazılarında 1 adet Kyzikos darplı sikke ele geçmiştir. Gallienus Dönemi'ne tarihlenen bu sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola; kalkan ve mızrak tutmakta; arka yüzünde iki alevli meşale çevresine sarılı iki yılan, başları karşılıklı, meşaleler arasında alevli altar bulunmaktadır. Sikkenin ön yüzü AϒT K Π ΛIK – [ΓAΛΛIHNOC] lejandına sahip iken; arka yüzü [C]TPA BACIΛ – ЄΩC KϒZIKH – NΩN [NЄOKO] lejandı ile temsil edilmektedir (Kat. No. 350; Lev. No. 39/350). [NЄOKO] lejandından kente *neokoros* unvanı verildiği anlaşılmaktadır (Resim 57).

Resim 57. Parion'da Ele Geçen Kyzikos Darplı Sikke (Parion Kazı Arşivi)

Neokoros unvanı imparatorluk kültüne bağlı olarak ortaya çıkmış ve imparatoru onurlandırmanın dini ve siyasi bir uygulaması olarak görülmüştür. Yüksek onurlandırma temeli barındıran bu düşünce Mısır'da *ka,* Akhamenidlerde *fravashi,* Macedonia Krallığı'nda *agathos daimon/daimon* ve Roma'da *Genius* ile ifade edilen kutsal ruh inancıdır (Taylor, 1975: 50; Fishwick, 1991: 382-387; Gradel, 2002: 162-197; Yurtsever, 2015: 2; Kızılyalçın Oyarçin, 2021: 235-247). Neokoros unvanı, Roma İmparatorluk sınırları içerisinde yaşayan halkların sosyal yaşamlarındaki zenginliklerinin, imparator tarafından kendilerine bahşedildiğine inanmaları ve özellikle Roma eyaletlerinde farklı kimliklerdeki halkların imparatorluğa sadakatlerinin daimi olması açısından önem taşımaktadır (Bunson, 2002: 271).

2.2.4. Bithynia ve Pontus Eyaleti

Bithynia, Asya topraklarındaki ikinci Roma eyaletidir. MÖ 74-63 yılı III. Mithradates Savaşı sonucunda Büyük Pompeius Kuzey Anadolu'nun tamamında Roma egemenliğini yeniden kurmuş ve buradan Bithynia ve Pontus Eyaleti doğmuştur (Højte, 2006: 15-30; Marek, 2019: 302). Pompeius, Marmara Denizi ile Küçük Armenia arasında uzanan ve kent teritoryumlarına bölünmüş bu iki bölgeyi Bithynia ve Pontus Eyaleti adı altında birleştirmiştir (Harita 19; Marek, 2019: 303-305).

Harita 19. MS 1. yüzyıl ortalarında Bithynia ve Pontus Eyaleti Sınırları (Marek, 2019: 309)

2.2.4.1. Bithynia Bölgesi

2.2.4.1.1. Apamea (Myrlea)

Küçük Asya'da, Thracia ve Boğazlar üzerinden girmiş bir Thrak boyu olan Bithynler'den adını alan Bithynia Bölgesi, doğuda Paphlagonia, güneyde Phrygia ve Galatia, batıda Mysia Bölgeleri ile komşudur (Turan, 2014: 148; Sevin, 2016: 33). Kuzeyde Pontus Euxinus, batıda (kuzeyden güneye doğru) Bosporus, Propontis, Rhyndakos ile Olympos, doğuda Billaios Çayı ile sınırlanmıştır (Sevin, 2016: 35). Bölge günümüzde olduğu gibi antik dönemde de geçiş yeri olması dolayısıyla Prehistorik Dönem'den beri iskana uğramıştır (Bosch, 1946: 38).

Bölgede yer alan kentlerden biri olan Apamea (Myrlea)[21], Prusa'nın kuzeybatısındaki (Doğancı, 2007: 14) Kios Körfezi'nin güneyinde, Propontis'in güney kıyısı boyunca uzanan, günümüz Bursa'nın Mudanya ilçesinde, Hisarlık Tepesi civarında yer almaktadır (Bosch, 1950: 237; Şahin, 2013: 101-114; Turan, 2014: 157, 257; Filges, 2015: 39). MÖ 63-62 yıllarında kent, Bithynia ve Pontus Eyaleti'ne bağlı bir yerleşim olmuştur (Filges, 2015: 40). Adını, Kolophon kolonisi olan Myrlos'tan almaktadır (Gündüz, 2015b: 118).

Antik limanlar bir kent için oldukça hareketli alanlardır. Kente gelen tüccarların ilk uğradıkları yerler olması dolayısıyla kent yaşamının direk içinde yer almışlardır. Apamea (Myrlea) da bu nedenle kıyı yerleşimleri içerisinde önemli kentlerden bir tanesi olmuştur (Gündüz, 2015b: 108). Kente MÖ 45 yılında Iulius Caesar tarafından koloni statüsü verilmiştir. Koloni statüsü verildikten sonra kentin adı *Colonia Iulia Concordia Augusta Apamea* olarak geçmektedir (Bosch, 1950: 240-241; Sancaktar, 2009: 14; Turan, 2014: 259; Filges, 2015: 39-40). Koloni olan kent, *Ius Italicum* haklarını kazanmış ve ekonomik olarak da özgürlüğüne kavuşmuştur (Filges, 2015: 40). Sahip olduğu bağımsızlığın yanı sıra kentin önemli bir ticaret şehri olduğu düşünüldüğünde, konumunun sağladığı avantajlardan faydalanmış olması muhtemeldir ki (Turan, 2014: 257-260) Chrysostomos, kentin gemi yapımı ve deniz ticareti açısından önemli bir şehir olduğunu belirtmektedir. Prusa-Apamea (Myrlea)-Byzantion kentleri hem ticari hem de askeri amaçlı kullanılan önemli bir güzergahtır (Doğancı, 2005: 181). Hatta Apamea

[21] Apamea adı için bkz.; Strab. XII. 4. 3; Head, 1911: 510; Bosch, 1950: 238.

(Myrlea)'nın Prusa'ya liman olarak hizmet ettiği ifade edilmektedir (Dio. Chr. *Orat.* XL 30-33; Doğancı, 2007: 16; Turan, 2014: 260; Gündüz, 2015a: 49).

Perinthos'ta bulunan bir adak yazıtında Apamea (Myrlea) ve Perinthos arasında[22] buğday, zeytinyağı gibi tarımsal ürünlerde ticari ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir (Robert, 1974: 61-80; Corsten, 1987: 17-18; Garnsey, 1988: 73; Turan, 2014: 261; Sayar, 2020: 733).

Koloni kentinin sikkelerine bakıldığında arka yüzlerinde Aeneas, Artemis, Dionysos, Genius, Marsyas, Serapis, Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, Tyche, kadırga ve pruva, Cornucopiae ve balık gibi betimlerin yer aldığı görülmektedir. Parion'da ele geçen Apamea (Myrlea) darplı sikkelerin arka yüzlerinde 3 farklı arka yüz tipi kullanılmıştır:

1. Tip: Cornucopiae
2. Tip: Serapis
3. Tip: Tyche

Parion kazılarında Apamea (Myrlea) kentini temsil eden 3 adet sikke ele geçmiştir. Bu sikkelerden biri Antoninus Pius Dönemi'ne tarihlenmekte olup, diğer ikisi Gallienus Dönemi'ne aittir (Grafik 49-50).

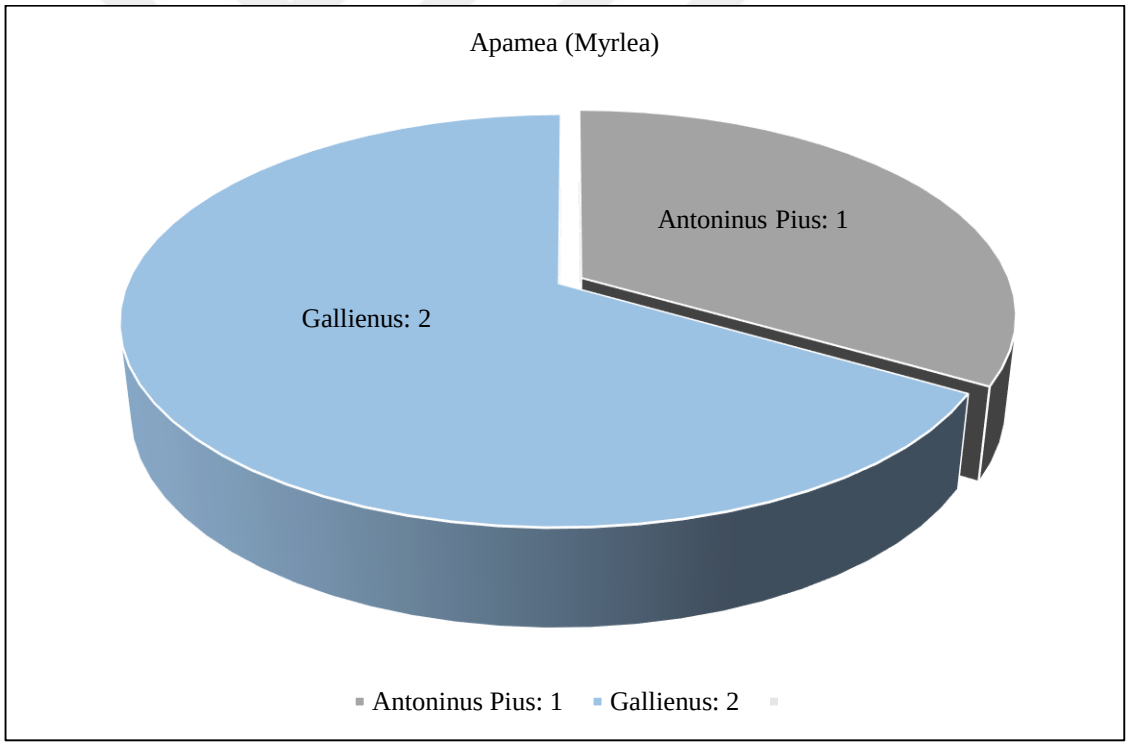
2019 yılında Parion Roma Hamamı'nda bulunan Antoninus Pius Dönemi'ne ait sikkenin ön yüzünde imparatorun diademsiz başı, sağa; arka yüzünde ortada Cornucopiae, her iki yanında D ile ifade edilmektedir. Sikkenin ön yüz lejandı okunamamaktadır (Kat. No. 351; Lev. No. 39/351). Bereketi simgeleyen Cornucopiae betimi aynı zamanda hakimiyet, mutluluk ve refah ile de ilişkilendirilebilmektedir (Barton, 1995: 47; Keppie, 1998: 120).

Gallienus Dönemi'ne tarihlenen diğer iki sikkeden 2009 yılı Agora/Depo'da ele geçen ilk sikkenin ön yüzünde imparatorun şua taçlı, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa ve IMP CAES P LIC GA[LLIENVS] AVG lejandı; arka yüzünde Serapis ayakta, başı sola; khiton ve kalathos giyimli, önünde sunak, sol elinde asa, her iki yanında D harfi bulunmaktadır. Sikke COL IVL CONC AVG APAM D D arka yüz lejandına sahiptir

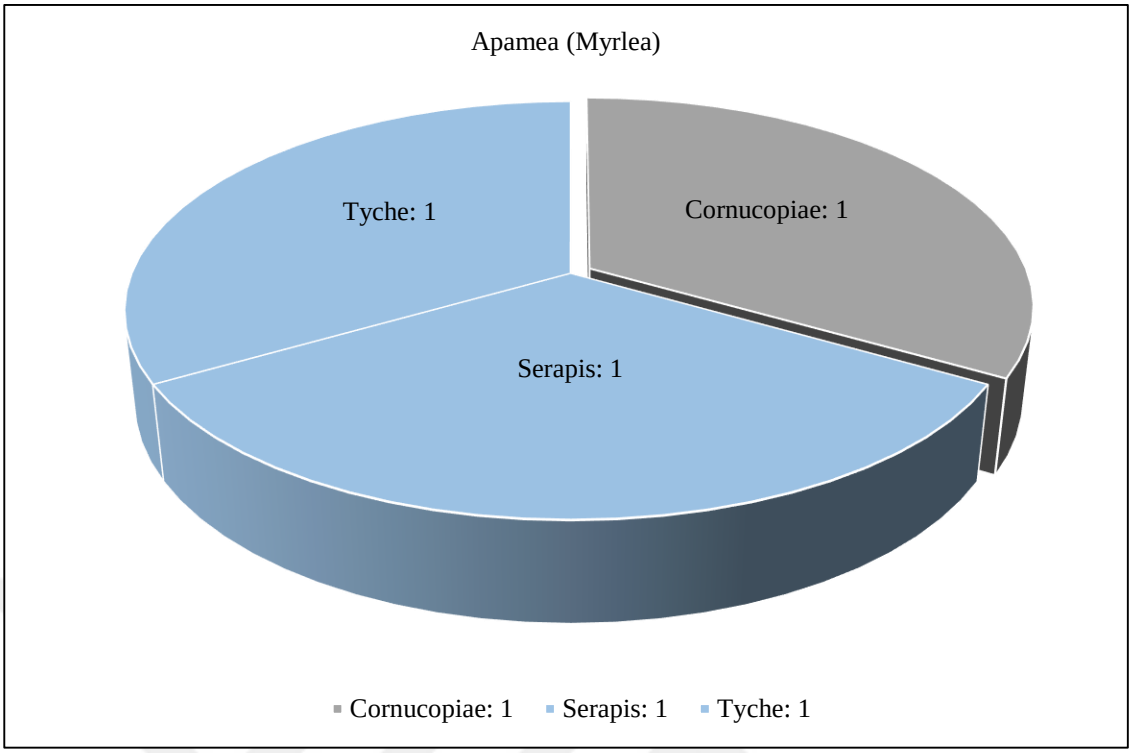
[22] Apamea (Myrlea) ve Perinthos kentleri arasındaki dostluk ilişkisi, Perinthos bölümünde ele alınmıştır.

(Kat. No. 352; Lev. No. 39/352). Lejandda yer alan COL (*Colonia*) IVL (*Iulia*) CONC (*Concordia*) AVG (*Augusta*) APAM (*Apamea*) kelimelerini ifade etmektedir.

Aynı imparatorluk darbı olan ve 2013 yılında Tiyatro'da ele geçen diğer sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa ve IMP C P LIC EGN GALLIENVS A[VG] lejandı yer almakta iken, arka yüzünde Tyche ayakta, başı sola; sağ elinde dümen, sol elinde Cornucopiae, her iki yanında D harfi bulunmaktadır ve sikkenin arka yüzü [COL] IVL CO – NC AVG APAM lejandı ile temsil edilmektedir (Kat. No. 353; Lev. No. 39/353). Kader Tanrıçası Tyche; açık bahtı, mutluluk ve başarıyı sembolize etmekle birlikte sikkeler üzerinde genellikle Cornucopiae ve gemi dümeni tutar şekilde tasvir edilmiştir. Kimi zaman bir küre üzerinde kanatlı olarak betimlendiği de görülen Tanrıça Tyche'nin küre ve kanatları değişkenliği simgelemektedir (Grimal, 1997: 812; Ful, 2008: 165).

Grafik 49. Apamea (Myrlea) Darplı Sikkelerin Ön Yüz Tipleri ve Sayıları

Grafik 50. Apamea (Myrlea) Darplı Sikkelerin Arka Yüz Tipleri ve Sayıları

2.2.4.1.2. Kalkhedon

Kalkhedon kenti, iki kıtayı 4 stadiadan fazla olmayacak şekilde bir mesafeyle ayıran Bosporos'un Marmara ağzında, iki burnun arasındaki koyu kuşatan kıstakta konumlanmaktadır (Lordoğlu, 2019: 179). Strabon Kalkhedon kentinin konumu ile ilgili "… *Bu son ülkede, Pontus'un ağzında Megaralılar tarafından kurulmuş olan Khalkedon ve bir köy olan Khrysopolis ve Khalkedonlar Tapınağı bulunur*…" şeklinde ifade etmektedir (Strab. XII. 4. 2). Kent, MÖ 7. yüzyılda Megaralı kolonistler tarafından kurulmuştur (Erol-Özdizbay, 2013: 191). Megara öncelikle MÖ 730-729 yıllarında Sicilya'da Megara Hyblaia'yı, MÖ 712-711 yılında Astakos'u (Oehler, 1894: 2827-2830) ve sırasıyla Kalkhedon, Salymbria ve Byzantion kentlerini kolonize etmiştir. Oehler, kentin kuruluş ve kolonizasyon tarihi olarak MÖ 686-685 yıllarını vermektedir (Oehler, 1894: 2829-2830; Türkoğlu, 2014: 18). Antik kaynaklara göre kentin iki limana sahip olduğu ifade edilmektedir (Dion. Byz., *Anap. Bosp.* CXI-CXII).

Antik dönem boyunca elverişli konumu nedeniyle bölgenin önemli kentlerinden biri olarak varlığını sürdüren Kalkhedon kenti, MÖ 512 yılında Pers Kralı I. Dareios tarafından ele geçirilmiştir (Hdt. V. 26). Kentin MÖ 499 yılında Perslere karşı

ayaklanmasının ardından Perslerin galibiyetiyle sonuçlanan savaş sonrası Kalkhedonlular Pontus Euxinus'taki Mesembria'ya sığınmışlardır. Atinalılar Pontus Euxinus'tan çıkan gemilere eşlik ederek Byzantion ve Kalkhedonluların liman vergisi almalarını ve ticaret yapmalarını engellemiştir (Arslan, 2010: 112). Perslere karşı oldukça tutucu davranan kent, Pers egemenliği altındayken Byzantion ile ittifak yaparak Ionia Ayaklanması'na katılmış ve sonucunda Persler tarafından yakılmıştır (Türkoğlu, 2014: 54). Herodotos'un da ifade ettiği üzere Perslere karşı Atina önderliğinde kurulan Attika-Delos Deniz Birliği'ne MÖ 470 yılı civarında Kalkhedon kentinin de katıldığı ve vergi ödediği bilinmektedir (Hdt. VI. 33; Thuk. I. 96. 2; Arslan, 2010: 92; Lortoğlu, 2015: 33).

Kentin Hellenistik ve Roma Cumhuriyet Dönemi, oldukça hareketli geçmiş olmakla birlikte bu dönem süresince Kalkhedon, en yakın ve en çok ilişkide olduğu kent olan Byzantion gibi Roma ile müttefik olmuştur ve belli dönemlerde bağımsız kent statüsünü de korumuştur (Arslan, 2010: 285; Lordoğlu, 2019: 181). Romalılar Byzantion ve Kalkhedon gibi Hellas, Küçük Asya, Marmara ve Karadeniz'deki birçok bağımsız kentin kendilerine müttefik olmasını sağlamışlardır (Arslan, 2010: 269). Kalkhedon MÖ 3. yüzyılda I. Mithradates ile birlikte I. Seleukos'a karşı yapılan ittifakta yer almıştır. Sonrasında Lysimakhos'un ölümünün ardından bağımsızlığını kazanarak V. Philippos'a karşı Roma ile müttefik olmuştur. MÖ 74 yılına gelindiğinde ise diğer bölge kentlerinde olduğu gibi yeni kurulan Roma eyaletine dahil edilmiştir (Polyb. 18. 2; İhtiyar, 2022: 80-81).

Kalkhedon kentinde Roma İmparatorluk Dönemi'nde çeşitli agonların düzenlendiği bilinmekle birlikte kentteki Apollon kültüyle bağlantılı olarak *Pythia Agonları*, içlerinde en önemlilerindendir. Bu bağlamda kentin sikkeleri üzerinde Agonistik betime rastlanılması, Roma İmparatorluk Dönemi sikkeleri üzerinde görülen defne dalı ve tripod betimlerinin *Pythia Agonları* ile bağlantılı olması muhtemeldir (Leschhorn, 1998: 33; Erol-Özdizbay, 2011: 105, 113).

Kentin ilk defa ne zaman sikke bastığı bilinmemekle birlikte önerilen tarihler MÖ 5. yüzyılın sonlarından itibaren başladığını göstermektedir. Sikkeyi bu kadar geç basmasının nedenlerinden biri bölgede bu dönemde yoğun şekilde tedavülde bulunan Kyzikos staterlerinin bu ihtiyacı karşılamış olması olmalıdır (Türkoğlu, 2014: 185). En erken olduğu düşünülen erkek başı/tekerlek sikkeleri Attika standardındaki drahmi,

triobol, trihemiobol ve hemiobol birimlerinde basılmıştır (Türkoğlu, 2014: 242). Kalkhedon'un Yarı-Otonom kent sikkelerinin arka yüzlerinde dolanmış yılan, defne ağacı ve lyra gibi betimlerin olduğu görülmektedir. Aynı zamanda kent sikkelerinde ön yüzde bir tanrı betimi yer alıyor ise arka yüzde (boğa haricinde) Trophaion, Tripod ve Victoria figürü tasvir edilmiştir. Kalkhedon kentinin Flavius Hanedanı zamanında sikke basmadığı fakat İmparator Hadrianus Dönemi'nde gerek imparatorun kendisi gerekse eşi için sikke bastığı bilinmektedir. Hadrianus'un kente uğramamış olmasına rağmen kendi adına sikke basılması kenti temsilen elçilerin imparatorun huzuruna çıktığını ve bu nedenle onurlandırmak amacıyla sikke basıldığı düşünülmektedir (Türkoğlu, 2014: 154, 230-231).

Parion kazılarında ele geçen Kalkhedon darplı sikke tek örnek ile temsil edilmektedir ve bu sikkenin arka yüzünde tripod tasvir edilmiştir:

1. Tip: Tripod

İmparator Septimius Severus Dönemi'ne tarihlenen sikkenin ön yüzünde imparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; arka yüzünde Tripod, etrafında yılan tasvir edilmiştir. 2020 yılında Odeion'da ele geçen bu sikkenin ön yüzü [AV K Λ CЄΠ CЄVP]OC Π lejandı ile belirtilmekte iken; arka yüzü [KAΛ]XAΔ O – NIΩN lejandı ile ifade edilmektedir (Kat. No. 354; Lev. No. 39/354).

2.2.4.1.3. Nikomedia

İlk olarak MÖ 712 yılında *Astacus* adıyla Megara kolonisi olarak kurulan Nikomedia kenti (Çalık Ross, 2016: 331) Macedonia Kralı I. Lysimakhos tarafından yıkılınca, Bithynia Kralı I. Nikomedes tarafından *Nikomedia* ismiyle (Strab. XII. 4. 2) MÖ 264/262 yıllarında yeniden kurulmuştur (Doğancı, 2017: 151). Kent, güneyde İzmit Körfezi'ne, kuzeyde Pontus Euxinus'a kadar uzanır. Sınırları ise Sophon Gölü'ne kadar devam etmektedir (Bkz. Harita 19). Nikomedia, Propontis'e açılan doğal korunaklı bir limanı, balıkçılığa imkan veren denizi ve çeşitli madenleri ile deniz ticareti ve askeri açıdan stratejik bir konumda yer almaktadır (Fıratlı, 1971: 10; Çalık Ross, 2007: 54; Güney, 2008: 42; Çalık Ross, 2016: 331). Asya ile Avrupa'yı Karadeniz ile Akdeniz'i birbirine bağlayan kara ve deniz yolları üzerinde konumlanmaktadır (Ruge, 1936: 486-488). Kentten üç farklı kara yolu geçmektedir. Bu sebepten dolayı kent, ordunun doğu

seferlerinde Küçük Asya'daki konaklama ihtiyacını karşılamıştır (Winfield, 1977: 152; Güney, 2014: 282). Kentin Roma Dönemi sikkelerine yansıyan Gemi Pruvası ve yelkenli kadırga betimleri Nikomedia'nın deniz ticaretinin yoğunluğunu ve kent limanının önemini vurgulaması açısıdan önemlidir (Resim 58). Bu kapsamda örnek vermek gerekirse; İmparator Commodus Dönemi'ne ait sikkenin arka yüzünde iki imparator tapınağı ve ticaret ile ilişkilendirebileceğimiz yelkenli kadırga tasviri yer almaktadır.

Resim 58. Commodus Dönemi Nikomedia Sikkesi
(Waddington, Babelon ve Reinach, 1908: 537, 165)

Roma İmparatorluğu Dönemi'nde Nikomedia, Roma'nın metropolü olarak hizmet vermiştir. MS 284-286 yılında Diocletianus'un kendine Nikomedia'yı başkent seçmesiyle yaklaşık olarak 46 yıl kent, Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkentliğini sürdürmüştür (Çalık Ross, 2017: 138). Nikomedia, hem Hellenistik Bithynia Krallığı'nın başkenti hem de Romalıların Eyalet başkenti ve aynı zamanda Roma İmparatorluk başkenti olmuştur (Çalık Ross, 2017: 138). Kent, İmparatorlardan Traianus, Hadrianus ve Antoninus Pius Dönemleri'nde refah düzeyi oldukça yüksek bir süreç geçirmiştir. Özellikle İmparator Hadrianus'un MS 120-123 yıllarında kentin geçirdiği depremden dolayı, ekonomik olarak tekrar kalkınması için kente destek verdiği bilinmektedir (Şahin, 1973: 24-25; Aksoy, 2015: 17). Kentte yaşanan depremlerin yanı sıra imparatorluğun çöküşünün başlaması ile birlikte kent, Goth ve Parth akınlarının istilalarına uğramış ve bu dönemde oldukça tahrip olmuştur (Aksoy, 2015: 18).

Nikomedia kentinin sikkeleri Hellenistik Dönem'den başlayarak, Geç Antik Dönem'e kadar devam etmiştir (Güney, 2008: 42). Kentin Roma Dönemi Eyalet sikkeleri tipolojik olarak oldukça zengin olmakla birlikte; MÖ 62-61 yılında Prokonsül C. Papirius Carbo ile başlamış, Gallienus ve eşi Salonina (MS 253-268) sikkeleri ile sona ermiştir. Bu dönemde basılan sikkelerin arka yüz tiplerinde genellikle Aphrodite, Apollon, Ares, Artemis, Asklepios, Demeter, Isis, Serapis, Herakles, Hermes, Kybele, Victoria, Poseidon, Tyche ve Zeus gibi tanrı ve tanrıça betimleri; yılan, at, kartal, keçi ve ton balığı

gibi hayvanlar; kente ait yapılar ve diğer personifikasyonlar tasvir edilmiştir (Güney, 2016: 415). Bunun yanısıra Nikomedia kent sikkelerinde kentin kuruluşu ile ilgili mitoslar, siyasi çekişmeler, taht mücadeleleri, kazanılan zaferler (Waddington, Babelon ve Reinach, 1908: 541) ve depremler de betimlenmiştir (Güney, 2008: 44). Poseidon tasvirinin neredeyse kentin deprem gördüğü dönemlerde basıldığını söylemek mümkündür. Hatta sikkeler üzerindeki Poseidon tasvirleri depremler ile ilişkilendirilerek, kentte Poseidon kültüne gerekli önemin verilmediği düşünülmüştür (Resim 59). Antoninus Pius (MS 138-161), Marcus Aurelius (MS 161-180), Commodus (MS 177-192) ve Severus Alexander (MS 222-235) Dönemleri'nde sikkeler üzerinde Poseidon tasvirleri görülmektedir (Güney, 2008: 45; Epigrafik veriler için bkz. Sayar, 1999: 138-139). Söz konusu imparatorlardan ilk üçünün döneminde Nikomedia kenti ciddi depremlerle sarsılmıştır. Resim 59'da yer alan Marcus Aurelius Dönemi'ne tarihlenen sikkenin arka yüzünde Poseidon ayakta, çıplak, sağa; ayağı Gemi Pruva üzerinde; sağ elinde trident ve sol elinde yunus balığı tutmaktadır.

Resim 59. Marcus Aurelius Dönemi Nikomedia Kent Sikkesi (RPC IV.1, 11763)

Nikomedia kent sikkelerinin yayılım alanlarına bakıldığında; Elisenia, Tatarevo, Malinovo, Todoricane, Edinakovci, Visoka Mogila, Archar, Studenitza ve Arnavutluk gibi Balkan kentlerinde ele geçtiğini söylemek mümkündür (Güney, 2014: 284). Nikomedia darplı sikkelerin ele geçtiği diğer kentler; Sardeis, Olympia, Andriake ve Parion'dur (Buttrey ve diğ., 1981: 27; Stumpf, 1991: 63; Bulut ve Şengül, 2010: 120; Güney, 2014: 290).

Parion kazılarında ele geçen Nikomedia darplı sikke tek örnek ile temsil edilmektedir ve bu sikkenin arka yüzünde Agonistik ödül tacı tasvir edilmiştir:

1. Tip: Agonistik Ödül Tacı

Parion kazılarında 1 adet Nikomedia darplı sikke bulunmuştur. I. Valerianus-Gallienus-II. Valerianus Dönemleri'nin ortak darbı olan sikkenin ön yüzünde imparator büstleri yer almaktadır. I. Valerianus ve Gallienus'un defne çelenkli büstleri karşılıklı, altta II. Valerianus'un diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü bulunmaktadır. Arka yüz betiminde ise palmiye dallarıyla süslenmiş üç Agonistik ödül tacı tasvir edilmiştir. Ortadaki ödül tacının içinde iki palmiye dalı, dıştakilerin içerisinde birer palmiye dalı yer almaktadır. 2018 yılında Roma Hamamı'nda bulunan sikke AVT OVAΛЄPIANOC ΓΑΛΛΗΝΟC [OVAΛЄ]PIANOC ön yüz lejandına ve NIKOMHΔЄΩN [T]PIC NЄΩ[KO]PΩN arka yüz lejandına sahiptir (Kat. No. 355; Lev. No. 40/355). Ödül tacının içinde yer alan palmiye dalları sembolik olarak ödülü temsil etmektedir.

Toplanma, toplantı, yarışma gibi anlamlar ile ifade edilen, Yunan dünyasında yarışmacıların bir ödül için yarıştıkları oyunlara *Agon* ismi verilmiştir (Liddell ve Scott, 1996: 18 ve diğ.; Miller, 2004: 13). Agonların büyük çoğunluğu bir tanrı ya da kahraman koruyuculuğu altında düzenlenmiştir. Hellenistik Dönem'de Agon geleneğinin temelini Hellenistik Krallara saygı oluşturmakta iken, Roma'da İmparatorluk kültü ve tapınakları, imparatorlara saygı düşüncesi oluşturmakla birlikte özellikle Hadrianus ve Severuslar Dönemi'nde Agon geleneği oldukça yaygın hale gelmiştir. Sikkeler üzerinde örnekleri görülen bu agonlar içerisinde kazanılan ödül sembolik olarak palmiye dalı, zeytinyağı dolu amphora, zafer tacı ve kalkan gibi betimler ile gösterilmiştir (Decker ve Thuillier, 2004: 85; Erol-Özdizbay, 2011: 13-14, 26). Agonlar; bedensel yarışmalar (*Agones Gymnikoi*), at ve atlı araba yarışları (*Agones Hippikoi*), sanatsal yarışmalar (*Agones Mousikoi*) olmak üzere 3 farklı şekilllerde düzenlenmiştir. Agonların düzenlenmesi kapsamında birtakım görev dağılımları da yapılmıştır. *Agonothetes* unvanı verilen kişi yarışmayı düzenlemekle ve denetlemekle sorumludur. Bu görevi bir kez yapmış olsa bile ömür boyunca onursal unvanını taşıyan bu kişilerin yarışmalardaki bazı oyunların masraflarını da karşıladıkları bilinmektedir. *Paidotribes* (temel antremanları yaptıran kişi), *Gymnastes*/*Aleiptes* (atletleri spor dallarına göre çalıştıran kişi), yarışmalarda görev alan diğer kişilerdir (Erol-Özdizbay, 2011: 56, 58). Bu festivaller gerek zafer kazananlara gerekse oyunların düzenlendiği kentlere prestij kazandırarak kentlerin ekonomilerine katkı sağlamıştır (Erol-Özdizbay, 2011: 14).

2.3. SİKKELERİN METROLOJİK ÖZELLİKLERİ ve BİRİMLERİ

Parion Roma kolonizasyon sikkelerinin metrolojik özelliklerine bakıldığında sikkelerin çapları 12 mm ile 31 mm; ağırlıkları ise 1.35 g ile 13.76 g arasında değişmektedir. Parion sikkelerindeki en küçük çapa sahip olan sikke İmparator Tiberius'a ait olup 12 mm çapındadır (Kat. No. 119). En büyük çapa sahip sikkeler ise (31 mm), İmparator Gallienus Dönemi'ne tarihlenmektedir (Kat. No. 290, 301-302). Katalogdaki Parion sikkelerinin ağırlıklarına bakıldığında ise, en düşük ağırlıklı sikke Marcus Aurelius'a (1.35 g, Kat. No. 193), en ağır sikke ise 13.76 g ile İmparator Gallienus Dönemi'ne aittir (Kat. No. 311). Parion sikkelerinin metrolojik özelliklerinin imparatorlara göre dağılımına bakıldığında belirgin bir standardın olmadığı görülmektedir (Tablo 25).

Anadolu'daki diğer Roma kentlerinin yerel darplarına bakıldığında birçoğunun sikkelerinde belirli bir birim standardının uygulanmadığı ve birimlerinde dönemsel değişikliklerin söz konusu olduğu görülmekle birlikte Roma koloni kentlerinde, bunların yönetim organizasyonunda Roma kenti örnek alındığından, sikkelerinin de Roma bronz birimleriyle, yani *Semis* (17 mm, 2-3 g), *As* (Grekçe *Assarion*) (22 mm, 5-7 g), *Dupondius* (27 mm, 11-14 g) ve *Sestertius* (35 mm, 18-27 g) ile uyumlu olmaları beklenmektedir (RPC I, 33; Johnston, 2007: 179-191; Köker, 2020: 294). Ancak Parion sikkelerinin metrolojik özelliklerine bakıldığında çapı düşük sikkelerin olması gerektiğinden daha fazla ağırlığa, çapı büyük sikkelerin ise olması gerektiğinden daha düşük ağırlığa sahip olduğu örnekler de görülmektedir. Filges ve Johnston'un, Parion sikkelerinin birimlerini de inceledikleri çalışmalarında Parion sikkelerinin metrolojik özelliklerinin, Roma sikke sistemiyle tam uyumlu olmadığı görülmüştür. Johnston, Parion sikkelerini Roma birimleriyle uyumlu hale getirmeye çalışmış ancak Roma sikke sistemiyle tam uyumlu olmadığından birimlere ayırırken sikkelerin metrolojik özellikleri ve arka yüz tiplerini göz önünde bulundurmuştur (Johnston, 2007: 188). Filges ise, Parion sikkelerini incelerken gramlarını ve arka yüz tiplerini temel alarak sikkeleri üç birime ayırmıştır (Filges, 2015: 303). Dolayısıyla Parion kenti her ne kadar Roma İmparatorluğu'nun temsil edildiği bir Roma koloni kenti olsa da sikkelerin birimlerinin beklenenin aksine Roma sikke birimleriyle tam uyumlu olmadığı görülmektedir.

İmparator/İmparatoriçe	Sikke Sayısı	Çap	Ağırlık
Iulius Caesar Pseudo – Autonom Darp	24	13 mm – 22 mm	2.17 g – 5.73 g
I. Valerianus – Gallienus Pseudo – Autonom Darp	8	19 mm – 23 mm	3.18 g – 5.98 g
Augustus	6	16 mm – 22 mm	3.38 g – 7.70 g
Tiberius	9	12 mm – 19 mm	3.40 g – 5.11 g
I. Claudius	24	16 mm – 19 mm	2.49 g – 5.39 g
Vespasianus	1	18 mm	2.94 g
Domitianus	3	17 mm – 21 mm	3.37 g – 5.52 g
Nerva	1	18 mm	4.16 g
Traianus	8	17 mm – 28 mm	3.35 g – 7.75 g
Hadrianus	8	15 mm – 25 mm	2.36 g – 5.06 g
Antoninus Pius	19	15 mm – 25 mm	1.70 g – 9.25 g
Marcus Aurelius	19	15 mm – 23 mm	1.35 g – 7.47 g
Commodus	6	15 mm – 26 mm	1.57 g – 10.35 g
Caracalla	14	15 mm – 25 mm	1.64 g – 10.37 g
Geta	4	14 mm – 16 mm	1.50 g – 2.18 g
Plautilla	2	18 mm – 20 mm	1.51 g – 2.14 g
Macrinus	3	22 mm – 23 mm	4.70 g – 6.22 g
Diadumenianus	1	21 mm	4.16 g
Elagabalus	1	19 mm	3.62 g
Severus Alexander	10	17 mm – 23 mm	2.89 g – 6.63 g
I. Maximinus	1	24 mm	6.39 g
Maximus	2	14 mm – 19 mm	1.49 g – 2.95 g
III. Gordianus	1	17 mm	3.44 g
I. Philippus	2	17 mm	2.33 g – 2.47 g
Otacilia Severa	1	22 mm	5.53 g
II. Philippus	1	23 mm	7.72 g
Aemilianus	2	15 mm – 21 mm	2.78 g – 2.91 g
Cornelia Supera	2	21 mm	4.28 g – 4.46 g
I. Valerianus	11	16 mm – 22 mm	3.73 g – 5.72 g
Gallienus	53	20 mm – 31 mm	2.84 g – 13.76 g
Salonina	3	21 mm – 23 mm	4.69 g – 4.82 g
II. Valerianus	6	20 mm – 23 mm	3.46 g – 5.80 g
İmparatoru Belirsiz Parion Sikkeleri	17	15 mm – 23 mm	1.44 g – 6.25 g

Tablo 25. Parion Sikkelerinin İmparatorlara/İmparatoriçelere Göre Metrolojik Özellikleri

Iulius Caesar Dönemi'nden (MÖ 45) Gallienus Dönemi sonuna kadar (MS 253-MS 268) sikke bastığı bilinen Parion kentinin darp ettiği sikkelerin metrolojik özelliklerine genel olarak bakıldığında ise, sikkelerde çap ve ağırlık açısından da bir uyum görünmemektedir. Aslında bu beklenen bir durumdur. Yaklaşık üç yüz yıl boyunca sikke basan Parion kentinin her dönem belirli bir sistemde sikke basmış olma ihtimali de çok olası bir durum değildir. Dolayısıyla Parion kentinin ve Roma İmparatorluğu'nun ekonomik durumuyla bağlantılı olarak Parion kentinin kullanmış olduğu sikke basma sisteminde, dönemsel değişikliklerin yapıldığı gözlemlenmektedir. Bu nedenle kentin üç yüz yıl boyunca bastığı sikkelerin birimlerine göre tek başlık altında gruplandırılmanın doğru olmayacağından, sikkelerin birimlerine göre dağılımı; Roma Cumhuriyet Dönemi (MÖ 45-27), Iulius Claudius Hanedanlığı (MÖ 27-MS 68), Flaviuslar Hanedanlığı (MS 69-96), Nerva-Antoninler Dönemi (MS 96-192), Severuslar Dönemi (MS 193-235) ve Asker İmparatorlar Dönemi'nde (MS 235-268) darp edilenler olmak üzere altı farklı başlık altında incelenmiştir.

Sikkeler altı dönem altında incelenirken; Büyük Birim (*Dupondius* – 2 *Assarion*), Orta Birim (*As* – 1 *Assarion*) ve Küçük Birim (*Semis* – 1/2 *Assarion*) olmak üzere üç ana birime ayrılmıştır.

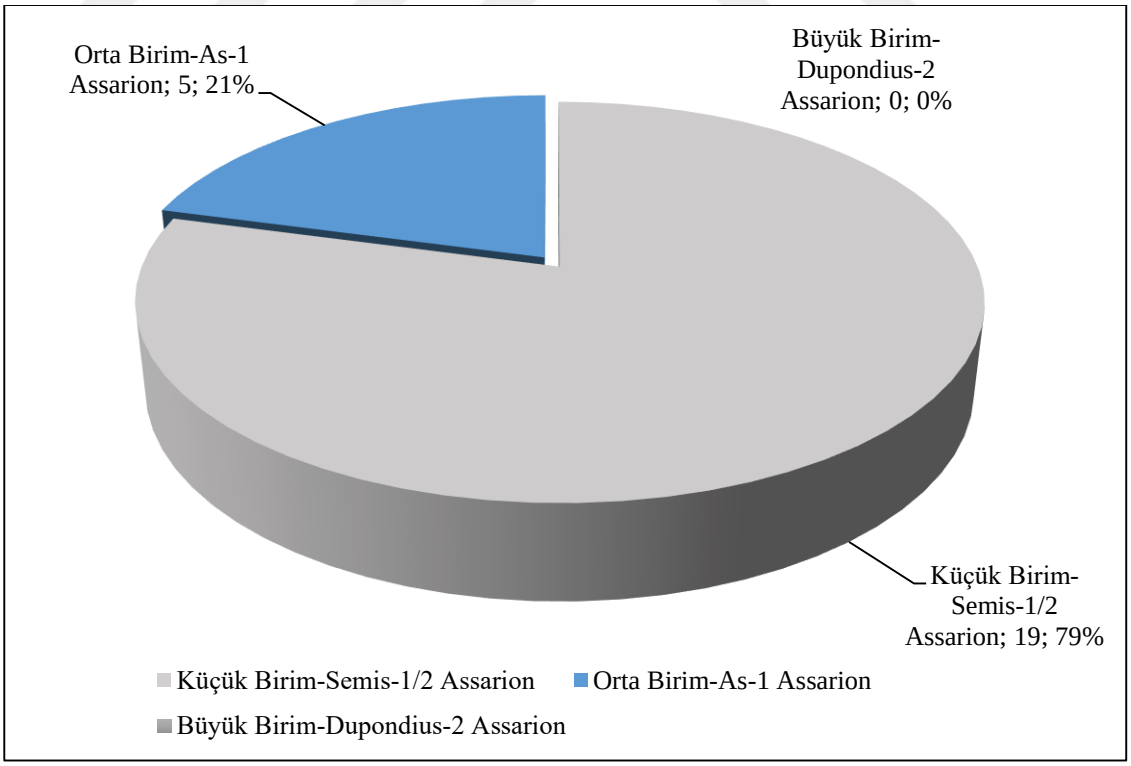
Parion'un Roma Cumhuriyet Dönemi'nde darp ettiği sikkelerin tamamının Iulius Caesar Dönemi'nde MÖ 45 yılında darp edildikleri düşünülmektedir. Söz konusu sikkelerin 24 örneği Parion kazılarında bulunmuştur. Bu sikkeler içerisinde iki farklı ana tip vardır. 22 sikke örneği bulunan birinci tipte ön yüzde Kadın başı, arka yüzde Praefericulum (Kat. No. 73-94), sadece iki örneği bulunan ikinci tipte ise, ön yüzde saban ve arka yüzde üç satır halinde *Aedil* isimleri yer almaktadır (Kat. No. 95-96). Kadın başı ve Praefericulum bulunan sikke tipinin ise Praefericulum'un etrafındaki yazılara göre ayrılmış üç alt tipi bulunmaktadır (Tablo 26). Söz konusu sikke tiplerinin metrolojik özelliklerine bakıldığında aynı tipteki sikkelerin farklı ağırlık ve çaplara sahip oldukları görülmektedir. Dolayısıyla seçilen sikke tiplerinin belirli bir birimde basıldığını da söylemek mümkün değildir.

Parion'un Roma Cumhuriyet Dönemi'nde darp ettiği sikkeleri kendi içinde birimlerine göre sınıflandıracak olursak; Orta Birim: 17-22 mm / 3.22-5.73 g (Kat. No. 74-77, 95) ve Küçük Birim: 13-16 mm / 2.17-3.36 g (Kat. No. 73, 78-94, 96) olarak

ayırmamız mümkündür. Parion'un Roma Cumhuriyet Dönemi'nde darp ettiği sikkeleri, Roma bronz sikke birimlerine göre bir gruplandırma yapmak istenirse Semis ve As (1/2 *Assarion* ve 1 *Assarion*) birimlerinde oldukları söylenebilir (Grafik 51).

Tip	Sayı	Çap	Ağırlık
TİP 1A: Kadın Başı-Praefericulum solda MVC PIC; sağda IIIII D D D	1	16 mm	2.84 g
TİP 1B: Kadın Başı-Praefericulum her iki yanında Aedil isimleri	1	19 mm	5.73 g
TİP 1C: Kadın Başı-Praefericulum her iki yanında D - D	20	13 – 22 mm arası	2.17 – 5.50 g arası
TİP 2: Saban-Aedil İsimleri	2	16 – 19 mm arası	3.34 – 4.06 g arası

Tablo 26. Parion'un Roma Cumhuriyet Dönemi'nde Darp Ettiği Sikkelerin Metrolojik Özellikleri

Grafik 51. Parion'un Roma Cumhuriyet Dönemi'nde Darp Ettiği Sikkelerin Birimlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı

Parion kazılarında ele geçen Iulius Claudiuslar Hanedanlığı Dönemi'ne ait Parion sikkelerine bakıldığında üç farklı imparatora ait 39 sikke örneği olduğu görülmektedir (Tablo 27). Söz konusu sikkelerin 6'sı Augustus'a, 9'u Tiberius, 24'ü I. Claudius'a aittir. Sikkelerin ön yüzünde adına sikke darp edilen imparatorun başı veya büstü, arka yüzünde ise, Capricorn tasviri bulunan biri dışında, tamamında koloninin kuruluşunu temsil eden Rahip-Saban betimi yer almaktadır (Kat. No. 105-143). Ancak sikkelerin arka yüzleri tek tipte olmasına rağmen metrolojik özelliklerinde bir birliktelik görülmemektedir. Iulius Claudius Hanedanlığı Dönemi'nde darp edilen sikkelerin çapları 12 mm ile 22 mm, ağırlıklarının ise 2.49 g ile 7.70 g arasında değiştiği görülmektedir.

İmparatorlar	Çap	Ağırlık
Augustus (6 Sikke)	16 mm – 22 mm	3.38 g – 7.70 g
Tiberius (9 Sikke)	12 mm – 19 mm	3.40 g – 5.11 g
I. Claudius (24 Sikke)	16 mm – 19 mm	2.49 g – 5.39 g

Tablo 27. Iulius Claudius Hanedanlığı Dönemi'nde (MÖ 27-MS 68) Parion'un Darp Ettiği Sikkelerin İmparatorlara Göre Dağılımı ve Metrolojik Özellikleri

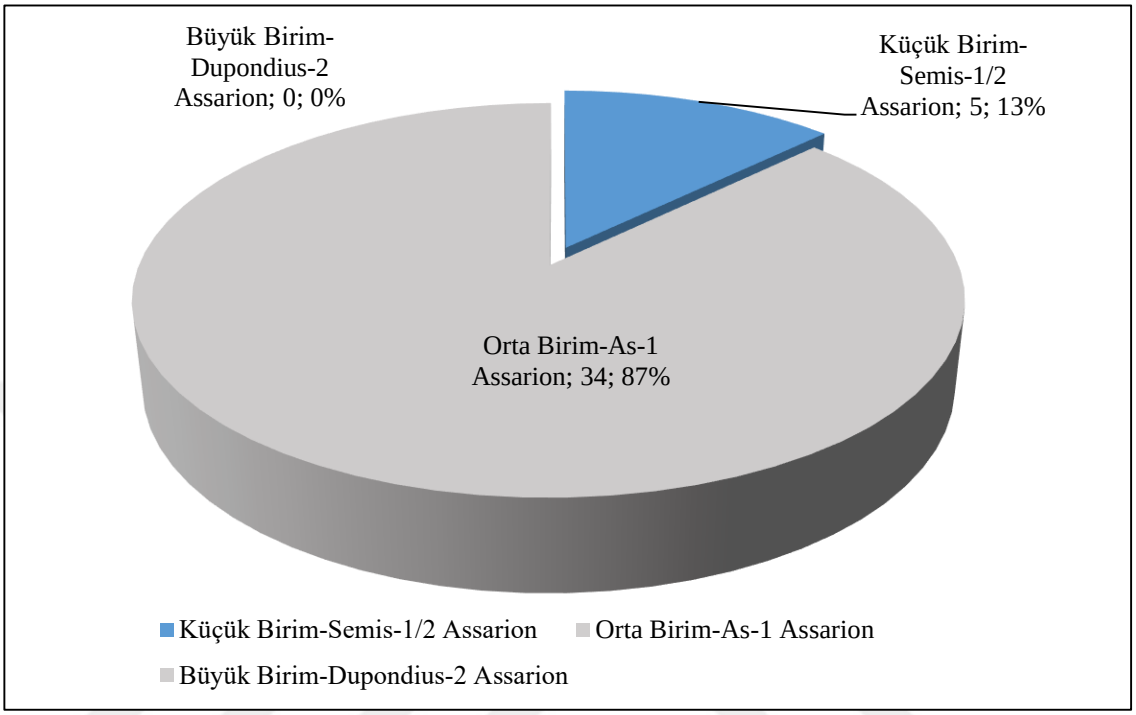
Augustus'a ait 6 Parion Roma kolonisi sikkesinin arka yüzünde Capricorn ve Rahip-Saban betimi olmak üzere iki farklı tip bulunmaktadır. Birinci tipteki tek örneği bulunan sikkenin ön yüzünde lejand yazılı olmayıp imparatorun diademsiz başı, sağa dönük olarak betimlenmiştir. Arka yüzünde ise; Capricorn betimi yer alıp altında AVGVSTVS yazmaktadır. Bu sikke 22 mm çapında, 7.70 g ağırlığında olup Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) biriminde olduğu söylenebilir (Kat. No. 105). İkinci tipin ön yüzünde ise; AVG lejandı ve imparatorun diademsiz başı, arka yüzünde Rahip-Saban sahnesi bulunmaktadır. Beş örneği bulunan bu tipteki sikkelerin metrolojik özelliklerine bakıldığında ağırlık ve çaplarında farklılıklar olduğu görülmektedir. Sikkelerin çapları 16-20 mm, ağırlıkları da 3.40-5.59 g arasında değişmektedir. Bu tipteki sikkeleri kendi içerisinde Orta ve Küçük olmak üzere birimlerine göre sınıflandıracak olursak; Orta Birim Sikkeler: 18-20 mm / 3.53-5.59 g (Kat. No. 106-108) ve Küçük Birim Sikkeler: 16-17 mm / 3.40-3.82 g (Kat. No. 109-110) olarak ayrılabilir.

Tiberius Dönemi'ne tarihlenen 9 sikkenin metrolojik özelliklerine bakıldığında ise, biri dışında çap ve ağırlıklarının birbirleriyle uyumlu olduğu söylenebilir. 119 katalog numaralı sikke 12 mm çapında olduğundan 1-2 g ağırlığında olması beklenirken çapına göre oldukça kalın olup 5.11 g ağırlığındadır. Söz konusu bu sikke dışındaki 8 sikkenin ise çapları 16-19 mm, ağırlıkları da 3.40 g ile 4.46 g arasında değişmekle birlikte büyük çoğunluğu 4 g ağırlığındadır. Tiberius Dönemi sikkelerinin metrolojik özelliklerine bakıldığında çaplarda bir uyum olmasa da ağırlıkların belirli bir standartta basıldığı görülmektedir. Bu durum bize, Tiberius Dönemi'nde Parion'da darp edilen sikkelerin bronzdan da olsa birimleri belirlenirken altın ve gümüş sikkelerde olduğu gibi çapları yerine ağırlıklarının esas alındıklarına işaret etmektedir. Birimleri belirlerken ağırlıkları esas aldığımızda Tiberius Dönemi'nde darp edilen 9 sikkenin tamamının da Parion sikke sistemine göre Orta Birimde (Roma sisteminde *As*, Grek Sisteminde *Assarion*) oldukları söylenebilir.

I. Claudius Dönemi'ne tarihlenen 24 sikke ise tek tipte olmasına rağmen ağırlık ve çaplarında belirli bir standart bulunmamaktadır. Sikkelerin çapları 16-19 mm ve ağırlıkları 2.49 g ile 5.39 g arasında değişmektedir (Kat. No. 120-143). Bu dönem sikkelerinin de ağırlık ve çaplarının birbirleriyle uyumlu olmamasından dolayı net bir şekilde kendi içerisinde çaplarına göre sınıflandırılması mümkün gözükmemektedir. Sikkeleri, ağırlıklarını baz olarak kendi içerisinde Orta ve Küçük olmak üzere birimlerine göre sınıflandırmak daha doğru olacaktır. Büyük bir bölümünde kontrmark bulunan sikkelerin, sirkülasyonda kalma süresinin fazla olduğundan dolayı oldukça aşınmış oldukları ve çevresindeki kırıklar ve aşınmadan dolayı küçülmeler göz önüne alındığında bu tipteki sikkelerin de büyük bir bölümünün Tiberius Dönemi sikkelerinde olduğu gibi Orta Birim (*As* – 1 *Assarion*) biriminde darp edildikleri söylenebilir. Buna göre; 16 mm çapında olan ve 2.49 g ile 3.17 g arasında olan sikkelerin Küçük Birimde (*Semis* – 1/2 *Assarion*), geri kalanların ise Orta Birimde (*As* – 1 *Assarion*) darp edildikleri söylenebilir (Orta Birim Sikkeler: Kat. No. 120-140; Küçük Birim Sikkeler: Kat. No. 141-143).

Iulius Claudiuslar Hanedanlığı Dönemi'nde darp edilen sikkelerin metrolojik özelliklerine genel olarak bakıldığında, Roma bronz sikke birimlerine göre basılmış olmadıkları görülmektedir. Sikkelerin metrolojik özellikleri, özellikle Tiberius ve I. Claudius Dönemleri'nde sikkelerin birimlerine göre sınıflandırılmasında ağırlıkların esas alındığı, dolayısıyla Parion kentine özgü yerel bir sistemin kullanıldığına işaret

etmektedir. Bununla birlikte bu dönem sikkelerinin Parion'un Roma Cumhuriyet Dönemi sikkelerinde olduğu gibi Küçük (*Semis* – 1/2 *Assarion*) ve Orta (*As* – 1 *Assarion*) birimlerde darp edilmiş olduklarını ifade edebiliriz (Grafik 52).

Grafik 52. Parion'un Iulius Claudius Hanedanlığı Dönemi'nde (MÖ 27-MS 68) Darp Ettiği Sikkelerin Birimlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı

Parion kazılarında ele geçen Flaviuslar Hanedanlığı Dönemi'ne tarihlenen Vespasianus'un 1, Domitianus'un 3 sikkesi bulunmaktadır (Tablo 28).

İmparatorlar	Çap	Ağırlık
Vespasianus (1 Sikke)	18 mm	2.94 g
Domitianus (3 Sikke)	17 mm – 21 mm	3.37 g – 5.52 g

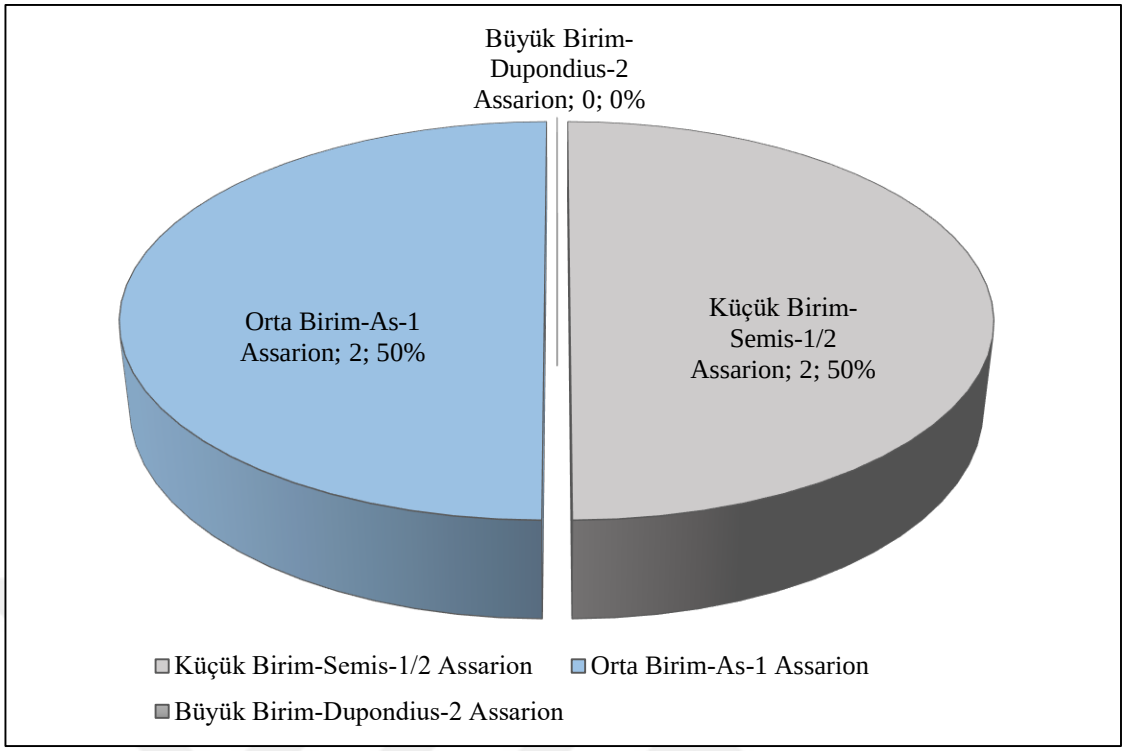
Tablo 28. Flaviuslar Hanedanlığı Dönemi'nde (MS 69-MS 96) Parion'un Darp Ettiği Sikkelerin İmparatorlara Göre Dağılımı ve Metrolojik Özellikleri

Vespasianus'a ait tek sikkenin ön yüzünde imparatorun büstü yer alırken, arka yüzünde Titus ve Domitianus'un birbirine dönük, diademsiz büstleri betimlenmiştir. 18 mm çapında ve 2.94 g ağırlığında olan sikkenin Roma sikke birimlerine göre Semis (1/2 *Assarion*) biriminde olduğu söylenebilir (Kat. No. 144).

Domitianus Dönemi'ne tarihlenen 3 sikke ise, iki farklı tipte darp edilmiştir. Birinci tipte ön yüzde imparatorun sağa dönük büstü, arka yüzde Capricorn yer almaktadır. Söz konusu sikke 21 mm çapında ve 4.68 g ağırlığındadır. Sikkenin üzerindeki aşınmalar ve çevresindeki küçük kırıklar düşünüldüğünde söz konusu sikkenin 1 As (1 *Assarion*) değerinde olduğu söylenebilir (Kat. No. 145).

Domitianus'un Parion kazılarında bulunmuş ikinci tip sikkelerinin ön yüzünde imparatorun sola dönük defne çelenkli başı, arka yüzde Rahip-Saban betimi yer almaktadır. Söz konusu iki sikke aynı tipte olmasına rağmen iki farklı birimde darp edilmişlerdir. Kat. No. 146'daki sikke çevresinin bazı bölümlerinde kırılmalar ve aşınmalar olmasına rağmen 17 mm çapında ve 5.52 g ağırlığındadır. Aşınma ve kırıkları yok denecek kadar az olan Kat. No. 147'deki sikkenin ise, çapı 17 mm ve ağırlığı 3.37 g'dır. Söz konusu iki sikkenin aşınmaları ve kırıkları da göz önüne alındığında aynı çapta oldukları ama küçük birimin ağırlığının büyük birimin yarısı kadar olduğu söylenebilir. Bu durum Flaviuslar Hanedanlığı Dönemi'nde Parion'da darp edilen sikkelerin bronzdan da olsa birimleri belirlenirken altın ve gümüş sikkelerde olduğu gibi çapları yerine ağırlıklarının esas alındıklarına işaret etmektedir. Domitianus'un bu iki sikkesini, Roma bronz sikke birimlerine göre bu döneme kadar Parion'un darp ettiği koloni sikkelerinde olduğu gibi ağırlığı küçük olanın Semis (1/2 *Assarion*), ağırlığı büyük olanın As (1 *Assarion*) biriminde olduğu söylenebilir.

Flaviuslar Hanedanlığı Dönemi'nde darp edilen 4 Parion sikkesinin, Roma sikke birimlerine göre sınıflandırıldığında; 2'sinin Semis (1/2 *Assarion*) ve diğer 2'sinin ise As (1 *Assarion*) biriminde olduğu görülmektedir (Kat. No. 144-147; Grafik 53).

Grafik 53. Parion'un Flaviuslar Hanedanlığı Dönemi'nde (MS 69-MS 96) Darp Ettiği Sikkelerin Birimlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı

Parion kazılarında, Nerva-Antoninler Dönemi'nde darp edilmiş 61 Parion Roma kolonizasyon sikkesi ele geçmiştir (Tablo 29).

İmparatorlar	Çap	Ağırlık
Nerva (1 sikke)	18 mm	4.16 g
Traianus (8 sikke)	17 mm – 28 mm	3.35 g – 7.75 g
Hadrianus (8 sikke)	15 mm – 25 mm	2.36 g – 5.06 g
Antoninus Pius (19 sikke)	15 mm – 25 mm	1.70 g – 9.25 g
Marcus Aurelius (19 sikke)	15 mm – 23 mm	1.35 g – 7.47 g
Commodus (6 Sikke)	15 mm – 26 mm	1.57 g – 10.35 g

Tablo 29. Nerva-Antoninler Dönemi'nde (MS 96-MS 192) Parion'un Darp Ettiği Sikkelerin İmparatorlara Göre Dağılımı ve Metrolojik Özellikleri

Sikkelerin imparatorlara göre dağılımına bakıldığında en fazla örneğin 19'ar sikkeyle Antoninus Pius ve Marcus Aurelius'a ait olduğu görülmektedir. Bu imparatorları

8'er sikke örneğiyle Traianus ve Hadrianus, 6 sikkeyle Commodus ve tek sikke örneğiyle Nerva takip etmektedir.

Parion kazılarında bulunmuş Nerva Dönemi'ne tarihlenen tek sikke örneğinin ön yüzünde sola dönük imparator başı, arka yüzünde Rahip-Saban sahnesi yer almaktadır. Sikkenin çapı 18 mm, ağırlığı 4.16 g'dır (Kat. No. 148). Sikke bu özelliğiyle üzerindeki aşınmalardan kaynaklı çap ve ağırlığındaki azalma göz önüne alındığında Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) biriminde olduğu söylenebilir.

Traianus Dönemi Parion kazılarında bulunmuş 8 sikkenin metrolojik özelliklerine bakıldığında, sikkelerin çaplarının 17-28 mm, ağırlıklarının ise 3.35 g-7.75 g arasında değiştiği görülmektedir (Kat. No. 149-156). Traianus Dönemi'yle birlikte sikkelerin çaplarında önceki dönemlere göre belirgin bir artış olduğu görülmektedir. Bu döneme kadar Parion kazılarında ele geçen en geniş çaplı sikke 22 mm çapındayken Traianus Dönemi'nde 28 mm çapında sikke örneği bulunmaktadır. Parion kazılarında bulunmuş Traianus sikkelerinde iki farklı tip görülmektedir. Her iki tipin de ön yüzünde; imparatorun sağa dönük başı yer alırken, birinci tipin arka yüzünde Capricorn (Kat. No. 149-153), ikinci tipin arka yüzünde ise, eşi Plotina ve annesi Marciana'nın karşılıklı büstleri yer almaktadır (Kat. No. 154-156). Arka yüzünde Capricorn tasviri bulunan sikkelerin çapları 22-28 mm, ağırlıkları 3.64 g-7.75 g arasında değişmektedir. Bu tipteki sikkeleri kendi içerisinde Büyük ve Küçük olmak üzere birimlerine göre sınıflandıracak olursak; Orta Birim: 24-28 mm / 6.01-7.75 g (Kat. No. 149, 151-153) ve Küçük Birim: 22 mm / 3.64 g (Kat. No. 150) olarak ayrılabilir. Plotina ve Marciana'nın karşılıklı büstleri olan sikkelerin ise, çapları 17-18 mm, ağırlıkları ise, 3.35 g-3.64 g arasında değişmekte olup Roma sikke birimine göre tek birimde (*Semis* – 1/2 *Assarion*) oldukları söylenebilir (Kat. No. 154-156). Traianus Dönemi Parion sikkelerinin metrolojik özellikleri genel olarak değerlendirildiğinde bu dönemde belki de imparatorluktaki ekonomik refah düzeyinde artış olmasıyla aynı doğrultuda sikke çaplarında belirgin bir artış olduğu görülmekle birlikte bu durumun sikke ağırlıklarına yansımadığı anlaşılmaktadır. Traianus'un 28 mm çapında olan sikkesinin ağırlığı 6.92 g'dır (Kat. No. 151). Söz konusu sikkenin Roma sikke sistemine göre ağırlığı 11-14 g arasında olması gerekmektedir. Yine Capricorn tasvirli çapı 22 mm olan bir diğer Traianus sikkesinin ağırlığının Roma sikke sistemine göre 5-7 g arasında olması beklenirken bu sikkenin ağırlığı 3.64 g'dır (Kat. No. 150). Sonuç olarak Traianus'un, Plotina ve Marciana betimli

sikkelerinin Roma sikke sistemine kısmen uyumlu olduğu ancak Capricorn betimli sikkelerin Roma sikke birimleriyle uyumlu olmadığı görülmektedir.

Hadrianus Dönemi, Parion Roma kolonizasyon sikkelerinin 8 örneği Parion kazılarında bulunmuştur (Kat. No. 157-164). Bu sikkelerin 1'inin arka yüzünde Capricorn yer alırken diğer 7 sikkede Rahip-Saban betimi vardır. Capricorn betimli tek sikke örneği 25 mm çapında, 5.06 g ağırlığında olup Roma sikke sistemine göre 1 As (1 *Assarion*) değerinde olduğu söylenebilir (Kat. No. 157). Rahip-Saban sahnesi olan sikkelerin çapları 15-18 mm, ağırlıkları 2.36-4.56 g arasında değişmekte olup metrolojik özelliklerinde bir standart bulunmamaktadır (Kat. No. 158-164). Yine birebir aynı tipteki sikkelerin bile çapları ve ağırlıklarının birbiriyle uyumsuz oldukları görülmektedir (Bkz. Kat. No. 162-163). Bu durum Hadrianus Dönemi'nde de aynı tipteki sikkelerin farklı birimlerde basıldığına işaret etmektedir. Aynı zamanda sikkelerin birimlerinin belirlenmesinde Hadrianus Dönemi'nde de, Traianus sikkelerinde olduğu gibi çap yerine ağırlığın esas alındığı da anlaşılmaktadır. Hadrianus Dönemi Rahip-Saban betimli sikkeleri kendi içerisinde yine gruplandıracak olursak; Orta Birim Sikkeler: 17-18 mm / 4.33-4.56 g (Kat. No. 158, 162) ve Küçük Birim Sikkeler: 15-17 mm / 2.36-3.74 g (Kat. No. 159-161, 163-164) olarak ayırabiliriz.

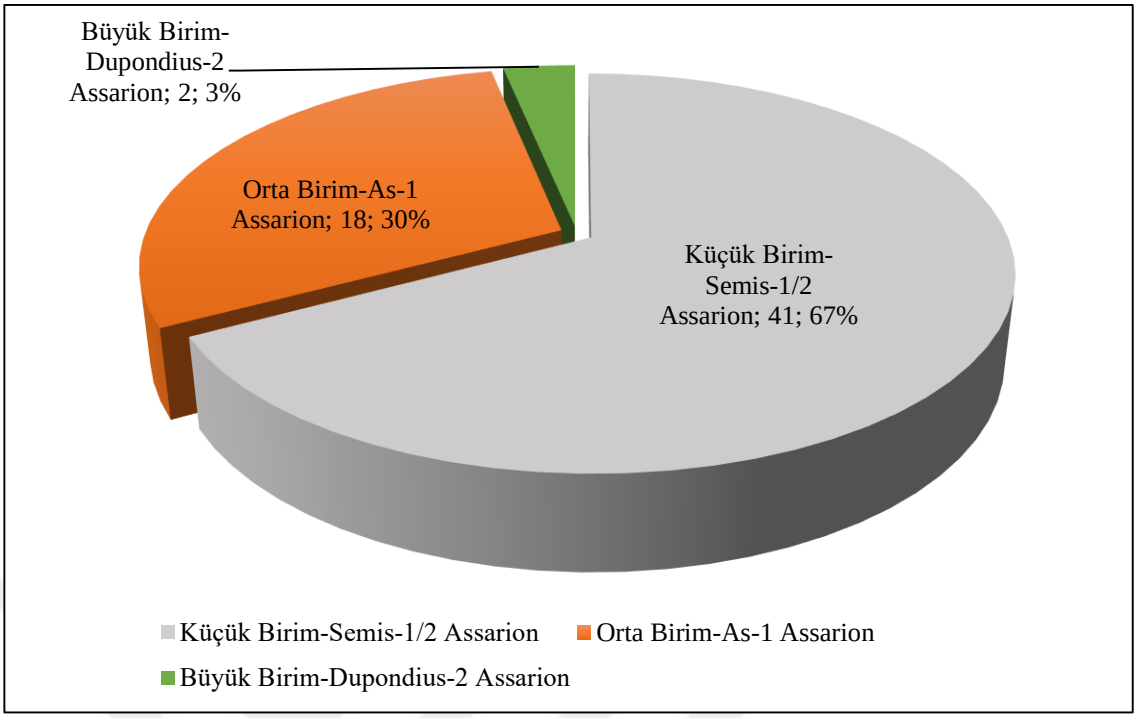
Parion kazılarında bulunan, Parion Roma kolonizasyon sikkelerinde Antoninus Pius Dönemi 19 sikkeyle temsil edilmektedir (Kat. No. 165-183). Sikkelerin tamamının ön yüzünde imparator büstü yer alırken, Antoninus Pius'a ait sikkelerin arka yüzünde üç farklı tip vardır. Bu tipler; Asklepios, Marcus Aurelius ve Faustina'nın karşılıklı büstleri ve Rahip-Saban'dır. Asklepios betimli tek sikke örneği bulunmakta olup sikkenin çapı 25 mm, ağırlığı 9.25 g'dır. Söz konusu sikke Roma sikke sistemine uyarlanırsa Dupondius (2 *Assarion*) birimde olup Parion'un bu zamana kadar Roma kolonizasyon döneminde darp ettiği kentteki kazılarda bulunan en büyük birimindeki sikkesidir (Kat. No. 165). Marcus Aurelius ve Faustina'nın karşılıklı büstlerinin olduğu 5 sikkenin ise, çapları 18-20 mm, ağırlıkları 2.69 ile 4.49 g arasında değişmektedir (Kat. No. 166-170). Bu tipteki sikkelerin de çapları ve ağırlıkları arasında bir uyum bulunmamakta olup Roma sikke sistemiyle uyumlu olmadıkları görülmektedir. Bu tipteki sikkeleri kendi içerisinde metrolojik özelliklerine göre gruplandıracak olursak 4'ünün Orta Birim (*As* – 1 *Assarion*), 1'inin ise Küçük Birim (*Semis* – 1/2 *Assarion*) biriminde olduğu söylenebilir (Orta Birim Sikkeler: Kat. No. 166-167, 169-170; Küçük Birim Sikkeler: Kat. No. 168). Rahip-Saban

betimli 13 sikkenin metrolojik özelliklerine bakıldığında ise, sikkelerin çaplarının 15-18 mm, ağırlıklarının 1.70-3.33 g arasında değiştiği görülmektedir (Kat. No. 171-183). Kat. No. 173 nolu, ağırlığı 1.70 g olan sikkenin çevresinde çok sayıda kırıklar olması nedeni ile bu sikkenin de ilk darp edildiğinde ağırlığı, katalogdaki bu tipteki en düşük ağırlıktaki sikkeler gibi 2.10 g ile 2.60 g arasında olmalıydı. Dolayısıyla Antoninus Pius Dönemi'nde darp edilen Rahip-Saban betimli sikkelerin metrolojik özelliklerinin birbiriyle uyumlu olduğunu ve sikkelerin Roma sistemine göre Semis (1/2 *Assarion*) biriminde olduklarını ifade edebiliriz.

Antoninus Pius Dönemi'nde olduğu gibi Marcus Aurelius'a ait, katalogda 19 sikke bulunmaktadır. Sikkelerin 14'ünün arka yüzünde Rahip-Saban betimi, 3'ünde Capricorn, 1'er örnekte ise Demeter ve Marcus Aurelius ile Faustina'nın karşılıklı büstleri yer almaktadır (Kat. No. 184-202). Marcus Aurelius'un, Parion kazılarında bulunmuş 19 sikkesinin metrolojik özelliklerine bakıldığında, sikkelerin çaplarının 15-23 mm, ağırlıklarının ise 1.35 g-7.47 g arasında değiştiği görülmektedir. Rahip-Saban betimli sikkelerin ise, çapları 15-18 mm, ağırlıkları 1.35-3.96 g arasında değişmektedir (Kat. No. 189-202). Sikkelerdeki kırılmalar ve aşınmalar da göz önüne alındığında Antoninus Pius Dönemi'nde darp edilen Rahip-Saban betimli sikkelerin metrolojik özellikleri gibi Marcus Aurelius'un Rahip-Saban betimli 14 sikkesinin metrolojik özelliklerinin birbiriyle uyumlu olduğunu ve sikkelerin Roma sikke sistemine göre Semis (1/2 *Assarion*) biriminde oldukları söylenebilir. Rahip-Saban betimli sikkelere göre daha büyük birimde olan ve katalogda 3 örneği bulunan Capricorn betimli sikkelerin ise, çapları 19-23 mm, ağırlıkları 5.97-7.47 g arasında değişmektedir (Kat. No. 184-186). Dolayısıyla Marcus Aurelius Dönemi'nde darp edilen katalogdaki Capricorn betimli sikkelerin Rahip-Saban betimli sikkelere oranla iki katı büyüklüğünde ve Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) biriminde oldukları söylenebilir. Marcus Aurelius ve Faustina'nın karşılıklı büstlerinin olduğu sikkenin ise, çapı 18 mm, ağırlığı 4.09 g'dır ve Antoninus Pius Dönemi'nde darp edilen aynı tipteki sikkelerle metrolojik açıdan uyumludur (Kat. No. 188). Parion kenti sikkelerinde yine ilk kez Antoninler Dönemi'nde görülmeye başlayan kentte tapınımı olan her iki elinde meşale tutan Demeter'in betimlendiği sikkenin çapı 19 mm, ağırlığı 3.87 g olup Marcus Aurelius ile Faustina'nın karşılıklı büstlerinin betimlendiği sikkeyle metrolojik özelliklerinin uyumlu olduğundan As (1 *Assarion*) birimde olduğu ifade edilebilir (Kat. No. 187).

Parion kazılarında Commodus Dönemi'ne tarihlenen 6 Parion Roma kolonizasyon dönemi sikkesi ele geçmiş olup sikkelerin çapları 15 mm-26 mm, ağırlıkları ise 1.57 g-10.35 g arasında değişmektedir. Sikkelerin ön yüzünde imparator büstü yer alırken arka yüzlerinde; Asklepios, Capricorn ve Rahip-Saban olmak üzere 3 farklı tip vardır. 4 sikkenin arka yüzünde Rahip-Saban betimi bulunmakta olup bu tipteki sikkelerin çapları 15-18 mm, ağırlıkları 1.57 g-2.61 g arasında değişmekte olup sikkelerin Roma sikke sistemine göre Semis (1/2 *Assarion*) biriminde oldukları söylenebilir (Kat. No. 205-208). Commodus sikkeleri içerisinde, katalogda Asklepios ve Capricorn betimli birer sikke örneği bulunmaktadır. Asklepios betimli sikkenin çapı 23 mm, ağırlığı 4.94 g'dır (Kat. No. 203). Söz konusu sikkenin çevrelerindeki kırılma ve aşınmalardan kaynaklı çap ve ağırlığındaki azalma göz önüne alındığında Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) biriminde olduğunun söylenilmesi mümkündür. Her ne kadar bu sikke tipi Commodus Dönemi'nde Rahip-Saban betimli sikke tiplerine oranla daha büyük birimde olsa da Antoninus Pius Dönemi'ndeki Asklepios betimli Dupondius (2 *Assarion*) birimindeki sikkenin yarısı değerindedir. Capricorn betimli sikkenin ise, çapı 26 mm, ağırlığı ise 10.35 g'dır. Söz konusu sikkenin çevresindeki aşınmalar ve ufak kırılmalar dikkate alındığında Roma sikke sistemine göre Dupondius (2 *Assarion*) birimde darp edilmiştir (Kat. No. 204). Antoninler Dönemi'nde darp edilen Rahip-Saban betimli sikkelerin belirli bir birimde basıldığı söylenebilir (Grafik 54). Yine Marcus Aurelius ve Faustina'nın karşılıklı büstlerinin ve Demeter'in bulunduğu sikkelerin de metrolojik özellikleri Rahip-Saban betimli sikkelere oldukça yakındır. Asklepios ve Capricorn tasvir edilmiş sikkelerin ise daha büyük birimlerde darp edildikleri görülmektedir. Aynı zamanda Antoninler Dönemi'ne kadar darp edilen sikkeler Semis (1/2 *Assarion*) ve As (1 *Assarion*) birimindeyken ilk kez bu dönemle birlikte Parion sikkeleri içerisinde Dupondius (2 *Assarion*) biriminde darp edilmiş sikkeler görülmektedir[23].

[23] Augustus Dönemi'nde de Parion kenti, bu büyüklüğe yakın Roma sikke sistemine uyarlandığında Dupondius (2 *Assarion*) biriminde sikkeler darp etmiştir. Ancak bu sikkelerin örnekleri 2005-2020 yılları arasında Parion kazılarında bulunmamıştır (Bkz. BMC Mysia, 84).

Grafik 54. Parion'un Nerva-Antoninler Dönemi'nde (MS 96-MS 192) Darp Ettiği Sikkelerin Birimlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı

Parion kazılarında, Severuslar Dönemi'nde darp edilmiş 35 Parion Roma kolonizasyon sikkesi ele geçmiştir (Tablo 30).

İmparatorlar/İmparatoriçeler	Çap	Ağırlık
Caracalla (14 sikke)	15 mm – 25 mm	1.64 g – 10.37 g
Geta (4 sikke)	14 mm – 16 mm	1.50 g – 2.18 g
Plautilla (2 sikke)	18 mm – 20 mm	1.51 g – 2.14 g
Macrinus (3 sikke)	22 mm – 23 mm	4.70 g – 6.22 g
Diadumenianus (1 sikke)	21 mm	4.16 g
Elagabalus (1 sikke)	19 mm	3.62 g
Severus Alexander (10 sikke)	17 mm – 23 mm	2.89 g – 6.63 g

Tablo 30. Severuslar Dönemi'nde (MS 193-MS 235) Parion'un Darp Ettiği Sikkelerin İmparatorlara/İmparatoriçelere Göre Dağılımı ve Metrolojik Özellikleri

6 farklı imparator ve bir imparatoriçeye ait sikkelerin imparatorlara/imparatoriçelere göre dağılımına bakıldığında en fazla örneğin 14 sikkeyle Caracalla Dönemi'ne ait olduğu görülmektedir. Caracalla'yı sırasıyla Severus Alexander (10), Geta (4), Macrinus (3), Plautilla (2), Diadumenianus (1) ve Elagabalus (1) sikkeyle izlemektedir.

Parion kazılarında, Caracalla'ya ait 14 Parion Roma kolonizasyon sikkesi ele geçmiştir (Kat. No. 209-222). Sikkelerin tamamının ön yüzünde imparator büstü yer alırken, arka yüzlerinde Rahip-Saban (8), Capricorn (5), Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus (1) olmak üzere üç farklı tip vardır. Caracalla Dönemi sikkelerinde en çok tercih edilen tip Nerva-Antoninler Dönemi'nde olduğu gibi Rahip-Saban betimli sikkeler olmuştur. Caracalla Dönemi'nde darp edilen Rahip-Saban betimli sikkelerin çapları 15-16 mm, ağırlıkları ise 1.64 g-2.68 g arasında değişmektedir (Kat. No. 215-222). Caracalla Dönemi sikkelerinde Rahip-Saban betimli sikkelerin boyutlarında çok az bir azalma görülmekle birlikte bu tipteki sikkelerin metrolojik özelliklerinin birbiriyle uyumlu olduğu ve Roma sikke sistemine göre Semis (1/2 *Assarion*) biriminde darp edildikleri söylenebilir. Sonuç olarak, Caracalla Dönemi'nde darp edilen Rahip-Saban betimli sikkelerin metrolojik özelliklerinin, Nerva-Antoninler Dönemi'nde darp edilen Rahip-Saban betimli sikkeler gibi belirli bir birimde (Semis – 1/2 *Assarion*) oldukları anlaşılmaktadır. 5 örneği bulunan Capricorn betimli sikkelerin metrolojik özelliklerine bakıldığında ise, çapların ve ağırlıklarının Nerva-Antoninler Dönemi'nde olduğu gibi Rahip-Saban betimli sikkelere oranla daha büyük olduğu görülmektedir. Capricorn betimli sikkelerin çapları 17-25 mm, ağırlıkları ise 3.05 g -10.35 g arasında değişmektedir (Kat. No. 209-213). En düşük çap ve ağırlıkla en yüksek çap ve ağırlığın arasındaki büyük fark her ne kadar sikkelerin aynı tipte olsalar da farklı birimlerde darp edildiklerini göstermektedir. Dolayısıyla Caracalla Dönemi'nde darp edilen Capricorn betimli sikkelerin belirli bir birimde basıldığının söylenilmesi mümkün değildir. Caracalla Dönemi'nde darp edilen Capricorn betimli sikkeleri kendi içerisinde birimlere ayıracak olursak Büyük, Orta ve Küçük olmak üzere üç birime ayırmamız mümkündür. Büyük Birimdeki tek örneği bulunan sikkenin çapı 25 mm ve ağırlığı 10.37 g olup bu sikkenin Roma sikke sistemine göre Dupondius (2 *Assarion*) değerinde olduğu söylenebilir (Kat. No. 209). Orta Birimde üç sikke bulunmakta olup bunların çapları 21-23 mm, ağırlıkları ise 5.25 g-7.04 g arasında değişmektedir (Kat. No. 210-212). Sikkelerin çevrelerindeki kırılmalar ve aşınmaları da göz önünde bulundurarak Orta Birimdeki sikkelerin Roma

sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) biriminde olduğu ifade edilebilir. Tek örneği bulunan Capricorn betimli Küçük Birimdeki sikkenin çapı 17 mm, ağırlığı 3.05 g'dır (Kat. No. 213). Bu sikkenin ise Roma sikke birimine göre Semis (1/2 *Assarion*) biriminde olduğu söylenebilir. Parion kazılarında bulunmuş Caracalla Dönemi'ne ait üçüncü ve son tip, Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus betimli sikkedir. Söz konusu sikkenin çapı 23 mm, ağırlığı 7.31 g'dır. Bu sikkenin metrolojik özellikleri Caracalla Dönemi'nde darp edilen Orta Birim olarak sınıflandırdığımız Capricorn betimli sikkelerin metrolojik özelliklerine yakın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu sikkenin de Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) biriminde olduğu ifade edilebilir. Caracalla Dönemi'nde Parion kazılarında bulunmuş Parion Roma kolonizasyon sikkelerinin metrolojik özelliklerine genel olarak bakıldığında 9 sikkenin Semis (1/2 *Assarion*), 4 sikkenin As (1 *Assarion*) ve 1 sikkenin Dupondius (2 *Assarion*) biriminde olduğu söylenebilir.

Geta Dönemi'ne tarihlenen 4 sikkenin tamamında Rahip-Saban betimi yer almakta olup sikkelerin metrolojik özelliklerine bakıldığında, çaplarının 14-16 mm, ağırlıklarının ise 1.50 g-2.18 g arasında değiştiği görülmektedir (Kat. No. 222-226). Geta Dönemi'nde basılan sikkelerin de Nerva-Antoninler Dönemi'nde ve Caracalla Dönemi'nde darp edilen Rahip-Saban betimli sikkeler gibi belirli bir birimde basıldıkları söylenebilir. Ayrıca Geta sikkelerinde de Caracalla Dönemi sikkelerinde olduğu gibi Rahip-Saban betimli sikkelerin boyutlarında çok az bir azalma görülmektedir. Sonuç olarak Geta Dönemi'nde darp edilen Rahip-Saban betimli sikkelerin metrolojik özelliklerinin birbiriyle uyumlu olduğu ve Roma sikke sistemine göre Semis (1/2 *Assarion*) biriminde darp edildikleri ifade edilebilir. Ayrıca Caracalla ve Geta Dönemi'ndeki Rahip-Saban betimli sikkelerin metrolojik özelliklerinin birbirine yakın olması bu sikkelerin büyük çoğunluğunun aynı tarih içerisinde hatta aynı emisyonda darp edildiğine işaret etmektedir.

İmparator Caracalla'nın eşi Plautilla Dönemi'ne tarihlenen 2 sikkenin de arka yüzünde, Artemis Phosphoros, sağa; her iki elinde meşale tutarken betimlenmiştir. Bu sikkelerin metrolojik özelliklerine bakıldığında çapları 18-20 mm, ağırlıkları 1.51 g-2.14 g arasındadır (Kat. No. 227-228). Sikkelerdeki kırıklar da göz önüne alındığında bu sikkelerin de Caracalla Dönemi'nde Parion sikkelerinin büyük bir çoğunluğunun darp edildiği birim olan Semis (1/2 *Assarion*) değerinde olduğu söylenebilir.

Macrinus Dönemi'ne tarihlenen 3 sikke de tek tipte olup arka yüzlerinde Genius betimi vardır. Sikkelerin çapları 22-23 mm, ağırlıkları ise 4.70 g-6.22 g arasında değişmektedir (Kat. No. 229-231). Söz konusu sikkeler Plautilla sikkelerine oranla iki kat daha büyüklükte basılmış olup Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) biriminde olduğu ifade edilebilir.

Parion kazılarında Diadumenianus Dönemi'ne tarihlenen 1 Parion Roma kolonizasyon sikkesi ele geçmiştir. Sikkenin arka yüzünde, Macrinus sikkelerinde olduğu gibi Genius yer almaktadır. Sikkenin çapı 21 mm, ağırlığı ise 4.16 g'dır (Kat. No. 232). Sikkenin, aşınmalar ve kırıklardan dolayı gram ve çapında azalma olduğundan, Roma sikke sistemine uyarlandığında As (1 *Assarion*) değerinde olduğu görülmektedir.

Elagabalus Dönemi'ne ait Parion Roma kolonizasyon sikkelerinin de katalogda tek örneği bulunmaktadır. Sikkenin arka yüzünde, Artemis Phosphoros betimi yer almakta olup çapı 19 mm, ağırlığı 3.62 g'dır (Kat. No. 233). Bu sikkeler de Plautilla Dönemi'nde darp edilen arka yüzünde Artemis Phosphoros olan sikkelerle aynı birimde darp edilmiş olmalıdırlar. Plautilla sikkelerine oranla kırık ve aşınmaları daha az olan sikkenin Roma sikke sistemine göre Semis (1/2 *Assarion*) biriminde olduğunu ifade edebiliriz.

Severuslar Dönemi'nin son İmparatoru Severus Alexander Dönemi'ne ait kazılarda bulunmuş 10 Parion Roma kolonizasyon sikkesi bulunmaktadır. Söz konusu sikkelerin arka yüz tiplerine göre sayısal dağılımı; Capricorn (3), Artemis Phosphoros (2), Asklepios (2), Eros (1), Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus (1) ve Genius (1) şeklindedir.

Capricorn betimli sikkelerin metrolojik özelliklerine bakıldığında çapları 21-22 mm, ağırlıkları 4.58 g-5.17 g arasında değişmektedir (Kat. No. 238-240). Severus Alexander Dönemi'nde de, Capricorn betimli sikkeler daha önceki dönemlerde olduğu gibi büyük birimlerde basılmıştır. Bu sikkeler Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) değerindedir.

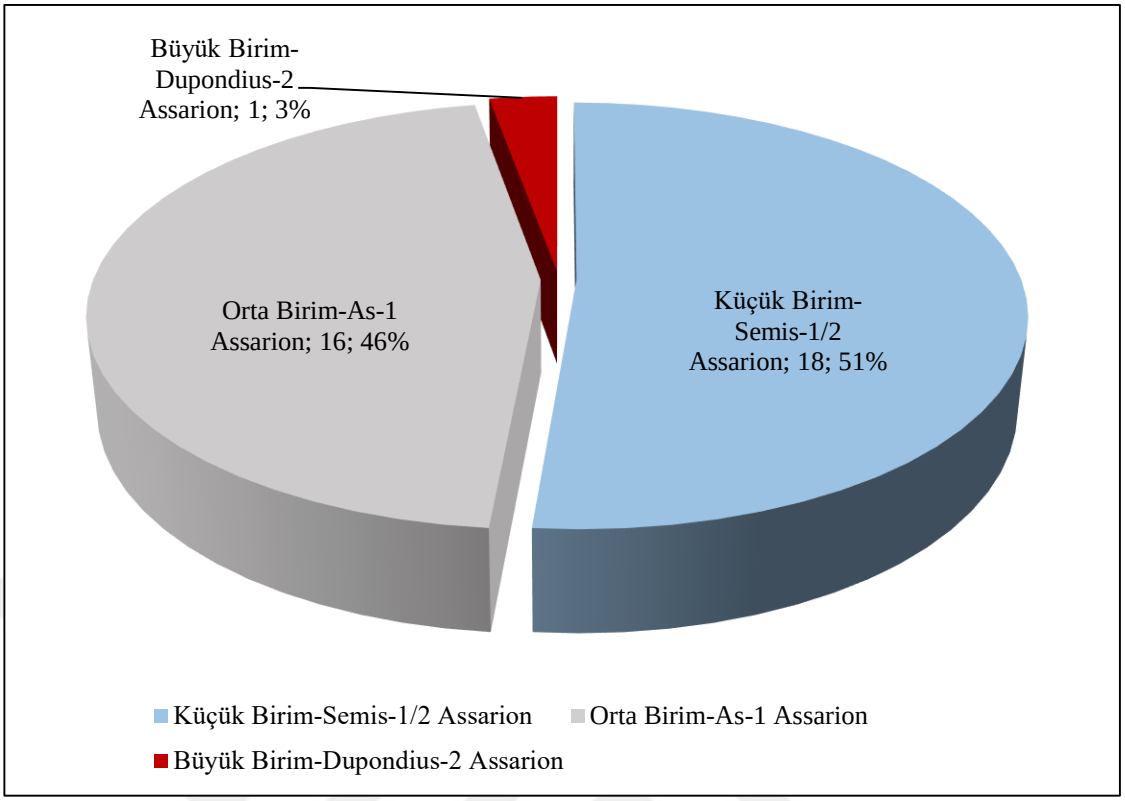
Artemis Phosphoros tasvirinin bulunduğu 2 sikke de, tek kalıp olup aynı emisyonda darp edilmişlerdir. Çapları ve ağırlıkları aynı olan sikkelerin, çapları 17 mm, ağırlıkları 2.89 g'dır. İki sikke de Roma sikke sistemine göre Semis (1/2 *Assarion*) biriminde darp edilmişlerdir (Kat. No. 234-235). Dolayısıyla Severus Alexander

Dönemi'nde de, daha önceki dönemlerde olduğu gibi Artemis Phosphoros tasvirli sikkelerin küçük birimlerde darp edilme geleneğinin devam ettiği anlaşılmaktadır.

Asklepios betimli 2 sikkenin metrolojik özelliklerine bakıldığında ise çaplarının 22-23 mm, ağırlıklarının 5.16 g ve 6.63 g olduğu görülmektedir (Kat. No. 236-237). Bu durum bize Parion'un, Asklepios betimli sikkeleri daha büyük birimlerde darp etme geleneğinin Severus Alexander Dönemi'nde de devam ettiğini göstermektedir. Söz konusu iki sikkenin Parion sikke birimleri içerisinde Orta Birimde, Roma sikke sistemine uyarlandığında ise, As (1 *Assarion*) değerinde olduğu ifade edilebilir.

Arka yüzünde Eros, Genius, Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus olan katalogda birer örneği bulunan 3 sikke de Asklepios sikkelerinde olduğu gibi As (1 *Assarion*) değerinde darp edilmiştir. Eros tasvirli sikkenin çapı 22 mm, ağırlığı ise 4.46 g'dır (Kat. No. 241). Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus'un betimlendiği sikke 22 mm çapa, 6.11 g ağırlığa sahiptir (Kat. No. 242). Genius betimli sikke ise, 23 mm çapında ve 4.96 g ağırlığındadır (Kat. No. 243).

Sonuç olarak Severus Alexander Dönemi'nde Parion kazılarında bulunmuş 10 Parion Roma kolonizasyon sikkesinin metrolojik özelliklerine bakıldığında; Artemis Phosphoros tasvirli 2 sikkenin Semis (1/2 *Assarion*), geri kalan Asklepios, Capricorn, Eros, Genius, Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus betimli 8 sikkenin ise, As (1 *Assarion*) biriminde darp edildiği görülmektedir (Grafik 55).

Grafik 55. Parion'un Severuslar Dönemi'nde (MS 193-MS 235) Darp Ettiği Sikkelerin Birimlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı

Parion kazılarında, Asker İmparatorlar Dönemi'nde darp edilmiş 93 Parion Roma kolonizasyon sikkesi ele geçmiştir (Tablo 31). Söz konusu sikkeler içerisinde 9 farklı imparator ve 3 farklı imparatoriçeye ait örnekler bulunmaktadır. Asker İmparatorlar Dönemi'nde en yüksek temsil oranı 53 sikkeyle Gallienus'a aittir. Onu sırayla I. Valerianus 11, II. Valerianus 6 sikkeyle takip etmektedir. Maximus, I. Philippus ve Aemilianus'a ait 2 şer, I. Maximinus, III. Gordianus, II. Philippus'a ait ise 1'er sikke örneği bulunmaktadır.

İmparatoriçelere bakıldığında ise; Salonina (3), Cornelia Supera (2) ve Otacilia Severa (1) sikke örneği vardır. Ön yüzünde imparator ve imparatoriçe portresi olanlar dışında geri kalan 8 sikke, I. Valerianus ve Gallienus Dönemleri'nde darp edilmiş olan, ön yüzünde Parius/Paris başı bulunan Pseudo-Autonom sikkelerdir.

İmparatorlar/İmparatoriçeler	Çap	Ağırlık
I. Maximinus (1 Sikke)	24 mm	6.39 g
Maximus (2 Sikke)	14 mm – 19 mm	1.49 g – 2.95 g
III. Gordianus (1 Sikke)	17 mm	3.44 g
I. Philippus (2 Sikke)	17 mm	2.33 g – 2.47 g
Otacilia Severa (1 Sikke)	22 mm	5.53 g
II. Philippus (1 Sikke)	23 mm	7.72 g
Aemilianus (2 Sikke)	15 mm – 21 mm	2.78 g – 2.91 g
Cornelia Supera (2 Sikke)	21 mm	4.28 g – 4.46 g
I. Valerianus (11 Sikke)	16 mm – 22 mm	3.73 g – 5.72 g
Gallienus (53 Sikke)	20 mm – 31 mm	2.84 g – 13.76 g
Salonina (3 Sikke)	21 mm – 23 mm	4.69 g – 4.82 g
II. Valerianus (6 Sikke)	20 mm – 23 mm	3.46 g – 5.80 g
I. Valerianus–Gallienus (8 Sikke) Pseudo-Autonom Darp	19 mm – 23 mm	3.18 g – 5.98 g

Tablo 31. Asker İmparatorlar Dönemi'nde (MS 235-268) Parion'un Darp Ettiği Sikkelerin İmparatorlara/İmparatoriçelere Göre Dağılımı ve Metrolojik Özellikleri

Parion kazılarında bulunan Asker İmparatorlar Dönemi'ne tarihlenen Parion sikkeleri kronolojik olarak incelendiğinde, en erken örnek I. Maximinus'a ait arka yüzünde Capricorn tasviri bulunan sikkedir. I. Maximinus'un Parion kazılarında bulunmuş 1 sikkesi olup bu sikkenin çapı 24 mm, ağırlığı ise 6.39 g'dır. Söz konusu sikke Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) değerindedir (Kat. No. 244). Sikkenin metrolojik özellikleri, Parion kentinin Capricorn betimli sikkeleri daha çok As (1 *Assarion*) biriminde darp etme geleneğine, I. Maximinus Dönemi'nde de devam ettiğine işaret etmektedir.

Maximus Dönemi'ne tarihlenen iki sikkenin birinin arka yüzünde Artemis Phosphoros betimi yer almakta olup sikkenin çapı 19 mm, ağırlığı 2.95 g'dır (Kat. No. 245). Roma sikke sistemine göre Semis (1/2 *Assarion*) biriminde darp edilmiş olan sikke bize Maximus Dönemi'nde de, daha önceki dönemlerde olduğu gibi Artemis Phosphoros tasvirli sikkelerin küçük birimlerde darp edilme geleneğinin devam ettiğine işaret etmektedir. Maximus Dönemi'ne tarihlenen diğer sikkenin arka yüzünde Rahip-Saban sahnesi yer almakta olup sikke 14 mm çapında ve 1.49 g ağırlığındadır (Kat. No. 246). Bu sikke de Nerva-Antoninler ve Severuslar Dönemi'nde olduğu gibi Rahip-Saban betimli sikkelerin Asker İmparatorlar Dönemi'nin başında da küçük birimlerde darp edildiğini göstermektedir.

Parion kazılarında III. Gordianus Dönemi'ne ait 1 sikke örneği bulunmuştur. Sikkenin arka yüzünde Artemis Phosphoros tasviri bulunmaktadır. 17 mm çapında ve 3.44 g ağırlığında olan sikke, daha önceki dönemlerdeki Parion sikkelerinde olduğu gibi Roma sikke sistemine göre Semis (1/2 *Assarion*) biriminde darp edilmiştir (Kat. No. 247).

I. Philippus Dönemi'ne tarihlenen aynı kalıptan üretilmiş iki sikkenin de arka yüzünde Rahip-Saban sahnesi tasvir edilmiştir. Sikkelerin çapları 17 mm olup ağırlıkları 2.33 g ve 2.47 g'dır (Kat. No. 248-249). Nerva-Antoninler ve Severuslar Dönemi'ndeki Rahip-Saban betimli sikkelerde olduğu gibi bu sikkeler de Roma sikke sistemine göre Semis (1/2 *Assarion*) birimindedir.

I. Philippus'un karısı Otacilia Severa'ya ait Parion kazılarında bulunmuş 1 Parion Roma kolonizasyon sikkesi bulunmaktadır. Arka yüzünde, Capricorn bulunan sikkenin çapı 22 mm, ağırlığı 5.53 g olup Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) değerindedir (Kat. No. 250). Otacilia Severa'ya ait bu sikkenin metrolojik özellikleri de, Parion kentinin Capricorn betimli sikkelerini daha çok As (1 *Assarion*) biriminde darp etmeyi tercih ettiğini göstermektedir.

I. Philippus ve Otacila Severa'nın oğlu II. Philippus'a da ait 1 Parion Roma kolonizasyon sikkesi Parion kazılarında bulunmuştur. Söz konusu sikkenin çapı 23 mm, ağırlığı 7.72 g'dır (Kat. No. 251). Bu sikkenin metrolojik özellikleri Caracalla ve Severus Alexander Dönemi'nde darp edilen Orta Birim olarak sınıflandırdığımız Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus betimli sikkelerin metrolojik özelliklerine oldukça yakındır.

Dolayısıyla bu sikkenin de Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) biriminde olduğunu ifade edebiliriz.

Parion kazılarında Aemilianus Dönemi'ne tarihlenen 2 Parion Roma kolonizasyon sikkesi ele geçmiştir. Bu sikkelerin birinin arka yüzünde Capricorn, diğerinin arka yüzünde ise, Üç Girişli Zafer Takı yer almaktadır. Capricorn betimli sikkenin çapı 15 mm ve ağırlığı 2.78 g'dır (Kat. No. 252). Parion Roma kolonizasyon döneminde Capricorn betimli sikkeler genel olarak As (1 *Assarion*) biriminde basılmış olsa da, Semis (1/2 *Assarion*) ve Dupondius (2 *Assarion*) birimindeki örnekleri de vardır. Aemilianus'un Capricorn betimli sikkesi ise metrolojik özelliklerine göre Roma sikke birimine uyarlandığında Semis (1/2 *Assarion*) birimindedir. Parion kazılarında bulunan Roma kolonizasyon sikkelerinde ilk kez görülen kentte bulunan bir yapının tasviri olan Üç Girişli Zafer Takı betimli sikkenin çapı 21 mm, ağırlığı 2.98 g'dır (Kat. No. 253). Bu sikkenin de, Parion sikke birimlerine göre Küçük Birim, Roma sikke sistemine göre ise Semis (1/2 *Assarion*) biriminde olduğu söylenebilir.

Aemilianus'un karısı Cornelia Supera'ya ait Parion kazılarında ele geçmiş 2 Parion Roma kolonizasyon sikkesi bulunmaktadır. Tek birimde basılmış olan sikkelerin arka yüzünde Capricorn ve Genius olmak üzere iki farklı tip vardır. Capricorn betimli sikkenin çapı 21 mm, ağırlığı 4.46 g'dır (Kat. No. 254). Genius tasvirli sikkenin çapı 21 mm, ağırlığı 4.48 g'dır (Kat. No. 255). Her iki sikkenin metrolojik özellikleri Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) değerinde olduklarına işaret etmektedir.

I. Valerianus Dönemi'ne tarihlenen 11 sikkede üç farklı arka yüz tipi vardır. 8 sikkede Capricorn, 2 sikkede Genius, 1 sikke de ise, Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus tasviri bulunmaktadır. Capricorn betimli 8 sikkenin metrolojik özelliklerine bakıldığında çapları 16-22 mm, ağırlıkları 3.75-5.72 g arasında değişmektedir (Kat. No. 256-263). Çapı 16 mm olan sikke dışında geri kalan tüm sikkelerin çapları 20-22 mm arasında değişmekte olup çapları birbirine oldukça yakındır. Çapı 16 mm olan sikkenin her ne kadar çapı diğerleriyle uyumsuz olsa da, sikke oldukça kalın olup ağırlığı 4.08 g'dır. Sikkelerin üzerindeki aşınma ve kırıklar da göz önünde bulundurulduğunda I. Valerianus'un Capricorn betimli sikkelerini, Parion sikke birimlerine göre Orta Birimde, Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) biriminde olduğu söylenebilir. Genius betimli sikkelerin ikisinin de çapı 21 mm olup birinin ağırlığı 4.45 g, diğerinin ağırlığı ise 3.73

g'dır (Kat. No. 265-266). Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus betimli sikkenin ise çapı 22 mm olup ağırlığı 4.16 g'dır (Kat. No. 264). Bu sikkeleri de Parion sikke birimlerine göre Orta Birimde, Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) biriminde değerlendirmek mümkün olmakla birlikte I. Valerianus Dönemi'nde sikkelerin ağırlık ve boyutlarında az da olsa bir düşüş görülmektedir.

Parion kazılarında bulunan Roma kolonizasyon sikkelerinde en yüksek temsil oranına sahip, İmparator Gallienus Dönemi sikkeleridir. İmparatorun katalogda bulunan 53 sikkesinde 10 farklı arka yüz tipi görülmektedir. Bu arka yüz tipleri ve sayısal dağılımı; Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus (17), Üç Girişli Zafer Takı (11), At Üzerinde İmparator (7), Genius (6), Pedestal ve Heykel (5), Gallienus ve Yaban Domuzu (2), Capricorn (2), Artemis Phosphoros (1), Eros (1) ve Victoria (1) şeklindedir (Kat. No. 267-319).

Gallienus'un Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus betimli sikkeleri metrolojik özelliklerine göre, I. Valerianus ile ortak hükümdarlık dönemindekiler ve tek başına iktidarda olduğu dönemdekiler olmak üzere iki başlık altında incelenebilir. I. Valerianus ile ortak hükümdarlık döneminde basılan 2 sikkesinin çapları 20 mm ve 21 mm, ağırlıkları da 2.89 g ve 3.59 g'dır (Kat. No. 286-287). Söz konusu iki sikkenin de, her ne kadar I. Valerianus Dönemi'nde olduğu gibi ağırlıklarında bir düşüş görülse de, üzerlerindeki aşınma ve kırıklar göz önünde bulundurularak, Parion sikke birimlerine göre Orta Birim, Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) birimi içinde değerlendirilmeleri mümkündür. Gallienus'un tek başına iktidar olduğu dönemde darp edilen Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus betimli sikkelerin çapları 27-30 mm, ağırlıkları ise 6.34 g-11.53 g arasında değişmektedir. Söz konusu sikkelerin çaplarından yola çıkarak bir birimsel dağılım yapmak mümkün olmamakla birlikte ağırlıklarına bakılarak iki farklı birime ayrılabilir. 279 katalog numaralı sikke, 29 mm çapında ve 6.34 g ağırlığında, 285 katalog numaralı sikke ise, 27 mm çapında ve 6.91 g ağırlığındadır. Bu sikkelerin çapları her ne kadar büyük olsa da ağırlıkları az olduğundan Parion sikke birimlerine göre Orta Birim, Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) birimi içinde değerlendirmemiz mümkündür. Gallienus'un Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus betimli geri kalan 13 sikkesi ise, 27-30 mm arasında çaplara ve 8.23 g-11.53 g arasında ağırlığa sahiptir (Kat. No. 271-278, 280-284). Söz konusu sikkelerin çevresindeki kırılmalar dikkate alındığında Parion'un Büyük Birimli sikkeleri sınıfına girdiği ve Roma

sikke sistemine uyarlandığında ise, Dupondius (2 *Assarion*) birimde darp edildikleri ifade edilebilir.

Gallienus'un Üç Girişli Zafer Takı betimli, tamamı tek başına hükümdarlık döneminde darp edilmiş 10 sikkesini, metrolojik özelliklerine göre iki birime ayırmak mümkündür. Parion sikkeleri içerisinde Orta Birim, Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) birimi içinde değerlendirilebilecek 1 örneği bulunan sikkenin çapı 26 mm, ağırlığı 6.45 g'dır (Kat. No. 318). Diğer 10 sikke ise sikkelerdeki kırıklarda göz önüne alındığında Parion sikke birimlerine göre Büyük Birim içerisine, Roma sikke birimine uyarlandığında ise Dupondius (2 *Assarion*) birimi içerisinde değerlendirilebilir. Bu sikkelerin çapları 27-30 mm, ağırlıkları ise 8.05 g-11.78 g arasında değişmektedir (Kat. No. 308-317).

Gallienus Dönemi'ne tarihlenen 7 sikkenin arka yüzünde, imparatorun dörtnala koşan at üzerinde mızrak atar vaziyette betimi yer almaktadır. Bu tipteki sikkelerin çapları 28-31 mm, ağırlıkları 8.79 g-12.16 g arasında değişmektedir (Kat. No. 301-307). Söz konusu sikkelerin hepsinde kırıklar bulunmakta olup en düşük ağırlığa sahip olan sikkenin yaklaşık 1/3'lik bölümü kırık durumdadır. Sikkeler üzerindeki kırıklar da düşünüldüğünde bu tipteki 7 sikkeyi de, Parion sikke birimlerine göre Büyük Birim içerisinde, Roma sikke birimine uyarlandığında ise Dupondius (2 *Assarion*) birimi içerisinde değerlendirmek mümkündür.

Gallienus sikkeleri içerisinde 5 örneği bulunan, olasılıkla kentte bulunan heykellerle süslü büyük bir altarın resmedildiği sikkelerin metrolojik özelliklerine bakıldığında sikkeleri ağırlıklarına göre iki birime ayırmamız mümkündür. 300 katalog numaralı sikke 28 mm çapında ve 5.03 g ağırlığındadır. Bu sikkeyi Parion sikkeleri içerisinde Orta Birim, Roma sikke sistemine göre ise, As (1 *Assarion*) birimi içinde değerlendirebiliriz. Parion sikke birimlerine göre Büyük Birim, Roma sikke birimine uyarlandığında ise Dupondius (2 *Assarion*) birimi içerisinde değerlendirilebilecek geri kalan 4 sikkenin çapları 28-29 mm, ağırlıkları ise, 8.96 g-12.52 g arasında değişmektedir (Kat. No. 296-299). Gallienus'un bu tipteki sikkeleri de daha önceki dönem Parion sikkelerinde görüldüğü gibi birimlerin belirlenmesinde çaplardan ziyade ağırlıkların esas alındığına işaret etmektedir.

Arka yüzünde yaban domuzu avındaki imparator betimi olan 2 Gallienus sikkesinin çapları 29-30 mm, ağırlıkları ise 8.27 ve 10.10 g'dır (Kat. No. 288-289). Söz konusu iki sikkenin de çevrelerinde kırılmalar ve aşınmalar mevcut olup her iki sikke de Parion sikke birimlerine göre Büyük Birim, Roma sikke sistemine uyarlandığında ise Dupondius (2 *Assarion*) birimindedir.

Gallienus'un arka yüzünde Capricorn tasvir edilmiş iki sikkesinin metrolojik özelliklerine bakıldığında, her ikisinin de 21 mm çapında, birinin 4.09 g, diğerinin 3.28 g ağırlığında olduğu görülmektedir (Kat. No. 268-269). Gallienus'un Capricorn betimli bu iki sikkesinin, Parion sikke birimlerine göre Orta Birimde, Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) biriminde olduğu ifade edilebilir. Söz konusu sikkelerin her ikisi de I. Valerianus ile Gallienus'un ortak hükümdarlık döneminde darp edilmiş olup metrolojik özellikleri I. Valerianus Dönemi'nde darp edilen Capricorn betimli sikkelerle uyumludur.

Parion kazılarında bulunan Gallienus Dönemi'ne tarihlenen Parion Roma kolonizasyon sikkelerinin 6'sının ise, arka yüzünde Genius betimi bulunmaktadır. Gallienus'un tek başına hükümdar olduğu dönemde; sikkeler üzerindeki kırıklar ve aşınmalar da göz önüne alındığında Parion sikke birimlerine göre Büyük Birimde, Roma sikke birimine uyarlandığında ise Dupondius (2 *Assarion*) birimi içerisinde darp edilen sikkelerin çapları 27-31 mm, ağırlıkları 8.73 g-12.52 g arasında değişmektedir (Kat. No. 290-295).

Gallienus'un arka yüzünde Artemis Phosphoros tasvirli bir sikkesinin çapı 21 mm, ağırlığı ise 2.84 g'dır (Kat. No. 267). Söz konusu sikkenin, Parion sikke birimlerine göre Küçük Birimde, Roma sikke sistemine göre Semis (1/2 *Assarion*) biriminde darp edilmiş olduğunu söyleyebiliriz. Daha önceki imparatorlara ait sikkelerde de Artemis Phosphoros tasvirli sikkeler Küçük Birimlerde darp edilmiştir. Parion'un sikke bastığı son İmparator olan Gallienus Dönemi'nde de bu tipteki sikkelerin Küçük Birimde basılmış olması Parion halkının Artemis Phosphoros tasvirli sikkeleri Küçük Birimlerde darp ettirmeyi tercih ettiğine işaret etmektedir.

Arka yüzünde Eros tasviri yer alan Gallienus Dönemi'ne tarihlenen katalogda tek örneği bulunan sikkenin çapı 30 mm, ağırlığı ise 10.96 g'dır (Kat. No. 270). Sikkenin metrolojik özelliklerine bakıldığında, Parion sikke birimlerine göre Büyük Birim, Roma

sikke sistemine uyarlandığında ise Dupondius (2 *Assarion*) biriminde olduğu görülmektedir.

Gallienus'a ait son sikkenin ise arka yüzünde Victoria betimi yer almakta olup sikkenin çapı 21 mm, ağırlığı ise 3.23 g'dır (Kat. No. 319). Bu sikkenin de Artemis Phosphoros tasvirli sikke gibi Parion sikke birimlerine göre Küçük Birimde, Roma sikke sistemine göre Semis (1/2 *Assarion*) biriminde darp edilmiş olduğunu ifade edebiliriz. Gallienus Dönemi sikkeleri genel olarak değerlendirildiğinde I. Valerianus ile ortak hükümdarlık döneminde darp ettirdiği sikkelerin Küçük ve Orta Birimde (Semis/As), tek başına imparator olduğu dönemdeki sikkelerin Büyük Birimde (Dupondius) darp edildikleri görülmektedir.

Parion kazılarında bulunan, Parion Roma kolonizasyon sikkeleri içerisinde Gallienus'un eşi Salonina adına basılmış 3 sikke de bulunmaktadır. Sikkelerin 2'sinin arka yüzünde Capricorn, 1'inin arka yüzünde Herakles Farnese yer almaktadır. Capricorn tasvirli sikkelerin çapları 21 mm ve 23 mm, ağırlıkları ise 4.69 g ve 4.82 g'dır (Kat. No. 320-321). Söz konusu sikkelerin her ikisi de olasılıkla I. Valerianus ile Gallienus'un ortak hükümdarlık döneminde darp edilmiş olup metrolojik özellikleri I. Valerianus ve Gallienus adına darp edilen Capricorn betimli sikkelerle uyumludur. Dolayısıyla Salonina'nın Capricorn betimli iki sikkesinin de, Parion sikke birimlerine göre Orta Birimde, Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) biriminde olduğu söylenebilir. Salonina'nın Herakles Farnese betimli bir sikkesinin ise çapı 21 mm ve ağırlığı 4.75 g'dır (Kat. No. 322). İmparatoriçenin bu sikkesini de Capricorn betimli sikkeler gibi Orta Birimde, Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) biriminde olduğunu ifade edebiliriz.

Gallienus ve Salonina'nın çocukları olan II. Valerianus adına darp edilmiş Parion kazılarında 6 sikke ele geçmiştir. Bu sikkelerin 3'ünde Capricorn, diğer 3'ün de ise Genius tasviri yer almaktadır. Capricorn tasvirli 3 sikkesinin, çapları 20-21 mm, ağırlıkları 3.46 g-4.35 g arasındadır (Kat. No. 323-325). I. Valerianus ile Gallienus'un ortak hükümdarlık döneminde darp edilmiş olan sikkelerin metrolojik özellikleri, I. Valerianus, Gallienus ve Salonina adına darp edilen Capricorn betimli sikkelerle uyumlu olup olasılıkla hepsi birbirine yakın tarihler içerisinde darp edilmişlerdir. II. Valerianus'un Capricorn betimli 3 sikkesini de diğer sikkeler gibi, Parion sikke birimlerine göre Orta Birim, Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) birimi içerisinde

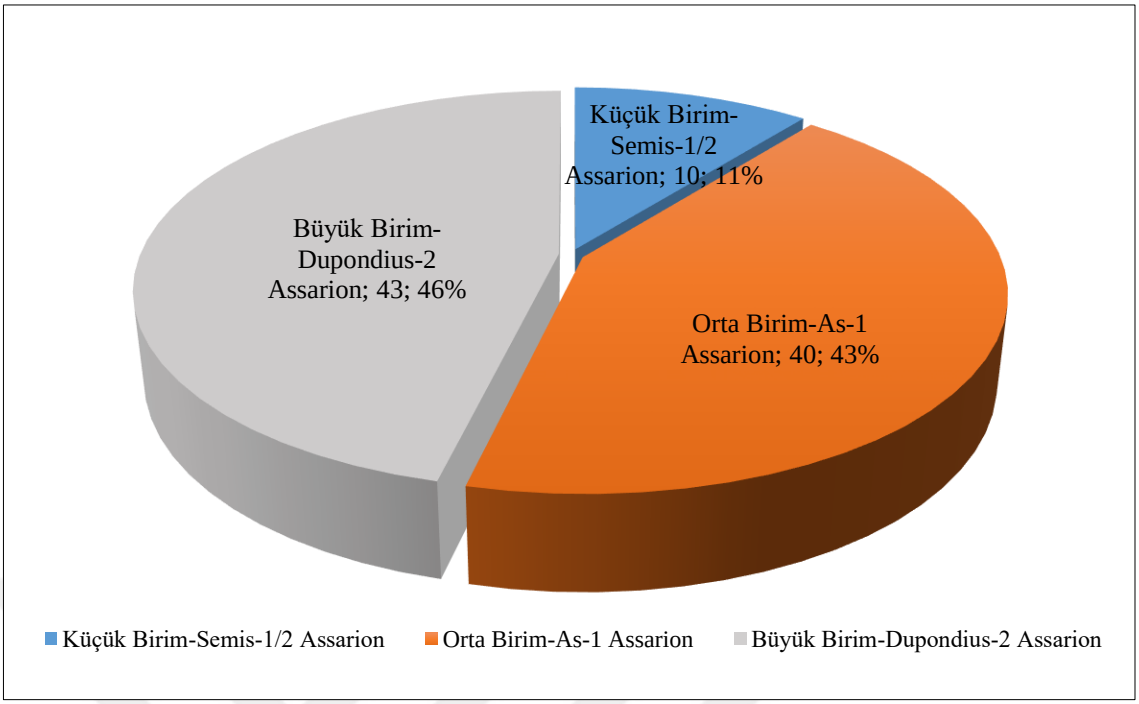
değerlendirmemiz mümkündür. II. Valerianus'un, arka yüzünde Genius tasvir edilmiş 3 sikkesinin metrolojik özelliklerine bakıldığında ise, çaplarının 22-23 mm, ağırlıklarının 4.57 g-5.80 g arasında olduğu görülmektedir. Bu sikkelerin de Capricorn betimli sikkeler gibi Parion sikkelerine göre Orta Birimde, Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) biriminde darp edildikleri söylenebilir (Kat. No. 326-328).

I. Valerianus ve Gallienus Dönemleri'nde darp edilmiş olan, ön yüzünde Parius/Paris başı bulunan Pseudo-Autonom sikkelerin 8 örneği Parion kazılarında bulunmuştur. Bu sikkelerin arka yüzlerinde; Asklepios, Capricorn, Genius, Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus olmak üzere dört farklı tip bulunmaktadır. Capricorn tasvirli sikkelerin 4 örneği bulunmakta olup bunların metrolojik özelliklerine göre iki farklı birimde olduğunu ifade edebiliriz. 19 mm çapında, 3.18 g ağırlığında olan 101 katalog numaralı sikkenin Parion sikke birimlerine göre Küçük Birimde, Roma sikke sistemine göre Semis (1/2 *Assarion*) biriminde darp edilmiş olduğunu ifade edebiliriz. Diğer 3 sikke örneğinin ise, çapları 20-22 mm, ağırlıkları 4.41 g-5.30 g arasındadır (Kat. No. 98-100). Bu sikkeleri de Parion sikke birimlerine göre Orta Birimde, Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) biriminde değerlendirmek mümkündür. Arka yüzünde Genius tasviri yer alan 2 sikkenin metrolojik özelliklerine bakıldığında ise çapları 21-22 mm, ağırlıkları 4.60 g-4.64 g arasındadır (Kat. No. 103-104). Birer sikke örneği bulunan Asklepios ve Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus betimli sikkelerin de metrolojik özellikleri Parion sikke birimlerine göre Orta Birimde, Roma sikke sistemine göre As (1 *Assarion*) birimiyle uyumludur. Asklepios betimli sikkenin çapı 23 mm, ağırlığı 5.94 g'dır (Kat. No. 97). Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus betimli sikkenin çapı da 23 mm olup ağırlığı 5.98 g'dır (Kat. No. 102). Sonuç olarak MS 253-260 yılları arasında I. Valerianus ile Gallienus'un ortak hükümdarlık dönemlerinde darp edilen ön yüzünde Parius/Paris başı yer alan sikkelerin 1'inin Küçük Birimde, Roma sikke sistemine göre Semis (1/2 *Assarion*) biriminde; geri kalan 7'sinin Parion sikkelerine göre Orta Birim, Roma sikke sistemine göre ise As (1 *Assarion*) biriminde darp edilmiş oldukları görülmektedir.

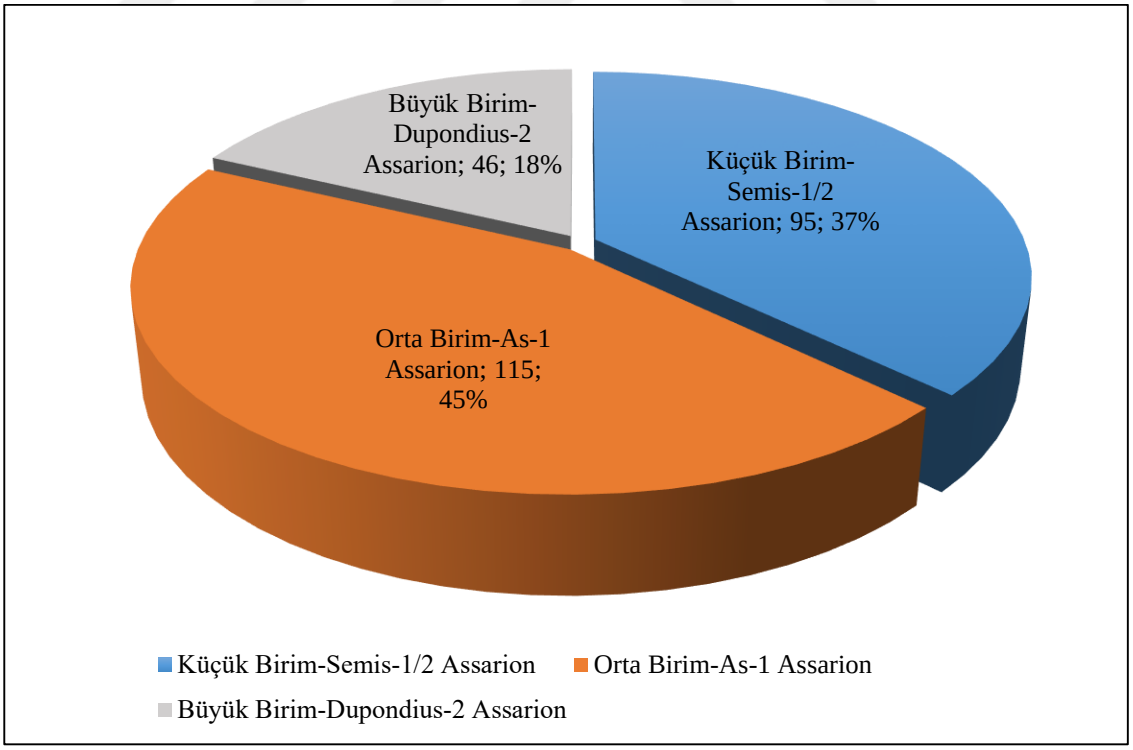
Parion kazılarında ele geçen sikkelerin, metrolojik özelliklerine genel olarak bakıldığında, Parion Roma kolonizasyon sikkelerinin her dönem belirli bir standartta basıldığının söylenmesi oldukça zordur. Üç asır boyunca sikke basan ve Anadolu'nun en fazla sikke darp eden koloni kentlerinden biri olan Parion kentinin her dönem Grek veya

Roma sikke sistemine uyumlu olarak belirli bir sistemde sikke basmadığı anlaşılmaktadır. Parion'un her dönem değişen, kentin kendisinin belirlediği bir sikke basma sisteminin olduğu ve bu sistemin, Roma İmparatorluğu'nun ve Parion antik kentinin, sikkenin darp edildiği dönemdeki ekonomik durumuyla bağlantılı olarak dönemsel değişimler gösterdiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda Parion sikkelerinin büyük bir bölümünün Küçük Birimde (*Semis*-1/2 *Assarion*) ve Orta Birimde (1 *Assarion*) basıldığı da görülmektedir.

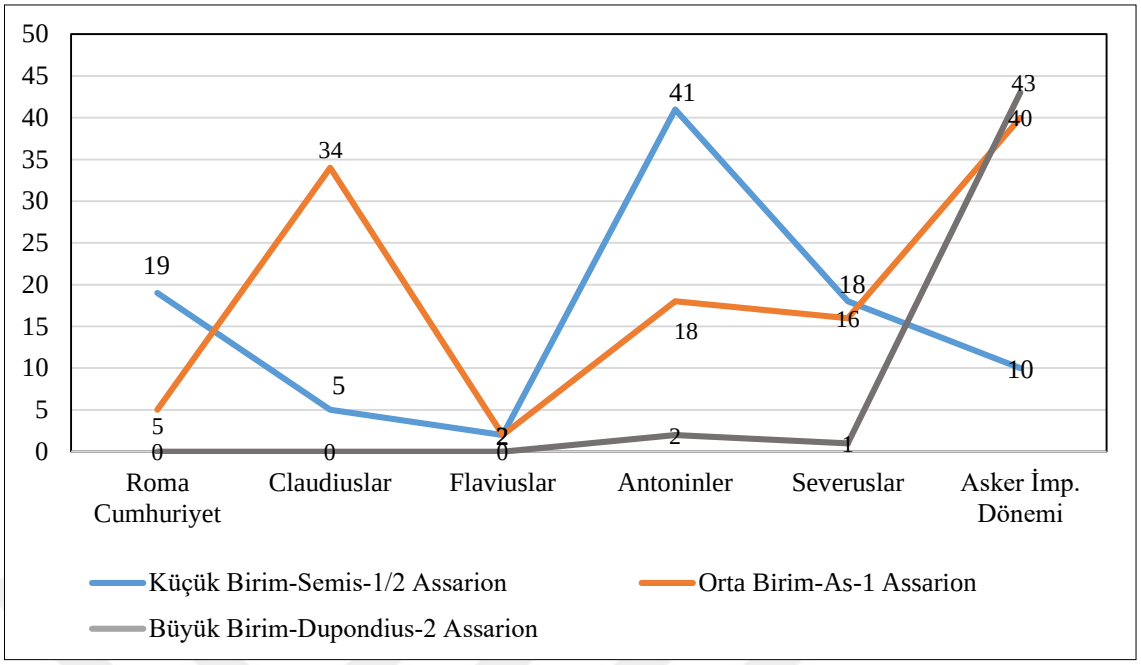
Gallienus'un tek başına hükümdar olduğu dönem dışında, çok az sayıda sikke ise Büyük Birimde (Dupondius – 2 Assarion) darp edilmiştir. Gallienus'un tek başına iktidar olduğu dönemdeki Barbaric stildeki 43 sikke ise Büyük Birimde (Dupondius – 2 Assarion) basılmıştır. Bunun dışında Antoninler Dönemi'nde 2 ve Severuslar Dönemi'nde 1 olmak üzere Parion'un Büyük Birimde (Dupondius – 2 Assarion) darp ettiği sadece 3 sikke bulunmaktadır. Roma Cumhuriyet ve Antoninler Dönemi'nde Küçük Birimde (Semis – 1/2 Assarion) çok fazla sikke basılırken, Claudius ve Asker İmparatorlar Dönemi'nde Orta Birimde (As – 1 Assarion) sikkelerin daha çok darp edildiği görülmüştür (Grafik 56). Flaviuslar ve Severuslar Dönemi'nde ise hem Küçük hem de Büyük Birimde basılan sikkelerin sayıları birbirine oldukça yakın veya aynı olduğu görülmektedir. Ayrıca Parion sikkelerinde görülen 16 farklı arka yüz tipinin, çok az bir bölümünün aynı birimde basıldığı görülürken, çok büyük bir bölümün de arka yüz tipinin bir birim belirteci olarak kullanılmadığı aynı tipteki sikkelerin farklı birimlerde darp edilmesinden anlaşılmaktadır (Grafik 57, 58, 59).

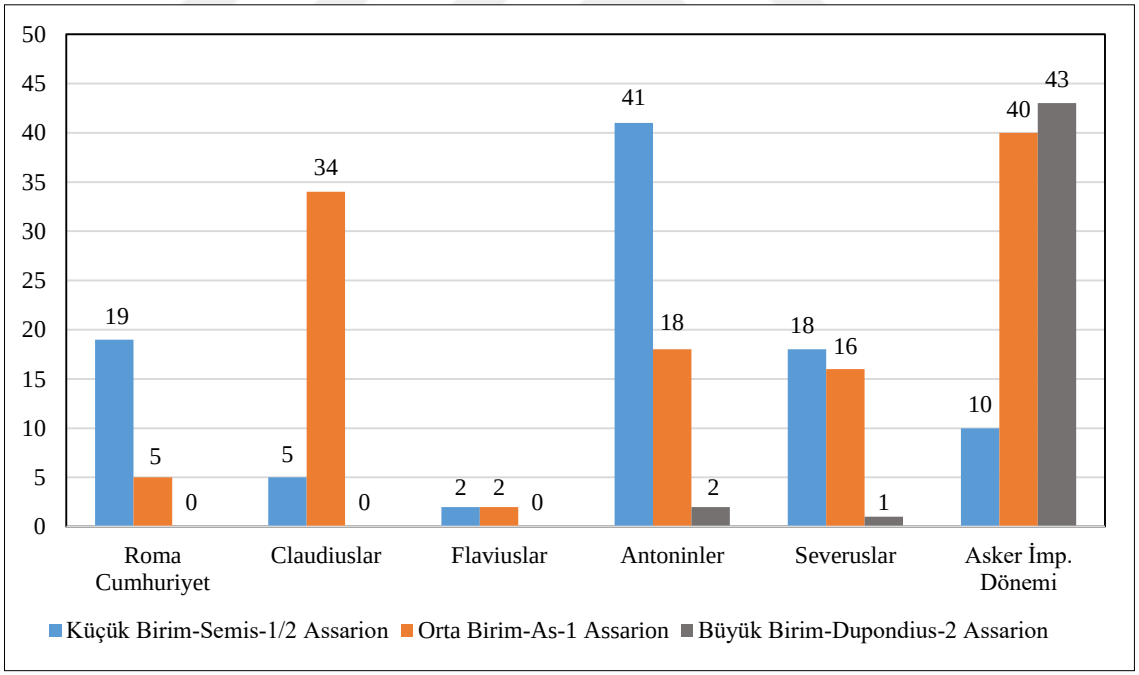
Grafik 56. Parion'un Asker İmparatorlar Dönemi'nde (MS 235-268) Darp Ettiği Sikkelerin Birimlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı

Grafik 57. Parion'un Darp Ettiği Roma Kolonizasyon Sikkelerinin Birimlere Göre Sayısal ve Yüzdelik Dağılımı

Grafik 58. Parion'un Darp Ettiği Roma Kolonizasyon Sikkelerinin Dönemlere ve Birimlere Göre Sayısal Dağılımı

Grafik 59. Parion'un Darp Ettiği Roma Kolonizasyon Sikkelerinin Dönemlere ve Birimlere Göre Sayısal Dağılımı

Parion kazılarında, Pitane kentine ait ön yüzünde Tyche başı, arka yüzünde Gemi Pruvası bulunan 1 sikke ele geçmiştir. MS 2. yüzyıla tarihlenen sikkenin çapı 20 mm, ağırlığı ise 4.11 g'dır (Kat. No. 346). Söz konusu sikkenin metrolojik özellikleri göz önünde bulundurulduğunda Grek sikke sistemine göre kentin ana birimi olan 1 Assarion değerinde darp edildiğini ifade edebiliriz.

Parion kazılarında Elaea darplı Augustus Dönemi'ne (MÖ 27-MS 14) tarihlenen bir sikke ele geçmiştir. Sikkenin ön yüzünde Persephone başı, arka yüzünde çelenk içerisinde meşale yer almaktadır. Sikkenin çapı 15 mm, ağırlığı ise 3.70 g'dır (Kat. No. 347). Sikkenin metrolojik özellikleri Grek sikke sistemine göre ½ Assarion değerinde olduğuna işaret etmektedir.

Parion kazılarında Adramytteion kentine ait II. Philippus Dönemi'ne (MS 247-249) tarihlenen 1 sikke ele geçmiştir. Bu tipteki sikkelerin II. Philippus'a ait yayımlanmış ilk örneği olan sikkenin çapı 27 mm, ağırlığı 7.30 g'dır (Kat. No. 348). Sikkenin metrolojik özellikleri ve sikkedeki kırıklar göz önünde bulundurularak sikkenin, Grek sikke sistemine göre 2 Assarion değerinde olduğu söylenebilir.

Parion'da, Pergamon kentine ait Commodus Dönemi'nde (MS 177-192) darp edilmiş Pseudo-Autonom darplı 1 sikke ele geçmiştir. Commodus Dönemi'nde darp edilen sikkenin ön yüzünde Athena başı, arka yüzünde ise çıplak bir genç figürü yer almakta olup ölçüleri 16 mm ve 1.86 g şeklindedir (Kat. No. 349). Bu sikkenin birimi Grek sikke sistemine göre ½ Assarion değerindedir.

Parion kazılarında Kyzikos darplı 1 sikke bulunmuştur. Gallienus Dönemi'ne tarihlenen sikkenin ise ön yüzünde imparator büstü, arka yüzünde meşaleler arasında altar betimi vardır. Söz konusu sikkenin çapı 25 mm, ağırlığı 6.54 g'dır (Kat. No. 350). Sikkenin kırıklardan kaynaklı değer kaybı da göz önüne alındığında, Grek sikke sistemine göre 2 Assarion değerinde olduğu söylenebilir.

Parion kazılarında, Bithynia Bölgesi'ndeki bir Roma koloni kenti olan Apamea (Myrlea) kentine ait 3 sikke ele geçmiştir. Sikkelerin biri Antoninus Pius (MS 138-161), ikisi de Gallienus Dönemi'ne (MS 253-268) tarihlenmektedir. Antoninus Pius Dönemi'ne tarihlenen arka yüzünde Cornucopiae tasviri yer alan sikkenin ölçüleri 16 mm ve 2.67 g şeklindedir (Kat. No. 351). Bu sikkenin metrolojik özellikleri Roma sikke sistemine göre Semis (Grek sikke sistemine göre ½ Assarion) değerinde olduğunu göstermektedir.

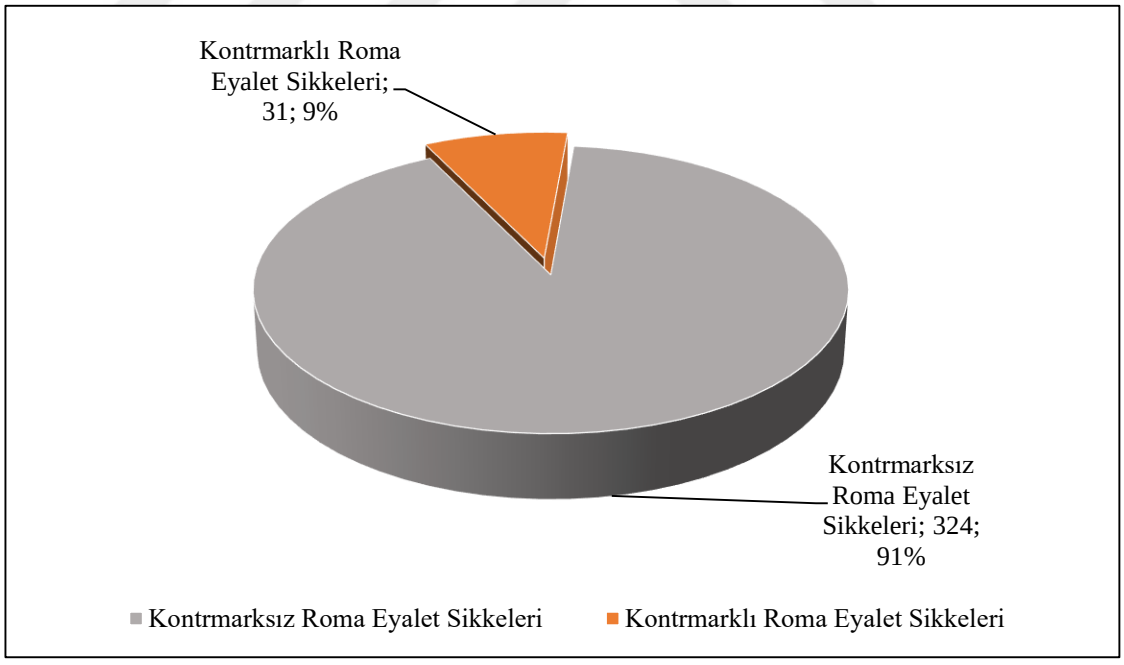
Gallienus Dönemi'ne tarihlenen sikkelerden arka yüzde Serapis tasviri bulunan sikkenin çapı 26 mm, ağırlığı 8.82 g'dır (Kat. No. 352). Arka yüzünde Tyche betimi bulunan sikkenin ise ölçüleri 29 mm ve 13.17 g şeklindedir (Kat. No. 353). Aynı imparatora ait olan bu sikkelerin metrolojik özellikleri iki farklı birimde darp edildiklerine işaret etmektedir. Johnston, bir Roma koloni kenti olan Apamea (Myrlea) sikkelerini, yaptığı birimlendirme sisteminde çapı 24-26 mm, ağırlığı 6 g-10 g arasında olanları Dupondius (2 Assarion); çapı 27 mm üzeri ve ağırlığı 9.5 g üzerindeki sikkeleri ise Sestertius (4 Assarion) biriminde olabileceğini ileri sürmüştür (Johnston, 2007: 189). Johnston'un Apamea (Myrlea) kenti için yaptığı sınıflandırmaya göre arka yüzünde Serapis bulunan daha küçük birimdeki sikkenin Dupondius (2 Assarion), arka yüzünde Tyche bulunan daha büyük birimdeki sikkenin ise Sestertius (4 Assarion) değerinde olduğunu ifade etmemiz mümkündür.

Parion kazılarında Kalkhedon kentine ait Septimius Severus (MS 193-211) darplı bir sikke ele geçmiştir. Arka yüzünde Tripod yer alan sikkenin çapı 19 mm olup, ağırlığı 2.66 g'dır (Kat. No. 354). Bu sikkenin metrolojik özellikleri, Grek sikke sistemine uyarlanırsa ½ Assarion değerinde olduğuna işaret etmektedir.

Parion kazılarında MS 256-258 yılında Roma İmparatorları I. Valerianus – Gallienus – II. Valerianus adına darp edilmiş 1 Nikomedia sikkesi ele geçmiştir. Sikkenin ön yüzünde I. Valerianus ve Gallienus'un defne çelenkli büstleri karşılıklı betimlenirken, II. Valerianus'un diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü sağa dönük olarak altta tasvir edilmiştir. Arka yüzünde palmiye dallarıyla süslenmiş üç agonistik ödül tacı bulunan sikke 27 mm çapında ve 8.73 g ağırlığındadır (Kat. No. 355). Sikkenin metrolojik özellikleri Grek sikke sistemine göre 2 Assarion değerinde olduğunu göstermektedir. Johnston, MS 3. yüzyıldaki Nikomedia darplı sikkeleri metrolojik özelliklerine göre 8 farklı birime ayırmış olup Parion kazılarında bulunan söz konusu sikkenin benzerleri en büyük birim içerisinde değerlendirilmiştir (Johnston, 2007: 140).

2.4. SİKKELER ÜZERİNDE GÖRÜLEN KONTRMARKLAR

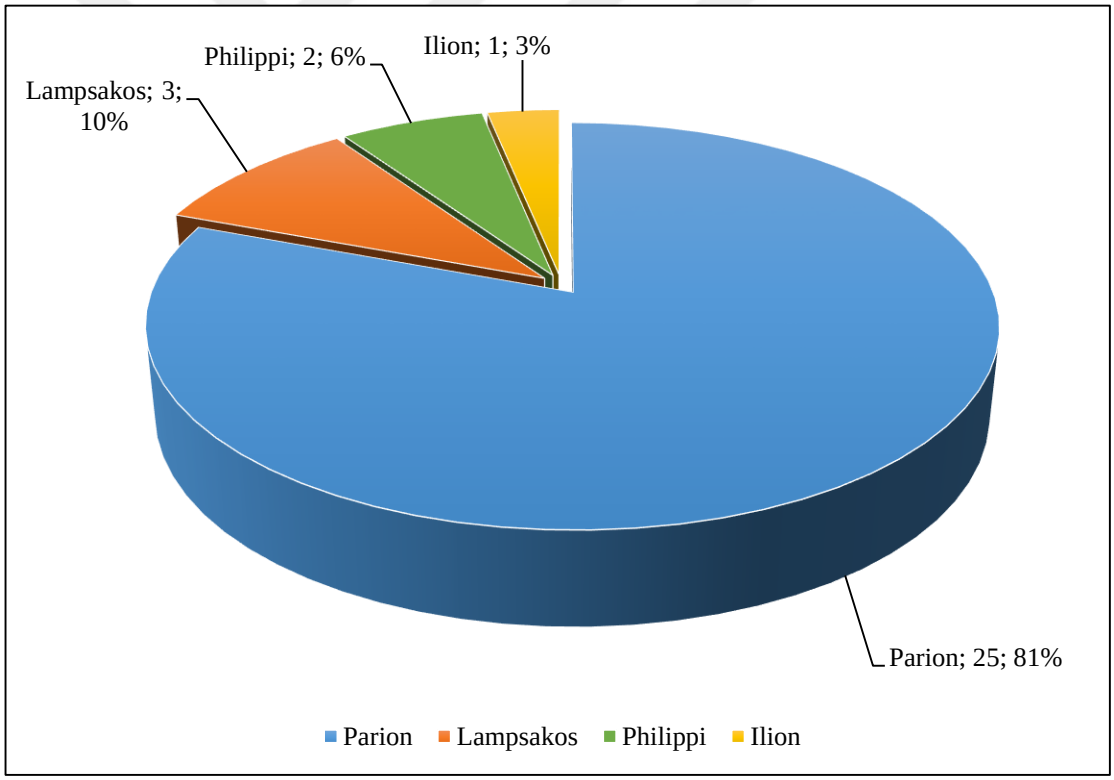
Basılmış veya tedavüle çıkarılmaya hazır duruma gelmiş sikkeye, herhangi bir amaçla sonradan vurulan küçük damgaya "kontrmark" (= karşı damga) adı verilmektedir. Bu damga yazı, harf, sayı, nesne, bitki, insan, hayvan, tanrı ya da tanrıça olabilmektedir (Kılıç, 2014: 180; Oyarçin, 2017: 563). Kontrmarklar ilk kez MÖ 4. yüzyıl ortalarından itibaren sikkeler üzerinde görülmeye başlanmıştır (Tekin, 1996: 48; Kılıç, 2014: 180). Bu uygulama genelde eskimiş ya da tedavülden kalkan bir sikkeyi yeniden geçerli kılmak, sikkenin basıldığı kent dışında yabancı bir kentte geçerliliğini sağlamak, değerinde değişiklik yapıldığında belirtmek, metal kalitesi ve ağırlığının kontrol edildiğini göstermek amacıyla kullanılmıştır (Howgego, 1985: 8-10). Parion'da 2005 ve 2020 yılları arasında gerçekleştirilen kazılarda ele geçen 355 adet Roma Eyalet sikkesinin 31'inde sadece %9'luk bölümünde kontrmark görülmektedir (Grafik 60). Kontrmark, sikkenin her iki yüzüne de vurulabilmekle birlikte, Roma Dönemi'nde genellikle sikkenin ön yüzüne imparator büstünün olduğu yere vurulmuştur. Parion kazılarında bulunan sikkelerin tamamında kontrmarklar sikkenin ön yüzünde yer almaktadır.

Grafik 60. Parion Kazılarında Bulunan Roma Eyalet Sikkeleri İçerisinde Kontrmarklı Sikkelerin Oranı

Parion kazılarında bulunan Roma Eyalet sikkeleri içerisinde Philippi, Lampsakos, Ilion ve Parion olmak üzere 4 farklı kentin sikkeleri üzerinde kontrmark görülmektedir.

Parion'da ele geçen söz konusu Roma Eyalet sikkelerinin %77'sinin Parion darplı sikkelerden oluşmasıyla aynı doğrultuda Parion kazısında bulunan kontrmarklı Roma Eyalet sikkelerinin 25'ini yani %81'lik bölümünü yine Parion sikkeleri oluşturmaktadır. Parion sikkelerini sırasıyla Lampsakos (3 sikke, %10), Philippi (2 sikke, %6) ve Ilion (1 sikke, %3) sikkeleri izlemektedir (Grafik 61). Kontrmark vurulan sikkelerin darp yıllarına bakıldığında, büyük bir bölümünün MÖ 1. ve MS 1. yüzyıl arasına ait olduğu görülmektedir. Bu da sikkelerin çoğunluğuna MS 2. yüzyıl içerisinde kontrmark vurulduğuna işaret etmektedir. Parion kazılarında bulunan Roma Eyalet sikkelerinin kontrmarkları içerisinde Athena, Kadın başı, Capricorn ve Cornucopiae olmak üzere 4 farklı tip vardır. Parion kentine ait kontrmark vurulmuş sikkelerde kontrmark içerisinde Capricorn veya Kadın başı resmedilmişken; Lampsakos'ta Cornucopiae, Philippi ve Ilion kentlerinde Athena yer almaktadır (Tablo 32).

Grafik 61. Parion Kazılarında Bulunan Kontrmarklı Roma Eyalet Sikkelerinin Kentlere Göre Sayısal ve Yüzdesel Dağılımı

Darphane	İmparator/İmparatoriçe	Kontrmark
Philippi	Marcus Antonius (MÖ 42-30)	Athena elinde mızrak ve kalkan tutmakta (2)
Lampsakos	Iulius Caesar (MÖ 45)	Cornucopiae (3)
Ilion	Iulia Domna (MS 193-217)	Athena Başı (1)
Parion	Tiberius (MS 14-37)	Capricorn (2)
	I. Claudius (MS 41-54)	Capricorn (18)
	Traianus (MS 98-117)	Kadın Başı (2)
		Capricorn (3)

Tablo 32. Parion'da Bulunan Roma Eyalet Sikkeleri Üzerinde Görülen Kontrmarkların Kentlere ve İmparatorlara/İmparatoriçelere Göre İkonografik Dağılımı

2015 yılı Güney (Tavşandere) Nekropolü kazılarında ele geçen Marcus Antonius Dönemi'ne (MÖ 42-30) tarihlenen Philippi sikkesinin ön yüzünün sağ alt kısmında kontrmark içerisinde miğferli bir Athena büstü yer almaktadır (Kat. No. 3; Resim 60-61). Yine bu sikkeye oranla oldukça düşük kondisyona sahip olan 2018 yılı Büyük Hamam/Sondaj 10 kazılarında bulunmuş bir Philippi sikkesi üzerinde de kontrmark bulunmaktadır (Kat. No. 6). Söz konusu sikkenin kondisyonu her ne kadar Güney (Tavşandere) Nekropolü kazılarında ele geçen sikkeye oranla daha kötü olsa da mikroskopla yapılan incelemelerde bu sikkenin de ön yüzünde kontrmark içerisinde Athena büstünün bulunduğu anlaşılmıştır. Parion kazılarında bulunmuş diğer 4 Philippi sikkesinde ise herhangi bir kontrmark bulunmamaktadır (Kat. No. 1-2, 4-5). Philippi kentinin yayımlanmış kontrmarklı sikkelerine bakıldığında kontrmark içerisinde genel olarak Caduceus tasvirinin kullanıldığı ve Athena'nın betimlendiği çok fazla örneğin bulunmadığı görülmektedir (RPC I, 1647). Bu durum Parion kazılarında bulunan Philippi sikkelerine, ait olduğu kentin dışında da geçerli olmasını sağlamak amacıyla kontrmark vurulduğu izlenimi uyandırmaktadır.

Resim 60. Parion Kazılarında Bulunmuş Marcus Antonius Dönemi'ne Tarihlenen Athena Büstü Kontrmarklı Philippi Sikkesi (Parion Kazı Arşivi)

Resim 61. Parion Kazılarında Bulunmuş Marcus Antonius Dönemi'ne Tarihlenen Athena Büstü Kontrmarklı Philippi Sikkesi Kontrmark Detayı (Parion Kazı Arşivi)

Parion kazılarında bulunan Iulius Caesar Dönemi'ne tarihlenen Lampsakos darplı 3 sikkenin tamamının ön yüzüne kontrmark vurulmuştur. Yine sikkelerin üçü de farklı yıllarda ve yapılarda bulunmuştur. Sikkelerin ön yüzünde; Iulius Caesar'ın defne çelenkli başı, sağa dönük olarak betimlenmişken, sikkenin sol alt kısmında kontrmark içerisinde Cornucopiae bulunmaktadır. Yine kontrmark içerisinde, Cornucopiae'nin sol tarafında *Colonia*'nın kısaltması olan C, sağ tarafında ise *Gemella/Gemina/Genetiva*'nın kısaltması olan G harfi yer almaktadır. Sikkenin sağ alt kısmında Iulius Caesar'ın ve Augustus'un mensup olduğu Iulia ailesinin ve kentin kısaltması olan I (*Iulia*) ve L

(*Lampsacus*/*Lampsacena*) harfleri bulunmaktadır (Resim 62). Burada dikkate değer bir durum çoğunlukla kontrmarkın *Colonia*'nın kısaltması olan C ve *Gemella/Gemina/Genetiva*'nın kısaltması olan G harfinin üzerine vurulmuş olmasına rağmen kontrmark içerisindeki Cornucopiae'nin iki yanına yine bu harflerin yerleştirilmiş olmasıdır. Lampsakos'un, Roma koloni statüsünün Augustus Dönemi'nde sona erdirildiği göz önünde alındığında Cornucopiae'nin iki yanına kentin bir Roma kolonisi olduğunu belirtilen, *Colonia*'nın ve *Gemella/Gemina/Genetiva*'nın kısaltmalarının yerleştirilmesi, bu kontrmarkların sikkeye Augustus Dönemi öncesinde vurulmuş olma ihtimalini güçlendirmektedir. Ayrıca Lampsakos sikkelerinde hiç Cornucopiae tasviri bulunmamasına rağmen kontrmark olarak seçildiği görülmektedir. Parion ve Lampsakos'a oldukça yakın bir mesafede bulunan Bithynia Bölgesi'ndeki Roma kolonisi olan Apamea (Myrlea) sikkelerinde Cornucopiae'nin Iulius Caesar Dönemi'nde bastığı ilk koloni sikkelerinden itibaren arka yüz tipi olarak kullanıldığı görülmektedir (Resim 63). Bu iki veri birleştirildiğinde Lampsakos'a ait söz konusu sikkelere, ait olduğu kentin dışındaki diğer Roma koloni kentlerinde de geçerli olduğunu belirtmek amacıyla kontrmark vurulmuş olma ihtimali oldukça yüksektir. Parion kazılarında bulunan Lampsakos sikkelerinin üç farklı yılda ve yapıda ele geçmiş olması da söz konusu Lampsakos sikkelerinin Parion'da geçerli yani sirkülasyonda olan sikkeler olduğuna yönelik düşüncemizi desteklemektedir (Kat. No. 68-70).

Resim 62. Iulius Caesar Dönemi Cornucopiae Kontrmarklı Lampsakos Sikkeleri (Soldaki sikke için bkz.; Numismatik Naumann, Auction 43, lot. 628; Sağdaki sikke için bkz.; Agora, Auction 91, lot. 57)

Resim 63. Apamea (Myrlea) Roma Kolonizasyon Dönemi Sikkeleri (Soldaki Antoninus Pius sikkesi için bkz.; RPC IV.1, 5482; Sağdaki Antoninler Dönemi'ne ait Iulius Caesar anısına darp edilmiş sikke için bkz.; RPC IV.1, 4719)

Parion 2013 yılı Tiyatro kazılarında bulunmuş Septimius Severus'un eşi Iulia Domna (MS 193-217) adına basılmış Ilion darplı bir sikkenin ön yüzünde imparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa dönük olarak resmedilmişken, sikkenin sağ alt kısmında kontrmark içerisinde Athena başı yer almaktadır (Kat. No. 64; Resim 64).

Resim 64. Parion Kazılarında Bulunmuş Athena Başı Kontrmarklı Iulia Domna Adına Darp Edilmiş Ilion Sikkesi (Parion Kazı Arşivi)

Ilion darplı sikkelere bakıldığında; Caracalla, Commodus, Crispina, Marcus Aurelius ve II. Faustina Dönemi sikkelerinde de kontrmark içerisinde Athena başı görülmektedir (Howgego, 1985: 53). Söz konusu imparatorlar ve imparatoriçeler adına darp edilmiş sikkelerde kontrmark içerisinde resmedilen Athena başıyla, Parion kazılarında ele geçen Iulia Domna sikkesindeki kontrmark içerisindeki Athena başı benzer ikonografik özellikler göstermektedir (Resim 65). Dolayısıyla Ilion sikkelerinde çok sayıda içerisinde Athena başı olan kontrmarklı sikke bulunduğundan, Parion kazılarında bulunan Iulia Domna'ya ait bu sikkenin Parion'a gelmeden önce kontrmarklanmış olduğunu ve bu kontrmarkın olasılıkla tedavülden kalkmış bir sikkeyi yeniden geçerli kılmak amacıyla Ilion'da vurulmuş olduğunu ifade edebiliriz.

Resim 65. Athena Başı Kontrmarklı Ilion Sikkeleri
(Soldaki Marcus Aurelius Dönemi sikkesi için bkz.; RPC IV.2, 88; Sağdaki II. Faustina Dönemi sikkesi için bkz.; RPC IV.2,11277)

Parion kazılarında bulunan kontrmarklı Roma Eyalet sikkelerinin 25'ini yani %81'lik bölümünü oluşturan Parion sikkeleri; Tiberius (MS 14-37), I. Claudius (MS 41-54) ve Traianus (MS 98-117) olmak üzere üç farklı imparator döneminde basılmıştır. Bu sikkeler üzerine ise, Parion Roma Eyalet sikkelerinde arka yüz tipi olarak da görülen, Capricorn ve Kadın başı tasvirleri olmak üzere iki farklı kontrmark vurulmuştur. Tiberius (MS 14-37) ve I. Claudius (MS 41-54) Dönemleri'ne ait kontrmarklı 20 sikkenin tamamının içerisinde Capricorn bulunmaktadır (Resim 66). Söz konusu iki imparatorların sikkelerinin Parion kazılarında temsil oranına bakıldığında aynı yüzyıla ait imparatorlara oranla oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum söz konusu sikkelerin, tedavülden kaldırıldıktan sonra tekrardan geçerli olmalarını sağlamak amacıyla kontrmark vurularak yeniden sirkülasyona sokulmuş olmalarından kaynaklanmaktadır. Tiberius ve I. Claudius Dönemi'ne ait bazı sikkelerin MS 2. yüzyıl tabakalarından ele geçmiş olması ve sikkelerin her ne kadar metal kaliteleri iyi olsa da genelde uzun süre sirkülasyonda kalmasıyla bağlantılı olarak aşınmalardan kaynaklı düşük kondisyona sahip olmaları söz konusu sikkelerin kontrmark vurularak uzun süre kullanımda kaldığı bilgisini doğrulamaktadır.

Resim 66. I. Claudius Dönemi Capricorn Kontrmarklı Parion Sikkeleri (Soldaki sikke için bkz.; Savoca Numismatic, 152nd Blue Auction, lot. 1141; Sağdaki sikke için bkz.; Agora, Auction 92, lot. 35)

Parion kazılarında bulunan Traianus Dönemi'ne (MS 98-117) tarihlenen sikkelerin 3'ünün içerisinde Capricorn, 2'sinin ise içerisinde Kadın başı olan kontrmark vurulmuştur (Resim 67-68). Capricorn betimi daha önceki döneme ait Parion sikkelerinde hem arka yüz tipi hem de bir kontrmark olarak sıklıkla kullanılmıştır (Howgego, 1985: 161-162). Ancak kadın başı ilk kez Traianus Dönemi (MS 98-117) sikkeleriyle birlikte Parion sikkeleri üzerine bir kontrmark olarak vurulmuştur (Howgego, 1985: 215). Traianus sikkelerinde bulunan Kadın başının kim olduğu konusu kentin Iulius Caesar Dönemi'nde darp ettiği ön yüzünde Kadın başı olan Roma koloni sikkelerinde olduğu gibi tartışmaya açık olsa da, Traianus Dönemi'nde darp edilen Parion sikkeleri bize bu konuda önemli ipuçları vermektedir. Ön yüzünde İmparator Traianus'un defne çelenkli başının, sağa dönük olarak resmedildiği söz konusu sikkelerin arka yüzünde Plotina ve Marciana'nın karşılıklı drapeli ve diademli büstleri yer almaktadır (Resim 69). Bu sikkelerdeki figürlerle, kontrmark içerisindeki kadın başı karşılaştırıldığında, kontrmark içerisindeki kadın başının Traianus'un eşi Plotina'nın büstüne oldukça benzer ikonografik özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Traianus Dönemi'ne ait sikkelerin Tiberius ve I. Claudius sikkeleri gibi geçerliliğini kaybettikten sonra kontrmark vurularak yeniden dolaşıma sokulduklarını ifade edebiliriz. Ayrıca Traianus'un sikkelerine vurulacak kontrmarkın yine Traianus'un sikkelerinin arka yüz tiplerinden seçildiği anlaşılmaktadır. Traianus'un arka yüzünde eşi Plotina ve kardeşi Marciana'nın drapeli büstü bulunan sikkelerinin ön yüzüne Capricorn, arka yüzünde Capricorn tasviri yer alan sikkelerinin ise, ön yüzlerine İmparator'un eşi Plotina'nın büstünün kontrmark olarak vurulduğu görülmektedir.

Resim 67. Traianus Dönemi Kadın Başı Kontrmarklı Parion Sikkeleri
(RPC III, 1538 ve diğ.)

Resim 68. Traianus Dönemi Capricorn Kontrmarklı Parion Sikkeleri
(RPC III, 1543 ve diğ.)

Resim 69. Traianus Dönemi Capricorn Kontrmarklı Parion Sikkesi
(RPC III, 1543)

Sonuç olarak Parion kazılarında bulunan kontrmarklı 31 sikke genel olarak değerlendirildiğinde söz konusu sikkelere kontrmark vurulmasında iki temel amacın olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan ilki eskiyen ya da tedavülden kalkmış bir sikkeyi yeniden geçerli kılmaktır. Parion kazılarında bulunan Parion'un kendi darphanesine ait Tiberius, I. Claudius ve Traianus Dönemleri'ne ait sikkelere bu amaca yönelik olarak kontrmark vurulduğu ifade edilebilir. Sikkelere kontrmark vurulmasındaki ikinci temel

amaç sikkenin ait olduğu kentin dışında da geçerli olmasını sağlamak olmuştur. Parion kazılarında ele geçen Philippi, Lampsakos ve Ilion sikkelerine kontrmark vurulmasının nedeni ise tartışmaya açık olup yukarıda belirtilen her iki amaca da yönelik olarak vurulmuş olma ihtimali bulunmaktadır.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Parion'da 2005-2020 yılları arasında gerçekleştirilen bilimsel arkeolojik kazı çalışmaları sırasında 18 farklı alanda ve kentin farklı yerlerinde yüzey buluntusu olarak 4757 adet sikke ele geçmiştir. Bu sikkelerin büyük bir bölümü Geç Roma Dönemi'ne aitken, 355'i yani sadece %7'lik bölümü tez konusuna giren Roma Eyalet sikkelerinden oluşmaktadır. Parion kazılarında bulunmuş olan 17 farklı kente ait örneklerin görüldüğü Roma Eyalet sikkelerinin 273'ü Parion'un kendi darbı olmakla birlikte, en yüksek temsil oranına sahip ikinci darphane 39 sikkeyle Alexandria Troas kentidir. Alexandria Troas kentini sırasıyla Coela (13), Philippi (6), Lampsakos (5), Ilion (4), Apamea (Myrlea) (3), Perinthos (2), Byzantion (2), Deultum (1), Pitane (1), Elaea (1), Adramytteion (1), Pergamon (1), Kyzikos (1), Kalkhedon (1), Nikomedia (1) kentleri takip etmektedir. Dolayısıyla Parion kazılarında ele geçen Roma Eyalet sikkelerinin %77'si Parion kentinin kendi darplarıdır. Geri kalan %23'lük bölümün; %11'i Alexandria Troas, %3'ü Coela, %4'ü Parion ve Alexandria Troas dışındaki diğer Roma koloni kentlerine ve %5'inin de Parion'a yakın mesafedeki çevre kentlere ait olduğu görülmektedir. Parion'un bir Roma kolonisi olmasıyla aynı doğrultuda, tez kapsamında incelenen sikkelerin %92'sini Roma kolonizasyon sikkeleri oluşturmaktadır. Her ne kadar Parion dışında 16 farklı kente ait sikke örnekleri Parion kazılarında bulunmuş olsa da, kentlerin az sayılarda sikkelerle temsil edilmesi, Roma Dönemi'nde kent devletlerinin uyguladığı kapalı ekonomik politikayla ilişkilendirilebilir. Parion kazılarında bulunan sikkeler içerisinde yabancı kentlere ait sikke buluntularının azlığı, Roma Eyalet sikkelerinin darp edildiği kent dışında geçerliliği olmadığı düşüncesini desteklemektedir.

Parion'da ele geçen yabancı kentlere ait Roma Eyalet sikkelerinin Parion'a oldukça yakın mesafede oldukları görülmektedir. Parion kazısında bulunan 16 yabancı kente ait Roma Eyalet sikkelerinin 4'ü kente 0-100 km uzaklıkta, 6'sı 100-200 km, 1'i 200-300 km ve 3'ü ise 250-300 km uzaklıktaki kentler tarafından darp edilmiştir. Parion'a yaklaşık 350-450 km arasında olan Philippi ve Deultum kentine ait sikkelerin Parion'a gelmiş olması bu kentlerin de Parion gibi birer Roma kolonisi olmasıyla ilişkilendirilebilir. Parion kazılarında Philippi kentine ait 6 sikkenin de Roma Cumhuriyet Dönemi'ne ait olması, bu sikkelerin Parion'un Iulius Caesar Dönemi'nde koloni statüsü kazandıktan sonra olasılıkla kente Philippi'den gelen kolonistler veya Roma kolonilerinin

kuruluşunda veya işleyişinde görev alan kişiler tarafından Parion'a getirilmiş olabileceğini düşündürmektedir. III. Gordianus Dönemi'ne (MS 238-244) tarihlenen Deultum kentine ait 1 sikke de kente olasılıkla Philippi kenti sikkeleri gibi kolonistler ve kolonilerin işleyişinden sorumlu Romalı memurlar tarafından Parion'a getirilmiş olmalıdır. Parion kazılarında bulunan Alexandria Troas sikkelerinin temsil oranının fazla olması kentin bölgedeki ekonomik ve politik öneminden kaynaklanmaktadır. Alexandria Troas sikkelerinin, Troas Bölgesi içerisindeki dolaşımına bakıldığında Parion'un yanı sıra Ilion, Assos gibi farklı kentlerde de yoğun şekilde ele geçtiği görülmektedir. Troas Bölgesi'nde ele geçen yayımlanmış sikke buluntularına bakıldığında en fazla örneği kentin kendi darp ettiği sikkeler oluştururken, ikincil olarak en fazla örnekle temsil edilen kentin Alexandria Troas olduğu görülmektedir. Hem Parion hem de Alexandria Troas'ın Troas Bölgesi'nde, Roma'nın temsil edildiği koloni kentleri olması nedeniyle, Alexandria Troas sikkelerinin Parion'da temsil oranının yüksek olması oldukça beklenen bir durumdur.

Parion kazılarında ele geçen Alexandria Troas dışındaki Roma koloni kentlerinin sikkelerine bakıldığında Philippi ve Lampsakos kentlerine ait olan sikkelerin koloninin kuruluşuyla kentin en erken bastığı Roma Cumhuriyet Dönemi'ne ait sikkeler oldukları görülmektedir. Parion kazılarında bulunan Philippi sikkelerinin tamamı Marcus Antonius Dönemi'ne tarihlenirken sonrasına ait hiç sikke örneği ele geçmemiştir. Lampsakos kenti Parion'a komşu bir kent olmasına rağmen Iulius Caesar Dönemi'nde darp ettiği 3 Roma koloni sikkesi dışında Parion kazılarında bulunmuş MS 3. yüzyıla tarihlenen 2 sikkesi bulunmaktadır. Parion'a, o dönemin şartları düşünüldüğünde oldukça uzak denilebilecek kuşbakışı yaklaşık 350-400 km'lik bir mesafede olan Philippi kentinin, sadece ilk koloninin kuruluşuna ait sikkelerinin Parion kazılarında farklı yıllarda ve sektörlerde ele geçmesi oldukça dikkate değer bir konudur. Aynı durum her ne kadar Parion'a komşu olsa da, Parion'da ele geçen sikkelerinin büyük bir bölümünün koloninin ilk kuruluşuna ait olan sikkelerden oluşması açısından Lampsakos kenti için de geçerlidir. Parion her ne kadar Iulius Caesar Dönemi'nde olasılıkla MÖ 45 yılında kurulmuş bir Roma kolonisi olsa da, aslında koloninin kuruluşunun Augustus Dönemi'nde tamamlandığını ifade edebiliriz. Augustus Dönemi'nde hem Parion kentine hem de Alexandria Troas kentine Romalı Veteran askerlerin ve yeni kolonistlerin yerleştirildiği bilinmektedir. Augustus Dönemi'nden itibaren Parion'un adının *Colonia Pariana Iulia Augusta* olarak yazılması

da bu değişime işaret etmektedir. Yine Lampsakos kentinin Iulius Caesar Dönemi'nde elde ettiği statüsünün, Augustus Dönemi'nde kolonistlerle yerli halk arasındaki anlaşmazlıklar nedeniyle elinden alındığı bilinmektedir ve olasılıkla da Lampsakos'taki kolonistler Anadolu'daki diğer Roma kolonilerine yerleştirilmiş olmalıdır. Dolayısıyla, Philippi ve Lampsakos kentlerine koloninin kuruluş aşamasında Roma Cumhuriyet Dönemi'nde yerleştirilen kolonistlerden bir bölümünün Augustus Dönemi'nde söz konusu kentlerden Parion'a göç etmiş olma ihtimalleri bulunmaktadır. Bu bağlamda hem Lampsakos hem de Philippi kentlerine ait sikkelerin de kente gelen kolonistler tarafından Parion'a getirilmiş olduğunu ifade edebiliriz. Söz konusu sikkelerin bazılarının üzerinde kontrmark bulunması da bu sikkelerin bir kısmına kontrmark vurularak Parion'da sirkülasyona sokulduğuna işaret etmektedir. İlerleyen yıllarda Parion kazılarında Roma Cumhuriyet Dönemi'nde Lampsakos ve Philippi'nin darp ettiği sikkelerde görülecek artış bu düşüncemizin doğruluğunu güçlendirecektir.

Parion kazılarında ele geçen diğer Roma Eyalet sikkelerinin kentlere göre dağılımına bakıldığında tamamının Parion'a oldukça yakın, kolay ulaşılabilecek mesafedeki çevre kentlere ait sikkelerden oluştuğu görülmektedir. Bu sikkeler olasılıkla sikkenin darp edildiği kentten Parion'a gelen memur, asker veya herhangi bir vatandaşın yanında getirdiği sikkeler olmalıdır. 8 kentin sadece bir sikkeyle, 2 kentin ikişer sikkeyle, 1'er kentin ise üç ve dört sikkeyle temsil edilmesi de bu görüşümüzü desteklemektedir. Sadece Coela sikkeleri diğer kentlere oranla kayda değer bir şekilde 13 sikkeyle temsil edilmektedir. Parion'a oldukça yakın olan hemen karşısındaki Gelibolu Yarımadası'nda yer alan Coela'nın, Parion gibi işlek bir liman kenti ve ticaret şehri olduğu düşünüldüğünde diğer kentlere oranla daha yüksek temsil oranına sahip olması oldukça beklenen bir durumdur.

Parion kazılarında ele geçen Roma Eyalet sikkelerinin ön yüz ve arka yüz ikonografileri yerli kültürün yanı sıra büyük bir çoğunluğunun kolonizasyon sikkelerinden oluşması nedeniyle Roma kültürünün izlerini de taşımaktadır. Sikkelerin birçoğunun ön yüzünde, Roma'nın propaganda tipleri kapsamında imparator hanedanlığı ile ilişki tiplerden imparator ve imparatoriçe betimleri bulunmaktadır. Anadolu'daki yüzlerce kent MÖ 1.-MS 3. yüzyıllar arasında sikke basmış, sikkelerin ön yüzlerinde ise tahttaki Roma İmparatorları'nın ya da aile üyelerinin portrelerini koymuşlardır. Sikkelerin büyük bir bölümünün arka yüzlerinde ise, sikkelerin çoğunluğunun koloni

kenti sikkesi olmasıyla aynı doğrultuda Roma kültürü ve kolonizasyonu ile doğrudan ilişkili olan Praefericulum, Rahip/Kolonist ve Saban, Saban, Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, İmparator/İmparatoriçe Betimleri, Capricorn gibi tipler bulunmaktadır. Söz konusu bu tiplerden Praefericulum, Rahip/Kolonist-Saban ve Saban betimleri koloninin kuruluşu ile ilgili tiplerdendir. İmparator/İmparatoriçe betimleri ve Capricorn imparator hanedanlığı ile ilişkili tiplerdir. Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, Marsyas ve Kartal betimleri ise Roma'nın propaganda amaçlı kullandığı mitolojik tiplerdir. Bunların yanı sıra Genius, Homonoia ve Tyche/Fortuna gibi personifikasyonlar; refah ve barışı simgeleyen Cornucopiae (bereket boynuzu); deniz ve ticareti ifade eden Gemi Pruvası, dümen, yelkenli gemi gibi tasvirler de sikkeler üzerinde yer almaktadır. Yerel tipler olarak adlandırabileceğimiz sosyal yaşamı ifade eden Agonistik Ödül Tacı ve Otlayan At betimleri sikkelerin arka yüz ikonografilerine yansıtılmıştır. Roma Dönemi'nde kentlerin dini yapısını sembolize eden ve kentlerde varlığını sürdüren yerel kültlere işaret eden Apollon, Artemis, Zeus, Eros, Demeter, Victoria, Athena gibi tanrı ve tanrıça betimleri de arka yüz tipi olarak tercih edilmiştir. Bu tipler dışında kentte bulunan mimari yapıların ve heykeltraşlık eserlerinin de sikkeler üzerinde betimlendiği görülmektedir.

Parion'un Anadolu'da en fazla sikke basan kentlerden biri olmasıyla aynı doğrultuda kentin Roma kolonizasyon dönemi sikkeleri de tip sayısı bakımından oldukça çeşitlidir. Ancak tiplerin bazıları çok az sayıda ve belirli bir dönem basılmışken bir bölümü ise her dönem tercih edilmiş ve her emisyonda çok sayıda darp edilmişlerdir. Bu noktada Parion kazılarında bulunan sikkelerin arka yüzlerine göre dağılımı önemli ipuçları içermektedir. Sikkelerin arka yüz tiplerine göre dağılımına bakarak Rahip-Saban betiminin her dönem tercih edilen bir tip olduğu görülmekle birlikte Antoninuslar Dönemi sonrası bu tipin tercih edilmesinde belirgin bir azalma görülmektedir. Parion'un Roma Cumhuriyet Dönemi ve MS 1. yüzyılda darp ettiği sikkelerde en fazla tercih edilen tipler Rahip-Saban, Praefericulum ve Capricorn'dur. MS 2. yüzyılda en çok tercih edilen tipler yine Rahip-Saban ve Capricorn olurken Praefericulum bu yüzyıl sikkelerinde görülmemektedir. MS 2. yüzyıldan itibaren Asklepios, Artemis, Demeter gibi yerel kültler ve kentteki imparatorluk kültüne işaret eden karşılıklı imparator ve imparatoriçelerin olduğu sikkeler az emisyonda da olsa sikkeler üzerinde yer aldığı görülmektedir. MS 3. yüzyılla birlikte ise sikkelerin tip çeşitliliğinde belirgin bir artış

bulunmaktadır. Bu yüzyılda sadece Roma kolonizasyonunu temsil eden tipler değil aynı zamanda, kentle ve imparatorla ilgili tipler de sıklıkla sikkeler üzerinde tasvir edilmiştir.

Parion kazılarında ele geçen Roma Eyalet sikkelerinin metrolojik özellikleri ayrıntılı olarak değerlendirildiğinde, yaklaşık üç asır boyunca sikke basan Anadolu'daki kent devletlerinin her dönem Grek veya Roma sistemine uyumlu olarak belirli bir sistemde sikke basmadıkları görülmektedir. Parion'da ele geçen Roma Eyalet sikkelerinin her dönem değişen, kendinin belirlediği bir sikke basma sisteminin olduğu ve bu sistemin, Roma İmparatorluğu'nun ve sikkeyi darp eden kentin, sikkenin darp edildiği dönemdeki ekonomik durumuyla bağlantılı olarak dönemsel değişimler gösterdiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda Parion'da ele geçen Roma Eyalet sikkelerinin büyük bir bölümünün küçük (Semis-1/2 Assarion) ve orta birimde (As-1 Assarion) basıldığı da tespit edilmiştir. Parion Roma kolonizasyon sikkelerinin metrolojik özelliklerinin bir Roma kolonisi olmasına rağmen, Roma sikke birimleri ile uyumlu olmadığı görülmektedir. Hatta aynı imparator ve tipe sahip sikkelerin bile metrolojik özellikleri birbiriyle uyumlu değildir. Dolayısıyla seçilen sikke tiplerinin belirli bir birimde basıldığını söylemek mümkün değildir. Aynı imparator ve tipteki sikkelerin farklı metrolojik özelliklere sahip olması sikke tipinin bir birim belirteci olarak kullanılmadığını göstermektedir. Buna ek olarak aynı çapta olan bazı Parion sikkelerinde aşınma veya kırılma olmamasına rağmen ağırlıklarında oldukça büyük farklılıklar görülmektedir. Bu durum belirli dönemlerde Parion'da darp edilen sikkelerin bronzdan da olsa birimleri belirlenirken altın ve gümüş sikkelerde olduğu gibi çapları yerine ağırlıklarının esas alındığına işaret etmektedir.

Parion kazılarında bulunan Roma Eyalet sikkeleri içerisinde Philippi, Lampsakos, Ilion ve Parion olmak üzere 4 farklı kentin sikkeleri üzerinde kontrmark vurulmuştur. Parion kazılarında bulunan kontrmarklı Roma Eyalet sikkelerinin 25'ini yani %81'lik bölümünü de Parion sikkeleri oluşturmaktadır. Parion sikkelerini sırasıyla Lampsakos (3 sikke, %10), Philippi (2 sikke, %6) ve Ilion (1 sikke, %3) sikkeleri izlemektedir. Parion kazılarında bulunan kontrmarklı 31 sikke genel olarak değerlendirildiğinde söz konusu sikkelere kontrmark vurulmasında iki temel amacın olduğu anlaşılmıştır. Bunlardan ilki eskiyen ya da tedavülden kalkmış bir sikkeyi yeniden geçerli kılmaktır. Parion kazılarında bulunan Parion'un kendi darphanesine ait Tiberius, I. Claudius ve Traianus Dönemleri'ne ait sikkelere bu amaca yönelik olarak kontrmak vurulduğu ifade edilebilir. Özellikle Parion darplı Tiberius ve I. Claudius sikkelerinin beklenenin üzerinde temsil oranına

sahip olması bu sikkelerin kontrmarklanarak uzun süre sirkülasyonda tutulduklarına işaret etmektedir. Sikkelere kontrmark vurulmasındaki ikinci temel amaç sikkenin ait olduğu kentin dışında da geçerli olmasını sağlamak olmuştur. Parion kazılarında ele geçen Philippi, Lampsakos ve Ilion sikkelerinin bazılarına, sikkenin ait olduğu kentin dışında da geçerli olmasına, bir kısmına da eskiyen ya da tedavülden kalkan sikkeyi yeniden geçerli kılmak amacına yönelik olarak kontrmark vurulmuş olduğu anlaşılmaktadır.

Parion'da bulunan Roma Eyalet sikkelerinin büyük bir bölümünün, Parion kentinin kendi darpları olması sayesinde tez kapsamında incelenen sikkeler Parion Roma kolonizasyonu ve sikkeleri hakkında da önemli bilgiler sunmaktadır. Öncelikli olarak, Parion'un ilk koloni olduğu dönemde darp ettiği sikkelerin tamamı yayınlarda MÖ 45 yılına verilmektedir. Bununla birlikte Parion kazılarından ele geçen aynı tipteki sikkelerin ön ve arka yüzlerinde görülen farklılıklar söz konusu sikkelerin belirli bir yıl içerisinde değil farklı yıllarda darp edilmiş olabileceklerini düşündürmektedir. Örneğin Parion'un erken dönem kolonizasyon sikkelerinin ön yüzünde görülen kadın başının, arka yüzünde görülen Praefericulum'un sikkelerde farklı şekillerde işlenişi ve söz konusu sikkelerin lejandlarındaki farklılıklar bu sikkelerin tamamının MÖ 45 yılına tarihlendirilmelerinin yanlış olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla söz konusu sikkelerin sadece Iulius Caesar Dönemi'nde darp edilmeyip Roma İmparatorluk Dönemi başlarına kadar MÖ 45-27 yılları arasında farklı emisyonlar da darp edilmiş sikkeler olduğunun ifade edilmesi daha doğru olacaktır. Roma Cumhuriyet Dönemi'nde basılan söz konusu bu sikkelerin ön yüzünde bulunan kadın başının da kimi temsil ettiği bilinmemektedir. Parion'un, Hellenistik Dönem sikkeleri üzerindeki kadın başları ile Roma Cumhuriyet Dönemi'nde darp ettiği sikkelerinin ön yüzünde görülen kadın başları ikonografik olarak karşılaştırıldığında oldukça benzer bir ikonografiye sahip oldukları görülmektedir. Dolayısıyla bu tipin seçilmesinde kente verilen Roma koloni statüsünün bir etkisinin olmadığına, kadın başının Parionlular tarafından Roma kolonizasyonu öncesinden beri kutsal bir figür olarak görüldüğüne ve güçlü bir karakteri temsil ettiğine işaret etmektedir. Bu noktada MÖ 133'de Pergamon Krallığı tarafından Roma'ya aktarılmış bir gelenek olan kentin *Boule*'sinin bir kadın şeklinde tasvir edilmesi geleneğinden bölgeye yakın Pergamon Krallığı hakimiyetinde kalmış Parion kentinin de etkilenmiş olması beklenen bir durumdur. Anadolu'daki bazı kentlerin darp ettiği sikkelerin ön yüzünde kadın başının betiminin yanında ΒΟΥΛΗ (*Boule*) yazısının yer alması ve Parion'un ön yüzünde kadın

başı tasvir edilen söz konusu sikkelerinin büyük bir bölümünün arka yüzünde yer alan meclis üyeleri tarafından alınan kararları belirtmek için kullanılan *Decurionum Decreto* ifadesinin D D harfleriyle sikke üzerinde kısaltma olarak verilmesi de bu düşüncemizi desteklemektedir. Dolayısıyla Parion sikkelerinin ön yüzünde yer alan kadın başının kentin *Boule*'sini temsil eden bir personifikasyon olduğu söylenebilir.

Parion'un ön yüzünde kadın başı bulunan ilk Roma koloni sikkelerinin ön yüzünde yer alan C G P I lejandı, Parion'da Roma kolonisi statüsünün verildiğinin ilk kanıtlarıdır. C harfi Parion'da değişen siyasi statüyü *Colonia* kelimesini ifade etmektedir. G (*Gemella veya Gemina ve Genetiva*) P (*Pariana*) I (*Iulia*) isminin kısaltması olarak kullanılmıştır. Burada I harfi, Iulius Caesar'ın ve Augustus'un mensup olduğu Iulia ailesini temsil etmekle birlikte, P harfi ise kentin adının kısaltmasıdır. Ancak G harfinin (*Gemella/Gemina/Genetiva*'nın kısaltması) sikke üzerinde ne amaçla yazıldığı konusu tartışmalıdır. Bazı araştırmacılar *Gemella/Gemina/Genetiva*'nın kısaltmasının yine Iulius Casear Dönemi'nde kurulmuş komşu Lampsakos sikkelerinde de görülmesinden dolayı Lampsakos ile Parion'un ikiz koloni olduğunu ileri sürmektedirler. Ancak Lampsakos, Roma koloni statüsünü kazandıktan kısa bir süre sonra kolonistlerle yerli halk arasında çıkan anlaşmazlıklardan dolayı bu statüsünü kaybetmiş ve Augustus Dönemi'nden itibaren yeniden Grekçe lejandlı sikkeler basmaya başlamıştır. Parion ile Lampsakos ikiz koloni olarak kurulmuş olsaydı Lampsakos'un Roma koloni statüsünü kaybetmesinin ardından Parion'un darp ettiği sikkelerde *Gemella/Gemina/Genetiva* kısaltmasının bulunmaması gerekirdi. Ancak Parion *Gemella/Gemina/Genetiva* kısaltmasını ilk Roma koloni statüsünü kazandığı Iulius Caesar Dönemi'nden sikke basma hakkının elinden alındığı Gallienus Dönemi sonuna kadar kentin sikkelerinde kullanmıştır. Dolayısıyla Gemella kelimesinin Parion ile Lampsakos'un ikiz koloni olarak kurulması nedeniyle sikkelerde kullanılan bir kısaltma olmadığı söylenebilir. Bazı araştırmacılara göre ise, bu kelime koloninin, bir çift lejyonun askerleri tarafından kurulması durumunda kentin yeni ismine eklenmekteydi. Bu öneri Parion'un bir ikiz kolonisi olacağına yönelik önerilere göre daha kabul edilebilir düzeyde olup Parion'da Roma kolonisinin kurulmasında iki farklı lejyonun askerlerinin görev almış olması nedeniyle *Gemella/Gemina/Genetiva*'nın kısaltması olarak Parion sikkelerine G harfinin yazılmış olabileceği ifade edebilir.

Parion kentine olasılıkla, İmparator Augustus Dönemi'nde, *Ius Italicum* adı verilen bir ayrıcalık tanınmıştır. Roma eyaletlerinde bulunan az sayıdaki kente verilen imtiyazlarla dolu bu onur sayesinde kent vergilerden muaf tutulma, kentin halkının Roma vatandaşı olarak kabul edilmesi gibi birtakım ayrıcalıklara sahip oluyordu. Parion koloni sikkeleri üzerinde resmedilen Marsyas Heykeli de, Parion'un Roma Dönemi'nde elde ettiği *Ius Italicum* adı verilen bir ayrıcalığa sahip olduğunu yabancı kent devletlerine göstermek düşüncesiyle sikkeler üzerine resmedilmiştir.

Parion kazılarında ele geçmiş olan Augustus adına darp edilmiş bazı sikkelerin üzerinde sikkeyi darp eden kentin adı yazmamaktadır. Söz konusu sikkelerin üzerinde darp ettiği kentin adının yazmamasından kaynaklı darp yerinin Parion mu yoksa Philippi mi olduğu konusunda farklı görüşler bulunmakla birlikte bu sikkeler kataloglarda çoğunlukla Parion darphanesine atfedilmiştir. Parion kazılarında Augustus Dönemi'ne tarihlenen bu sikkelerden çok sayıda ele geçmiş olması bu tartışmalara son noktayı koymuş olup sikkelerin Parion kentine ait olduğunu kesin olarak kanıtlamaktadır.

Hadrianus'un, Parion kentini ziyaret etmesi ve kente yardımlarda bulunması onuruna kent meclisi tarafından kentin ismine Hadrianus'un adı da eklenmiştir. Hem Parion kenti için önemli bir yere sahip hem de Roma İmparatorluğu'nun oldukça güçlü olduğu dönemde hakim olan bir imparatorun bu kadar az sikkeyle temsil edilmesi beklenen bir durum değildir. Hadrianus sikkelerinin temsil oranının düşüklüğü, kentin Erken Roma Dönemi (MÖ 1.-MS 1. yüzyıl) yapılarındaki kazıların oldukça sınırlı olmasının da etkisi bulunmakla birlikte, Roma Cumhuriyet Dönemi'nde, Augustus, Tiberius ve I. Claudius Dönemleri'ne tarihlenen kayda değer sayıda sikkenin ele geçmiş olması, Parion'un Hadrianus Dönemi'nde diğer dönemlere oranla beklenenin aksine daha az sikke bastığına işaret etmektedir. Bununla birlikte ilerleyen yıllarda Parion'un Erken Roma Dönemi yapılarında yapılacak kazılar kentin Hadrianus Dönemi'nde kaç farklı emisyonda sikke bastığı konusunda daha net veriler sunacaktır.

Parion sikkeleriyle ilgili kayda değer bir konu da kentin I. Valerianus-Gallienus'un ortak hükümdarlığı döneminde (MS 253-260) bastığı Pseudo-Autonom darplı sikkelerinde görülen kent kurucusu Parius/Paris başı ve çevresinde PARIO CONDIT[ORI] (Parion'un Kurucusu/Kurucu Pario) lejandı bulunan sikkelerin örneklerinin Parion kazılarında ele geçmiş olmasıdır. Söz konusu imparatorlar döneminde

farklı emisyonlarda çok sayıda basıldığı anlaşılan sikkeler, kentin kurucu kahramanının Parius/Paris olduğu ve kentin adının kökeninin de kurucu kahramanına dayandığı konusunda bilgi sunan önemli bir veridir. Burada akla gelen bir soru da bu kurucu kahramanın Parius mu Paris mi olduğudur. Troia Kralı Priamos'un oğlu Paris'in, Parion kentinin kuruluşundan yaklaşık beş asır önce yaşamış biri olduğundan kenti kurmuş olma ihtimali oldukça düşük gözüktüğünden dolayı, kentin Erythrai'li Parius tarafından kurulmuş olma ihtimali daha güçlü görünmektedir. Bununla birlikte kentlerin kuruluş hikayelerinin ve kurucularının genelde mitolojik karakterlerden seçilmesinden dolayı Parion sikkelerinin ön yüzünde tasvir edilen bu kurucu kahramanın Erythrai'li göçmen Iason ve Demetria'nın oğlu Parius mu, yoksa Troia Kralı Priamos'un ikinci karısı Hekabe'den doğan en küçük oğlu Paris mi olduğu konusu halen tartışmaya açıktır.

Parion Roma kolonizasyon sikkeleri üzerine kentte bulunan mimari yapıların ve heykeltraşlık eserlerinin de resmedildiği görülmektedir. Antik yazarlar tarafından heykeltraşlık eserleri oldukça çeşitli ve ünlü bir kent olarak tanımlanan Parion kentinin sikkelerinde de örneklerini gördüğümüz Herakles, Eros, Marsyas, Parius/Paris, Athena, Artemis, Demeter, Asklepios, Hygeia gibi tanrı, tanrıça ve kahramanlara ait heykellerin yanı sıra olasılıkla birçok imparator ve imparatoriçeye ait heykeller de bulunmaktaydı. Parion'un Roma darplarından yine olasılıkla MS 2. yüzyılda inşa edilmiş kentin anıtsal bir giriş kapısı ve anıtsal bir sunağa sahip olduğu da anlaşılmaktadır. Yine sikkeler aracılığıyla Parion'da; Artemis, Asklepios, Eros, Hygeia, Demeter ve Athena gibi birçok tanrı ve tanrıçalara tapınımın yanı sıra yaygın bir imparatorluk kültünün de olduğu söylenebilir.

Parion'un Roma kolonizasyon statüsünün ne zaman sona erdiği konusunda, Parion kentinin Gallienus Dönemi sonrasında (MS 253-268) sikke darp etmeyi bıraktığı için sikkeler yoluyla bir bilgi edinilememektedir. Ancak Licinius Dönemi'nde Parion'da yaşayan babası bir veteran olan Theagenes'in Parion'da konuşlanmış II. Traian lejyonuna katılmasının istenmesi fakat Theagenes'in Hristiyanlık geleneğine bağlılığını ifade ederek bu teklifi reddetmesi ve sonucunda ölümle cezalandırıldığı bilgisi, MS 4. yüzyılın ilk yarısında halen Parion'un Roma koloni statüsünü koruduğuna işaret etmektedir.

Parion kazılarında bulunan Roma Eyalet sikkeleri buluntu yerlerine göre değerlendirildiğinde en fazla örneğin, 61 sikkeyle (%17'si) Güney (Tavşandere)

Nekropolü'nden ele geçtiği görülmektedir. Güney (Tavşandere) Nekropolü'nü sırasıyla kentin merkezinde kalan önemli kamu yapıları; Yamaç Hamamı (58 sikke, %16), Tiyatro (57 sikke, %16), Roma Hamamı (46 sikke, %13), Odeion (33 sikke, %9), Akropol/Sondaj 11 (29 sikke, %8), Agora/Depo (16 sikke, %5) izlemektedir. Parion kent merkezinde bulunan Roma Dönemi'nde inşa edilmiş Yamaç Hamamı, Roma Hamamı, Tiyatro, Odeion ve Agora/Depo yapılarının Geç Roma Dönemi'nde yoğun olarak kullanılmaları ve aynı dönem içerisinde tahribata uğrayarak işlev değiştirmeleri nedeniyle bu yapılarda ele geçen sikkelerin büyük bir bölümü Geç Roma Dönemi'ne aittir. Parion kent merkezinde bulunan söz konusu kamu yapılarında ele geçen sikkelerin çok küçük bir bölümünü oluşturan Roma Eyalet sikkelerinin ise, 2013 yılı Tiyatro kazılarında ele geçen Alexandria Troas kenti sikkeleri dışında geri kalanı kontekst bir malzeme olmayıp tekil buluntu olarak yapıların farklı alanlarından ele geçmişlerdir. Tiyatro'da ele geçen Alexandria Troas kenti sikke sayısı 19 olup Parion kazılarında ele geçen Alexandria Troas sikkelerinin yaklaşık yarısını söz konusu toplu buluntuya ait sikkeler oluşturmaktadır. Numismatik veriler dışında tahribat tabakalarında ele geçen, bu döneme ait Roma seramiklerinde de görülen yoğunluk kentin yaklaşık olarak 255-270 yıllarında bölgede gerçekleşen Goth akınlarından etkilenmiş olabileceğine yönelik düşünceleri desteklemektedir.

Yine Parion Tiyatrosu'nda olduğu gibi bir toplu Roma Eyalet sikke buluntusu da Akropol/Sondaj 11 kazılarında ele geçmiştir. Söz konusu alanda 2020 yılı kazılarında, yapının zemin kısmına yakın bir seviyede dağınık bir vaziyette bulunan 28 sikkenin hepsi Parion'un kendi darbı olup tamamı MS 253-268 yılları arasına tarihlenmektedir. Sikkelerin belirli bir döneme yoğunlaşması ve yapıda ele geçen Roma İmparatorluk devlet darplarının da büyük bir çoğunluğunun MS 3. yüzyılın ikinci yarısına ait olması yapının olasılıkla bu yüzyıl sonunda tahribata uğrayıp işlevini kaybettiğine işaret etmektedir.

Parion Nekropol alanlarında yapılan kazı çalışmalarında bulunan sikkeler içerisinde ise, Roma Eyalet sikkelerinin temsil oranı oldukça yüksektir. Güney (Tavşandere) Nekropolü'ndeki sikkelerin %62'sini ve Doğu Nekropolü'nde (Oda Mezarlar) ele geçen sikkelerin %81'ini Roma Eyalet sikkeleri oluşturmaktadır. Her iki Nekropol alanından ele geçen Roma Eyalet sikkelerinin büyük bir çoğunluğu Kharon sikkesi olarak mezara bırakılmıştır. Söz konusu Nekropol alanlarında ele geçen az

sayıdaki Roma İmparatorluk sikkelerinin ise tamamına yakınını, bir mezar içerisinde bulunmayan olasılıkla sonradan bu alana gelen kişilerin düşürdüğü Geç Roma sikkelerinden oluşmaktadır. Parion Nekropolleri'nde, Roma Eyalet sikkeleriyle aynı dönemde sirkülasyonda olan Erken Roma İmparatorluk Dönemi devlet darplarının bulunmaması, hem Kharon sikkesi olarak Parionluların kent sikkelerini kullanmayı tercih ettiklerine hem de Parion'da bu dönem içerisinde kent sikkelerinin devlet darplarına oranla daha fazla dolaşımda olduğuna işaret etmektedir. Kharon sikkesi olarak Parion'daki mezarlara konulmuş her ne kadar farklı kentlere ait sikke buluntuları ele geçmiş olsa da, sikkelerin %90'a yakınını Parion kentinin kendi darplarından oluşmaktadır. Bu durum Parionluların Kharon sikkesi olarak çoğunlukla kendi sikkelerini mezara bırakmayı tercih ettiklerine işaret etmektedir. Güney (Tavşandere) Nekropolü ve Doğu Nekropolü'ndeki Oda Mezarlar'da ele geçen Roma Eyalet sikke buluntularında dikkate değer bir diğer konu da, bazı Kharon sikkelerinin üzerinin oldukça ince bir altın varakla kaplanmış olmasıdır. Söz konusu Roma Eyalet sikkeleri olasılıkla maddi durumu orta seviye ve üzerinde olan Parionlular tarafından mezara bırakılmadan önce ince bir altın varakla kaplanmıştır. Parion Kharon sikke geleneğine genel olarak bakıldığında genelde mezara konulan sikkelerin düşük alım gücüne sahip Parion kentine veya komşu kentlere ait bronz sikkeler olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte içerisindeki buluntuların çokluğu nedeniyle kentin soylu kesimine ait olduğu düşünülen bazı mezarlarda ise, değerli metalden basılmış bir sikke kullanılarak taşıdığı imajın altın varağa darp yoluyla işlenmesiyle elde edilen düşük gramajlı gerçek olmayan imitasyon/hayalet altın paraların da Kharon sikkesi olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu iki yöntemin yanı sıra farklı bir yöntem olan bronz bir kent sikkesinin ince bir altın varakla kaplanıp Kharon parası olarak mezara konması da altın varakla darp edilen imitasyon/hayalet altın paraların Kharon parası olarak kullanılmasıyla oldukça benzer bir uygulamadır. Anadolu'da güncel arkeolojik verilere göre pek bilinmeyen bu Kharon sikke geleneklerine Thracia ve Macedonia Bölgesi mezarlarında karşılaşılmaktadır. Dolayısıyla, Parion'un orta ve üst düzey vatandaşlarının kullandığı Anadolu'da bilinmeyen bu farklı Kharon sikke geleneğinin, kentin Thracia ve Macedonia Bölgeleri'yle olan güçlü bağlarını gösteren önemli arkeolojik verilerden biri olduğu söylenebilir.

Parion kazılarında bulunan Roma Eyalet sikkeleri genel olarak değerlendirildiğinde, Roma Eyalet sikkelerinin hem belirli bir birimde basılmamaları hem de genelde kent devleti tarafından kentin bozuk para ihtiyacını karşılamaya yönelik değersiz metallerden basılmış olmaları nedeniyle farklı kentlerde geçerliliklerinin bulunmamasından kaynaklı büyük bir bölümünü Parion kentinin kendi darplarının oluşturduğu görülmektedir. Parion'un Roma koloni statüsünü elde etmesiyle kazandığı ayrıcalıklarla birlikte, önceki dönemlere oranla oldukça fazla sayıda ve tipte sikke bastığı da Parion kazılarında ele geçen Erken Roma Dönemi'ne tarihlenen sikkeler içerisinde Parion Roma kolonizasyon sikkelerinin oldukça fazla sayıda ve tipte temsil edilmesinden anlaşılmaktadır. Sonuç olarak bakıldığında, tez kapsamında incelenen Parion kazılarında bulunan Roma Eyalet sikkeleri, Parion'un Roma Dönemi kolonizasyon politikaları, Roma Dönemi yapıları, dini inanışları, ölü gömme gelenekleri, ekonomik durumu, geçim kaynakları ve çevre kentlerle ilişkileri hakkında önemli bilgiler sunan arkeolojik buluntular olduğunu ifade edebiliriz.

KATALOG

Macedonia Eyaleti

Philippi

Pseudo-Autonom Darp, Marcus Antonius, MÖ 42-30

Öy. : A I C V P

Lekythos.

Ay. : Çelenk içerisinde üç satır halinde:

Q PAQVI

RVF LEG

C D

Ref. : RPC I, 1649; FITA 274; AMNG 13; ZfN 1929, 263, no. 4.

1. AE, 17 mm, 3.24 g, Ky. 12, 2009/Agora/Depo, Kazı Kod No. AGR 017.

Öy. : A I C V [P]

Kadın başı, cepheden.

Ay. : Q PAQVIVS RVF LEG C D

Saban.

Ref. : RPC I, 1648; FITA 274; AMNG 12; ZfN 1929, 263, no. 3.

2. AE, 18 mm, 3.89 g, Ky. 1, 2005/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. F4A-1.

Marcus Antonius, MÖ 42-30

Öy. : A I C V [P]

Marcus Antonius'un diademsiz başı, sağa; altta kontrmark. Kontrmark içerisinde Athena elinde mızrak ve kalkan tutmakta.

Ay. : Q PAQVIVS RVF LEG [C D]

Toga giyen figür arkalıksız koltukta oturuyor, sola; önünde yazı tahtası, ayağının önünde urne kabı.

Ref. : RPC I, 1647; FITA 274; AMNG 11; ZfN 1929, 262, no. 2.

3. AE, 21 mm, 8.71 g, Ky. 12, 2015/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. CAD 007.

Öy. : A I C [V] P

Marcus Antonius'un diademsiz başı, sağa.

Ay. : Q PAQ[VIVS] RVF LEG C D

Toga giyen figür arkalıksız koltukta oturuyor, sola; önünde yazı tahtası, ayağının önünde urne kabı.

Ref. : RPC I, 1647; FITA 274; AMNG 11; ZfN 1929, 262, no. 2.

4. AE, 21 mm, 6.70 g, Ky. 12, 2019/Roma Hamamı, Kazı Kod No. COD 003.

Öy. : [A I C V P]

Marcus Antonius'un diademsiz başı, sağa.

Ay. : [Q PAQVIVS RVF LEG C D]

Toga giyen figür arkalıksız koltukta oturuyor, sola; önünde yazı tahtası, ayağının önünde urne kabı.

Ref. : RPC I, 1647; FITA 274; AMNG 11; ZfN 1929, 262, no. 2.

5. AE, 21 mm, 6.69 g, Ky. 12, 2019/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CRB 005.

Öy. : [A I C V P]

Marcus Antonius'un diademsiz başı, sağa; altta kontrmark.

Ay. : [Q PAQVIVS R]VF LEG [C D]

Toga giyen figür arkalıksız koltukta oturuyor, sola; önünde yazı tahtası, ayağının önünde urne kabı.

Ref. : RPC I, 1647; FITA 274; AMNG 11; ZfN 1929, 262, no. 2.

6. AE, 18 mm, 6.51 g, Ky. 12, 2018/Büyük Hamam/Sondaj 10, Kazı Kod No. CLB 008.

Thracia Eyaleti

Deultum

III. Gordianus, MS 238-244

Öy. : IMP [ ] GORDIANVS PIVS FEL A[VG]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL FL PA – C DEVLT

Artemis ayakta, sağa; hamle yapar durumda, omzunda sadağı, elinde ok ve yay, ayaklarının yanında köpek.

Ref. : RPC VII.2, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/type/48832).

7. AE, 23 mm, 8.60 g, Ky. 6, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. BBI 003.

Coela

Caracalla, MS 198-217

Öy. : [ANTO]NI[NVS AVG]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : AEL MVNIC[IP]

Gemi pruvası, sağa; üstünde Cornucopiae. Kesimde: CO[EL]

Ref. : SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 2, no. 16.

8. AE, 19 mm, 4.15 g, Ky. 12, 2011/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AOF 008.

Öy. : ANTONINVS AVG

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : AEL MVNICIP

Gemi pruvası, sağa; üstünde Cornucopiae. Kesimde: COEL

Ref. : SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 2, no. 16.

9. AE, 19 mm, 3.24 g, Ky. 6, 2011/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AMV 019.

Öy. : ANTONINVS [PI AV]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [AE]L MVNCI[P]

Gemi pruvası, sağa; üstünde Cornucopiae. Kesimde: CO[EL]

Ref. : SNG *Turkey 3*, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 2, no. 15; SNG Cop. Thrace, plt. 17, no. 876.

10. AE, 18 mm, 3.82 g, Ky. 6, 2011/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AOF 009.

Severus Alexander, MS 222-235

Öy. : [ ] [ALEXANDER]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : AEL MVNICIP COELA

Gemi pruvası, sağa; üstünde Cornucopiae.

Ref. : Moushmov 5579.

11. AE, 18 mm, 3.12 g, Ky. 6, 2018/Oda Mezar 5, Kazı Kod No. CJL 035.

I. Maximinus, MS 235-238

Öy. : IMP MAXIMINVS P M

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : AEL MVN CO[E]LA

Gemi pruvası, sağa; üstünde Cornucopiae.

Ref. : Moushmov 5580.

12. AE, 19 mm, 3.30 g, Ky. 12, 2018/Büyük Hamam/Sondaj 10, Kazı Kod No. CLL 006.

III. Gordianus, MS 238-244

Öy. : IMP [CA] M AN GORDIANVS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : AEL MVNI CVIL

Gemi pruvası, sağa; üstünde Cornucopiae.

Ref. : RPC VII.2, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/type/49004); SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 2, no. 18.

13. AE, 19 mm, 3.72 g, Ky. 6, 2011/Odeion, Kazı Kod No. AMS 003.

Öy. : IMP C[A] [M AN] GORDIANVS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : AEL MVNI CVIL

Gemi pruvası, sağa; üstünde Cornucopiae.

Ref. : RPC VII.2, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/type/49004***)***; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 2, no. 18.

14. AE, 18 mm, 3.12 g, Ky. 6, 2018/Oda Mezar 5, Kazı Kod No. CJL 039.

İmparatoru Belirsiz Sikkeler

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [ ]

Gemi pruvası, sağa; üstünde Cornucopiae.

15. AE, 19 mm, 3.41 g, Ky. 2, 2012/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. ASE 040a.

16. AE, 18 mm, 4.08 g, Ky. 6, 2009/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AFH 065o.

17. AE, 13 mm, 3.82 g, Ky. 2, 2011/Agora/Depo, Kazı Kod No. AOB 003.

Ay. : AEL [ ] CV

18. AE, 22 mm, 3.17 g, Ky. 6, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. BBI 066.

Ay. : [ ]NI CO[ ]

19. AE, 20 mm, 3.17 g, Ky. 6, 2009/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AFV 028s.

Ay. : [ ] COEL

20. AE, 18 mm, 2.61 g, Ky. 12, 2014/Agora/Depo, Kazı Kod No. BDN 001.

Perinthos

Elagabalus, MS 218-222

Öy. : AVT K M AVPH ANTΩNEINO[C]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay. : ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ N[ ]N

Artemis ayakta, sola; sağ elinde yay, sol elinde meşale tutmakta, ayağının önünde köpek.

Ref. : RPC VI, 1022, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/1022 – Varyasyonu).

21. AE, 28 mm, 12.00 g, Ky. 6, 2014/Tiyatro, Kazı Kod No. BYA 002.

Tranquillina, MS 238-244

Öy. : CABEINIA TPAN[KYΛΛEINA]

İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa.

Ay. : [ΠΕΡΙΝΘΙ]ΩN – ΔIC NEΩKO[PΩ]

Homonoia ayakta, başı sola; sağ elinde patera, sol elinde Cornucopiae tutmakta.

Ref. : RPC VII.2, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/type/48806); Schönert, Die Münzprägung von Perinthos, no. 870.

22. AE, 24 mm, 5.79 g, Ky. 2, 2018/Oda Mezar 5, Kazı Kod No. CJL 028.

Byzantion

Pseudo-Autonom Darp, MS 151-200

Öy. : Lejand yok. Artemis'in drapeli büstü, sağa; omzunun arkasında ok sadağı.

Ay. : [BYZANTIΩN]

Hilal ve sekiz şualı yıldız.

Ref. : RPC IV.1, 3908, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/3908); Schönert-Geiss, Byzantion, no. 1908-18.

23. AE, 24 mm, 3.78 g, Ky. 12, 2018/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. BCS 015.

Öy. : Lejand yok. Artemis'in drapeli büstü, sağa; omzunun arkasında ok sadağı.

Ay. : [BYZANTIΩN]

Hilal ve sekiz şualı yıldız.

Ref. : RPC IV.1, 3908, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/3908); Schönert-Geiss, Byzantion, no. 1908-18.

24. AE, 20 mm, 3.70 g, Ky. 8, 2018/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CHY 012.

Asya Eyaleti

Troas Bölgesi

Alexandria Troas

Pseudo-Autonom Darp, MS 3. yüzyılın ortaları

Öy. : CO [ALEX TRO]

Tyche büstü, drapeli, sağa; başında sur tacı, arkasında vexillum.

Ay. : COL AVG

Otlayan at, sağa. Kesimde: TROA

Ref. : RPC IX, 475.

25. AE, 23 mm, 5.60 g, Ky. 6, 2015/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. CBH 015.

Öy. : [AV CO TRO]

Tyche büstü, drapeli, sağa; başında sur tacı, arkasında vexillum.

Ay. : COL A[VG]

Otlayan at, sağa. Kesimde: TRO

Ref. : SNG Cop. Troas, plt. 3, no. 109.

26. AE, 22 mm, 5.71 g, Ky. 12, 2015/Tiyatro, Kazı Kod No. CBF 003.

Öy. : [AV] – CO TRO

Tyche büstü, drapeli, sağa; başında sur tacı, arkasında vexillum.

Ay. : COL AVG

Otlayan at, sağa. Kesimde: TRO

Ref. : SNG Cop. Troas, plt. 3, no. 109.

27. AE, 22 mm, 4.24 g, Ky. 2, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. AZI 205.

Öy. : [ ] TRO A[V]

Tyche büstü, drapeli, sağa; başında sur tacı, arkasında vexillum.

Ay. : COL AVG

Otlayan at, sağa. Kesimde: TRO

Ref. : SNG Cop. Troas, plt. 3, no. 108; SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Troas, plt. 45, no. 1466.

28. AE, 21 mm, 5.60 g, Ky. 6, 2013/Roma Hamamı, Kazı Kod No. AVV 018.

Commodus, MS 177-192

Öy. : [IMP CAI M AVR] – COMM[ODVS]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL AVG

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa. Kesimde: TROAD

Ref. : SNG Cop. Troas, plt. 3, no. 128.

29. AE, 24 mm, 6.96 g, Ky. 6, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. BBI 067.

Öy. : [IMP CAI M AV]R – COM[MOD AVG]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [COL AVG] TROAD

Marsyas bir altlık üzerinde çıplak, ayakta, sola; sol omzunda üzüm torbası, sağ el havada.
Ref. : RPC IV.2, 169, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/169); Bellinger Troy, A229; BMC Troas, 79.
30. AE, 25 mm, 5.36 g, Ky. 6, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. AZI 056.

Iulia Domna, MS 193-217

Öy. : IVLIA AVGVSTA
İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa.
Ay. : COL AVG
Otlayan at, sağa. Kesimde: TROAD
31. AE, 24 mm, 8.74 g, Ky. 2, 2014/Odeion, Kazı Kod No. BEG 022.

Caracalla, MS 198-217

Öy. : ANTONI[ ]
İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.
Ay. : [COL] A[VG TROA]
Apollon ayakta, sola; sağ ayağı kaya üzerinde, sağ elinde ağaç dalı.
Ref. : SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Troas, plt. 262, no. 7559; Bellinger Troy, A298.
32. AE, 24 mm, 9.24 g, Ky. 6, 2010/Tiyatro, Kazı Kod No. AKF 008.

Öy. : M AVREL ANTONIN[VS]
İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu, zırhlı ve göğsünde aegis olan büstü, sağa.
Ay. : COL AVG TROA
Ayakta pençelerinde boğa başı tutan, kanatları açık kartal, sağa.
Ref. : SNG Cop. Troas, plt. 4, no. 156; Bellinger Troy, A286.
33. AE, 25 mm, 8.29 g, Ky. 6, 2012/Tiyatro, Kazı Kod No. AUB 001.

Öy. : M AVREL AN – TON[INVS]
İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu, zırhlı ve göğsünde aegis olan büstü, sağa.
Ay. : COL AVG TROA

Ayakta pençelerinde boğa başı tutan, kanatları açık kartal, sağa.

Ref. : SNG Cop. Troas, plt. 4, no. 156; Bellinger Troy, A286.

34. AE, 25 mm, 8.29 g, Ky. 6, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. AZI 204a.

Öy. : [M AVR]EL A – [NTONI]N[VS]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL ALEX[ ]

Otlayan at, sağa. Kesimde: AVG

Ref. : Bellinger Troy, A284.

35. AE, 26 mm, 9.48 g, Ky. 6, 2014/Tiyatro, Kazı Kod No. AUU 002.

Öy. : [M AVREL] ANTONINVS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C[OL AL]EXA

Otlayan at, sağa. Kesimde: AVG

Ref. : Bellinger Troy, A284.

36. AE, 24 mm, 7.50 g, Ky. 6, 2013/Odeion, Kazı Kod No. AVK 007.

Öy. : [M] [A]VREL [A – NTONINVS]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL ALEXA[ND]

Otlayan at, sağa. Kesimde: AVG

Ref. : Bellinger Troy, A284.

37. AE, 24 mm, 7.02 g, Ky. 5, 2019/Akropol Doğu (İç) Suru, Kazı Kod No. CSK 016.

Severus Alexander, MS 222-235

Öy. : [ALEX]AND[RV]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL AVG TRO

Tripod.

Ref. : RPC VI, 4047, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/4047); SNG Cop. Troas, plt. 4, no. 159.

38. AE, 17 mm, 1.91 g, Ky. 6, 2015/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. BYV 009.

Maximus, Caesar MS 236-238

Öy. : [ ]

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [ ]

Otlayan at, sağa. Kesimde: TROA

Ref. : Bellinger Troy, A379.

39. AE, 22 mm, 7.48 g, Ky. 6, 2018/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CMJ 047.

III. Gordianus, MS 238-244

Öy. : [IMP] M ANT [GORDIANVS]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [CO]L AVG TR[OAD]

Kaide üzerinde Apollon Smintheus Kült Heykeli, himation giymekte, sağa; tripod üzerinde yanan ateşe doğru sağ elinde patera ve sol elinde yay tutmakta; omzunda sadak.

Ref. : RPC VII.1, 2.1; Bellinger Troy, A388.

40. AE, 20 mm, 3.90 g, Ky. 12, 2018/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CMJ 048.

Trebonianus Gallus, MS 251-253

Öy. : IMP VIB TREB GAL[LVS P F AV]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL AVG TROAD

Kaide üzerinde Apollon Smintheus Kült Heykeli, himation giymekte, sağa; tripod üzerinde yanan ateşe doğru sağ elinde patera ve sol elinde yay tutmakta; omzunda sadak.

Ref. : RPC IX, 411; Bellinger Troy, A399.

41. AE, 21 mm, 5.38 g, Ky. 12, 2014/Tiyatro, Kazı Kod No. BDE 002.

Öy. : IMP C VIB TRIB GAL[LVS P F AVG]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL AVG TROAD

Ortada tripod, her iki yanında sakalsız erkek figürü (Apollon ve Rahip Krinis) yüzleri birbirine dönük vaziyette, Apollon beline kadar çıplak, sağ elinde üç ok, sol elinde yay tutmakta; Rahip Krinis oturmakta, eli oturağının üzerinde; aralarında sakallı, elinde pedium tutan çoban Orodes'in üst kısmı yer almakta.

Ref. : RPC IX, 412; Bellinger Troy, A402.

42. AE, 22 mm, 6.33 g, Ky. 6, 2015/Tiyatro, Kazı Kod No. BZA 004.

Volusianus, MS 251-253

Öy. : [IMP] VIBI [AFI VOL]VSSIAN

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL AVGO TROA

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa.

Ref. : BMC Troas, 153; RPC IX, 462; Bellinger Troy, A424.

43. AE, 23 mm, 4.48 g, Ky. 12, 2019/Akropol Doğu (İç) Suru, Kazı Kod No. CSK 009.

I. Valerianus, MS 253-260

Öy. : I[MP] [LI]C VALERIANVS A

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL AVG

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa. Kesimde: TRO

Ref. : Bellinger Troy, A442; BMC Troas, 167.

44. AE, 21 mm, 3.81 g, Ky. 11, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. AZI 085.

Öy. : [IMP] C VALERIANVS [AVG]

İmparatorun şua taçlı başı, sağa.

Ay. : COL [AV] TRO

Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde Victoria, sol altta yer alan alevli altara sunu yapmakta.

Ref. : Bellinger Troy, A432, (Varyasyonu).

45. AE, 22 mm, 3.95 g, Ky. 6, 2011/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AOG 031.

Öy. : IMP LICIN [VALERlAN]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL AVG

Otlayan at, sağa. Kesimde: TRO

Ref. : Bellinger Troy, A436; BMC Troas, 157-160.

46. AE, 21 mm, 5.05 g, Ky. 12, 2014/Odeion, Kazı Kod No. BEO 002.

Öy. : [ ] C VALERI[AN]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [C]OL A

Otlayan at, sağa; arkasında çoban ayakta, sağa, pedum tutmakta. Kesimde: TRO

Ref. : Bellinger Troy, A438; BMC Troas, 162; SNG Cop. Troas, plt. 5, no. 192.

47. AE, 21 mm, 3.19 g, Ky. 12, 2011/Tiyatro, Kazı Kod No. AKF 013.

Gallienus, MS 253-268

Öy. : [I]MP GALLIENVS AV

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [COL] AVG TRO

Ayakta pençelerinde boğa başı tutan, kanatları açık kartal, sağa.

Ref. : SNG Cop. Troas, plt. 5, no. 207-208. (Ön yüz lejandı farklı); Bellinger Troy, A456.

48. AE, 19 mm, 4.38 g, Ky. 6, 2014/Tiyatro, Kazı Kod No. BBI 230.

Öy. : IMP LICIN GALLIENV[S]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL AVG

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa. Kesimde: TRO

Ref. : SNG Cop. Troas, plt. 5, no. 200-201.

49. AE, 23 mm, 6.51 g, Ky. 6, 2019/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CMH 003.

Öy. : IMP LICIN GALLIENVS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL AVG

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa. Kesimde: TRO

Ref. : SNG Cop. Troas, plt. 5, no. 200-201.

50. AE, 22 mm, 5.30 g, Ky. 12, 2011/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AOG 036.

Öy. : [IM]P LIC[IN GALLIENV]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL AV – G TROA

Marsyas bir altlık üzerinde çıplak, ayakta, sağa; sol omzunda üzüm torbası, sağ el havada.

Ref. : Bellinger Troy, A460.

51. AE, 27 mm, 7.27 g, Ky. 6, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. BBH 002.

Öy. : IMP LICI GALLIENV

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL AVG

Otlayan at, sağa. Kesimde: TRO

Ref. : Bellinger Troy, A451; SNG Cop. Troas, plt. 5, no. 204.

52. AE, 21 mm, 5.32 g, Ky. 6, 2012/Tiyatro, Kazı Kod No. AVB 001.

Öy. : IMP LICI GALLIENV

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL AVG

Otlayan at, sağa. Kesimde: TRO

Ref. : Bellinger Troy, A451; SNG Cop. Troas, plt. 5, no. 204.

53. AE, 21 mm, 5.30 g, Ky. 7, 2011/Agora/Depo, Kazı Kod No. AOC 002a.

Öy. : IMP LICIN GALLIENV

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL AVG

Otlayan at, sağa. Kesimde: TRO

Ref. : Bellinger Troy, A451; SNG Cop. Troas, plt. 5, no. 204.

54. AE, 21 mm, 5.06 g, Ky. 12, 2010/Tiyatro, Kazı Kod No. AKI 006.

Öy. : IMP LICIN GALLIENVS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL AVG

Otlayan at, sağa. Kesimde: TRO

Ref. : Bellinger Troy, A451; SNG Cop. Troas, plt. 5, no. 204.

55. AE, 21 mm, 4.88 g, Ky. 12, 2011/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. APK 001.

Öy. : IMP LICIN GALLIENVS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL AVG

Otlayan at, sağa. Kesimde: TRO

Ref. : Bellinger Troy, A451; SNG Cop. Troas, plt. 5, no. 204.

56. AE, 20 mm, 4.61 g, Ky. 12, 2011/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AMU 001.

Öy. : I[MP] LICIN GALLIENV[S]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL AVG

Otlayan at, sağa. Kesimde: TRO

Ref. : Bellinger Troy, A451; SNG Cop. Troas, plt. 5, no. 204.

57. AE, 20 mm, 4.32 g, Ky. 6, 2010/Tiyatro, Kazı Kod No. AKF 009.

Öy. : IMP LICIN GALLIENVS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL [AVG]

Otlayan at, sağa. Kesimde: TR[O]

Ref. : Bellinger Troy, A451; SNG Cop. Troas, plt. 5, no. 204.

58. AE, 19 mm, 3.42 g, Ky. 12, 2018/Yüzey, Kazı Kod No. CKF 027.

Salonina, MS 253-268

Öy. : AVR CORNE – ƧALONINA

İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa.

Ay. : COL ALEXA

Otlayan at, sağa. Kesimde: AVG

Ref. : Bellinger Troy, A462.

59. AE, 23 mm, 7.05 g, Ky. 6, 2010/Tiyatro, Kazı Kod No. AJU 020.

İmparatoru Belirsiz Sikkeler

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay. : [COL AVG]

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa. Kesimde: TRO

60. AE, 32 mm, 16.43 g, Ky. 7, 2015/Tiyatro, Kazı Kod No. CBF 002.

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL [AVG TROAD]

Marsyas bir altlık üzerinde çıplak, ayakta, sola; sol omzunda üzüm torbası, sağ el havada.

61. AE, 24 mm, 5.30 g, Ky. 6, 2009/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AGB 041-1.

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [ ]

Otlayan at, sağa.

62. AE, 21 mm, 5.57 g, Ky. 11, 2013/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. BAU 004.

63. AE, 21 mm, 5.37 g, Ky. 12, 2011/Odeion, Kazı Kod No. AOP 001.

Ilion

Iulia Domna, MS 193-217

Öy. : IOV ΔOMNA CE[BACTH]

İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa; kontrmark içerisinde Athena başı.

Ay. : [ΔIA] IΔA[ION IΛ]EIC

Zeus Idaios tahtta, sağa; bir elinde uzun bir asa, diğer elinde Athena Ilias Kült Heykeli tutmakta.

Ref. : SNG Cop. Troas, plt. 9, no. 421.

64. AE, 28 mm, 9.68 g, Ky. 12, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. BBI 001.

Geta, MS 209-212 (Caesar, MS 198-209)

Öy. : Π CЄΠTI – ΓЄTAC KAI

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : CKAMANΔPOC

Nehir Tanrısı Skamandros arkasına yaslanmış, dinlenir vaziyette, sola; sağ elinde bir kamış tutmakta, sol kolunun altında bir urne kabı bulunmakta. Kesimde: IΛIƐΩN

Ref. : SNG Cop. Troas, plt. 10, no. 427.

65. AE, 23 mm, 9.00 g, Ky. 12, 2011/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AOG 033.

III. Gordianus, MS 238-244

Öy. : AYT K M AN [ΓOP]ΔIA[NO]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : IΛIEΩN

Sütun üzerinde Athena Ilias Kült Heykeli, sağa; önünde boğa, Athena'ya doğru hamle yapar durumda, sola.

Ref. : RPC VII.1, 39.

66. AE, 20 mm, 3.77 g, Ky. 12, 2016/Oda Mezar 4, Kazı Kod No. CFM 008.

İmparatoru Belirsiz Sikke

Öy. : [ ]

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [ ]

Nehir Tanrısı Skamandros arkasına yaslanmış, dinlenir vaziyette, sola; sağ elinde bir kamış tutmakta, sol kolunun altında bir urne kabı bulunmakta.

67. AE, 32 mm, 4.20 g, Ky. [ ], 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. AZI 262.

Lampsakos

Iulius Caesar, MÖ 45

Öy. : Iulius Caesar'ın defne çelenkli başı, sağa.

Kontrmark içerisinde Cornucopiae arasında [C G], sağ altta [I L]

Ay. : [Q LVCRETIO L PONTIO IIVIR M TVRIO LEG]

Rahip öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC I, 2268; SNG France 5, Mysie, no. 1260.

68. AE, 23 mm, 7.89 g, Ky. 12, 2009/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AFH 065f.

Öy. : Iulius Caesar'ın defne çelenkli başı, sağa.

Kontrmark içerisinde Cornucopiae arasında C G, sağ altta [I L]

Ay. : [Q LVCRETIO L PONTIO IIVIR M TV]RIO [LEG]

Rahip öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC I, 2268; SNG France 5, Mysie, no. 1260.

69. AE, 23 mm, 7.54 g, Ky. 12, 2017/Odeion, Kazı Kod No. CJA 090.

Öy. : Iulius Caesar'ın defne çelenkli başı, sağa.

Kontrmark içerisinde Cornucopiae arasında C G, sağ altta [I L]

Ay. : Q LVCRETIO L PONTIO [IIVIR] M TVRIO [LEG]

Rahip öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC I, 2268; SNG France 5, Mysie, no. 1260.

70. AE, 21 mm, 5.45 g, Ky. 12, 2016/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CDM 001.

Traianus Decius, MS 249-251

Öy. : AYT KOI TPAIAN Δ[ЄKIOC]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [ΛANΨAKHN – ΩN ЄΠI CTP ΦIΛIΠ – OY]

Priapos Heykeli, sakallı, ayakta sola; sağ elinde altar üzerinde kantharos tutmakta, sol elinde uzun bir thyrsus bulunmakta.

Ref. : RPC IX, 387.

71. AE, 24 mm, 6.36 g, Ky. 12, 2014/Tiyatro, Kazı Kod No. BBI 292.

Gallienus, MS 253-268

Öy. : AVT Π ΛΙ ΓΑΛΛΙΗΝΟC

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : ΛΑ[Ν] – ΨΑΚΗΝΟ

Tyche ayakta başı, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde dümen tutmakta.

Ref. : Kovacs XII, 179.

72. AE, 22 mm, 3.49 g, Ky. 6, 2011/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AMV 017.

Parion

Pseudo-Autonom Darp, Iulius Caesar, MÖ 45

Öy. : C G P I

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, solda [M]VC PIC; sağda [III]I I D D D

Ref. : RPC I, 2253; BMC Mysia, 77-79.

73. AE, 16 mm, 2.84 g, Ky. 11, 2018/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. BVA 019.

Öy. : C G P I

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : C MATV[INVS] T ANICIVS A[ED]

Praefericulum.

Ref. : RPC I, 2255; FITA 248 (2).

74. AE, 19 mm, 5.73 g, Ky. 12, 2020/Odeion, Kazı Kod No. CSU 017.

Öy. : [C G I P]

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, her iki yanında D.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95.

75. AE, 22 mm, 5.50 g, Ky. 6, 2014/Odeion, Kazı Kod No. BEF 006.

Öy. : [C G I P]

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, her iki yanında D.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95.

76. AE, 18 mm, 3.22 g, Ky. 12, 2017/Odeion, Kazı Kod No. CFJ 044.

Öy. : C G I P

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, her iki yanında D.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95, (Varyasyonu).

77. AE, 17 mm, 4.40 g, Ky. 12, 2012/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. ATT 003.

Öy. : C G I P

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, her iki yanında D.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95.

78. AE, 16 mm, 3.01 g, Ky. 2, 2015/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. CAT 008.

Öy. : C G I P

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, her iki yanında D.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95.

79. AE, 16 mm, 2.90 g, Ky. 8, 2015/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. BYV 003.

Öy. : C G I P

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, her iki yanında D.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95.

80. AE, 16 mm, 2.74 g, Ky. 12, 2015/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. CBR 001.

Öy. : [C G I P]

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, her iki yanında D.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95.

81. AE, 15 mm, 3.20 g, Ky. 6, 2018/Oda Mezar 5, Kazı Kod No. CJL 045.

Öy. : [C G I P]

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, her iki yanında D.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95.

82. AE, 15 mm, 3.04 g, Ky. 12, 2018/Odeion, Kazı Kod No. CJA 094.

Öy. : [C] G [I] P

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, her iki yanında D.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95.

83. AE, 15 mm, 2.96 g, Ky. 6, 2014/Yüzey, Kazı Kod No. BCL 011.

Öy. : [C G I P]

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, her iki yanında D.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95.

84. AE, 15 mm, 2.74 g, Ky. 12, 2016/Odeion, Kazı Kod No. CDY 023.

Öy. : C G I P

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, her iki yanında D.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95.

85. AE, 15 mm, 2.40 g, Ky. 12, 2009/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. AGI 007.

Öy. : [C] G [I] P

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, her iki yanında D.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95, (Varyasyonu).

86. AE, 14 mm, 3.55 g, Ky. 2, 2018/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CLZ 006.

Öy. : C [G] I P

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, her iki yanında D.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95.

87. AE, 14 mm, 3.06 g, Ky. 12, 2018/Yüzey, Kazı Kod No. CKF 031.

Öy. : C G I P

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, her iki yanında D.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95.

88. AE, 14 mm, 2.70 g, Ky. 12, 2014/Agora/Depo, Kazı Kod No. BVV 002.

Öy. : C G I P

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, her iki yanında D.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95.

89. AE, 14 mm, 2.67 g, Ky. 6, 2016/Oda Mezar 4, Kazı Kod No. CFM 006.

Öy. : [C G I P]

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, her iki yanında D.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95.

90. AE, 14 mm, 2.66 g, Ky. 12, 2017/Odeion, Kazı Kod No. CHV 003.

Öy. : [C G I P]

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, her iki yanında D.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95.

91. AE, 14 mm, 2.57 g, Ky. 12, 2014/Sondaj 9, Kazı Kod No. BVI 001.

Öy. : C G I P

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, her iki yanında D.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95.

92. AE, 14 mm, 2.50 g, Ky. [ ], 2009/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. AHP 003.

Öy. : [C G I P]

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, her iki yanında D.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95.

93. AE, 14 mm, 2.17 g, Ky. 6, 2016/Yüzey, Kazı Kod No. CCM 006.

Öy. : [C G I P]

Stephane giymiş kadın başı, sağa.

Ay. : Praefericulum, her iki yanında D.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1415-1418; RPC I, 2259; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 7, no. 89-95, (Varyasyonu).

94. AE, 13 mm, 3.36 g, Ky. 11, 2017/Yüzey, Kazı Kod No. CHI 008.

Öy. : C G I P

Saban, altta mısır koçanı.

Ay. : Üç satır halinde;

T ANICIO

C MATVINO

AED

Ref. : RPC I, 2257.

95. AE, 19 mm, 4.06 g, Ky. 12, 2005/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. F3C-2.

Öy. : C G I P

Saban, altta mısır koçanı.

Ay. : Üç satır halinde;

C MATVINO

[T ANICIO]

AED

Ref. : RPC I, 2258.

96. AE, 16 mm, 3.34 g, Ky. 12, 2015/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. BYV 017.

Pseudo-Autonom Darp, I. Valerianus – Gallienus, MS 253-260

Öy. : [PA]RIOC CH

Parius/Paris başı, sağa.

Ay. : [DEO AIS CO] C G I H P

Asklepios tahtta oturuyor, sağa; önündeki boğanın ayağını tedavi etmekte.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1429-1430.

97. AE, 23 mm, 5.94 g, Ky. 6, 2011/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AMV 002.

Öy. : [PAR]IOC CH

Parius/Paris başı, sağa.

Ay. : C G I H P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : BMC Mysia, 83, (Varyasyonu/ön yüz lejandı farklı).

98. AE, 22 mm, 5.30 g, Ky. 9, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. AZI 328.

Öy. : PARIOC CH

Parius/Paris başı, sağa.

Ay. : C G I H P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : BMC Mysia, 83, (Varyasyonu/ön yüz lejandı farklı).

99. AE, 22 mm, 5.29 g, Ky. 9, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. AZI 204b.

Öy. : [PARIOC C]H

Parius/Paris başı, sağa.

Ay. : [C G I H P]

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : BMC Mysia, 83, (Varyasyonu/ön yüz lejandı farklı).

100. AE, 20 mm, 4.41 g, Ky. 9, 2019/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CNZ 001.

Öy. : [ ]

Parius/Paris başı, sağa.

Ay. : C [G I H] P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : BMC Mysia, 83, (Varyasyonu).

101. AE, 19 mm, 3.18 g, Ky. 12, 2009/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AFH 065ı.

Öy. : PARIO CON – DIT

Parius/Paris başı, sola.

Ay. : C G I H P

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa; arkasında ağaç, ağaç üzerinde kartal ayakta, sağa, gagasında çelenk tutmakta.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1426.

102. AE, 23 mm, 5.98 g, Ky. 6, 2018/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CKS 001.

Öy. : [ ]DIOC CH

Parius/Paris başı, sağa.

Ay. : [ ]

Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmakta.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1424-1425, (Varyasyonu/Paris başı sola – ön yüz lejandı farklı).

103. AE, 22 mm, 4.64 g, Ky. 12, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. AZI 054.

Öy. : PARIO CON[DIT]

Parius/Paris başı, sola.

Ay. : C G I H P

Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmakta.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1424-1425.

104. AE, 21 mm, 4.60 g, Ky. 5, 2009/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AGB 048.

Augustus, MÖ 27-MS 14

Öy. : Lejand yok. İmparatorun diademsiz başı, sağa.

Ay. : AVGVSTVS

Capricorn, sağa; başı geriye dönük, sırtında Cornucopiae.

Ref. : RPC I, 2263; FITA 113.

105. AE, 22 mm, 7.70 g, Ky. 12, 2008/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. AEL 001.

Öy. : AVG

İmparatorun diademsiz başı, sağa.

Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1439-1448; RPC I, 1656; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. II, no. 172.

106. AE, 20 mm, 3.53 g, Ky. 6, 2011/Aşıklar Şapeli, Kazı Kod No. ALJ 002.

Öy. : AVG

İmparatorun diademsiz başı, sağa.

Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1439-1448; RPC I, 1656; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. II, no. 172.

107. AE, 19 mm, 5.59 g, Ky. 6, 2016/Odeion, Kazı Kod No. CDV 033.

Öy. : A[VG]

İmparatorun diademsiz başı, sağa.

Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1439-1448; RPC I, 1656; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. II, no. 172.

108. AE, 18 mm, 4.38 g, Ky. 1, 2005/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. F3C-3.

Öy. : AVG

İmparatorun diademsiz başı, sağa.

Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1439-1448; RPC I, 1656; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. II, no. 172.

109. AE, 17 mm, 3.40 g, Ky. 12, 2007/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. ACE 001.

Öy. : AVG

İmparatorun diademsiz başı, sağa.

Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1439-1448; RPC I, 1656; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. II, no. 172, (Varyasyonu).

110. AE, 16 mm, 3.82 g, Ky. 12, 2010/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. AIV 003.

Tiberius, MS 14-37

Öy. : [TI AVG]

İmparatorun diademsiz başı, sağa.

Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1449-1455; RPC I, 1657; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 11, no. 175-181; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 283; BMC Mysia, 89-91.

111. AE, 19 mm, 4.12 g, Ky. 6, 2006/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. D4d-9.

Öy. : TI [AVG]

İmparatorun diademsiz başı, sağa.

Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1449-1455; RPC I, 1657; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 11, no. 175-181; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 283; BMC Mysia, 89-91.

112. AE, 19 mm, 3.94 g, Ky. 12, 2020/Odeion, Kazı Kod No. CSU 018.

Öy. : [TI AVG]
İmparatorun diademsiz başı, sağa.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1449-1455; RPC I, 1657; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 11, no. 175-181; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 283; BMC Mysia, 89-91.
113. AE, 18 mm, 4.21 g, Ky. 6, 2017/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. CGU 005.

Öy. : TI AVG
İmparatorun diademsiz başı, sağa; kontrmark içerisinde Capricorn.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1449-1455; RPC I, 1657; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 11, no. 175-181; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 283; BMC Mysia, 89-91.
114. AE, 18 mm, 4.20 g, Ky. 12, 2007/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. ABE 004.

Öy. : TI AVG
İmparatorun diademsiz başı, sağa.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1449-1455; RPC I, 1657; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 11, no. 175-181; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 283; BMC Mysia, 89-91.
115. AE, 18 mm, 3.86 g, Ky. 12, 2019/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CPA 004.

Öy. : [TI AVG]
İmparatorun diademsiz başı, sağa.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1449-1455; RPC I, 1657; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 11, no. 175-181; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 283; BMC Mysia, 89-91.

116. AE, 18 mm, 3.40 g, Ky. 2, 2015/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. CBM 010.

Öy. : [TI] AVG

İmparatorun diademsiz başı, sağa.

Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1449-1455; RPC I, 1657; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 11, no. 175-181; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 283; BMC Mysia, 89-91.

117. AE, 17 mm, 3.52 g, Ky. 6, 2020/Yüzey, Kazı Kod No. CST 028.

Öy. : TI AV[G]

İmparatorun diademsiz başı, sağa.

Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1449-1455; RPC I, 1657; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 11, no. 175-181; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 283; BMC Mysia, 89-91.

118. AE, 16 mm, 4.46 g, Ky. 12, 2008/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. AEK 001.

Öy. : [TI] AVG

İmparatorun diademsiz başı, sağa; boynunda kontrmark.

Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1449-1455; RPC I, 1657; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 11, no. 175-181; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 283; BMC Mysia, 89-91, (Varyasyonu).

119. AE, 12 mm, 5.11 g, Ky. 12, 2019/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CSD 001.

I. Claudius, MS 41-54

Öy. : [TI CLAV AVG]

İmparatorun diademsiz başı, sola.

Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 284.

120. AE, 18 mm, 3.47 g, Ky. [ ], 2015/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. CBM 004.

Öy. : TI C[LAV AVG]

İmparatorun diademsiz başı, sola.

Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 284.

121. AE, 18 mm, 3.34 g, Ky. 6, 2012/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. AUH 010.

Öy. : TI CLAV AVG

İmparatorun diademsiz başı, sola.

Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 284.

122. AE, 17 mm, 4.36 g, Ky. 6, 2014/Yüzey, Kazı Kod No. BCL 037.

Öy. : TI CLAV AVG

İmparatorun diademsiz başı, sola.

Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 284.

123. AE, 16 mm, 3.87 g, Ky. 12, 2015/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. BYV 047.

Öy. : [TI CLAV AVG]

İmparatorun diademsiz başı, sola.

Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 284.

124. AE, 16 mm, 3.55 g, Ky. 6, 2015/Agora/Depo, Kazı Kod No. BDP 006.

Öy. : TI CLAV AVG
İmparatorun diademsiz başı, sola.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 284.
125. AE, 16 mm, 2.49 g, Ky. 6, 2015/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. CAS 004.

Öy. : TI CLAV [AVG]
İmparatorun diademsiz başı, sola; kontrmark içerisinde Capricorn.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 285; SNG France 5, Mysie, no. 1458.
126. AE, 19 mm, 5.39 g, Ky. 10, 2006/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. D4d-1.

Öy. : [TI CLAV AVG]
İmparatorun diademsiz başı, sola; kontrmark içerisinde Capricorn.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 285; SNG France 5, Mysie, no. 1458.
127. AE, 18 mm, 4.66 g, Ky. 10, 2010/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. AJO 007.

Öy. : TI CLAV [AV]G
İmparatorun diademsiz başı, sola; kontrmark içerisinde Capricorn.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 285; SNG France 5, Mysie, no. 1458.
128. AE, 18 mm, 3.62 g, Ky. 6, 2016/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. CFF 015.

Öy. : TI CL[AV AVG]
İmparatorun diademsiz başı, sola; kontrmark içerisinde Capricorn.

Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 285; SNG France 5, Mysie, no. 1458.
129. AE, 18 mm, 3.60 g, Ky. 6, 2019/Agora/Depo, Kazı Kod No. CDL 025.

Öy. : TI CL[AV] AVG
İmparatorun diademsiz başı, sola; kontrmark içerisinde Capricorn.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 285; SNG France 5, Mysie, no. 1458.
130. AE, 18 mm, 3.58 g, Ky. 6, 2016/Odeion, Kazı Kod No. CDV 025.

Öy. : [TI] CLAV [AVG]
İmparatorun diademsiz başı, sola; kontrmark içerisinde Capricorn.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 285; SNG France 5, Mysie, no. 1458.
131. AE, 18 mm, 3.38 g, Ky. 8, 2006/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. E3d-8.

Öy. : [TI CLAV AVG]
İmparatorun diademsiz başı, sola; kontrmark içerisinde Capricorn.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 285; SNG France 5, Mysie, no. 1458.
132. AE, 18 mm, 3.23 g, Ky. 10, 2006/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. D4d-15.

Öy. : [TI CLAV AVG]
İmparatorun diademsiz başı, sola; kontrmark içerisinde Capricorn.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 285; SNG France 5, Mysie, no. 1458.
133. AE, 17 mm, 4.77 g, Ky. 12, 2005/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. M5-1.

Öy. : TI CLAV [AVG]
İmparatorun diademsiz başı, sola; kontrmark içerisinde Capricorn.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 285; SNG France 5, Mysie, no. 1458.
134. AE, 17 mm, 4.17 g, Ky. 7, 2015/Odeion, Kazı Kod No. BZE 004.

Öy. : [TI CLAV AVG]
İmparatorun diademsiz başı, sola; kontrmark içerisinde Capricorn.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 285; SNG France 5, Mysie, no. 1458.
135. AE, 17 mm, 4.09 g, Ky. 12, 2016/Agora/Depo, Kazı Kod No. BVV 029.

Öy. : TI CL[AV AVG]
İmparatorun diademsiz başı, sola; kontrmark içerisinde Capricorn.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 285; SNG France 5, Mysie, no. 1458.
136. AE, 17 mm, 4.08 g, Ky. 10, 2011/Agora/Depo, Kazı Kod No. AOD 031.

Öy. : TI CLAV AVG
İmparatorun diademsiz başı, sola; kontrmark içerisinde Capricorn.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 285; SNG France 5, Mysie, no. 1458.
137. AE, 17 mm, 4.08 g, Ky. 6, 2018/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CLZ 003.

Öy. : [TI CLAV AVG]
İmparatorun diademsiz başı, sola; kontrmark içerisinde Capricorn.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 285; SNG France 5, Mysie, no. 1458.
138. AE, 17 mm, 3.80 g, Ky. 6, 2019/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CNY 001.

Öy. : [TI CLAV AVG]
İmparatorun diademsiz başı, sola; kontrmark içerisinde Capricorn.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 285; SNG France 5, Mysie, no. 1458.
139. AE, 17 mm, 3.51 g, Ky. 6, 2018/Oda Mezar 5, Kazı Kod No. CJL 054.

Öy. : TI C[LAV] AVG
İmparatorun diademsiz başı, sola; kontrmark içerisinde Capricorn.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 285; SNG France 5, Mysie, no. 1458.
140. AE, 17 mm, 3.46 g, Ky. 6, 2010/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. AJE 010.

Öy. : TI CL[AV AVG]
İmparatorun diademsiz başı, sola; kontrmark içerisinde Capricorn.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 285; SNG France 5, Mysie, no. 1458.
141. AE, 16 mm, 3.17 g, Ky. 6, 2015/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. CAE 001.

Öy. : TI CL[AV AVG]
İmparatorun diademsiz başı, sola; kontrmark içerisinde Capricorn.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 285; SNG France 5, Mysie, no. 1458.
142. AE, 16 mm, 2.80 g, Ky. 12, 2011/Oda Mezar 2, Kazı Kod No. ANB 001.

Öy. : [TI CL]AV [AVG]
İmparatorun diademsiz başı, sola; kontrmark içerisinde Capricorn.
Ay. : Lejand yok. İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.
Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 285; SNG France 5, Mysie, no. 1458.
143. AE, 16 mm, 2.49 g, Ky. 6, 2015/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. CBI 001.

Vespasianus, MS 69-79

Öy. : [VE]SP[A]SIAN[O AVG]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay. : [T]ITO ET DOMIT[IANO] CAES

Karşılıklı iki büst yer almakta. Titus ve Domitianus'un birbirine dönük, diademsiz büstleri.

Ref. : RPC II, 2809.

144. AE, 18 mm, 2.94 g, Ky. 12, 2020/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. CTR 001.

Domitianus, MS 81-96

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay. : [ ]

Capricorn, sağa; başı geriye dönük, sırtında Cornucopiae.

Ref. : RPC II, 888.

145. AE, 21 mm, 4.68 g, Ky. 7, 2017/Oda Mezar 2, Kazı Kod No. CJM 001.

Öy. : [DOMIT AVG]

İmparatorun defne çelenkli başı, sola.

Ay. : Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa. Kesimde: GERM

Ref. : RPC II, 889.

146. AE, 17 mm, 5.52 g, Ky. 12, 2020/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. CTR 003.

Öy. : DOMIT AVG

İmparatorun defne çelenkli başı, sola.

Ay. : Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa. Kesimde: [G]ER[M]

Ref. : RPC II, 889.

147. AE, 17 mm, 3.37 g, Ky. 12, 2020/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. CTR 002.

Nerva, MS 96-98

Öy. : NERV AVG

İmparatorun defne çelenkli başı, sola.

Ay. : [C G I P]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1464.

148. AE, 18 mm, 4.16 g, Ky. 10, 2006/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. E4d-10.

Traianus, MS 98-117

Öy. : IMP NERVA TRAIAN AVG GERM P M

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay. : COS II C G I P TRIB P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae.

Ref. : RPC III, 1536.

149. AE, 25 mm, 7.75 g, Ky. 12, 2016/Yüzey, Kazı Kod No. CCN 011.

Öy. : [IMP N]ERVA TRAIA[N AVG GERM P M]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay. : [COS II C G I P TRIB P]

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae.

Ref. : RPC III, 1536.

150. AE, 22 mm, 3.64 g, Ky. 10, 2019/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CML 012.

Öy. : [IMP] CAES NE[R TRAIA]NO AVG [G]ER DA

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa; kontrmark içerisinde kadın başı.

Ay. : OPTIMO [PRINC]IPI C G I P D D

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, altta globus.

Ref. : RPC III, 1538; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 286.

151. AE, 28 mm, 6.92 g, Ky. 6, 2015/Sondaj 8, Kazı Kod No. BZP 004.

Öy. : [IMP] CAES NER TRAIAN[O AVG GER DA]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa; kontrmark içerisinde kadın başı.

Ay. : [OPTIMO PRINCIPI C G I P D D]

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, altta globus.

Ref. : RPC III, 1538; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 286.

152. AE, 25 mm, 6.01 g, Ky. 12, 2011/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. AMA 011.

Öy. : [IMP CAES] [ ] TRAIANO [AVG GER DA]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa; kontrmark içerisinde Capricorn.

Ay. : [OPTIMO PRINCIPI C G I P D D]

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, altta globus.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1466.

153. AE, 24 mm, 7.39 g, Ky. 1, 2011/Tiyatro, Kazı Kod No. AOO 018.

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa; kontrmark içerisinde Capricorn.

Ay. : [ ]

Plotina ve Marciana'nın karşılıklı büstleri yer almakta. Plotina'nın drapeli ve diademli büstü, sağa; Marciana'nın drapeli ve diademli büstü, sola.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1468; RPC III, 1543.

154. AE, 18 mm, 3.60 g, Ky. 12, 2018/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. CKT 025.

Öy. : IMP TRAIANVS [AVG]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa; kontrmark içerisinde Capricorn.

Ay. : [PLOTINA E]T M[ARC]IA[NA AVG]

Plotina ve Marciana'nın karşılıklı büstleri yer almakta. Plotina'nın drapeli ve diademli büstü, sağa; Marciana'nın drapeli ve diademli büstü, sola.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1468; RPC III, 1543.

155. AE, 18 mm, 3.35 g, Ky. 6, 2015/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CBT 024.

Öy. : [IMP] TRA[IANVS AVG]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay. : [ ]

Plotina ve Marciana'nın karşılıklı büstleri yer almakta. Plotina'nın drapeli ve diademli büstü, sağa; Marciana'nın drapeli ve diademli büstü, sola.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1468; RPC III, 1543.

156. AE, 17 mm, 3.72 g, Ky. 6, 2016/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. CFB 004.

Hadrianus, MS 117-138

Öy. : IMP CAES TRAIAN HADRIAN A[VG]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [COS I]II C G [I] P TRIB P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae.

Ref. : RPC III, 1541.

157. AE, 25 mm, 5.06 g, Ky. 12, 2018/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CMY 010.

Öy. : [IMP] CAESAR [TRAIAN HADR]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [IANVS AVG]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa. Kesimde: [C G I P]

Ref. : RPC III, 1540.

158. AE, 18 mm, 4.33 g, Ky. 6, 2009/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AFV 28-I.

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [ ]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC III, 1540.

159. AE, 17 mm, 3.44 g, Ky. 2, 2011/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. AOM 002.

Öy. : [IMP CAES TR] – HAD[RIANVS]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola.

Ay. : [IANVS AVG]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa. Kesimde: [C G I P]

Ref. : RPC III, 1539.

160. AE, 17 mm, 2.73 g, Ky. 6, 2019/Roma Hamamı, Kazı Kod No. COA 027.

Öy. : I[M]P CAES TR [HADRIANVS]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola.

Ay. : IA[NVS AVG]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa. Kesimde: [C G I P]

Ref. : RPC III, 1539.

161. AE, 15 mm, 2.74 g, Ky. 6, 2017/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CHB 070.

Öy. : [HADRIANVS AVG P P]

İmparatorun diademsiz başı, sola.

Ay. : [ ]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC III, 1542; SNG *Turkey 3*, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 12, no. 198.

162. AE, 17 mm, 4.56 g, Ky. 11, 2009/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AFH 068.

Öy. : HADRIA[NV]S AVG P P

İmparatorun diademsiz başı, sola.

Ay. : C G I H P

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC III, 1542; SNG *Turkey 3*, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 12, no. 198.

163. AE, 16 mm, 2.36 g, Ky. 5, 2016/Oda Mezar 4, Kazı Kod No. CFM 009.

Öy. : HADRIANVS AVG P P

İmparatorun diademsiz başı, sola.

Ay. : C G I H [P]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC III, 1542; SNG *Turkey 3*, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 12, no. 198.

164. AE, 15 mm, 3.74 g, Ky. 5, 2009/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. AFZ 005.

Antoninus Pius, MS 138-161

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay. : DEO A[ESCVLAPIO SVB C G I H PAR]

Asklepios tahtta oturuyor, sağa; önündeki boğanın ayağını tedavi etmekte.

Ref. : RPC IV.2, 2568, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/2568); SNG France 5, Mysie, no. 1471.

165. AE, 25 mm, 9.25 g, Ky. 12, 2020/Odeion, Kazı Kod No. CSU 002.

Öy. : ANTO[NINVS] [AVG]

İmparatorun diademsiz başı, sağa.

Ay. : VЄRVS [ЄT] FAVSTINA [AV]

Karşılıklı baş ve büst yer almakta. Marcus Aurelius'un başı, sağa; drapeli II. Faustina'nın büstü, sola.

Ref. : RPC IV.2, 9078, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/9078).

166. AE, 18 mm, 4.46 g, Ky. [ ], 2012/Odeion, Kazı Kod No. ASO 001.

Öy. : [ANTONINVS AVG]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay. : VЄRVS [ЄT FAVSTINA AV]

Karşılıklı baş ve büst yer almakta. Marcus Aurelius'un başı, sağa; drapeli II. Faustina'nın büstü, sola.

Ref. : RPC IV.2, 9079, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/9079 – Varyasyonu).

167. AE, 21 mm, 4.11 g, Ky. 12, 2013/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. BAJ 002.

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay. : [ ]

Karşılıklı baş ve büst yer almakta. Marcus Aurelius'un başı, sağa; drapeli II. Faustina'nın büstü, sola.

Ref. : RPC IV.2, 9079, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/9079 – Varyasyonu).

168. AE, 18 mm, 2.69 g, Ky. 12, 2014/Yüzey, Kazı Kod No. BCL 013.

Öy. : IMP ANTONINO CAES PIO AVG

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : VERVS ET FAVSTI[NA]

Karşılıklı iki büst yer almakta. Marcus Aurelius'un diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; drapeli II. Faustina'nın büstü, sola.

Ref. : RPC IV.2, 10146, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/10146).

169. AE, 20 mm, 4.49 g, Ky. 6, 2012/Agora/Depo, Kazı Kod No. ASR 010.

Öy. : ANTONINVS AVG PIVS P P IMP II

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [ ]

Karşılıklı iki büst yer almakta. Marcus Aurelius'un diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; drapeli II. Faustina'nın büstü, sola.

Ref. : RPC IV.2, 10146, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/10146 – Varyasyonu/ön yüz lejandı farklı).

170. AE, 19 mm, 3.60 g, Ky. 12, 2015/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. CAD 002.

Öy. : [ ]

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola.

Ay. : [ ]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 612, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/612).

171. AE, 18 mm, 3.02 g, Ky. 4, 2013/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. BBK 001.

Öy. : [ ]

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola.

Ay. : C G I H P

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 612, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/612).

172. AE, 17 mm, 3.33 g, Ky. 12, 2019/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. COK 001.

Öy. : [ ]

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola.

Ay. : [ ]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 612, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/612); RPC IV.2, 7326, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/7326 – Varyasyonu).

173. AE, 15 mm, 1.70 g, Ky. 12, 2008/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. AEJ 001.

Öy. : [ANTONINVS] AVG

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola.

Ay. : [C] G I [H P]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 614, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/614).

174. AE, 16 mm, 3.09 g, Ky. 6, 2018/Oda Mezar 5, Kazı Kod No. CJL 053.

Öy. : [ ]

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola.

Ay. : C G I H [P]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 7326, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/7326).

175. AE, 17 mm, 2.72 g, Ky. 6, 2018/Yüzey, Kazı Kod No. CKF 047.

Öy. : [IMP] [ANTONINVS] [ ]

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola.

Ay. : C G I [H P]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 7326, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/7326).

176. AE, 17 mm, 2.45 g, Ky. 8, 2008/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. ACN 006.

Öy. : [ ]

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola.

Ay. : [C G I H P]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 7326, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/7326).

177. AE, 17 mm, 2.39 g, Ky. 6, 2018/Oda Mezar 5, Kazı Kod No. CJL 052.

Öy. : [IMP ANT]ONINVS CAES PIO

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola.

Ay. : C G I H P

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 7326, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/7326).

178. AE, 16 mm, 2.44 g, Ky. 6, 2013/Yüzey, Kazı Kod No. BBY 002.

Öy. : [ANTONINVS AVG]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay. : C G I H P

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 613, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/613); BMC Mysia, 98; SNG Deutschland, München, plt. 83, no. 2353; SNG France 5, Mysie, no. 1474.

179. AE, 16 mm, 3.48 g, Ky. 12, 2008/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. ACO 002.

Öy. : ANTONINVS [AVG]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay. : C G I H P

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 613, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/613); BMC Mysia, 98; SNG Deutschland, München, plt. 83, no. 2353; SNG France 5, Mysie, no. 1474.

180. AE, 16 mm, 2.63 g, Ky. 6, 2019/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. COH 007.

Öy. : [ANTONIN]VS AVG

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay. : C G I H P

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 613, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/613); BMC Mysia, 98; SNG Deutschland, München, plt. 83, no. 2353; SNG France 5, Mysie, no. 1474.

181. AE, 16 mm, 2.43 g, Ky. 12, 2011/Oda Mezar 3, Kazı Kod No. AOH 002.

Öy. : ANTO[NINVS AVG]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay. : [C G I H P]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 613, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/613); BMC Mysia, 98; SNG Deutschland, München, plt. 83, no. 2353; SNG France 5, Mysie, no. 1474.

182. AE, 16 mm, 2.16 g, Ky. 12, 2019/Akropol Doğu (İç) Suru, Kazı Kod No. CSJ 011.

Öy. : [ANTONINVS AVG]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay. : [C G I H P]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 613, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/613); BMC Mysia, 98; SNG Deutschland, München, plt. 83, no. 2353; SNG France 5, Mysie, no. 1474.

183. AE, 16 mm, 2.10 g, Ky. 12, 2006/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. D4d-14.

Marcus Aurelius, MS 161-180

Öy. : [ ]
İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.
Ay. : C G I H PA[R]
Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.
Ref. : RPC IV.2, 11258, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/11258).
184. AE, 23 mm, 6.12 g, Ky. 6, 2014/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. BVC 006.

Öy. : [ ]
İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.
Ay. : [C G I] H PAR
Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.
Ref. : RPC IV.2, 11258, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/11258).
185. AE, 23 mm, 5.97 g, Ky. 6, 2020/Yüzey, Kazı Kod No. CST 036.

Öy. : [ ]
İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.
Ay. : C G I H PAR
Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.
Ref. : RPC IV.2, 11258, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/11258).
186. AE, 19 mm, 7.47 g, Ky. 1, 2013/Odeion, Kazı Kod No. BBM 002.

Öy. : IMP CAI [MA AV ANTO]
İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.
Ay. : [C G I H] – PAR
Demeter sağa; her iki elinde meşale tutmakta.
Ref. : RPC IV.2, 616, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/616).
187. AE, 19 mm, 3.81 g, Ky. 7, 2019/Odeion, Kazı Kod No. CRP 002.

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay. : [ ]

Karşılıklı iki baş yer almakta. Marcus Aurelius'un diademsiz başı, sağa; drapeli II. Faustina'nın başı, sola.

Ref. : RPC IV.2, 10873, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/10873 – Varyasyonu/ diademsiz).

188. AE, 18 mm, 4.09 g, Ky. 6, 2014/Yüzey, Kazı Kod No. BCL 016.

Öy. : IMPE C MA A ANTONINVS

İmparatorun diademsiz (sakallı) başı, sola.

Ay. : C G I H P

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 615, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/615).

189. AE, 17 mm, 3.95 g, Ky. 7, 2019/Akropol Doğu (İç) Suru, Kazı Kod No. CNR 001.

Öy. : IMPE C MA A ANTONINVS

İmparatorun diademsiz (sakallı) başı, sola.

Ay. : [C G I H P]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 615, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/615).

190. AE, 17 mm, 3.59 g, Ky. 6, 2013/Odeion, Kazı Kod No. AZT 003.

Öy. : [IMP]E C MA [A] [ANTONINVS]

İmparatorun diademsiz (sakallı) başı, sola.

Ay. : C G I H P

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 615, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/615).

191. AE, 17 mm, 2.64 g, Ky. 6, 2008/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. ADK 001.

Öy. : [ ]

İmparatorun diademsiz (sakallı) başı, sola.

Ay. : [C G I H P]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 615, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/615).

192. AE, 16 mm, 1.75 g, Ky. 12, 2018/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CMP 001.

Öy. : IMPE C MA [A ANTONINVS]

İmparatorun diademsiz (sakallı) başı, sola.

Ay. : [C G I H P]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 615, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/615).

193. AE, 16 mm, 1.35 g, Ky. 12, 2006/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. D4d-16.

Öy. : [ ]

İmparatorun diademsiz (sakallı) başı, sola.

Ay. : C G I H P

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 615, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/615).

194. AE, 15 mm, 3.88 g, Ky. 6, 2014/Yüzey, Kazı Kod No. BYL 002.

Öy. : [ ] ANTONINVS

İmparatorun diademsiz (sakallı) başı, sola.

Ay. : C G I H P

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 615, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/615).

195. AE, 15 mm, 1.62 g, Ky. 2, 2012/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kod. No. AUH 011.

Öy. : [IMP] CAES – ANTONINVS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola.

Ay. : [C] G I H P

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 9452, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/9452); SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 12, no. 201.

196. AE, 18 mm, 3.58 g, Ky. 7, 2018/Odeion, Kazı Kod No. CLY 008.

Öy. : [IMP CA]

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola.

Ay. : C G I H P

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 11253, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/11253).

197. AE, 18 mm, 3.20 g, Ky. 6, 2014/Agora/Depo, Kazı Kod No. BVV 001.

Öy. : [ ]

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola.

Ay. : C G I H P

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 11253, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/11253).

198. AE, 18 mm, 2.89 g, Ky. 6, 2019/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. COH 006.

Öy. : [ ] ANTO [ ]

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola.

Ay. : C[G I] H P

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 11253, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/11253).

199. AE, 17 mm, 3.21 g, Ky. 6, 2016/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CEA 002.

Öy. : [ ]

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [ ]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 1655, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/1655).

200. AE, 17 mm, 3.96 g, Ky. 12, 2009/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. AFN 012.

Öy. : IM CE M – AV ANT

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 1655, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/1655).

201. AE, 16.5 mm, 2.04 g, Ky. 2, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. AZI 041.

Öy. : [ ]

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [ ]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 1655, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/1655).

202. AE, 16 mm, 2.23 g, Ky. 6, 2011/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. ANG 005.

Commodus, MS 177-192

Öy. : [IMP CAI M] AV [COMMODVS]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : DE[O AESC SVB]

Asklepios tahtta oturuyor, sağa; önündeki boğanın ayağını tedavi etmekte.

Kesimde: C G I H P

Ref. : RPC IV.2, 3164, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/3164); BMC Mysia, 104, SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 290.

203. AE, 23 mm, 4.94 g, Ky. 6, 2012/Odeion, Kazı Kod No. ASJ 005.

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [C G I H P]

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : RPC IV.2, 3153, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/3153); BMC Mysia, 103.

204. AE, 26 mm, 10.35 g, Ky. 2, 2009/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AGB 041-7.

Öy. : [IMP C AV] COMODV

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 619, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/619).

205. AE, 18 mm, 2.19 g, Ky. 12, 2012/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. AUH 014.

Öy. : [IMP C AV] COMODV

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [C G I] H P

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 619, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/619).

206. AE, 17 mm, 2.38 g, Ky. 12, 2006/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. M69-12.

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 8467, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/8467).

207. AE, 15 mm, 1.57 g, Ky. 11, 2008/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. ADM 003.

Öy. : [COMODV]S

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [C G I H P]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC IV.2, 9181, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/9181).

208. AE, 16.5 mm, 2.61 g, Ky. 12, 2018/Oda Mezar 5, Kazı Kod No. CJL 049.

Caracalla, MS 198-217

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [ ]

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : SNG *Turkey 3*, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 13, no. 220; SNG France 5, Mysie, no. 1494-1495; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 296.

209. AE, 25 mm, 10.37 g, Ky. 2, 2009/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AGA 007.

Öy. : [ANTONINV]S PIVS AV

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : SNG *Turkey 3*, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 13, no. 220; SNG France 5, Mysie, no. 1494-1495; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 296.

210. AE, 23 mm, 7.04 g, Ky. 7, 2009/Agora/Depo, Kazı Kod No. AHL 004.

Öy. : ANTONIN – VS PIVS AV

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : SNG *Turkey 3*, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 13, no. 220; SNG France 5, Mysie, no. 1494-1495; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 296.

211. AE, 23 mm, 6.34 g, Ky. 2, 2010/Tiyatro, Kazı Kod No. AKK 002.

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : SNG *Turkey 3*, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 13, no. 220; SNG France 5, Mysie, no. 1494-1495; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 296.

212. AE, 21 mm, 5.25 g, Ky. 12, 2017/Yüzey, Kazı Kod No. CCJ 005.

Öy. : ANTON–INVS PIVS AV

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : SNG *Turkey 3*, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 13, no. 220; SNG France 5, Mysie, no. 1494-1495; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 296.

213. AE, 17 mm, 3.05 g, Ky. 6, 2016/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. CFB 008.

Öy. : ANTONIN – VS PIVS AV

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H PA – R

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa.

Ref. : SNG *Turkey 3*, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 13, no. 218; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 295.

214. AE, 23 mm, 7.31 g, Ky. 7, 2011/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AOG 080.

Öy. : ANTONI – NVS PIVS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H / PA

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1498; SNG Deutschland, München, plt. 84, no. 2357; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 293.

215. AE, 16 mm, 2.44 g, Ky. 8, 2013/Roma Hamamı, Kazı Kod No. AVV 076.

Öy. : [AN]TONI[NVS PI]VS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H / PA

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1498; SNG Deutschland, München, plt. 84, no. 2357; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 293.

216. AE, 16 mm, 2.30 g, Ky. 7, 2012/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. AUH 013.

Öy. : ANTONI – NVS PIVS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H / PA

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1498; SNG Deutschland, München, plt. 84, no. 2357; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 293.

217. AE, 15 mm, 2.68 g, Ky. 6, 2019/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CRA 011.

Öy. : ANTONI[ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H / PA

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1498; SNG Deutschland, München, plt. 84, no. 2357; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 293.

218. AE, 15 mm, 2.38 g, Ky. 6, 2012/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. ASB 018a.

Öy. : ANTONI – NVS PIVS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H / PA

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1498; SNG Deutschland, München, plt. 84, no. 2357; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 293.

219. AE, 15 mm, 2.06 g, Ky. 7, 2009/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AHZ 004.

Öy. : ANTONI – NVS PIVS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H / PA

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1498; SNG Deutschland, München, plt. 84, no. 2357; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 293.

220. AE, 15 mm, 1.93 g, Ky. 6, 2019/Roma Hamamı, Kazı Kod No. COA 018.

Öy. : ANTONI – [NVS PIVS]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H / PA

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1498; SNG Deutschland, München, plt. 84, no. 2357; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 293.

221. AE, 15 mm, 1.72 g, Ky. 12, 2009/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AFV 028-2.

Öy. : ANTONI – NVS PIVS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H / PA

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1498; SNG Deutschland, München, plt. 84, no. 2357; SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 293.

222. AE, 15 mm, 1.64 g, Ky. 6, 2011/Oda Mezar 2, Kazı Kod No. ANB 003.

Geta, MS 209-212 (Caesar, MS 198-209)

Öy. : SEP GETAS CAI

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H / PA

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 41, no. 1341.

223. AE, 16 mm, 2.18 g, Ky. 6, 2014/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. BVO 007.

Öy. : SEP GETAS CAI

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H / PA

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 41, no. 1341.

224. AE, 15 mm, 1.86 g, Ky. 6, 2016/Oda Mezar 5, Kazı Kod No. CFM 007.

Öy. : ƧЄP GЄTAS CAI

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H / PA

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 41, no. 1341.

225. AE, 14 mm, 1.93 g, Ky. 6, 2019/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CSF 003.

Öy. : SEP GE – TAS CAE

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H / PA

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 298.

226. AE, 15 mm, 1.50 g, Ky. 12, 2018/Oda Mezar 5, Kazı Kod No. CJL 055.

Plautilla, MS 212

Öy. : [ ]

İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa.

Ay. : [ ]

Artemis Phosphoros, sağa; her iki elinde meşale tutmakta.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1499.

227. AE, 20 mm, 2.14 g, Ky. 12, 2012/Agora/Depo, Kazı Kod No. ASR 014.

Öy. : [ ]

İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa.

Ay. : [ ]

Artemis Phosphoros, sağa; her iki elinde meşale tutmakta.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1499.

228. AE, 18 mm, 1.51 g, Ky. 6, 2011/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AMV 009.

Macrinus, MS 217-218

Öy. : IMP C M OPES EV MACRINVS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H – PA

Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmakta.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1501.

229. AE, 23 mm, 6.08 g, Ky. 12, 2012/Odeion, Kazı Kod No. ARV 019.

Öy. : [IM]P C M OPES EV MACRINVS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [C] G I H – PA

Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmakta.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1501.

230. AE, 23 mm, 4.70 g, Ky. 6, 2019/Roma Hamamı, Kazı Kod No. COA 010.

Öy. : IMP C M OPES EV MACRINVS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H – PA

Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmakta.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1501.

231. AE, 22 mm, 6.22 g, Ky. 7, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. BAF 004.

Diadumenianus, MS 218

Öy. : M OPEL DIADVME[NIANVS CAE]

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H – PA

Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmakta.

232. AE, 21 mm, 4.16 g, Ky. 6, 2009/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AFV 033.

Elagabalus, MS 218-222

Öy. : ANTONINVS PIVS FEL A

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [C G I] H PA

Artemis Phosphoros, sağa; her iki elinde meşale tutmakta.

Ref. : RPC VI, 3866, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/3866).

233. AE, 19 mm, 3.62 g, Ky. 3, 2017/Oda Mezar 5, Kazı Kod No. CJL 008.

Severus Alexander, MS 222-235

Öy. : [IMP CAEƨ L] ƨEP ƨEV [ALEXANDER]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H PA

Artemis Phosphoros, sağa; her iki elinde meşale tutmakta.

Ref. : RPC VI, 3881, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/3881); SNG France 5, Mysie, no. 1507.

234. AE, 17 mm, 2.89 g, Ky. 7, 2018/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CIZ 007.

Öy. : IMP CAE[ƨ L] [AL]EXANDER

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H PA

Artemis Phosphoros, sağa; her iki elinde meşale tutmakta.

Ref. : RPC VI, 3881, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/3881); SNG France 5, Mysie, no. 1507.

235. AE, 17 mm, 2.89 g, Ky. 7, 2019/Odeion, Kazı Kod No. CEU 005.

Öy. : IMP CAEƧ L ƧEP ƧEV ALEXANDER
İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve gorgoneion zırhlı büstü, sağa.
Ay. : DEO A[EƧ VB]
Asklepios tahtta oturuyor, sağa; önündeki boğanın ayağını tedavi etmekte.
Kesimde: C G H I P
Ref. : RPC VI, 3871, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/3871); SNG *Turkey 3*, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 13, no. 223.
236. AE, 23 mm, 6.63 g, Ky. 6, 2017/Büyük Hamam/Sondaj 10, Kazı Kod No. CIM 007.

Öy. : IMP CAEƧ L ƧEP ƧEV ALEXANDER
İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve gorgoneion zırhlı büstü, sağa.
Ay. : D[E]O AEƧ VB
Asklepios tahtta oturuyor, sağa; önündeki boğanın ayağını tedavi etmekte.
Kesimde: C G H I P
Ref. : RPC VI, 3871, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/3871); SNG *Turkey 3*, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 13, no. 223.
237. AE, 22 mm, 5.16 g, Ky. 6, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. BBI 135.

Öy. : [ ]
İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve gorgoneion zırhlı büstü, sağa.
Ay. : C G I H P
Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.
Ref. : RPC VI, 3878, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/3878).
238. AE, 22 mm, 5.17 g, Ky. 6, 2014/Yüzey, Kazı Kod No. BCL 008.

Öy. : IMP CAEƧ L ƧEP ƧEV ALEXANDER
İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve gorgoneion zırhlı büstü, sağa.
Ay. : C G I H P
Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.
Ref. : RPC VI, 3878, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/3878).

239. AE, 21 mm, 4.96 g, Ky. 7, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. AZI 203.

Öy. : [IMP CAЄƧ L ƧEP ƧEV] ALEXANDER
İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve gorgoneion zırhlı büstü, sağa.
Ay. : C G I H P
Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.
Ref. : RPC VI, 3878, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/3878).
240. AE, 21 mm, 4.58 g, Ky. 7, 2010/Tiyatro, Kazı Kod No. AJU 025.

Öy. : [IMP CAЄƧ L ƧEP ƧEV] ALEXANDER
İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve gorgoneion zırhlı büstü, sağa.
Ay. : DEO CVPIDINI C G I A PAR
Cupid (Eros) kanatlı, ayakta cepheden, başı sağa; sol altta Herme.
Ref. : RPC VI, 3873, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/3873).
241. AE, 22 mm, 4.46 g, Ky. 2, 2014/Tiyatro, Kazı Kod No. BBI 296.

Öy. : [ ] ALEXANDER
İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve gorgoneion zırhlı büstü, sağa.
Ay. : C G I H P[AR]
Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa.
Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1506; SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 13, no. 225.
242. AE, 22 mm, 6.11 g, Ky. 1, 2009/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AHZ 003.

Öy. : IMP [CAE]Ƨ L ƧEP [Ƨ]EV ALEXANDER
İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve gorgoneion zırhlı büstü, sağa.
Ay. : C G [I] H PA
Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmakta.
Ref. : RPC VI, 3880, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/3880); SNG *Turkey 3*, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 13, no. 224.
243. AE, 23 mm, 4.96 g, Ky. 7, 2012/Tiyatro, Kazı Kod No. ARR 024.

I. Maximinus, MS 235-238

Öy. : IMP MAXIMI – NVS PI AV

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

244. AE, 24 mm, 6.39 g, Ky. 1, 2018/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CMJ 046.

Maximus, Caesar MS 236-238

Öy. : IMP CAI MAXIMVS AV

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I – H PA

Artemis Phosphoros, sağa; her iki elinde meşale tutmakta.

Ref. : RPC VI, 3889, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/3889); BMC Mysia, 112.

245. AE, 19 mm, 2.95 g, Ky. 1, 2019/Akropol Doğu (İç) Suru, Kazı Kod No. CNH 001.

Öy. : IMP MAXIMVS [PIVS]

İmparatorun diademsiz başı, sağa.

Ay. : C G I H P

Kolonist iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC VI, 3890, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/3890).

246. AE, 14 mm, 1.49 g, Ky. 6, 2016/Oda Mezar 4, Kazı Kod No. CFM 003.

III. Gordianus, MS 238-244

Öy. : IM GOR – DIANV

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H – PAR

Artemis Phosphoros, sağa; her iki elinde meşale tutmakta.

Ref. : RPC VII.1, 52; BMC Mysia, 113.

247. AE, 17 mm, 3.44 g, Ky. 7, 2019/Oda Mezar 5, Kazı Kod No. CJL 056.

I. Philippus, MS 244-249

Öy. : [ ] PHILIP[ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H PA

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC VIII, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/type/42651).

248. AE, 17 mm, 2.47 g, Ky. 6, 2011/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AMV 012.

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H PA

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

Ref. : RPC VIII, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/type/42651).

249. AE, 17 mm, 2.33 g, Ky. 6, 2018/Oda Mezar 5, Kazı Kod No. CJL 051.

Otacilia Severa, MS 244-249

Öy. : OTACI – SEVERA

İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa. Büstün altında CV.

Ay. : [C G] I H P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : RPC VIII, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/type/20078).

250. AE, 22 mm, 5.53 g, Ky. 1, 2018/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CMM 002.

II. Philippus, MS 247-249

Öy. : PHILIP – PVS PIVS A

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H PA / R

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa.

Ref. : RPC VIII, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/type/20074).

251. AE, 23 mm, 7.72 g, Ky. 12, 2017/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CGZ 003.

Aemilianus, MS 253

Öy. : IMP M AEM AIMILIANVS A

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1517.

252. AE, 15 mm, 2.78 g, Ky. 12, 2016/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. CER 013.

Öy. : IMP [M] AEM [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Üç girişli zafer takı. Takın orta kemeri üzerinde fillerin çektiği quadriga ve asaya yaslanmış bir figür, her iki tarafında onlara eşlik eden Victoria.

Ref. : RPC IX, 379.

253. AE, 21 mm, 2.91 g, Ky. 12, 2010/Tiyatro, Kazı Kod No. AKF 016a.

Cornelia Supera, MS 253

Öy. : G [C]ORN SVPERA AVG

İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa.

Ay. : C G [I H P]

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1519.

254. AE, 21 mm, 4.46 g, Ky. 6, 2009/Roma Hamamı, Kazı Kod No. AGM 010c.

Öy. : [ ]

İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa.

Ay. : [C G I] H [P]

Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmakta.

Ref. : RPC IX, 383.

255. AE, 21 mm, 4.28 g, Ky. 12, 2011/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AMV 018.

I. Valerianus, MS 253-260

Öy. : IMP VALERIANVS P F AVG

İmparatorun şua taçlı, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 304; SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 41, no. 1343; BMC Mysia, 116.

256. AE, 22 mm, 4.42 g, Ky. 6, 2015/Odeion, Kazı Kod No. CCE 001.

Öy. : IMP · C · VALERIANVS A

İmparatorun şua taçlı, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : CGI · H PAR

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 304; SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 41, no. 1343; BMC Mysia, 116, (Varyasyonu).

257. AE, 21 mm, 4.53 g, Ky. 2, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. BBI 007.

Öy. : [IMP C VALERIANVS AVG]

İmparatorun şua taçlı, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 304; SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 41, no. 1343; BMC Mysia, 116.

258. AE, 21 mm, 4.29 g, Ky. 6, 2015/Odeion, Kazı Kod No. BZG 002.

Öy. : [IMP] [VALERIANVS] [P F AVG]

İmparatorun şua taçlı, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 304; SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 41, no. 1343; BMC Mysia, 116.

259. AE, 21 mm, 3.98 g, Ky. 6, 2009/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AFH 067.

Öy. : [IMP] VAL[ERIANVS P F AVG]

İmparatorun şua taçlı, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 304; SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 41, no. 1343; BMC Mysia, 116.

260. AE, 20 mm, 5.72 g, Ky. 12, 2018/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CMJ 042.

Öy. : [IMP] VALERIANVS [P] F AVG

İmparatorun şua taçlı, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 304; SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 41, no. 1343; BMC Mysia, 116.

261. AE, 20 mm, 3.75 g, Ky. 6, 2019/Roma Hamamı, Kazı Kod No. COA 006.

Öy. : [ ]

İmparatorun şua taçlı, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [ ]

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 7, no. 304; SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 41, no. 1343; BMC Mysia, 116.

262. AE, 16 mm, 4.08 g, Ky. 6, 2009/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AHZ 001.

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [C G I H P]

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 14, no. 228.

263. AE, 21 mm, 4.43 g, Ky. 6, 2009/Roma Hamamı, Kazı Kod No. AIE 001.

Öy. : IMP · VALERIANVS AV

İmparatorun şua taçlı, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa.

Ref. : BMC Mysia, 115.

264. AE, 22 mm, 4.16 g, Ky. 6, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. BBH 004.

Öy. : [IMP] VALERIANVS P F AVG

İmparatorun şua taçlı, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I – H P

Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde Victoria, sol altta yer alan alevli altara sunu yapmakta.

265. AE, 21 mm, 4.45 g, Ky. 6, 2011/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AOG 032.

Öy. : IMP C VALERINAVS [AVG]

İmparatorun şua taçlı, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I – H P

Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde Victoria, sol altta yer alan alevli altara sunu yapmakta.

266. AE, 21 mm, 3.73 g, Ky. 12, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. AZI 045.

Gallienus, MS 253-268

Öy. : IMP C [ ] GALLIENVS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola; elinde kalkan ve mızrak tutmakta.

Ay. : C G I H P

Artemis Phosphoros, sağa; her iki elinde meşale tutmakta.

267. AE, 21 mm, 2.84 g, Ky. 7, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. AZI 058.

Öy. : IMP C P LIC GALLIENVS AVG

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1527; SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 41, no. 1346.

268. AE, 21 mm, 4.09 g, Ky. 6, 2014/Roma Hamamı, Kazı Kod No. BVT 001.

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1527; SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 41, no. 1346.

269. AE, 21 mm, 3.28 g, Ky. 2, 2014/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. BVU 006.

Öy. : IΛΛP [LIC] GALLIENVS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C C I H PA– RI P II V

Cupid (Eros) kanatlı, ayakta cepheden, başı sağa; sol elinde yay, sağ elinde ok tutmakta.

270. AE, 30 mm, 10.96 g, Ky. 2, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 004.

Öy. : IΛΛR LICINN CK

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [ ] A II P [ ] / C C I H PA

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1528-1530, (Varyasyonu).

271. AE, 30 mm, 11.53 g, Ky. 3, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 021.

Öy. : IΛΛP [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [ ] I I P I I [ ] / C G I H [P]

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1528-1530, (Varyasyonu).

272. AE, 30 mm, 8.92 g, Ky. 7, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 020.

Öy. : IΛΛP LI[CINN C K]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [ ]

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1529-1530, (Varyasyonu/ön yüz lejandı farklı).

273. AE, 30 mm, 8.23 g, Ky. 12, 2019/Odeion, Kazı Kod No. COC 011.

Öy. : IΛΛR LICINN C[K]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : P I I P I R (retrogade) – C [G I H P]

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1528-1530, (Varyasyonu).

274. AE, 29 mm, 10.32 g, Ky. 1, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 006.

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola.

Ay. : [ ]

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1528-1530, (Varyasyonu).

275. AE, 29 mm, 9.94 g, Ky. 6, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 019.

Öy. : [IΛΛF II]CINN C K

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [GΛΛ]IPHYII

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa. Kesimde: [ ] I H

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1530, (Varyasyonu).

276. AE, 29 mm, 9.78 g, Ky. 6, 2017/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CHB 037.

Öy. : IΛΛP C – P LICIN

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [C G I] H P

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1528-1530, (Varyasyonu).

277. AE, 29 mm, 9.53 g, Ky. 6, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 024.

Öy. : [IM]P [C] – P LICIN

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H – P PA (sağdan sola).

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa.

Ref. : BMC Mysia, 118, (Varyasyonu).

278. AE, 29 mm, 9.11 g, Ky. 12, 2014/Tiyatro, Kazı Kod No. BBI 295.

Öy. : IΛΛP LICINN GALLIENVS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I – H PARI

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1529, (Varyasyonu).

279. AE, 29 mm, 6.34 g, Ky. 6, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 010.

Öy. : IMP LICINN C K

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : ARIIVII∈I

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa. Kesimde: C G I H P

Ref. : BMC Mysia, 118, (Varyasyonu).

280. AE, 28 mm, 10.79 g, Ky. 2, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. BBI 006.

Öy. : [IΛΛR] LICINN [C K]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : PARI PII

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa. Kesimde: C G I H P

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1529, (Varyasyonu).

281. AE, 28 mm, 9.91 g, Ky. 6, 2014/Tiyatro, Kazı Kod No. BBI 197.

Öy. : IMP LICIN[ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [C G I] H [P]

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa.

Ref. : BMC Mysia, 118, (Varyasyonu).

282. AE, 27 mm, 9.89 g, Ky. 2, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. BBH 003.

Öy. : [ ] LICINN [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : ARI P II [P] [C] G I H [P]

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1528-1530, (Varyasyonu).

283. AE, 27 mm, 8.41 g, Ky. 9, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 003.

Öy. : IΛΛR LICI – NN CK

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [C G I] H [P]

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1528-1530, (Varyasyonu).

284. AE, 27 mm, 8.28 g, Ky. 11, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 011.

Öy. : IΛΛP LICINN C K

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [ ]

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1529-1530, (Varyasyonu).

285. AE, 27 mm, 6.91 g, Ky. 3, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVE 001.

Öy. : IMP P LIC GALLIENVS AVG

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa.

Ref. : BMC Mysia, 118, (Varyasyonu).

286. AE, 21 mm, 3.59 g, Ky. 6, 2018/Oda Mezar 5, Kazı Kod No. CJL 017.

Öy. : [I IMP EG] GALLIENVS AVG

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Dişi Kurt Lupa, İkizler Remus ve Romulus, sağa.

Ref. : SNG *Turkey* 3, Çanakkale Museum, vol. 1, plt. 14-15, no. 238-241.

287. AE, 20 mm, 2.89 g, Ky. 6, 2008/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. ADA 006.

Öy. : IM[P] C – P LICIN

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Gallienus ayakta, sağa; giyimli, iki eliyle tuttuğu mızrağı karşısındaki yaban domuzunu saplar vaziyette, üstte ağaç dalı.

Ref. : Agora Auctions, 84, lot. 100.

288. AE, 30 mm, 8.27 g, Ky. 2, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 012.

Öy. : IMP C – P LICIN

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H [P]

Gallienus ayakta, sağa; giyimli, iki eliyle tuttuğu mızrağı karşısındaki yaban domuzunu saplar vaziyette, üstte ağaç dalı.

Ref. : Agora Auctions, 84, lot. 100.

289. AE, 29 mm, 10.10 g, Ky. 2, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. AZI 062.

Öy. : IMP LICINN GALLI[ENVS AV]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H PA – [ ]

Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmakta.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1524, (Varyasyonu).

290. AE, 31 mm, 9.66 g, Ky. 3, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 018.

Öy. : IMP LICINN C K

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H PARI IVLI

Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmakta.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1524, (Varyasyonu).

291. AE, 30 mm, 9.43 g, Ky. 12, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 002.

Öy. : [IΛΛP LICI]NN C K

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I [ ]

Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmakta.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1524, (Varyasyonu).

292. AE, 29 mm, 12.44 g, Ky. 12, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 005.

Öy. : [IΛ]Λ[P LI]CINN C K

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I [ ] I

Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmakta.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1524, (Varyasyonu).

293. AE, 29 mm, 10.67 g, Ky. 12, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 007.

Öy. : IΛΛP [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [C G I H] PARI IVII

Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmakta.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1524, (Varyasyonu).

294. AE, 28.5 mm, 9.97 g, Ky. 12, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 031.

Öy. : IΛΛP LICINN C K

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C C I H P[ ]

Genius ayakta, sola; sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmakta.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1524, (Varyasyonu).

295. AE, 27 mm, 8.73 g, Ky. 1, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 014.

Öy. : [IΛΛP LI]CINN GA

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [C G I H P]

İki büyük temel üzerinde pedestal; pedestal üzerinde heykel, heykelin iki tarafında sütunlar ve sütunlar üzerinde Victoria, heykel ve sütunların arkasında bir duvar.

Ref. : BMC Mysia, 123-124, (Varyasyonu).

296. AE, 29 mm, 9.90 g, Ky. 6, 2011/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AOG 034.

Öy. : IMP C – P [LICI]N

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [P]AЯ – ИIC

İki büyük temel üzerinde pedestal; pedestal üzerinde heykel, heykelin iki tarafında sütunlar ve sütunlar üzerinde Victoria, heykel ve sütunların arkasında bir duvar.

Kesimde: C G I H

Ref. : BMC Mysia, 123-124, (Varyasyonu).

297. AE, 28 mm, 12.52 g, Ky. 7, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 013.

Öy. : [IMP] LICINN C [K]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [ ] C [ ]

İki büyük temel üzerinde pedestal; pedestal üzerinde heykel, heykelin iki tarafında sütunlar ve sütunlar üzerinde Victoria, heykel ve sütunların arkasında bir duvar.

Ref. : BMC Mysia, 123-124, (Varyasyonu).

298. AE, 28 mm, 9.62 g, Ky. 8, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 016.

Öy. : IM[P LIC]INN C K

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I [ ]

İki büyük temel üzerinde pedestal; pedestal üzerinde heykel, heykelin iki tarafında sütunlar ve sütunlar üzerinde Victoria, heykel ve sütunların arkasında bir duvar.

Ref. : BMC Mysia, 123-124, (Varyasyonu).

299. AE, 28 mm, 8.96 g, Ky. 10, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 025.

Öy. : IM[ ] LICINN GA

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

İki büyük temel üzerinde pedestal; pedestal üzerinde heykel, heykelin iki tarafında sütunlar ve sütunlar üzerinde Victoria, heykel ve sütunların arkasında bir duvar.

Ref. : BMC Mysia, 123-124, (Varyasyonu).

300. AE, 28 mm, 5.03 g, Ky. 12, 2012/Yüzey, Kazı Kod No. AKF 016b.

Öy. : IΛΛR III[CI NN CK]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C [G I] H [PA]

İmparator dörtnala koşan at üzerinde, sağa; sağ elinde mızrak tutmakta.

Ref. : BMC Mysia, 122; SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 41, no. 1345, (Varyasyonu).

301. AE, 31 mm, 12.42 g, Ky. 12, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 008.

Öy. : IΛΛR IICI – NN CK

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C [G I H P] (sağdan sola).

İmparator dörtnala koşan at üzerinde, sağa; sağ elinde mızrak tutmakta.

Ref. : BMC Mysia, 122; SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 41, no. 1345, (Varyasyonu).

302. AE, 31 mm, 9.07 g, Ky. 12, 2018/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. CFD 063.

Öy. : IΛΛP [LIC GALLI]ENVS

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; elinde kalkan ve mızrak tutmakta.

Ay. : [C G] I H [P] (sağdan sola).

İmparator dörtnala koşan at üzerinde, sağa; sağ elinde mızrak tutmakta.

Ref. : BMC Mysia, 122; SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 41, no. 1345, (Varyasyonu).

303. AE, 29 mm, 12.16 g, Ky. 12, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 026.

Öy. : IΛΛP LICINN CK

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H [P]

İmparator dörtnala koşan at üzerinde, sağa; sağ elinde mızrak tutmakta.

Ref. : BMC Mysia, 122; SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 41, no. 1345, (Varyasyonu).

304. AE, 29 mm, 11.62 g, Ky. 6, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 015.

Öy. : [IΛΛP] LI – CINN C K

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [ ]

İmparator dörtnala koşan at üzerinde, sağa; sağ elinde mızrak tutmakta.

Ref. : BMC Mysia, 122; SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 41, no. 1345, (Varyasyonu).

305. AE, 29 mm, 9.79 g, Ky. 6, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 022.

Öy. : IMP C [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H [P]

İmparator dörtnala koşan at üzerinde, sağa; sağ elinde mızrak tutmakta.

Ref. : BMC Mysia, 122; SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 41, no. 1345.

306. AE, 29 mm, 8.79 g, Ky. 6, 2011/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AOG 029.

Öy. : IΛΛR IICINN CK

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [C G I H P]

İmparator dörtnala koşan at üzerinde, sağa; sağ elinde mızrak tutmakta.

Ref. : BMC Mysia, 122; SNG Deutschland, Samm. v. Aulock Mysien, plt. 41, no. 1345, (Varyasyonu).

307. AE, 28 mm, 11.42 g, Ky. 12, 2014/Tiyatro, Kazı Kod No. BBI 194.

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [C G I H P]

Üç girişli zafer takı, takın orta kemeri üzerinde fillerin çektiği quadriga ve her iki tarafında onlara eşlik eden, elinde çelenk tutan Victoria.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1534-1536, (Varyasyonu).

308. AE, 30 mm, 8.05 g, Ky. 12, 2009/Roma Hamamı, Kazı Kod No. AGM 010b.

Öy. : [IMP L]IC GA – ENVS A

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay. : C G I – H – P (sağdan sola).

Üç girişli zafer takı, takın orta kemeri üzerinde fillerin çektiği quadriga, asaya yaslanmış bir figür ve her iki tarafında onlara eşlik eden, elinde çelenk tutan Victoria.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1531-1533, (Varyasyonu).

309. AE, 29 mm, 10.41 g, Ky. 6, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 009.

Öy. : IMP LIC GALLIENVS A

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; elinde kalkan ve mızrak tutmakta.

Ay. : [ ] P – A

Üç girişli zafer takı, takın orta kemeri üzerinde fillerin çektiği quadriga ve her iki tarafında onlara eşlik eden, elinde çelenk tutan Victoria.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1534-1536, (Varyasyonu).

310. AE, 29 mm, 10.06 g, Ky. 7, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 023.

Öy. : IΛΛF IICIN [K C K]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H [P] (sağdan sola).

Üç girişli zafer takı, takın orta kemeri üzerinde fillerin çektiği quadriga, asaya yaslanmış bir figür ve her iki tarafında onlara eşlik eden, elinde çelenk tutan Victoria.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1532.

311. AE, 28 mm, 13.76 g, Ky. 2, 2011/Agora/Depo, Kazı Kod No. AOC 002b.

Öy. : IΛΛP IIC GALLIENVS AV

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay. : C G I H [P] (sağdan sola).

Üç girişli zafer takı, takın orta kemeri üzerinde fillerin çektiği quadriga, asaya yaslanmış bir figür ve her iki tarafında onlara eşlik eden, elinde çelenk tutan Victoria.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1531-1533, (Varyasyonu).

312. AE, 28 mm, 11.83 g, Ky. 6, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 001.

Öy. : IMP LICINN GALL[ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [C G I H P]

Üç girişli zafer takı, üstte her iki tarafında Victoria ve merkezinde heykel grubu.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1531-1536, (Varyasyonu).

313. AE, 28 mm, 9.83 g, Ky. 12, 2018/Akropol Doğu (İç) Suru, Kazı Kod No. CLO 020.

Öy. : ΙΛΛΡ LICINN [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; altta kontrmark.

Ay. : [C] G [I H] P

Üç girişli zafer takı, takın orta kemeri üzerinde fillerin çektiği quadriga ve her iki tarafında onlara eşlik eden, elinde çelenk tutan Victoria.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1534-1536, (Varyasyonu).

314. AE, 28 mm, 9.05 g, Ky. 12, 2012/Roma Hamamı, Kazı Kod No. AUM 004a.

Öy. : ΙΛΛΡ [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; elinde kalkan ve mızrak tutmakta.

Ay. : C G I H [P]

Üç girişli zafer takı, takın orta kemeri üzerinde fillerin çektiği quadriga, asaya yaslanmış bir figür ve her iki tarafında onlara eşlik eden, elinde çelenk tutan Victoria.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1531-1533, (Varyasyonu).

315. AE, 27 mm, 11.78 g, Ky. 7, 2014/Tiyatro, Kazı Kod No. BCT 006.

Öy. : [IMP LIC]INN C K

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H [P]

Üç girişli zafer takı, takın orta kemeri üzerinde fillerin çektiği quadriga, asaya yaslanmış bir figür ve her iki tarafında onlara eşlik eden, elinde çelenk tutan Victoria.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1531-1533, (Varyasyonu).

316. AE, 27 mm, 10.45 g, Ky. 12, 2020/Akropol/Sondaj 11, Kazı Kod No. CVB 017.

Öy. : ΙΛΛΡ LICC ΑΛΙΙЄΝ

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa; elinde kalkan ve mızrak tutmakta.

Ay. : C G I – H – [P] (sağdan sola).

Üç girişli zafer takı, takın orta kemeri üzerinde fillerin çektiği quadriga, asaya yaslanmış bir figür ve her iki tarafında onlara eşlik eden, elinde çelenk tutan Victoria.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1531-1533, (Varyasyonu).

317. AE, 27 mm, 9.36 g, Ky. 7, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. BBJ 002.

Öy. : [I]ΛΛP C [GALLIENVS]
İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.
Ay. : [C G] I H P
Üç girişli zafer takı, takın orta kemeri üzerinde fillerin çektiği quadriga ve her iki tarafında onlara eşlik eden, elinde çelenk tutan Victoria.
Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1534.
318. AE, 26 mm, 6.45 g, Ky. 12, 2016/Yüzey, Kazı Kod No. CCN 018.

Öy. : [IMP] P LIC EGN GALLIENVS AV
İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.
Ay. : COL G IVL H [P]AR
Victoria ayakta cepheden, kanatları açık, globus üzerinde, her iki eli başının üzerinde ve küre tutmakta.
Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 8, no. 305, (Varyasyonu).
319. AE, 21 mm, 3.23 g, Ky. 6, 2019/Roma Hamamı, Kazı Kod No. COA 005.

Salonina, MS 253-268

Öy. : CVR[NE SA]LONI[NA VΛG]
İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa.
Ay. : [C] G I H [P]
Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.
Ref. : Lindgren I, 283.
320. AE, 23 mm, 4.69 g, Ky. 6, 2018/Odeion, Kazı Kod No. CKC 027.

Öy. : CVRNE SALONINA VΛG
İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa.
Ay. : C G I H P
Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.
Ref. : Lindgren I, 283.

321. AE, 21 mm, 4.82 g, Ky. 6, 2015/Agora/Depo, Kazı Kod No. CBY 001.

Öy. : SAL – ONINA

İmparatoriçenin diademli ve drapeli büstü, sağa.

Ay. : C G I H – PAR

Herakles Farnese ayakta, sağa; sağ el arkada, sol elinde aslan postunu tutmakta.

Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 8, no. 312, (Varyasyonu).

322. AE, 21 mm, 4.75 g, Ky. 12, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. AZI 206.

II. Valerianus, Caesar MS 256-258

Öy. : VALERIANVS NOBIL CAES

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1541.

323. AE, 21 mm, 4.35 g, Ky. 6, 2017/Yüzey, Kazı Kod No. CHI 007.

Öy. : VALERIANVS NOBIL CAES

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1541.

324. AE, 21 mm, 4.24 g, Ky. 12, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. AZI 202.

Öy. : [VALERI]ANVS NOBIL [CAES]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 1541.

325. AE, 20 mm, 3.46 g, Ky. 12, 2008/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. AEI 001.

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H [PA]

Genius ayakta, sola; omzunda chlamys, başında modius, sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmakta.

Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 8, no. 310.

326. AE, 23 mm, 5.80 g, Ky. 12, 2015/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. CAP 022.

Öy. : VALERIANVS NOBIL CAE

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I – H P

Genius ayakta, sola; omzunda chlamys, başında modius, sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmakta.

Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 8, no. 310.

327. AE, 22 mm, 4.97 g, Ky. 12, 2014/Tiyatro, Kazı Kod No. BYA 003.

Öy. : VALERIAN[ ] NOB[IL] C[ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H PA

Genius ayakta, sola; omzunda chlamys, başında modius, sol elinde Cornucopiae, sağ elinde patera ile sol altta yer alan alevli altara sunu yapmakta.

Ref. : SNG Cop. Mysia, plt. 8, no. 310.

328. AE, 22 mm, 4.57 g, Ky. 6, 2014/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. BUZ 003.

İmparatoru Belirsiz Sikkeler

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : C G I H P

Capricorn, sağa; sırtında Cornucopiae, ayakları arasında globus.

329. AE, 23 mm, 3.55 g, Ky. 12, 2016/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CEO 007.

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay. : [C G I H P]

İki rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

330. AE, 20 mm, 3.25 g, Ky. 2, 2014/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. BVU 002.

331. AE, 19 mm, 4.62 g, Ky. 12, 2016/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. CFB 014.

332. AE, 18 mm, 4.31 g, Ky. 6, 2014/Odeion, Kazı Kod No. BEF 007.

333. AE, 18 mm, 2.45 g, Ky. 10, 2015/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. CAC 003.

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

Ay. : [C G I H P]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

334. AE, 20 mm, 5.36 g, Ky. 3, 2015/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. CAE 022.

335. AE, 18 mm, 6.25 g, Ky. 12, 2015/Sondaj 8, Kazı Kod No. BZP 002.

336. AE, 17 mm, 3.27 g, Ky. 12, 2018/Odeion, Kazı Kod No. CKM 091.

Öy. : [ ]

İmparatorun diademsiz başı, sağa.

Ay. : [C G I H P]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

337. AE, 18 mm, 4.33 g, Ky. 12, 2016/Yamaç Hamamı, Kazı Kod No. CFF 014.

338. AE, 18 mm, 4.15 g, Ky. 12, 2016/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CFC 002.

Öy. : [ ]

İmparatorun defne çelenkli başı, sola.

Ay. : [C G I H P]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

339. AE, 18 mm, 5.54 g, Ky. 6, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. BBI 068.

340. AE, 18 mm, 4.33 g, Ky. 6, 2015/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. CAZ 001.

341. AE, 18 mm, 2.64 g, Ky. 8, 2015/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. CBP 001.

342. AE, 15 mm, 1.44 g, Ky. 6, 2019/Roma Hamamı, Kazı Kod No. COA 030.

Öy. : [ ]

İmparatorun diademsiz başı, sola.

Ay. : [C G I H P]

Rahip iki öküzün çektiği sabanı sürüyor, sağa.

343. AE, 18 mm, 4.06 g, Ky. 6, 2018/Yüzey, Kazı Kod No. CKF 009.

344. AE, 18 mm, 1.72 g, Ky. 6, 2017/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CHT 003.

345. AE, 17 mm, 4.55 g, Ky. 6, 2006/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. D4d-5.

Aeolis Bölgesi

Pitane

Pseudo-Autonom Darp, MS 2. yüzyıl

Öy. : [Π]ITANH

Tyche büstü, sağa.

Ay. : ЄΠ[I] CTPA ЄYAN[Δ]POY ΠITANA[I]ΩN

Gemi pruvası, sağa.

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 2369.

346. AE, 20 mm, 4.11 g, Ky. 12, 2015/Güney (Tavşandere) Nekropolü, Kazı Kod No. CAE 011.

Elaea

Pseudo-Autonom Darp, Augustus, MÖ 27-MS 14

Öy. : [ΕΠΙ ΣΩΚΡΑΤ]Ο[Υ]

Persephone başı, sağa.

Ay. : ΕΛΑΙΤΩΝ

Çelenk içinde meşale.

Ref. : RPC I, 2410; BMC Aeolis, 29.

347. AE, 15 mm, 3.70 g, Ky. 12, 2014/Odeion, Kazı Kod No. BEO 003.

Mysia Bölgesi

Adramytteion

II. Philippus, MS 247-249

Öy. : Μ ΙΟΥΛ ΦΙΛΙΠΠΟϹ

İmparatorun diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : ЄΠ ϹΤ ΑΓ [ЄϹΠЄ]ΡΟΥ Α[ΔΡ]ΑΜΥΤ[ΗΝΩΝ]

Zeus ayakta, başı sola; sol elinde asa, sağ elinde kartal tutmakta.

348. AE, 27 mm, 7.30 g, Ky. 6, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. AZI 119.

Pergamon

Pseudo-Autonom Darp, Commodus, MS 177-192

(MS 184-187)

Öy. : ΠЄΡΓΑΜΗ

Korinth miğferli Athena başı, sağa.

Ay. : ΠЄΡΓΑΜΗΝΩ

Çıplak genç ayakta, sağ eli havada, ileriye doğru uzattığı sol elinde bir kuş tutmakta.

Ref. : RPC IV.2, 3270, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/3270); SNG Cop. Mysia, plt. 11, no. 453.

349. AE, 16 mm, 1.86 g, Ky. 6, 2015/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CBU 003.

Kyzikos

Gallienus, MS 253-268

Öy. : ΑΥΤ Κ Π ΛΙΚ – [ΓΑΛΛΙΗΝΟϹ]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sola; kalkan ve mızrak tutmakta.

Ay. : [C]ΤΡΑ ΒΑϹΙΛ – ЄΩϹ ΚΥΖΙΚΗ – ΝΩΝ

İki alevli meşale çevresine sarılı iki yılan, başları karşılıklı, meşaleler arasında alevli altar.
Kesimde: [NЄOKO]

Ref. : SNG France 5, Mysie, no. 881, 884; BMC Mysia, 283.

350. AE, 25 mm, 6.54 g, Ky. 2, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. BBI 004.

Bithynia ve Pontus Eyaleti

Bithynia Bölgesi

Apamea (Myrlea)

Antoninus Pius, MS 138-161

Öy. : [ ]

İmparatorun diademsiz başı, sağa.

Ay. : Ortada Cornucopiae, her iki yanında D.

Ref. : RPC IV.1, 5482, (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/5482 – Varyasyonu).

351. AE, 16 mm, 2.67 g, Ky. 12, 2019/Roma Hamamı, Kazı Kod No. CNS 004.

Gallienus, MS 253-268

Öy. : IMP CAES P LIC GA[LLIENVS] AVG

İmparatorun şua taçlı, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : COL IVL CONC AVG APAM D D

Serapis ayakta, başı sola; khiton ve kalathos giyimli, önünde sunak, sol elinde asa, her iki yanında D.

Ref. : Rec. Gen. 263, no. 113.

352. AE, 26 mm, 8.82 g, Ky. 1, 2009/Agora/Depo, Kazı Kod No. AFM 001.

Öy. : IMP C P LIC EGN GALLIENVS A[VG]

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [COL] IVL CO – NC AVG APAM

Tyche ayakta, başı sola; sağ elinde dümen, sol elinde Cornucopiae, her iki yanında D.

Ref. : Rec. Gen. 263, no. 115; BMC Bithynia, 45.

353. AE, 29 mm, 13.17 g, Ky. 12, 2013/Tiyatro, Kazı Kod No. BBI 005.

Kalkhedon

Septimius Severus, MS 193-211

Öy. : [AV K Λ CЄΠ CЄVP]OC Π

İmparatorun defne çelenkli, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : [KAΛ]XAΔ O – NIΩN

Tripod, etrafında yılan.

Ref. : Rec. Gen. 372, no. 77.

354. AE, 19 mm, 2.66 g, Ky. 7, 2020/Odeion, Kazı Kod No. CTC 001.

Nikomedia

I. Valerianus – Gallienus – II. Valerianus, MS 256-258

Öy. : AVT OVAΛЄPIANOC ΓAΛΛHNOC [OVAΛЄ]PIANOC

İmparator büstleri yer almakta. I. Valerianus ve Gallienus'un defne çelenkli büstleri karşılıklı, altta II. Valerianus'un diademsiz, paludamentumlu ve zırhlı büstü, sağa.

Ay. : NIKOMHΔЄΩN

Palmiye dallarıyla süslenmiş üç agonistik ödül tacı. Ortadaki ödül tacının içinde iki palmiye dalı, dıştakilerin içerisinde birer palmiye dalı yer almakta.

Kesimde: [T]PIC NЄΩ[KO]PΩN

Ref. : BMC Bithynia, 70, (Varyasyonu/arka yüz farklı).

355. AE, 27 mm, 8.73 g, Ky. 2, 2018/Roma Hamamı, Kazı Kod No. BEL 014.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

Acta Apost.
Acta Apostolorum. Johann H. Heinrichs, Johann Benjamin Koppe, *Novum Testamentum Graece,* S. 3. Gottingae: Apud Henricum Dieterich. (1809).

Aen. Tac.
Aeneas Tacticus. *Asclepiodotus, Onasander.* With an english Translation by members of the Illinois Greek Club (Loeb Classical Library). London: Heinemann. (1923).

Ammianus Marcellinus. *History.* C. 2, (Çev.: J. C. Rolfe). Book XXII. London: The Loeb Classical Library. (1940).

Appi. Mithr.
Appianos. *Mithridateios.* (Appian's Roman History). (Çev.: H. White). London: The Loeb Classical Library. (1912-1913).

Appi. Rom. Syr.
Appianos. *Romaika: Syriake.* (Appian's Roman History). (Çev.: H. White). London: The Loeb Classical Library. (1955).

Arkhestratos Frag.
Arkhestratos Fragments. *Fragments from the Life of Luxury.* (Revised Edition). (Çev.: J. Wilkins & S. Hill). Devon: Prospect Books. (2011).

Athenagoras Leg.
Athenagoras Legatio. *A Plea for the Christians.* A. Roberts, J. Donaldson & A. Cleveland Coxe (Eds.), *The Ante-Nicene Fathers: Translation of the Writings of the Fathers down to A.D. 325: Vol. II The Fathers of the Second Century: Hermas, Tatitan, Athenagoras, Theophilus & Celement of Alexandria (Entire) (American Reprint of the Edinburgh Edition).* Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Company. (1897).

Athenaios

Athenaios. *The Deipnosophists.* (Çev.: C. B. Gulick). London: The Loeb Classical Library. (1930-1943).

Cass. Dio. Rhom.

Cassius Dio. *Rhomaika.* (Cassius Dio, Roman History). (Çev.: E. Cary). Vol. IX. Cambridge: Massachusetts-Harvard, The Loeb Classical Library. (1955).

Digesta

Digesta. *Iustinianus*. P. Krüger (Ed.), *Corpus Iuris Civilis, I/13*. Berlin. (1920).

Dio. Chr. Orat.

Chrysostomos, D. *Orationes.* (Çev.: H. L. Crosby). London: Loeb Classical Library. (1962).

Dion. Byz. Anap. Bosp.

Dionysios Byzantios. *Anaplous Bosporou.* (Deniz Yoluyla Boğaz). (Çev.: E. Özbayoğlu). İstanbul: TB Yayıncılık. (2010).

Eusebius

Eusebius. *Eusebi Chronicorum Liber Prior*. Alfred Schoene (Ed.). Berolini: Apvd Weidmannos. (1875).

Eust. Dion. Peri.

Eustathios. *Dionysium Periegetam*. (1741).

Hdt.

Herodotos. *Tarih.* (Çev.: M. Ökmen). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (2006).

Homeros

Homeros. *İlyada.* (Çev.: A. Erhat ve A. Kadir). İstanbul: Can Yayınları. (1984).

Hyginus

Hyginus. *The Myths of Hyginus* (*the Fabulae and the Poetica astronomica*). (Çev.: M. Grant). Lawrence: Universiyt of Kansas Press. (1960).

Jerome

Jerome. *Chronographia.* Kullanılan metin ve çeviri: *Chronicon.* (Çev.: M. D. Donalson). Lewiston: Mellen University Press. (1996).

Ksen. Anab.

Ksenophon. *Anabasis (Onbinlerin Dönüşü).* (Çev.: Tanju Gökçöl). İstanbul: Hürriyet Yayınları. (1974).

Ksen. Hell.

Ksenophon. *Yunan Tarihi (Hellenika).* (Çev.: Suat Sinanoğlu). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. (1999).

Liv.

Livius. *Ab Urbe Condita (From the Founding of the City).* (Çev.: B. O. Foster (Loeb). London: The Loeb Classical Library. (1957).

Lysias

Lysias. Stephen Charles Todd, *A. Commentary on Lysias*. Speeches 1-11. Oxford: Oxford University Press. (2007).

Malalas Chorincon

Malalas. *Chorincon.* (The Chronicle of John Malalas). (Çev.: E. Jeffreys, M. Jeffreys & R. Scott). Melbourne: Australian Association for Byzantine Studies. (1986).

Memnon

Memnon 40, K. Müller, *FHG* III, 546.

Memnon

Memnon. *Memnon. FGrHist.* III 536. (Çev.: C. Müller). Paris. (1853).

Mikh. Glyk. Annal.

Mikhael Glykas. *Annales: Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae.* (Çev.: Mikhael Glykas). I. Bekker. Bonn: Weber. (1836).

Paus.

Pausanias. *Description of Greece (Vol. II).* (Çev.: A. R. Shilletto). London: George Bell&Sons. (1886).

Plin. N. H.

Plinius. *Natural History.* Vol II, Libri III-VII, London: Harvard University Press. (1961).

Plut. Luc.

Plutarkhos. *Plutarch's Lives, II: Themistocles and Camillus. Aristides and Cato Major. Cimon and Lucullus.* (Çev.: B. Perrin). London. (1968).

Plut. Rom.

Plutarkhos. *Lives Volume I: Theseus and Romulus. Lycurgus and Numa. Solon and Publicola.* (Çev.: Bernadotte Perrin (Loeb). London. (1914).

Polemon

Polemon. *Ap. Scholia A Iliad* I, 39.

Polyb.

Polybios. *Historiaia: Histories.* (Çev.: W. R. Paton). The Loeb Classical Library. London: William Heinemann, New York, G. P. Puthnam's Sons. (1922).

Pomponius Mela

Pomponius Mela. *De Chorographia Libri Tres*. G. Parthey (Ed.). Berlin. (1867).

Pseudo-Skylaks

Pseudo-Skylaks. *Periplous.* (Çev.: M. Arslan). Mediterranean Journal of Humanities, II/1. (2012).

Ptol.

Ptolemaios. *Geographike Hyphegesis.* (Çev.: E. L. Stevenson). New York: New York Public Library. (1932).

Sall. Hist.
Sallust. *Histories.* (Çev.: J. C. Rolfe). London: William Heinemann. (1921).

Socrates
Socrates. *Historia Ecclesiastica.* Kullanılan metin ve çeviri: *Socrates Scholasticus.* History of the Church, Vol. 1, R. Hussey (Ed.). Oxford. (1853).

Steph. Byz.
Stephanos Byzantios. *Stephani Byzantii, Ethnica.* (Çev.: M. Billerbeck). Berlin: Walter de Gruyter. (2006).

Strab.
Strabon. *The Geography of Strabo. (Book X, XI, XII).* In Eight Volumes V. (With an English Translation by Horace Leonard Jones). London: Harvard University Press. (1961).

Strab.
Strabon. *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII-XIII-XIV).* (Çev.: A. Pekman). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları. (2012).

Thuk.
Thukydides. *Peloponnesos Savaşı.* (Çev.: Tanju Gökçöl). İstanbul: Hürriyet Yayınları. (1976).

Modern Kaynaklar

Akalın, A. G. (2003). "Troas Synoikisis'i/Synoecism in the Troad". *Tarih Araştırmaları Dergisi,* C. 22, S. 33, 1-16.

Akarca, A. (1978). "Troas'ta Aşağı Kara Menderes Ovası Çevresindeki Şehirler". *BELLETEN,* S. 42, 1-52.

Akdoğu Arca, E. N. (2008). *Küçük Asya'nın Sınır Yazıtları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akkaş, İ. (2015). *Parion Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönem Amphoraları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akkaş, İ. (2020a). *2008-2019 Yılları Arası Amphora Buluntuları Işığında Parion Antik Kenti Roma ve Erken Bizans/Geç Roma Dönemi Ticari İlişkileri.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akkaş, İ. (2020b). "Parion Yamaç Hamamı Ticari Amphora Buluntuları (MÖ 1. yüzyıl – MS 7. yüzyıl)". *Arkhaia Anatolika,* 178-243.

Akkurnaz, F. B. (2016). *Eski Yunan ve Roma. Kaplar – İşlevler.* İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Aksoy, T. (2015). *Nikomedia (İzmit) Suyolları.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akşit, İ. (1971). *Çanakkale Rehberi.* İstanbul: Fatih Yayınevi.

Akurgal, E. (1956). "Kyzikos ve Ergili Araştırmaları. İon Yayılışının Tarihi Hakkında". *Anatolia I,* 43-51.

Akurgal, E. (1962). "The Early Period and the Golden Age of Ionia". *American Journal of Archaeology,* Vol. 66, No. 4, 369-379.

Akurgal, E. (1993). *Anadolu Uygarlıkları*. İstanbul: Net Turistik Yayınları.

Alaydın, N. N. (2015). *Ohri Gölü (Makedonya) ve Yakın Çevresinin Turizm Potansiyeli.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Albayrak, Y. (2008). *Anadolu'da Artemis Kültü.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Albayrak, Y. (2012). "Anadolu'da Artemis'in Sıfatları". *Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi,* Vol. 12, S. 48, 1-15.

Albustanlıoğlu T., Güleç H. (2020). "Roma İmparatorluk Dönemi Sikkelerinde Yer Alan Gastronomik Unsurlar/Gastronomic Elements in Roman Imperial Coins". *Journal of Tourism and Gastronomy Studies,* 8 (1), 432-466.

Alpar, B., Altınok, Y., Gazioğlu, C. ve Yücel, Z. Y. (2003). "Tsunami Hazard Assessment in İstanbul". *Turkish J. Marine Sciences,* 9 (1), 3-29.

AMNG, Imhoof-Blumer, F. (Ed.). (1898-1913). *Die antiken Münzen Nord-Griechenlands*. Berlin.

Aperghis, G. G. (2004). *The Seleukid Royal Economy: The Financial Administration of the Seleukid Empire*. Cambridge: Cambridge Press.

Arıcan, Ö. F. (2021). "İmparator Domitianus: Kişiliği ve Suikastı". *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 10, S. 1, 18-33.

Arıhan, S. K. (2003). *Antik Dönemde Tıp ve Bitkisel Tedavi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Arnold, I. R. (1972). "Festivals of Ephesus". *American Journal of Archaeology,* 76/1, 17-22.

Arslan, M. (1996). "Third century AD Hoard of Bronzes principally of Alexandria Troas". Richard Ashton (Ed.), *Studies in Ancient Coinage from Turkey* (pp. 43-45). London: Royal Numismatic Society. British Institute of Archaeology at Ankara.

Arslan, M. (2007). *Mithradates VI Eupator: Roma'nın Büyük Düşmanı.* İstanbul: Odin Yayıncılık.

Arslan, M. (2010). *İstanbul'un Antik Çağ Tarihi Klasik ve Hellenistik Dönemler.* İstanbul: Odin Yayıncılık.

Ashmole, B. (1956). "Cyriac of Ancona and The Temple of Hadrian at Cyzicus". *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes,* Vol. 19, No. 3/4, 179-191.

Aslan, E., Erdoğan, L. U., Orhan, U. (2022). "Antik Adramytteion Limanı ve Sualtı Araştırmaları". Hüseyin Murat Özgen ve diğ. (Eds.). *Balıkesir Arkeoloji Buluşmaları Sempozyumu. Mysia ve Çevre Kültürleri* (ss. 79-100). İstanbul: Ege Yayınları.

Aslan, R. (2012a). "Troas Bölgesi'nde Göçler, Diller ve Kültürler". *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı,* S. 13, 17-30.

Aslan, R. (2012b). "Troya: Mitolojiden Arkeolojiye Bir Kentin Öyküsü". Filiz Özdem (Ed.), *Aşklar, Savaşlar, Kahramanlar ve Çanakkale* (ss. 203-217). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Aslan, R. (2016). *Troy City of Mythology and Archaeology.* İstanbul: İçdaş Yayınları.

Ateş, G. (2017). "Son Araştırmalar Işığında Elaia Antik Kenti ve Seramik Üretimi". *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi,* C. 15, S. 1, 500-529.

Avram, A. (2004). "The Propontic Coast of Asia Minor". M. H. Hansen and T. H. Nielsen (Eds.), *An Inventory of Archaic and Classical Poleis* (pp. 974-999). New York: Oxford University Press.

Aydın Tavukçu, Z. (2006). *Parion Nekropolü 2005 Yılı Buluntuları.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aytaçlar, M. N., Kozanlı, C. (2012). "Hellespontos İşliği" ve Parion Buluntuları". *OLBA,* XX, 27-117.

Bahar, H. (2012). *Roma ve Bizans Tarihi.* Konya: Kömen Yayınları 54.

Barton, T. (1995). "Augustus and Capricorn: Astrological Polyvalency and Imperial Rhetoric". *The Journal of Roman Studies*, S. 85, 33-51.

Başaran, C. (1988-1989). "Güney Marmara'da Az Tanınan Bir Tarih Beldesi Kyzikos". *Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı*, 57-71.

Başaran, C. (1999). "Parion 1997 Araştırmaları". *Araştırma Sonuçları Toplantısı,* I. Cilt, 349-364.

Başaran, C. (2001). "Parion'dan İki Gladyatör Steli". Coşkun Özgünel ve diğ. (Eds.), *Günışığında Anadolu: Cevdet Bayburtluoğlu İçin Yazılar* (ss. 19-24). Ankara: Homer Kitabevi.

Başaran, C., Tavukçu, A. Y. (2001). "Kuzey Troas-Parion Yüzey Araştırması 1999". *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 18 (2), 225-236.

Başaran, C. (2002). *Geçmişten günümüze Bayramiç, tarihi – coğrafyası ve arkeolojisi*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi.

Başaran, C., Tavukçu, A. Y., Keleş, V., Küçükefe, E. ve Aydın Tavukçu, Z. (2004). "Kuzey Troas-Parion Yüzey Araştırmaları 2002". *Araştırma Sonuçları Toplantısı,* 21 (1), 185-192.

Başaran, C. (2005). "Antik Troas Kenti Parion". *Toplumsal Tarih* 142, 20-22.

Başaran, C. (2006). "Parion: Karanlıktan Gün Işığına". Turan Takaoğlu (Ed.), *Anadolu Arkeolojisine Katkılar 65. Yaşında Abdullah Yaylalı'ya Sunulan Yazılar* (ss. 185-200). İstanbul: Hitit Color.

Başaran, C., Tavukçu, A. Y. (2007). "Parion Kazısı, 2005". *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 28 (1), 609-628.

Başaran, C. (2008). "Parion'dan Persia'ya Yol Gider". İnci Delemen ve diğ. (Eds.), *Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı/Euergetes* (ss. 133-137). Antalya: Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.

Başaran, C. (2009). "Parion 2007". *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 30 (1), 53-66.

Başaran, C. (2010). "Tiyatro". Parion 2008 Kazıları. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 31 (1), 396-398.

Başaran, C. (2011). "Tiyatro Çalışmaları". Parion 2009 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 32 (1), 285-287.

Başaran, C. (2012). "Parion Antik Kenti". Filiz Özdem (Ed.), *Aşklar, Savaşlar, Kahramanlar ve Çanakkale* (ss. 297-314). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Başaran, C., Ergürer, H. E. (2012). "Parion Odeion'u (Bouleuterion?) 2010 Çalışmaları ve Odeion'da Bulunan Seramikler". *OLBA,* XX, 245-289.

Başaran, C. (2013). "Araştırmalar". Cevat Başaran (Ed.), *Antik Troas'ın Parlayan Kenti Parion. 1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları* (ss. 27-28). İstanbul: Ege Yayınları.

Başaran, C., Keleş, V., Kasapoğlu, H. ve Ergürer, H. E. (2013). "Parion 2011 Kazı ve Restorasyon Çalışmaları". *Kazı Sonuçları Toplantısı,* 34 (2), 347-364.

Başaran, C., Kasapoğlu, B. E. (2014). "Parion Güney Nekropolisi 2005-2013". Hasan Kasapoğlu ve Mehmet Ali Yılmaz (Eds.), *Anadolu'nun Zirvesinde Türk Arkeolojisinin 40 Yılı* (ss. 117-138). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Başaran, C., Kasapoğlu, H. (2014). "Parion Odeionu 2010-2013". Hasan Kasapoğlu ve Mehmet Ali Yılmaz (Eds.), *Anadolu'nun Zirvesinde Türk Arkeolojisinin 40 Yılı* (ss. 193-207). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Başaran, C., Keleş, V., Ful, Ş. D., Kasapoğlu, H. ve Ergürer, H. E. (2014). "Parion 2012 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları". *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 35 (3), 398-414.

Başaran, C. (2016). "Parion Tiyatrosu Kabartma ve Heykeltraşlık Eserleri". Cevat Başaran ve H. Ertuğ Ergürer (Eds.), *Parion Roma Tiyatrosu. 2006-2015 Yılı Çalışmaları, Mimarisi ve Buluntuları* (ss. 105-120). İstanbul: İçdaş A.Ş. Yayınları.

Başaran, C., Yıldızlı, M. (2016). "Parion Tiyatrosu Roma Dönemi Mimari Bezemeleri". Cevat Başaran ve H. Ertuğ Ergürer (Eds.), *Parion Roma Tiyatrosu. 2006-2015 Yılı Çalışmaları, Mimarisi ve Buluntuları* (ss. 77-104). İstanbul: İçdaş A.Ş. Yayınları.

Başaran, C. (2018). "Relief and Statuary Pieces of the Parion Theater". Cevat Başaran ve H. Ertuğ Ergürer (Eds.), *Roman Theater of Parion,* Parion Studies I (ss. 79-90). İstanbul: İçdaş A.Ş. Yayınları.

Başaran, C., Yıldızlı, M. (2019). "Parion Tiyatrosu Victoria'lı Alınlık ve Mimari Bezemesi". *Turkish Studies,* 749-766.

Başaran, C., Yılmaz, A. (2021). "Parion'un (Parium) MS 1.-2. yüzyıl Kentsel Gelişimi ve Mimarisi Hakkında Ön Değerlendirme". Mehmet Ali Yılmaz, Birol Can ve Mehmet Işıklı (Eds.), *Mehmet Karaosmanoğlu'na Armağan* (ss. 107-133). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Bean, G. E. (1968). *Turkey's Southern Shore. An Archaeological Guide*. London: Ernest Benn Limited.

Bellinger, A. R. (1958). "The Late Bronze of Alexandria Troas". *ANSMuseumNotes,* VIII, 25-52.

Bellinger, A. R. (1961). *Troy, The Coins*. Supplementary Monograph 2, Published for the University of Cincinnati by Princeton University Press.

Benedum, J. (1972). "Aesculapius veterinarius: Zu einer unbekannten Münze aus Parion an der Propontis". *Medizinhistorisches Journal,* S. 7, C. 4, 301-311.

BMC Aeolis, Warwick Wroth, F.S.A. (1894). *A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum, Catalogue of the Greek Coins of Troas, Aeolis, and Lesbos*. London: Printed by Order of the Trustees of the British Museum.

BMC Bithynia, Warwick Wroth. (1889). *A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum, Catalogue of Greek Coins. Pontus, Paphlagonia, Bithynia, and the Kingdom of Bosporus.* London: Printed by Order of the Trustees.

BMC Ionia, Barclay V. Head. (1892). *Catalogue of the Greek Coins of Ionia.* London: Printed by Order of the Trustees of the British Museum.

BMC Mysia, Warwick Wroth. (1892). *A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum, Catalogue of the Greek Coins of Mysia.* London: Printed by Order of the Trustees of the British Museum.

BMC Troas, Warwick Wroth, F.S.A. (1894). *A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum, Catalogue of the Greek Coins of Troas, Aeolis, and Lesbos.* London: Printed by Order of the Trustees of the British Museum.

Birley, A. R. (1997). *Hadrian: The Restless Emperor.* New York: Routledge.

Boardman, J., Hammond, N. G. L. (1982). *The Expansion of the Greek World Eighth to Sixth Centuries B.C. The Cambridge Ancient History.* Vol. III, Part 3, Cambridge: Cambridge University Press.

Boatwright, M. T. (2000). *Hadrian and the Cities of the Roman Empire*. Princeton and Oxford: Princeton University Press.

Bonacasa, N. (1976). *Princeton encyclopedia of classical sites.* Princeton: Princeton University Press.

Bonnefoy, Y. (2000). *Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü.* (Çev.: L. Yılmaz). Ankara: Dost Kitabevi.

Bosch, E. (1946). "Bitinya Tetkikleri". *BELLETEN*, C. X, S. 37.

Bosch, E. (1950). "Colonia Iulia Concordia Apamea Sikkeleri". *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi,* C. 1, S. 2, 237-262.

Boßmann, A. (2004). "Die Münzen von Alexandreia Troas im Archäeologischen Museum der Wesrfälischen Wilhelms-Universität Münster". *Boreas,* S. 27, 265-284.

Boyana, H. (2004). "Priapos Kültü". *Tarih Araştırmaları Dergisi,* 22/35, 31-44.

Boyana, H. (2006). "Vergi Listelerine Göre Attika-Delos Deniz Birliği ve İonia İlişkileri". *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XIII, 1, 19-48.

Bremmer, J. N. (1994). *Greek Religion.* Oxford: Oxford University Press.

Broughton, T. R. S. (1938). "Roman Asia". T. Frank (Ed.), *An Economic Survey of Ancient Rome* (pp. 503-903). New York.

Bulut, S., Şengül, M. (2010). "2009-2010 Yılı Kazılarında Bulunan Sikkeler Üzerine Ön Rapor". Nevzat Çevik (Ed.), *Arkeolojisinden Doğasına Myra/Demre ve Çevresi* (ss. 119-126). Antalya: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Bunson, M. (2002). *Encylopedia of Roman Empire.* USA: Fact on File-Inc.

Burn, A. R. (1927). "Greek Sea-Power, 776-540 B. C., and the 'Carian' Entry in the Eusebian Thalassocracy-List". *The Journal of Hellenic Studies,* XLVII, 165-177.

Bursa, P. (2007). *Antikçağ'da Anadolu'da Balık ve Balıkçılık.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bursche A., Myzgın, K. (2015). "Gold coins, Alexandria Troas and Goths". Roger Bland ve diğ. (Eds.), *Studies in Ancient Coinage in Honour of Andrew Burnett* (pp. 237-257). London: Spink.

Buruldağ, E. (2017a). *Anadolu'nun Romalılaşma Sürecinde Troas Bölgesi Kolonileri.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Buruldağ, E. (2017b). "Roma Kolonizasyon Sürecinin Parium'daki Siyasi Yansımaları". *Masrop,* C. 11, S. 17, 55-72.

Buruldağ, E. (2017c). "Lampsakos'ta Kurulan Bir Roma Kolonisi: C.G.I.L". *Anadolu/Anatolia* 43, 75-90.

Buttrey, T. V., Johnston, A., Mackenzie, K. M. and Bates, M. L. (1981). *Greek, Roman and Islamic Coins from Sardis.* Harvard: Harvard University Press.

Büyükyörük, F. (2021). "Antalya Müzesi'ndeki Pisidia Antiokheia Sikkeleri". *CEDRUS,* IX, 323-362.

Büyüme, U. (2018). *Parion'un Bizans Dönemi Sırlı Seramikleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Casson, L. (2002). *Antik Çağda Denizcilik ve Gemiler.* (Çev.: G. Engin), İstanbul: Homer Kitabevi.

CIL 3 (1873). *Corpus Inscriptionum latinarum: Inscriptiones Asiae, provinciarum Europae Graecarum, Illyrici Latinae.* Theodor Mommsen (Ed.), S. 3, C. 1-4, Berolini: Apud Georgium Reimerum.

Cook, J. M. (1973). *The Troad, an Archeological and Topographical Study*. Oxford: Oxford University.

Cook, R. M. (1946). "Ionia and Greece in the Eighth and Seventh Centuries B. C.". *The Journal of Hellenic Studies,* Vol. 66, 67-98.

Cooley, A. E. (2012). *The Cambridge Manual of Latin Epigraphy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Corso, A. (2004). *The Art of Praxiteles.* The Development of Praxiteles' Workshop and Its Cultural Tradition Until The Sculptor's Acme (364-1 BC). Roma: "L'erma" di Bretschneider.

Corsten, T. (1987). *Die Inschriften von Apameia (Bithynien) und Pylai.* Inschriften griechischer Stadte aus Kleinasien. C. 32. Bonn: R. Habelt.

Couch, M. (1997). *Greek&Roman Mythology*. London: Tiger Books.

Cremer, M. (1991). "Hellenistisch-römische Grabstelen im nordwestlichen Kleinasien I. Mysien". *Asia Minor Studien* 4, 1, 9-10.

Çalık Ross, A. (2007). *Antik İzmit: Nikomedia*. İstanbul: Delta Basımevi.

Çalık Ross, A. (2016). "A Tale Of Two Roman Cities: Nicomedia And Thessaloniki". M. C. Atalay (Baş Ed.). *I. International Thessaloniki Art&Design Symposium, 3-6 March 2016 Thessaloniki/Greece,* (pp. 331-342), İstanbul: İkinci Adam Yayınları.

Çalık Ross, A. (2017). "Hoşgörü Başkenti Nikomedia ve Galerius'un Hoşgörü Fermanının Çeviri Denemesi/Nicomedia, Capital of Tolerance, and an Attempted Translation of Galerius' Edict of Toleration". *Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (KOUSBAD)* 6, 135-145.

Çapar, Ö. (1995). "Roma'nın Asia Eyaleti'nde Conventus (Dioicesis) Sistemi". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi,* C. XXXVII, S. 1-2, 731-735.

Çaylak-Türker, A. (2008). "Çanakkale Boğazında Bizans Dönemine Ait Tarihi ve Arkeolojik Veriler". Mustafa Demir (Ed.), *Çanakkale Tarihi* (ss. 515-540). İstanbul: Değişim Yayınları.

Çelikbaş, E. (2010). *Parion Roma Kolonizasyon Sikkeleri.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çelikbaş, E. (2013). "Yamaç Yapısı". Cevat Başaran (Ed.), *Antik Troas'ın Parlayan Kenti Parion. 1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları* (ss. 67-76). İstanbul: Ege Yayınları.

Çelikbaş, E., Oyarçin, K. (2014). "Parion Yamaç Hamamı". *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi,* Vol. 3, No. 4, 61-85.

Çelikbaş, E. (2016). *2005-2014 Parion Kazısı Metal (Bronz-Demir-Kurşun) Buluntuları.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çelikbaş, E. (2021). "A Prelimenary Assessment on a Possible Parion Murex Workshop". In D. Katsonopoulou (Ed.). *Paros V: Paros Through the Ages: From Prehistoric Times to the 16th Century AD – Proceedings of the Fifth International Conference on the Archaeology of Paros and the Cyclades: Paroikia, Paros, 21-24 June 2019,* (pp. 407-418), Athens: The Institute for Archaeology of Paros and the Cyclades.

Çırak, M. T., Keleş, V., Şarbak, A. ve Acar, E. (2019). "The Paleodemographic Structure of the OM 5 Chamber Tomb Population of Parion/Parion Oda Mezar 5 İskeletlerinin Paleodemografik Yapısı". Berrin Ceylan Ataman ve Gülçin Taşkıran (Eds.), *Recent Evaluations on Humanities and Social Sciences* (ss. 127-142). London: Ijopec Publication.

Çizmeli Öğün, Z. (2004). "Smintheion Kazıları Sikke Buluntuları". *Anadolu/Anatolia* 26, 25-37.

Çizmeli Öğün, Z. (2009). "Fare, Veba ve Apollon. Bir Kutsal Alanın Kuruluş Söylence İkonografisi". *Ancient History, Numismatics and Epigraphy in the Mediterranean World*, 113-122.

Çizmeli Öğün, Z. (2013). "Smintheion'da Ele Geçen Sikke Buluntuları". Neşe Özgünel (Ed.), *Smintheion: Apollon Smintheus'un İzinde* (ss. 135-140). İstanbul: Ege Yayınları.

Çizmeli Öğün, Z. (2014). "Smintheion Definesi ve Alexandria Troas Sikkelerinin Akdeniz Havzası'ndaki Dolaşımı". Kayhan Dörtlük ve diğ. (Eds.). *Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Numismatik Kongresi, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, 25-28 Şubat 2013*, (ss. 171-196), İstanbul: Oksijen Basım ve Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.

Çizmeli Öğün, Z. (2016). "La Troade Á La Lumière Du Tresor Du Smintheion Et Les Incursions Des Goths". *ANNALI* 62, 183-195.

Çizmeli Öğün, Z. (2017). "Smintheus Definesi Işığında Troas Bölgesi ve Goth İstilası Dönemi". Adnan Diler ve diğ. (Eds.), *Basileus, 50. Yılında Kaunos/kbid* (ss. 231-236). Ankara: Kültür ve Sanat Araştırmaları (Büksam) Yayını Arkeolojik Araştırmaları Suppl. I.

Çizmeli Öğün, Z., Hostein, A. (2018). "Unpublished Die-Links from Alexandria Troas (Trebonianus Gallus and Valerian)". Ceren Ünal ve diğ. (Eds.), *Ege Dünyası Liman Kentleri Sikke, Mühür ve Ağırlıkları* (ss. 222-231). Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları, No. 32.

Çoruh, H. (2016). "Kyzikos ve Karadeniz Kentleri Arasındaki Bağlantılar". A. V. Can ve diğ. (Eds.). *13. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, 28-29 Ekim 2015, Bakü*, (ss. 7-14), İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.

Çoruh, H. (2017). "Kyzikos Deniz Savaşı". *Sosyal Bilimler Dergisi* 4, S. 10, 321-331.

Çoruh Kurt, H. (2019). "Batı Anadolu'da Kavşak Noktası Bir Kent: Kyzikos". *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7 (51), 440-448.

Çömezoğlu Uzbek, Ö. (2022). "Tarihsel Çerçeve İçinde Adramytteion ve Çevresinde Bizans Dönemi". Hüseyin Murat Özgen ve diğ. (Eds.). *Balıkesir Arkeoloji Buluşmaları Sempozyumu. Mysia ve Çevre Kültürleri,* (ss. 127-150), İstanbul: Ege Yayınları.

Daux, G. (1978). "Notes de Lecture". *Bulletin de Correspondance Hellénique,* S. 102, C. 2, 592-627.

Decker, W., Thuillier, J. P. (2004). *Le sport dans I'antiqué*. *Égypte Gréce et Rome.* Paris: Antiqua Picard.

Delemen, İ. (2010). "Byzantion: Koloni-Kent-Başkent". K. Durak (Ed.), *Byzantion'dan İstanbul'a Bir Başkentin 8000 Yılı* (ss. 54-59). İstanbul: Sakıp Sabancı Kültür Sanat Edebiyat Basın Yayın.

Demircioğlu, H. (1993). *Roma Tarihi.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi.

Detienne, M., Vernant, J. P. (1989). *The Cuisine of Sacrifice Among the Greeks*. (Çev.: Paula Wissing), London: The University of Chicago Press, Ltd.

Doğancı, K. (2005). "Prusa (Bursa) Kentinden Geçen Antik Yollar". C. Çiftçi (Ed.). *Osman Gazi ve Bursa Sempozyumu "Payitaht Bursa'nın Kültürel ve Ekonomik İlişkileri", 4-5 Nisan 2005,* (ss. 169-186), İstanbul: Özener Matbaası.

Doğancı, K. (2007). "Antik Dönemde Mudanya (Myrleia-Apameia)". Y. Oğuzoğlu (Ed.), *Ulusal Zaferimizi Taçlandıran Kent: Mudanya* (ss. 14-20). İstanbul: Kayhan Matbaası.

Doğancı, K. (2017). "Geç Antikçağda Hacı Yolu Güzergâhında Bir Merkez: Nikomedia". H. Selvi (Ed.). *Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-III,* (ss. 151-165), Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları.

Doğancı, K. (2018). "Eskiçağ'da Troas Bölgesi'ni Etkileyen Tsunami Felaketleri (MÖ 1380-MS 600)". *Tarih Okulu Dergisi/Journal of History School*, S. XXXVII, 379-404.

Doğancı, K. (2019). “Hellespontos ve Çevresini Etkileyen Depremler (MÖ 3000-MS 6. YY)”. *History Studies,* Vol. 11, 535-555.

Doğaner, S. (2019). “Bakırçay Yöresi Kültürel Coğrafyası”. M. Günay ve diğ. (Eds.), *Sosyal Bilimler Araştırmaları II* (ss. 161-188). Ankara: Akademisyen Kitabevi.

Dönmez Öztürk, F. (2006). *Roma Çağı Küçükasya Kentleri Arasında Homonoia Anlaşmaları.* İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Dönmez Öztürk, F. (2009). “Likya Örneğinde Romalılaştırma ve Romalılaşma”. *Doğu Batı (Romalılar I),* S. 49, 277-285.

Draganov, D. (2007). *The Coinage of Deultum.* Sofia: Bobokov Bros.

Dulière, C. (1979). *Lupa Romana: Recherches d’iconographie et essai d’interpretation,* Rome, Ètudes de Philologie, d’archèologie et d’histoire anciennes, S. 18, Bruxelles: Institut historique belge de Rome.

Eckstein, A. M. (1979). “The Foundation Day of Roman coloniae”. *Classical Antiquity* 12, 85-97.

Edmondson, J. C. (2015). “The Roman Emperor and the Local Communities of the Roman Empire”. J. L. Ferray et. al. (Eds.), *Il Princeps Romano: Autocrate o Magistrato? Fattori Giuridici e Fattori Sociali del Potere Imperiale da Augusto a Mommodo* (pp. 701-729). Commodo: Pavia.

Ehrenberg, V. (1937). “When Did the Polis Rise?”. *The Journal of Hellenic Studies,* 57 (2), 147-159.

Ehrhardt, N. (1988). *Milet und seine Kolonien.* Europäische Hochschulschriften, C. 3, Geschichte und ihre Hilfswissenschaften, S. 206, Frankfurt am Main, Lang.

Ekinci, Y. L., Kaya, M. A. (2007). “3D resistivity imaging of buried tombs at the Parion Necropolis (NW Turkey)”. *Journal of the Balkan Geophysical Society*, 10 (2), 1-8.

Ekinci, Y. L., Kaya, M. A., Başaran, C., Kasapoğlu, H., Demirci, A. ve Durgut, C. (2012). "Geophysical imaging survey in the South Necropolis at the Ancient City of Parion (Kemer-Biga), Northwestern Anatolia, Turkey: Preliminary results". *Mediterranean Archaeology and Archaeometry*, 12 (2), 145-157.

Erdoğan, A., Ceylan, A. (2022). "Phokaia Antik Kentinin Akdeniz'de İzlediği Ticari Stratejiler". *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, C. 13, S. 1, 40-55.

Ergin, G. (2019). *Anadolu'da Roma Hâkimiyeti Direniş ve Düzen*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Ergürer, H. E. (2012). *Parion Roma Dönemi Seramiği.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ergürer, H. E. (2013a). "Tiyatro". Cevat Başaran (Ed.), *Antik Troas'ın Parlayan Kenti Parion. 1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları* (ss. 77-86). İstanbul: Ege Yayınları.

Ergürer, H. E. (2013b). "Seramikler". Cevat Başaran (Ed.), *Antik Troas'ın Parlayan Kenti Parion. 1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları* (ss. 137-150). İstanbul: Ege Yayınları.

Ergürer, H. E., Genç, S. (2013). "Sur Duvarları, Kuleler, Kapılar ve Limanlar". Cevat Başaran (Ed.), *Antik Troas'ın Parlayan Kenti Parion. 1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları* (ss. 43-56). İstanbul: Ege Yayınları.

Ergürer, H. E., Yıldızlı, M. (2014). "Parion Tiyatrosu 2006-2013". Hasan Kasapoğlu ve Mehmet Ali Yılmaz (Eds.), *Anadolu'nun Zirvesinde Türk Arkeolojisinin 40 Yılı* (ss. 139-157). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Ergürer, H. E. (2015). "Parion, Agora ve Dükkânlarında Ele Geçen Sigillatalar ve Kırmızı Astarlı Seramikler". Cevat Başaran ve Vedat Keleş (Eds.), *Parion Kazıları 10. Yıl Armağanı* (ss. 49-86). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Ergürer, H. E., Güleç Özer, D. (2016). "Parion Tiyatro Mimarisi". Cevat Başaran ve H. Ertuğ Ergürer (Eds.), *Parion Roma Tiyatrosu. 2006-2015 Yılı Çalışmaları, Mimarisi ve Buluntuları* (ss. 33-64). İstanbul: İçdaş A.Ş. Yayınları.

Ergürer, H. E., Keleş, V. (2018). "Parion Tiyatrosu'nda Bulunan Gladiatör Graffitoları". *TÜBA-KED,* S. 18, 21-32.

Ergürer, H. E., Güleç Özer, D. (2018). "The Architecture of Parion's Theater". Cevat Başaran ve H. Ertuğ Ergürer (Eds.), *Roman Theater of Parion,* Parion Studies I (ss. 21-41). İstanbul: İçdaş A.Ş. Yayınları.

Erol-Özdizbay, A. (2011). *Roma İmparatorluk Dönemi'nde Pontus-Bithynia Eyaleti'nde Agon'lar ve Agonistik Sikkeler.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erol-Özdizbay, A. (2013). "Kalkhedon'da Agon'lar". Oğuz Tekin ve diğ. (Eds.), *Tarhan Armağanı, M. Taner Tarhan'a Sunulan Makaleler* (ss. 191-195). İstanbul: Ege Yayınları.

Erol-Özdizbay, A. (2014). "Edirne (Hadrianopolis) Kalesi Zindanaltı Kazılarında Bulunan Sikkeler". Kayhan Dörtlük ve diğ. (Eds.). *Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Numismatik Kongresi, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, 25-28 Şubat 2013*, (ss. 245-280), İstanbul: Oksijen Basım ve Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.

Ersun, D. (2019). "Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nden Toga Giyimli Bir Heykel". *Sobider, Sosyal Bilimler Dergisi/The Journal of Social Seciences,* S. 41, 167-176.

Ertoy, Ö. (2018). *Antik Dönemde Lampsakos Kenti ve Sikkeleri.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ertüzün, R. M. (1964). *Kapıdağ Yarımadası ve Çevresindeki Adalar. Tarih ve Arkeolojisi Üzerine Araştırmalar.* Ankara: T. Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Matbaası.

Eryiğit Ankay, Ö. (2015). *Üsküp Kent Merkezinin Tarihsel Doku Değişimi ve 'Üsküp 2014' Projesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Erzen, A. (1994). *İlkçağ Tarihinde Trakya*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Esch, T. (2008). "Zur Frage der Sogenannten Doppelgemeinden. Die Caesarische und Augusteische Kolonisation in Kleinasien". E. Winter (Ed.), *Vom Euphrat bis zum Bosporus, Kleinasien in der Antike, Festschrift für Elmar Schwertheim zum 65. Geburtstag. Asia Minor Studien,* C. 1, S. 65 (pp. 199-216). Bonn: Dr. Rudolf Habelt GMBH.

Esch, T., Martin K. (2008). "Ein Hortfund aus Alexandria Troas. Neue Hinweise zur späten Stadtgeschichte". Elmar Schwertheim (Ed.), *Studien zum antiken Kleinasien VI. Asia Minor Studien* 55 (pp. 93-139). Bonn: Dr. Rudolf Habelt GMBH.

Esch, T. (2016). "Alexandria Troas: Drei numismatische Notizen zur Stadtgeschichte". Holger Schwarzer (Ed.), *Man kann es sich nicht prächtig genug vorstellen, Festschrift für Dieter Salzmann, zum 65. Geburtstag* Band I (pp. 71-86). Marsberg: Scriptorium.

Evans, J. D. (1995). *The Art of Persuasion: Political Propaganda from Aeneas to Brutus.* An Arbor: The University of Michigan Press.

Fejfer, J. (2008). *Roman Portraits in Context.* Berlin: De Gruyter.

Fırat, M. (2016). "Aleksandria Troas Antik Kenti HS Sektörü'nde Ele Geçen Volütlü Kandiller". *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* S. 39, 45-62.

Fıratlı, N. (1971). *İzmit Şehri ve Eski Eserleri Rehberi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Fıstıkçı, A. (2015). *Alexandria Troas Definesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

FITA, Grant, M. (1969). *From Imperium To Auctoritas,* C. XVII, Cambridge.

Filges, A. (2015). *Münzbild und Gemeinschaft. Die Prägungen der römischen Kolonien in Kleinasien.* Frankfurter Archäologische Schriften. Bonn: Verlag Dr. Rudolf Habelt GmbH.

Filges, A. (2019). "Anadolu'da Roma Koloni Sikkeleri/Roman Colonies in Asia Minor and Their Coins". Oğuz Tekin (Ed.), *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu, Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri/Hellenistic and Roman Anatolia, Kings, Emperors, City States* (ss. 400-411). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Fishwick, D. (1991). *The Imperial Cult in the Latin West.* Vol. II. Netherlands: Brill.

Foss, C. (1975). "The Persians in Asia Minor and the End of Antiquity". *The English Historical Review*, V. 90, No. 357, 721-747.

Foss, C. (1996). *Lycia in History. Cities, Fortresses and Villages of Byzantine Asia Minor.* Aldershot, Hampshire: Variorum.

Franke, P. R., Nollè, M. K. (1997). *Die Homonoia-Münzen Kleinasiens und der thrakischen Randgebiete.* Katalog I, Saarbrücker Studien zur Archäologie und Alten Geschichte Band 10, Saarbrücken.

Franke, P. R. (2007). *Roma Döneminde Küçükasya. Sikkelerin Yansımasında Yunan Yaşamı.* İstanbul: Ege Yayınları.

French, A. (1972). "The Tribute of the Allies". *Historia: Zeitschrift Für Alte Geschichte* 21, 1-20.

Frisch, P. (1978). *Die Inscriften von Lampsakos.* Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien, Band 6. Bonn: Dr. Rudolf Habelt GMBH.

Frisch, P. (1983). *Die Inschriften von Parion*. Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien, Band 25. Bonn: Dr. Rudolf Habelt GMBH.

Ful, Ş. D. (2008). *Yazıtlar Işığında Mysia Bölgesi Kültleri.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ful, Ş. D. (2009). "A Dedication to Isis and Serapis". *Epigraphica Anatolica* 42, 101.

Ful, Ş. D. (2021). "Yazılı Kaynaklar Işığında Parion'da Tapınım Gören Kültler". *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi,* 163-180.

Garnsey, P. (1988). *Famine and Food Supply in the Graeco-Roman World: Responses to Risk and Crisis*. Cambridge: Cambridge University Press.

George, M. (Ed.). (2013). *Roman Slaverey and Roman Material Culture*. Toronto: University of Toronto Press.

Goette, H. R. (2013). "Die römische 'Staatstracht' toga, tunica und calcei". Michael Tellenbach, Regine Schulz und Alfried Wieczorek (Eds.), *Die MACHT der TOGA Dresscode im römischen Weltreich* (pp. 39-52). Regensburg: Schnell&Steiner.

Γούναρης, Γ., Γούναρη, Ε. (2004). Φίλιπποι, Αρχαιολογικός Οδηγός,Θεσσαλονίκη.

Göker, Ö. F. (2015). *Thrakia Roma İmparatorluk Dönemi Sikkelerinde Mimari Betimler.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gören, C. (1996). *Elaia Antik Kenti.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Gradel, I. (2002). *Emperor Worship and Roman Religion. Oxford: Oxford Classical Monographs.* New York: Oxford University Press.

Grant, M. (1969). *From Imperium to Auctoritas: A Historical Study of Aes Coinage in the Roman Empire 49 B.C.-A.D. 14.* London: Cambridge University Press.

Graves, R. (2004). *Yunan Mitleri.* (Çev.: O. Akpur), İstanbul: Say Yayınları.

Grimal, P. (1997). *Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma.* (Çev.: S. Tamgüç), İstanbul: Sosyal Yayınları.

Gusmani, R. (1986). *Lydisches Wörterbuch. Mit grammatischer Skizze und Inschriftensammlung*. Heidelberg: Universitätsverlag Winter GmbH Heidelberg.

Gündüz, A. (2012). *Hellenistik Devir Anadolu Sikkeleri Üzerinde Gemi Betimleri.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gündüz, S. (2015a). *The Ancient South Marmara Harbors.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gündüz, S. (2015b). "Bursa'nın Antik Deniz Limanları". *U. U. International Journal of Social Inquiry/U. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* C. 8, S. 1, 105-146.

Güney, H. (2008). "Nikomedia (İzmit)'da Sikke Basımı ve Kentin Roma Dönemi Kent Sikkeleri". D. B. Erciyas (Ed.). *Marmara Araştırmaları Sempozyum Bildirileri, 27 Nisan 2007,* (ss. 41-50), İstanbul: Ege Yayınları.

Güney, H. (2014). "Nikomedeia Kent Sikkelerinin Dolaşımı". Kayhan Dörtlük ve diğ. (Eds.). *Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Numismatik Kongresi, 25-28 Şubat 2013,* (ss. 281-296), İstanbul: Oksijen Basım ve Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.

Güney, H. (2016). "Excavation Coins and Stray Finds Ancient Unpublished Coins of Nicomedia". *The Numismatic Chronicle* 176, 415-437.

Güveloğlu, A. (2009). *M.S. I.-III. Yüzyıllarda Tuna ve Trakya Eyaletlerinde Roma Kentleşme Süreci.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güveloğlu, A. (2016). "Eski Yunan ve Roma'da Filozof Sofraları". *Humanitas,* 4 (7), 265-281.

Güzel, E. (2017). *Tarihsel Bir Kişilik Olarak VII. Kleopatra (M.Ö. 69-30).* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Halfmann, H. (1986). *Itinera Principum: Geschichte und Typologie der Kaiserreisen im Römischen Reich, Heidelberger Althistorische Beitrage und Epigraphische Studien.* C. 2, Stuttgart: Steiner.

Hammond, N. G. L., Scullard, H. H. (1970). *The Oxford Classical Dictionary*. London: Oxford Clarendon Press.

Hammond, N. G. L. (1980). "The Battle of the Granicus River". *The Journal of Hellenic Studies*, Vol. 100, 73-88.

Hansen, M. H., Nielsen, T. H. (2004). *An Inventory of Archaic and Classical Polies*. Oxford: Oxford University Press.

Hansen, W. (2019). *Yunan ve Roma Mitolojisi.* (Çev.: Ü. H. Yolsal), İstanbul: Say Yayınları.

Harl, K. W. (1987). *Civic Coins and Civic Politics in the Roman East A.D. 180-275, Transformation of Classical Heritage.* S. 12, London: University of California Press.

Harrison, J. E. (1912). *Themis. A study of the Social Origins of Greek Religion*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hasluck, F. W. (1910). *Cyzicus.* Cambridge: Cambridge University Press.

Hauvette-Besnault, A. (1880). "Sur Quelques Villes Anciennes De La Chersonnese De Thrace". *Bulletin De Correspondance Hellenique*, Vol. 4, 505-520.

Head, B. V. (1910). *Historia Numorum: A Manual of Greek Numismatics*. Oxford: The Clarendon Press.

Head, B. V. (1911). *Historia Numorum A Manuel of Grek Numismatics*. London: Oxford at the Clarendon Press.

Hellerman, J. (2005). *Reconstructing Honor in Roman Philippi.* Cambridge: Cambridge University Press.

Heuchert, V. (2005). "The Chronological Development of Roman Provincial Coin Iconography". Christopher Howgego, Volker Heuchert and Andrew Burnett (Eds.), *Coinage and Identity in the Roman Provinces* (pp. 29-56). New York: Oxford University Press.

Hill, G. F. (1916). “Apollo and St. Michael: Some Analogies”. *The Journal of Hellenic Studies,* XXXVI, 134-162.

Højte, J. M. (2005). *Roman Imperial Statue Bases from Augustus to Commodus.* Aarhus: Aarhus University Press.

Højte, J. M. (2006). “From kingdom to province. Reshaping Pontos after the fall of Mithridates VI”. T. Bekker-Nielsen (Ed.), *Rome and the Black Sea Region. Domination, Romanisation, Resistance* (pp. 15-30). Århus: Aarhus University Press.

Holder, P. A. (1980). *Studies in the Auxilia of the Roman Army from Augustus to Trajan*. Oxford: BAR International Series 70.

Holland, T. (2007). *Persian Fire. The First World Empire and the Battle for the West.* New York: Anchor Books.

Holleaux, M. (1916). “Ètudes d’histoire Hellenistique”. *REA*, S. 18, C. 1, 1-11.

Howatson, M. C. (2013). *Oxford Antikçağ Sözlüğü.* (Çev.: F. Ersöz), İstanbul: Kitap Yayınevi.

Howgego, C. J. (1985). *Greek Imperial Countermarks*. London: Royal Numismatic Society.

Howgego, C. (2003). *Sikkelerin Işığında Eskiçağ Tarihi.* (Çev.: Oğuz Tekin), İstanbul: Homer Kitabevi.

IG XII (1899). *Inscriptiones Graecae: Inscriptiones Insularum maris Aegaei praeter Delum, Inscriptiones Lesbi, Nesi, Tenedi.* W. R. Paton (Ed.). S. 12, C. 2. Berolini: G. de Gruyter.

Imhoof-Blumer, F. (1883). *Monnaies Grecques.* Amsterdam: Johannes Müller.

IMT (1993). *Inschriften Mysia&Troas.* M. Barth ve J. Stauber (Eds.). München: Leopold Wenger Institut.

I. Parion. Frisch, P. (1983). *Die Inschriften von Parion*. Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien, Band 25. Bonn: Dr. Rudolf Habelt GMBH.

İhtiyar, M. (2022). *Roma İmparatorluk Dönemi'nde Bithynia-Pontus Eyaleti'nde Darp Edilen Mimari Betimli Sikkeler.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İrdesel, M. (1998). *Gelibolu ve Yöresi Tarihi.* Gelibolu: Geltur Turistik Yayımcılık.

İren, K. (2013). "Aiolis". Roger S. Bagnall et. al. (Eds.), *The Encyclopedia of Ancient History* (ss. 246-248). Blackwell Publishing Ltd.

Jackson, R. (1999). *Roma İmparatorluğu'nda Doktorlar ve Hastalıklar*. İstanbul: Homer Yayınları.

Janke, A. (1904). *Auf Alexanders des Grossen Pfaden: Eine Reise Durch Kleinasien.* Berlin: Weidmannsche Buchhandlung.

Jellonek, S. (2017). "The Coins of Philippi an Example of Colonial Coinage". Barbara Zajac ve diğ. (Eds.). *Pecunia Omnes Vincit. The Coins as an Evidence of Propaganda, Reorganization and Forgery*. *Conference Proceedings of the Second International Numismatic Conference, 29-30 May 2015,* (pp. 51- 60), Krakow: Jagiellonian University.

Johnston, A. (1985). "The So-Called 'Pseudo-Autonomous' Greek Imperials". *Museum Notes (American Numismatic Society),* Vol. 30, 89-112.

Johnston, A. (2007). *Greek Imperial Denominations, ca. 200-275 A Study of the Roman Provincial Bronze Coinages of Asia Minor.* London: Royal Numismatic Society Special Publication No. 43.

Jones, A. H. M. (1940). *The Greek City from Alexander to Justinian.* Oxford: Oxford at the Clarendon Press.

Jones, A. H. M. (1941). "In eo Solo Dominivm Popvli Romani est vel Caesaris". *The Journal of Roman Studies,* Vol. 31, 26-31.

Jones, A. H. M. (1963). “The Greeks under the Roman Empire”. *Dumbarton Oaks Papers* 17, 1-19.

Jones, A. H. M. (1971). *The Cities of the Eastern Roman Provinces*. Oxford: Oxford at the Clarendon Press.

Jones, J. M. (1986). *A Dictionary of Ancient Greek Coins*. London: Seaby.

Jurukova, J. (1973). *Die Münzprägung von Deultum.* Schriften zur Geschichte und Kultur der Antike. Griechisches Münzwerk, No. 8. Berlin: Akademie Verlag.

Kaba, H., Yılmaz, A., Sulan, S. (2019). “Parion, Toprak Kuleler Mevkindeki Roma Dönemi Oda Mezarlar”. Elif Özer (Ed.). *Anadolu’da Hellenistik ve Roma Dönemleri’nde Ölü Gömme Adetleri Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı* (ss. 487-506). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Karaca, E. (2016). *Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönem’de Doğu Thrakia.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karanastasi, P. (2013). “Die statuarische Repräsentation der römischen Kaiser im östlichen Imperium”. Michael Tellenbach, Regine Schulz und Alfried Wieczorek (Eds.), *Die MACHT der TOGA Dresscode im römischen Weltreich* (pp. 94-97). Regensburg: Schnell&Steiner.

Kasapoğlu, B. E. (2013). *Parion Korinth Aryballosları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kasapoğlu, B. E. (2015). “Parion Güney Nekropolisi’nden Omurgalı İki Lahit ve Buluntuları”. Cevat Başaran ve Vedat Keleş (Eds.), *Parion Kazıları 10. Yıl Armağanı* (ss. 99-116). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Kasapoğlu, B. E. (2019). *Parion Güney Nekropolisi Arkaik Dönem Mezar ve Kontekstleri.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kasapoğlu, B. E. (2022). “Critical Assesment On Grave Types And Burial Customs In Classical Period of Parion Southern-Tavşandere Necropolis”. *Mediterranean Archaeology and Archaeometry,* Vol. 22, No. 2, 261-287.

Kasapoğlu, B. E., Kasapoğlu, H. (2022). “Parion Güney-Tavşandere Nekropolisi’nden Aile Mezarı Olması Muhtemel bir Mezar Konteksti Üzerine İlk Değerlendirmeler”. Hüseyin Murat Özgen ve diğ. (Eds.). *Balıkesir Arkeoloji Buluşmaları Sempozyumu. Mysia ve Çevre Kültürleri,* (ss. 491-524), İstanbul: Ege Yayınları.

Kasapoğlu, H. (2012). “Takılar”. Cevat Başaran (Ed.), *Antik Troas’ın Parlayan Kenti Parion. 1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları* (ss. 197-206). İstanbul: Ege Yayınları.

Kasapoğlu, H. (2013). “Nekropol”. Cevat Başaran (Ed.), *Antik Troas’ın Parlayan Kenti Parion. 1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları* (ss. 107-136). İstanbul: Ege Yayınları.

Kasapoğlu, H. (2015a). *Parion Antik Kenti Roma Dönemi Terracotta Figürinleri (2004-2013).* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kasapoğlu, H. (2015b). “İlk On Yıllık Veriler Işığında Parion Güney Nekropolisi Arkaik Dönem Kremasyonları ve Urneleri”. Cevat Başaran ve Vedat Keleş (Eds.), *Parion Kazıları 10. Yıl Armağanı* (ss. 117-131). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Kasapoğlu, H., Kasapoğlu, B. E. (2021). “Roma Dönemi Koroplastiğine Dair Yeni Verileriyle Parion’dan Bir Çocuk Mezarı ve Buluntuları”. Mehmet Ali Yılmaz ve diğ. (Eds.), *Anadolu Arkeolojisiyle Harmanlanmış Bir Ömür. Mehmet Karaosmanoğlu’na Armağan* (ss. 417-447). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Kasapoğlu, H., Başaran, C. (2021). “Parion Odeionu’nda Bulunan Artemis/Diana Heykeli”. *OLBA* XXIX, 245-268.

Kaşka, M., Fırat, M. (2015). "Aleksandria Troas Kazısı 2013 Yılı Hellenistik Dönem Seramiği Bulguları". Hüseyin Metin ve diğ. (Eds.), *Pisidia Yazıları Hacı Ali Ekinci Armağanı* (ss. 47-56), İstanbul: Ege Yayınları.

Katsari, C., Mitchell, S. (2008). "The Roman Colonies of Greece and Asia Minor. Questions of State and Civic Identity". *Athenaeum 96*, 221-249.

Kaya, M. A. (2005). "Anadolu'da Roma Eyaletleri; Sınırlar ve Roma Yönetimi". *Tarih Araştırmaları Dergisi,* C. 24, S. 38, 11-30.

Kaya, M. A. (2009). "Anadolu'da Roma Egemenliği (İÖ 205-25)". *Doğu Batı (Romalılar I)*, S. 49, 195-233.

Kaya, M. A., Taşdöner Özcan, K. (2016). "Roma İmparatoru Hadrianus ve Anadolu: Geziler, Eyaletler ve Kentler". Burak Takmer ve diğ. (Eds.), *Vir Doctus Anatolicus Studies in Memory of Sencer Şahin/Sencer Şahin Anısına Yazılar* (ss. 494-513). İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.

Kaya, M. A., Yazgı, A. (2021). "Dareios'un İskit Seferi: Nedeni, Tarihi ve Süreci Üzerine Bir Değerlendirme/Dareios' Scythian Expedition: An Evaluation of the Reason, History and Process". *CEDRUS* IX, 131-150.

Kaya Karaduman, B., Özdemir, G. (2022). "Türk Sanatında Kuş İmgesi". *Socrates Journal of Interdisciplinary Social*, Vol. 24, 219-235.

Kekeç, E. (2020). *Trakya ve Makedonya Bölgelerinde Bulunan Freskli Tümülüsler.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Keleş, V. (2008). "İlk Bulgular Işığında Parion Tiyatrosu". *Arkeoloji ve Sanat Dergisi* 128, 45-56.

Keleş, V. (2011). "Parion History From Coins". In N. Holmes (Ed.). *Proceedings of the XIVth International Numismatic Congress, Glasgow 2009,* (pp. 237-245), London: Gutenberg Press.

Keleş, V. (2013a). "Sikkeler". Cevat Başaran (Ed.), *Antik Troas'ın Parlayan Kenti Parion. 1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları* (ss. 193-196). İstanbul: Ege Yayınları.

Keleş, V. (2013b). "Yüzey Araştırmaları". Cevat Başaran (Ed.), *Antik Troas'ın Parlayan Kenti Parion. 1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları* (ss. 29-36). İstanbul: Ege Yayınları.

Keleş, V. (2014). "Parion Sikkelerinin Sirkülasyonu Işığında Parion'un Bölgesel Konumu". Kayhan Dörtlük ve diğ. (Eds.). *Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Numismatik Kongresi, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, 25-28 Şubat 2013,* (ss. 333-344), İstanbul: Oksijen Basım ve Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.

Keleş, V., Çelikbaş, E. (2014). "Parion Roma Kolonizasyon Sikkeleri". *Arkeoloji ve Sanat Dergisi,* S. 145, 1-10.

Keleş, V., Yılmaz, A., Oyarçin, K. (2014). "Parion Roma Hamamı 2013 Kazıları ve Sikke Buluntuları". *Arkeoloji ve Sanat Dergisi,* S. 147, 21-36.

Keleş, V., Oyarçin, K., Yılmaz, A. (2015). "Parion Roma Hamamı 2014 Kazıları ve Sikke Buluntuları". *Arkeoloji ve Sanat Dergisi,* S. 150, 53-66.

Keleş, V. (2016). "Parion Tiyatrosunda Ele Geçen Alexandria Troas Sikkeleri ve Goth İstilası". Cevat Başaran ve H. Ertuğ Ergürer (Eds.), *Parion Roma Tiyatrosu. 2006-2015 Yılı Çalışmaları, Mimarisi ve Buluntuları* (ss. 193-200). İstanbul: İçdaş A.Ş. Yayınları.

Keleş, V. (2017). "Parion'da Ele Geçen Roma Dönemi Kent Sikkeleri". Dündar ve diğ. (Eds.), *Havva İşkan'a Armağan: Lykiarkhissa* (ss. 455-459). İstanbul: Ege Yayınları.

Keleş, V., Oyarçin, K., Yılmaz, M. D. (2017). "Roman colonisation of Parion in light of coins". Maria Caccamo Caltabiano (Ed.). *XV. International Numismatic Congress Taormina 2015 Proceedings Vol. II,* (pp. 908-913), Roma-Messina: University of Messina.

Keleş, V., Ergürer, H. E., Kasapoğlu, H., Çelikbaş, E., Yılmaz, A., Kasapoğlu, B. E., Oyarçin, K., Yılmaz M. D. ve Akkaş, İ. (2017). "Parion 2015 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları". *Kazı Sonuçları Toplantısı,* 38 (1), 23-46.

Keleş, V. (2018). "Alexandria Troas Coins Found in the Parion Theater and the Gothic Invasion". Cevat Başaran ve H. Ertuğ Ergürer (Eds.), *Roman Theater of Parion,* Parion Studies I (ss. 175-180). İstanbul: İçdaş A.Ş. Yayınları.

Keleş, V., Çelikbaş, E., Oyarçin, K. (2018). "Bir Grup Geç Roma Sikkesi Işığında Parion Yamaç Hamamının Son Kullanım Evresi Hakkında Görüşler". *Seleucia VIII(1),* 269-303.

Keleş, V., Ergürer, H. E., Kasapoğlu, H., Çelikbaş, E., Yılmaz, A., Oyarçin, K., Kasapoğlu, B. E., Yılmaz, M. D. ve Akkaş, İ., (2018a). "Parion 2016 Sezonu Kazı ve Restorasyon Çalışmaları". *Kazı Sonuçları Toplantısı,* 39 (1), 183-210.

Keleş, V., Yılmaz, A., Oyarçin, K., Yılmaz, M. D. ve Akkaş, İ. (2018b). "Parion 2017 Arkeojeofizik Sonuçları". *Arkeometri Sonuçları Toplantısı,* 33 (2), 323-334.

Keleş, V. (2019). "Parion Pseudo-Otonom Darpları". Vedat Keleş ve diğ. (Eds.), *Cevat Başaran'a 60. Yaş Armağanı* (ss. 819-837). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Keleş, V., Oyarçin, K. (2019a). "Anonymous Folles Found in Parion Excavations". *Seleucia* 1(9), 335-358.

Keleş, V., Oyarçin, K. (2019b). "Parion Odeion'undan Bir Geç Roma Definesi". *TÜBA-AR* 1(24), 189-208.

Keleş, V., Ergürer, H. E., Kasapoğlu, H., Çelikbaş, E., Oyarçin, K., Kaba, H., Yılmaz, A., Kasapoğlu, B. E., Yılmaz, M. D., Akkaş, İ. ve Akın, E. (2019). "Parion 2017 Sezonu Kazı, Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları". *Kazı Sonuçları Toplantısı,* 40 (3), 595-616.

Keleş, V. (2020). "Toprak Kuleler Mevkii Oda Mezarlarından Ele Geçen Sikkeler". Vedat Keleş (Ed.), *Propontis ve Çevre Kültürleri/Propontis and Surrounding Cultures* (ss. 523-534). İstanbul: Ege Yayınları.

Keleş, V., Oyarçin, K. (2020a). "Akropol Doğu (İç) Sur Yangın Tabakasında Bulunan Sikkeler Işığında Parion'da Tahribat İzleri Üzerine Bir Ön Değerlendirme". *TÜBA-KED,* 51-66.

Keleş, V., Oyarçin, K. (2020b). "The Effects of Earthquakes and Tsunamis in Troas Region on the Parion Coin Findings". *RaLATh IV Conference. Conflicts and Catastrophes in Roman and Late Antique Thrace, 12-16 October 2020,* (pp. 10), Burgas-Bulgaria.

Keleş, V., Kasapoğlu, H., Çelikbaş, E., Kaba, H., Oyarçin, K., Yılmaz, A., Kasapoğlu, B. E., Yılmaz, M. D., Akkaş, İ., Akın, E. ve Özmen, S. (2020). "Parion 2018 Sezonu Kazı, Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları". *Kazı Sonuçları Toplantısı,* 41 (4), 391-413.

Keleş, V., (2021). "Arkeolojik Veriler Işığında Parion-Trakya-Makedon İlişkileri". Mehmet Ali Yılmaz ve diğ. (Eds.), *Anadolu Arkeolojisiyle Harmanlanmış Bir Ömür. Mehmet Karaosmanoğlu'na Armağan* (ss. 449-464). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Keleş, V., Oyarçin, K. (2021). "Parion Tiyatrosu Hyposcaenium Bölümü'nden Ele Geçen Geç Roma Dönemi Sikkeleri Üzerine Değerlendirmeler". *OLBA* XXIX, 391-422.

Keleş, V., Oyarçin, K. (2022). *Parion Akropolü Doğu (İç) Suru Geç Roma Definesi.* İstanbul: Ege Yayınları.

Keleş, V., Kızılyalçın Oyarçin, F. (2022). "Philippi Coins found in Parion Excavations". *Thracia Balcanica* I, 121-132.

Keleş, V., Yılmaz, M. D. (2022). "Fishing and the Processing of Seafood in Parion". Martin Bentz and Michael Heinzelmann (Eds.). *Proceedings of the 19th International Congress of Classical Archaeology. Archaeology and Economy in the Ancient World, 22-26 May 2018,* (pp. 535-552), Bonn.

Keppie, L. (1998). *The Making of the Roman Army: From Republic to Empire*. Norman: University of Oklahoma Press.

Keppie, L. (2000). *Legions and Veterans: Roman Army Papers 1971-2000*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

Keskin, A. L. (2019). *Parion Tavşandere Nekropolü Cam Buluntuları (2005-2017).* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kılıç, S. (2014). "Bizans Anonim Follisleri Üzerinde Görülen İslami Kontrmarklar/ Islamic Countermarks on the Obverse of the Byzantine Anonymous Follises". *Mediterranean Journal of Humanities* IV/2, 179-189.

Kırlı, İ. (2022). *Sikkeler Işığında Troas ve Mysia'da Kent Kurucuları ve Kuruluş Mitleri.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Kızılyalçın, F. (2016). *Prostanna Antik Kenti.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kızılyalçın Oyarçin, F. (2021). "Roma Koloni Sikkelerinde Genius". Serpil Ahmetkocaoğlu ve diğ. (Eds.). *II. International Symposium on Mythology, 8-10 June 2021,* (ss. 235-247), Ardahan: Ardahan Üniversitesi.

Kiepert, H. (1854). *Memoir über die construction der Karte von Kleinasien und Türkisch Armenien in 6 Blatt.* Berlin: Bei Simon Schropp&Comp.

Klose, D. (1980). *Die Griechischen Städte in Thrakien und ihre Verbindungen zu Kleinasien in der römischen Kaiserzeit Dargestellt an Hand der Münzprägung (Homonoia-Münzen und Münzfunde)* in: Pulpudeva IV. Plovdiv, 3-17 Oktober.

Koçhan, N. (2005). "A Fragment of Pediment From Cyzikus". *BELLETEN,* C. LXIX, S. 254, 1-12.

Koçhan, N. (2011). *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*. Bursa: Renkvizyon Ofset Form Matbacılık.

Koçhan, N. (2013). "Kyzikos, Hellespontus'da Bir Eyalet Merkezi". *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi,* S. 31, 69-91.

Koçhan, N., Meral, K. (2014). "İkinci Dönem Kyzikos Kazıları 2006-2013". Hasan Kasapoğlu ve Mehmet Ali Yılmaz (Eds.), *Anadolu'nun Zirvesinde Türk Arkeolojisinin 40 Yılı* (ss. 229-254). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Koçhan, N. (2022). "Kyzikos Hadrian Tapınağı Friz Kuşağı'ndan Bazı Zırhlı Kabartma Parçaları Üzerine Bir Değerlendirme". Hüseyin Murat Özgen ve diğ. (Eds.). *Balıkesir Arkeoloji Buluşmaları Sempozyumu. Mysia ve Çevre Kültürleri,* (ss. 337-350), İstanbul: Ege Yayınları.

Koçyiğit, O., Çibuk, K., Gölcük, R. (2021). "Hellespontus Kıyılarından Bir Grup Ticari Amphora". *Arkhaia Anatolika,* Vol. 4, 237-255.

Korkmaz, Ö. (1987). *Homonoia (Anlaşma) Sikkeleri.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Korkut, T. (2000). "Überlegungen zum Aufkommen der Halbfiguren auf kleinasiatischen Grabstelen vom Hellenismus bis zur römischen Kaiserzeit". *Adalya* 4, 181-194.

Kornemann, E. (1900). "Coloniae". *RE Supplement*, S. 4, C. 1, 511-588.

Kostova, K. (2013). "Деултум Град на римския императори". *Наука списание* 39, 58-67.

Koukouli-Chrysanthaki, C. (2011). "Philippi". R. J. Lane Fox (Ed.), *Brill's Companion to Ancient Macedon: Studies in the Archaeology and History of Macedon, 650 BC-300 AD* (pp. 437-452). Leiden-Boston: Brill.

Kozanlı, C. (2006). "Kuzey Troas'ın zengin kenti: Parion". *İDOL* 28, 28-29.

Köker, H. (2004). "Kapıdağ Yarımadasında Bir Antik Kent, Kyzikos ve Sikkeleri". *Toplumsal Tarih* 131, 40-43.

Köker, H. (2020). “Pisidia Roma Kolonilerinde Sikke Basımı”. Ahmet Mörel ve diğ. (Eds.). *Pisidia Araştırmaları II. Pisidia ve Çevresinde Üretim, Ticaret ve Ekonomi, Uluslararası Sempozyum Bildirileri, 31 Ekim-3 Kasım 2018,* (ss. 291-304), Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları.

Köker, H. (2022). *Komama Tarihi ve Sikkeleri*. Ankara: Myrina Yayınları.

Körpe R. (2006). “Antik Kaynaklar Işığında Troia’da Tsunami”. *Bilim ve Ütopya,* S. 140, 69-72.

Körpe, R. (2007). “Granicus River Valley Survey Project, 2004-2005”. Ch. Brian Rose, Billur Tekkök, Reyhan Körpe (Eds.), *Studia Troica*, 17 (pp. 65-150). Mainz: Verlag Philipp von Zabern.

Körpe, R. (2008). “Troas Bölgesi Antik Kentleri”. Mustafa Demir (Ed.), *Çanakkale Tarihi* (ss. 349-411). İstanbul: Değişim Yayınları.

Körpe, R. (2011a). “Antik Çağlarda Çanakkale Bölgesinde Tarım”. Uğur Gözel (Ed.). *Çanakkale Tarımı Sempozyumu (Dünü, Bugünü ve Geleceği), 10-11 Ocak 2011,* (ss. 113-124), Ankara: Pozitif Matbaa.

Körpe, R. (2011b). “Son Arkeolojik Bulgular Işığında Aziz Paulus’un İkinci Kutsal Görev Gezisinde Troas Yolculuğu”. Emel Erten ve diğ. (Eds.), *Selevcia Ad Calycadnvm* (ss. 51-75). Ankara: Olba Kazısı Yayınları.

Körpe, R. (2014). “Kuzey Troas’ta Bir Ova: Adrasteia Ovası Eskiçağ Tarihi ve Arkeolojisi”. *KUBABA,* 7-16.

Körpe, R., Yavuz, M. F. (2014). “Eski Çağlarda Gelibolu Yarımadası’nın Limanları”. Sabine Ladstätter ve diğ. (Eds.), *Byzas 19. Häfen und Hafenstädte im östlichen Mittelmeerraum Harbors and Harbor Cities in the Eastern Mediterranean.* Band 1 (pp. 417-436). İstanbul: Ege Yayınları.

Krumme, M. (1995). *Römische Sagen in der antiken Münzprägung.* Marburg: Hitzeroth Verlag.

Krzyzanowska, A. (1970). *Monnaies Coloniales D'Antioche De Pisidie*. Varsovie: Editions scientifiques de Pologne.

Kurt, H., Sarı, H. İ. (2017). "Kavala Şehrinin (Yunanistan) Turizm Potansiyeli". *Marmara Coğrafya Dergisi/Marmara Geographical Review* 36, 71-82.

Lacroix, L. (1949). *Les reproductions de statues sur les monnaies grecques*. Liège: Presses Universitaires de Liège.

Laffi, U. (2004a). "Le Colonie Romane con I'appellativo Gemella o Gemina". U. Laffi et. al. (Eds.), *Artissimum Memoriae Vinculum: Scritti di Geografia Storica e di Antichità in Ricordo di Gioia Conta* (pp. 235-254). Frienze.

Laffi, U. (2004b). "La Colonia Augustea di Alessandria di Troade". G. Salmeri et. al. (Eds.), *Colonie Romane nel Mondo Greco. Minima Epigraphica et Papyrologica,* Svpplemente 3 (pp. 151-164). Roma: L'erma di Bretschneider.

Laffi, U. (2007). *Colonie e Municipi Nello Stato Romano*. Storia e Letteratura: Raccolta di Studi e Testi, 239. Roma: Edizioni di Storia e Letteratura.

Laughron, C. P., Raubitschek, A. E. (1947). "Three Attic Proxeny Decrees". *Hesperia* 16-2, 78-81.

Laurent, V. (1963). *Le corpus des sceaux de I'Empire byzantin, vol. V, 1. L'èglise. ptie 1. L'èglise de Constantinople: la hièrarchie.* Le Centre national de la recherche scientifique.

Lavedan, P. (1931). *Dictionnaire illustré de la Mythologie et Antiqués Grecques et Romaines.* Librairie-Hachette.

Leaf, W. (1912). "Notes on the Troad". *The Geographical Journal*, 40 (1), 25-45.

Leaf, W. (1923). *Strabo on the Troad: Book XIII, Cap. I.* London: Cambridge University Press.

Le Bas, M. P., Waddington, W. H. (1870). *Voyage archéologique en Gréce et en Asie Mineure,* C. 3, Paris: Librairie De Firmin-Didot Et. C.

Legrand, P. E. (1893). “Inscriptions de Mysie et de Bithynie”. *Bulletin de Correspondance Hellénique*, S. 17, 534-556.

Lenger, D. S. (2008). “Parium O Filippi?”. *Istituto Italiano Di Numismatica, ANNALI (Estratto)* (pp. 255-260). Roma: Nella Sede Dell’Istituto.

Lepore, E. (1970). “Strutture della colonizzazione focea in Occidente”. *PP* 25, 19-54.

Le Quien, M. (1740). *Oriens Christianus, in Quatuor Patriarchatus Digestus; Quo Exhibentur Ecclesiae, Patriarchae, Caeterique Praesules Totius Orientis*, Vol. 1. Paris: Ex Typographia Regia. M. DCCXL.

Le Rider, G., Olcay, N. (1984). “Le Trèsor de Moda (1975)”. *Travaux et Recherches en Turquie II* (ss. 79-110). Paris-Louvain.

Leschhorn, W. (1998). “Die Verbreitung von Agonen in den Östlichen Provinzen des Römischen Reiches”. *Stadion* XXIV.1, 31-57.

Lewis, P. (1998). *Tıp Tarihi.* (Çev. Nilgün Güdücü), İstanbul: Roche Yayınevi.

Lewis, S. (1996). *News and Society in the Greek Polis.* London: The University of North Carolina Press.

Liddell, H. G., Scott, R. (1966). *Greek-English Lexicon*. London: Oxford at the Clarendon Press.

Liddell, H. G., Scott, R. (1996). *A Greek-English Lexicon*. Oxford: Clarendon Press.

Liebenam, W. (1905). “Duoviri”. *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, S. 5, C. 2, 1804-1805.

Lindgren, H. C. (1989). *Ancient Greek Bronze Coins: European Mints from the Lindgren Collection.* San Mateo.

Lloyd, S. (1997). *Türkiye’nin Tarihi. Bir Gezginin Gözüyle Anadolu Uygarlıkları*. (Çev.: Ender Varinlioğlu), Ankara: Tübitak Yayınları-Popüler Bilim Kitapları.

Lolling, H. G. (1884). "Inscriften aus den Küstenstädten des Hellespontos un der Propontis". *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Institutes in Athen* IX, 58-77.

Lortoğlu, N. (2015). *Antik Byzantion ve Kalkhedon'un Şehircilik Açısından İncelenmesi: Kuruluşlarından Roma İmparatorluk Dönemi'ne Kadar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Lordoğlu, N. (2019). "Byzantion ve Kalkhedon'un Şehircilik Açısından İncelenmesi: Kuruluşlarından Roma İmparatorluk Dönemi'ne Kadar/A Study of Byzantion and Calchedon in the Context O Urbanization: From Foundation to the Roman Empire". *CEDRUS VII,* 169-194.

MacDonald, D. J. (1987). "A Greek Imperial Hoard of Alexandria Troas". *The Numismatic Chronicle* 147, 158-160.

MacKendrick, P. L. (1952). "Roman Colonization". *Phoenix,* Vol. 6, No. 4, 139-146.

Magie, D. (1950). *Roman Rule in Asia Minor. To the End of the Third Century After Christ.* Vol. I-II, Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Magie, D. (2003). *Batı Anadolu Kent Devletleri*. (Çev.: N. Başgelen-Ö. Çapar), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Malay, H. (1983). "Batı Anadolu'nun Antik Çağdaki Ekonomik Durumu". *Sanat Tarihi Dergisi* 2, 50-61.

Mansel, A. M. (1988). *Ege ve Yunan Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

March, J. (2001). *Cassell's Dictionary of Classical Mythology*. New York: Cassell.

Marek, C. (2019). "Pontus et Bithynia, Paphlagonia, Pontus Galaticus, Pontus Polemonianus, Ora Ponti Polemoniani, Pontus Mediterraneus". Oğuz Tekin (Ed.), *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu, Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri/Hellenistic and Roman Anatolia, Kings, Emperors, City States* (ss. 302-311). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Marinatos, N. (2000). *The Goddess and the Warrior. The naked goddess and Mistress of Animals in early Greek Religion.* London and New York: Routledge.

Martin K. (2008). "Genius coloniae. Lokalpatriotismus auf Münzen römischer Kolonien in Griechenland und Kleinasien". E. Winter (Ed.), Vom Euphrat bis zum Bosporus-Kleinasien in der Antike. *Festschrift für Elmar Schwertheim zum 65. Geburtstag, AMS 65* (pp. 431-449). Bonn: Dr. Rudolf Habelt GMBH.

Martini, W. (2003). *Sachwörterbuch der Klassischen Archaeologie.* Stuttgart: Kröner.

Meral, K. (2007). "Kyzikos Kurosu". Birol Can ve Mehmet Işıklı (Eds.), *Atatürk Üniversitesi 50. Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Bölümü Armağanı. Doğudan Yükselen Işık Arkeoloji Yazıları* (ss. 361-366). İstanbul: Ege Yayınları, Zero Prod. Ltd.

Meral, K., Has, A. C. (2011). "Kyzikos Kenti Sur Duvarları ve Limanları". Hasan Kasapoğlu ve Mehmet Ali Yılmaz (Eds.), *Anadolu'nun Zirvesinde Türk Arkeolojisinin 40 Yılı* (ss. 255-270). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Meral, K., Has, A. C. (2017). "Batı Anadolu Ticaretine Yön Veren Bir Liman: Kyzikos Antik Kenti Hytos Limanı". *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi/Journal of the Fine Arts Institute (GSED)*, S. 38, 105-115.

Meral, K. (2018). "Kyzikos'un Bölge Turizmindeki Yeri ve Önemi". U. T. Sivrioğlu (Ed.), *Antik Çağ'dan Cumhuriyete. Bandırma ve Yakın Çevresi Tarihi* (ss. 123-132). Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

Meral, K., Aydın, T. (2018). "Kral Kyzikos". U. T. Sivrioğlu (Ed.), *Antik Çağ'dan Cumhuriyete. Bandırma ve Yakın Çevresi Tarihi* (ss. 139-144). Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

Michel, C. (1900). *Recueil d'Inscriptions Grecques.* Bruxelles.

Miller, S. G. (2004). *Ancient Greek Athletics*. New Haven and London: Yale University Press.

Millin's, A. L. (1836). *Mythologische Gallerie.* Enine Sammlung von Mehr Als 750 Antiken Denkmälern, Statuen, Geschnittenen Steinen, Münzen und Gemälden, auf den 191 Original-Kupferblättern der französischen Ausgabe. Berlin: In der Fr. Nicolai'schen Buchhandlung.

Mitchell, S. (2004). "Part II Inventory of Poleis – Troas". Mogens Herman Hansen ve Thomas Heine Nielsen (Eds.), *An Inventory of Archaic and Classical Poleis* (pp. 1000-1018). New York: Oxford University Press.

Moffitt, J. F. (2005). *Inspiration Bacchus and the Cultural History of a Creation Myth*. Philosophy of History and Culture 22. Leiden and Boston: Brill Academic Publishers.

Mordtmann, J. H. (1885). "Zur Epigraphik von Kyzikos". *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Institutes in Athen X*, 200-211.

Morel, J. P. (2006). "Phocaean Colonisations". Gocha R. Tsetskhlagzde (Ed.), *Greek Colonisation an Account of Greek Colonies and Other Settlements Overseas* (pp. 358-428). Leiden-Boston: Brill.

Motor, H. (2010). *Bursa, Balıkesir ve Bandırma Müzelerindeki Kyzikos Sikkeleri.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Müller-Wiener, W. (2002). *İstanbul'un Tarihsel Topografyası.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Nigdelis, P. M. (2016). "Harpaliani: A new Village of the Roman Colony of Philippi". *Vir doctus Anatolicus,* 640-650.

Oehler, R. (1894). "Apoikia". *RE,* Bd. 1, 2823-2836.

Orhun, M. (2018). "Pergamon Kralı III. Attalos'un Bağışı ve Roma'nın Asya Eyaleti'nin Kuruluşu". *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 5 (14), 275-324.

Osborne, R. (2009). *Greece in the Making 1200-479 BC*. London and New York: Routledge: Taylor&Francis Group.

Osborne, R. (2010). *Athens and Athenian Democracy.* Cambridge: Cambridge University Press.

Oyarçin, K. (2015). "Parion Kazısı 2010-2014 Yılları Numismatik Çalışmaları". Cevat Başaran ve Vedat Keleş (Eds.), *Parion Kazıları 10. Yıl Armağanı* (ss. 133-139). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Oyarçin, K. (2016). "Parion Tiyatrosu Sikkeleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme". Cevat Başaran ve H. Ertuğ Ergürer (Eds.), *Parion Roma Tiyatrosu. 2006-2015 Yılı Çalışmaları, Mimarisi ve Buluntuları* (ss. 181-191). İstanbul: İçdaş A.Ş. Yayınları.

Oyarçin, K. (2017). *Parion'da 2005-2014 Yılları Arasında Ele Geçen Geç Roma ve Erken Bizans Dönemi Sikkeleri (MS 3.-7. Y.Y.)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Oyarçin, K. (2018). "A General Evaluation on the Coins from the Theater of Parion". Cevat Başaran ve H. Ertuğ Ergürer (Eds.), *Roman Theater of Parion,* Parion Studies I (ss. 165-174). İstanbul: İçdaş A.Ş. Yayınları.

Oyarçin, K. (2019). "Sikke Buluntuları Işığında Parion'da Orta-Geç Bizans Dönemi". Vedat Keleş ve diğ. (Eds.), *Cevat Başaran'a 60. Yaş Armağanı* (ss. 451-468). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Oyarçin, K. (2020). "The Early Byzantine Period of Parion in Ligth of Numismatic Data". Vedat Keleş (Ed.), *Propontis ve Çevre Kültürleri/Propontis and Surrounding Cultures* (ss. 619-628). İstanbul: Ege Yayınları.

Oyarçin, K., Yılmaz, A. (2021). "Coins Recovered from Praefurnium-I of the Roman Bath of Parion". Oktay Dumankaya (Ed.), *Arkeolojik Küçük Buluntular Pişmiş Toprak, Metal, Kemik, Cam ve Taş Eserler/Archaeological Small Artifacts Terracotta, Metal, Bone, Glass and Stone Artifacts* (ss. 474-492). İstanbul: Doruk Yayınları.

Oyarçin, K. (2022). “Parion Hristiyanlık Tarihine Yeni Bir Katkı: Parion Başpiskoposu Ioannes’in Kurşun Mührü/A New Contribution to the Christian History of the Parion: The Lead Seal of Ioannes, Archbishop of Parion”. *Arkhaia Anatolika*, Vol. 5, 84-93.

Özbay, D. (2019). *Anamur Müzesi’nde Yer Alan Bir Grup Roma İmparatorluk Dönemi Sikkeleri.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kars: Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özbay, F. (2018). “Eski Anadolu Toplumlarında Köpek”. *Seleucia,* S. VIII, 69-89.

Özdoğan, M. (2010). “Tarihöncesi Dönemlerin İstanbulu”. *Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi,* 36-50.

Özgen, H. M. (2013). “Adramytteion (Ören) Kazıları’na Başlarken”. *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler,* 4-13.

Özgen, H. M. (2018). “Adramytteion’dan Ioannes VIII (Xiphilinos) Konstantinopolis Patriklik Mührü Buluntusu ve “E Yapısı” İkincil Kullanımı”. Ceren Ünal ve diğ. (Eds.), *Ege Dünyası Liman Kentleri Sikke, Mühür ve Ağırlıkları* (ss. 243-254). Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları.

Özgen, H. M. (2022). “Güncel Kültür Envanterinin Kamusal Planlama Süreçlerindeki Önemi: ‘Adramytteion (Ören) ve Körfez Güney Sahası (Burhaniye-Gömeç-Ayvalık)’ Örneği”. Hüseyin Murat Özgen ve diğ. (Eds.). *Balıkesir Arkeoloji Buluşmaları Sempozyumu. Mysia ve Çevre Kültürleri,* (ss. 17-44), İstanbul: Ege Yayınları.

Özhan, T. (2004). *Yazılı Kaynaklar Işığında Troas Bölgesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özhan, T. (2015). “New Inscriptions from Smintheion: Dedications, Epitaphs and Fragments”. A. C. Özgünel (Ed.), *Smintheion: in Search of Apollo Smintheus* (ss. 107-123). İstanbul: İçdaş A.Ş. Yayınları.

Özkan, H. (2020). *Parion Kemik Eserler (2005-2017).* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özsait, M. (1999). "Küçük Asya'da Roma Kolonileri". Nezih Başgelen ve diğ. (Eds.), *Zafer Taşlıklıoğlu Armağanı Anadolu ve Trakya Çalışmaları I* (ss. 123-132). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Öztürk, D. B. (2006). *Troas Bölgesi Odeion Yapıları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, D. B. (2008). "Aleksandria Troas Antik Kenti ve Aziz Pavlos". Ali Akdemir ve diğ. (Eds.). *Ezine Değerleri Sempozyumu, 29-30 Ağustos 2008,* (ss. 49-66), Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları.

Pack, R. A. (1989). "Two Classical Forgeries". *American Journal of Archaeology* 110/3, 479-483.

Palaz-Erdemir, H. (2004). "Roma'nın Küçük Asya'da İdari Bir Meselesi: Bağımsız Şehirler". *Adalya,* S. 7, 171-180.

Papageorgiadou-Bani, H. (2004). *The Numismatic Iconography of the Roman Colonies in Greece. Local Sprit and the Expression of Imperial Policy.* Athens.

Pekin, A. V. (2019). *Tarih Boyunca Anadolu'da İsyan ve Direnişler.* İstanbul: Ege Yayınları.

Pilhofer, P. (2000). *Philippi*. Band II, Katalog der Inschriften von Philippi. Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament, Band 119. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag.

Pirson, F. (2004). "Elaia, der maritime Satellit Pergamons". *Istanbuler Mitteilungen 53*, 197-213.

Pirson, F., Scholl, A. (2014). *Anadolu'da Hellenistik Bir Başkent Pergamon/A Hellenistic Capital in Anatolia*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Pirson, F., Ateş, G., Bartz, M., Brückner, H., Feuser, S., Mania, U., Meier, L. and Seeliger, M. (2015). "Elaia: Eine aiolische Polis im Dienste der hellenistischen Residenzstadt Pergamon?". Albrecht Matthaei and Martin Zimmermann (Eds.), *Urbane Strukturen und bürgerliche Identitat im Hellenismus* (pp. 22-55). Heidelberg: Sonderdruck-Verlag Antike.

Pirson, F. (2019). "Pergamon". Oğuz Tekin (Ed.), *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu, Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri/Hellenistic and Roman Anatolia, Kings, Emperors, City States* (ss. 70-87). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Pococke, R. (1765). *A Description of the East, and Some Other Countries.* Vol. II. Part II. London: W. Bowyer.

Polat Öğüt, S. (2006). *Principatus Dönemi Küçük Asya'sında Gösteriler.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Prêteux, F. (2005). "Priapos Bèbryces Dans La Propontide Et Les Dètroits: Succès D'un Mythe Local". *Revue des Ètudes Grecques,* Vol. 118, I, 246-265.

Prêteux, F. (2009). "Parion et son territoire á I'èpoque hellènistique: un exemple d'organisation de la chôra sur le rivage de la Propontide". *L'Asie Mineure dans I'Antiquite: echanges, populations et territoires* (pp. 335-351). Rennes: Presses Universitaires De Rennes.

Radt, W. (2002). *Pergamon. Antik Bir Kentin Tarihi ve Yapıları.* (Çev.: Suzan Tammer), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Ramsay, W. M. (1960-1961). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*. (Çev.: M. Pektaş), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Ramsay, W. M. (1893). "Artemis at Ephesos". *The Classical Review* 7, No. 1/2, 78-79.

Rec. Gen. Waddington, W. H. (1925). *Recueil Gènèral Des Monnaies Grecques D'asie Mineure.* (Continuè et Complètè Par: Babelon, E., Reinach, T.), Paris: Èditions Ernest Leroux.

Rees, A. (Ed). (1819). *The Cyclopædia; Or, Universal Dictionary of Arts, Sciences and Literature: Vol. XXVI.* London: Longman.

Rehak, P. (2007). *Imperium and Cosmos: Augustus and the Northern Campus Martius*. Winconsin: The University of Winconsin Press.

Rhodes, P. J. (2010). "The Non – Literary Written Sources". Konrad H. Kinzl (Ed.), *A Companion to the Classical Greek World* (pp. 45-63). New Jersey.

Ricl, M. (Ed.). (1997). *The Inscriptions of Alexandreia Troas*. Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien, Bd. 53. Bonn: Habelt.

Robert, J., Robert, L. (1950). "Inscriptions et Reliefs d'Asie Mineure". *Hellenica,* Vol. IX.

Robert, L. (1936). "Etudes d'Epigraphie Grecque". *Revue de philologie, de littèrature et d'histoire anciennes,* S. 62, 113-170.

Robert, L. (1948). "Villes de la Chersonese et de la Thrace". *Hellenica,* Vol. V, 35-58.

Robert, L. (1950). "Recueil d'Epigraphie deNumismatique et d'Antiquitès Grecques". *Hellenica,* Vol. IX, 78-97.

Robert, L. (1955). "Recueil d'Epigraphie deNumismatique et d'Antiquitès Grecques". *Hellenica,* Vol. X, 266-282.

Robert, L. (1966). *Monnaies Antiques en Troade.* Hautes Ètudes Numismatiques, S. 1, Genève: Librairie Droz S. A.

Robert, L. (1974). "Des Carpathes a la Propontide, VII: De Perinthe a Apamee, Cyzique et Claros". *Studi Classice* 16, 53-88.

Robert, L. (1980). *À Travers L'Asie Mineure, Poètes et prosateurs, monnaies grecques, voyageurs et géographie.* Paris.

Robu, A. (2012). "Les établissements mégariens de la Propontide et du Pont Euxin réseaux, solidarités et liens institutionnels". *Pallas* 89, 181-195.

Roebuck, C. (1959). *Ionian Trade and Colonization*. New York: Archaeological Institute of America.

Roscher, W. H. (1884-1890). *Ausführliches Lexikon Der Griechischen und Römischen Mythologie I.* Leibzing: Druck und Verlag von B. G. Teubner.

Roscher, W. H. (1890-1897). *Ausführliches Lexikon Der Griechischen und Römischen Mythologie.* Leibzig: Druck und Verlag von B. G. Teubner.

Roscher, W. H. (1897-1909). *Ausführliches Lexikon Der Griechischen und Römischen Mythologie III.* Leibzing: Druck und Verlag von B. G. Teubner.

Rose, C. B., Tekkök, B., Körpe, R. (2007). "Granicus River Valley Survey Project, 2004-2005". *Studia Troica,* S. 17, 65-150.

Rose, C. B. (2014). *The Archaeology of Greek and Roman Troy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Römhild, J. H. (2011). "Römische Bürger in der Troas". *Studien zum Antiken Kleinasien VII. Asia Minor Studien* 66, 199-216.

Rubinstein, L. (2004). "Aiolis and South-Western Mysia". M. H. Hansen and T. H. Nielsen (Eds.), *An Inventory of Archaic and Classical Poleis: An Investigation Conducted by the Copenhagen Polis Centre for the Danish National Research Foundation* (pp. 1033-1052). Oxford.

Ruge, W. (1936). "Nikomedeia". *RE* XXXIII, 468-492.

RPC I, Burnett, A., Amandry, M., Ripollès, P. P. (1992). *Roman Provincial Coinage, Vol. I, From the death of Caesar to the death of Vitellius (44 BC-AD 69).* Part I: Introduction and Catalogue, British Museum Press, London, Bibliothèque Nationale de France, Paris.

RPC II, Burnett, A., Amandry, M., Carradice I. (1999). *Roman Provincial Coinage, Vol. II, From Vespasian to Domitian (AD 69-96),* Part I: Introduction and Catalogue, British Museum Press, London, Bibliothèque Nationale de France, Paris.

RPC III, Amandry, M., Burnett, A. (2015). *Roman Provincial Coinage, Vol. III, Nerva, Trajan and Hadrian (AD 96-138),* Part I: Catalogue, The British Museum, Bibliothèque nationale de France.

RPC VII.1, Butcher, M. S. (2006). *Roman Provincial Coinage, Vol. VII, De Gordien Ier à Gordien III (238-244 Après J.-C.).* I. Province d'Asie, (Direction Scientifique: M. Amandry, A. Burnett), France: The British Museum Press, Bibliothèque nationale de France.

RPC IX, Hostein, A., Mairat, J. (2016). *Roman Provincial Coinage, Vol. IX, From Trajan Decius to Uranius Antoninus (AD 249-254).* France: Part I: Introduction and Catalogue, The British Museum, Bibliothèque nationale de France.

Sakellariadi, A. (2013). "Strategic Participatory Planning in Archaeological Management in Greece: The Philippi Management Plan for Nomination to UNESCO's World Heritage List". *Conservation and Management of Archaeological Sites*, Vol. 15, No. 1, 13-29.

Samuel, A. E. (1972). *Greek and Roman Chronology: Calendars and Years in Classical Antiquity*. München: C. H. Beck'sche Verlag.

Sancaktar, H. (2009). *Anadolu'daki Roma Koloni Kentleri ve Sikke Tipolojisi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sancaktar, H. (2012). "Pisidia, Kilikia ve Lykaonia Bölgelerindeki Roma Koloni Kentleri Sikke Tipolojisi". Kayhan Dörtlük ve diğ. (Eds.). *Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması I: Anadolu Akdenizi Sempozyumu, 4-7 Kasım 2009,* (ss. 371-384), Antalya: Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.

Sandys, J. E. (1919). *Latin Epigraphy: An Introduction to Study of Latin Inscriptions.* Cambridge: Cornell University Library.

Sarıkaya, B. (2009). *Epigrafik Buluntular Işığında Trakya'da Kültler.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sayar, M. H. (1989). "Trakya'da Epigrafi ve Tarihi – Coğrafya Araştırmaları". *VII Araştırma sonuçları Toplantısı,* 211-216.

Sayar, M. H. (1998). *Perinthos-Herakleia (Marmara Ereğlisi) und Umgebung: Geschichte, Testimonien, griechische und lateinische Inschriften*. Wien: Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

Sayar, M. H. (1999). "Kilikia'da Tanrılar ve Kültler". Serra Durugönül ve diğ. (Eds.). *OLBA* II *(Özel Sayı, 1. Cilt), I. Uluslararası Kilikia Arkeolojisi Sempozyum Bildirileri,* (ss. 131-154), Mersin: Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi Yayınları.

Sayar, M. H. (2008). "Eski Çağ'da Trakya ve Traklar". *Toplumsal Tarih,* 58-62.

Sayar, M. H. (2015). "Parion'da Divus Vespasianus Augustus'a Bir Sunu". Cevat Başaran ve Vedat Keleş (Eds.), *Parion Kazıları 10. Yıl Armağanı* (ss. 163-166). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Sayar, M. H. (2016). "Tiyatro'da Ölüm: Parion Tiyatrosu'nda Gladyatör Dövüşleri". Cevat Başaran ve H. Ertuğ Ergürer (Eds.), *Parion Roma Tiyatrosu. 2006-2015 Yılı Çalışmaları, Mimarisi ve Buluntuları* (ss. 201-208). İstanbul: İçdaş A.Ş. Yayınları.

Sayar, M. H. (2018). "Death in Theater: Gladiator Fights in the Theater of Parion". Cevat Başaran ve H. Ertuğ Ergürer (Eds.), *Roman Theater of Parion,* Parion Studies I (ss. 181-184). İstanbul: İçdaş A.Ş. Yayınları.

Sayar, M. H. (2020). "Propontis'in Kuzey ve Güney Sahillerindeki Şehir Devletleri Arasındaki İlişkilere Bir Örnek: Perinthos ve Kyzikos". Vedat Keleş (Ed.), *Propontis ve Çevre Kültürleri* (ss. 731-736). İstanbul: Ege Yayınları.

Schliemann, H. (1881). *Ilios, The City and Country of the Trojans*. New York: Harper&Brothers, Franklin Square.

Schliemann, H. (2014). *Troya'dan İda Dağı'na. Troas'ta Yolculuk.* (Çev.: İlhan Pınar), İstanbul: Say Yayınları.

Schlüter, G. (1987). “Die Wölfin mit den Zwilingen auf den Münzen Roms und der Provinzen vom 3. Jh. v. Chr. Bis zum 4. Jh. n. Chr”. *Numismatisches Nachrichtenblatt* (pp. 116-122). Speyer.

Schönert, E. (1965). *Griechisches Münzwerk. Die Münzprägung von Perinthos.* Berlin: Akademie-Verlag.

Schönert-Geiß, E. (1970). *Griechisches Münzwerk. Die Münzprägung von Byzantion.* Teil I: Autonome Zeit, Berlin: Akademie-Verlag.

Schönert-Geiß, E. (1972). *Die Münzprägung von Byzantion.* Teil II: Kaiserzeit, Berlin: Akademie-Verlag.

Schönert-Geiß, E. (1999). *Bibliographie zur antiken Numismatik Thrakiens und Mösiens.* Berlin: Akademie-Verlag.

Schuchhardt, C. (1912). “Historische Topographie der Landschaft”. A. Conze et. al. (Eds.), *Altertümer von Pergamon* (*AvP) I/1: Stadt und Landschaft* (pp. 61-143). Berlin.

Schultze, V. (1922). *Altchristliche Städte und Landschaften: II. Kleinasien*, C. 1. Gütersloh: C. Bertelsmann Verlag.

Sharankov, N. (2017). “The Inscriptions of the Roman Colony of Deultum in Thrace”. *Archaeologia Bulgarica XXI*, 3, 37-64.

Sear, D. R. (1975). *Greek Coins and Their Values.* London.

Seeliger, M., Schneider, S., Brückner, H., Schütt, B., Horejs, B., Feuser, S., Zimmermann, M. ve Pirson, F. (2011). “Studying Pergamon’s Environs-Geoarchaeological Research in Elaia and Bakırçay Valley”. E. Önen ve diğ. (Eds.). *Uluslararası Bergama Sempozyumu/International Bergama Symposium, 7-9 Nisan 2011,* (pp. 48-65), İzmir: Bergama Belediyesi Yayınları.

Seeliger, M. (2016). *Elaia, the maritime harbour city of ancient Pergamon (Turkey)-Coastal evolution and human impact over the past eight millennia.* (Erlangung

des Doktorgrades). Köln: der Mathematisch-Naturwissenschaftlichen Fakultät der Universität zu Köln.

Seeliger, M., Pint, A., Frenzel, P., Weisenseel, P. K., Erkul, E., Wilken, D., Wunderlich, T., Başaran, S., Bücherl, H., Herbrecht, M., Rabbel, W., Schmidts, T., Szemkus, N. and Brückner, H. (2018). "Using a Multi-Proxy Approach to Detect and Date a Buried part of the Hellenistic City Wall of Ainos (NW Turkey)". *Geosciences* 8, 357.

Sencan Altınoluk, Z. (2005). *Sikkelerin Işığında Küçük Asya'da Irmak Tanrıları.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sencan Altınoluk, Z. (2010). *Eskiçağ'da Irmak Tanrıları (Türkiye Trakyası ve Anadolu).* İstanbul: Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü.

Sevin, V. (2016). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Smallwood, M. (1966). *Documents Illustrating the Principates of Nerva, Trajan and Hadrian.* Cambridge: The University Press.

Smarcyk, B. (1986). *Bündnerautonomie und athenische Seebundspolitik im Dekeleischen Krieg.* Frankfurt am Main: Hain.

Smith, J. K. (2010). *Cupid in Early Modern Literature and Culture*. Cambridge: Cambridge University Press.

Smith, W. (1870). *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology II*. Boston: Little, Brown and Company.

SNG Cop. Mysia. (1945). *Sylloge Nummorum Graecorum, The Royal Collection of Coins and Medals Danish National Museum, Mysia.* Einar Munksgaard. Copenhagen.

SNG Cop. Thrace. (1942). *Sylloge Nummorum Graecorum, The Royal Collection of Coins and Medals Danish National Museum, Thrace.* Part I, The Tauric Chersonese-Thrace: Mesembria, Einar Munksgaard. Copenhagen.

SNG Cop. Troas. (1945). *Sylloge Nummorum Graecorum, The Royal Collection of Coins and Medals Danish National Museum, Troas.* Einar Munksgaard. Copenhagen.

SNG Delepierre. (1983). *Sylloge Nummorum Graecorum, France Bibliotheque Nationale Cabinet des Medailles Collection Jean et Marie Delepierre,* Paris.

SNG Deutschland Sammlung v. Aulock. (1959). *Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland Sammlung v. Aulock. Troas-Aeolis-Lesbos. 5. Heft-Nr. 1439-1767.* Berlin: Verlag Gebr. Mann.

SNG France 5. (2001). *Sylloge Nummorum Graecorum, France 5, Dèpartement Des Monnaies, Mèdailles Et Antiques, Mysie.* Paris: Bibliothèque Nationale De France Numismatica Ars Classica.

SNG München. (1991). *Sylloge Nummorum Graecorum, Deutschland, Staatliche Münzsammlung München, 19. Heft, Troas – Lesbos. Nr. 1-813.* München: Hirmer Verlag.

SNG Turkey 3. (2009). *Sylloge Nummorum Graecorum, Çanakkale Museum, Roman Provincial Coins of Mysia, Troas etc.,* Vol. 1. Oğuz Tekin ve diğ. (Eds.). İstanbul: Turkish Institute of Archaeology.

SNG Tübingen. (1989). *Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland, Münzsammlung der Universitat Tübingen, Mysien and Ionien.* München: Himmer Verlag.

SNG v. Aulock Mysien. (1957). *Sylloge Nummorum Graecorum, Deutschland, Sammlung v. Aulock, Mysien. 4. Heft. Nr. 1050-1438.* Berlin: Verlag Gebr. Mann.

SNG v. Aulock Mysien. (1967). *Sylloge Nummorum Graecorum, Deutschland, Sammlung v. Aulock, Mysien. Nachträge II, 16. Heft. Nr. 7191-7758.* Berlin: Verlag Gebr. Mann.

SNG v. Aulock Troas. (1959). *Sylloge Nummorum Graecorum, Deutschland, Sammlung v. Aulock, Troas – Aeolis – Lesbos. 5. Heft, Nr. 1439-1767.* Berlin: Verlag Gebr. Mann.

Sönmez, A. (2020). "Anadolu'dan Kaçırılan Miras: Troya Hazineleri". *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi,* C. 8, S. 21, 12-40.

Stevenson, S. W., Smith, C. R., Madden, R. W. (1969). *A Dictionary of Roman Coins: Republican and Imperial*. Darmstadt: Georg Olms Verlagsbuchandlung Hildesheim.

Stewig, R. (1970). *Batı Anadolu Bölgesinde Kültür Gelişmesinin Ana hatları*. (Çev.: Ruhi Turfan-M. Şevki Yazman), İstanbul: İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Stone, S. (2001). "The Toga: From National to Ceremonial Costume". Judith Lynn Sebaste und Larissa Bonfante (Eds.), *The World of Roman Costume* (pp. 13-45). Madison, WI: University of Wisconsin Press.

Stumpf, G. R. (1991). *Numismatische Studien zur Chronologie der römischen Statthalter in Kleinasien (122 v. Chr.-163 n. Chr.).* Saarbrücker: Saarbrücker Druckerei und Verlag.

Sulan, S. (2018). *Parion Oda Mezarları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şahin, M. (2013). "Bursa İli Yüzey Araştırması-2011 Mudanya-Harmancık". *Araştırma Sonuçları Toplantısı,* 30 (1), 101-114.

Şahin, S. (1973). *Neufunde von antiken Inschriften in Nikomedeia (Izmit) und in der Umgebung der Stadt.* Münster: Philosophischen Fakultät der Westfälischen Wilhelm-Universität zu Münster.

Şarbak, A., Çırak, M. T., Acar, E. ve Keleş, V. (2021). "Morphological Evaluation of Dental Diseases in Parion Chamber Tomb (OM 5) Roman People". *International Journal of Morphology*, 39 (5), 1467-1472.

Tameanko, M. (2002). "Alexandria Troas. City of the 'Mouse Gold' ". *The Journal of the Classical&Medieval Numismatic Society*, S. 3, 125-139.

Tamyürek, S. (2019). *Praxiteles Eros'unun Parion Arkeolojik Bulgularındaki Yansımaları ve Parion'da Eros Kültü.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Taşdöner, K. (2017). *Anadolu'da Roma Eyaletleri, Augustus Dönemi*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

Taşlıklıoğlu, Z. (1971). *Trakya'da Epigrafya Araştırmaları II.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Taylor, L. R. (1975). *The Divinity of the Roman Emperor*. Philadelphia: Porcupine Press.

TDV (1992). *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM).

Tekin, O. (1992). *Antik Numismatik ve Anadolu, Arkaik ve Klasik Çağlar.* İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Tekin, O. (1996). "Aşağı Anzaf (Van) Kazısından İslami Kontrmarklı Bir Bizans Sikkesi". *Toplumsal Tarih,* 48.

Tekin, O. (2005). *Eskiçağ'da İstanbul.* İstanbul: Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları.

Tekin, O. (2008). *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Tekin, O. (2009). *Eskiçağ'da İstanbul'da Balık ve Balıkçılık*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Tekin, O. (2012). *İstanbul'da Sikke Darbı ve Sikkeler*. İstanbul: Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları.

Tekin, O., Erol-Özdizbay, A. (2016). "Coins of Elaia in Aiolis in the Collection of Bergama Museum". *Colloquium Anatolicum* 15, 248-270.

Tekin, O. (2019). "Roma İmparatorluğu Dönemi'nde Anadolu Kentlerinin Sikkeleri". *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu, Krallar, İmparatorlar, Kent*

Devletleri/Hellenistic and Roman Anatolia, Kings, Emperors, City States (ss. 452-459). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Tenger, B. (1999). "Zur Geographie und Geschichte der Troas". *Die Troas. Neue Forschungen III, Asia Minor Studien* 33, 103-180.

Tozan, M. (2014). "Üçüncü Makedonya Savaşı'ndan Pompeius'un Seferine Roma'nın Doğu Politikası ve Anadolu'nun Güney Kıyılarında Korsanlık (M.Ö. 167-M.Ö. 67)". *CEDRUS II,* 135-169.

Tozan, M. (2016). *Roma'nın Anadolu'daki egemenlik Politikası. Kentler ve Bağımlı Krallıklar (İ.Ö. 133-İ.Ö. 89).* İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Tozan, M. (2017). "Pergamon'un Yolları: Antikçağ'dan Bizans'a Bakırçay (Kaikos) Havzası'nın Yol Sistemi". *Tarih İncelemeleri Dergisi* XXXII/2, 531-536.

Turan, O. (2014). *Roma Kolonizasyon Politikası Bağlamında Kuzeybatı Anadolu'daki Roma Kolonileri.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tülay, A. S. (2001). *Genel Nümizmatik Sözlüğü*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Türkoğlu, İ. (2014). *Kuruluşundan Antik Çağ'ın Sonuna Kadar Kalkhedon Tarihi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Umar, B. (1998). *Türkiye Halkının Ortaçağ Tarihi.* İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Umar, B. (2002). *Troia. Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi.* İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Ünal, A. (2009). *Roma Dönemi Sanatında Eyalet Kişileştirmeleri.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Üreten, H. (2008). "Antikçağ Anadolu'sunda Bir Kültür Merkezi Pergamon-Kraliyet Kütüphanesi". *Türk Kütüphaneciliği* 22, 4, 435-450.

Vacchi, M., Rovere, A., Chatzipetros, A., Zouros, N. and Firpo, M. (2014). "An updated database of Holocene relative sea level changes in NE Aegean Sea". *Quaternary International* 328-329, 301-310.

Vagalinski L. (2008). "Barbarian presence at Colonia Flavia Pacis Deultensium (SE BG)". In: B. Niezabitowska-Wiśniewska, M. Juścinski, P. Łuczkiewicz, S. Sadowski (Eds.). *The turbulent epoch. New materials from the Late Roman Period and the Migration Period. Vol. I Monumenta Studia Gothica v. V.* (pp. 345-353). Lublin.

Vagalinski L. (2016). "Chronology of the Late Antique Fortifications of Deultum (Archaeological Data)". *Bulletin of the National Archaeological Institute, XLIV, Proceedings of the First International Roman and Late Antique Thrace Conference "Cities, Territories and Identities", Plovdiv, 3rd – 7th October 2016,* (pp. 1-10), Plovdiv.

Vitale, M. (2019). "Asya Eyaleti/The Province of Asia". Oğuz Tekin (Ed.), *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu, Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri/Hellenistic and Roman Anatolia, Kings, Emperors, City States* (ss. 276-299). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

von Richter, O. F. (1822). *Wallfahrten im Morgenlande. Aus Seinem Tagebüchern und Briefen dargestellt*. Johann Philipp Gustav Ewers. Berlin: G. Reimer.

Waddington, W. H., Babelon, E., Reinach, T. (1908). *Recueil Général Des Monnaies Grecques D'asie Mineure.* C. I. Paris: Rue Bonaparte.

Watson, G. C. (2019). *Connections, Communities, and Coinage. The System of Coin Production in Southern Asia Minor, AD 218-276.* Numismatic Studies 39, New York: The American Numismatic Society.

Weigel, R. (1992). "Lupa Romana". *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae* (*LIMC*), C. 6, S. 1, 292-296.

Weiß, H. (1881). *Kostümkunde. Geschichte der Tracht und des Geraths der Völker des Alterthums.* Stuttgart: Verlag von Ebner&Seubert.

Weiß, P. (1884). “Lebendiger Mythos. Gründerheroen und Städtische Gründungstraditionen im Griechisch-Römischen Osten”. *Würzburger Jahrbücher für die Altertumswissenschaft,* S. 10, 180-208.

Weiß, P. (1996). “Alexandria Troas: Griechische Traditionen und Mythen in einer römischen Colonia”. E. Schwertheim ve H. Wiegartz (Eds.), *Die Troas. Neue Forschungen zu Neandria und Alexandria Troas II. Asia Minor Studien* 22 (pp. 157-173). Bonn: Dr. Rudolf Habelt GMBH.

Wesener, G. (1963). “Quattuorviri”. *RE,* S. 24, 849-857.

Wiltsch, J. E. T. (1846). *Handbuch der kirchlichen Geographie und Statistik.* Berlin: Verlag von Hermann Schultze.

Winfield, D. (1977). “The Northern Routes Across Anatolia”. *Anatolian Studies,* Vol. 27, 151-166.

Woods, D. (1999). “The Origin of the Cult of St. Theagenes of Parium”. *The Greek Orthodox Theological Review* 44, 371-372.

Yacı, A. (2015). “2010-2014 Yılları Parion Kazılarında Bulunan Coela Sikkeleri”. Cevat Başaran ve Vedat Keleş (Eds.), *Parion Kazıları 10. Yıl Armağanı* (ss. 179-186). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Yağız, O. (2018). “Adramytteion Kazılarında Ele Geçen Sikkeler”. Ceren Ünal ve diğ. (Eds.), *Ege Dünyası Liman Kentleri Sikke, Mühür ve Ağırlıkları* (ss. 353-359). Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları.

Yağız, O. (2022). “Satrap Orontes’in Adramytteion’da Darbedildiği Düşünülen Sikkeleri”. Hüseyin Murat Özgen ve diğ. (Eds.). *Balıkesir Arkeoloji Buluşmaları Sempozyumu. Mysia ve Çevre Kültürleri,* (ss. 117-126), İstanbul: Ege Yayınları.

Yalçın, D. Ö. (2008). *Çorum Müzesi Sikke Koleksiyonu’ndaki Roma Eyalet Sikkeleri ve Roma Dönemi Ekonomisindeki Yeri.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yanık, E. (2015). *Elaia Tarihi ve Sikkeleri.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yavuz, M. F. (2014). *Byzantion. Byzas'tan Constantinus'a Antik İstanbul. Antik Edebi Kaynaklar.* İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.

Yazgı, A. (2018). *Flavius Hanedanı Dönemi'nde (İ.S. 69-96) Bithynia-Pontos Eyaleti.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yeşil-Erdek, Ş. (2015). "Perinthos-Herakleia Bazilikası Taban Döşemelerinin Konservasyonu/Conservation of Floor Pavements of the Basilica in Perinthos-Herakleia". *Uludağ University Journal of Mosaic Research (JMR),* Vol. 7, 61-75.

Yılmaz, A. (2015). "Parion Güney Nekropolü'nden Ele Geçmiş Bir Obje Üzerine Gözlemler". Cevat Başaran ve Vedat Keleş (Eds.), *Parion Kazıları 10. Yıl Armağanı* (ss. 187-195). Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Yılmaz, A., Oyarçin, K. (2017). "Parion Roma Hamamı 2015 Kazıları ve Sikke Buluntuları". Işık Adak Adıbelli ve diğ. (Eds.), *Barış Salman Anı Kitabı* (ss. 283-298). İstanbul: Ege Yayınları.

Yılmaz, A., Acar, E. (2018). "Parion Antik Kenti Roma Hamamı Mezarları ve İskeletlerin Osteoarkeolojik Değerlendirilmesi". *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, ANARSAN Sempozyumu,* C. 11, S. 2, 1403-1428.

Yılmaz, A. (2022). *Parion Roma Hamamları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, C. A., Gülerdoğan, F. (2021). "Hellenistik Dönem'in Metropol Şehri: Pergamon". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* C. 31, S. 1, 455-476.

Yılmaz, M. D. (2021). *Parion Su Yolları (Temin-Dağıtım-Tahliye).* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yurtsever, A. (2015). "Neokoros Düşüncesinin Kökeni ve Gelişimi: Tanrı, Kutsal Krallık ve Yönetici İlişkisi". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 15(2), 1-16.

Zahrnt, M. (1988). "Vermeintliche Kolonien des Kaisers Hadrian". *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 71, 239-242.

Zanker, P. (1990). *Augustus und die Macht der Bilder*. Münih: C. H. Beck Verlag.

ZfN, Menadier, J., Regling, K. (1929). *Zeitschrift für Numismatik*. Neununddreissigster Band, Mit 4 Tafeln, Berlin: Weidmannsche Buchhandlung.

Ziebarth, E. (1914). *Aus dem Griechischen Schulwesen: Eudemos von Milet und Verwandtes.* Leipzig: Verlag von B. G. Teubner.

Zumpth, A. W. (1850). *Commentationum Epigraphicarum ad Antiquitates Romanas Pertinentium.* Berlin.

Драганов, Д. (2006). Монетосеченето на Деултум. София.

Müzayede Katalogları

Agora Auctions.
Auction Triton.
Classical Numismatic Group.
Helios Numismatik GmbH, Auction.
Heritage Auctions.
Leu Numismatik, Auction.
Nomos.
Nomos, Obolos.
Numismatik Group Inc. Auction.
Numismatik Naumann.
Roma Numismatics Limited.
Savoca Numismatic.

İnternet Kaynakları

Harita 6: Macedonia Bölgesi ve Anadolu'daki Roma Eyaletleri (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Asia_Minor_in_the_2nd_century_AD_-_general_map_-_Roman_provinces_under_Trajan_-_bleached_-_English_legend.jpg) (30.12.2022)

Harita 7: Philippi Kenti ve Bölgedeki Diğer Kentler (https://www.thegospelcoalition.org/course/philippians-introduction/#overview) (07.10.2022)

Harita 9: Perinthos Kenti ve Bölgedeki Diğer Kentler (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Constantinople_area_map.svg) (17.10.2022)

Resim 59: RPC IV.1, 11763 (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/11763) (30.12.2022)

Kovacs XII, 179: https://www.wildwinds.com/coins/greece/mysia/lampsakos (11.02.2022)

Monnaies 21, 3484: CGB.fr. (https://www.acsearch.info/search.html?id=181150) (11.02.2022)

Moushmov 5579, 5580: https://www.wildwinds.com/coins/greece/thrace/coela (11.02.2022)

RPC I, 1653. https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/1/1653 (11.02.2022)

RPC II.2, 813. https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/813 (11.02.2022)

RPC VI, 699. https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/699 (11.02.2022)

RPC VI, 820. https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/820 (11.02.2022)

RPC VI, 842. https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/6/842 (11.02.2022)

RPC VII.2, 818. https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/7.2/818 (11.02.2022)

RPC VII.2, 823. https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/7.2/823 (11.02.2022)

RPC VII.2, 828. https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/7.2/828 (11.02.2022)

RPC VII.2, 834. https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/7.2/834 (11.02.2022)

RPC VII.2, 857. https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/7.2/857 (11.02.2022)

RPC VII.2, 918. https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/7.2/918 (11.02.2022)

RPC VIII, 48543. https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/type/48543 (11.02.2022)

Kentlerin RPC'de yayımlanmış sikkeleri için bakınız:

https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?q=adramytteion&page=1 (11.02.2022)

https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?q=alexandria troas&page=1 (11.02.2022)

https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?q=apamea&page=1 (11.02.2022)

https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?q=byzantium&page=1 (11.02.2022)

https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?q=coela&page=1 (11.02.2022)

https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?q=elaea&page=1 (11.02.2022)

https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?q=deultum&page=1 (11.02.2022)

https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?q=ilion&page=1 (11.02.2022)

https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?q=kyzikos&page=1 (11.02.2022)

https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?q=lampsakos&page=1 (11.02.2022)

https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?q=nikomedia&page=1 (11.02.2022)

https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?q=parion&page=1 (23.11.2021)

https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?q=pergamon&page=1 (11.02.2022)

https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?q=perinthos&page=1 (11.02.2022)

https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?q=pitane&page=1 (11.02.2022)

https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?q=philippi&page=1 (11.02.2022)

PARİON KAZILARINDA BULUNAN ROMA EYALET SİKKELERİ ÜZERİNDEKİ LEJANDLARIN LİSTESİ

Ön Yüz Lejandları	**Kat. No.**
A I C V P	1-6
ALEXAND[RV]	38
ANTONI[ ]	32, 218
ANTONINVS AVG	8-9, 166-167, 174, 179-183
ANTONINVS AVG PIVS P P IMP II	170
ANTONINVS [PI AV]	10
ANTONINVS PIVS	215-217, 219-222
ANTONINVS PIVS AV	210-211, 213-214
ANTONINVS PIVS FEL A	233
AV CO TRO	26-27
AVG	106-110
AV K Λ CЄΠ CЄVPOC Π	354
AVR CORNE ƧALONINA	59
AVT K M AVPH ANTΩNEINOC	21
AVT OVAΛЄPIANOC ΓAΛΛHNOC OVAΛЄPIANOC	355
AVT Π ΛI ΓAΛΛIHNOC	72
AYT K M AN ΓOPΔIANO	66
AYT KOI TPAIAN ΔЄKIOC	71
AϒT K Π ΛIK ΓAΛΛIHNOC	350
CABEINIA TPANKYΛΛEINA	22
C G I P	75-96
C G P I	73-74
CO ALEX TRO	25
[COMODV]S	208
CVRNE SALONINA VΛG	320-321

Ön Yüz Lejandları	**Kat. No.**
DOMIT AVG	146-147
ΕΠΙ ΣΩΚΡΑΤΟΥ	347
G CORN SVPERA AVG	254
HADRIANVS AVG P P	162-164
IM CE M – AV ANT	201
IM GORDIANV	247
[IMP] [ANTONINVS] [ ]	176
IMP ANTONINVS CAES PIO	178
IMP ANTONINO CAES PIO AVG	169
[IMP CA]	197
IMP CAES ANTONINVS	196
IMP CAESAR TRAIAN HADR	158
IMP CAEƨ L ALEXANDER	235
IMP CAEƨ L ƨEP ƨEV ALEXANDER	234, 236-237, 239-241, 243
IMP CAES NER TRAIANO AVG GER DA	151-152
IMP CAES P LIC GALLIENVS AVG	352-353
IMP CAES TRAIAN HADRIAN AVG	157
[IMP CAES] [ ] TRAIANO [AVG GER DA]	153
IMP CAES TR HADRIANVS	160-161
IMP CAI MA AV ANTO	187
IMP CAI M AV COMMODVS	203
IMP CAI M AVR COMMOD AVG	30
IMP CAI M AVR COMMODVS	29
IMP CAI MAXIMVS AV	245
IMP CA M AN GORDIANVS	13-14
IMP C AV COMODV	205-206
IMP C M OPES EV MACRINVS	229-231
IMP C P LIC EGN GALLIENVS AVG	319
IMP C P LIC GALLIENVS AVG	268

Ön Yüz Lejandları	**Kat. No.**
IMP C – P LICIN	288-290, 297
IMP C [ ] GALLIENVS	267
IMP · C · VALERIANVS A	257
IMP C VALERIANVS AVG	45, 258, 266
IMP C VIB TRIB GALLVS P F AVG	42
IMPE C MA A ANTONINVS	189-191, 193
IMP C [ ]	306
[IM]P [C] – P LICIN	278
IMP GALLIENVS AV	48
[I IMP EG] GALLIENVS AVG	287
IMP LICIN[ ]	282
[IMP LIC]INN C K	316
[IMP L]IC GA – ENVS A	309
IMP LIC GALLIENVS A	310
IMP LICI GALLIENV	52-53
IMP LICIN GALLIENV	51, 54
IMP LICIN GALLIENVS	49-50, 55-58
IMP LICINN C K	280, 291, 298-299
IMP LICINN GALL[ ]	313
IMP LICINN GALLI[ENVS AV]	290
IMP P LIC GALLIENVS AVG	286
IMP LICIN VALERIAN	46
IMP LIC VALERIANVS A	44
IMP M AEM AIMILIANVS A	252
IMP [M] AEM [ ]	253
IMP M ANT GORDIANVS	40
IMP MAXIMINVS PI AV	244
IMP MAXIMINVS P M	12
IMP MAXIMVS PIVS	246

Ön Yüz Lejandları	**Kat. No.**
IMP NERVA TRAIAN AVG GERM P M	149-150
IMP TRAIANVS AVG	155-156
IMP · VALERIANVS AV	264
IMP VALERIANVS P F AVG	256, 259-261, 265
IMP VIBI AFI VOLVSSIAN	43
IMP VIB TREB GALLVS P F AV	41
IM[ ] LICINN GA	300
IMP [ ] GORDIANVS PIVS FEL A[VG]	7
IΛΛF IICIN K C K	311
[IΛΛF II]CINN C K	276
IΛΛP [ ]	272, 294, 315
IΛΛP C GALLIENVS	318
IΛΛP C – P LICIN	277
IΛΛP IIC GALLIENVS AV	312
IΛΛP LICC AΛIIЄN	317
IΛΛP LIC GALLIENVS	270, 303
IΛΛP LICINN [ ]	314
IΛΛP LICINN C K	273, 285, 292, 293, 295, 304-305
IΛΛP LICINN GA	296
IΛΛP LICINN GALLIENVS	279
IΛΛR IICINN C K	302, 307
IΛΛR III[CI NN CK]	301
IΛΛR LICINN C K	271, 274, 281, 284
IOV ΔOMNA CEBACTH	64
IVLIA AVGVSTA	31
M AVREL ANTONINVS	33-37
M IOYΛ ΦIΛIIIIOC	348
M OPEL DIADVMENIANVS CAE	232
NERV AVG	148

Ön Yüz Lejandları	**Kat. No.**
OTACI SEVERA CV	250
PARIOC CH	97-100
PARIO CON – DIT	102, 104
PHILIPPVS PIVS A	251
SAL – ONINA	322
Π CЄΠΤΙ ΓЄΤAC KAI	65
ΠЄΡΓAMH	349
[Π]ITANH	346
SEP GETAS CAE	226
SEP GETAS CAI	223-224
ȣЄP GЄTAS CAI	225
TI AVG	111-119
TI CLAV AVG	120-143
[ ] TRO A[V]	28
VALERIANVS NOBIL CAE	327
VALERIANVS NOBIL CAES	323-325
VALERIAN[ ] NOB[IL] C[ ]	328
VESPASIANO AVG	144
[ ] ALEXANDER	11, 242
[ ] ANTO [ ]	199
[ ] ANTONINVS	195
[ ] C VALERI[AN]	47
[ ]DIOC CH	103
[ ] LICINN [ ]	283
[ ] PHILIP[ ]	248
Lejand Yok	23-24, 68-70, 105

Ön Yüz Lejandları	**Kat. No.**
[ ]	15-20, 39, 60-63, 67, 101, 145, 154, 159, 165, 168, 171-173, 175, 177, 184-186, 188, 192, 194, 198, 200, 202, 204, 207, 209, 212, 227-228, 238, 249, 255, 262-263, 269, 275, 308, 326, 329-345, 351

Arka Yüz Lejandları	**Kat. No.**
AEL MVNCIP	8-10
AEL MVN COELA	12
AEL MVNICIP COELA	11
AEL MVNI CVIL	13-14
ARIIVIIЄI C G I H P	280
ARI P II [P] [C] G I H [P]	283
AVGVSTVS	105
BYZANTIΩN	23-24
C G I H P	98-102, 104, 163-164, 172, 174-183, 189-199, 201, 204-208, 210-213, 238-240, 244, 246, 250, 252-256, 258-261, 263-269, 277, 282, 284, 286-289, 296, 300, 302-304, 305-309, 311-318, 320-321, 323-325, 327, 329-345
C G I H PA	215-226, 229-235, 243, 245, 248-249, 301, 310, 326, 328
C G I H – P PA	278
C G I H PAR	184-187, 214, 242, 247, 251, 257, 322
C G I H PARI	279
C G I H PARI IVII	294
C G I H PARI IVLI	291
C C I H PA– RI P II V	270
C C I H P[ ]	295
C G I H PA – [ ]	290
C G I P	148
C G I [ ]	292, 299
C G I [ ] I	293
CKAMANΔPOC IΛIƐΩN	65
C MATVINO T ANICIO AED	96

Arka Yüz Lejandları	**Kat. No.**
C MATVINVS T ANICIVS AED	74
COL A TRO	47
COL ALEX[ ] AVG	35
COL ALEXA AVG	36, 59
COL ALEXAND AVG	37
COL [AV] TRO	45
COL AVG TRO	26-28, 38, 44, 46, 48-50, 52-58, 60
COL AVG TROA	25, 32-34, 51
COL AVG TROAD	29-31, 40-42, 61
COL AVGO TROA	43
COL FL PA – C DEVLT	7
COL G IVL H [P]AR	319
COL IVL CONC AVG APAM D D	352-353
COS II C G I P TRIB P	149-150
[COS I]II C G [I] P TRIB P	157
[C]TPA BACIΛ – ЄΩC KϒZIKH – NΩN [NЄOKO]	350
D D	75-94, 351
DEO AESC SVB C G I H P	203
DEO A[EƧ VB] C G H I P	236-237
DEO AESCVLAPIO SVB C G I H PAR	165
[DEO AIS CO] C G I H P	97
DEO CVPIDINI C G I A PAR	241
[ΔIA] IΔA[ION IΛ]EIC	64
ΕΛΑΙΤΩΝ	347
*Є*ΠI CT AΓ [*Є*CΠ*Є*]POY A[ΔP]AMYT[HNΩN]	348
ЄΠ[I] CTPA ЄYAN[Δ]POY ΠITANA[I]ΩN	346

Arka Yüz Lejandları	**Kat. No.**
GERM	146-147
[GΛΛ]IPHYII / [ ] I H	276
IANVS AVG [C G I P]	158, 161
IΛIEΩN	66
KAΛXAΔ O NIΩN	354
ΛAN ΨAKHNO	72
ΛANΨAKHN ΩN ЄΠI CTP ΦIΛIΠ OY	71
MVC PIC [III]I I D D D	73
NIKOMHΔЄΩN [T]PIC NЄΩ[KO]PΩN	355
OPTIMO [PRINC]IPI C G I P D D	151-153
[P]AЯ – ИИC / C G I H	297
PARI PII / C G I H P	281
P I I P I R – C [G I H P]	274
ΠЄPГAMHNΩ	349
[ΠEPINΘI]ΩN – ΔIC NEΩKO[PΩ]	22
ΠEPINΘIΩN N[ ]N	21
[PLOTINA E]T M[ARC]IA[NA AVG]	155
Q LVCRETIO L PONTIO IIVIR M TVRIO LEG	68-70
Q PAQVI RVF LEG C D	1
Q PAQVIVS RVF LEG C D	2-6
T ANICIO C MATVINO AED	95
[T]ITO ET DOMIT[IANO] CAES	144
VERVS ET FAVSTI[NA]	169
VЄRVS [ЄT] FAVSTINA [AV]	166-167
[ ] A II P [ ] / C C I H PA	271
[ ] I I P I I [ ] / C G I H [P]	272
[ ] C [ ]	298
Lejand Yok	106-143

Arka Yüz Lejandları	Kat. No.
[ ]	15-20, 39, 62-63, 67, 103, 145, 154, 156, 159, 162, 168, 170-171, 173, 188, 200, 202, 209, 227-228, 262, 273, 275, 285, 305

KONKORDANS CETVELİ

1. Kazı Kod Numarasına Göre Katalog Listesi

Kazı Kod. No.	Katalog No.	Kazı Kod. No.	Katalog No.
AGR 017	001	CMJ 048	040
F4A-1	002	BDE 002	041
CAD 007	003	BZA 004	042
COD 003	004	CSK 009	043
CRB 005	005	AZI 085	044
CLB 008	006	AOG 031	045
BBI 003	007	BEO 002	046
AOF 008	008	AKF 013	047
AMV 019	009	BBI 230	048
AOF 009	010	CMH 003	049
CJL 035	011	AOG 036	050
CLL 006	012	BBH 002	051
AMS 003	013	AVB 001	052
CJL 039	014	AOC 002a	053
ASE 040a	015	AKI 006	054
AFH 065o	016	APK 001	055
AOB 003	017	AMU 001	056
BBI 066	018	AKF 009	057
AFV 028s	019	CKF 027	058
BDN 001	020	AJU 020	059
BYA 002	021	CBF 002	060
CJL 028	022	AGB 041-1	061
BCS 015	023	BAU 004	062
CHY 012	024	AOP 001	063
CBH 015	025	BBI 001	064
CBF 003	026	AOG 033	065
AZI 205	027	CFM 008	066
AVV 018	028	AZI 262	067
BBI 067	029	AFH 065f	068
AZI 056	030	CJA 090	069
BEG 022	031	CDM 001	070
AKF 008	032	BBI 292	071
AUB 001	033	AMV 017	072
AZI 204a	034	BVA 019	073
AUU 002	035	CSU 017	074
AVK 007	036	BEF 006	075
CSK 016	037	CFJ 044	076
BYV 009	038	ATT 003	077
CMJ 047	039	CAT 008	078

Kazı Kod. No.	Katalog No.	Kazı Kod. No.	Katalog No.
BYV 003	079	BYV 047	123
CBR 001	080	BDP 006	124
CJL 045	081	CAS 004	125
CJA 094	082	D4d-1	126
BCL 011	083	AJO 007	127
CDY 023	084	CFF 015	128
AGI 007	085	CDL 025	129
CLZ 006	086	CDV 025	130
CKF 031	087	E3d-8	131
BVV 002	088	D4d-15	132
CFM 006	089	M5-1	133
CHV 003	090	BZE 004	134
BVI 001	091	BVV 029	135
AHP 003	092	AOD 031	136
CCM 006	093	CLZ 003	137
CHI 008	094	CNY 001	138
F3C-2	095	CJL 054	139
BYV 017	096	AJE 010	140
AMV 002	097	CAE 001	141
AZI 328	098	ANB 001	142
AZI 204b	099	CBI 001	143
CNZ 001	100	CTR 001	144
AFH 065ı	101	CJM 001	145
CKS 001	102	CTR 003	146
AZI 054	103	CTR 002	147
AGB 048	104	E4d-10	148
AEL 001	105	CCN 011	149
ALJ 002	106	CML 012	150
CDV 033	107	BZP 004	151
F3C-3	108	AMA 011	152
ACE 001	109	AOO 018	153
AIV 003	110	CKT 025	154
D4d-9	111	CBT 024	155
CSU 018	112	CFB 004	156
CGU 005	113	CMY 010	157
ABE 004	114	AFV 28-I	158
CPA 004	115	AOM 002	159
CBM 010	116	COA 027	160
CST 028	117	CHB 070	161
AEK 001	118	AFH 068	162
CSD 001	119	CFM 009	163
CBM 004	120	AFZ 005	164
AUH 010	121	CSU 002	165
BCL 037	122	ASO 001	166

Kazı Kod. No.	Katalog No.	Kazı Kod. No.	Katalog No.
BAJ 002	167	AKK 002	211
BCL 013	168	CCJ 005	212
ASR 010	169	CFB 008	213
CAD 002	170	AOG 080	214
BBK 001	171	AVV 076	215
COK 001	172	AUH 013	216
AEJ 001	173	CRA 011	217
CJL 053	174	ASB 018a	218
CKF 047	175	AHZ 004	219
ACN 006	176	COA 018	220
CJL 052	177	AFV 028-2	221
BBY 002	178	ANB 003	222
ACO 002	179	BVO 007	223
COH 007	180	CFM 007	224
AOH 002	181	CSF 003	225
CSJ 011	182	CJL 055	226
D4d-14	183	ASR 014	227
BVC 006	184	AMV 009	228
CST 036	185	ARV 019	229
BBM 002	186	COA 010	230
CRP 002	187	BAF 004	231
BCL 016	188	AFV 033	232
CNR 001	189	CJL 008	233
AZT 003	190	CIZ 007	234
ADK 001	191	CEU 005	235
CMP 001	192	CIM 007	236
D4d-16	193	BBI 135	237
BYL 002	194	BCL 008	238
AUH 011	195	AZI 203	239
CLY 008	196	AJU 025	240
BVV 001	197	BBI 296	241
COH 006	198	AHZ 003	242
CEA 002	199	ARR 024	243
AFN 012	200	CMJ 046	244
AZI 041	201	CNH 001	245
ANG 005	202	CFM 003	246
ASJ 005	203	CJL 056	247
AGB 041-7	204	AMV 012	248
AUH 014	205	CJL 051	249
M69-12	206	CMM 002	250
ADM 003	207	CGZ 003	251
CJL 049	208	CER 013	252
AGA 007	209	AKF 016a	253
AHL 004	210	AGM 010c	254

Kazı Kod. No.	Katalog No.	Kazı Kod. No.	Katalog No.
AMV 018	255	CVB 025	299
CCE 001	256	AKF 016b	300
BBI 007	257	CVB 008	301
BZG 002	258	CFD 063	302
AFH 067	259	CVB 026	303
CMJ 042	260	CVB 015	304
COA 006	261	CVB 022	305
AHZ 001	262	AOG 029	306
AIE 001	263	BBI 194	307
BBH 004	264	AGM 010b	308
AOG 032	265	CVB 009	309
AZI 045	266	CVB 023	310
AZI 058	267	AOC 002b	311
BVT 001	268	CVB 001	312
BVU 006	269	CLO 020	313
CVB 004	270	AUM 004a	314
CVB 021	271	BCT 006	315
CVB 020	272	CVB 017	316
COC 011	273	BBJ 002	317
CVB 006	274	CCN 018	318
CVB 019	275	COA 005	319
CHB 037	276	CKC 027	320
CVB 024	277	CBY 001	321
BBI 295	278	AZI 206	322
CVB 010	279	CHI 007	323
BBI 006	280	AZI 202	324
BBI 197	281	AEI 001	325
BBH 003	282	CAP 022	326
CVB 003	283	BYA 003	327
CVB 011	284	BUZ 003	328
CVE 001	285	CEO 007	329
CJL 017	286	BVU 002	330
ADA 006	287	CFB 014	331
CVB 012	288	BEF 007	332
AZI 062	289	CAC 003	333
CVB 018	290	CAE 022	334
CVB 002	291	BZP 002	335
CVB 005	292	CKM 091	336
CVB 007	293	CFF 014	337
CVB 031	294	CFC 002	338
CVB 014	295	BBI 068	339
AOG 034	296	CAZ 001	340
CVB 013	297	CBP 001	341
CVB 016	298	COA 030	342

Kazı Kod. No.	Katalog No.	Kazı Kod. No.	Katalog No.
CKF 009	343		
CHT 003	344		
D4d-5	345		
CAE 011	346		
BEO 003	347		
AZI 119	348		
CBU 003	349		
BBI 004	350		
CNS 004	351		
AFM 001	352		
BBI 005	353		
CTC 001	354		
BEL 014	355		

2. Buluntu Yerlerine Göre Katalog Listesi

Buluntu Yeri	Katalog No.	Buluntu Yeri	Katalog No.
Agora/Depo	001	Akropol Doğu (İç) Suru	037
Güney (Tavşandere) Nekropolü	002	Güney (Tavşandere) Nekropolü	038
Güney (Tavşandere) Nekropolü	003	Roma Hamamı	039
Roma Hamamı	004	Roma Hamamı	040
Roma Hamamı	005	Tiyatro	041
Büyük Hamam	006	Tiyatro	042
Tiyatro	007	Akropol Doğu (İç) Suru	043
Yamaç Hamamı	008	Tiyatro	044
Yamaç Hamamı	009	Yamaç Hamamı	045
Yamaç Hamamı	010	Odeion	046
Oda Mezar 5	011	Tiyatro	047
Büyük Hamam	012	Tiyatro	048
Odeion	013	Roma Hamamı	049
Oda Mezar 5	014	Yamaç Hamamı	050
Yamaç Hamamı	015	Tiyatro	051
Yamaç Hamamı	016	Tiyatro	052
Agora/Depo	017	Agora/Depo	053
Tiyatro	018	Tiyatro	054
Yamaç Hamamı	019	Yamaç Hamamı	055
Agora/Depo	020	Yamaç Hamamı	056
Tiyatro	021	Tiyatro	057
Oda Mezar 5	022	Yüzey	058
Yamaç Hamamı	023	Tiyatro	059
Roma Hamamı	024	Tiyatro	060
Yamaç Hamamı	025	Yamaç Hamamı	061
Tiyatro	026	Yamaç Hamamı	062
Tiyatro	027	Odeion	063
Roma Hamamı	028	Tiyatro	064
Tiyatro	029	Yamaç Hamamı	065
Tiyatro	030	Oda Mezar 4	066
Odeion	031	Tiyatro	067
Tiyatro	032	Yamaç Hamamı	068
Tiyatro	033	Odeion	069
Tiyatro	034	Roma Hamamı	070
Tiyatro	035	Tiyatro	071
Odeion	036	Yamaç Hamamı	072

Buluntu Yeri	Katalog No.	Buluntu Yeri	Katalog No.
Yamaç Hamamı	073	Roma Hamamı	100
Odeion	074	Yamaç Hamamı	101
Odeion	075	Akropol/Sondaj 11	102
Odeion	076	Tiyatro	103
Yamaç Hamamı	077	Yamaç Hamamı	104
Güney (Tavşandere) Nekropolü	078	Güney (Tavşandere) Nekropolü	105
Güney (Tavşandere) Nekropolü	079	Aşıklar Şapeli	106
Güney (Tavşandere) Nekropolü	080	Odeion	107
Oda Mezar 5	081	Güney (Tavşandere) Nekropolü	108
Odeion	082	Güney (Tavşandere) Nekropolü	109
Yüzey	083	Güney (Tavşandere) Nekropolü	110
Odeion	084	Güney (Tavşandere) Nekropolü	111
Güney (Tavşandere) Nekropolü	085	Odeion	112
Roma Hamamı	086	Güney (Tavşandere) Nekropolü	113
Yüzey	087	Güney (Tavşandere) Nekropolü	114
Agora/Depo	088	Roma Hamamı	115
Oda Mezar 4	089	Yamaç Hamamı	116
Odeion	090	Yüzey	117
Sondaj 9	091	Güney (Tavşandere) Nekropolü	118
Güney (Tavşandere) Nekropolü	092	Roma Hamamı	119
Yüzey	093	Yamaç Hamamı	120
Yüzey	094	Güney (Tavşandere) Nekropolü	121
Güney (Tavşandere) Nekropolü	095	Yüzey	122
Güney (Tavşandere) Nekropolü	096	Güney (Tavşandere) Nekropolü	123
Yamaç Hamamı	097	Agora/Depo	124
Tiyatro	098	Güney (Tavşandere) Nekropolü	125
Tiyatro	099		

Buluntu Yeri	Katalog No.	Buluntu Yeri	Katalog No.
Güney (Tavşandere) Nekropolü	126	Tiyatro	153
Güney (Tavşandere) Nekropolü	127	Yamaç Hamamı	154
Yamaç Hamamı	128	Roma Hamamı	155
Agora/Depo	129	Yamaç Hamamı	156
Odeion	130	Roma Hamamı	157
Güney (Tavşandere) Nekropolü	131	Yamaç Hamamı	158
Güney (Tavşandere) Nekropolü	132	Güney (Tavşandere) Nekropolü	159
Güney (Tavşandere) Nekropolü	133	Roma Hamamı	160
Odeion	134	Roma Hamamı	161
Agora/Depo	135	Yamaç Hamamı	162
Agora/Depo	136	Oda Mezar 4	163
Roma Hamamı	137	Güney (Tavşandere) Nekropolü	164
Roma Hamamı	138	Odeion	165
Oda Mezar 5	139	Odeion	166
Güney (Tavşandere) Nekropolü	140	Yamaç Hamamı	167
Güney (Tavşandere) Nekropolü	141	Yüzey	168
Oda Mezar 2	142	Agora/Depo	169
Güney (Tavşandere) Nekropolü	143	Güney (Tavşandere) Nekropolü	170
Güney (Tavşandere) Nekropolü	144	Güney (Tavşandere) Nekropolü	171
Oda Mezar 2	145	Güney (Tavşandere) Nekropolü	172
Güney (Tavşandere) Nekropolü	146	Güney (Tavşandere) Nekropolü	173
Güney (Tavşandere) Nekropolü	147	Oda Mezar 5	174
Güney (Tavşandere) Nekropolü	148	Yüzey	175
Yüzey	149	Güney (Tavşandere) Nekropolü	176
Roma Hamamı	150	Oda Mezar 5	177
Sondaj 8	151	Yüzey	178
Güney (Tavşandere) Nekropolü	152	Güney (Tavşandere) Nekropolü	179

Buluntu Yeri	Katalog No.	Buluntu Yeri	Katalog No.
Güney (Tavşandere) Nekropolü	180	Oda Mezar 5	208
Oda Mezar 3	181	Yamaç Hamamı	209
Akropol Doğu (İç) Suru	182	Agora/Depo	210
Güney (Tavşandere) Nekropolü	183	Tiyatro	211
Yamaç Hamamı	184	Yüzey	212
Yüzey	185	Yamaç Hamamı	213
Odeion	186	Yamaç Hamamı	214
Odeion	187	Roma Hamamı	215
Yüzey	188	Güney (Tavşandere) Nekropolü	216
Akropol Doğu (İç) Suru	189	Roma Hamamı	217
Odeion	190	Yamaç Hamamı	218
Güney (Tavşandere) Nekropolü	191	Yamaç Hamamı	219
Roma Hamamı	192	Roma Hamamı	220
Güney (Tavşandere) Nekropolü	193	Yamaç Hamamı	221
Yüzey	194	Oda Mezar 2	222
Güney (Tavşandere) Nekropolü	195	Güney (Tavşandere) Nekropolü	223
Odeion	196	Oda Mezar 5	224
Agora/Depo	197	Roma Hamamı	225
Güney (Tavşandere) Nekropolü	198	Oda Mezar 5	226
Roma Hamamı	199	Agora/Depo	227
Güney (Tavşandere) Nekropolü	200	Yamaç Hamamı	228
Tiyatro	201	Odeion	229
Güney (Tavşandere) Nekropolü	202	Roma Hamamı	230
Odeion	203	Tiyatro	231
Yamaç Hamamı	204	Yamaç Hamamı	232
Güney (Tavşandere) Nekropolü	205	Oda Mezar 5	233
Güney (Tavşandere) Nekropolü	206	Roma Hamamı	234
Güney (Tavşandere) Nekropolü	207	Odeion	235

Buluntu Yeri	Katalog No.	Buluntu Yeri	Katalog No.
Büyük Hamam	236	Roma Hamamı	276
Tiyatro	237	Akropol/Sondaj 11	277
Yüzey	238	Tiyatro	278
Tiyatro	239	Akropol/Sondaj 11	279
Tiyatro	240	Tiyatro	280
Tiyatro	241	Tiyatro	281
Yamaç Hamamı	242	Tiyatro	282
Tiyatro	243	Akropol/Sondaj 11	283
Roma Hamamı	244	Akropol/Sondaj 11	284
Akropol Doğu (İç) Suru	245	Akropol/Sondaj 11	285
Oda Mezar 4	246	Oda Mezar 5	286
Oda Mezar 5	247	Yamaç Hamamı	287
Yamaç Hamamı	248	Akropol/Sondaj 11	288
Oda Mezar 5	249	Tiyatro	289
Roma Hamamı	250	Akropol/Sondaj 11	290
Roma Hamamı	251	Akropol/Sondaj 11	291
Yamaç Hamamı	252	Akropol/Sondaj 11	292
Tiyatro	253	Akropol/Sondaj 11	293
Roma Hamamı	254	Akropol/Sondaj 11	294
Yamaç Hamamı	255	Akropol/Sondaj 11	295
Odeion	256	Yamaç Hamamı	296
Tiyatro	257	Akropol/Sondaj 11	297
Odeion	258	Akropol/Sondaj 11	298
Yamaç Hamamı	259	Akropol/Sondaj 11	299
Roma Hamamı	260	Yüzey	300
Roma Hamamı	261	Akropol/Sondaj 11	301
Yamaç Hamamı	262	Yamaç Hamamı	302
Roma Hamamı	263	Akropol/Sondaj 11	303
Tiyatro	264	Akropol/Sondaj 11	304
Yamaç Hamamı	265	Akropol/Sondaj 11	305
Tiyatro	266	Yamaç Hamamı	306
Tiyatro	267	Tiyatro	307
Roma Hamamı	268	Roma Hamamı	308
Yamaç Hamamı	269	Akropol/Sondaj 11	309
Akropol/Sondaj 11	270	Akropol/Sondaj 11	310
Akropol/Sondaj 11	271	Agora/Depo	311
Akropol/Sondaj 11	272	Akropol/Sondaj 11	312
Odeion	273	Akropol Doğu (İç) Suru	313
Akropol/Sondaj 11	274	Roma Hamamı	314
Akropol/Sondaj 11	275	Tiyatro	315

Buluntu Yeri	Katalog No.
Akropol/Sondaj 11	316
Tiyatro	317
Yüzey	318
Roma Hamamı	319
Odeion	320
Agora/Depo	321
Tiyatro	322
Yüzey	323
Tiyatro	324
Yamaç Hamamı	325
Yamaç Hamamı	326
Tiyatro	327
Yamaç Hamamı	328
Roma Hamamı	329
Yamaç Hamamı	330
Yamaç Hamamı	331
Odeion	332
Güney (Tavşandere) Nekropolü	333
Güney (Tavşandere) Nekropolü	334
Sondaj 8	335
Odeion	336
Yamaç Hamamı	337
Roma Hamamı	338
Tiyatro	339
Güney (Tavşandere) Nekropolü	340
Güney (Tavşandere) Nekropolü	341
Roma Hamamı	342
Yüzey	343
Roma Hamamı	344
Güney (Tavşandere) Nekropolü	345
Güney (Tavşandere) Nekropolü	346
Odeion	347
Tiyatro	348
Roma Hamamı	349
Tiyatro	350
Roma Hamamı	351
Agora/Depo	352
Tiyatro	353
Odeion	354
Roma Hamamı	355

LEVHALAR

Levha 1. Philippi, Deultum ve Coela Sikkeleri

Levha 2. Coela Sikkeleri

Levha 3. Coela, Perinthos, Byzantion ve Alexandria Troas Sikkeleri

19 20 21

22 23 24

25 26 27

Levha 4. Alexandria Troas Sikkeleri

28 29 30

31 32 33

34 35 36

Levha 5. Alexandria Troas Sikkeleri

37 38 39

40 41 42

43 44 45

Levha 6. Alexandria Troas Sikkeleri

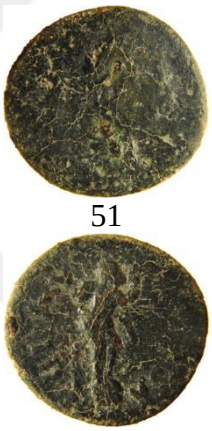

46

47

48

49

50

51

52

53

54

Levha 7. Alexandria Troas Sikkeleri

55

56

57

58

59

60

61

62

63

Levha 8. Ilion ve Lampsakos Sikkeleri

64

65

66

67

68

69

70

71

72

Levha 9. Parion Sikkeleri

73 74 75

76 77 78

79 80 81

Levha 10. Parion Sikkeleri

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

Levha 11. Parion Sikkeleri

94

95

96

97

98

99

100

101

102

Levha 12. Parion Sikkeleri

103

104

105

106

107

108

109

110

111

Levha 13. Parion Sikkeleri

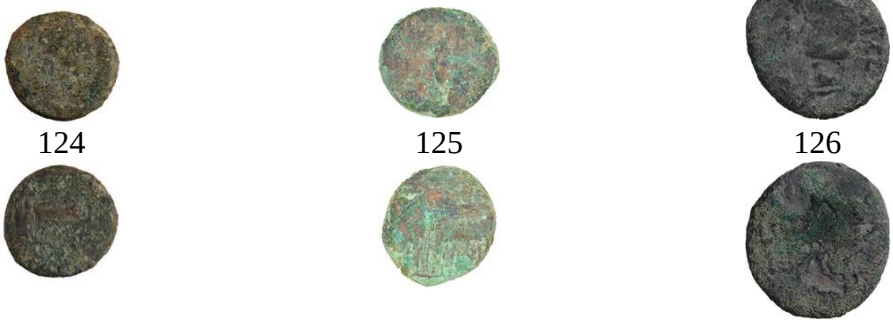
112 113 114

115 116 117

118 119 120

121 122 123

Levha 14. Parion Sikkeleri

124 125 126

127 128 129

130 131 132

133 134 135

Levha 15. Parion Sikkeleri

136 137 138

139 140 141

142 143 144

145 146 147

Levha 16. Parion Sikkeleri

148 149 150

151 152 153

154 155 156

Levha 17. Parion Sikkeleri

157

158

159

160

161

162

163

164

165

Levha 18. Parion Sikkeleri

166 167 168

169 170 171

172 173 174

Levha 19. Parion Sikkeleri

175

176

177

178

179

180

181

182

183

184

185

186

Levha 20. Parion Sikkeleri

187

188

189

190

191

192

193

194

195

196

197

198

Levha 21. Parion Sikkeleri

199

200

201

202

203

204

205

206

207

Levha 22. Parion Sikkeleri

208 209 210

211 212 213

214 215 216

Levha 23. Parion Sikkeleri

217

218

219

220

221

222

223

224

225

226

227

228

Levha 24. Parion Sikkeleri

229 230 231

232 233 234

235 236 237

Levha 25. Parion Sikkeleri

238 239 240

241 242 243

244 245 246

Levha 26. Parion Sikkeleri

247

248

249

250

251

252

253

254

255

Levha 27. Parion Sikkeleri

256

257

258

259

260

261

262

263

264

Levha 28. Parion Sikkeleri

265 266 267

268 269 270

271 272 273

Levha 29. Parion Sikkeleri

274

275

276

277

278

279

Levha 30. Parion Sikkeleri

280

281

282

283

284

285

Levha 31. Parion Sikkeleri

286

287

288

289

290

291

Levha 32. Parion Sikkeleri

292

293

294

295

296

297

Levha 33. Parion Sikkeleri

298 299 300

301 302 303

Levha 34. Parion Sikkeleri

304 305 306

307 308 309

Levha 35. Parion Sikkeleri

310 311 312

313 314 315

316 317 318

Levha 36. Parion Sikkeleri

319 320 321

322 323 324

325 326 327

Levha 37. Parion Sikkeleri

328

329

330

331

332

333

334

335

336

Levha 38. Parion Sikkeleri

Levha 39. Pitane, Elaea, Adramytteion, Pergamon, Kyzikos, Apamea (Myrlea) ve Kalkhedon Sikkeleri

346 347 348

349 350 351

352 353 354

Levha 40. Nikomedia Sikkesi

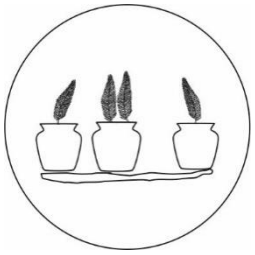

355

ÇİZİMLER

Çizim 1

Agonistik Ödül Tacı

Apollon

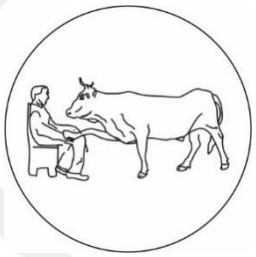
Apollon Smintheus Kült Heykeli

Artemis

Artemis Phosphoros

Asklepios

At Üzerinde İmparator

Capricorn

Capricorn

Çelenk İçinde Meşale

Demeter

Gallienus ve Yaban Domuzu Avı

Çizim 2

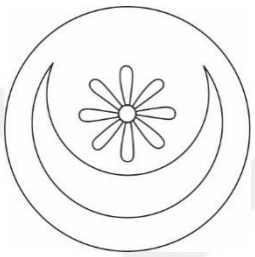
Gemi Pruvası

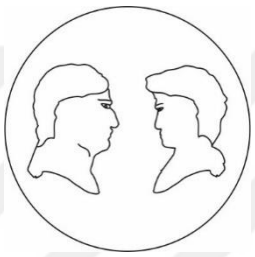
Genius

Herakles Farnese

Hilal ve Sekiz Şualı Yıldız

Karşılıklı Büst/Baş

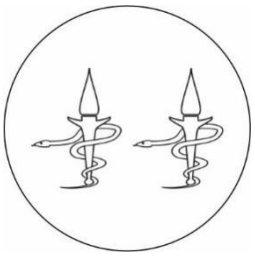
Kartal

Lekythos

Marsyas

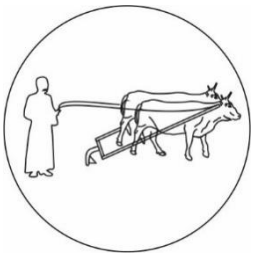
Meşale ve Yılan

Otlayan At

Pedestal ve Heykel

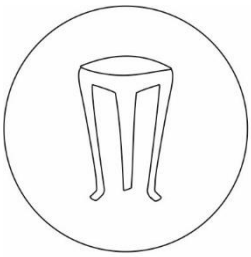

Rahip-Saban

Çizim 3

Serapis

Tripod

Tripod ve Yılan

Tyche

Tyche Başı

Zafer Takı

Zeus Idaios

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Fatma KIZILYALÇIN OYARÇİN
Doğum Yeri	
Lisans Öğrenimi	
Yüksek Lisans Öğrenimi	
Yabancı Dil	
İş Deneyimleri	

Çalıştığı Kurum	
İletişim	
Tarih	03.03.2023